

UNIVERZITA KARLOVA
Fakulta sociálních věd

Rigorózní práce

Praha 2023

Mgr. Daniel Machytka, Ph.D.

UNIVERZITA KARLOVA

Fakulta sociálních věd

Institut Politologických studií

Katedra bezpečnostních studií

Teritoriální spory 21. století

v kontextu surovinové bezpečnosti

(rigorózní práce)

Autor: Mgr. Daniel Machytka, Ph.D.

Vedoucí práce: PhDr. JUDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Doktorský studijní program

Studijní obor: Bezpečnostní studia

Praha 2023

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svou rigorózní práci „*Teritoriální spory 21. století v kontextu surovinové bezpečnosti*“ vypracoval samostatně na základě vlastních výzkumů a s pomocí předložené literatury. Použitou literaturu včetně vlastních autorských prací i ostatní podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury a napříč celou prací zdroje svědomitě cituji. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu a souhlasím, aby tato práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1. září 2023

.....
Mgr. Daniel Machytka, Ph.D.

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval svému školiteli panu PhDr. JUDr. Tomášovi Karáskovi, Ph.D. za vedení mé rigorózní práce, za cenné připomínky k obsahu práce a rovněž za vstřícnost a celkovou podporu během těžkých let globálních turbulencí, při kterých tato práce vznikala. Dále bych rád poděkoval svým oponentům, bez jejichž odborných posudků a věcných připomínek by tato práce nemohla vzniknout. Také děkuji všem, kteří našli tu vůli přečíst si celou tuto práci a hodnotili její provázané úvahy jako celek.

Uctivě děkuji.

Obsah rigorózní práce

Prohlášení o pravosti práce	I
Poděkování	II
Obsah rigorózní práce	III
Seznam tabulek a diagramů	IV
Seznam příloh	V
Seznam grafického aparátu umístěného v přílohách	V
Seznam zkratk	VI
Úvod	1
1 Metodologie cesty za výstupem ve formátu makrokauzální analýzy	11
1.1 Deklarace hypotéz a představení výzkumu k jejich verifikaci	12
1.2 Cíle práce, výzkumná otázka a vymezení komparativního rozměru práce	16
2 Teoretický základ práce	21
2.1 Ukotvení práce v teoretické rovině	22
2.1.1 Kodaňská škola a koncept sekuritizace	25
2.1.2 Vybrané aspekty Realismu s důrazem na Ofenzivní Realismus	31
2.1.3 Geopolitika a její vybrané koncepty	55
2.1.4 Teorie zralosti	72
2.2 Názorový aparát práce	79
2.3 Pojmosloví, definice, terminologie a klíčová slova	98
2.3.1 Geopolitický expanzionismus a mocenský apetit	98
2.3.2 Prokletí přírodními zdroji	106
2.3.3 Konflikt optikou teritoriálních sporů	109
2.3.4 Teritoriální vody, přílehlá ekonomická zóna, kontinentální šelf a volné moře	113
2.3.5 Dopravní uzly a škrťící body	117
2.3.6 Válka o zdroje	119
2.3.7 Energetická a surovinová bezpečnost	125
3 Vybrané teritoriální spory v 21. století	130
3.1 Teritoriální spor o Kurilské ostrovy	136
3.1.1 Vysvětlení patové situace a možné důvody původní ruské pozice	170
3.1.2 Potenciál arktických oblastí a Severního ledového oceánu	175
3.2 Jihočínské moře s důrazem na vybrané teritoriální spory	193

3.2.1 Klíčové souvislosti teritoriálního sporu o Paracelské ostrovy	223
3.2.2 Teritoriální spor o Spratlyho ostrovy ve vzájemných souvislostech	249
3.3 Falklandské ostrovy a Drakeův průliv v širších souvislostech	278
3.3.1 Surovinový potenciál Falklandských ostrovů a okolních vod	294
3.3.2 Teritoriální spor o Falklandské ostrovy	300
4 Komparace vybraných souvislostí vyskytujících se napříč množinou zkoumaných teritoriálních sporů	315
4.1 Porovnání dopravně-strategického významu	324
4.2 Surovinový a zdrojový potenciál zkoumaných oblastí	333
4.3 Konfliktní situace, eskalace sporu a epicentra ozbrojených konfliktů	348
4.4 Procesy politizace, hledání sekuritizace a mapování militarizace probíhající na pozadí teritoriálních sporů.....	359
4.5 Neobvyklé způsoby prosazování dominance a různé způsoby sloužící k vyvažování moci ostatních aktérů	379
4.6 Zralost dílčích sporů k jejich vyřešení a zhodnocení potenciální eskalace	389
4.7 Zhodnocení předložených komparací	404
Závěr a diskuze	412
Diskuse nad výchozími odbornými názory	415
Verifikace hypotéz	419
Zodpovězení výzkumné otázky, prognózy vývoje a návrhy řešení	424
Seznam literatury a dalších použitých zdrojů	429
Summary	442
Přílohy	i
Seznam tabulek a diagramů	
Tabulka č. 1: Protokol komparativních jevů v rámci užitých datových množin	18
Tabulka č. 2: Komparace dopravně-strategického významu i potenciálu	326
Tabulka č. 3: Komparace zdrojového potenciálu dle dílčích studovaných oblastí	336
Tabulka č. 4: Epicentra konfliktu a zdroje možné eskalace sporu	350
Tabulka č. 5: Proklamace hrozeb a komparace šířené rétoriky	363
Tabulka č. 6: Komparace vybraných projevů dominance nad spornou oblastí	381
Tabulka č. 7: Přítomnost propozic zralosti projevujících se v rámci studovaných sporů	391
Diagram č. 1: Osa posloupnosti událostí dle aplikace zvolených teorií a konceptů	125

Seznam příloh

Příloha č. 1: Operacionalizace informací a zdrojů soustředěných do datových množin	i
Příloha č. 2: Geografické členění oceánů a moří s přihlédnutím ke studovaným oblastem	iv
Příloha č. 3: Detail úžin, průplavů a tematicky významných škrtících bodů	v
Příloha č. 4: Vybrané dopravní koridory a detail nárokovaných území	vii
Příloha č. 5: Data opírající se o převzaté výzkumy	xiv

Seznam grafického aparátu umístěného v přílohách

Diagram č. 2: Operacionalizace provázanosti datových množin	i
Diagram č. 3: Členění proměnných do množin nadřazeného komparativního parametru	iv
Graf č. 1: Vývoj konfliktního cyklu	xxi
Obrázek č. 1: Severní teritoria v jižní části Kurilských ostrovů	viii
Obrázek č. 2: Kurilské ostrovy a změny vlastnictví s ohledem na historický vývoj	viii
Obrázek č. 3: Polární mořské cesty	ix
Obrázek č. 4: Územní nároky států v Jihočínském moři a tamní klíčové trasy	x
Obrázek č. 5: Územní nároky Vietnamu a Malajsie v Jihočínském moři	xi
Obrázek č. 6: Aplikace UNCLOS kolem Falklandských ostrovů a Argentiny	xiv
Obrázek č. 7: Pokrytí arktické oblasti mořským ledem (14. srpna 2019)	xviii
Obrázek č. 8: Koncentrace mořského ledu v Arktidě (2. ledna 2023)	xix
Obrázek č. 9: Predikce zvyšování teploty v arktickém regionu	xx
Mapa č. 1: Globální mapa oceánů a moří se zvýrazněnými oblastmi teritoriálních sporů	v
Mapa č. 2: Mapy vybraných úžin, průplavů a úzkých míst	vi
Mapa č. 3: Mapy vybraných úžin a průlivů kolem Japonska a Kurilských ostrovů	vii
Mapa č. 4: Nároky Argentiny, včetně jejího EEZ a expanze kontinentálního šelfu	xii
Mapa č. 5: Překrývající se územní nároky Argentiny a Velké Británie	xiii
Mapa č. 6: Mapa světových produktvodů	xxii
Schéma č. 1: Rozhodovací schéma k určení relevantnosti informace pro danou analýzu	iii
Tabulka č. 8: Srovnání zájmů Arctic-5 na základě jejich příslušných arktických strategií	xv

Seznam zkratek

ASEAN	Association of Southeast Asian Nations (Sdružením národů jihovýchodní Asie)
FONOP	Freedom of Navigation Operations (Operace práva svobodné navigace)
EEZ	Exclusive Economic Zone (Výlučná ekonomická zóna)
EU	European Union (Evropská unie)
EIA	Energy Information Administration (Úřad pro energetické informace USA)
IEA	International Energy Agency (Mezinárodní energetická agentura)
GPI	Global Peace Index (Globální index míru)
GUIP	Úzké místo námořní dopravy mezi Grónskem, Islandem a UK
HDMI	Human Development Index (Index lidského rozvoje)
IEP	Institute for Economics & Peace (Institut pro ekonomiku a mír)
IMO	International Maritime Organization (Mezinárodní námořní organizace)
LNG	Liquid Natural Gas (Zkapalněný zemní plyn)
MERCOSUR	Mercado Común del Sur (Sdružení volného obchodu států Jižní Ameriky)
NG	Natural Gas (Zemní plyn)
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries (Organizace zemí vyvážejících ropu)
OSN	Organizace spojených národů
PZI	Přímé zahraniční investice
TNK	Transnacionální (nadmárodní) korporace
UK / VB	United Kingdom (Spojené království Velké Británie a Severního Irska)
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Konference OSN o obchodu a rozvoji)
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea (Mezinárodní úmluva OSN o mořském právu)
US	United States (Spojené státy)
USA	United States of America (Spojené státy americké)
USD	United States dollar (Americký dolar)
WRI	World Resource Institute (Světový institut pro zdroje)

Měrné jednotky

boe	barel of oil equivalent (barel ropného ekvivalentu tj. cca 5 861 520 000 J)
btu	british thermal unit (britská termální jednotka je ekvivalentní cca 055,05585 J)
GJ	Gigajoule 1 000 000 000 J (joule)
km	kilometr
m	metr
Mtoe	Millions of tonnes of oil equivalent (1 Mtoe = 41 868 000 000 000 000 J)
PJ	Petajoule, tj. 1 000 000 000 000 000 J (joule)
toe	ton of oil equivalent (tuna ropného ekvivalentu, tj. cca 41,868 GJ)

Úvod

V úvodních pasážích považuji za vhodné vyzdvihnout skutečnost, že tato práce vznikala v turbulentním období konce druhé a začátku třetí dekády 21. století. Dnes již adekvátně chápeme minulé dekády našeho aktuálního století a tak s jistotou můžeme u některých geostrategických konfliktů své doby, jako tomu bylo od roku 2014 na Krymu a cca od roku 2009 až 2011 a 2015 v Jihočínském moři, přiznat výbušný charakter, který jsme svého času, tj. v době formování výzkumného záměru této práce, mohli pouze jen s obavou předpokládat. Významným bodem zvratu, kdy se vleklé a často latentní teritoriální spory, staly žhavým tématem, se stal počátek roku 2022, kdy 24. února 2022 počíná ruskou invazí válka na Ukrajině. Její předzvěstí byl dlouhodobý spor o územní autonomii a údajnou ochranu ruské menšiny Doněcké lidové republiky a Luhanské lidové republiky. O pravdivosti ruské argumentace o potřebě chránit tamní obyvatelstvo ruského původu bychom mohli s úspěchem pochybovat. V duchu teoretického záběru této práce je více než příhodné nad touto invazí uvažovat také jako nad snahou o usurpaci geopoliticky a surovinově významných částí Ukrajiny. Propuknutí ozbrojené geopolitické expanze jednoho státu na území státu druhého s cílem získat tamní teritorium pod svou správou, se tak stalo novým fenoménem naší doby. Obdobné scénáře doprovázené nejružnějším ospravedlněním takové mocenské politiky začaly hrozit i v ostatních regionech světa, obzvláště v místech vleklých teritoriálních sporů, kterými se tato práce zabývá. První třetina 21. století tím dostala nový ráz, kdy nábojem moderních konfliktů se opět staly teritoriální spory a snaha o získání nových území a to i silou. Podobný a často mnohdy až demonstrativně agresivní vývoj můžeme v současnosti spatřovat také v prosazování teritoriálních zájmů ze strany Číny. Čínská geopolitika ve svém regionu navíc působí v ostrém kontrastu vůči snahám světových mocností stabilizovat dopravně-bezpečnostní situaci v oblasti Jihočínského moře. Daný vývoj byl v těchto oblastech dlouhodobě relativně pozvolný s občasnými epicentry krátkodobé a ohraničené eskalace či diplomatické krize. Antagonické východní státy si však své pozice armád i ekonomicko-diplomatických sil připravovaly řadu let dopředu a dnes již můžeme s nepopíratelnými empirickými důkazy tvrdit, že kupříkladu Rusko trajektorii vývoje útoku dlouhodobě plánovalo a Čína v budování kapacit projekce své moci také nezhálela. Na konci roku 2019 však náhle do dění ve světové ekonomice vstoupila pandemická krize, která řadu bezpečnostních událostí na několik let odložila a nahradila je globální ekonomicko-zdravotní krizí dopadající na aktivity všech států světa. Souběžným jevem byly ekonomické turbulence. Shodou okolností právě v předvečer pandemické krize na podzim roku 2019 byl položen

základ této rigorózní práce, kdy již tehdy autor spatřoval rostoucí rizikový potenciál v celé řadě teritoriálně sporných a opozitními vlastníky nárokovaných území, kterých bylo ke konci roku 2019 více než celá řada. Vývoj následujících let se však nesl v duchu jednoho ústředního tématu, které efektivně překrylo ostatní bezpečnostní otázky. Pod rouškou pandemické tmy se ale řada světových aktérů evidentně připravovala ke vhodnému okamžiku své nové teritoriální expanze, která ke konci roku 2021 a na počátku roku 2022 nabrala nový eskalující rozměr. Náhlý vývoj a nové porozumění fenoménu teritoriálních sporů se surovinovým podtextem posléze rozhýbalo nejen pandemií ochromený systém mezinárodních vztahů, ale také i výzkumnou pozici této rigorózní práce. Dříve spíše jen hypotetické spekulace nad možnými teritoriálními expanzemi geopoliticky antagonických států se staly skutečností, když Rusko přerušilo status quo a ukázalo tím ostatním predátorským státům světa, že geopolitická expanze silou není nemožná. Na jaře roku 2023 Rusko vedlo již přes rok trvající agresivní ofenzívu vůči Ukrajině a ostatní státy světa jen napjatě čekaly, kdo se ještě osmělí k řešení svých teritoriálních sporů silou. Oči odborné veřejnosti se při této úvaze upínaly na východ, kde Čína opakovaně manévrovala před Taiwanem a dokonce ve své televizi zveřejnila záběry z vojenského cvičení z 19. 8. 2023, které probíhalo v různých místech kolem Taiwanu. Severní Korea zase testovala svůj raketový program a vztahy mezi Západem a Čínou se hluboce ochladily. Světovou ekonomikou otrásla nejistota a tradiční bezpečnostní dilema řady států se přiklonilo k jasné a rozhodné militarizaci svých národních kapacit. Celkově dodnes rostou počty ponorek brázdících světové moře i oceány, narůstají počty nakupované vojenské techniky i letadlových lodí a lidé po celém světě doslova propadají v masové nakupování palných zbraní, nábojů i strategické výbavy všeho druhu. Dříve zamrznuté teritoriální spory se surovinovým podtextem se opět dostaly do popředí pozornosti politických elit, neboť případná konfrontace teritoriálního charakteru se stala vysoce pravděpodobným scénářem leckterého územního sporu. Některé spory nově zamrzly a jiné zase po dekadách relativního klidu znovuožily. Z řady geopolitických konfliktů a teritoriálních sporů se surovinovým potenciálem byla pro účely této práce vybrána však jen relativně úzká řada konfliktů, u nichž autor již v roce 2019 v rámci výzkumného záměru práce předpokládal potenciál vývoje směrem k otevřené vojenské eskalaci či opětovné re-eskalaci.

Na rozdíl od řady evropocentrických, proti Rusku a Číně laděných či na Taiwan zaměřených prací, které v tomto období globální akademická obec produkuje, se tato práce hodlá zaměřit na zcela unikátní území, jejichž význam kontinuálně roste. Ke konci března 2022 se navíc evropské státy, společně s americkou politickou elitou začaly opět vyjadřovat k neodkladné

potřebě snížit surovinovou závislost EU na Rusku. Obdobnou rétoriku pak přijalo i Japonsko a ostatní státy účastné na summitu G-7 v Hirošimě v roce 2023. Tuto myšlenku dlouhodobě zastává také politika Organizace severoatlantické smlouvy, kdy dle rétoriky generálního tajemníka Jense Stoltenberga přednesené na summitu NATO dne 26. 3. 2022 byla tzv. válka prezidenta Vladimíra Putina proti Ukrajině nazvána novým bezpečnostním trendem, který změnil bezpečnostní prostředí světa a který z dlouhodobého hlediska bude vyžadovat bezprecedentní změnu surovinové i energetické politiky Západu. Vedle otázek změny zdrojových regionů však vyvstávají i otázky týkající se globální dopravy a hledání nových logisticky méně náročných tras. Dění ve světové ekonomice totiž již dlouhodobě poukazuje na uzlový bod Jihočínského moře, kde tamní geopolitický expanzionismus Číny rozproudil dohady nad tím, zda nebude mít v nejbližších letech také i Čína predátorské choutky vůči svým slabším sousedům a jejich zdrojově i dopravně významným teritoriím, tak jak tomu Rusko ukázalo vůči Ukrajině. V takovém případě by pak svět, obzvláště ten Západní, potřeboval novou dopravní tepnu příhodnou k transportu mezi asijskými a západními trhy. Vedle dopravní problematiky bude potřeba nalézat také nová rybolovná a zdrojová naleziště ležící mimo sféru vlivu potenciálně nepřátelských států. Výše zmíněné události nám tedy dokládají, že teritoriální spory se tedy opět staly hlavním bezpečnostním tématem naší doby.

Zvolená množina geograficky definovaných a teritoriálními i geopolitickými spory orámovaných oblastí má mnoho společného, neboť význam těchto teritorií (viz dále) ve světle současných globálních bezpečnostních událostí pouze poroste. Původní autorovy domněnky o budoucím významu těchto studovaných oblastí se tedy na pozadí předcházejícího pandemického a současného válečného vývoje navíc pouze utvrdily. Rozvinuté ekonomiky světa, stejně tak jako státy NATO a některé bohaté ekonomiky Asie, stojící na skutečných západních demokratických a tržně-hospodářských zásadách, se v nejbližším období budou muset přeorientovat na aktivní hledání alternativních dopravních koridorů a nových zdrojových lokalit. Stávající sporná území se navíc stanou novým potenciálně ohroženým aktivem celé řady států figurujících ve sporech, kde má jedna ze stran sporu evidentní materiálně-vojenskou převahu. V současném volatilním prostředí počátku 30. let 21. století tak významně vzrostl konfliktní potenciál ve studovaných sporných oblastech. Ve všech zkoumaných oblastech je patrný nejen silný surovinový a dopravní podtext, ale i výrazný vliv mimoregionálních mocností, které v daných případech působí na území sice vzdáleném svým mateřským teritoriím, ale velmi blízkým jejich mezinárodním surovinovým a ekonomickým zájmům. Západ se v této věci chová obdobně, neboť se v daném regionu vždy vyskytují

západní vojenské a diplomatické síly dohlížející nad stavem národních ekonomicko-bezpečnostních hodnot, které se do tanních záležitostí mísí již od dob koloniální a druhoválečné éry západního světa. Dalším společným rysem těchto testovaných oblastí je dlouhodobá konfliktní dimenze s průběžným výskytem otevřených střetů a opozitní rétoriky národních elit vyjadřujících se k vlastnickému právu nad konkrétní oblastí. Dlouhodobá konfliktní dynamika obepíná studované oblasti, neboť ve všech zvolených případech bylo dané teritorium v historii postiženo válkou, získáno okupací (nebo jako reparace) či bylo vojenskými operacemi zainteresovaných států uměle udržováno pod správou údajného právoplatného majitele. Snad jen s výjimkou Severního ledového oceánu byly testované oblasti opakovaně podrobeny aktivitám řady vojenských kapacit domácích či sousedních států, které byly dobře zdokumentovány a mají v současné éře 21. století prokazatelně eskalující tendenci směřující k možnému ozbrojenému střetu aktérů. Arktická oblast je sice relativní výjimkou, ale i zde se v minulosti odehrály četné vojenské aktivity, manévry NATO, jaderné testy, ponorkové a rekognoskační logistické akce a vědecko-explorační expedice, často nejen lokálních mocností naznačující rostoucí zájem velmocí o tuto oblast. Dokonce i Česká republika se v roce 2020 pokusila získat pozorovatelský status u Arktické rady.

Dalším souvisejícím rysem zkoumaných oblastí je jejich dopravní potenciál, kdy některé z oblastí jsou již nyní významným dopravním koridorem současnosti, jako kupříkladu Jihočínské moře, zatímco ostatní, jako kupříkladu Severozápadní námořní cesta kolem Kanady spojující Atlantský oceán a Tichý oceán, nebo Drakeův průliv propojující oblast britských od Falkland s Britskými antarktickými teritorii a Tichým oceánem, se takovým dopravním uzlem teprve stanou. Z časového hlediska lze předpokládat, že dopravním koridorem nejbližší budoucnosti bude nejspíše oblast Severního ledového oceánu a přilehlých severních úžin, průlivů a moří. Na rozdíl od severní cesty představuje Drakeův průlivu po většinu roku průplavnou trasu mezi jihoamerickou pevninou, kolem Hornova mysu a Jižními Shetlandami ležícími na severu Antarktidy. Drakeův průliv se nachází jižně od Magalhãesova (známého také jako Magellanův) průlivu a efektivně spojuje Atlantský oceán s Tichým oceánem. Jeho význam je však nyní spíše hypotetický a poroste teprve až s rozvojem antropogenních aktivit v Antarktidě. Oblastí výzkumného zájmu se tedy pro účely této práce stanou spíše Falklandské ostrovy, představující nejen bránu do Britských antarktických území, ale také potenciální dopravní uzlový bod, v jehož pobřežních vodách se navíc skrývá nově objevené surovinové bohatství. Spekulace z 80. let ohledně případného naleziště fosilních paliv ve falklandských vodách se totiž nakonec potvrdila, což definitivně změnilo význam

ostrovů. K exportu vlny a na ovce zaměřené polnohospodářské produkce se přidaly těžební aktivity, výzkum i hledání dalších fosilních paliv a budování dopravních kapacit vhodných pro budoucí expanzi do nových nalezišť. S růstem významu falklandské oblasti se však probouzí také teritoriální zájmy Argentiny. V roce 2023, dokonce za doprovodného souhlasu ze strany Číny, vyzvala Argentina britskou stranu k obnovení jednání nad vlastnictvím ostrovů.

Konfliktní vývoj můžeme předpokládat také v arktických oblastech za severním polárním kruhem. Zde se jedná o Severní ledový oceán s přístupovým koridorem Barentsova moře a Beringovy úžiny. S oblastí nepřímo souvisí také dopravní a zdrojový potenciál vzdálenějších Kurilských ostrovů, které se mohou stát pásmem ležícím podél transportních tras budoucnosti. Zatímco u Falklandských ostrovů se jedná o snadný přístup k místním zdrojům a do přilehlých Britských antarktických teritorií, tak v případě Kurilských ostrovů a Beringovy úžiny jde o dopravní potenciál hned dvojího druhu. Jedná se zde o potencionální kontinentální most s navazující dopravní infrastrukturou, která by mohla spojit ruskou Kamčatku s japonským ostrovem Hokkaidó, přičemž pás Kurilských ostrovů by se tím stal magistralou rusko-japonských vztahů. Takový kontinentální most by nejen propojil obě ekonomiky, ale efektivně rozvinul i další dopravně strategický rozměr Kurilských ostrovů. Případný potenciál multimodální dopravy, suchozemských překladišť v krytých přístavech a nových přístavních lokalitách by otevřel nový způsob zásobování Japonska i Ruska. Rozvoj přilehlých oblastí a tamní surovinové základny by pak jistě následoval ruku v ruce s přílivem zahraničních investic do regionu se zrychleným způsobem přepravy. Druhým dopravním potenciálem této oblasti je proto vybudování nové přístavní infrastruktury, která by vyhovovala nejen rostoucí poptávce po tamním rybolovu, ale také by v budoucnosti dokázala pojmout část dopravy směřující přes Beringovo moře do Severního ledového oceánu. Servisní kapacity, údržba, budování loděnic i námořně strategický ráz oblasti by tak získal nový význam.

V následku geopolitické expanze vůči Ukrajině, ale rusko-japonské vztahy kriticky degradovaly a to až do pozice zakopaných ruských ozbrojených sil dislokovaných v těsné blízkosti Japonska. Ještě před ochlazením vzájemných vztahů dokonce autor předpokládal, že vývoj kurilské oblasti se mohl nést v duchu hospodářské spolupráce, v níž by případný strach ze ztráty vydobytých příjmů a nových nalezišť mohl tamní teritoriální konflikt mitigovat na naprosté minimum. Rusko si v době západních sankcí, ztráty odbytišť svých produktů, úbytku dodavatelů svých polotovarů a odlivu přímých zahraničních investic hledalo nové partnery, u nichž by společný zájem převládl nad proti-ruskou politikou Západu. Japonsku by navíc v případě rozvoje polární přepravy energetických surovin mohla tato oblast napomoci

k celkovému růstu země. Odklon od japonské spolupráce, však vystřídal příklon Ruska k Číně a její mocenské politice. Nastala éra společných námořních cvičení a budovatelských projektů.

Z výše uvedených souvislostí tedy vyplývá, že zkoumané oblasti mají společný nejen surovinový potenciál, který dokresluje tamní teritoriální spor, ale i silný dopravní a strategický rozměr, který je podtrhován častou vojenskou přítomností řady domácích i zahraničních mocností ve sporném regionu. Ve všech zkoumaných oblastech navíc nejen lokální rivalové vedou vleklý teritoriální spor, ale také tam západní mocnosti vstupují do stávajících konfliktů a snaží se zde prosadit své mocenské, často ekonomicko-surovinové zájmy. Doprava, strategické umístění vojenských a leteckých i námořních sil, výzkum, těžba, právo průplavu či tzv. svobodné navigace a dopravní potenciál, to vše jsou společné rysy, kterých si tato práce bude všimát pomocí komparativní studie makrokauzálních souvislostí, týkajících se identifikace konfliktního potenciálu Kurilských ostrovů, Spratlyho a Paracelských ostrovů, Severního ledového oceánu, Drakeova průlivu a Falklandských ostrovů. Výrazným rysem zde bude akcent na roli námořních sil, která je ve všech testovaných oblastech zcela zjevná a k dominanci nad regionem také neodmyslitelná. Oblasti Spratlyho a Paracelských ostrovů jsou mezi zkoumané teritoriální spory s předpokládaným surovinovým a dopravně-strategickým významem zařazeny zcela záměrně. Jedná se totiž o další, po druhé světové válce a na základě poválečných mírových smluv odevzdaná území, dotýkající se japonské ostrovní geopolitiky. V době války zde mělo Japonsko své námořní základny, čímž Japonsko zasahovalo svou geopolitikou do celé oblasti Jihočínského moře. Po druhé světové válce si oblast začala nárokovat i Čína. Oproti celkovému kontextu čínských teritoriálních nároků vůči svým zámořským sousedům oblast Spratlyho a Paracelských ostrovů představuje zúženou perspektivu Jihočínského moře. Práce se tím může opřít o historické základy japonského teritoriálního odkazu a čínské územní nároky tak analyzovat z nepodjatého úhlu pohledu. Znalost tématiky navíc napomůže k odhalení konfliktního potenciálu v dalších oblastech a k odůvodnění potřeby Japonska rozvinout kurilskou oblast.

Z výše zmíněného tedy vyplývá, že práce bude sledovat souvislosti týkající se vybraných teritoriálních sporů a konfliktního potenciálu daných sporných území. Pojící linií studovaných oblastí je surovinový podtext a strategický rozměr dopravních tepen, kterými by se dané suroviny mohly dostávat na světové i lokální trhy. Ve světle globálních turbulencí umocněných válkou na Ukrajině a čínskou hrozbou vůči Taiwanu, je tedy vhodné spatřovat vědecký přínos této práce právě v následujícím způsobu chápání soudobé reality. Práce nabízí unikátní identifikaci a komparaci teritorií se silným surovinovým a dopravním potenciálem, u

kterých vleklé teritoriální spory mohou vyústit až v otevřenou válku o zdroje. Množina zkoumaných oblastí je navíc zvolena záměrně takovým způsobem, že při případném vzniku obstrukcí či ozbrojených konfliktů v některém z testovaných teritorií lze za určitých podmínek operativně aktivovat surovinově-dopravní či surovinově-zdrojový potenciál teritorií zbývajících. Kupříkladu při prohloubení konfliktní situace v regionu Jihočínského moře či konkrétně v části Spratlyho a Paracelských ostrovů lze uvažovat nad rozvojem potenciálu oblasti Severního ledového oceánu, popřípadě samotných Kurilských ostrovů. Falklandské ostrovy jsou zase bránou pro budoucí využívání antarktického surovinového bohatství, které se může stát odpovědí na budoucí otázky surovinové závislosti některých států na Rusku. Z dlouhodobého hlediska autor v antarktické oblasti spatřuje nový zdrojový region surovinové bezpečnosti států, které nyní toliko hovoří o nutnosti snižovat svou energetickou závislost na volatilních regionech, potažmo konkrétně na Rusku. Ať to již bude arktická či antarktická oblast, tak oba tyto regiony představují budoucí alternativu vůči stávajícímu systému surovinových toků a zdrojových i tranzitních regionů. V Arktidě tento vývoj již započal.

V otázce teritoriálních sporů se surovinovým potenciálem do komplexity tamního sporu vstupuje i otázka surovinové a energetické bezpečnosti ostatních účastníků světové ekonomiky. Případný agresivní aktér tak musí zvažovat, zdali ozbrojená eskalace sporu přinese zisk, který zároveň převyší ztráty způsobené západními sankcemi a turbulencemi ve světové ekonomice. Pro globální surovinovou bezpečnost totiž existují alternativy, nad nimiž, se musí zamyslet jak místní zainteresované státy, tak i antagonické struktury predátorských aktérů, kteří uvažují nad ozbrojeným zábořem sporných území. V práci diskutované změny globálních surovinových toků navíc v nejbližších letech přinesou diverzifikaci přepravy i těžby. Přínosem této práce proto není jen výzkumným záměrem postulované porozumění tématice teritoriálních sporů se surovinovým potenciálem sporné oblasti, ale také optika makrokauzální analýzy napomáhající chápat širší bezpečnostní a ekonomické důsledky agresivního geopolitického konání států. Výstupem této práce pak bude geopoliticky laděná úvaha nad surovinově-bezpečnostním potenciálem studovaných sporných teritorií, ve které bude zhodnocen nejen rizikový potenciál a pravděpodobnost ozbrojené eskalace konfliktu, ale také zde budou zvažovány i další širší možnosti stávajícího vývoje tamní situace. V práci budou diskutovány nové teoretické přístupy k chápání lokálních válek o zdroje a budou představena i nová teoretická vysvětlení zjištěných souvislostí a jejich vlivu na bezpečnost. **Hlavním cílem práce je tedy zhodnotit potenciál vypuknutí surovinového konfliktu v daných teritoriích a navrhnout možná lokálně i globálně aplikovatelná řešení.** Prvním

dílčím cílem práce je vysvětlení teritoriálních souvislostí a nacházení makrokauzálních paralel s ostatními relevantními konflikty. Druhým dílčím cílem je vysvětlení dopadů diskutovaných souvislostí na energetickou bezpečnost. V první kapitole je pak rozpracována metodologie dosahování deklarovaných cílů a postupů potřebných k testování hypotéz, přičemž výzkum směřuje k zodpovězení výzkumné otázky. Hypotézy lze považovat za předběžné odpovědi na výzkumnou otázku tázající se, **který ze studovaných teritoriálních sporů má největší potenciál k eskalaci až směrem k otevřené válce o zdroje?**

Vedle představení výzkumné optiky a autorových záměrů, je v úvodu také příhodné specifikovat co vše přesahuje potřeby této práce a bude tudíž z analýzy vypuštěno a také jaká časová perioda bude sledována. Tato práce se nebude věnovat technickým otázkám potřebným k porozumění fungování konkrétních technologií používaných k transportu či těžbě surovin ve sporných oblastech. Práce také nebude hodnotit stávající mezinárodně právní rámec upravující dané teritoriální vztahy a pouze vysvětlí, jak na základě aktuální podoby daných mezinárodních a mezistátních smluv či režimů konkrétní teritoriální vztah vypadá. Práce tudíž nebude hodnotit skutečné či historicky-logické nebo právní nároky ani nacházet nedostatky v mezinárodních smlouvách, ale bude se spíše snažit nalézat důvody a hodnotit konfliktní potenciál vyplývající z daného konkrétního smluvního rámce. V otázce mezinárodních norem a právních úprav bude používáno výhradně konceptu tzv. územní výsostnosti, jenž v mezinárodním právu upravuje výlučnou a suverénní moc státu nad určitým územím. S ohledem na důraz práce na převážně námořní kapacitou ovladatelná teritoria, bude využíváno také mezinárodně právní úpravy mořského práva, která vychází z mezinárodní úmluvy OSN. Stávající úprava pomáhá lépe chápat problematiku dopravy, hlubokomořské těžby, otázky rybolovu, prosazování principu teritoriality i způsobu určování konkrétní vzdálenosti, ve které státy mohou prosazovat své suverénní teritoriální nároky. Námořní rozměr je tudíž unikátní perspektivou, které bude v této práci notně používáno. Práce se proto nebude věnovat letecké dopravě. Ze způsobů pozemní dopravy pak bude výzkum započítávat pouze multimodální způsob přepravy, konkrétně námořními kapacitami přepravované kontejnery. Tímto krokem deklaruje práce svůj akcent chápání významu oblasti a námořní dopravy, námořních vojenských kapacit i oceánské a mořské energetiky. Autor zde otevřeně přiznává svou fascinaci námořními kapacitami, mořem i hlubokomořskou energetikou. Dle názoru autora totiž v otázce teritoriálních sporů a surovinové bezpečnosti zůstává extrémně významným parametrem užitečnosti území právě rozměr geografické povahy daného teritoria. Specifika geografické povahy, jako jsou obtížná dostupnost sporných území, výhradně

námořní ráz tamních aktivit, extrémní povětrnostní podmínky a hloubkou vodní masy snížená dostupnost těžby představují stále ještě jednu z hlavních brzdících faktorů případné války o zdroje či teritorium. I přes technologický a technický posun lidstva totiž stále platí, že zámořská území a hlubokomořská těžba vyžadující námořní aktivity i v 21. století stále představují velmi obtížně udržitelné a ještě obtížněji dobytelné oblasti. Technologický ráz domácího průmyslu a síla jeho mateřské ekonomiky navíc determinuje stupeň ochoty vést války o sice bohaté, ale pro daný stát jen těžko dostupné zdroje. Případný dobyvatel pak uvažuje naprosto obdobně. Stále tedy platí odvěké pravidlo, že přirozené přírodní podmínky, vzdálenost a logistické obstrukce způsobené geografickými podmínkami představují mnohdy až nepřekonatelnou překážku pro dominanci i následnou správu daných území. V případě nacházení zdrojů v takovýchto oblastech navíc vyvstávají rozsáhlé bezpečnostní otázky a dopravní komplikace spojené nejen s těžbou či zásobováním, ale také s přepravou získaných zdrojů směrem do center světové ekonomiky. Ochrana dopravních konvojů je pak téma samo o sobě, přičemž s rostoucí vzdáleností mezi zdrojovým a odběrným regionem roste potřeba strategických zastávek. Bezpečnostní potřeby takových dopravních koridorů a uzlových bodů přináší náklady často tak vysoké, že řada aktérů v mezinárodních vztazích o těžbě špatně dostupných surovin z ekonomických důvodů vůbec neuvažuje. Ve všech zkoumaných oblastech lze tedy předpokládat, že existence geostrategických bodů, uzlových oblastí či ostrovních teritorií schopných fungovat jako předsunuté zázemí bude představovat klíčový element úspěšné a dlouhotrvající extrakce přírodních zdrojů. Již existující infrastruktura pak přibližuje dobu aktivního využívání těchto hraničních oblastí. V teritoriálních sporech týkajících se přímořských či zámořských oblastí proto musí být přihlíženo nejen k účastníkům sporu, ale také k významu přístupových cest, přilehlých ostrovů, vhodných uzlových bodů či přípojek na již existující globální dopravní tepny. V některých oblastech, jako je tomu kupříkladu u zkoumaných Kurilských či Falklandských ostrovů, je pak otázka kontroly nad tímto strategickým bodem sama předmětem sporu. Bývá tomu ať již z důvodu jejich surovinového potenciálu skrývajícím se v blízkosti jejich výsostných teritoriálních vod a přilehlé ekonomické zóny, nebo z důvodu toho, že se jedná o hraniční oblasti fungující, jako budoucí brána do dalších významných teritorií. I zde platí, že ten kdo kontroluje přístupové cesty a uzlové přístavy, tak ten ovládá dění v cílové oblasti. Z návaznosti na námořní potřeby surovinového, dopravního i bezpečnostního potenciálu zkoumaných teritorií vyplývá také i doprovodný akcent této práce na výzkum námořních vojenských kapacit a dalekonosných ofenzivních systémů. Práce se tudíž nebude zabývat pečotní vojenskou technikou ani konvečními způsoby bombardování, ale z bezpečnostního hlediska bude započítán námořní

potenciál, letadlové lodě vybavené stíhacími stroji, ponorky i jiné námořní a relevantní kapacity. S ohledem na současný technologický vývoj by mělo být uvažováno také nad potenciálem hypersonických střel, raketových i protiraketových systémů, stratosférických letadel a dronů. Konvenční bombardování nespadá do oblasti zájmu této práce, stejně tak jako jaderný deterrent či samotná triáda jaderné bezpečnosti. Ze zainteresovaných států totiž nejsou všechny mocnosti stejně vybaveny a případný jaderný konflikt silně přesahuje výzkumné potřeby této práce. Co se zdrojového potenciálu týče, tak práce se zaměří převážně na potenciál mořské těžby ropy, zemního plynu a klasického rybolovu. Těžba ušlechtilých kovů, minerálů ani rozmanitého mořského biologického materiálu, jako kupříkladu mořské řasy či z nich vytvářené biopalivo nazývané Algae, nejsou předmětem této práce. Na druhou stranu se však práce ve vybraných případech bude vyjadřovat k potenciálu oceánské a mořské obnovitelné energie, která nabízí další ze způsobů zvýšení lokální energetické bezpečnosti zainteresovaných aktérů. Pro případné hlubokomořské těžební platformy i umělé ostrovy v Jihočínském moři totiž systémy obnovitelné energie z moří a oceánů představují alternativu příhodnou k částečnému pokrytí jejich lokální spotřeby elektrické energie. Stejně jako u výše zmíněného, tak ani zde se však práce nebude zabývat technickými parametry.

Na konci úvodu této práce je vhodné deklarovat časový horizont zkoumaných souvislostí. Jedná se o dosti obtížný úkol, neboť nejen že se testované spory táhnou již celé dekády, ale v některých souvislostech zasahují historické nároky do minulých staletí a do éry zámořských objevů. Z časového hlediska bude tedy přihlíženo k historickým souvislostem, ale trajektorie časové osy komparativního výzkumu bude srovnávat reálie sledující vývoj odehrávající se převážně v 21. století a to s důrazem na současnost a na pohled do možné budoucnosti spíše než do dávné minulosti. Závěry se budou opírat o tvorbu nových teoretických vysvětlení objevených souvislostí. V duchu zvolené metodologie, se tato práce hodlá vyjadřovat nejen k současnému vývoji, ale i k hlubším vzájemným souvislostem. Autor ve svých úvahách předkládá nové teoretické pohledy na vývoj i směřování daných teritoriálních konfliktů. Dostupná data a historické reálie pak povedou k tvorbě úvahy nad možnou povahou budoucího vývoje. Pro výzkum bylo užito metodologického přístupu makrokauzální analýzy, která jako jedna z cílů komparativních přístupů zkoumá závislosti napříč různými testovanými případy a snaží se vytvářet i testovat nové teorie. Tím tato metoda umožňuje vytváření nových teoretických vysvětlení existujících událostí. Od takového teoretického vysvětlení si pak autor slibuje nejen lepší porozumění zkoumaného vývoje, ale i akumulaci znalostí potřebných k tvorbě prognóz a relevantních modelových scénářů i návrhů na řešení stávajícího stavu.

1. Metodologie cesty za výstupem ve formátu makrokauzální analýzy

Tato kapitola vymezuje výzkumný proces včetně cílů, hypotéz i výzkumné otázky této práce. V kapitole je představena metodologie, kterou práce chápe jako zdrojovou množinu konkrétních nástrojů, vědeckých metod i výzkumných postupů sloužících k řádnému průběhu vědeckého výzkumu a k volbě formy i obsahu předkládaných výstupů. Vedle vysvětlení důvodů k užití zvolené metodologie pak tato kapitola také představí, jakými způsoby bude deklarovaných cílů dosahováno. V návaznosti na deklarované cíle bude tato kapitola obsahovat i soubor hypotéz, tj. de facto předběžných odpovědí na položenou výzkumnou otázku, jejichž verifikací se výzkum bude hlouběji zabývat. Posléze bude zopakována již výše vyřčená výzkumná otázka. V neposlední řadě zde bude položen i základ procesu vysvětlující, jakým způsobem bude v navazující kapitole představen soubor vybraných klíčových pojmů, definic a zvolené terminologie. Uzamknutím klíčových pojmů do konkrétních definičních charakteristik totiž vznikne konceptualizace pojmů definující, jakým způsobem jsou v této práci konkrétní pojmy chápány a posléze z jejich významotvorné roviny také používány.

Jak bylo deklarováno ve výzkumném záměru této rigorózní práce, tak výzkum stojí na premise, že významná část regionálních sporů v 21. století existuje díky skrytému surovinovému potenciálu sporných teritorií. V druhé kapitole této práce bude představena teoretická základna konkrétních teorií i teoretických konceptů pokládající ucelený základ pohledu, kterým jsou souvislosti představené v této práci chápány. Způsob, jakým jsou pak tyto souvislosti zkoumány, popisuje níže představená metodologie, která se svou volbou snaží reflektovat nejen níže představené teoretické premisy, ale i autorovy zamýšlené cíle a hypotézy. Vedle širší teoretické základny a ústředního názorového aparátu bylo totiž poukázáno na skutečnost, že vybrané geopolitické konflikty nesou bezpečnostní náboj, který může eskalovat až směrem k fenoménu válek o zdroje. Pro volbu vhodných výzkumných metod musela tudíž být zvolena taková paleta nástrojů a cílů, která dokáže nejen napomoci k vysvětlení vybraných konfliktů užitím optiky surovinové bezpečnosti, ale i optiky tzv. Conflict Studies a dalších zvolených teoretických rovin (viz dále). Mezi další teoretické roviny byla zařazena linie geopolitiky, realismu, konstruktivismu a Kodaňské školy, jenž nabízí jistý kompromis právě mezi realismem a konstruktivismem. Zvolená metodologie tudíž musí zohlednit geopolitický i surovinově bezpečnostní náboj studovaných souvislostí a tamních geopolitických reálií, které ze své podstaty formují datovou základnu použitou pro tvorbu této práce (blíže viz operacionalizace dat, tabulka č. 1 a příloha č. 1). Práce bude komparovat kontext související s oblastmi Kurilských ostrovů, Spratlyho a Paracelských

ostrovů, Severního ledového oceánu, Drakeova průlivu a Falklandských ostrovů. Z důvodů bohatosti testované množiny bylo pro tvorbu této práce užito metodologického přístupu makrokauzální analýzy, která je specifickým cílem či dokonce až předurčeným formátem výstupu komparativní případové studie (blíže viz dále). Užití komparativní případové studie sice tradičně vyzývá ke zkoumání menšího množství komparovaných případů než zkoumaných proměnných, ale protože práce zkoumá makrokauzální závislosti napříč různými testovanými případy, tak právě od toho postupu si autor, i přes vyšší počet komparovaných případů, slibuje tvorbu závěrů s širší aplikovatelností a vyšší plauzibilitou.

Makrokauzální analýza zkoumá závislosti existující mezi proměnnými napříč různými případy a snaží se vytvářet a také testovat nové teorie i hypotézy.¹ Prostřednictvím studia makrokauzality souboru všech příčinných souvislostí obsažených uvnitř zkoumaných případů zvolených teritoriálních sporů totiž užití této metodologie umožňuje vytváření nových teoretických vysvětlení existujících událostí, přičemž prismatem těchto vysvětlení je autorova domněnka, že surovinový či dopravně strategický podtext je nejčastějším hybatelem teritoriálních sporů. Tyto spory ve studovaných případech mohou eskalovat až do otevřeného ozbrojeného konfliktu. Danou cestou se autor snaží o relevantní a průkazné vysvětlení vzniku i průběhu testovaných událostí a to s přihlédnutím k možnému budoucímu vývoji konfliktů.

1.1 Deklarace hypotéz a představení výzkumu k jejich verifikaci

Úlohou metodologie je nejen systematické vytváření a formulace metod, ale i vysvětlení jejich rolí a posloupnosti jejich užití napříč podstupeným výzkumem. Bez vhodné metodologie by tudíž vědecké texty často nabývaly pouze formátu prostého přepisu již jinými autory studovaných souvislostí. Při práci s existujícími zdroji je tudíž nadmíru důležité, jaké způsoby a metody budou pro nové texty použity.² Řada studentských prací totiž tradičně mívá dosti popisný charakter s jen těžko identifikovatelnou rovinou přínosu pro hlubší poznání studovaných souvislostí. Unikátní a často tematicky originálně pasující metodologie nám však nabízí kritické posouzení předností i nedostatků různých metod, kterých by mělo být v konkrétní vědecké práci použito. Díky vhodné metodologii a pasujícím metodám vznikají ve společenských vědách i z již prověřených datových množin zcela nová a často i relativně

¹ Blíže viz DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, str. 66. ISBN 978-80-7367385-7.

² Blíže viz LINDEROVÁ, I., SCHOLZ, P. a MUNDUCH, M. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7 a dále viz EGER, L., EGEROVÁ, D. *Základy metodologie výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0735-4.

originální díla. Jak o metodologii ve své knize *Metodologie výzkumu politiky* hovoří Beneš a Drulák, tak metodologické pasáže v práci slouží jako návod předurčující, jak bude při plánování a realizaci výzkumu postupováno. Výzkumník by proto měl také vysvětlit, na jakém základě byla zvolená metodologie použita a proč bylo zvoleno užití právě té či oné metody či přístupu. Je také důležité odlišit metodologii od metody, neboť metodologie představuje obecnou strategii propojování teorie s empirií, zatímco metoda je technikou sběru či vyhodnocování dat. Pojednání o rozdílu mezi metodologií a metodou je Benešem a Drulákem rozvíjeno také v sekci o výzkumu politiky a jeho epistemologické, metodologické a normativní souvislosti, v níž autoři představují dílčí způsoby výzkumu politických jevů.³ Dle jejich kategorizace lze sledovat postupy spadající pod vysvětlující výzkum zaměřující se na pojetí kauzality, dále na kritický výzkum anebo na třetí typ, tj. pro tuto práci nejlépe vyhovující interpretativní výzkum. Z výše popsaného tudíž vyplývá, že by zde měla následovat pasáž pojednávající o rozpravě nad metodou a ospravedlněním volby konkrétních postupů. Tato práce však nemá za cíl rozvíjet epistemologické ani ontologické úvahy nad zpracováním zadaného tématu, neboť se v řadě postupů autor raději systematicky opírá o konkrétní návody světově uznávaných metodologů,⁴ než aby rozvíjel vlastní diskuzi nad vhodností příslušné metodologické aktivity. Místo diskuze nad příhodností rozdílných vědeckých metod se tedy pro účely této práce autor rozhodl k lehké vulgarizaci tradiční rozpravy o metodologii jako o vědecké disciplíně jako takové. Způsob výzkumu se totiž opírá o již schválený vědecký záměr, který byl součástí přihlášky teze rigorózní práce. Následující pasáže se tedy spíše soustřeďují na vysvětlení a enumeraci toho, jaké postupy budou použity a jak bude vypadat formát výstupu této níže předkládané komparativní případové studie.

K tvorbě této práce bylo použito makrokauzální analýzy, která dle Druláka pracuje s procesem sdružení všech relevantních nezávislých proměnných do agregované množiny klíčového významu. Tento postup umožňuje propojit vedlejší informace s hlavními daty a nahlížet na makro celky, zatímco v nich existují i menší podružné avšak individuálně originální celky. Drulák dále specifikuje,⁵ že prostřednictvím makrokauzality všech příčinných souvislostí se užitím daných metodologických postupů vytvářejí nová teoretická vysvětlení vzniku a průběhu komparovaných událostí i případů. Drulák pak dosti komplexně vysvětluje, že makrokauzální analýza je svým způsobem jedním z možných druhů

³ BENEŠ, V., DRULÁK, P. *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Slon, 2019, str. 19-36. ISBN 978-80-7419-283-8. Agregované množiny byly rozepsány v příloze č. 1 a použity k tvorbě komparativních parametrů.

⁴ Viz YIN, R. K., *Case study research: Design and methods*. London: SAGE, 2019. ISBN 978-1-5036-3616-9.

⁵ Blíže viz DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, str. 62-67. ISBN 978-80-7367385-7.

komparativní případové studie, neboť je jedním ze třech formátů specifických cílů srovnávacích případových studií.⁶ Cílem případové studie je zde zároveň myšleno i formát jejího výstupu. Z toho vyplývá, že výstupem komparativní případové studie předkládané v této práci se tudíž stane právě ona deklarovaná makrokauzální analýza, která se soustředí na makroúrovňové struktury i procesy, na jejichž základě se snaží vytvářet nové teorie a testovat nové teoretické hypotézy. Co se však týká výchozí teoretické roviny již existujících teoretických konceptů, tak úkolem teoretického aparátu této práce (viz druhá kapitola) bude představení zorného úhlu pohledu, který utvářel nejen náhled na zkoumanou realitu, ale i ráz sbíraných dat a souvislostí.⁷ Kritériem úspěšnosti předloženého výzkumu se tedy stala potřeba nalézt metodologii, která umožní nejen komparovat a následně interpretovat shody i rozdíly, ale také odhalovat komplexní chování účastníků teritoriálních sporů a nacházet makrokauzální souvislosti napříč testovanými případy. Z toho vychází, že makrokauzální analýza jako varianta podoby výstupu komparativní případové studie je pro předkládaný výzkumný záměr této práce relativně příhodnou metodologií. Ve své podstatě předkládaná rigorózní práce totiž komparuje konkrétní teritoriální spory a napříč testovanými souvislostmi se snaží o tvorbu nových teoretických vysvětlení daných teritoriálně ohraničených sporů. Tato interpretace vznikla při testování hypotéz, které lze chápat jako předběžné odpovědi na níže položenou výzkumnou otázku. Dané hypotézy pak představují nejen teze odvozené z názorového spektra níže rozebíraných konkrétních teorií, ale také úvahy potřebné při cestě vedoucí od tvorby nových teoretických vysvětlení stávajících makrokauzálně souvisejících jevů až k zodpovězení stanovené výzkumné otázky. Komplexnost procesu ilustruje příloha č. 1.

Na základě komparace a identifikace shodných i rozdílných makrokauzálních rysů by totiž mělo dojít nejen k verifikaci hypotéz, ale i k tvorbě plausibilních předpokladů možného budoucího vývoje. Znění hypotéz navíc musí brát v potaz nejen teoretický základ této práce, tj. mj. kompromis mezi realismem a konstruktivismem, který se zrcadlí v Kodaňské škole, ale zároveň i doprovodné myšlenky vědní disciplíny geopolitiky, jejíž učení napomáhá k pochopení teritoriálního expanzionismu dílčích aktérů mezinárodních vztahů. Položené hypotézy jsou tedy z těchto teorií odvozené teze, pojednávající o příčinném vztahu mezi zkoumanými jevy a jejich vzájemnou makrokauzalitou. Předložená analýza směřující k vytváření nových teoretických vysvětlení zkoumaných souvislostí se tedy snaží o prověřování

⁶ DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, str. 65. ISBN 978-80-7367385-7. Dále k podobě předložené komparace viz 4. kapitola této práce.

⁷ K teoretické orientaci považované za strategii analýzy viz YIN, R. K., *Case study research: Design and methods*. London: SAGE, 2019, str. 168-169. ISBN 978-1-5036-3616-9.

těchto tezí a zjišťování, které z nich nejlépe odpovídají zkoumané realitě. Pro účely této práce jsou stanoveny následující tři hypotézy, jejichž platnost se v počátku i v průběhu výzkumu předpokládá a jejichž verifikace napomůže k tvorbě odpovědi na výzkumnou otázku:

- 1) *Většina teritoriálních konfliktů v 21. století má zdrojový náboj a strategické suroviny jsou nejfrekventovanějším důvodem bezpečnostního napětí.*
- 2) *Teritoriální spory bývají často umocněny sociální konstrukcí místně příslušných témat, které vlády používají k zakrytí skutečných surovinových zájmů v dané oblasti.*
- 3) *Vzácné zdroje a strategické uzlové i dopravní body jsou katalyzátorem regionálních konfliktů, kdy s nárůstem intenzity lokálních sporů dochází ke vzniku geopolitických rizik s globálními dopady.*

Při cestě za akumulací dat potřebných k relevantnímu testování hypotéz rozeznává metodologie dva hlavní přístupy ke způsobu bádání a dva ústřední přístupy ke sdělování zjištěných reálií. Ve společenských vědách obecně rozlišujeme kvalitativní a kvantitativní výzkum. V otázce metodologie takových výzkumů pak lze rozlišovat přístupy explanatorní tzn. vysvětlující a přístupy interpretativní tj. objasňující, jejichž cílem je porozumění. Oba tyto přístupy ovlivňují výběr používaných metod, přičemž z pohledu interpretativního porozumění zkoumané skutečnosti lze podle Druláka⁸ rozdělit metodologii užívanou v sociálních vědách na následující přístupy: a) kvantitativní výzkum vysvětlující; b) kvalitativní výzkum vysvětlující a c) kvalitativní výzkum interpretativní. Drulák dále specifikuje, že explanatorní a interpretativní kvalitativní výzkumy jsou na rozdíl od oblasti přírodních věd často užívány v sociálních vědách, kde výzkum bývá použit k pochopení i k detailnímu popisu fungování zkoumaného předmětu či daného sociálního konstruktů. Tato práce bude používat výhradně přístupů kvalitativního interpretativního výzkumu, konkrétně formátu interpretativní případové studie⁹ vyplněné hlubším porozuměním daných jevů, přičemž následující vědecké metody a způsoby zpracování dat předurčí jak cestu kvalitativní interpretace, tak i specifických způsobů operacionalizace dat takového kvalitativního výzkumu. Pro udržení logické posloupnosti textu pak byl použit model sestavování

⁸ Ve své monografii v sekcích o ontologii (věda zamýšlející se nad tím co vlastně poznáváme) a epistemologii (způsob jakým poznáváme zkoumanou realitu) vědy Drulák připomíná třídění metodologických přístupů na kvalitativní vysvětlující a kvalitativní interpretativní, přičemž uvádí, že se jedná o přístupy, které se vztahují ke kauzálnímu vysvětlení a interpretativnímu porozumění. Blíže viz DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, str. 14-24. ISBN 978-80-7367385-7.

⁹ BENEŠ, V., DRULÁK, P. *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Slon, 2019, str. 83-96. ISBN 978-80-7419-283-8. K vyhodnocování kvalitativního výzkumu a interpretaci dat také viz EGER, L., EGEROVÁ, D. *Základy metodologie výzkumu*. Plzeň: Západočeská universita v Plzni, 2017. str. 98–110. ISBN 978-80-261-0735-4.

vědeckých textů IMRaD,¹⁰ který představuje vhodnou formu pro strukturu, logickou posloupnost i náplň dílčích sekcí této práce.

1.2 Cíle práce, výzkumná otázka a vymezení komparativního rozměru práce

Komparativní případová studie spadá do metodologických disciplín případových studií, které patří mezi dnes již natolik tradiční výzkumné metody, že se jejich formátem, tvorbou i výzkumem jejich aplikovatelnosti zabývá celá řada světově uznávaných metodologů. Vedle Druláka, Beneše i řady dalších výše jmenovaných metodologů se prismatem autorových postupů staly také vybrané metodologické návody odborníka na Case Study pana Roberta K. Yina, který ve svém díle *Case study research: Design and methods* detailně vysvětluje procesy i obsahové náležitosti výzkumů opírajících se o případové studie. Yin¹¹ představuje metodu případové studie jako cestu empirického bádání, které do hloubky zkoumá příslušný soudobý fenomén, přičemž je však na případ přihlíženo i z jeho z širšího reálného kontextu, obzvláště pak v případech, když hranice mezi zkoumaným jevem a kontextem nejsou zcela zřejmé. Yin dále specifikuje, že metoda případové studie je vhodná pro zkoumání jevů vyskytujících se v situacích, kdy kontext, ve kterém se jev nachází, je obzvláště důležitý a zaslouží si tedy širšího relevantního vědeckého zvážení. V našem případě je tomu právě u možné eskalace teritoriálních sporů se surovinovým podtextem, kdy tamní často vleklý až zamrznutý konflikt může znenadání eskalovat do otevřeného ozbrojeného střetu či dokonce až do války o zdroje. Pro výzkum těchto teritoriálních sporů lze tedy zvolenou metodu případové studie dle Yinových postupů považovat za více než příhodný metodologický přístup. Yin již ve svých starších dílech¹² uvádí, že i jen jedna jediná případová studie může být použita k určení toho, zda jsou stávající teorie a teoretická vysvětlení dostačující, nebo zda by zde mohla existovat nějaká jiná alternativní sada vysvětlení daných souvislostí.

¹⁰ IMRaD je obsahově asymetrický, neboť úvodní a závěrečné sekce práce jsou obsahově plnější, přičemž teoretická část (2. a 3. kapitola) nese největší těžiště předkládaných znalostí (IMRaD Wineglass Model). Nejprve (Introduction) byl vymezen výzkumný prostor, poté představena metodologie a následně byl vybudován robustní teoretický aparát potřebný pro uchopení tématu (Methods). Navazující výzkumná sekce (Results) je vyplněna úzce zvolenými tvrdými daty a poznatky zpracovanými, v našem případě, do podoby komparace vytvořené s přihlédnutím k interpretativnímu charakteru předkládaného kvalitativního výzkumu. Výzkum směřuje dolů do těžiště objasňujících závěrů. Poslední sekcí práce je tedy závěr a diskuze nad provedeným výzkumem (Discussion). Tato část slouží k připisování významu získaných poznatků a k vysvětlení či objasnění toho, co znamenají zpracovaná data a jak zní odpověď na položenou výzkumnou otázku. Nacházejí se zde i prognózy budoucího vývoje a návrhy pro zlepšení stávajícího stavu. Podobu závěru rozšiřuje diskuze nad testováním hypotéz a nad zpracováním zvolených ústředních odborných názorů, deklarovaných v názorovém aparátu práce.

¹¹ Blíže k designu a logice tvorby případové studie viz YIN, R. K., *Case study research: Design and methods*. London: SAGE, 2019, str. 25-78. ISBN 978-1-5036-3616-9.

¹² Blíže viz YIN, R. K., *Case study research: Design and methods 4t ed.* LA. California: SAGE Publication, 2009, str. 18. ISBN 978-1-4129-6099-1.

Yinovy doporučení vyjadřující se k formulaci případových a vícepřípadových studií proto synergicky rezonují se zvolenou metodologickou cestou, která se na základě hlubšího porozumění pokouší vytvářet nová teoretická vysvětlení zkoumaných a komparovaných skutečností i jejich vzájemné makrokauzality. U většiny teritoriálních sporů totiž státy používají rétoriku kulturní tradice, historických práv, válečných reparací, nebo národní hrdosti a odkazu dějin vztažených k danému území. Autor za těmito rétorickými konstrukty spatřuje pouze geopolitický apetit a surovinové zájmy antagonických mocností, které mají v daném teritoriálním sporu nad slabší protistranou jistou materiální převahu a tak zvažují, zda územní nárok rozvinou do vzájemné spolupráce, vleklé stagnace obstruované správy nad územím nebo do eskalace směřující až k záboru sporných oblastí. Během komparace daných teritoriálních sporů a za pomoci testování deklarovaných hypotéz se pak autor pokusí představit také nová vysvětlení souvislostí panujících uvnitř dílčích teritoriálních sporů.

Případovou studii lze tedy samu o sobě považovat za vědeckou metodu či spíše za soubor metod zaměřujících se na detailní výzkum časoprostorově ohraničeného případu zkoumaného z různých úhlů pohledu. Při srovnávání vícero těchto ohraničených událostí i fenoménů vzniká při aplikaci komparativních nástrojů soubor dat opírajících se o shody a rozdílnosti, popřípadě o vysvětlení či o porozumění těmto shodám a rozdílnostem. V konkrétních mutacích pak lze těchto nástrojů používat k testování již existující teorie, k nacházení makrokauzality komparovaných reálií, k bližšímu rozpracování podobností i souvislostí, popřípadě k tvorbě i testování nových teorií a teoretických hypotéz. Poslední způsob je užít v této rigorózní práci. Vědeckých metod je však celá řada a proto je nutné blíže specifikovat konkrétní komparativní nástroje, kterých bylo v práci používáno. Komparativní metodu tedy řadíme mezi jednu z tradičních vědeckých přístupů, přičemž vědeckou metodou¹³ se v práci rozumí sada po sobě jdoucích výzkumných procesů, jejichž cílem je akumulace znalostí získaných výzkumem a prověřených pomocí dedukce, indukce, pozorování a měření.

Vědecká metoda je obecně založena na předpokladu, že kritériem pravdivosti hypotézy je souhlas předpovědí obsažených v prověřovaném hypotetickém tvrzení, s výsledky výzkumu, k čemuž slouží vnitřní cíle vědeckého poznání. Mezi takové cíle aplikace vědeckých metod se v našem případě řadí popis a utřídění do množin, tj. deskripce a klasifikace provedená v rámci operacionalizace dat. Dále se zde řadí předpovědění vývoje vztahů mezi jevy tzv. predikce spojená s explanací těchto vztahů a v neposlední řadě také komparace zvolených reálií. Vedle

¹³ LINDEROVÁ, I., SCHOLZ, P. a MUNDUCH, M. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7.

sady výše popsaných postupů prováděných v rámci deklarovaného formátu výstupu komparativní případové studie pak tato práce bude používat nejčastěji následujících komparativních parametrů. Komparativní kroky a následné interpretativní popisy pojednávající o nově nabitém porozumění konkrétním souvislostem se budou opírat o metody shody a metody rozdílů.¹⁴ Následující tabulka pak ilustruje jaké konkrétní datové množiny a jevy budou komparovány, hodnoceny a posléze interpretovány napříč zkoumanými teritoriálními spory. Vedle deklarace a enumerace konkrétních reálií používaných ke vzájemnému srovnávání výskytu i působení daných jevů, tabulka také určuje časový rámec, během něhož byl daný jev v konkrétním teritoriálním sporu zkoumán. V neposlední řadě tabulka identifikuje, které ze zkoumaných jevů a souvislostí měly u daných teritoriálních sporů tendenci eskalovat konflikt od latentního či zamrznutého sporu o územní práva až směrem k polarizovaným aktivitám, agresivní medializované rétorice či dokonce až k otevřené ozbrojené či násilné agresi vůči slabším účastníkům sporu.

Tabulka č. 1: Protokol komparativních jevů v rámci užitých datových množin

Komparativní datové množiny, jevy a vlastnosti vybrané k interpretaci a srovnání jejich makrokauzality	Časový rámec		Výskyt srovnávaného jevu či konkrétní dispozice v rámci konkrétního teritoriálního sporu				
	Roky zkoumání výskytu daných souvislostí	Dopady výskytu jevu na eskalaci konfliktu	Kurilské ostrovy	Jihočínské moře		Severní ledový oceán	Falklandské ostrovy
				Spratlyho ostrovy	Paracelské ostrovy		
Bilaterální územní nároky	1952-2023	↑	1 Δ		⚡⚡⚡ #		1 ⚡⚡⚡ Δ #
Multilaterální územní nároky	1952-2023	↑	Δ	1 ⚡⚡ Δ #	1 ⚡⚡ Δ	1 Δ	
Repetitivnost konfliktů	1974-2023	↑	∅	1 ⚡⚡ ∅	1 ⚡ ∅		⚡⚡⚡ Δ
Dislokace vojenských či námořních kapacit	2017-2023	↑	1	1 ⚡⚡ ∅	1 ⚡⚡ ∅	1	1 ∅ Δ
Militarizace oblasti	2001-2023	↑	1 Δ ∅	1 ⚡⚡ Δ ∅	1 ⚡⚡ Δ ∅	0 Δ ∅	1 Δ ∅
Relevantní infrastruktura	2023	↑	Δ	1 ∅ Δ	1 ∅ Δ ∅	∅ Δ	∅
Škrťací body, tzv. Chocke Points	1991-2023	↑	0	1 ⚡ Δ	1 ⚡	1	0
Transportní potenciál oblasti	2023	↑	Δ	1 ⚡ ∅ Δ #	1 ⚡	1 Δ ∅	0
Budoucí vliv na světový obchod	2022 +	↑	1Δ	1 ∅ Δ	1	1 ∅ Δ	0
Fungující těžební platformy	2001-2023	↑	0	1Δ	1Δ	1	1Δ
Exploratorní výzkum a těžba	2001-2023	↑	1Δ	1∅	1 Δ	1Δ	1∅ Δ

¹⁴ Blíže viz DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, str. 70-71. ISBN 978-80-7367385-7.

Naleziště dosud netěženého NG	2001-2023	↑	1 ◊	1 ◊	1 ◊	1 ◊	1 ∅
Naleziště netěžené ropy	2001-2023	↑	1 ◊ Δ	1 ◊ Δ	1 ◊ Δ	1 ◊	1 ◊ Δ
Stávající či ohlášená a plánovaná těžba	2020-2023	↑	Δ	1Δ	1Δ	1 Δ	1◊ Δ
Západní kapitál a PZI	2001-2023	↓	1	0	0	0	∅
Velkokapacitní rybolov	2023	↑	1Δ	1 ⚡ Δ ◊	1 ⚡ Δ ◊	1 Δ ◊	Δ ∅
Zapojení vnějších světových aktérů	2001-2023	↑	1Δ	1 ⚡ Δ ◊	1 ⚡ Δ ◊	1 Δ ◊	∅

Zdroj: Vlastní konstrukce vycházející z operacionalizace dat a jejich významotvornosti, významnosti i jejich dostupnosti

Legenda a vysvětlivky:

- 1** jev se prokazatelně vyskytuje a datová základna pro relevantní komparaci je odpovídající
- 0** jev se v daném bodě prokazatelně vyskytuje, ale konkrétní číselná data nejsou v uspokojivé míře volně dostupná a tak bylo na místo statistické základny používáno kvazi-odborných zdrojů
- ∅** s ohledem na dostupnou datovou množinu nebylo možné výskyt daného jevu prokázat
- #** výskyt konstrukce vlastnických nároků a nacionalizace otázky dávných územních práv
- ↑** daný jev má v tomto bodě rostoucí tendenci
- ↓** daný jev má v tomto bodě klesající tendenci
- ⚡** výskyt ozbrojeného násilí dokreslující snahu o geopolitickou dominanci nad oblastí či dispozicí
- ⚡⚡** eskalace směrem k otevřené konfrontaci
- Δ** zjištěna mediálně šířená rétorika vyjadřující se k vlastnickým právům a jiným nárokům
- ◊** zjištěna agresivní rétorika a pokusy o sekuritizaci oblastně relevantních témat a z nich vyplývajících dopadů

Tabulka ukazuje, jakých konkrétních souvislostí s případným důrazem na interpretativní ráz výzkumu bude při srovnávání teritoriálních sporů použito. Tabulka také naznačuje operacionalizaci dat do souvisejících datových množin, přičemž zároveň přiznává dostupnost a tudíž i vědeckou relevantnost konkrétním množinám. Závěry založené na datech první a druhé kategorie (tj. **1** a **0**) jsou silnější nežli úvahy vycházející převážně z dat třetí kategorie (tj. **∅**). V neposlední řadě pak tabulka napomáhá pochopit váhu samotných souvislostí a to tím, že kategorizuje komparované reálie i na ně navázané jevy a určuje, o jaký druh proměnných se konkrétně jedná. V tomto vztahu platí tradiční pojetí vztahu mezi proměnnými a to konkrétně, že nezávislá proměnná je příčinou nějakého jevu, zatímco závislá proměnná bude účinkem tohoto jevu či dané skutečnosti.¹⁵ Mezi závislé proměnné se v tomto výzkumu řadí reálie skrývající se pod orientačními symboly **↑**, **↓**, **⚡**, **⚡⚡**, **#**, **Δ** a **◊**. Mezi nezávislé

¹⁵ Schéma datových množin v rámci operacionalizace dat se nachází v příloze č. 1. K samotnému procesu operacionalizace dat skrze proměnné viz BENEŠ, V., DRULÁK, P. *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Slon. 2019, str. 22. ISBN 978-80-7419-283-8 a DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, str. 16, 25-26. ISBN 978-80-7367385-7.

proměnné pak patří hodnoty nacházející se na ose X tj. první řádek tabulky. Mezi komparované veličiny patří data, která se nachází uvnitř množin jevů a dispozic, vybraných k interpretaci a srovnání jejich makrokauzality. Jedná se o hodnoty nacházející na ose Y, tj. v prvním sloupci tabulky. Užití těchto komparativních nástrojů je ovlivněno dostupností dat, což určují znaky *I*, *0* a *Ø*. Při hodnocení makrokauzálních struktur je přihlíženo k tomu, jakým způsobem ovlivňují vývoj podmínek komparované souvislosti. Určujícím je zde tedy to, zda se jedná o předpokládané příčiny jevů nebo pouze o jejich důsledky či zjištěný následek a zda má jev či makrokauzální struktura marko-regionální či mezinárodní rozměr. Nezávislé proměnné na ose X označují předpokládanou příčinu, zatímco závislé proměnné ukazují předpokládaný důsledek. Tyto jevy posléze komparují navazující kapitoly, které srovnávají působení i výskyt závislých i nezávislých proměnných v rámci konkrétního teritoriálního sporu. Ve třetí kapitole jsou představeny historické základy a souvislosti dílčích teritoriálních sporů a ve čtvrté kapitole jsou pomocí grafického aparátu shrnuty komparované realie do jasně přehledných tabulek zohledňujících i makrokauzální rysy dílčích souvislostí.

Zatímco komparativních nástrojů bude použito k dosahování následujících cílů a k akumulaci dat potřebných k verifikaci vyřknutých hypotéz, tak testování hypotéz v duchu trajektorie těchto stanovených cílů zase napomůže k zodpovězení výzkumné otázky. Verifikace hypotézy bude dosahováno plněním následujících cílů: **Hlavním cílem práce je zhodnotit potenciál vypuknutí surovinového konfliktu v daných teritoriích a navrhnout možná lokálně i globálně aplikovatelná řešení.** *Prvním dílčím cílem práce je vysvětlení teritoriálních souvislostí a nacházení makrokauzálních paralel s ostatními relevantními konflikty. Druhým dílčím cílem je vysvětlení dopadů diskutovaných souvislostí na energetickou bezpečnost.*

Cílů bude dosahováno v rámci objasňujících přístupů, jejichž účelem je porozumění. Doprovodná akumulace znalostí a následná interpretace kauzálních souvislostí potřebná k dosahování deklarovaných cílů napomůže k dosažení takové úrovně poznání, že bude možné zodpovědět položenou výzkumnou otázku. Výzkumná otázka¹⁶ se však neptá na příčiny partikulárních událostí, neboť to napomáhají odhalit deklarované hypotézy. Zmíněné hypotézy jsou de facto předběžnou odpovědí na tuto otázku, přičemž během jejich testování dojde nejen k jejich potvrzení či vyvrácení, ale také k formulaci závěrečné výzkumné odpovědi. Výzkum předložený v této práci se táže: **Který ze studovaných teritoriálních sporů má největší potenciál k eskalaci až směrem k otevřené válce o zdroje?**

¹⁶ O formulaci výzkumné otázky v rámci případové studie dle Yinových doporučení viz YIN, R. K., *Case study research: Design and methods*. London: SAGE, 2019, str. 11. ISBN 978-1-5036-3616-9.

2.1 Teoretický základ práce

V této kapitole budou představeny teoretické základy a konkrétní teoretické přístupy, jimiž autor pohlíží na studovaný fenomén. Dále se zde nachází soubor odborných názorů pramenící z repertoáru relevantních odborníků, s nimiž se hlouběji v této práci dále pracuje. Závěrem druhé kapitoly budou představeny také klíčová slova a směrodatné definice ústředních pojmů, čímž vznikne prostor vyplněný pojmoslovím, odbornými definicemi a konceptualizací směrodatných pojmů sloužící k lepšímu pochopení autorových úvah nad zvoleným tématem. Teoretická pasáž tradičně nabývá mnoha podob, přičemž ale platí, že teoretický aparát by měl být provázaný, konzistentní celek, ve kterém jsou teorie propojeny v logických návaznostech, jež rozvíjejí konkrétní koncepty a zároveň nabízejí alternativní pohled na dané jevy i jejich teoretická vysvětlení. Teoretický základ navíc determinuje i podobu předložených závěrů a prognóz možného budoucího vývoje, neboť společně s metodologií, zvolenou pro dosahování konkrétní výzkumné pozice, totiž teorie předurčují chápání určitého obrazu zkoumané reality.

Teoretický základ této práce tudíž představuje určitý výchozí bod, o němž můžeme říci, že slouží jako optika, způsob náhledu, ale také i prapočátek apriorního porozumění studovaným souvislostem. Zvoleným teoretickým základem tedy autor pohlíží na soubor studovaných jevů a za pomoci konkrétních teoretických konceptů chápe data objevovaná a posléze testovaná v průběhu celého výzkumu. Teorie navíc nabízí způsob chápání historických souvislostí a aktuálních vztahů, ale také i návody na formování prognózy pravděpodobné povahy budoucího vývoje. V průběhu práce bude docházet k představení nových teoretických vysvětlení studovaných i komparovaných případů této makrokauzální analýzy a pokud bude daný teoretický aparát adekvátně používán napříč celým výzkumem, tak tyto závěry obohatí stávající teorie o další stupeň možného teoretického chápání teritoriálních sporů se surovinovým podtextem. Komparované souvislosti zkoumaných teritoriálních sporů jsou tudíž na počátku a v samotném průběhu předložených výzkumů chápány i optikou Kodaňské školy, která do jisté míry nabízí efektivní kompromis mezi realismem a konstruktivismem. Konkrétní oblast se totiž dle učení Kodaňské školy stává bezpečnostním problémem již ve chvíli, kdy je tak dané téma ze strany veřejně uznávané autority prezentováno příslušnému publiku, nejčastěji národní společnosti, jako bezpečnostní hrozba a publikum toto téma za hrozbu přijme. Zásadním bezpečnostní hrozbou se tak mohou stát i témata, která ve skutečnosti ani tak moc závažná nejsou, pouze byla za hrozbu označena a veřejnost toto téma jako hrozbu přijalo, načež tím příslušné struktury získaly legitimitu ke konání, které za

normálních okolností vybočuje ze standardní podoby politiky státu, ale nová hrozba byla prezentována tak, že si žádá nestandardní způsoby svého řešení. Tato úvaha jistým způsobem koresponduje s dalšími teoriemi užitými v této práci, jako je kupříkladu geopolitika. Tato další zvolená teoretická linie totiž nabízí unikátní porozumění historickým, soudobým i budoucím posunům projevů moci státu, kdy je to právě geopolitika, která se v historii opakovaně stala zdrojem úvah o tom, že státy potřebují nedostatky plynoucí z geografických vlastností jejich domácího teritoria řešit unikátními projevy politiky státu. Kombinací těchto dvou teoretických základů vznikne práce akcentující nejen geografické vlastnosti teritoria a jejich vliv na tvorbu národní politiky, ale také dopady rétoriky národních politických elit na teritoriální integritu regionu. Další pojící linií je otázka surovinové a energetické bezpečnosti, která v 21. století opět formuje nejen státní geopolitiku a rétoriku národních politických elit, ale i národní identitu, teritoriální suverenitu i socio-ekonomickou identitu celého státu. Bez konstantního přílivu dostatečného množství surovin za přijatelnou cenu nastává kolaps společnosti, úpadek ekonomiky i regrese celé civilizace. Nahrazování strategických zdrojů navíc v některých případech bývá natolik náročné, že případná válka o zdrojově bohaté území se řadě států může jevit jako nákladově efektivnější řešení. S nárůstem energetické nestability navíc roste inklinace k agresivnějšímu způsobu řešení vleklých teritoriálních sporů. Při akceptaci tohoto stanoviska vzniká stav, kdy práce do své teoretické základny musí přijmout i ostatní teoretické koncepty, které v minulosti daný bezpečnostně-energetický nexus stability státu vnímaly obdobně. Vedle učení Kodaňské školy a geopolitiky bylo tudíž použito i dalších teoretických konceptů, které mohou nabídnout dodatečný způsob, jímž lze studované souvislosti lépe pochopit. Jedná se konkrétně o linii ofensivního realismu a o Zartmanovu teorii zralosti.

2. 1. Ukotvení práce v teoretické rovině

Zatímco výše představená metodologie vysvětluje jakými vědeckými nástroji a postupy jsou konkrétní data zpracovávány, tak teoretická pasáž této práce předurčuje, jak jsou dané souvislosti na začátku i v průběhu tvorby výzkumu chápány. Teorie a metodologie však musí jít ruku v ruce a tak i zvolená teoretická základna bude představena jako interpretativní tj. objasňující (viz metodologie práce) nástroj, jehož cílem je porozumění studovaným souvislostem předem deklarovanou teoretickou optikou. Práce si záměrně prohrává s původními geopolitickými myšlenkami o Lebensraumu a významu přírodních zdrojů, neboť autor je silně přesvědčen o tom, že některé současné mezinárodní a bezpečnostní tendence připomínají průvodní jevy četných teritoriálních válek, v nichž silnější státy expandovaly do zdrojově bohatých, popřípadě nedostatečně bráněných či v otázce vlastnických vztahů

dlouhodobě nevyjasněných území. Zvolená teoretická linie¹⁷ záměrně připomíná učení myslitelů klasické geopolitiky, tj. vědní disciplíny, která byla pro svůj pejorativní nádech a ideologickou vazbu na obě světové války řadu let potlačovanou vědou. Předložená práce však oborově nepatří do mezinárodních teritoriálních studií, proto adaptace geopolitiky jako ústřední teoretické linie nebyla oborově vhodná. Použité geopolitické myšlenky jsou tudíž jen dokreslujícím rysem zvolené teoretické roviny níže předkládaného teoretického aparátu. Práce totiž spadá do bezpečnostních studií jako do oboru sociálních věd a mezinárodních vztahů. Z geopolitické disciplíny byl proto zvolen jen příhodný argumentační základ geopolitického a teritoriálního expanzionismu agresivních predátorských států. Vedle klasických úvah o životním prostoru národa či o významu přírodních podmínek a místních zdrojů jako ústředních stavebních kamenů geopolitiky států se autor rozhodl k využití také klasické geopolitické myšlenky o významu světových oceánů. Důraz práce na námořní rozměr komparovaných teritoriálních sporů rezonuje s myšlenkou sira Waltera Raleigha, který působil za doby anglické královny Alžběty I. a je napříč geopolitikou připomínán jako významný myslitel před-klasické éry. Raleigh věřil, že „*kdo vládne na moři, vládne obchodu, kdo vládne obchodu, disponuje bohatstvím světa, kdo disponuje bohatstvím světa, je vládce světa.*“ Síle této myšlenky věnoval pozornost i Američan a geopolitický teoretik vlivu námořních sil na dějiny světa Alfred T. Mahan, který ve svém učení vysvětloval, že světová rovnováha je dána soupeřením námořní a pozemní moci. Dle dalšího geopolitika Harforda Johna Mackindera však v 20. století převládla role i váha spíše pozemní moci státu, což dokázaly obě světové války. Jak ale ukazuje moderní vývoj ve světové dopravě a hlubokomořské těžbě, tak možná nastává opět střídání rolí i relevantnosti námořní a pozemní moci, neboť s růstem světového obchodu roste i význam světových oceánů. S tím posléze souvisí i význam států, které kontrolují konkrétní dopravní tepny a surovinově bohaté vody i teritoria. Geopolitika se tedy na počátku 21. století cyklicky vrací ke klasické geopolitice, která vždy silně vyzdvihovala význam lodní dopravy, roli zámořských území, potřebu životního prostoru bohatého na přírodní zdroje, přístup k moři a kontrolu nad světovými oceány. Autor se navíc domnívá, že s nárůstem hlubokomořské těžby a ve spojitosti s otevírajícími se koridory arktické cesty přes Severní ledový oceán se tak opět vrací význam námořních sil. Z toho důvodu bylo vybráno několik klasických geopolitických konceptů, kterých tato práce používá (viz níže) a kterými je rozvíjena optika Kodaňské školy.

¹⁷ Klasické pojmy jako bezpečnostní dilema, spirála nebezpečí, hrozba, konfliktní cyklus či desítky dalších teoretických pojmů budou v práci sice používány, ale jejich charakteristiku autor nehodlá nikterak rozvíjet. Tradiční pojmy spadající pod obory bezpečnostních studií, světové ekonomiky a mezinárodních vztahů ponechá autor v jejich originální podobě tj. v podobě představené a používané v citované literatuře.

Geopolitika, i přes svou atraktivitu a evidentní autorův zájem není ústřední teoretickou linií této práce. Základní teoretickou základnou práce je již zmiňované učení Kodaňské školy, které bude rozvíjeno několika dalšími příhodně zvolenými teoretickými koncepty řadícími se do učení realismu, popřípadě mezi tzv. konfliktní studia. Z teorií realismu bude použito konkrétně myšlenek Johna Mearsheimera, který představil teorii ofenzivního realismu, v níž mj. polemizuje nad snahou států o regionální nadvládu a územní hegemonii (viz dále). Obě teoretické linie synergicky rozvíjí předkládané úvahy této práce. Příhodné mísení geopolitických konceptů s některými realistickými myšlenkami, kupříkladu o regionálních hegemonech a o soupeření mezi státy, umocňuje i účelově zařazený geografický nádech klíčových pasáží této práce, v nichž autor svou analýzu opírá nejen o konkrétní projevy mocenské politiky daných aktérů, ale také o geografické rysy konkrétních regionů.

Vědní disciplína geopolitiky se navíc postupem času vyvíjí. Stejně jako u realismu se tradiční analýza akcentující velmoci a velké státy dnes již neobejde bez započtení role menších států, a proto ani geopolitika již nemůže akcentovat pouze zájmy velmocí. Bipolární svět se stal multipolárním a regionální hegemoni musejí při svých snahách o dominanci v cílovém regionu stále častěji počítat s geopolitikou svých slabších sousedů, jejichž význam se navíc ve světle globální velmocenské politiky rapidně mění. Marshall k tomu dodává, že „*Součástí (dnešní) geopolitiky jsou i spojenecké vazby a ve světě tak rozkymáčeném jako dnes se velmoci neobejdou bez podpory menších hráčů, což samozřejmě platí i naopak.*“¹⁸

Co se pak týká Kodaňské školy, tak ta se nachází na pomezí kompromisu mezi realismem a konstruktivismem, čímž do práce jistým stupněm proudí i konstruktivistické úvahy a ospravedlnění účelového použití mediálního obrazu reality. Z palety konstruktivistických přístupů však bude užito jen myšlenky sociální konstrukce hrozeb, neboť konstruktivismus samotný přesahuje potřeby této práce. Z toho důvodu bude užito pouze konceptu sociální konstrukce hrozeb a to v podobě, v jaké tyto úvahy používá teoretická koncepce sekuritizace. Následující teoretická pasáž tedy představuje i proces sociálního konstruování hrozeb v pojetí dle Kodaňské školy. Daný přístup navíc také ospravedlňuje používání mediální stopy jako důkazního prostředku dokumentujícího stav určitých souvislostí. Teoretický základ práce pak uzavírá teorie zralosti od Williama Zartmana. Úvaha o zralosti konfliktu k jeho řešení totiž nabízí vhodný nástroj k odhalování zlomových okamžiků, v nichž u zamrznutých sporů a teritoriálních konfliktů může nastat období rapidního vývoje či chvilkové vůle spor vyřešit.

¹⁸ MARHSALL, T. *Moc geografie v 21. století*. Praha: Rybka Publishers, 2022, str. 10. ISBN 987-80-87950-38-8.

2. 1. 1 Kodaňská škola a koncept sekuritizace

Kodaňská škola vznikala kolem skupiny profesora Barryho Buzana a jeho kolegů O. Weavera, M. Kelstrupe, P. Lemaitre a J. de Wilde, kteří na přelomu osmdesátých let a konce bipolárního světa přijali úvahu, že tradiční vojensko-politické pojetí bezpečnosti ustupuje novým bezpečnostním tématům, které spadají spíše pod agendu ekonomických, sociálních a environmentálních témat. Společně pak tato témata dávají prostor pro nový bezpečnostní rámec i pro novou bezpečnostní analýzu zohledňující širší paletu bezpečnostních témat. Tímto rozšířením klasického pojetí bezpečnosti státu, jako vědy řešící otázky vojensko-politických hrozeb, dali vzniknout novému teoreticko-analytickému přístupu, který v oboru bezpečnostních studií prohloubil původní pohled na bezpečnost státu o nové zdroje ohrožení, nové jevy i nové objekty. Ve svých dílech přistoupili autoři k sektorovému dělení bezpečnostních témat i bezpečnostních hrozeb jako takových. Kodaňská škola rozšiřuje koncept státní bezpečnosti o roviny mezinárodní i regionální a dále o roviny substátních jednotek i jednotlivců. Dále pak rozeznává pět vzájemně se ovlivňujících sektorů, konkrétně vojenský, společenský, ekonomický, environmentální a politický. Specifické interakce probíhající uvnitř těchto sektorů dávají vzniknout unikátním ohrožením. Sektory se navzájem navíc ovlivňují. Kupříkladu otázky surovinových dodávek potřebných pro chod domácí ekonomiky představují tradiční aktivitu obepínající interakce probíhající uvnitř ekonomického sektoru a to ať již domácího, tak i zahraničního, který také může být zdrojem následných komplikací. Z těžby, přepravy i dodávek jako takových posléze pramení nové hrozby, jako jsou imanentní nedostatek, cenové šoky či výpadky dodávek z nestabilních regionů. Při hlubší analýze stojící na mísení jevů navíc dojdeme k úvaze, že ohrožení není jen otázkou ekonomického sektoru, neboť zde vystávají témata jak ekonomická, tak i celospolečenská. Zdrojová či tranzitní území navíc mohou přinutit opozitního aktéra k aktivaci vojenské kapacity. Surovinový konflikt může také vyústit v krizi politického sektoru nebo ve snahu jednoho státu ovlivnit stabilitu politického či ekonomického sektoru jiného státu. Sektory se tedy v pojetí Kodaňské školy nejen ovlivňují a dílčí projevy interakcí se prolínají, ale specifické interakce probíhající napříč analyzovaným děním mohou navíc dát vzniknout zcela novým hrozbám. Intenzita rizikovosti pak u dílčích hrozeb není totožná a dopady na ohrožení suverenity státu a identitu dílčích subjektů jsou od sebe diametrálně odlišné, leč neméně důležité.

Původní dělení bezpečnosti na vnější a vnitřní bezpečnost státu se tím rozšířilo o nová témata vznikající z prolínání jednotlivých bezpečnostních hrozeb a dílčích sektorů. V pojetí Kodaňské školy to navíc již není jen stát považovaný za ústřední objekt, který by měl být

chráněn, neboť hrozby budoucnosti získaly nevojenský charakter a ovlivňují existenci dalších objektů. Ne každá hrozba je navíc objektivním ohrožením. Některé hrozby jsou konstruované a některá témata jsou natolik politizovaná, až si tím vlastní politický sektor státu může sám uškodit. Kodaňská škola je tedy jistým kompromisem mezi staršími teoriemi konstruktivismu a realismu.¹⁹ Autoři nezavrhují vojenské a politické hrozby jako klasické základy ohrožení státu, ale přidávají další spektrum hrozeb, které v budoucnosti budou ohrožovat nejen státní suverenitu, ale i vydobytou pozici a získanou identitu. Kratochvíl k tomu dodává, že „*zatímco základní hrozbou pro stát je ztráta suverenity, (tak) na úrovni společnosti a jedince jde hlavně o ztrátu identity.*“²⁰ Kodaňská škola tím do bezpečnostních studií přináší řadu významných konceptů i výzkumných úhlů pohledu, kterých je užito naříč touto prací. Vedle sektorového dělení bezpečnosti, přinesla i koncept sekuritizace a myšlenku regionálního bezpečnostního nexu. Bezpečnostní otázky i procesy sekuritizace i desekuritizace jsou uvnitř tohoto nexu natolik provázané, že se již nedají hodnotit každá zvlášť, ale při analýze regionálních bezpečnostních komplexů musí analytik hodnotit celkový bezpečnostní rozměr tělesa. Bezpečnostní komplex je tedy skupina států, jejichž hlavní bezpečnostní náhledy a starosti jsou natolik provázané, že problémy národní bezpečnosti každého z nich nelze řešit ani analyzovat samostatně. Procesy makro-sekuritizace²¹ i desekuritizace zde prostupují celým regionem. Výchozím důvodem proč byla zvolena Kodaňská škola za jednu z teoretických linií této práce, však není její přínos pro rozšíření konceptu bezpečnostních společenství o myšlenku regionálního bezpečnostního nexu. Hlavním důvodem je koncept sekuritizace,²² který nabízí způsob vysvětlení toho, jak se z určitého tématu stává uznaná bezpečnostní hrozba.

Při studiu historických reálií, odborných zdrojů, světových médií i populárně naučné literatury autor dochází k závěru, že ústředním zájmem státu je realisty toliko protěžovaná akumulace moci, rozšiřování sfér národního vlivu a dominance nad klíčovými zdroji, teritorií i dopravními trasami. Stát se však v mezinárodních vztazích ukazuje skrze jednání svých domácích politiků, mocnářů a ústředních aktérů národní i mezinárodní politiky. Politické elity

¹⁹ Blíže viz WAISOVÁ, Š. *Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu*. Mezinárodní vztahy 3/2004. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2004. ISSN 2570-9429. Dostupné na <https://mv.iir.cz/article/view/124/pdf>.

²⁰ KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P. a kol. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009, str. 117. ISBN 978-80-7367-469-4.

²¹ Blíže viz BUZAN, B., WAEVER, O. *Macrosecuritisation and security constellations: reconsidering scale in securitisation theory*. Review of International Studies Volume 35, Issue 02/2009. Dostupné z <http://journals.cambridge.org>

²² WAEVER, Ole. *Securitization and Desecuritization*. In: LIPSCHUTZ, R. D., ed. *On Security*. Columbia University Press, 1995. ISBN: 9780231102704 a dále viz WILLIAMS, M. C. 2003. *Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics*. International Studies Quarterly 47 (4)/2003. ISSN 00208833.

mohou formovat podobu státní politiky stejně tak silně, jako geografie a rozložení moci v regionu formuje geopolitiku daného státu. Ostatní faktory jako tvar i jednodušnost státních hranic, přístup k moři, zdrojová základna, velikost státního území, demografie, HDI a průmyslová základna domácí ekonomiky zase předurčují pozici státu v systému mezinárodních vztahů. Mocenské vazby, vztahy vůči konkurentům i spojencům a schopnost prosazovat své zájmy na úkor ostatních pak předurčují hierarchii a hegemonii. Pozice státu v systému mezinárodních vztahů se však s postupem času mění, ale geografické faktory a geopolitické realie determinují nadčasovost určitých pozic, které jsou v jednání států relativně neměnné. Jakmile se tedy objeví uzavřený politický systém, například region, tak se v něm dle Mackindera začne okamžitě projevat geografická rivalita.²³ Na strukturu i samotný systém mezinárodních vztahů totiž působí celá řada dynamizujících faktorů, které mohou posílit, ponížit nebo upevnit stávající pozici státu. Při změnách v hierarchii systému však zpravidla nastávají i vnitrostátní změny, které dané procesy předchází, doprovází či následují. Nejčastěji se pak přidávají ekonomicko-společenské turbulence, transformace celospolečenských nálad a doprovodná reformulace politické rétoriky proklamující, jak klíčový státníci, bojující za dobro svého lidu, vnímají své zahraniční oponenty. V takovém čase je velmi důležité správně porozumět tomu, že i když jsou realistické zájmy státu neměnné, tak způsob, jakým kabinetní politika vládnoucích elit aktuálně vystupuje vůči ostatním aktérům v mezinárodních vztazích, determinuje bezpečnostní i ekonomické dění ve státě. Protagonisté se pak stávají proponenty a do mezinárodních vztahů začne proudit animosita, populismus, liberální ideály, politická korektnost či mediálně konstruovaná antropomorfní personifikace zla vtělená do podoby cizích mocnářů. Takový vývoj umocněný politickou rétorikou a mediální masáží může přinést řadu nových témat, které souvisí nejen s bezpečností daného státu, ale i s jeho vydobytou pozicí, konstruovanou identitou i celkovou bezpečností. Pozice státu tedy vychází nejen z geografických faktorů, ale i z aktivit vládnoucích elit, neboť jsou to právě národní vládnoucí elity, které do možného bezpečnostního dění přidávají nová témata, jejichž bezpečnostní relevance nebývá vždy plně objektivní. Vládnoucí elity si sice uvědomují, že soubor základů důležitých pro přežití jejich státu zůstává neměnný, ale ve své rétorice často označují jistá témata za nové bezpečnostní hrozby, kterým v daném čase a prostoru dávají imanentní politickou prioritu a to i úkor tradičním potřebám státu. Až je to již pro akumulaci politického kapitálu získávaného napříč důvěřivou desinformovanou veřejností, nebo na základě vlastních subjektivních názorů, tak vždy v historii docházelo

²³ Viz KAPLAN, R., D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 112. ISBN 978-80-905173-6-3.

k označování jistých témat za bezpečnostní hrozbu, kterou chtěl daný politický establishment řešit v zájmu svého lidu. Politická proklamace, demagogie, manipulace s masovým názorem či samotná inklinace k určitým ideologiím může dát vzniknout tématům, která se posléze zanoří do bezpečnostní politiky státu a to bez ohledu na to, zda se jedná o hrozbu skutečnou či konstruovanou, objektivní či subjektivní, imanentní či hypotetickou nebo aktuální či vzniklou na základě oživení dávných historických křivd. Zavedením sociální konstrukce hrozeb do bezpečnostní analýzy Kodaňská škola poukazuje na nová bezpečnostní úskalí, která plynou z aktivit domácí vlády. Jevem, který dynamizuje prostředí mezinárodních vztahů, jsou tedy také názory vládnoucích elit, které ve své rétorice označují určité jevy a události za bezpečnostní rizika, jejichž řešení vyžaduje změnu národní politiky a modulaci moci i vlivu státu do pozice, kterou si vládnoucí elita zároveň přeje získat, ale zároveň, kterou jim ostatní státy dovolí rozvinout. Mezinárodní vztahy jsou systém opatření i protiopatření „push and pull“ formátu, v níž se národní státy snaží vyvažovat cíle i vize ostatních aktérů a to při zachování schopnosti ovlivňovat vlastní pozici v mezinárodním systému. Prostředí mezinárodních vztahů však nemusí být plně objektivní, neboť svou pozici mohou státy konstruovat uměle.²⁴ Bezpečnost dle perspektivy národních politických elit není ani tak stav jako spíše proces obsahující nejen fyzické aktivity a plánování, ale také specifické způsoby myšlení vedoucí k unikátním projevům politiky státu. Podle kodaňské školy sféra bezpečnosti začíná tam, kde končí běžné problémy i běžná politika a kde začíná výskyt krajních situací a krajních řešení. Významným rysem je pak přechod od politizovaných témat k tématům spadajícím do pozice extrémní politizace, kterou někteří autoři označují jako sekuritizace. Dle Balabána se „... *sekuritizací rozumí proces, kdy adekvátní aktér či aktéři (politický či názorový vůdce či skupina) prohlásí určitý jev za bezpečnostní hrozbu z hlediska existenčních hodnot dotyčného referenčního objektu. Pokud je pro tento nárok získána dostatečná pozornost veřejnosti a je přijat relevantním publikem, jev je uznán jako bezpečnostní hrozba, otevírá se pole pro použití mimořádných opatření. Následuje akce s oprávněním překračovat obvyklé normy a standardy, charakteristické pro sféru bezpečnosti.*“²⁵ Jde tedy o deklaraci ohrožení a označení hrozby, která vyžaduje protiakce i příslušné reakce. Určité téma je tedy označeno a posléze i veřejně deklarováno za hrozbu. Deklarace ohrožení i volba vojensko-ekonomicko-environmentálně-společensko-politických bezpečnostních témat, z nichž toto

²⁴ Blíže o konstrukci v mezinárodních vztazích viz WENDT, A. *Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics*. Cambridge: MIT Press, 1992. International Organisation, Vol. 46, No. 2/1992. ISSN 0020-8183. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/2706858>.

²⁵ BALABÁN, M., STEJSKAL, L. a kol. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Karolinum, 2010, str. 23. ISBN 978-80-246-1863-0.

ohrožení plyne, totiž domácím politickým elitám umožňuje reformulovat stávající politiku a přikročit k nestandardnímu řešení označeného tématu. „*Sekuritizací je myšlen proces sociální konstrukce hrozeb, kdy se určité téma stává bezpečnostním problémem nikoliv v důsledku objektivní hrozby, ale proto, že je sekuritizačním aktérem (obvykle vládou) jako hrozba definováno a společnost tuto definici přijme ... hrozbou se může stát cokoliv, co sekuritizující aktér dokáže jako hrozbu vykreslit. Z hlediska tohoto aktéra nabízí sekuritizace výhodu v tom, že odvracení hrozeb ospravedlňuje použití mimořádných, nedemokratických prostředků.*“²⁶

Širší veřejnost má totiž tendence akceptovat témata ohrožující jejich identitu a referující na jejich bezpečnost daleko častěji, než témata, která se jich zdánlivě nikterak netýkají a tak se vládnoucí elity často uchylují k prezentaci témat, které jim v očích jejich potenciálních voličů přinesou potřebný politický kapitál. Z hlediska mocenské politiky je nejvýznamnější stav, kdy již etablované politické elity disponují potřebnou legalitou své legitimní vlády a přesto z různých důvodů přistoupí k označení některé z tématik za bezpečnostní hrozbu. Náhlý výskyt bezpečnostní hrozby totiž umožňuje zakrýt stávající problémy společnosti a odsunout je ve prospěch zdánlivě nebezpečnějšího tématu. Ohrožená společnost má tendenci přijímat určitá politická rozhodnutí průchodněji, než by tomu bylo ve stavu bez imanentní hrozby. Řešení některých dlouhodobých témat jako jsou otázky národnostních menšin a migrace, teritoriální spory nebo přístup k vitálním zdrojům navíc vyžaduje povolnost společnosti a nestandardní rámec politiky. Nebezpečí, které poukazuje na existenční ohrožení, totiž ospravedlňuje nestandardní způsoby chování. Nevýhodou takové politiky je možnost vzniku situace, kdy samotný sekuritizační aktér sice představí bezpečnostní téma a sekuritizuje jej jako hrozbu, ale při jeho řešení vyvstane nový, dříve netušený problém. Krejčí k tomu dodává, že: „*státníci ovšem konflikty nejen řeší, ale i způsobují. Sekuritizace – ona radikálnější verze politizace či proces, který posouvá témata a problémy, většinou už politizované, do polohy, ve které se stávají existenčními hrozbami – se může týkat každé otázky. Při takto široce pojaté bezpečnosti státu je ale obsah národního zájmu jak konfrontační, tak i kooperační.*“²⁷ Z toho vyplývá, že oním nestandardním způsobem chování může být i náhlá inklinace agresivního typicky realistického státu či regionálního hegemonu ke kooperaci. Zářný příklad takového chování můžeme spatřovat v otázce extrakce vzácných zdrojů v místech, kde výhodnost jejich těžby může převládnout nad klasickým

²⁶ KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P. a kol. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009, str. 118. ISBN 978-80-7367-469-4. Dále k celkovému procesu sekuritizace a také o tom jak rozeznávat i zkoumat sekuritizaci viz BUZAN, B., WÆVER, O. a WILDE, de J. *Security: a new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner Pub., 1998, str. 23- 45. ISBN 1-55587-784-2.

²⁷ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 156. ISBN 978-80-87865-07-1.

mocenským zájmem unilaterálního zisku. Opakem je pak situace, kde i přes zjevné přínosy společné extrakce jeden z účastníků odmítá rozdělení zisku mezi vícero stran. Dokonce i náhlá konfrontace může být výsledkem vykreslené situace. V případě, že se do vymezování bezpečnostních otázek promítne mocenský apetit vládnoucích elit (viz dále), dochází k dynamizaci mezinárodních vztahů a ke vzniku nových bezpečnostních témat, které státy i jejich domácí politické elity protěžují. Vedle témat s pozitivním dopadem na národní bezpečnost, totiž existují témata, která sice zároveň souvisejí s ekonomicko-bezpečnostním chodem státu, ale zároveň také odpovídají mocenským praktikám i požadovanému mediálnímu obrazu vlády, která takové téma hrdinně a ve jménu vyššího dobra svého národa řeší. Řada témat tedy uměle gravituje kolem ústředního trendu, který jak se politické elity domnívají, přinese jejich vládě největší ohlasy veřejnosti a zároveň umožní jejich státu rozvinout pozici mocenské geopolitické strategie, v níž si stát osvojí nové cesty za zdrojovou základnou, novými surovinami, transportními koridory, levnou pracovní silou či novými bohatými trhy.

Autor této práce se ve světle učení Kodaňské školy domnívá, že čím více souvisejí politická rozhodnutí s dopravou, rybolovem, transportem či těžbou energetických surovin ve sporném území, tak o to více má vládnoucí politická elita tendence téma absence úplné kontroly území u daného teritoriálního sporu sekuritizovat. Dochází pak k identifikaci bezpečnostní hrozby plynoucí z nevyřešeného vlastnictví nad teritoriem, tamními zdroji a přepravními trasami. Byť i jen samotný přístup k tamním zdrojům či přítomnost jiných aktérů může být širší veřejnosti představena jako hrozba, kterou se stávající vláda pokusí sekuritizovat a řešit. Nedostatečný přístup k dopravním koridorům, kapacitně omezená extrakce zdrojů, environmentální dopady těžby, degradace regenerativních schopností místního nadužívaného loviště, absence dominance nad strategickými body, úbytek strategických surovin, kontinentální šelf cizího státu, navigace vojenských plavidel v pobřežních vodách či samotná přítomnost cizí moci v regionu jsou témata, která mohou zainteresované vlády označit za bezpečnostní hrozbu.

Po fázi intersubjektivního chápání případných hrozeb a následné identifikace tématu ze strany příslušného sekuritizačního aktéra dochází k označení rizika a k označení ohroženého referenčního objektu. Pomocí řečových aktů je dané téma za pomoci funkcionálních aktérů představeno širší veřejnosti. Funkcionální aktéři působí na dynamiku bezpečnostních vztahů, neboť celý proces doprovází, blokuje, rozvíjejí nebo nakonec i také pomáhají řešit. *„Sekuritizace je dynamickým procesem sociálního konstruování hrozeb a rizik, kdy se určité téma stává tématem bezpečnostním nikoli na základě skutečně existující hrozby (objektivistický přístup), ale protože je jako hrozba prezentována a tato prezentace je*

veřejností přijata (subjektivistický přístup). Proces sekuritizace představuje určitou (extrémní) formu politizace (přesunu tématu do agendy státu) témat, která úzce souvisejí se samotnou existencí státu, popřípadě se zachováním a ochranou jeho vitálních hodnot. Bezpečnost jako subjektivní stav závisí na společenském prostředí, na vnímání hrozeb a na jejich interpretaci.²⁸ Bezpečnost je tedy perspektivou, kterou mají státníci tendenci modulovat. Po úspěšně dovršeném procesu sekuritizace bezpečnostních témat nastává řešení této hrozby, kdy toto řešení může nabývat jak relativně agresivní podoby ozbrojeného konfliktu, tak i náhlé inklinace ke kooperaci s jinou státní mocí. Ve vazbě k tématu této práce by případné aktivity států zainteresovaných v daných teritoriálních sporech mohly vést až k rozvoji dominance nad přírodními zdroji, ke kontrole nad trasami a uzlovými body, nebo k omezení průplavu či ke koordinaci aktivit velmocí. Sekuritizace je tedy pro potřeby této práce dosti významným teoretickým konceptem, kterého bude užito při zkoumání vývoje v analyzovaných teritoriálních sporech. „Z hlediska veřejné politiky lze sekuritizaci chápat též jako extrémní rovinu formování veřejného zájmu. Nastolování agendy může probíhat v intenzitě od nuly přes politizaci (problém uznán jako problém veřejného zájmu) až po sekuritizaci (problém uznán jako bezpečnostní hrozba, a tedy jako motiv k akci).“²⁹ Akci odpovídající politické vůli.

Od sledování případných sekuritizačních procesů v politické rétorice relevantních státníků si autor slíbuj odhalení eskalační trajektorie případného budoucího vývoje daného teritoriálního sporu se surovinovým podtextem. Surovinovým podtextem se pak rozumí nejen extrakce a těžba přírodních zdrojů, ale i bezpečnost jejich přepravy daným územím. Surovinová i dodávková bezpečnost je totiž tradičním tématem bezpečnostní agendy každého státu.

2.1.2 Vybrané aspekty Realismu s důrazem na Ofenzivní Realismus

Úvodem diskuze o teoriích realismu je nutné říci, že autor nevnímá realismus jako doktrínu války a konfliktu, za kterou je realistické vnímání světa často považováno. Autor se dokonce domnívá, že ideologie západního světařádu, fanatický levicový idealismus, pravověrný fundamentalismus či samotné šíření západní tržně-liberální demokracie vyvolává v mezinárodních vztazích konflikty mnohem častěji, nežli mocenské snahy realistického státu

²⁸ WAISOVÁ, Š. *Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu*. Mezinárodní vztahy 3/2004. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2004, str. 78. ISSN 2570-9429. Dostupné z <https://mv.iir.cz/article/view/124/pdf>.

²⁹ KARAFFA, V., HRINKO, M., ZŮNA, J. a kol. *Vybrané kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Vysoká škola CEVRO institut, 2022, str. 32. ISBN 978-80-87125-35-9.

usilujícího o přežití. Autor se nicméně ztotožňuje s myšlenkami reálpolitiky³⁰ i toho, že válka je tradiční součástí mezinárodních vztahů, kdy státy používají války jak ve snaze o udržení jejich moci, tak i k vyrovnání nerovnováhy mocenských kapacit mezi dílčími účastníky. Válek je nicméně tradičně užíváno také ve snaze vyzdvihnout svou stávající pozici v systému mezinárodních vztahů nebo i k rozšíření západního způsobu organizace světové ekonomiky.³¹

Děje se tak s cílem získání potřebných teritorií, dopravních koridorů či zdrojů, nebo za účelem šíření svého ideologického pohledu do sousedních regionů, které se posléze stanou nárazníkovým pásmem vůči zbytku světa. Ač je však válčení tradičně prosycené pejorativním nádechem destrukce a smrti, tak i přesto je umění války neodmyslitelnou součástí státotvorných aktivit každého suverénního státu i mezinárodní politiky všech vládnoucích politických elit. Tak tomu bylo, je a vždy bude, neboť přirozeností člověka je zápas o život, který pak v realitě existence státu nabývá paralely mocenských střetů s ostatními aktéry. Nejbrutálnější formou tohoto zápasu mezinárodních aktérů je válka. Studium válek je tedy významnou součástí vědního základu každého správného praktikanta realistických konceptů. Na druhou stranu však autor nepovažuje realismus za návod na válku, neboť autor věří, že realisté války i konflikty studují za účelem pochopení mechanik potřebných k přežití státu a hledají, jakými způsoby mohou státy ovlivnit svou existenční pozici v anarchickém prostředí mezinárodních vztahů. Realismus také nabízí řadu konceptů vysvětlující nejen cestu vývoje směrem k ozbrojenému střetu, ale i k formování status quo, kdy státy sice válku očekávají, ale za každou cenu se jí zároveň snaží vyhnout. Můžeme zde hovořit o myšlenkách jaderného

³⁰ Kratochvíl a Drulák definují, že „reálpolitika je původně německý koncept spojovaný s vládou Otto von Bismarcka ... Koncept vyjadřuje přesvědčení, že v mezinárodní politice je třeba prozíravě obhajovat své vlastní mocenské zájmy a předpokládat, že ostatní aktéři budou činit obdobně. Koncept přebírá politický realismus, jehož starší, klasická verze vycházela z tradice evropské diplomacie 18. a 19. století. Díky propojení s realismem pak principy reálpolitiky výrazně ovlivnily zahraniční politiku USA v průběhu studené války ... Nově je reálpolitika interpretována jako politika, jejímž jediným cílem je vlastní mocenské posílení. Důraz na vlastní mocenský vzestup však zatlačuje do pozadí podstatný rys staršího chápání reálpolitiky, kterým je ohled na zájmy ostatních aktérů.“ Viz KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P. a kol. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009 str. 249. ISBN 978-80-7367-469-4.

³¹ Dle F. Fukuyamy je historie lidstva rozdělena do jednotlivých etap, kdy každá následující fáze je o něco lepší než ta předchozí. Vývoj těchto etap napříč lidskou historií a ve všech lidských společnostech však nevyhnutelně směřuje k tzv. demokracii západního typu. Tato liberální demokracie je totiž způsob organizace společnosti, který největšímu množství uživatelů pomáhá k uspokojování lidské potřeby uznání a rovnosti. Protože pak všechny národy nevyhnutelně směřují k liberálně-tržní či tzv. kapitalistické demokracii, tak lze tento způsob vlády považovat za přirozený budoucí řád, ke kterému se postupně dopracují všechny společnosti. Fukuyama dějinám přisuzuje úlohu hledání vhodného světa-řádu, z čehož vyplývá, že dosažením daného západně liberálního režimu de facto nastává konec dějin. Případná regrese pak přinese pouze restart cesty za nejvhodnějším společenským režimem. „Z různých typů režimů, které se objevily v průběhu lidských dějin, od monarchií a aristokracií přes náboženské teokracie až po fašistickou a komunistickou diktaturu tohoto století, jediná forma vlády, která přežila neporušená, až do konce dvacátého století byla liberální demokracie.“ Viz JACKSON, I., XIDIAS, J. *An Analysis of Francis Fukuyama's The End of History and the Last Man*. London: Macat International Limited, 2017, str. 25. ISBN 978-1-912127-91-7.

deterrentu či doktríny MAD (Mutually Assured Destruction), konceptu spirály nebezpečí a bezpečnostního dilema dle Johna Hertze, popřípadě o procesech vyvažování moci a důrazu na státy jako jediné skutečné aktéry mezinárodních vztahů. Realismus je konceptuálně velmi bohatý teoretický směr, který navíc nesleduje ideu prosazování lidských práv, ignoruje současnou staronovou vlnu progresivního aktivismu i trend ukrajinizace politické rétoriky a varuje před dopady gravitace aktivit mezinárodní politiky kolem kmenových mezinárodních institucí, které považuje pouze za mocenský nástroj vybraných aktérů, jež skrze institucionalizovanou podobu mezinárodních vztahů prosazují svou mezinárodní politiku o poznání nákladově efektivněji, nežli za použití své tvrdé síly. Měkká síla (Soft Power) a mezinárodní instituce totiž mohou představovat levnější nátlakový mechanismus než tvrdá síla (Hard Power), ať již vojenské či ekonomické povahy.³²

Realismus jako bezpečnostní teorie mezinárodních vztahů vzniká v 50. letech v návaznosti na dění během druhé světové války a v období počínající studené války.³³ Jeho prapočátek však historicky sahá až k myšlenkám řeckého historika Thúkydida, Thomase Hobbse, Niccola Machiavelliho, kardinála Richelieuho či samotného Winstona Churchilla. Realismus je neobyčejnou studnicí poznání toho, jakými způsoby stát dosahuje nejen svých mocenských zájmů, ale také jakým způsobem stát akumuluje a moc, vliv i zdroje potřebné pro své přežití. V mezinárodních vztazích totiž neexistují žádní arbitři s globálním mandátem světového bezpečnostního garanta. Státy vůči sobě jednájí v nejistotě, navázaná partnerství i aliance nejsou neměnná, stejně jako nepřátelství netrvají věčně a státy si povětšinou své záležitosti musí zařídit svépomocí. Hlubším zkoumáním realismu by však práce ztratila na své logické posloupnosti, neboť cílem tvorby této teoretické základny je hledání, testování a později také i navrhování teoretických vysvětlení teritoriálních sporů se surovinovým podtextem a nikoliv hluboká teoretická rozprava o dílčích teoriích. Na místě je však vymezení toho, jakým způsobem práce realismu chápe a také toho, který z realistických přístupů se autor rozhodl aplikovat. Následující realistický pohled totiž udává směr, kterým se autor při chápání teritoriálních sporů vydal a zároveň nabízí odůvodnění jistých aktivit zainteresovaných států.

Nejprve se zde nabízela teorie postklasického realismu Stephena Brookse, která byla pro studium zkoumané tematiky teritoriálních sporů použita i v českém výzkumném prostředí,

³² O konceptech tvrdé a měkké síly v mezinárodní politice blíže viz NYE, J. S. *Soft Power: The means to Access in world politics*. New York: Public Affairs, 2004. ISBN 978-1-58648-306-7 a dále NYE, J. S. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011. ISBN 978-1-61039-069-9.

³³ O historii z období studené války blíže viz VANDEN BERGHE, Y. *Velké nedorozumění? Dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. ISBN 80-85864-24-X.

kde J. Štěpán zkoumal teoretické úskalí otázky sporu o Kurilské ostrovy.³⁴ Posléze autor zvažoval návrat ke klasickým kořenům politického realismu dle učení H. J. Morgenthaua a E. H. Carra. Popřípadě bylo také uvažováno i nad užitím strukturálního realismu K. Waltze, který je jako autor považován za víceúrovňového realistu. Waltz je sice zakladatelem neorealismu, ale zároveň jej také někteří moderní teoretici mezinárodních vztahů, jako např. V. Beneš, považují za defenzivního strukturálního realistu. Ani Waltzovy koncepty se však s ohledem na zvolené téma nakonec nezdály být vhodné, obzvláště protože při zkoumání teritoriálních sporů autora zajímá spíše pravděpodobnost vzniku války o teritorium a tamní zdroje nacházející se v konkrétním místě, nežli zkoumání širších zákonitostí státních aktivit determinovaných strukturou mezinárodního systému. Waltzova teorie bývá tedy často chápána jako aprostorová, tj. bez dílčího geografického členění. Na učení K. Waltze³⁵ však navazuje ofenzivní realismus Johna Mearsheimera a teorie rovnováhy hrozeb Stephena Walta. Strukturálně realistický přístup Johna Mearsheimera, známý také jako ofenzivní realismus se pro potřeby této práce nakonec ukázal jako nejpříhodnější koncepcí a z množiny teorií realismu byl ofenzivní realismus vybrán jako další směrodatná teoretická linie této práce.

Realismus bývá dle Mearsheimera často mylně spojován výhradně s konfliktem, válkou či rivalitou mezi státy, čímž v některých liberálně smýšlejících skupinách vzniká jistá apriorní

³⁴ Kupříkladu Štěpán se ve svém díle pokusil analyzovat vývoj sporu o Kurilské ostrovy a zjistit, zda může postklasický realismus být považován za méně statickou alternativu dnes již klasického neorealismu. Viz ŠTĚPÁN, J. *Realistická alternativa? Spor o Kurily*. Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001, 36(4), str. 39-55. ISSN 0323-1844. Blíže o postklasickém realismu také viz BROOKS, S. *Dueling Realisms*. International Organization. Massachusetts: The MIT Press, 1997, Vol. 51, No. 3, str. 445-477. ISSN 1531-5088. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/2703611>

³⁵ Waltz klade důraz na strukturální proměnné, přičemž chápe mezinárodní politiku dle způsobů organizace systému. Zatímco uspořádání institucí uvnitř domácího politického systému je hierarchické, tak systém mezinárodních vztahů je ryze anarchický. Uvnitř domácího politického systému jsou navíc patrné rozdíly v diferenciaci funkcí jednotlivých částí systému, disponujících rozdílnou úrovní distribuce moci. V anarchickém systému mezinárodních vztahů je to však jen stát, který sice disponuje mocenským monopolem, ale na rozdíl od vnitřního uspořádání domácího politického systému neexistuje v mezinárodním prostředí žádná diferenciacie funkcí jeho jednotlivých jednotek. Státy jsou vůči sobě funkčně shodné, neboť mezi nimi neexistuje dělení funkcí ani žádná formální hierarchie. Rozhodující je dichotomie mocenských schopností a rozdíly v distribuci materiálních kapacit dílčích států. Základem státních aktivit je důraz na přežití, jehož projevem jsou snahy vedoucí k maximalizaci bezpečnosti, dále vyvažování moci své i svých rivalů a brzdění mocenského vzestupu ostatních. Waltz tvrdí, že základní starostí států není moc sama o sobě, ale bezpečnost, v níž úroveň státní moci je pouze nástroj k dosahování bezpečnosti státu. Klíčové je tedy, aby stát akcentoval nejen udržení své vlastní mocenské pozice a to ať zbrojením, vyvažováním či budováním aliancí, ale také aby neinklinoval k přebytečné akumulaci vlastní moci, neboť státy by měly koncentrovat pouze takové kapacity, které jim buď zajistí udržení jejich stávající pozice v mezinárodním systému, nebo zamezí vzniku hegemonu. Konflikty pak pramení ze samotné struktury systému mezinárodních vztahů, neboť systém inklinuje k rovnováze moci států, obzvláště v případech, kdy vyvažování ustupuje snahám o vlastní mocenský růst, nebo když nastává úpadek mocenské pozice některého z aktérů. V anarchickém systému je totiž změna úrovně moci jednoho státu hrozbou jiným státům, což vede k vyvažování. Klíčovou hodnotou je zde distribuce moci mezi státy, která často určuje samotný charakter i podobu konkrétních mezinárodních vztahů mezi konkrétními státy. „*Nejdůležitější starostí státu není maximalizace moci, ale udržení své pozice v systému.*“ Viz WALTZ, K. N. *Theory of International Politics*. Boston: Addison Wesley Publishing Company, 1979, str. 126. ISBN 9780201083491.

neobliba klasických realistických myšlenek. Realisté si uvědomují nebezpečí vyplývající z mezinárodní politiky států soupeřících o moc, přičemž realismus jako takový poukazuje na to, že čím větší mocí stát disponuje, tím větší je jeho šance na přežití. Mocí pak realisté rozumí nejen faktickou projekci vlivu za hranice státu samotného, ale také schopnost prosadit své zájmy u opozitních stran. Do mocenské základny státu realisté řadí materiální a vojenskou moc, velikost území s dobrou úrovní teritoriální integrity, dostatečnou zdrojovou základnou a politickou suverenitu vládnoucích elit doprovázenou nezávislostí státních struktur, které by měly konat bez hierarchické podřízenosti vůči cizímu státnímu aktérovi. Schopnost prosazovat své zájmy prostřednictvím mezinárodní politiky vychází z mocenské základny.

Důvodem případné agrese států je struktura mezinárodního systému, která nutí státy maximalizovat svou moc i na úkor ostatních aktérů, neboť státy jsou dle realismu jediným skutečným aktérem mezinárodních vztahů a ve světě neexistuje žádná centrální autorita disponující nad dílčími státy jakoukoliv kontrolní či nápravnou mocí. Bez nejvyššího arbitra mezinárodního systému jsou mezinárodní vztahy ovládnuty velikostí státní mocenské základny, náhlými intencemi politických elit, dlouhodobými zájmy suverénních států i samotnými kapacitami a potřebami dílčích aktérů. Tento stav neblaze působí na celkovou podobu mezinárodního systému. Dle realistů tak mezinárodní systém, potažmo samotné mezinárodní vztahy nabývají anarchické povahy. Mearsheimer onu pomyslnou anarchii přirovnává k analogii biliárového stolu s koulemi rozdílných velikostí. Řada realistů jako Mearsheimer ve skutečnosti ale věří, že pokud by státy jednaly dle logiky vyvažování moci, tak by v mezinárodních vztazích de facto žádné války mezi mocnostmi nemohly vzniknout, neboť struktura mezinárodního systému trestá agresory. Mocnosti jsou pro realisty ústředním bodem jejich zájmu, protože jsou to velmocí a centra světové ekonomiky, která svou mezinárodní politikou nejčastěji dynamizují celý mezinárodní systém. Inklinace k válce tak dle Mearsheimera vzniká uvnitř domácí politické scény, z čehož vyplývá, že mocnosti vstupují do války nejčastěji z nerealistických důvodů. Navíc, protože realisticky smýšlející mocnosti se snaží o maximalizaci svého podílu na globální moci, tak existuje jen málo regionů, v nichž jsou takové státy ochotny otevřeně válčit. Na příkladu USA uvádí, že Američané mají nižší tendenci válčit v Africe, Střední Asii a na Blízkém východě mimo Perský záliv. Na rozdíl od realistů však Mearsheimer vysvětluje, že pro liberálně smýšlející vládní aparát je bojištěm celý svět, neboť idea ochrany lidských práv, morálních zásad či samotné šíření liberální demokracie je závazkem, nutícím takovéto státy k otevřené akci. Realismus pro vedení válek diktuje striktní limity kdy je stát ochoten uplatnit použití své

ozbrojené síly, neboť vitálním zájmem je přežití státu, balancování moci a udržení své pozice. Pro liberalisty však vznikají epicentra vitálních ideologických zájmů po celém světě.³⁶

Tento paradox bylo nutné vysvětlit, neboť John Mearsheimer je sice ofenzivním realistou, ale přesto výše zmíněné myšlenky opakovaně proklamuje a věří, že mezinárodní politika založená na realismu má nižší výskyt válek, než politika prosazující liberalistické idey a ideologické koncepty. Nejvíce to platí pak právě v otázce mezinárodní politiky velkých států. Podle Mearsheimera se realisté zaměřují na velmoci, protože takové státy mají největší dopady na mezinárodní politiku. Realisticky však může ve své mezinárodní politice jednat i regionální aktér nebo i stát, v jehož regionu se vyskytuje zájem některé ze světových velmocí. Z pohledu teorie ofenzivního realismu se mocenské postavení státu určuje jednak jeho relativní silou vůči ostatním aktérům v systému, ale také dle prostorového rozložení moci a materiálních kapacit v konkrétním regionu. Státy si navíc nikdy nemohou být jisty, zda jsou záměry jejich potenciálních soupeřů a sousedů přátelské, ale ani toho, kdo v konkrétní časoprostorové relaci je vlastně jejich skutečný rival s nepřátelskými úmysly. Záměry i skutečné úmysly vládnoucích elit, lživé státnické proklamace, des-interpretativní politické projevy, populismus a obtížně odhadnutelné materiální kapacity rivalských států pak představují takový počet proměnných, že mezinárodní politika je ovládána nejistotou, obavami a podezřívavostí. Z dílčích aktivit státu lze sice předpokládat racionální chování upřednostňující vlastní přežití, teritoriální integritu a politickou suverenitu, ale anarchická struktura mezinárodního systému nutí státy uvažovat nad svou zranitelností, stejně tak jako nad svou vlastní relativní pozicí v tomto systému. Státy se navíc nemohou spoléhat na vnější pomoc a jsou odkázány obstarat si své bezpečnostní a materiální potřeby vlastní svépomocí.

Přijetí dané realistické představy o systému založeném na svépomoci působí sice v ostrém kontrastu vůči bezpečnostním aliancím jako je kupříkladu NATO či vojenská organizace Austrálie, Nového Zélandu a Spojených států amerických známá pod akronymem ANSUS, ale s ohledem na obsah zkoumaných teritoriálních sporů není tato myšlenka nikterak protichůdná se záběrem této práce. Teritoriální spory o Kurilské ostrovy, Falklandy i Spratlyho a Paracelské ostrovy totiž vykazují silnou indikaci k uplatnitelnosti realistických myšlenek. Slabší státy v regionu trpí pod expanzionismem silnějších aktérů, přičemž zúčastněné velmoci mají tendenci rozšiřovat své mocenské kapacity i na úkor ostatních regionálních aktérů. Státy si zde nemohou být jisty záměry svých rivalů a o pravosti i

³⁶ O argumentu blíže viz MEARSHEIMER, J. *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven: Yale University Press, 2018, str. 131-133; 222-223. ISBN 978-0-300-24856-2.

skutečných záměrech rétoriky národních elit opozitních států se dá s úspěchem pochybovat. Blíže viz sekce o sekuritizaci témat spojených s absencí kontroly, která je v níže představené rétorice národních elit často představována jako hrozba pro stát nárokující dané teritorium.

Fenomén otevírání arktických i antarktických oblastí je obdobně komplexní. Do hry zde navíc vstupují i ostatní světové velmoci usilující o ukotvení svého mocenského vlivu a o umístění spřátelených těžebních i dopravních kapacit operujících v daném regionu. Antarktida je sice zatím světovému dění uzavřena (blíže viz dále), ale tání ledových oblastí na obou pólech naší planety je natolik rozsáhlé, že skutečný vývoj bude zajisté v následujících letech rapidně eskalovat do dříve netušených intencí. I zde se tedy zainteresované státy musí postarat o svou bezpečnost a o prosazování svých zájmů. Bez ústředního arbitra a s ohledem na složité rozložení teritoriálních vod i územních nároků se i zde státy musí o své zájmy postarat často svépomocí. Jak vysvětluje Mearsheimera: „*Státy chápou, že nejlepší způsob, jak přežít v anarchickém systému, ve kterém si nikdy nemohou být jisti záměry jiných států, je být ve vztahu ke svým konkurentům co nejmocnější ... Státy se proto snaží maximalizovat vojenské prostředky, které ovládají, a zároveň přitom hledají příležitosti, jak posunout rovnováhu sil ve svůj prospěch. Tato hra o moc, je hra s nulovým součtem, která někdy navíc vede k válce. Taková hra je to, co činí mezinárodní politiku nemilosrdnou a zrádnou ... Ideální situace pro kterýkoliv stát je tedy být hegemonem, což však zároveň v podstatě znamená, být jedinou velmocí v systému ... Žádný stát ale nemůže být globálním hegemonem, obzvláště kvůli geografickým omezením, světovým oceánům i samotné velikosti naší planety. To nejlepší, v co může stát doufat, je být regionálním hegemonem, což efektivně znamená ovládat svůj vlastní region světa.*“³⁷ Ofenzivní realismus je tedy vhodný i pro regionální bezpečnostní analýzu.

Výše zmíněnou citaci nadto autor chápe jako významný přesun od širších myšlenek realismu a strukturálního realismu směrem k ofenzivnímu realismu. Pro ofenzivní realismus je navíc důležitější moc státu, z níž pramení i jeho bezpečnost, nežli bezpečnost jako hodnota, kterou toliko proklamuje strukturální realismus. Ofenzivní realismus byl pro potřeby této práce aplikován na úvahy nad možným zábořem zdrojových území s nedořešenými vlastnickými spory silou. Agresivní expanze do zdrojově bohatých území totiž zvyšuje materiální základnu států, čímž posiluje jejich pozici v systému mezinárodních vztahů. Krejčí k ofenzivnímu realismu dodává: „... *jedná se o návrat k představám klasických realistů o touze států získat maximalizaci moci k dosažení hegemonické převahy, ovšem motivace k tomuto jednání není*

³⁷ MEARSHEIMER, J. *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven: Yale University Press, 2018, str. 134. ISBN 978-0-300-24856-2.

*odvozena od lidské přirozenosti, ale od struktury světového politického systému ... (což) ... znamená i návrat k vizi bezpečnostního dilematu a hegemonické stability.*³⁸ Ofenzivní realismus tedy příčinu soupeření států o moc i původ konfliktů v mezinárodních vztazích spatřuje opět ve struktuře systému. Státy se zde snaží maximalizovat svou relativní moc a získat co největší prostředky, přičemž jejich konečným cílem je hegemonie. Neodmyslitelnou součástí této cesty za maximalizací moci a hegemonií je však i samotné udržení suverenity a sklon redukovat moc státu na vojenskou sílu. Dle Krejčího pak „*Mearsheimer hájí představu, že při obraně svých zájmů velmoci mají agresivní záměry. I když získají vojenskou výhodu, snaží se dále hromadit větší moc. Úsilí o moc se zastaví pouze tehdy, když je dosaženo hegemonie. Navíc, protože velmoci nevědí, jak mnoho moci potřebují dnes a kolik zítra, tak nejlepší cestou zajištění své bezpečnosti je dosáhnout hegemonie nyní, tedy eliminovat jakékoliv možné výzvy jiných mocností. Čili, nejlepší obranou je útok.*“³⁹

Mearsheimer svým přístupem představuje deskriptivní a prognostickou teorii, která zpochybňuje liberalistický optimismus o kooperativních vztazích mezi světovými velmocemi. Ve své tvorbě argumentuje tezí o tom, jakým způsobem se velmoci k sobě chovají, přičemž zdůrazňuje, že velmoci kontinuálně hledají příležitosti k vzájemnému získání moci a to i na úkor druhých. O velmocích hovoří jako o účastnících struktury světového systému. V definici systému mezinárodních vztahů pak akceptuje dříve zavedené premisy strukturálního realismu, o němž tvrdí, že multipolární systém je náchylnější k válce než systém bipolární. Stávající multipolární systém považuje za nejkonfliktnější a nejnebezpečnější systém vůbec, neboť jeho struktura obsahuje silné státy, které jsou na pokraji stát se hegemony, ale zároveň i státy, které mají významný potenciál růstu i na úkor ostatních rivalů či obětí. Zajímavostí je, že ve svých předpokladech Mearsheimer neuvažuje pouze o jediném globálním mezinárodním systému, ale častěji hovoří o regionální hegemonii a makroregionálních vztazích nastavených uvnitř i vně regionálních systémů. Tím při užití teorie vzniká vazba na koncept regionální bezpečnosti, která je v rámci této práce studována optikou makroregionálního bezpečnostního dění s akcentem konkrétních teritoriálních sporů.

³⁸ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 568. ISBN 978-80-87865-07-1.

³⁹ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 569. ISBN 978-80-87865-07-1. Blíže k ofenzivnímu realismu také viz KOFROŇ, J. *Ofenzivní neorealismus: příslib pro neoklasickou geopolitickou analýzu?* In: *Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti pořádaného Ostravskou univerzitou v Ostravě 31. srpna - 3. září 2010*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-903-2. Dostupné na https://konference.osu.cz/cgsostrava2010/14_41_sbornik-prispevku-z-xxii-sjezdu-ceske-geograficke-spolecnosti.html.

Pohled ofenzivního realismu na systém mezinárodních vztahů je nicméně zajímavý také ze systémového hlediska, neboť tato teorie se zaměřuje na velmoci a potenciální hegemony, které mají nejvýraznější vliv na mezinárodní politiku. K dynamizaci vývoje systému tedy dochází převážně aktivitami velmocí a nejčastěji pak vstupem nového aktéra do již zaběhnutého regionálního systému, v němž jeden účastník již dosáhl regionální hegemonie a zastává pozici tzv. status quo mocnosti tj. mocnosti bez výrazných revizionistických tendencí. Argumentací o významu hegemonické pozice navíc Mearsheimer evokuje klasický realistický koncept hegemonické stability, který existoval nejen za studené války, ale i ve starověkých systémech. Příkladem lze uvést antickou strukturu známou jako Delfská Amfiktyónia, založenou v roce 478 př. n. l. mezi řeckými městskými státy, které spojovala náboženská příslušnost k řeckému panteonu, úcta ke společnému posvátnému místu, posvátný mír olympijských her, ochrana Olympie a dominance všeobecně uznávané struktury. Z Delfské Amfiktyónie se posléze vyvinul delfský námořní spolek vytvořený na ochranu řeckých městských států před útoky Peršanů. Uvnitř dané struktury začal mocensky růst Athénský městský stát. Kvůli nadřazenosti jejich námořní kapacity se Athény staly regionálním hegemonem se schopností promítat svou moc nejen napříč danou strukturou, ale i za hranice svého mateřského území. Vznikla tím hegemonická stabilita Athénské námořní spolek,⁴⁰ kde ústřední hegemon svou silou ovlivňoval vztahy mezi členy spolku, ale zároveň poskytoval všem účastníkům jistý stupeň regionální ochrany tím, že bránil cizí mocnosti etablovat se do jejich daného společného makroregionu. Expanzemi vyvažoval moc oponentů.

Podobnosti v hegemonické struktuře je možné spatřovat také v éře Britského impéria, kdy Velká Británie vládla největší říši, kterou svět viděl a svou silou udržovala stabilitu napříč svým dominiem i jeho dílčími regiony. V době studené války však systém ovládali dva hegemoni, kteří poskytovali nejen stabilitu svým přidruženým státům, ale také promítali své hrozby i vzájemné aktivity do celého systému. Z pohledu hegemonické struktury USA vládly NATO a Rusko Sovětskému svazu. Rusko ale nikdy nedosáhlo námořní nadvlády jako kupříkladu již zmíněné Atény, Velká Británie nebo USA, takže jejich hegemonie byla dle jistých geopolitických předpokladů (viz dále) od samého začátku odsouzena k zániku. Tyto příklady byly vybrány zcela účelově, zejména kvůli důležitosti námořní síly ve funkci takové hegemonické stability. Autor této práce totiž předpokládá, že bez námořní moci nemůže existovat hegemonie, neboť daná mocnost není schopna promítat svou sílu za hranice svého

⁴⁰ Bliže o prvním i druhém athénské námořní spolek a také o athénské lodstvu viz BLEICKEN, J. *Athénská demokracie*. Praha: OIKYOYMENH, 2002, str. 51, 91 a 151-166. ISBN 978-80-7298-055-6.

regionu a nedokáže ani efektivně blokovat vstupu jiných mocností do jejich výsostné sféry vlivu. Realistický přístup tak de facto předpokládá, že příslušné velmoci jsou vybaveny k tomu, aby promítaly svou moc na moři, jakož to i ve svých teritoriálních vodách a exkluzivních ekonomických zónách. Dokonce i Mearsheimer ve svých teoriích vnímá vodní masu světových moří a oceánů jako poslední překážku bránící zrodu skutečného globálního hegemonu. Tímto názorem teorie ofenzivního realismu koresponduje se zvolenou geopolitickou doktrínou učení sira Waltera Raleigha a dalších navazujících geopolitických teoretiků (viz níže), kteří hlásali myšlenku, že světová rovnováha je určována soutěží námořní a pozemní síly, kdy pro osudy států je často důležitější kontrola nad mořem. Kdo vládne moři, ten ovládá světový obchod, kdo ovládá obchod, má bohatství světa a kdo má bohatství světa, ten je vládcem světa. Bez námořních kapacit tudíž nemůže existovat žádný skutečný hegemon. Dá se dokonce předpokládat, že kvůli rostoucímu významu obchodních cest, lodních tras, uzlových bodů i nově objevených podmořských zdrojů přepravovaných lodní dopravou se regionální hegemon dříve nebo později stane soupeřem s jinými aktéry v regionu.

Tradiční oblasti s přilehlou mořskou plochou se staly dějištěm událostí, v nichž ofenzivní konání zúčastněných aktérů jde ruku v ruce s rozvojem jejich námořních kapacit. Aktuální vývoj situace v Jihočínském moři, stejně jako otevírající se arktické oblasti, jsou nejlepšími příklady takového teoretického argumentu. Autor se tedy domnívá, že bez námořních kapacit nemohou státy ovlivnit své postavení v mezinárodním systému, ale zároveň se také nemohou stát globálními mocnostmi ani regionálními hegemony, ale ani si svou vydobytou makroregionální pozici udržet. S narůstajícím významem hlubokomořské těžby, mořských teritorií a námořní dopravy, lze navíc předpokládat, že význam námořní síly bude pomalu, ale vytrvale narůstat.⁴¹ Rostoucí význam světových oceánů může přilákat i vnitrozemské státy, a jejich ofenzivní agresivita se tím může přelít z tradičního boje o pozemní území do akcentu nad dominancí hlubokomořských teritorií, uzlových bodů a dopravních tras. Daná premisa však není ničím novým, jen se opět vývoj lidstva cyklicky vrací k prožívání stejných vzorců chování, pouze však s lepší technologickou základnou. Ostatně i v historii našeho národa si lze připomenout Československé válečné loďstvo, které existovalo v letech 1918 až 1959, nebo i obchodní loďstvo, kterým náš stát disponoval až do konce 90. let. Na rozdíl od jiných vnitrozemských států jsme měli vlastní československé a později české obchodní loďstvo.⁴²

⁴¹ Blíže viz MACHYTKA, D., ÖSTERREICHER, J. *Rostoucí význam hlubokomořské těžby se zvláštním přihlédnutím k budoucí úloze národních námořních sil*. Security Magazin, Vol. 4, 2021. ISSN 1210-8723.

⁴² Tradice české námořní plavby rozvíjela nejen náš ekonomický potenciál, ale také obraz našeho státu v mezinárodním systému. Za dob studené války Československé námořní loďstvo zajišťoval mimo jiné výměnu

Tento zdánlivě nelogický odklon od Mearsheimerových myšlenek byl zcela účelovou konstrukcí, díky níž se autor snaží poukázat na ideový most mezi realismem, útočným realismem, geopolitickou tradicí, níže zvoleným názorovým aparátem konkrétních odborných autorů i samotným badatelským záměrem celé této rigorózní práce. Spojnicí je zde problematika námořních kapacit, lodní dopravy a zdrojů nacházejících se pod hladinou světových oceánů i moří. Ostatně i Mearsheimer tvrdí, že velmoci jsou určovány do značné míry na základě jejich relativní vojenské kapacity, přičemž musí mít prostředky umožňující vést boj v konvenční válce i vůči tomu nejmocnějšímu státu světa. Dále uvádí, že kandidát nemusí mít schopnost skutečně porazit vedoucí stát, ale musí mít alespoň nějakou relativně rozumnou vyhlídku na to, že přemění konflikt v tzv. opotřebovací válku, která zanechá dominantní stát vážně oslabený. I když tento dominantní stát nakonec válku vyhraje, tak zůstane oslaben vůči ostatním rivalům.⁴³ Mearsheimer se sice přiklání spíše k významu pozemních sil, protože pouze armáda může napadnout a držet území. Přesto uvádí, že i když je armáda pěšákem vojenské moci státu, tak námořní schopnosti jsou kvůli zastavovací síle vody podobně důležité. „*Skutečná moc státu je zakotvena hlavně v jeho armádě a vzdušných i námořních silách, které ji přímo podporují.*“⁴⁴ Tyto myšlenky pak pro tuto práci představují nejen názor samotného Mearsheimera, ale také pojící linii s ostatními teoretickými základny této práce. V otázce námořních, pozemních a vzdušných sil jako determinanty moci totiž dané názory korespondují s teoretickými propozicemi anglosaské geopolitiky (blíže viz dále).

Ofenzivní realismus Mearsheimera předpokládá, že struktura mezinárodního systému silně formuje chování jednotlivých států. Strukturální faktory, jako je anarchie a rozložení moci, ať již vojenské, námořní, ekonomické, surovinové či politické, jsou klíčovými prvky, kterými lze dle ofenzivního realismu vysvětlit a predikovat fungování mezinárodní politiky. Teorie nicméně věnuje relativně malou pozornost jednotlivcům či vnitropolitickým úvahám, jako

zboží s Čínou i Kubou. Firma sice vznikla v roce 1952 jako akciová společnost pro námořní dopravu, ale později převzala i část aktivit a původní tradici zaniklé československé námořní flotily, což bylo patrné v protipirátské instruktáži posádek či ve zvýšeném důrazu na bezpečnostní roli plavidla. Díky centrálně plánovanému hospodářství byl však podnik brzy po svém vzniku reorganizován na státní podnik zahraničního obchodu státu, jehož náplní byla námořní plavba, ochrana zájmů socialistického státu i obchod se spřátelenými teritorii. Pro ekonomiku socialistického Československa tak námořní kapacita hrála i strategickou roli ve vztahu k politicky přátelským zemím. Náš mezinárodní obchod byl také zajímavým unikátem, obzvláště protože se jednalo o zámořské plavby vnitrozemského satelitního státu východního bloku. V letech 1952 až 1998 plulo pod vlajkou československého a později českého námořnictva celkem 44 obchodních lodí s různou obrannou i transportní kapacitou. Po roce 1992 však naše flotila prošla kupónovou privatizací. Lodě postupně získala společnost Stratton Investments spojená se jménem podnikatele Viktora Koženého, který v letech 1995 až 1998 rozprodal všechny naše plavidla a česká námořní flotila tím zanikla. Blíže viz BASTL, Z. *Století československé námořní plavby*. Praha: Mare-Czech, 2021, str. 167-215. ISBN 978-80-86930-74-9.

⁴³ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 5. ISBN 978-0-393-34927-6.

⁴⁴ *Ibid*, str. 43.

jsou ideologie nebo ambice státníků. Nezáleží tedy prý na tom, kdo vede určitý národ, ale na tom, jakou relativní moc v té dané době tento stát měl či o jakou moc usiloval. Daný názor představuje slabé místo argumentu pro volbu ofenzivního realismu jako hlavní teoretické linie, a proto jej bylo užito jen jako druhé podpůrné teoretické optiky. Odklon od významu státníků a politických elit je totiž jistou kontraindikací v rámci představených teoretických východisek této práce, a právě proto autor použil teoretický základ některých konceptů Kodaňské školy a jisté geopolitické myšlenky jako je třeba mocenský apetit. Autor se navíc domnívá, že národní politické subjekty, politické strany a národní elity, i přesto že inklinují k prosazování svých sobeckých či ideologických cílů, tak stále zůstávají součástí státu, který je jediným skutečným aktérem mezinárodních vztahů. Stát je organizačně vyšší entita než jednotlivec či politická strana a státníci, ač sebe sobečtější či sebe originálnější, jsou součástí vůle státu přežít i vůle získat lepší postavení v daném systému mezinárodních vztahů. Soudobá politická linie je pouze krátkodobou taktikou vládních politik tónovaných konkrétními náladami společnosti či populisticko-ekonomickou dikcí. Dlouhodobý strategický zájem státu je boj o přežití a maximalizace vlastní moci. I hluboce ideologicky prorostlý stát si nakonec uvědomí nutnost vlastní bezpečnosti, stejně jako potřeby vlastní ekonomiky. Jinak zanikne. Národní elity i vlády států tudíž vždy sledují dlouhodobý strategický zájem, který je totožný pro všechny aktéry mezinárodních vztahů. Do soudobé mezinárodní politiky tak národní politické elity vnášejí pouze dynamizující faktory, mezi něž patří mocenské praktiky, praktiky ideologicky ovládaných státníků, vladařský apetit politických vůdců, diktátorský ráz domácího socioekonomického prostředí, levicový aktivismus, populismus či jiné dekadence. Přežití státu, maximalizace moci, udržení mezinárodní pozice, zisk strategické výhody a případná revize systému ve prospěch daného státu jsou však odvěkým cílem každé státní jednotky, bez ohledu na jeho vládní aparát, který často uvěřil své vlastní politické rétorice.

Tuto realitu se autor pokusí prokázat také užitím dílčích teoretických konceptů přesahujících učení realismu. Například prostřednictvím sekuritizace určitých témat, která jsou prezentována jako bezpečnostní hrozby, popřípadě praktikováním myšlenek jako Lebensraum či mocenský apetit, bývá také dosahováno ovlivnění pozice státní bezpečnosti. Dokonce i z užití praktik geopolitického expanzionismu, tradičně ospravedlňovaného vlastenectvím, nacionalismem či historickými nároky, bývá nakonec dosaženo růstu státní moci. Lze také spekulovat o tom, že ani diktátoři by bez svého státu nebyli ničím jiným, než tyranem místní populace, který by se bez snahy o maximalizaci moci státu nedokázal dlouho udržet u moci. Důležité je tedy pouze to, jestli se zástupci státu chovají ideologicky s dopadem na rozklad

státu, nebo realisticky v premisách maximalizace státní moci a přežití státu. V tomto bodě je důležité připomenout, že případná diskuze nad liberalistickou perspektivou a dalšími teoriemi mezinárodních vztahů přesahují potřeby této práce. Validita názorové základny by tím však neměla utrpět, neboť dle autorova názoru se níže zkoumané teritoriální spory ve všech předkládaných případech vyznačují přítomností nějaké velmoci. Mezinárodní politika těchto velmocí navíc dlouhodobě sleduje realistické vzorce chování i snahu překonat své lokální geografické faktory. Rusko, Čína, Japonsko i Velká Británie se vždy snaží posílit svou státní moc i na úkor ostatních a zajistit si tím ekonomickou, strategickou, vojenskou či dokonce i územní dominanci v regionech jejich zájmu. Pokud pak nejsou schopny stát se regionálním hegemonem, tak poté v duchu ofensivního realismu kontinuálně testují pozici stávajících regionálních velmocí a snaží se je vtáhnout do aktivit vyžadující prostorovou redistribuci jejich moci. Po rozložení a dislokaci stávajících sil svých oponentů začnou opět tlačit na růst své vlastní moci v daném prostoru. Hranicí rozpínání jejich regionální moci je pak pouze region samotný. Překážkami jsou cizí mocenské struktury, vlastní zdroje a příroda. Klíčovou roli zde proto sehrávají právě zákonitosti pohybu moci i síly v prostoru. Prostorový rozměr moci a její rozmístění je pro ofenzivní realismus tudíž velmi významným středobodem výzkumného zájmu. Jistou roli zde sehrávají i geografické determinanty užití konkrétního druhu moci v konkrétním prostoru, neboť materiální kapacity státní moci postrádají geografickou universalitu. Svůj význam tedy sehrávají nejen hranice státu a jejich integrita, ale i geografický ráz regionu. Tím do užití teoretické základny ofensivního realismu proudí jiná teoretická linie a to konkrétně učení geopolitiky, která se zabývá zkoumáním vlivu přírodních podmínek a geografických vlastností teritoria na politiku státu.

Historie nás navíc naučila, že státy jako Rusko, Čína, Japonsko či Velká Británie dlouhodobě pěstují tradičně agresivní mezinárodní politiku a neváhají rozšiřovat svá území ze strategických či zdrojových důvodů. A protože ofenzivní realismus je deskriptivně prognostický přístup, tak lze tuto teorii použít k předpovědi realistického chování dotyčných států a mezitím sledovat rétoriku jejich národních vůdců. Ti totiž zpravidla obvykle hledají politicky lákavé odůvodnění své mezinárodní expanzionistické politiky. Ospravedlnění ofenzivních akcí, jejichž hlavním důvodem je vždy jen akumulace moci či revize současné pozice v mezinárodním systému, bývá obvykle širší mezinárodní veřejnosti představeno optikou vlastenectví, nacionalismu, protekcionismu, ochrany dislokovaných národních menšin či historicky podloženým územním právem. Globální média pak tento názor rozšíří do všech koutů světa, kde se posléze objeví jak zastánci, tak i oponenti této myšlenky. Samotný

ofensivní realismus proto varuje, že navigace zákeřným prostředím proměnlivých mezinárodních politik i záludných politických proklamací je velká výzva a je vždy lepší očekávat, že soupeřící státy budou vždy usilovat o maximalizaci své moci na úkor ostatních, nežli věřit v globální mír. Mír je přece jen pouze stav, kdy se střílí a zabíjí někde jinde. Mezinárodní politika je tedy brutální i zrádný byznys a „... *ofenzivní realismus je jako baterka v temné místnosti, která i když nedokáže osvětlit každý kout a skulinku, tak je povětšinou vynikajícím nástrojem pro navigaci skrz temnotu.*“⁴⁵ Téměř vždy si totiž můžeme být jisti, že narazíme na mocné státy, které budou mít agresivní a často revisionistické úmysly. Pasivita není doménou mocností a status quo udržující velmoci obvykle v mezinárodním systému neexistují, nebo mají krátkou životnost (viz dále). Slabé státy ztrácejí na úkor jiných agresivnějších aktérů, hlavně proto, že mocné státy obvykle usilují o regionální hegemonii. Historie mezinárodní politiky tak především zahrnuje střety revizionistických velmocí usilujících o dominantní postavení. V takovém systému navíc menší státy, ale i pasivní země usilující o udržení pasivního status quo, trpí vedlejšími škodami způsobenými střetáváním kapacit rivalských velmocí. Mearsheimer navíc věří, že v dějinách mezinárodních vztahů a mezinárodní politiky se tzv. status quo velmoci, usilující o udržení stávajícího stavu, vyskytují pouze jako regionální hegemoni, kteří dosáhli vrcholu své moci a chybí jim vize k dalšímu mocenskému růstu. Skutečná velmoc se totiž chová jinak, neboť „...*velmoci hledají příležitosti k získání moci a využívají výhody (jako úpadku cizí státní moci nebo přítomnosti stagnujícího status quo aktéra) vždy, když se objeví ... žádná velmoc si navíc neodepře příležitost, když se jí naskytnou prostředky ke změně rovnováhy moci v jejich prospěch. Chut' po moci navíc neklesá ani, když jí stát má již hodně. Místo toho by mocné státy měly vždy usilovat o regionální hegemonii, kdykoli se tato možnost naskytne.*“⁴⁶ Taková je a vždy by měla být politika každého silného státu i jeho vládnoucího aparátu. Při pohledu na aktivity tvůrců těchto politik pak Mearsheimer tvrdí, že existuje jen málo důkazů o tom, že by tvůrci politik otevřeně proklamovali spokojenost se soudobým podílem domácího státu na světové moci. Obzvláště v případech, když mají schopnost nebo možnost získat více nové moci.

Ústřední představitelé státu se podle Mearsheimera téměř vždy domnívají, že aby se zlepšily vyhlídky jejich státu na přežití, tak je naprosto nezbytné, aby jejich stát získal více moci a více bezpečnosti. Tyto domněnky prý byly hlavní hnací silou agresivní politiky Německa, Japonska i sovětského Ruska, stejně tak jako jsou i u politiky USA. V případě americké

⁴⁵ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 11. ISBN 978-0-393-34927-6.

⁴⁶Ibid, str. 169-169.

zahraniční politiky navíc platí, že poté, co USA dosáhly hegemonie v oblasti Střední a Severní Ameriky, tak začaly promítat svou moc také do území ležících za Atlantským i Tichým oceánem.⁴⁷ Námořní kapacity zde opět sehrály nemalou roli. V novodobé historii navíc USA často působily jako zahraniční vyvažovač místních aktérů, kdy jejich působení v několika strategických oblastech po celém světě změnilo rozložení tamních regionálních sil. Při pohledu na chování velmocí Mearsheimer usuzuje, že mezinárodní systém je proto zalidněn revizionistickými státy s nikdy nekončícím apetitem a touhou po moci. Struktura mezinárodního systému tyto státy navíc nutí přemýšlet i jednat v duchu ofenzivní expanze a snažit se o vlastní hegemonii. Motivem chování státu je jeho přežití, a protože v anarchii touha přežít podněcuje státy k agresivnímu chování, tak z toho důvodu je takový systém ovládnut agresivně útočným chováním predátorských států. Státy se v anarchii snaží získat nad svými rivaly co největší moc, neboť jim to nabízí nejlepší vyhlídky na vlastní přežití. Tyto premisy nepředstavují pouze jen nosnou linii samotného ofenzivního realismu, ale jsou směrodatné také pro předkládaný výzkum teritoriálních sporů se surovinovým potenciálem. Agresivní, teritoriální a útočné chování Ruska, Číny, Japonska i jiných zúčastněných neregionálních aktérů navíc koresponduje s ostatními teoretickými východiskami prezentovanými v teoretickém aparátu této rigorózní práce. Ofenzivní vize je zde tedy na místě.

Dalším důležitým prvkem ofenzivního realismu, který také příhodně vyhovuje potřebám této práce, je akcent dané teoretické odnože realismu na světové velmoci. Těmto státům teorie přisuzuje vlastnosti jako je převaha materiální moci, hegemonická pozice v jejich regionálním systému a schopnost odolat regionální tlakům vůči svým konkurenčním rivalům. Tyto mocnosti obvykle disponují relevantní materiální kapacitou, vojenskou i námořní autoritou a ekonomickou silou takového rozsahu, že svou politikou dokáží utvářet osud dalších regionálních aktérů. V našem případě jsou studované velmoci již navíc také tzv. centry světové ekonomiky,⁴⁸ popřípadě lze dle jejich aktuální politiky předpokládat, že se takovým centrem snaží stát. Tyto velmoci spolu soupeří o moc v několika regionálních systémech

⁴⁷ Z autorova pohledu je významná projekce moci USA již v První světové válce, kdy vstupem do evropských válečných záležitostí začíná USA pomalu, ale jistě dospívat do role globálního vyrovnávače sil, který se začíná mísit do mezinárodní politiky a válečných počínů mimo svůj americký region. O příkladech zapojení USA do první světové války viz LAWSON, D. *Spojené státy v první světové válce*. Praha: Naše Vojsko, 2009. ISBN 978-80-206-1026-3 nebo také viz ANDRIESEN, J. H. J. *První světová válka v dokumentární fotografii*. Praha: Rebo International CZ, 2017, str. 426-457. ISBN 978-80-255-1017-9. Dalším významným rysem amerického dopadu na mezinárodní dění je expanze její energeticko-bezpečnostní politiky směrem do zdrojových regionů. Někteří autoři se dokonce domnívají, že zde je role USA typickým příkladem konání hegemonu. Blíže kupříkladu viz STOKES, D., RAPHAEL, S. *Global energy security and American hegemony*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2010. ISBN 978-0-8018-9496-1.

⁴⁸ Blíže o světové ekonomice viz CIHELKOVÁ, a kol., *Světová ekonomika: Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-155-0.

naráz a zároveň jsou všichni účastníci globálního mezinárodního systému. Jejich soutěžení o globální hegemonii je odvozeno z předpokladů, kterými ofenzivní realismus determinuje podobu mezinárodního systému. O takovém systému Mearsheimer tvrdí, že: „*Stát chovající se jako velmoc, vždy hledá příležitosti, jak získat moc nad svými rivaly, přičemž cílem jeho snažení je hegemonie. Tato perspektiva fungování mezinárodního systému neumožňuje existenci status quo mocností, s výjimkou neobvyklého stavu, v němž by určitý stát dosáhl diametrální převahy nad všemi. ... Místo toho je systém zalidněn velmocemi, jádrem jejichž snah jsou revizionistické záměry.*“⁴⁹ Tímto výchozím pohledem Mearsheimer uvádí své předpoklady o mezinárodním systému. Podle doktríny ofenzivního realismu je mezinárodní systém anarchický, charakterizovaný bezpečnostním soupeřením a válkou, v níž je vznik konfliktů determinován absencí centrální autority či tzv. nejvyššího globálního arbitra s mocí nad všemi účastníky systému. V anarchickém systému si státy nemohou být jisti záměry druhých, natož pak stabilitou stávající rovnováhy sil. Nejistota, absence řídicích instancí a nedostatek důvěry prohlubuje anarchickou povahu systému, z jehož struktury a prostorového rozložení moci pramení i samotné konflikty mezi účastníky. Mearsheimer navíc zesiluje svou strukturálně realistickou představu o anarchickém systému tím, že je silně skeptický vůči roli mezinárodních institucí a jejich vlivu na mezinárodní politiku států. Mezinárodní instituce podle něj pouze zprostředkovávají vliv jednotlivých členských zemí a dále zesilují působení stávající struktury. Anarchie je jedním z pěti předpokladů, na nichž stojí Mearsheimerova vize fungování mezinárodního systému. Druhým a třetím předpokladem je ofenzivní vojenská kapacita států a vzájemná nedůvěra. Strukturální pozice uvnitř systému je obsazena velmocemi, které ze své podstaty disponují takovými útočnými vojenskými kapacitami, že je jejich vojenská síla vůči sobě navzájem činí potenciálně nebezpečnými. I když síly nejsou vyrovnané, tak nebezpečné jsou vůči sobě navzájem de facto všechny velké státy disponující útočnou kapacitou, velmoci pak nejvíce.

Předpokladem o mezinárodním systému podle Mearsheimerovy doktríny je také skutečnost, že státy si nikdy nemohou být jisty záměry jiných států, neboť zde vždy existuje jistá možnost, že by jeden stát mohl využít své útočné kapacity k zabezpečení svých státních zájmů nebo dokonce i k vojenskému útoku vůči svým rivalům. A protože existuje mnoho nejrůznějších důvodů pro útočné chování a protože se státní elity mohou uchýlit k nejrůznějším způsobům ospravedlnění své případné agrese, tak z toho důvodu si žádný stát

⁴⁹ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 29. ISBN 978-0-393-34927-6.

nemůže být jistý svou bezpečností ani pozicí v daném systému. Státy navíc nedokážou nevyvratitelně určit, zda není některý z jejich rivalů motivován intencemi, záměry či jinými důvody směřujícími k útoku na svého soupeře. V takovém systému je přežití primárním cílem. Čtvrtým rysem systému je tudíž vůle státu k jeho přežití. Pro své přežití se státy snaží zachovat svou územní celistvost i vnitropolitickou autonomii a to vše při zachování dostatečné národní bezpečnosti i vlastní moci. Pátým a posledním předpokladem fungování systému je racionalita chování aktérů mezinárodní vztahů. Tato racionalita v praxi dosahuje více stupňové rozvahy o akci, reakci, důsledcích a následných dopadech cizích reakčních aktivit na vlastní přežití. Státy při svém rozhodování a případném ofensivním chování totiž berou v úvahu především preference jiných států, neboť zvažují, nejen jak jejich vlastní chování ovlivní rozhodování i aktivity jiných států, ale také jak posléze reakční chování těchto jiných států ovlivní jejich vlastní dlouhodobou snahu o přežití. Strategické chování států je tudíž racionální. Dané předpoklady jsou navíc aplikovatelné i v regionálním měřítku.

Pro lepší pochopení i adekvátní využití teorie ofensivního realismu je proto nejdůležitějším rysem mezinárodní politiky státu právě takové chování státu, které zohledňuje relativní rozložení moci daného státu i jeho relativní pozici vůči ostatním aktérům v systému příslušného domácího makroregionu.⁵⁰ Právě pozice a rozložení moci nutí státy obávat se jeden druhého. Na základě těchto často jen obtížně určitelných parametrů státy předvídají nebezpečí a hodnotí intenzitu hrozeb. Struktura systému je zde opět vysvětlujícím parametrem. Je to právě z toho důvodu, že když se státy stanou obětí predátorských praktik ostatních, tak zde neexistuje žádná centrální moc, která by je zachránila. V regionu existuje pouze hegemon a ten si pořádek srovnává ve svém zájmu a na svůj vlastní účet, a to opět s důrazem na maximalizaci své moci. Hegemon navíc sleduje dosahování výhod pro upevnění či revizi a elevaci jeho pozice uvnitř struktury daného systému. Pokud tedy přijde pomoc, je to vždy kalkulovaná hra řízená zainteresovanými aktéry, kteří by rádi využili aktuálního konfliktu k vlastnímu prospěchu. Případný příliv pomoci z vnějšího prostředí tj. od státu mimo daný makroregion pak tradičně znamená jen snahu této jiné státní moci penetrovat strukturu daného systému a stát se novým hráčem na šachovnici regionu. Státy proto nemohou svým přežitím záviset na druhých a musí si zajistit své přežití vlastní silou, tj. svépomocí. Podle Mearsheimera státy fungují ve světě svépomocí, kde se vyplatí být sobec, a

⁵⁰ Velmocenská politika tradičně přesahuje domácí území daného státu, vystupuje mimo jeho region a afektuje ostatní státy této oblasti, čímž postihuje celý příslušný makroregion. Podobu konkrétní makroregionů, tak jak je chápe i autor této práce, definuje konkrétně disciplína regionální geografie, viz ANDĚL, J., BIČÍK, I., BLÁHA, J. D. *Makroregiony světa: Nová regionální geografie*. Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4273-4.

proto téměř vždy jednají podle svého vlastního sobeckého zájmu. V takové realitě se slabší státy budou zdráhat zaútočit na silnější stát, zatímco silnější státy se budou uchýlovat k predátorským praktikám nebo dokonce i k útokům na své konkurenční sousedy. Státy navíc vždy porovnávají svou moc i materiální kapacity. Při zjišťování pravděpodobnosti útočných aktivit je rozdíl v jejich moci, klíčovým parametrem. Čím větší je propast mezi jejich relativní mocí a vojenskou silou, tím vyšší pak budou agresivní tendence silnějšího státu. Státy proto věnují velkou pozornost právě tomu, jak je moc mezi nimi rozdělena, a vynakládají zvláštní úsilí na maximalizaci svého podílu na světové i regionální moci. Čím jsou rozdíly v moci menší a čím je prostorové rozmístění materiálních kapacit bližší, tím nižší jsou tendence agresora k útoku. Není se tedy čemu divit, když se slabší státy snaží stát konkurentem svého regionálního hegemona právě z důvodů, aby jejich relativní síla působila jako štít vůči případné geopolitické expanzi tamního hegemona. Na druhou stranu však ani velmoc nechce ztratit na své pozici a snaha o maximalizaci její moci jde ruku v ruce s mocenským apetitem hegemona. V tomto úsilí státy využívají různé ekonomické, diplomatické i vojenské akce. Při takových akcích maximalizují svou relativní moc, která pak nabývá podoby jejich materiální základny. U materiální základny, potažmo u vojenské síly státu je rozhodující prostorové rozložení sil i jejich použitelnost pro danou oblast. Geografické faktory a podoba hranic zde opět sehrávají svou roli, neboť rozložení moci může zohlednit i její aplikovatelnost vůči moci opozitní. Při konfrontaci relativní moci pak platí, že zisk jednoho státu je ztrátou jiného státu. Konfigurace moci je tudíž směrodatná. Velmoci mají navíc tendenci upadat do úrovně mentality hry s nulovým součtem, pročež budou krátkodobě maximalizovat svou relativní moc jen z toho důvodu, aby jejich oponent nedostal příležitost k revizi stávající struktury.

Dalším důvodem takového chování však zároveň může být i očekávání toho, že se jim brzy naskytne příležitost k případné revizi systému. Při aplikaci těchto podmínek na otázky teritoriálních sporů se autor této práce domnívá, že takové chování je silnější v územních sporech, kde zisk území jedním aktérem je snadno měřitelnou ztrátou druhého státu. Měrnou hodnotou v takových případech mohou být energetické suroviny, přírodní bohatství či dokonce kontrola dopravních tras a obchodně lukrativních uzlových bodů. Státy pak v takových územních sporech mají tendence eskalovat svůj teritoriální nárok vojenskou přítomností a své intence provokativně ukazují za pomoci vojenských cvičení, bojových manévrů a dislokace ozbrojených kapacit do těsné blízkosti svých protivníků. Mearsheimer v této věci dodává, že: *„I když velmoc dosáhne nad svým rivalem výrazné vojenské převahy, tak pokračuje v hledání šancí, jak získat větší moc. Honba za mocí se zastaví pouze tehdy, když je*

*dosaženo hegemonie.*⁵¹ Přesné určení toho, kolik moci bude k takovému cíli dostačující je prý však dosti obtížné a tak se silné státy domnívají, že nejlepší způsob, jak zajistit svou hegemonii je ovládnout systém co nejdříve, což jim má pomoci vyloučit jakoukoli možnost napadení ze strany jiné velmoci, která se o případnou hegemonii také snaží. Mearsheimer dodává, že pouze pomýlený stát by propásl příležitost stát se hegemonem v systému, protože by si myslel, že už má dostatečnou sílu ke svému přežití. Státy proto věnují pozornost obraně i útoku, přičemž uvažují nejen o vlastním dobovatelském tažení, ale také o kontrole jiných států. Typická je zde tedy snaha ovlivňovat dění ve světě za účelem zamezení růstu moci rivalů, obzvláště v případech, kdy by takový růst moci opozitních států působil na úkor moci vlastní. Takové úsudky těchto států ale přivádí fungování mezinárodního systému do stavu brutální mezinárodní politiky, nejistoty, nedůvěry a neustálých bezpečnostních dilemat.⁵²

Přijetím konceptu bezpečnostního dilematu ofenzivní realismus přejímá klasický realistický koncept prezentovaný samotným Johnem Herzem⁵³ již v roce 1950. Bezpečnostní dilema pojednává o tom, že opatření, která stát přijímá ke zvýšení své vlastní bezpečnosti, obvykle snižují bezpečnost ostatních států, a proto je obtížné zvýšit své vlastní šance na přežití, aniž bychom neovlivnili bezpečnost jiných států. Státy si tudíž nemohou navzájem důvěřovat. Jeden stát navíc nemůže věřit tomu, že pokud se nepokusí zvýšit svou vlastní bezpečnost, ostatní se také zdrží obdobného chování. Pokud tedy některý stát neposílí svou bezpečnost, snižuje tím své vlastní šance na přežití, protože ostatní by takové příležitosti mohli využít k získání moci na jeho úkor. Na druhou stranu však platí, že pokud jeden stát zvýší svou vlastní moc a bezpečnost, roztočí tím spirálu nejistoty, která nutí ostatní státy udělat totéž. Protože se v takovém světě soupeřících jednotek nikdo nikdy nemůže cítit zcela bezpečně, tak mocenská konfrontace pokračuje v začarovaném kruhu akumulace moci, nejistoty a zbrojení. Zbrojení však bezpečnost v mezinárodním systému nezvyšuje, neboť relativní materiální moc není finálním řešením bez případné odezvy ostatních. Mezi relativní moc patří nejčastěji materiální kapacity. K tomu Mearsheimer dodává, že ... *„existuje důležitý rozdíl mezi tzv. relativní a absolutní mocí, protože státy, které maximalizují relativní moc, se chovají jinak než státy zabývající se o absolutní moc. Státy, které maximalizují relativní moc, se totiž zabývají především distribucí materiálních kapacit, protože ta je pro ně nejlepší prostředek k přežití. Snaží se tedy nad potenciálními rivaly získat co největší silovou výhodu, ... z čehož vyplývá, že*

⁵¹ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 23 a 24. ISBN 978-0-393-34927-6.

⁵² Ibid.

⁵³ Blíže viz HERZ, J. *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*. World Policies vol. 2, No 2, 1950. str. 157-180. Princeton: Princeton University, 1950. ISBN 1086-3338 (Online).

*státy motivované relativními mocenskými obavami se pravděpodobně vzdají velkých zisků své vlastní reálné moci. Takové státy jsou dokonce ochotné nechat jiné státy získat nějakou novou moc, pokud jim to poskytne budoucí výhodu nad jejich hlavními rivaly ... Státy, které však maximalizují absolutní moc, tak takové státy se zase naopak starají pouze o velikost svých vlastních mocenských zisků a vůbec jim nejde o ostatní. Tyto státy zaměřené na absolutní moc nejsou motivovány logikou rovnováhy moci (viz principy strukturálního realismu), ale místo toho se zabývají hromaděním moci bez ohledu na to, kolik síly již ovládají jiné státy.*⁵⁴

Takové státy by prý s chutí skočily po příležitosti velkého zisku, i kdyby pak přitom nakonec některý soupeř získal z takového procesu více.⁵⁵ Cílem skutečných mocností je tedy kontinuální akumulace moci a kapacit, které zabezpečí dlouhodobé přežití a pokud možno rostoucí mocenský standard⁵⁶ nahromaděný nejlépe jen pod jejich kontrolou. Tyto myšlenky opět korespondují se záměrem této práce. Případný zisk surovinově bohatých teritorií totiž bývá významnějším zdrojem absolutní moci, než krátkodobé a politicky pochybné sdílení tamních zdrojů či přepravních tras. Ofenzivní realismus i zde tedy působí jako silný argument pro očekávání agresivního expanzionistického chování států účastných ve zkoumaných sporech.

Ofenzivní realismus pak nabízí ještě jeden velmi významný koncept, který se pro účely své práce autor rozhodl využít. Jedná se o koncept kalkulované agrese, který autor hodlá použít ke studiu útočného chování aktérů zúčastněných ve zkoumaných územních sporech. Tento koncept je obzvláště zajímavý, neboť jak velmoci, tak ani regionální hegemoni nemohou vždy jednat podle svých čistě útočných záměrů. Koncept tím nabízí vysvětlení paradoxu, kdy státy mají dle všech teoretických předpokladů jednat ofenzivně, ale svého útočného chování se přesto z nějakého důvodu zdrží. Je to především proto, že jejich chování je ovlivněno nejen vlastním mocenským zájmem, ale také jejich materiální kapacitou, geografickými faktory a cenou případného agresivního chování. I když tedy ofenzivní realismus věří, že národní záměry jsou formovány převážně rozdělením moci mezi aktéry, tak v tomto případě existují určitá specifika. Některé z těchto specifik napomůže pochopit již zmiňovaná geopolitika.

⁵⁴ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 36. ISBN 978-0-393-34927-6.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ V tomto bodě je příhodné připomenout myšlenku K. Waltze, který tvrdí, že ... „*V systému, jemuž dominuje svěpomoc, vynakládá každá z jednotek toho systému část svého úsilí nikoli na rozvoj svého budoucího dobra, ale na tvorbu budoucích prostředků, které jí v budoucnosti ochrání před ostatními ... když pak státy čelí problému vzájemného zisku moci rozprostřené mezi vícero aktéry, tak ty státy, které se cítí ohroženy, se musí ptát nikoliv na to, jestli všichni účastníci získají nějakou novou moc, ale kdo ji získá víc?*“ Viz QUINN, R., GIBSON, B., R. *An Analysis of Kenneth Waltz's Theory of International Politics*. London: Macat International Limited, 2017, str. 35. ISBN 978-1-912127-07-8.

Mearsheimer například věří, že velmoci, které čelí mocným protivníkům, budou dokonce méně nakloněny uvažovat o útočné akci a budou se více zajímat o zabezpečení stávající rovnováhy sil před možnými hrozbami ze strany jejich silnějších protivníků. Tyto státy se navíc mohou nacházet v situaci, kdy se jim sice nabízí možnost získat nad konkurenční mocností jistou výhodu, ale zároveň by náklady na případnou ofenzívu byly natolik vysoké, že jejich vynaložení nejen že nepokryje očekávané zisky, ale ani neospravedlní případnou výhodu získanou z revize stávajícího systému. „*Velmoci nejsou nemyslíci agresori natolik šilení po moci, že by se bezhlavě vrhaly do prohraných válek nebo dokonce, že by usilovaly o Pyrrhovo vítězství, jen protože se jedná o vítězství jako takové. Právě naopak, než velmoci podniknou útočné akce, tak pečlivě přemýšlejí o rovnováze sil a o tom, jak na jejich kroky zareagují ostatní státy.*“⁵⁷ V jiných případech pak mohou státy při ofenzivním plánování narazit na své vlastní limity, jako jsou výdaje na obranu či ekonomická recese. Jindy zase státy na jiné účastníky neútočí proto, že potřebné vojenské výdeje či samotný konflikt by ohrozil jejich ekonomickou výkonnost, čímž by z dlouhodobého hlediska mohlo dojít k nechtěné revizi jejich mezinárodní pozice. Mearsheimer také připouští, že může dokonce nastat i situace, kdy se slabší stát snaží mocensky ohrozit silnějšího protivníka i za cenu vlastního sebepoškození, jen proto, aby odradil tohoto potenciálního agresora od útoku na svá území. Jedná se o sebezraňující konání, při němž se slabší stát obětováním části stávajících kapacit snaží vykoupit ztráty způsobené případnou nepřátelskou ofenzívou. Ať již jde v daném případě o manifestaci vlastní moci, bláhový pokus o komparaci sil, nebo jen o snahu odstrašit případného predátora, tak vždy je takové konání velmi materiálně náročné. Pokud zároveň obsahuje kroky vedoucí k posílení vlastní bezpečnosti, tak může dokonce rozpoutat spirálu bezpečnostního dilematu napříč celým regionem a to ať již u slabších, obdobně silných i konkurenceschopnějších sousedů či u samotného regionálního hegemonu.

Vše závisí na relativní konfiguraci systému a na prostorové distribuci moci uvnitř takového systému. Z pohledu teorie ofenzivního realismu totiž rozložení moci a prostorová konfigurace materiálních kapacit i samotných států pomáhá vysvětlit chování zúčastněných mocností. Moc, stejně jako pozice státu, je určena relativní silou vůči ostatním aktérům v systému. Nejvyšší v systému je regionální hegemon, což je stát nebo supervelmoc s jasnou převahou nad všemi ostatními státy ve svém regionu. O stupeň níže ve struktuře daného systému je potenciální hegemon, který sice není hlavním hráčem v regionu, ale má nad ostatními značný

⁵⁷ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 37. ISBN 978-0-393-34927-6.

přebytek mocenských i materiálních kapacit a navíc se průběžně snaží zpochybňovat pozici současného hegemonu i všech svých rivalů. Na třetím místě jsou množiny nejméně dvou a více států se zhruba srovnatelnou úrovní moci, které uvízly na mrtvém bodě kontinuálního souboje o hypotetickou převahu nad svým nejbližším rivalem. Tradičně se jedná o odvěké historické nepřátele. Teorie tedy předpokládá, že potenciální hegemon bude usilovat o hegemonii i za cenu války, a protože globální hegemonie je nemyslitelná, tak z toho důvodu státy usilují alespoň o regionální hegemonii. Silné státy se ale zároveň snaží zabránit jiným státům získat tuto pozici a to ať již v domácích či zámořských regiorech jejich zájmu. Kaplan k tomu parafrázuje Mearsheimerovu argumentaci z díla *The Tragedy of Great Power Politics* přičemž uvádí, že Spojené státy, jako typický regionální hegemon západní polokoule se budou snažit zabránit Číně stát se regionálním hegemonem na většině východní polokoule.⁵⁸

Zajímavou dynamizací regionálního systému je proto vstup dalších velmocí či hegemonu z jiného regionu. Lokální hráči, ba dokonce i samotný regionální hegemon společně se svým hlavním rivalem mohou tuto situaci vnímat jako ohrožení své pozice. Společně začnou blokovat vstup cizí mocnosti do jejich domény na tolik intenzivně, až se jejich snahy mohou jevit jako kooperativní, což je situace u Ruska a Číny. Dalším stavem, který může v systému nastat je jistá stagnace regionální mocnosti, v níž se současný hegemon může relativně snadno ocitnout. Mearsheimer takový stát nazývá status quo mocností a vysvětluje, že žádný neměnný stav nemůže existovat, neboť v případě kdy mocnost přestane promítat svou sílu vůči druhým a upustí od nekončící honby za maximalizací moci, tak v tom okamžiku u svých rivalů odstartuje nový boj o regionální hegemonii, čímž se sama ocitne v ohrožení. Státy si tedy nikdy nemohou být jisty svou pozicí a tak se nikdy nechtějí dostat do role status quo mocnosti bez vůle k další maximalizaci moci. Mocenský apetit druhých je před tím chrání.

Posledním příspěvkem ofensivního realismu do teoretického aparátu této práce je koncept nejistoty. Nejistota je jedním z klíčových principů vysvětlujících, proč by tradičně agresivní a dravé velmoci mohly váhat k využití své materiální nadřazenosti v nově otevřeném konfliktu. Mearsheimer poukazuje na to, že i velmoci si někdy nejsou jisty nejen tím, jaké efektivity budou jejich vlastní vojenské síly na bojišti dosahovat, ale také ani tím, jak budou rivalové i spojenci reagovat na jejich útočné akce. Přílišnou obezřetností, pasivitou, strachem z nejistot či nesprávnými úsudky si však takové státy mohou nakonec újmu na své moci dokonce způsobit samy. V anarchickém systému mezinárodních vztahů je totiž pozice hegemonu tím

⁵⁸ Viz KAPLAN, R., D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 223. ISBN 978-80-905173-6-3.

nejlepším výsledkem, ve který může velmoc doufat. Být regionálním hegemonek vlastní oblasti a případně navíc u toho ovlivňovat i jiný dostupný region je vrcholovou pozicí, o níž by každá velmoc měla usilovat „*Hegemon je stát, který je tak mocný, že dominuje všem ostatním státům v systému ... Hegemonie znamená vláda v systému, který je obvykle chápán jako celý svět ... přitom je ale prakticky nemožné, aby jakýkoliv stát dosáhl globální hegemonie. Hlavní překážkou světové nadvlády je obtížnost promítání síly přes světové oceány směrem z domácího regionu až na území soupeřících velmocí ... Státy, které dosáhnou regionální hegemonie, se navíc snaží zabránit velmocím v jiných regionech v duplikování obdobného výkonu.*“⁵⁹ K lepšímu porozumění takovému mocenskému chování napomáhá uznání toho, že regionální hegemoni nechtějí ve svých zájmových oblastech jiné mocnosti ani zahraniční hegemony. Pokud je tedy regionální hegemonek konfrontován s obdobně mocným konkurentem, ať již doma či v zahraničí, tak je takový hegemonek zpravidla ochoten podstoupit téměř jakékoliv aktivity, kterými by oslabil a možná i zničil svého protivníka. Obzvláště v případech, kdy se cizí mocnost snaží o vstup do jeho domácího regionu. Snahy oslabit případného rivala mohou vyústit dokonce až k promítnutí své moci mimo domácí region.

K tomu pak Mearsheimer dodává, že vůči pozici současného hegemona se čas od času může objevit regionální vyzyvatel nebo i konkurenceschopný budoucí hegemonek, k jehož růstu někdo pomáhá zvnějši. Je však pravděpodobnější, že se bude nějaká vnějši velmoc snažit systém cizího regionu ovlivnit sama, přičemž tím de facto začne soupeřit o zisk či redistribuci tamní moci. Mocnosti totiž vyhledávají jen absolutní moc a nerady pomáhají vytvářet nové velmoci, které by posléze mohly začít systém ovlivňovat vlastním mocenským apetitem. Nejlepším příkladem toho jsou USA, které jsou běžně označovány jako mezinárodní vyvažovací element nebo globální policejní síla. Podobně jednala i Velká Británie, která však v historii udělala tu chybu, že po odlivu své moci z řady regionů patřících původně do Britského impéria se vždy pokusila vytvořit regionálního rivala novým i setrvávajícím státům v daném regionu. Přesahujete to sice potřeby této práce, ale za zmínku britských praktik stojí zde vznik Egyptské Arabské republiky 1922, zrod státu Izrael 1948, demarkace nových afrických států podle metody datové sítě nebo rozdělení Britské Indie z roku 1947 na Západní Pákistán, Východní Pákistán (dnes Bangladéš) a Indii. To byl britský způsob vzniku protiváhy.

Regionální hegemoni se tudíž snaží ovlivňovat i jiné části světa jen proto, aby ostatní velmoci přinutili soustředit se na své domovské oblasti zájmu a odradili je tak od podobného chování v

⁵⁹ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 40 - 41 ISBN 978-0-393-34927-6.

jejich regionech. Klasickou snahou mocenské mezinárodní politiky globálních hráčů jsou naopak zase takové aktivity, které vedou k tomu, aby se domácí hegemon musel v mocenském souboji soustředit na cizí oblasti nacházející se mimo jeho domácí region, zatímco v mezidobě opomene potlačit růst nového domácího rivala. Domácím regionem se myslí region, v němž stát dosáhl hegemonické pozice ve struktuře tamního systému. V takovém případě již etablovaní regionální hegemoni preferují, aby v zahraničních regionálních systémech vždy o moc soupeřily alespoň dvě jiné velmoci, protože blízkost jejich zájmů je donutí soustředit se na svůj vzájemný spor, čímž se sníží jejich schopnost ovlivňovat vzdálené regiony jiných hegemonů. Paradoxně i zde sehraává jistou roli právě ona nejistota, neboť žádný stát si nemůže být nejen jist výsledkem svého snažení, ale také ani toho, že v daném čase se zrovna některý jiný stát nepokouší podkopat jejich pozici. Strach z nechtěné revize ve stávající struktuře daného regionálního systému je poháněn nejistotou i nedůvěrou nad efektivitou své vlastní moci. Opět zde totiž platí, že si státy nemohou být jisty, zda je jejich aktuální moc dostačující a tak mají tendenci raději akumulovat moc novou. Při obavě o svou pozici v rámci globálního systému mezinárodních vztahů se pak tyto nejistoty promítají do snahy velmocí ovlivňovat cizí záležitosti. Činí tak často jen proto, aby tím případnému rivalovi snížily schopnost vstupovat do jejich oblasti zájmů. Velmoci ve své mezinárodní strategii věří, že pokud se případný rival bude muset svou mocí soustředit na nastalé změny ve svých výsostných regionech, tak tím nižší bude jeho participace někde jinde.

Tento stav věcí je v našem případě obzvláště zajímavý, protože tím teorie ofensivního realismu napomáhá porozumět tomu, proč jsou některé zámořské, tedy nelokální velmoci operující v cizích regionech natolik aktivní. Navíc tato premisa také pomáhá pochopit důvody, proč jsou západní mocnosti ochotny vstupovat do konfliktu s regionálním hegemonem ve vzdáleném zámoří. Při propojení užitých teorií pak vzniká solidní základ vhodný k tvorbě nových teoretických vysvětlení toho, proč jsou v některých případech státy ochotny řešit své vleklé teritoriální spory, nebo proč jiné státy zase raději zvolí spíše teritoriální expansionismus než společnou hospodářskou soutěž. U dílčích států je takové chování pak o to výraznější, čím silnější je inklinace těchto států k tomu stát se mocností či zůstat velmocí. K porozumění expanze regionálně-lokálních, ale i zámořských mocností pak napomůže další z níže představených teoretických linií této práce. Jedná se o geopolitiku a její vybrané koncepty, kterou autor záměrně zvolil tak, aby tím umocnil názorový základ vycházející z výše představené realistické tradice. Ve spojení s realistickým uvažováním některých státníků se navíc geopolitika hodí i k porozumění mocenskému apetitu a

geopolitickému expansionismu, což jsou koncepty představené v sekci pojmosloví této práce. „Geopolitické myšlení bez ohledu na národnost svých tvůrců a obhájců předpokládá, že mocenské spory se v první řadě budou řešit vážením či používáním mocenského potenciálu velmocí, tedy při malé roli mezinárodního práva. Budoucnost světového politického systému je viděna jako věčný konflikt velkých států. Představa globalizace s hegemonickým postavením jednoho státu či říše a neochota přijmout obraz světa bez hierarchické struktury světového politického systému je nebezpečný rys teoreticko-metodologické výbavy geopolitiky.“⁶⁰ Dané úvahy o geopolitice se tím příhodně doplňují s myšlenkovým základem výše rozebíraného ofensivního realismu.

2.1.3 Geopolitika a její vybrané koncepty

Geopolitika se pokouší odvodit vědecké zákonitosti fungování mezinárodních vztahů a národní politiky vládnoucích struktur na základě geografických vlastností států a jejich na přírodní podmínky rozmanitých území. Ve světě, kde moderní teorie mezinárodních vztahů vznikají v průběhu 20. století, potažmo nejvíce až po druhé světové válce, představuje geopolitika jednu z nejstarších ucelených vědních disciplín. Tradiční realistické i liberalistické teorie se sice opírají o dávné autory a antická díla, ale geopolitika se formuje jako ucelená teoretická disciplína dávno před velkými debatami mezi realisty a liberály. Geopolitika navíc již od svého vzniku inklinuje nejen k vysvětlování zákonitostí politických projevů státní moci, ale i k samotnému ovlivňování státníků. Častokrát byla navíc použita k odůvodňování určitých agresivních politik, které geopolitika své doby vždy měla tendenci obhajovat na základě geografických či surovinových nedostatků státního území. Potřeba územní expanze a získání strategických zdrojů jsou tradičním argumentem pro mocenské smýšlení vládnoucích elit, jejichž rozhodování se dle učení geopolitiky vždy nachází v zajetí domácí geografie⁶¹ jejich příslušného státního regionu. Geopolitika jako vědní disciplína navíc sehrála významnou roli při hledání argumentačního základu ofenzivní politiky státu. Snad právě proto se stala duchovním základem nejmladší evropské velmoci, Německa, které již od svého sjednocení

⁶⁰ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 557. ISBN 978-80-87865-07-1.

⁶¹ Geografické faktory ovlivňují nejen podobu domácí politiky, ale i tvář války, ekonomiky, tradičního národního produktu a přirozeného sklonu států expandovat za zdroji a podmínkami, které domácímu teritoriu vitálně chybí. Někteří moderní autoři se domnívají, že různé geografické prvky jako hory, pouště, řeky či absence výrazných přírodních hranic determinují chování státu natolik silně, že se expansionismus či pasivně defenzivní agresivita stala paradigmatem národní politiky daného státu. Geografie tedy působí jako determinant chování státu bez ohledu na jeho stávající vládnoucí politické struktury. Blíže viz MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018. ISBN 978-80-87950-49-4. Kaplan dokonce věří, že osudy národů ovlivňuje jejich poloha na geografické mapě natolik silně, až z geografických rysů lze predikovat dokonce i výskyt války, viz KAPLAN, R., D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022. ISBN 978-80-905173-6-3.

roku 1871 hledalo způsoby, jak se etablovat ve světě ovládaném koncertem evropských velmocí a mocenskou politikou koloniálních států. Zrod geopolitiky, tudíž logicky spadá do oblasti německé akademické tradice a německá škola je jedním z klasických cest geopolitického smýšlení. Zakladatelem německé linie geopolitiky byl Friedrich Ratzel, který se ve svých úvahách domníval, že státy jsou živé organismy a stejně tak jako v biologickém světě zdravé a silné organismy rostou na úkor starých a nemocných, tak i v mezinárodních vztazích silné státy územně expandují na teritoriální úkor slabších umírajících států. Mladší a zdravější státy tedy s ostatními státy vedou spor o svůj životní prostor tzv. Lebensraum,⁶² přičemž v rámci toho zápasu je tradičním počínáním států válka. Válku navíc Ratzel nevnímá nikterak negativně, neboť války dle jeho názoru očišťují svět od starých, slabých i nemocných států a posilují mladší dravější státy. Války tedy testují životaschopnost států a jejich kapacitu vydobýt si potřebný životní prostor. Ratzel tím založil tzv. organickou teorii státu. Jeho vize byla posléze rozvíjena dalším autorem německé školy Rudolfem Kjellenem, který na konci 19. století roku 1899 zavádí nový odborný termín. Tím se stává pojem geopolitika, kterou posléze odborníci chápou nejen jako aktivitu státu, ale hlavně jako vědní disciplínu zkoumající vliv geografických vlastností na politiku státu. Původně se obor nacházel na pomezí geografie, politologie a historie, čímž si za dob Ratzela vysloužil označení za politickou geografii. Tento termín pak však Rudolf Kjellen konceptuálně přetvořil a rozvinul znalostní linii politického zeměpisu do uceleného vědního oboru, který je dodnes všeobecně znám pod pojmem geopolitika. Původní formát politické geografie vnímal geografii jako jednu z možných vysvětlení, proč v mezinárodních vztazích dochází k válkám, stejně tak jako kdy a kde se dá válka opodstatněná geografickými rysy opět očekávat. Kjellen však svoji geopolitiku rozvinul o nové koncepty, sahající za jednoduchost prediktivního rázu předcházejícího formátu této nové vědy. Souhlasil s původními tezemi, že politické aktivity státu jsou ovlivněny potřebami i podobou území daného státu, ale k politickému rozhodování přidal také vliv národa, který je svou podobou unikátní, stejně jako prostředí, v němž národ vzniká. Vedle ukazatelů jako morfologie terénu i území, podoby a délky přírodních hranic s jinými státy, podnebí státu, regionální fauny i flory a domácích zdrojů, do geopolitických determinant zařadil také roli duchovního základu obyvatelstva a sociálně-kulturní systém státu. Z toho totiž, dle jeho názoru vychází nejen vláda, ale i kulturně-psychologická síla

⁶² „Lebensraum“ chápe Ratzel s pohledu dějin jako místo, v němž panuje neustálý boj o životní prostor. Státy tedy soupeří mezi sebou o omezený prostor, který každý z nich potřebuje pro své přežití. Blíže viz RATZEL, F. *Politische Geographie*. München: R. Oldenbourg, 1897. Bez ISBN. Dostupné na <https://archive.org/details/politischegeogra00ratzuoft/page/n17/mode/2up> a dále viz RATZEL, F. *Der Lebensraum: eine biogeographische Studie*. Tübingen: H. Laupp, 1901. Bez ISBN. Dostupné na https://archive.org/details/bub_gb_xyY-AQAAMAAJ/page/n23/mode/2up.

národa. Duch takového národa je ovlivňován geografii a to buď k pasivitě, tvořivosti či bojovnosti nebo i k teritoriální agresivitě a expanzi. I když jsou války a konflikty populačně zatěžující, tak přirozená regenerace obyvatelstva činí z národní populace obnovitelný zdroj státní moci. Na rozdíl od obyvatelstva, jehož ztráta bývá dočasná je tedy ztráta či zisk území podstatně výraznějším jevem, který daleko silněji determinuje životaschopnost celého státu. Některé státy tedy přirozeně inklinují k teritoriální expanzi i za cenu redukce obyvatelstva.

Na problematiku ztráty i zisku území pak navazuje poslední z klasických autorů německé školy Karl Haushofer. Jeho teorém je však díky Haushoferovy obhajoby německé meziválečné expanzionistické politiky natolik pejorativní, že bývá jeho učení tradičně používáno pouze okrajově. Vedle uznání myšlenek rasové ideologie a konceptuálního dělení světa na tzv. panregiony (Pan-Amerika, Euro-Afrika, Dálněvýchodní sféra Austrálie s Persií a Indií, Pan-Rusko) se totiž Haushofer zasadil také o další rozvinutí konceptu německého životního prostoru. Haushofer navíc ve svém teorému rozeznává pouze čtyři životaschopné státy, u nichž očekával, že postupně ovládnou daný geograficky příslušný panregion a stanou se de facto tím, co ve světle učení realismu můžeme nazvat regionálním hegemonem. Jmenovitě se mělo jednat o Rusko, Japonsko, USA a Německo. Právě Německo prý s ohledem na teritoriální útlak ostatních evropských států nejvíce potřebuje teritoriálně růst. Jeho vize životního prostoru Německa představuje tzv. Lebensraum im Osten, jehož představením Haushofer otevírá myšlenkový základ k expanzi⁶³ jeho teritoriálně přidušeného německého národa směrem na východ. K této věci Haushofer argumentuje, že ... „*Je třeba, aby všechny složky národa chápaly jednotně a rozhodně, že životní prostor, který má Německo dnes, nestačí a jeho hranice jsou neudržitelné. Německý národ si přispěním geopolitiky musí uvědomit stísněnost prostoru.*“⁶⁴ Haushofer navíc neuvažoval pouze o pozemní expanzi Německa, ale ve svých úvahách navázal i na vizi dějin jako střetu pozemní a námořní mocnosti, o níž ve svých teorémech hovoří Mahan i Mackinder. Do kontinentálního zorného úhlu nacistického Německa tedy přidal globální rozměr a důraz na význam námořních sil, ve který věří i autor této práce. Není samozřejmě možné přisuzovat rozvoj nacistické námořní kapacity přímo Haushoferovy, ale jako generál německé armády za první

⁶³ Rasově ideologická představa o německé biologické nadřazenosti a právu čisté rasy na životní prostor se stala ústředním rysem argumentu k nacistické expanzi. Dopady myšlenky nároku na životní prostor národa však můžeme spatřovat také při ospravedlnění násilného regionalismu japonské či sovětské geopolitické a geoideologické expanze. Myšlenka životního prostoru je zakořeněnou úvahou, která se v prostředí teorie mezinárodních vztahů pravidelně vrací do názorové základny řady autorů. Blíže o základech viz DODDS, K. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-920658-2.

⁶⁴ KUČEROVÁ, I. *Střední Evropa. Komparace vývoje středoevropských států*. Praha: Karolinum, 2015, str. 40. ISBN 978-80-246-3067-0.

světové války, profesor univerzitní geografie a pedagog vyučující Rudolfa Hesse, svým učením Haushofer jistě inspiroval mnohé nacistické myslitele.⁶⁵ Pro účely této práce je však významné spíše rozšíření jeho myšlenek o životním prostoru státu z německé geopolitiky do ruské a japonské geopolitiky. Tyto úvahy navíc zůstaly ve východní geopolitice i po pádu nacistické moci a to i přesto, že byla v dobách Sovětského svazu geopolitika považována za jednu z nejnebezpečnějších západních teritorií zdůvodňující nutnost imperialistické expanze. Marxisticko-leninistická doktrína dokonce řadu let považovala geopolitické bádání za ideologický zločin. K rehabilitaci geopolitických úvah však Rusko nakonec dospělo samo, neboť po pádu Sovětského svazu nastalo vakuum teoretické základny nesovětského rázu. „*V Rusku byla nejen rehabilitována geopolitika jako vědecká disciplína, ale stejně tak i pověst Mackindera, Mahana a dokonce i Karla Haushofera.*“⁶⁶ Krize národní identity, ztráta velmocenského i hegemonického statutu a rozsáhlé kartografické i demografické změny přinutily post-sovětské Rusko hledat odpovědi na nové geografické, ekonomické i sociokulturní otázky. Do myšlenkového základu rodící se ruské geopolitiky Kratochvíl a Drulák zařadili autory jako Nikolaj Danilevskij, Konstantin Leont'jev, Alexandr Solženicyn nebo Aleksandr Dugin. Kratochvíl a Drulák vysvětlují, že ruská geopolitika⁶⁷ historicky vychází z panslovanských idejí, které Rusko považují za přirozené těžiště všech sjednocovacích snah nad jednotností slovanských národů. „*V současnosti je jejím silným proponentem Aleksandr Dugin, který má jistý vliv na Vladimíra Putina stejně tak, jako na neofašistické kruhy evropské nové pravice. V rámci specifické interpretace Mackindera i Haushofera Dugin zdůrazňuje vůdčí roli Ruska ve sporu mezi kontinentální euroasijskou sférou a námořní angloamerickou sférou. Z hlediska zahraniční politiky je nejvlivnějším ruským geopolitickým konceptem blízké zahraničí, které je tradiční sférou ruského zájmu.*“⁶⁸ Kratochvíl s Drulákem tím opět tedy poukazují na staronový geopolitický koncept, že dějiny

⁶⁵ Blíže o působení a názorech K. Haushofera viz KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 537-539. ISBN 978-80-87865-07-1.

⁶⁶ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 177. ISBN 978-80-905173-6-3.

⁶⁷ S ohledem na problematiku Kurilských ostrovů a severní ledové cesty je znalost ruské geopolitiky pro předkládanou analýzu důležitá. V době sepsání této práce se navíc potvrdilo, že ruská politika je agresivní, expanzionistická, využívající hybridních způsobů boje, petropolitického nátlaku i fyzického záboru klíčových území a jedinou překážkou ruské expanze je nedostatek materiální moci ruských ozbrojených sil. Současné ruské tradici je navíc vlastní radikální imperialistický i šovinistický nacionalismus a geopolitický expansionismus. Pro hlubší pochopení této problematiky bylo také nutné porozumět důvodům agresivní ruské mezinárodní politiky. O tom blíže viz KURFÜRST, J. *Příběh ruské geopolitiky. Jak se ruská myšlenka zmocnila víc než šestiny světa*. Praha: Karolinum, 2022. 978-80-246-4026-6 a dále viz KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 546 - 548. ISBN 978-80-87865-07-1 a dále viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017, str. 399-503. ISBN 978-80-906594-9-0. Znalosti byly aplikovány v sekci věnující se Kurilským ostrovům, ale také při sledování ruské kooperace s Čínou v otázkách jejich společné námořní moci.

⁶⁸ KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P. a kol. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009, str. 82, 83. ISBN 978-80-7367-469-4.

světa jsou vyplněny střetem námořní a pozemní moci, o níž ve svých teorémech hovoří Haushofer, Mahan, Mackinder. Tento koncept střetu dvou typů moci přijal také A. G. Dugin, který vyzdvihuje centrální pozici Ruska na kontinentu a z ní posléze vyvozuje strategii konfrontace Ruska s námořními mocnostmi. Zajímavý fenomén je námořní spolupráce s Čínou.

Zde je dobré připomenout, že sousední Japonsko bylo vždy geopolitiky považováno za námořní mocnost avšak dlouho bez relevantního námořního oponenta. Regionálně zainteresované západní státy jsou dlouhodobými spojenci Japonska, které navíc vůči jejich námořní síle není ani zdaleka konkurenceschopné. Sousední pevninské Rusko je sice typickým představitelem pozemní moci, ale jeho vojenské kapacity jsou v současnosti dislokovány do jiných regionů a tak by vzájemný střet s nejvyšší pravděpodobností pozbyl intenzity války mezi pozemní a námořní mocí. Projevy takového střetu je však možné spatřovat v regionu Jihovýchodní Asie. Současná situace panující v Jihočínském moři sice připomíná koncept střetu pozemní a námořní moci, ale ústředními účastníky je zde spíše USA stojící v opozitní pozici vůči pevninské Číně. Jejich vzájemný konflikt by se s největší pravděpodobností odehrál na moři. Japonsko i Rusko by zde měly podpůrnou roli a jejich zapojení do takového hypotetického konfliktu si by opět vyžádalo použití námořní kapacity. Stejně jako USA nemají totiž v současnosti Japonci vůči Číně žádné relevantní pevninské zájmy. Jejich geopolitický expansionismus do vnitrozemního území Číny je tedy více než nepravděpodobným scénářem. Na druhou stranu je to však právě Čína, která je typickým představitelem pozemní moci a která dlouhodobě zbrojí vůči námořním kapacitám jiných mocností operujících v regionu Jihočínského moře a nově i severně s Ruskem. Nejsilnějším představitelem opozitní námořní moci jsou USA. J. Ch. Fettweis však k tomu dodává, že *„Čínská lidová republika je suchozemská velmoc, u které je nepravděpodobné, že by byla schopna promítat svou moc na otevřeném moři; Spojené státy jsou v Jihovýchodní Asii sice námořní velmocí, nemají ale žádný strategický zájem soupeřit zde o vliv na pevnině.“*⁶⁹

Čína navíc dlouhodobě projevuje snahy budovat své námořnictvo a ovlivňovat i dění na moři. Z níže rozepsaných příkladů lze usuzovat, že geopolitický koncept střetu námořní a pozemní moci je nyní v 21. století aplikovatelný stejně prokazatelně, jako za dob Mahana, Mackidera i Spykmana. Kaplan k tomu dokonce dodává, že nadvláda nad mořskými komunikačními trasami a samotný přístup k těmto bodům jsou nyní mnohem důležitější, než v dobách Alfreda

⁶⁹ FETTWEIS, CH. J. *Is Oil Worth Fighting For? Evidence from Three Cases*. In: DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 223. ISBN 978-0-262-51558-0.

T. Mahana.⁷⁰ Ve věci japonské geopolitické tradice je pak myšlenka střetu mezi námořní a pozemní mocí také silně zakořeněná a se současným rozvojem japonského námořnictva bude tato tendence pouze růst. Marshall vidí Japonce dokonce jako národ námořníků a dodává, že začátkem 20. století bylo Japonsko průmyslovou mocností s třetím největším námořnictvem světa.⁷¹ Japonsko se však ve své historii střetává nejen s pozemními mocnostmi, jako s Ruskem a Čínou, se kterými v současnosti vede řadu teritoriálních sporů o sporné ostrovní oblasti, ale také se střetávalo s jinými námořními mocnostmi světa. Během svého císařství, bylo Japonsko tradiční námořní velmocí disponující svými vlastními koloniemi.⁷² Japonská geopolitická tradice byla vždy expansionistická, agresivní, teritoriálně rozpínavá a s ohledem na způsob vlády také dosti koloniálně imperialistická. Geografická poloha Japonska ve spojení s nízkou surovinovou základnou povrchově snadno extrahovatelných nerostných surovin determinovala japonskou mezinárodní politiku a uvrhla ji do pozice vitální potřeby kontrolovat klíčová zdrojová území. Japonsko se částečně inspirovalo svým tehdy západním rivalem a v duchu britského koloniálního imperialismu expandovalo po moři směrem do méně vyspělých a snadno podrobitelných regionů. Jeho historická geopolitika tak stojí na formátu Japonska jako ostrovní imperiální mocnosti kontrolujícího přilehlé regiony i důležité dopravní koridory. Japonsko však nikdy nezískalo pozici skutečného regionálního hegemona, neboť se o jeho přilehlé oblasti vždy zajímaly jiné námořní velmoci disponující technologickou i materiální mocí přesahující japonské možnosti. Technologická převaha Západu ve své době uvrhla Japonsko do pozice civilizačního zaostávání, které Japonsko donutilo soustředit se na kontinentální Asii a vést o tamní teritoria geopolitický zápas se stejně civilizačně zaostalými avšak populačně početnějšími státy. Japonsko se tedy soustředilo na oblasti dnešního Ruska, Číny, Korejského poloostrova a severních částí Jihočínského moře. Tento stav se ale ve světle světových válek změnil. Obě světové války a následná vojenská okupace americkými silami zasadila drtivou ránu japonské geopolitické tradici⁷³ a

⁷⁰ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 219. ISBN 978-80-905173-6-3

⁷¹ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 232. ISBN 978-80-87950-49-4.

⁷² Blíže viz LAŠ, L., BAAR, L. *Japonská geopolitika imperiálního období*. Geografie, 119, č. 4/2014, s. 364–383. Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Dostupné na https://www.researchgate.net/publication/290195638_Japanese_geopolitics_of_the_Imperial_Period.

⁷³ S ohledem na jazykovou vybavenost autora je obtížné adekvátně analyzovat teoretický základ současné japonské geopolitiky a tak byl autor nucen uchýlit se ke studiu japonské aktivity ve vybraných teritoriálních sporech, z čehož usuzuje podobu aktuální japonské geopolitické tradice. Jedinou prokazatelnou linií rehabilitace původní japonské geopolitické tradice je rozvoj japonského námořnictva, jehož budování jde ruku v ruce se zvýšenou zainteresovaností Japonska v okolních vodách i v Jihočínském moři. K takovému vývoji však dochází až relativně nedávno. Japonská ústava z roku 1947 vytvořená pod vlivem americké okupace totiž poválečnému Japonsku zakazovala vést boj mimo vlastní území, čímž bylo mj. Japonsku zakázáno disponovat ozbrojeným

Japonsko muselo opustit své koloniální intence i klasickou roli námořní velmoci a muselo se soustředit na své hospodářské přežití. Kissinger k tomu dodává, že „ ... *japonské vedení* *uzpůsobilo unikátní demilitarizovanou roli Japonska dlouhodobým strategickým cílům. Pacifistické rysy poválečného uspořádání transformovalo ze zákazu vojenských akcí v nezbytnost soustředit se na ostatní klíčové složky národní strategie včetně znovuoživení ekonomiky.*“⁷⁴ Nastal tím odklon od mocenské geopolitiky a příklon k mezinárodní dělbě práce.

Po druhé světové válce nastává celková éra úpadku německé geopolitické školy i jejích východních mutací, což samozřejmě otevřelo prostor pro ukotvení západní geopolitiky praktikované mimo středoevropský prostor. V jistých směrech se o poválečné západní geopolitice dokonce začalo uvažovat jako o zvláštní odnoži realistického myšlení, které se soustředí na analýzu závislosti politických procesů a tvorbu mezinárodní politiky založené na geografických faktorech. Na Západě však přetrvaly tradiční vědecké přístupy používající geografické rysy k vysvětlení politických aktivit daného státu a západní geopolitika nikdy nesplynula s realismem. Na rozdíl od klasiků německé geopolitiky navíc západní myslitelé neupadli v nemilost odborné veřejnosti, která řadu let přisuzovala geopolitice vinu za položení teoretického základu německé válečné expanze. Na Západě tak autoři jako A. T. Mahan, H. J. Mackinder či N. J. Spykman zůstali věrni myšlence o významu map a geografického rázu krajiny. Jejich názory se staly tradičním základem západních geopolitických úvah, které v jisté podobě panují až do současnosti. Zářným příkladem této nadčasovosti geopolitiky je Spykmanovo tvrzení z roku 1948, které příhodně podtrhuje souvislosti analyzované v této práci. Spykman tvrdil, že v průběhu dějin se státy zabývají periferní a zámořskou expanzí, aby tím získaly kontrolu nad přilehlými moři. Podle této logiky se podle Spykmana⁷⁵ prý Čína pokusí ovládnout Jihočínské moře, což se de facto dnes děje. Během studené války však geopolitika ustoupila do pozadí vědní disciplíně strategických studií a k rehabilitaci tradiční geopolitické analýzy akcentující geografické vlastnosti teritoria došlo až začátkem poslední třetiny 20. století. Příkladem lze uvést některé západní myslitele hlásající se k rehabilitaci

námořnictvem. Až do počátku druhé dekády 21. století tak Japonsko de facto nesmělo prosazovat své zájmy na moři silou. K roku 2011 se však tento stav změnil a ke konci roku 2022 Japonsko opět zvýšilo svůj námořní potenciál rostoucí námořní moci a japonské námořní lodě i ponorky opět začaly hlídat přilehlé vody. Autor se v tomto bodě domnívá, že tímto začíná rehabilitace japonské geopolitické tradice a se schopností promítat svou moc po moři poroste i japonská inklinace k řešení svých dlouhodobě zamrzlých teritoriálních sporů. Kupříkladu také Kaplan k tomu dodává, že Japonci a Jihokorejci jsou již dlouhodobě zaměstnání plošnou modernizací svých flotil a to navíc se zvláštním důrazem na ponorky. Viz KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 219. ISBN 978-80-905173-6-3.

⁷⁴ KISSINGER, H. *Uspořádání světa: státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*. Praha: Prostor, 2021, str. 197. ISBN 978-80-7260-482-1.

⁷⁵ SPYKMAN, N. *America's Strategy in World Politics The United States and the Balance of Power*. New York: Routledge: Taylor & Francis Group, 2007, str. 16. ISBN 9781412806312.

klasické geopolitiky, mezi něž se řadí Henry Kissinger, nebo také moderní geopolitičtí autoři 90. let, mezi něž můžeme jmenovat i samotného Samuel P. Huntingtona. Z vědního hlediska se dominantním přístupem stala linie anglosaské geopolitiky, která byla používána v západních demokratických státech od doby první světové války, po celou dobu studené války až do současnosti. Pro potřeby této práce je anglosaská geopolitická tradice navíc o poznání zajímavější, než tomu je u německé školy, neboť na rozdíl od tradice německé školy je anglosaská geopolitika již od svého počátku vyplněna důrazem na roli světových oceánů a důrazem na kontrolu námořních tras i přístupu k moři. Znalost německé větve geopolitiky, ale napomáhá k lepšímu pochopení teritoriálních sporů Ruska i Japonska. Geopolitické koncepty tedy tato práce používá k lepšímu porozumění dlouhodobé mocenské politice velmocí. Teoretická linie geopolitiky byla pro účely této práce vybrána i z dalších dvou důvodů. Prvním důvodem je tradiční propojení geopolitiky a geoeconomiky s otázkami surovinové základny státu i jeho surovinově a energeticko-bezpečnostních aktivit. S ohledem na stáří geopolitiky jako vědní disciplíny navíc geopolitické koncepty nabízejí nadčasové vysvětlení důvodů, kvůli kterým státy modulují svou politiku a jsou ochotny vstupovat i do ozbrojených konfliktů. Kontrola regionů bohatých na přírodní zdroje byla pro geopolitiky vždy odůvodněním takové expanzivní politiky, která zpravidla reflektuje geografické nedostatky domácího teritoria a obhajuje i případnou geopolitickou expanzi do sousedních zdrojově bohatých regionů. Geopolitické koncepty použité v této práci navíc resonují nejen v níže představeném pojmosloví (viz geografický expansionismus), ale jsou používány i v předkládané teoretické základně. Druhým důvodem užití myšlenkové základny geopolitiky je totiž její vazba na výše představený ofenzivní realismus, který také uznává roli světových oceánů jako faktoru ovlivňujícího proces maximalizace moci. Námořní kapacity jsou tedy potřebné pro růst i udržení životaschopnosti státu. Geopolitika je tudíž v této práci použita jako metoda analýzy zahraniční politiky, která se snaží porozumět teritoriálnímu chování států na základě jejich geografických determinant. Objektivita geografických údajů provázaných s historickou analýzou totiž umožňuje postulovat podstatně věrohodnější závěry, než tomu bývá u vágních subjektivizací ignorujících tvrdá data. Předpoklady budoucího vývoje stojící na tvrdých datech, objektivních geografických realitách a skutečných historických důvodech vzniklých teritoriálních sporů umožní postulovat podstatně pravděpodobnější teoretická vysvětlení stávajících událostí. Vznik nových teoretických vysvětlení je totiž jedním z výzkumných úkolů této práce. Prediktivní povaha takových výstupů pak jde ruku v ruce s prediktivním a deterministickým charakterem geopolitiky. Geopolitika samotná je navíc považována za zvláštní větev realistického myšlení, čímž se doplňuje s použitou linií

ofenzivního realismu podstatně lépe, než by tomu bylo při užití jiné teoretické základny. Ofenzivní realismus totiž poskytuje východisko potřebné pro pochopení strategického chování velmocí, které se v rámci svých aktivit orientují na konkrétní prostor, jakožto na klíčový faktor determinující nejen jejich mezinárodní vliv, ale i zdroj a rozložení jejich moci. Daná linie ofenzivního realismu tedy otevírá cestu pro neoklasickou geopolitickou analýzu představenou ve třetí kapitole této práce. Tato analýza z výkladového hlediska rozvíjí původní koncepty H. Mackindera, K. Haushofera, N. Spykmana⁷⁶ i A. T. Mahana. Provázanost teoretické linie by tedy měla působit synergicky s hlavním výzkumným záměrem práce. Pro výše zmíněný ofenzivní realismus je tedy dle autorova názoru geopolitika příhodným doplněním realistické myšlenkové základny, obzvláště pak při aplikaci Spykmanových názorů, neboť ten byl posmrtně považován za jistého prerealistu. Právě geopolitika totiž nabízí potenciál pro syntézu kompatibilních teorií a konceptů, které se autor při studiu aktuálních teritoriálních sporů v komparovaných regionech rozhodl uplatnit. Jedná se konkrétně o koncepty spojené s dominancí nad ostrovními teritorii a jejich zdroji, uzlovými a škrťícími body, kontrolou nad přístavy a dopravními koridory. Přístup států do arktických či antarktických vod (viz dále) pak také rozvíjí tuto konceptuální základnu, i když je nutné podotknout, že v případě arktického území se jedná o již dávno zkoumanou tematiku, kterou se zabývali již někteří vybraní autoři anglosaské geopolitiky, jako například N. Spykman.

Jak už tomu u teoretických linií jednoho odvětví bývá, tak myslitelé jedné větve, byli inspirováni představitelem větve druhé. Kupříkladu teorém samotného K. Haushofer, z německé geopolitiky, byl konceptuálně obohacen myšlenkami A. T. Mahana i H. Mackindera, kteří jsou oba tradičními představiteli anglosaské geopolitiky. Oba tito autoři jsou navíc pro potřeby této práce o poznání významnější než geopolitika německé tradice, ale i přesto nebude využito všech jejich úvah. Práce využívá celkový ráz geopolitiky se zvláštním přihlédnutím k anglosaské tradici. Anglosaská geopolitika je totiž již od svého vzniku neodmyslitelně spjata s důrazem na vliv námořních sil a na význam světových oceánů i moří. Zakladatelem této geopolitické větve se stal důstojník amerického námořnictva A. T. Mahan, jehož ústředním tématem se stal konflikt námořní a pozemní síly v mezinárodních vztazích. Mahan argumentuje tím, že nejdůležitějším faktorem státu je jeho námořní síla, neboť ta umožňuje nejen promítat státní politiku do zámořských území, ale zajišťuje také prosazování

⁷⁶ Revize Spykmanova teorému od S. Cohena je z analýzy záměrně vypuštěna, neboť Cohenovy myšlenky o geostrategických regionech přesahují potřeby této práce a nehodí se do výše představeného způsobu chování regionálního hegemonu. Blíže o Cohenových úvahách viz DODDS, K. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-920658-2.

národních zájmů, jako jsou ochrana dopravních koridorů, kontrola úžin i uzlových bodů a vytlačování cizí moci. Obzvláště významná je pak kontrola nad oblastmi úžin i strategických moří. Námořní síla je tedy pro Mahana ekvivalentem státní moci a schopnost projektovat svou moc na moři je dle jeho úsudku důležitější než v případě moci pozemní. Důraz na námořní moc je přijat jako směrodatný, avšak s uvědoměním, že některé studované státy jako Rusko nebo Čína jsou typičtí představitelé pozemní moci, a s ohledem na jejich zainteresovanost i velikost nelze jejich celkové bojové kapacity, včetně pozemních sil a pěchoty, nevézt v úvahu.

Právě pozemní síla a důraz na mocenský význam kontroly pozemních oblastí je naproti tomu středobodem zájmu druhého klasického autora anglosaské geopolitiky. Britský geograf H. Mackinder sice přiznává význam námořní moci, ale domnívá se, že tak tomu bylo jen do konce 19. století. Díky technologickému rozvoji pozemní dopravy je totiž v moderních dějinách možné promítat moc státu do vzdálených oblastí podstatně efektivněji, než tomu bylo za dob zámořských objevů. Mořeplavba tudíž v otázce významu pro budování mezinárodní úrovně státní moci dominovala zhruba od 15. století až do vrcholu koloniální éry tj. do konce 19. století. Zaváděním trans-kontinentálních železnic se však její význam odsunul ve prospěch kapacity pozemních sil. Pozemní moc začala v 20. století významně převládat nad mocí námořní, což lze potvrdit i studiem obou světových válek nebo podoby soudobých vojenských kapacit.⁷⁷ Role i význam moci se tedy postupem času mění a s ním i pozice mocností, které jí vládou. Mění se také i jejich akcent na námořní či pozemní rozměr jejich státní moci či samotná snaha dohánět konkurenceschopnost v té či oné oblasti. Zájem mocností o teritoriální dominanci nad strategickými regiony však zůstává, neboť zdrojová území jsou relativně neměnná a některé významné regiony svou váhu udržují již řadu století. Zároveň je relativně neměnné to, zda se daný stát řadí přirozeně mezi moc tradičně námořní nebo moc tradičně pozemní. Geografické vlastnosti území daného státu totiž determinují, zda jde tradičně o pozemní nebo námořní mocnost. Geografický ráz strategických oblastí pak zase determinuje to, zda je pro kontrolu daného teritoria výhodnější být mocí pozemní či mocí námořní. Mackinderova myšlenka o střetu pozemní a námořní moci je tedy pro tuto práci velmi zajímavým zdrojem poznání. O střetu námořních a pozemních mocností pak díky Mackinderově učení uvažují následovníci anglosaské geopolitické tradice jako o hnacím motoru dějin. Současný vývoj mezinárodních vztahů a rostoucí význam ostrovních i oceánských oblastí toto tvrzení opět podtrhuje. Autor této práce v něj navíc také silně věří.

⁷⁷ O vojenské technice i podobě užití síly ve světových válkách viz ANDRIESEN, J. H. J. *První světová válka v dokumentární fotografii*. Praha: Rebo International CZ, 2017. ISBN 978-80-255-1017-9 a dále BOYLE, D. *Druhá světová válka v dokumentární fotografii*. Praha: Rebo International CZ, 2018. ISBN 978-80-255-1099-5.

Pokračovatelem Mahana i Mackindera a tím i následovníkem této myšlenky byl N. Spykman, který svůj teorém rozvinul o koncepci Rimlandu, což je okrajová oblast Světového ostrova, který ve svém geopolitickém teorému představil Mackinder.⁷⁸ Spykmanův geopolitický pohled je pro účely této práce navíc podstatně významnějším než názory jeho předchůdců, neboť jeho úvahy o významu přímořských regionů obsahují i oblasti, které spadají do výzkumného rámce této práce. „*V duchu tradice chápe (Spykman) mezinárodní vztahy jako střet pozemní a námořní moci, ovšem na rozdíl od Mackindera se nedomnívá, že by klíč k vítězství v tomto střetu ležel v nitru Eurasie. Rozhodující území se naopak nachází na jejím okraji, kde se námořní moc střetává s pozemní. Pro kontrolu nad Eurasii je proto rozhodující kontrola jejího z moře přístupného pobřeží a přilehlých ostrovů (od Japonska po Velkou Británii). Spykman rovněž obrací pozornost ke vzdušné síle a k prostoru Arktidy, kde se geograficky střetávají hlavní mocenská centra.*“⁷⁹ Významné oblasti a potenciál k vládě nad světem se tedy nenachází ve středu světového ostrova tj. v Heartlandu, který je tradičně ovládán pozemní mocností, ale na jeho okrajích, tj. v oblastech, kterým může dominovat nejlépe mocnost námořního rázu. Svou úvahou o významu vnějšího půlměsíce Spykman redefinoval strategickou úlohu středových oblastí světového ostrova, které Mackinder nazýval Heartlandem. Se Spykmanem se tak do teoretického základu geopolitiky opět vrací důraz na námořní moc, ostrovní, přímořská i mořská teritoria a na světové moře i oceány (viz dále).

V tomto bodě je výklad o jednotlivých autorech nutné lehce omezit, neboť autorovým záměrem je ilustrovat celkový duch geopolitiky a nikoliv debatovat nad dílčími perspektivami jednotlivých klasických autorů. Tato práce totiž využívá geopolitiku jako způsob analýzy mezinárodních vztahů, který napomáhá tvorbě plausibilních predikcí budoucího vývoje ve zkoumaných oblastech teritoriálních sporů. Dané lokality jsou zároveň oblastmi se surovinovým a dopravně-strategickým potenciálem. Geopolitika je natolik bohatým odvětvím, že bylo nutné zúžit obsahový záběr této vědní disciplíny a využívat teze jen

⁷⁸ Kontinentální masiv Evropy a Asie společně s Afrikou Mackinder vnímá jako jeden celek, tzv. Světový ostrov, který je obtékán vodstvem Světového oceánu. Ústřední geopolitický akcent Mackinder při pohledu na světový stov spatřoval v Eurasii, neboť vpádu nájezdníků z Asijského regionu do přilehlých evropských částí připisoval úlohu, které napomohla formovat evropskou civilizaci pod tlakem vnějších barbarů, nájezdníků a pirátů. V otázce Středozevního moře aplikoval antické vidění, které vnímalo jako přirozenou hranici evropského vlivu teprve až saharskou poušť. Za nejvýznamnější geografické teritorium dějin označil jaké si srdce Světového ostrova, které označil jako Heartland. Blíže o strategické a surovinové kapacitě Heartlandu viz KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 541 - 543. ISBN 978-80-87865-07-1. Zatímco dle Mackindera světu držitelé uděluji kontrolu nad Heartlandem a nad východní Evropou vládu nad Světovým ostrovem a tím i nad světem, tak dle Spykmana je pro světovou nadvládu významnější spíše Rimland. Spykmanův názor vyvracející význam Heartlandu vychází z úvahy, že je to spíše ten kdo vládne v okrajovém pásu eurasijského kontinentu v tzv. Rimlandu, kdo je schopen vládnout Světovému ostrovu a tím i celému světu (blíže viz dále).

⁷⁹ DRULÁK, P. *Teorie Mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2010, str. 65. ISBN 978-80-7367-721-3.

několika vybraných autorů. Dominantní linií se proto stala právě geopolitika anglosaské tradice. Ani ta však nebyla záměrně podrobena širší argumentační diskuzi o relevantnosti příslušných konceptů, neboť zvolené teoretické koncepty a názory klasických anglosaských geopolitických autorů byly vybrány a představeny zcela účelově. Geopolitiku totiž autor považoval za teoreticky neutrální a díky silné faktografické základně geografických údajů také za objektivní vědu, jejíž jedinou nevýhodou je silný deterministický faktor. Geopolitika věří, že vývoj národní politiky je ovládán podnebím, zeměpisnou polohou, demografií, regionálním rozložením moci sousedních států, výskytem či absencí nerostných surovin a přístupem k volně dostupným zdrojům. Geopolitika má silně prediktivní charakter, neboť regionální geografie ve spojení s tradiční mocenskou politikou velmocí vždy směřuje do pozice, v níž se daný stát stane buď regionálním hegemonem, nebo obětí predátorských praktik silnějšího státu. Lokální vztahy ovládané povahou místních přírodních podmínek a prostorovým rozložením moci v regionu dávají vzniknout místnímu regionálnímu systému, který má svou strukturu, hierarchii, geografické determinanty i zahraniční aktéry, jejichž přítomnost dynamizuje celý systém a může dokonce působit i na změny ve struktuře samotné.

Na rozdíl od použité realistické perspektivy ofenzivního realismu však geopolitika nezískala formu dílčích vědecky pestrých souběžných linií jako je tomu u realismu či liberalismu. Jednotliví myslitelé a jejich dílčí teoretické koncepty spadají pod dílčí odnože časoprostorově originální školy či konkrétní národní tradice, v níž se klasická geopolitika německé a anglosaské tradice prolíná s moderní rehabilitovanou geopolitikou. Do klasické geopolitiky německé, ruské, čínské a japonské meziválečné povahy se sice mísí názory sociálního darwinismu, geografického determinismu, rasového biologismu, historického revanšismu, militantního šovinismu, imperialismu a mysticismu, ale pro svůj často emocionálně-pejorativní nádech⁸⁰ není možné ze seriózního vědeckého hlediska těchto myšlenek nikterak

⁸⁰ Některé koncepty se historicky znemožnily a zdiskreditovaly, jiné byly zase s vývojem lidské civilizace označeny za nevhodné, politicky nekorektní či dokonce až pejorativní. Část myšlenkové základy však byla rehabilitována a vybrané geopolitické koncepty byly přeneseny do širšího vědeckého diskursu mezinárodních vztahů. Myšlenky na to, že války jsou přirozeným nástrojem lidstva, protože odstraňují staré zahnívajících státy, které již začaly podléhat biologickým procesům, jež jsou vlastní státům jako organismům vyššího typu, jsou již dnes považovány za přežitek. Ruské slavjanofilství obhajující rurální způsob života, mysticismus, carský autokratismus i snaha potlačit pronikání evropských hodnot na carský dvůr jsou dnes také relativně irelevantní. Úvahy o geografickém determinismu a sociálním darwinismu se zase přičítají vůči západní vlně aktuální politické korektnosti. Jiné myšlenky jako koncepce životního prostoru tzv. Lebensraum se však dostaly do běžné rétoriky akademické obce i kvazi-odborného prostředí mediálního světa. Nelze navíc opomenout ani myšlenky nové, vycházející z tradice 90. let. Mezi ty patří střet civilizací, konec dějin vtělený do světařádu západní liberálně demokratické společnosti, nový regionalismus či obchodní strategie TNK využívající přínosy mezinárodní dělby práce a globalismu i regionalismu. Blíže o geopolitice také viz KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P. a kol. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009, str. 80-83. ISBN 978-80-7367-469-4 a dále viz KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 535-557. ISBN 978-80-87865-07-1.

používat. Moderní snaha oprostit vědu od emocionality předznamenala odklon geopolitických myslitelů od těchto pejorativních idejí a přinesla příklon zpět k analýze vlivu geografických vlastností teritoria na vznik politiky daného státu. Lokální, regionální či globální geopolitika pouze rozšiřuje prostorové pole působnosti státu a množství geografických faktorů, které státy musí při tvorbě své politiky brát v potaz. Tento způsob analýzy mezinárodní politiky klade důraz na prostorové rozložení moci a vnímání mapy světa jako determinanty regionálního míru i případné války. Rozdílnost v dílčích přístupech a teoretických náhledech geopolitických odborníků by tedy neměl být formován politologickým diskursem ani národní ideologií, ale pouze geografii státu. Jejich názory by měl formovat jen národní geografický ráz domácího teritoria, rozmanitost domácích potřeb vyplývajících ze specifík tamního území a problémy územní integrity státu odvíjející se od prostorového rozložení moci v regionu. Při promítání geopolitiky za hranice státu pak má mít hlavní význam geografický ráz cílové oblasti a geopolitika místních aktérů. Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že jde o názorově pestrou avšak z hlediska teoretické debaty ucelenou vědní disciplínu, která se těší bohatosti provázaných konceptů, ale neštěpí se na dílčí teoretické větve. Což samozřejmě není zcela pravda, a i když lze geopolitiku jako vědní disciplínu považovat za originální teoreticko-metodologický nástroj, který se opírá o faktická data, geografii a statistiku, geograficky odůvodnitelná politická rozhodnutí a exaktní data, tak existují její teoretické odnože.

Emancipační proudy 70. let daly vzniknout rozmanitému souboru tzv. kritických teorií, kterým je dodnes společná kritika moderní společnosti, marxistický duchovní základ a kritika tradičních teoretických paradigmat i zaběhnutých vědeckých dogmat. Kritické učení se navíc pokouší odhalit skryté mocenské vazby a důvody opomenuté realisty i liberalisty. Z kritických studií se mj. zrodila i kritická geopolitika ukazující na negativa, které geopolitika jako vědní disciplína v historii přinesla. Geopolitika byla totiž při svém vzniku silně protknutá ideologií o národní nadřazenosti a také expansionismem, revanšismem i historickou křivdou, mocenským apetitem, politickými náladami v zemi a teritoriálně-surovinovými potřebami velmocí.

Geopolitiku tudíž musíme chápat nejen jako nástroj poznání, ale i jako argumentační základ agresivní politiky státu. Geopolitiku lze tedy zneužít jako mocenský nástroj poskytující argumentační základ pro agresivní expanzionistickou politiku státu, který pro nedostatky vlastního teritoria hledá způsoby zisku potřebných zdrojů a kontroly strategických míst. Potřeby konkrétního státu pak dávají vzniknout odnožím národně originální geopolitiky, která sice používá všechny tradiční geopolitické teze, ale uzpůsobuje je potřebám státu i náladám

společnosti a tamní vlády. Kritická geopolitika⁸¹ poukazuje na tuto nebezpečí, neboť referuje na skutečnosti, že aplikace tradiční geopolitické teorie anglické i německé geopolitiky často sloužilo k ospravedlňování mocenských nároků států. Kritická geopolitika také poukazuje na podjatost domácího akademického prostředí své doby, v němž dané teorie vznikaly. Kritická teorie při pohledu na geopolitiku učí, že geopolitika umožňuje vládnoucí elity vybavit argumentační základnou potřebnou k akademicky podloženému ospravedlnění k invazi, expanzi, okupaci i záboru cizích teritorií silou. Krejčí k tomu praví že kritická geopolitika ... „*nedefinuje geopolitiku jako bezproblémový popis mapy světa, ale vidí ji jako diskurs, jako kulturně a politicky proměnný způsob popisu reprezentující psaní o geografii a mezinárodní politice ... A tak se pro kritickou geopolitiku politický prostor stává sociální konstrukcí, dilem poradců vládařů, ideou stvořenou mocnými a jejich intelektuálními pomocníky.*“⁸²

Právě z toho důvodu je pro výzkumné účely této práce geopolitika nesmírně důležitá. Při kombinaci s dalšími užitými teoriemi a teoretickými koncepty totiž pomáhá k odhalení obdobných tendencí ve stávající mezinárodní politice. Historické zneužití geopolitiky, jako vědní disciplíny používané k získání argumentačních základů pro teritoriálně rozpínavou válku, bude použito při zkoumání teritoriálních sporů zainteresovaných států, obzvláště pak pro zkoumání argumentační základny projevující se v medializované rétorice jejich vládnoucích elit. Autor se domnívá, že tato úvaha napomůže k odhalení skutečných důvodů skrývajících se za sekuritizaci určitých témat spojených s danými teritoriálními spory. Není však možné geopolitiku studovat, používat jako analytický nástroj a nebýt posléze jejím učením ovlivněn. Co se tedy týká geopolitických teoretických konceptů, tak autor v této práci vychází z následujících úvah, které svou dikcí spadají do anglosaské geopolitické tradice. Dle anglosaské geopolitické tradice je cílem geopolitiky interpretovat politickou mapu světa a vysvětlit uspořádání mezinárodních vztahů v minulosti i v současnosti. Dále pak objasnit prostorové rozdíly i podobnosti politického charakteru a zkoumat politické regiony z globálního i lokálního měřítka. „*Geopolitika je teoretická koncepce pokoušející se popsat zákonitosti pohybu moci a síly v geografickém prostoru.*“⁸³ V neposlední řadě je proto úkolem geopolitiky zkoumat specifika územního vývoje a politického rozvoje států ve vztahu k jejich mezinárodní politice a k příslušným geografickým rysům konkrétního státního teritoria.

⁸¹ Blíže viz DRULÁK P. *Teorie Mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2010, str. 111. ISBN 978-80-7367-721-3.

⁸² KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 553. ISBN 978-80-87865-07-1. Dále ke kritické geopolitice viz TUATHAIL, G. Ó. *Critical geopolitics: the politics of writing global space*. London: Routledge, 1996. ISBN 978-0-203-97305-4. Dostupné na https://www.academia.edu/4969479/Critical_Geopolitics.

⁸³ SPYKMAN, N. *The Geography of the Peace*. New York: Brace and Company, 1944, str. 7. Bez ISBN.

Prvním představitelem anglosaské tradice byl již zmiňovaný A. T. Mahan, který zformuloval koncepci mocenské rovnováhy v podobě soupeření námořních a pozemních mocností jako ústřední linie dějin. Tzv. mořskou moc považoval za směrodatný element dějin, přičemž své úvahy prokazoval na geopolitické mapě Asie. Dle jeho názoru se všechny velké národy derou k moři, neboť „*národní velikost je neoddělitelně spojena s mořem, s jeho komerčním využitím v míru a jeho kontrolou ve válce.*“⁸⁴ Každý stát, který tedy chce disponovat námořní mocí, jako jí disponují tradiční námořní mocnosti, mezi které řadil antické Athény, USA, Velkou Británii a Japonsko, musí vlastnit nejen vojenské námořnictvo a předsunuté námořní základny, ale také i rozsáhlé obchodní loďstvo. Oceán je totiž zdrojem moci, surovin, vlivu i bitevním polem testujícím skutečnou sílu státu. Mahan také zdůrazňoval snahu pozemních mocností jako je kupříkladu Rusko, dostat se ke světovým oceánům, nezamrzajícím přístavům a námořním dopravním trasám svých rivalů. Ruská snaha je typickým příkladem sváru pozemní a námořní moci. Tento konflikt je podle Mahana nejvíce patrný právě v Asii a to v tzv. pásu nestability, který se nachází mezi 30 a 40 rovnoběžkou severní šířky. V této oblasti se paradoxně nachází řada konfliktních oblastí, které i dnes zůstávají tradičními místy ozbrojených střetů a národních nepokojů. Zde je nicméně nutné přiznat, že teritoriální spory zkoumané v této práci leží mimo tento pás. Historický vývoj v 20. i 21. století však Mahanovy klasické úvahy de facto potvrzuje. K této úvaze se přiklání i autor této práce, neboť vybrané teritoriální spory se surovinový podtextem v sobě nesou náboj střetu pozemní moci s mořskou mocí. Z historie navíc vyplývá, že pozemní moci mají bojovnější tendence a poté co si zajistí kontrolu nad klíčovými pozemními oblastmi, tak se vždy derou k moři, aby si tím zajistili i druhý chybějící element jejich moci, tj. moc námořní, neboť pouze dispozicí obou těchto mocí jsou schopny konkurovat v boji o světovou nadvládu. Námořní kapacita je tedy klíčovým elementem moci. „*V boji o nadvládu považoval Mahan námořní síly nejen důležitější než pozemní, ale také za síly, které méně ohrožují mezinárodní stabilitu.*“⁸⁵ K nadčasovosti Mahanových úvah se vyjadřuje i Krejčí, který dodává že, „*letadlové lodi a ponorkové balistické rakety a střely s plochou dráhou letu – rozhodující zbraně moderní konvenční a jaderné války – jakoby potvrdily Mahanovu teorii.*“⁸⁶

Dalším z ústředních představitelů anglosaské školy je také již výše zmiňovaný H. J. Mackinder, jehož geopolitický pohled se věnoval převážně konceptu Heartland a zvláštnímu

⁸⁴ MAHAN, A. T. *The Influence of Sea Power upon History*. Boston: Little, Brown and Co., 1918. str. 27. Bez ISBN. Dostupné jako on-line kniha na <https://archive.org/details/influencesepow05mahagoog>.

⁸⁵ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 115. ISBN 978-80-905173-6-3.

⁸⁶ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 541. ISBN 978-80-87865-07-1.

postavení Eurasie. Z jeho učení vyplývá úvaha o tom, že hlavní otázkou světové politiky je kontrola nad Heartlandem a silový potenciál velmoci kontrolující tuto strategickou oblast. Jelikož se však v této práci zkoumané teritoriální spory geograficky nacházejí v částech planety mimo oblast Heartlandu, tak Mackinderovo učení není pro potřeby této práce plně relevantní. Falklandské ostrovy, Drakeův průliv a Antarktida spadají do oblasti, kterou Mackinder nazýval Země vnějšího či ostrovního půlměsíce. Kurilské, Spratlyho i Paracelské ostrovy se sice nacházejí v oblastech nazývaných Vnější půlměsíc, což je oblast přiléhající k Heartlandu, ale pouze v jeho okrajových částech, které Mackinderovy představy z počátku 20. století nikterak výrazněji nezohledňovaly. Čína totiž tehdy ještě nebyla dost silná ani vnitro-politicky klidná, aby mohla geopoliticky expandovat, Velká Británie stále ještě byla nezpochybnitelnou koloniální supervelmocí světa se suverénním právem nad celým svým územím a Japonsko si svá císařská území dokázalo nejen bránit, ale svou agresivní politikou je také rozšiřovat. Co se pak týká Severního ledového oceánu, tak ten byl v dobách Mackinderovy teoretické tvorby (1904 až 1946) stále ještě nepropustným ledovým územím bez adekvátní možnosti námořní navigace, což z Heartlandu činilo největší přirozenou pevnost světa, která byla námořní mocí de facto nedosažitelná. Mackinderovo učení však ovlivnilo navazující autory a pro jeho přínos pro geopolitiku nebylo vhodné jej vypustit.

Na rozdíl od Mackindera je pro tuto práci významnější již zmiňovaný N. J. Spykman, který svým dílem na Mahana i Mackindera otevřeně navázal. Spykmana někteří političtí realisté své doby dokonce považovali za jistého průkopníka realistických myšlenek. Jeho učení tedy utvrzuje geopoliticko-realistický nádech této práce. Spykman totiž považoval vojenskou moc státu za ústřední element přežití státu a o mezinárodní politice uvažoval jako o praktické mocenské politice států, které si uvědomují, že jediným objektivním testem jejich relativní síly je válka a jediným objektivním měřítkem je zjištění, kdo v této válce vyhrává. Z toho vyplývá i jeho doporučení vůči politice západních mocností. Spykman věřil, že stát musí být ochoten jít do války nejen z teritoriálních důvodů pro ochranu či pro zisk území, ale také pro udržení nebo zlepšení své mocenské pozice.⁸⁷ Spykmanovo dílo je navíc založeno na předpokladech významu světového moře a námořní moci, přičemž však význam nadvlády nad světovými oceány rozšiřuje o význam kontroly také nad vzduchem. Přidává tím třetí moc a to moc vzdušnou, která umožňuje nejrychleji, ač v limitovaném rozsahu, promítat moc státu na dlouhé vzdálenosti. Spykman se sice nedožil svržení prvních jaderných zbraní, neboť zemřel

⁸⁷ Blíže viz SPYKMAN, N. *America's Strategy in World Politics The United States and the Balance of Power*. New York: Routledge: Taylor & Francis Group, 2007. ISBN 9781412806312 a dále viz KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 544 - 546. ISBN 978-80-87865-07-1.

již v roce 1943, ale nastalý vývoj druhé světové války doslova verifikoval jeho úvahu u významu námořní a vzdušné moci, čímž se ze Spykmana stal nadčasový odborník, který předběhl svou dobu. Příkladem můžeme uvést vítězný koncept druhé světové války, který propojuje oba tyto aspekty námořní i letecké vojenské moci v jeden synergický celek. Tím celkem je operační svaz skupiny letadlové lodi,⁸⁸ doprovodných křižníků a všudypřítomných ponorek se střelami s balistickou, dnes již i plochou, dráhou letu. Výskyt těchto kapacit schopných dálkové projekce moci i lokální dominance změnil charakter moderních válek. Díky těmto kapacitám jsou navíc současné světové velmoci schopné promítat svůj vliv i ve vzdálených regionech. Dnes tedy více než kdy předtím platí Spykmanova úvaha, že zahraniční politika kteréhokoliv národa ovlivňuje více než jen jeho bezprostřední sousedy, neboť námořní mobilita otevřela možnost nové geopolitické struktury, tzv. zámořské mocenské expanze. Díky tomu jsou námořní mocnosti schopny ovlivnit vývoj národů ve všech významných regionech světa.⁸⁹ V takových regionech se pak střetává moc námořní s pozemní mocí, popřípadě s jinou námořní silou. „*Spykman nalézá rozsáhlou nárazníkovou zónu konfliktu mořské a pozemní moci, kterou umístil do okrajového pásu euroasijského kontinentu, jenž nazval Rimland ... V jeho představách se Heartland stává méně důležitý než Rimland ... (navíc) Spykman patřil k prvním geopolitikům, kteří v souvislosti s růstem významu letectva poukazovali i na závažnost nové fronty: viděl, že vedle pacifické a atlantické se otevřela i fronta polární.*“⁹⁰ Pro tuto práci je tedy možné Spykmana považovat za osobnost, která předběhla svou dobu, čímž svou vědeckou tvorbou inspiroval řadu moderních autorů. Mezi tyto následovníky patří i R. D. Kaplan, který se stal součástí názorového aparátu této práce. Co se pak týká Rimlandu, tak tento teritoriální pás Spykman předurčil jako klíčové území pro zadržování expanze pozemní moci do oblastí náležících moci námořní. V tomto pásu za doby studené války docházelo k nejčastějšímu uplatňování politiky zadržování komunismu. Dnes zde dochází k vyvažování moci Číny a k prosazování práva svobodné navigace i dopravy, kterou zde praktikují lodě všech velikostí, včetně těch letadlových (viz dále). Ve věci kontroly nad arktickým regionem, o jehož významu Spykman také referoval, pak pouze budoucnost ukáže, zdali se náhodou Západ neuchýlí k podobnému vytlačování Ruska ze Severního ledového oceánu, jako tomu bylo ve snaze zadržet šíření sovětského vlivu do přímořských regionů Asie v době studené války. V dobách bipolárního střetu totiž USA

⁸⁸ O letadlových lodích viz JACKSON, R. *Encyklopedie válečných lodí od 2. světové války až po současnost*. Praha: Naše Vojsko, 2015, 38-73. ISBN 978-80-206-1199-4 a dále o taktice bojových skupin viz MILLER D., MILLER CH. *Moderní námořní boj*. Praha: Naše Vojsko, 2009, 184-187, 194-199. ISBN 978-80-206-10379.

⁸⁹ O Spykmanových geografických úvahách viz SPYKMAN, N. *The Geography of the Peace*. New York: Brace and Company, 1944. Bez ISBN. Dostupné na <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000271624523800139>.

⁹⁰ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 544. ISBN 978-80-87865-07-1.

uplatňovaly princip Anakondy,⁹¹ inspirovaný dávnou praktikou z dob americké občanské války známe jako Scott's Great Snake. Při jehož aplikaci docházelo ke vzniku námořních blokad a k vytlačování nepřátel z přímořských regionů, příbřežních vod i vnitřních vod státu.

2.1.4 Teorie zralosti

Teorii zralosti představil jako první William Zartman, když ve svém díle *Ripe for Resolutions*⁹² z roku 1985 aplikoval tuto teorii na konflikty v Africe. O teorii a její aplikovatelnosti v oboru konfliktních studií se vedou diskuze, neboť je mnohými nejen oblíbená a protežovaná, ale jinými zase kritizována. Protože však cílem zvolené metodologie ani navazujících vědeckých postupů není testovat stávající teorie, ale spíše vytvářet nová teoretická vysvětlení makrokauzality zkoumaných reálií, tak z tohoto důvodu byla teorie zralosti přijata ve své výchozí formě. Teorie zralosti nebude podrobována teoretické rozpravě o její validitě a komparace názorů na tuto teorii bude zúžena na účelové minimum. V návaznosti na prostudované publikace na toto téma se navíc autor domnívá, že teorie je i dnes vysoce aplikovatelná⁹³ a svým způsobem i relativně nadčasová. Pro potřeby této práce jsou pak obzvláště použitelné její ústřední koncepty, konkrétně koncepce „vzájemně

⁹¹ Mahanův princip Strategie Anakondy stojí na myšlence dominance nad světovým oceánem a kontroly klíčových pobřežních vod ve snaze uzavřít všechny vodní cesty potřebné pro zásobování. Díky závislosti většiny států na mezinárodním obchodu je možné tyto státy odříznout z moře a tím destabilizovat jejich schopnost prosazovat své zájmy a promítat svou moc. Princip Strategie Anakondy je navíc stále účinný, i když jeho uplatňování vyžaduje obrovské prostředky, neboť spočívá v blokování nepřátelských území z moře a na pobřeží. Strategie byla implementována již v první světové válce při potlačování zahraničního zásobování bolševické revoluce v Rusku, ale také v druhé světové válce proti Německu, Itálii a Japonsku. Nejvíce však byla patrná během studené války, kdy docházelo k vytváření předsunutých základů a k šíření demokracie do přímořských států. Blíže viz MAHAN, A. T. *The Influence of Sea Power upon History*. Boston: Little, Brown and Co., 1918. Bez ISBN. Dostupné jako on-line kniha na <https://archive.org/details/influenceseapow05mahagoog>. O Scott's Great Snake viz <https://www.britannica.com/event/Anaconda-plan> a dále o uplatňování strategie zadržování také viz <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/realtions-with-russia-a-strategy-of-constraint/>.

⁹² ZARTMAN, I. W. *Ripe for Resolution: Conflict and Intervention in Africa*. New York and Oxford: Oxford University Press, 1989, str. 268. ISBN 978-019505931. Dále k této teorii viz ZARTMAN, I. W. *The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments*. Baltimore: Taylor & Francis, 2001. *The Global Review of Ethnopolitics*, Vol. 1, No. 1, 2001. eISSN: 1744-9065. Nebo také viz CANTEKIN, A. *Ripeness and Readiness Theories in International Conflict Resolution*. *Journal of Mediation and Applied Conflict Analysis*. Maynooth: Edward M. Kennedy Institute for Conflict Intervention, 2016. Vol. 3, No. 2. ISSN 2009-7107.

⁹³ Teorie zralosti nicméně není samospásnou teorií s universální aplikovatelností vhodnou pro všechny konflikty. Z toho důvodu se pro účely této práce stala pouze další doplňkovou teoretickou cestou, která nabízí zajímavé analytické nástroje. O explanačních limitech teorie zralosti pojednává kupříkladu AMER, R. *The Resolution of the Cambodian Conflict: Assessing the Explanatory Value of Zartman's 'Ripeness Theory'*. *Journal of Peace Research*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: Sage Publications, 2007, vol. 44, no. 6, str. 729–742. Dostupné na <http://jpr.sagepub.com>. DOI 10.1177/0022343307082070. Napříč dílem Amer polemizuje nad relevantností Zartmanovy teorie, přičemž ve své případové studii Amer upozorňuje, že explanační hodnota teorie zralosti je v případě Kambodžského konfliktu 1978 – 1991 použitelná spíše jen na jeho vnitrostátní, maximálně mikro-regionální rozměr, ale pro globální i celoregionální dopady konfliktu je explanační hodnota teorie nulová. Další kritiku teorie zralosti můžeme nalézt kupříkladu v díle Eamonna O'Kanne, který nejen, že kritizuje Zartmanovy propozice zralosti konfliktu, ale zpochybňuje i samotnou myšlenku, že konflikt není řešitelný, dokud k řešitelnosti situace sám nevyzrál. Blíže viz O'KANNE, E. *When Can Conflicts be Resolved? A Critique of Ripeness*. *Civil Wars*. London: Taylor & Francis, 2006. Vol. 8, No. 3–4, str. 68–284. ISSN 1369-8249.

zraňujícího patu“ (Mutually Hurting Stalemate) a „momentu zralého k řešení či pro řešení“ (Ripe Moment and Ripe For Resolution). Tyto koncepty byly rozvedeny o modernější myšlenky samotného Zartmana a jeho následovníků. Dalšími zohledněnými koncepty jsou tedy tzv. „cesta ven“ (Way-Out), moment „push/pull“ efektů a „vzájemně lákavá příležitost“ (Mutually Enticing Opportunity). Těmito koncepty teorie zralosti nabízí unikátní pohled na řešení sporů i na okamžik vhodný k takovému konání. Na zvolené teritoriální spory o Kurilské ostrovy, Falklandy či arktická území Severního ledového oceánu a dostupnosti tzv. severní cesty, ale také i na Jihočínské moře s akcentem Spratlyho a Paracelských ostrovů tedy bude přihlíženo nejen optikou surovinového potenciálu těchto oblastí, ale také optikou zralosti daného sporu ke svému řešení. Všechny tyto konflikty jsou vleklé teritoriální spory, s vlivem hegemonických struktur některé ze světových velmocí a všechny spory navíc vykazují měnící se rétoriku i kolísání v ochotě národních elit spor posunout do fáze vzájemného řešení či ozbrojené eskalace. Teorie tedy bude použito k hodnocení aktuální zralosti těchto sporů.

Zatímco většina studií o řešení sporů vidí v samotném návrhu řešení jednou ze stran hlavní klíč k úspěšnému vyřešení samotného konfliktu, tak Zartman a jeho následovníci⁹⁴ vysvětlují, že stejně nezbytné je také načasování takového úsilí. Zartman tudíž poukazuje na složitou povahu konfliktů a představuje faktory, které mohou účastníky sporu naladit nejen k diplomatickým jednáním, ale i vůči samotnému řešení.⁹⁵ Teorii zralosti lze propojit s racionalistickým předpokladem, že konfliktní strany neustále hledají nákladově efektivní způsob, jak dosáhnout svých politických cílů. Konfrontační chování takového aktéra se navíc během jisté doby zpravidla začne ukazovat jako destruktivní, vysoce nákladné a z politické perspektivy dlouhodobě neudržitelné, což nakonec přiměje daného aktéra přehodnotit své dosavadní kroky. K takovému uvědomění může dojít téměř kdykoliv, a to až již během fáze nekontrolovatelné eskalace, či během krveprolití nebo až tehdy, kdy obě strany vyčerpají své zdroje a konflikt samotný překročí pomyslnou společensky přípustnou hranici domácích obtíží.

Základní přijatou premisou je pojetí od Zartmana, který ve svých dílech vysvětluje, že strany řeší svůj konflikt pouze tehdy, když jsou na to připraveny, což zpravidla znamená, že v daném

⁹⁴ Kupříkladu COLEMAN, P., T. et al. *Reconstructing Ripeness I: A Study of Constructive Engagement in Protracted Social Conflicts*. Conflict Resolution Quarterly. New Jersey: John Wiley & Sons, 2008. Vol. 26, No. 1, pp. 3-42. a COLEMAN, P., T. et al. *Reconstructing Ripeness II: Models and Methods for Fostering Constructive Stakeholder Engagement Across Protracted Divides*. Conflict Resolution Quarterly. New Jersey: John Wiley & Sons, 2008. Vol. 26, No. 1, pp. 43-69. Dostupné na <https://onlinelibrary.wiley.com/>.

⁹⁵ Blíže viz ZARTMAN, I. W. *Ripe for Resolution: Conflict and Intervention in Africa*. New York: Oxford University Press, 1989, str. 255-256. ISBN 978-0195059311, dále WALLENSTEEN, P. *Understanding Conflict Resolution. War Peace and the Global System*, London: Sage Publication, 2019, str. 50-51. ISBN 978-1-5264-6198-8. Co se týká zralosti, tak ta se opírá o šest propozic zralosti sporu, se kterými detailně pracuje 4. kapitola.

čase dávno již neexistují alternativní prostředky k dosažení uspokojivého výsledku, nelze racionálně předpokládat definitivní vítězství jedné ze stran a obě strany získaly pocit, že se právě nacházejí v nepříjemné a zdrojově velmi nákladné situaci. Takový moment bolesti je dle teorie zralosti nejprůhodnějším okamžikem k představení návrhů řešení sporu, které sice mohly existovat již od samotného vzniku konfliktu, ale až po jisté konfrontaci a utrpené bolesti se stranám začnou dané alternativy jevit jako atraktivní a nákladově efektivní řešení. Takový okamžik zpravidla nastává až tehdy, kdy si strany uvědomí, že je jejich konfrontační strategie dovedly k dlouhodobě neudržitelnému status quo a byť sebe agresivnější re-eskalace je stejně nedovede k jasnému unilaterálnímu vítězství, ale spíše do bodu propadu, z něhož už nebude návratu. Klíčovou hodnotou je tedy zralost okamžiku vhodného k řešení konfliktu, přičemž vůle i ochota účastníků je ovlivněna již proběhnutými ztrátami a obtížemi, které vyústily v patovou situaci. Takovou situaci Zartman označuje za vzájemně zraňující pat (Mutually Hurting Stalemate), který se dle jeho úsudku zpravidla nachází na pomezí nadcházející katastrofy, které předcházelo období nulových ale stále vysoce zdrojově nákladných stagnací. Zartman tuto předehru hrozící katastrofy nazývá sedlem či náhorní rovinou výšin již eskalovaného konfliktu. Jde tedy o období trvání vzájemně zraňujícího patu.

Zároveň však musí platit, že fáze zraňujícího patu sice již působila stranám jistou bolest, myšleno náklady, ztráty, ušlý zisk či socioekonomické tenze domácí i zahraniční společnosti, ale ona pomyslná katastrofa je již pro strany opravdu naprosto nepřijatelnou alternativou vývoje situace. Vnímání takové situace i samotného patu je často vysoce subjektivní relací, která se mnohdy odhaluje výhradně účastníkům sporu a vnějším stranám není na první pohled dostatečně patrná. Intenzita případné katastrofy však může být oponentům natolik zjevná, že jen pouhý strach z jejich dopadů může sporné strany přivést k jednacímu stolu. A právě v takovém bodě se otevírá časové okno, v němž konflikt bývá zralý k řešení. Zralost je ale stále pouze jen podmínkou pro správný okamžik, nikoliv seberealizačním rysem, který automaticky přinese řešení. Sebezralejší konflikt se bez přičinění všech stran konfliktu a často i vnějšího mediátora sám nevyřeší. Nalezení zralosti totiž vyžaduje komplexní výzkum, zákulisní zpravodajské studie opozitních společenských nálad a sérii analytických kroků vedoucích k identifikaci příhodných objektivních i subjektivních prvků. Mezi vhodné analytické nástroje patří kupříkladu údaje o počtu obětí, stav veřejného mínění, ekonomické kalkulace ušlého zisku, působení odhalených hybridních hrozeb ve společnosti, sumarizace dosavadních materiálních nákladů nebo celkový odraz recese v postiženém regionu či celé společnosti. Těchto rysů si však strany mohou záměrně nevšímat, nebo je z politických

důvodů dokonce u sebe či svého oponenta ostentativně ignorovat. Pro tyto případy Zartman vyzdvihuje roli externího mediátora, který by měl na vhodný zralý okamžik nejen umět poukázat, ale také by měl být schopen onu utrpenou bolest stranám adekvátně vyčíslit. Mnohdy je to tedy mediátor sporu, který musí za stany zralost konfliktu včas identifikovat.

Zajímavým rysem konfliktního jednání je skutečnost, v níž strany iniciují vzájemný dialog a mírová jednání ne protože by je nastalá eskalace příliš zraňovala, ale protože se skrze negociace pokusí dosáhnout určitých politických či strategických cílů. Zároveň ale může platit, že zúčastněné strany často nevnímají jasné důkazy o tom, že se již dávno nacházejí ve vzájemně zraňujícím patu, či dokonce, že okamžik, kdy trpěná bolest je pro obě strany již natolik nesnesitelná, až je konflikt zralý k řešení, ale opozitní politické elity pouze nechtějí před vnějším světem ztratit svou tvář a tak daný okamžik pomalu pomíjí. Když takový bod pomine, může dojít i k obnovení násilí, re-eskalaci konfrontačních snah a k zběsilému plýtvání docházejících zdrojů. Zartman zde opět vyzdvihuje případnou roli mediátora, který stranám může pomoci identifikovat vzájemně zraňující dopady sporu skryté za maskující fasádu veřejné rétoriky domácích politických elit a mediální propagandy. Ve svém díle z roku 2001 pak sám Zartman rozšířil a zdokonalil svou teoretickou tezi o vnímání cesty z blížící se katastrofy a to prostřednictvím vytvoření koncepce vzájemně lákavých příležitostí. V určitém okamžiku totiž strany konfliktu začínají hledat cestu ven a Zartman poukazuje, že zde zpravidla vždy existují hodnoty, které budou motivovat strany k tomu, aby vzájemná mírová jednání konečně státy uznaly jako vhodný formát pro dosažení jejich příslušných zájmů a cílů.⁹⁶ Koncept vzájemně lákavé příležitosti⁹⁷ byl užit také v díle Šmída a Kaválka, kteří kvitují, že k vyřešení sporu může stejně jako graduující bolest a vzájemně zraňující pat napomoci i percepce vzájemně lákavé příležitosti. S touto příležitostí musí současně u obou stran existovat vnímání únikové cesty z konfliktu, ochota spolupracovat či alespoň vznik ohrožení vnějším aktérem, pro jehož mitigaci jsou zúčastněné strany ochotné daný spor efektivně vyřešit. Autoři k této věci dodávají: „*Abychom určili, zda aktéři vnímají únikovou cestu z konfliktu, hledáme řečové akty, které signalizují ústupky na obou stranách, změnu rétoriky či ustoupení od některých předchozích požadavků, což obecně směřuje ke zmenšení neslučitelnosti požadavků stran ... Kromě existence vzájemně lákavé příležitosti a/nebo vzájemně zraňujícího patu je pro zralost klíčové vnímání únikové cesty oběma stranami konfliktu. V řečových aktech bychom měli nacházet náznaky ustoupení od předchozích*

⁹⁶ ZARTMAN, I. W. *The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments*. Baltimore: Taylor & Francis, 2001. *The Global Review of Ethnopolitics*, Vol. 1, No. 1, 2001. Str. 14. eISSN: 1744-9065.

⁹⁷ Vzájemně lákavou příležitostí se detailně zabývá tabulka č. 7, komparující přítomnost Zartmanovým propozic.

požadavků, obecně zmenšení neslučitelnosti zájmů, a naopak zvyšující se optimismus a pracovní důvěru mezi stranami. Měly by existovat znaky formující se spolupráce v podobě konkrétních vstřícných kroků (kupříkladu vyhlášení příměří či otevřené zasednutí k jednacímu stolu).⁹⁸ Státy vzájemně lákavé příležitosti často ale využívají až v tehdy, kdy „push a pull“ efekt vyjednávání a neshody poskytne oběma stranám možnost spor opustit, aniž by daný konflikt skutečně prohrály. Jak ale poukazuje Vukovič, tak v praxi mezinárodních vztahů existují zjevné nedostatky v předpokladu, že vzájemně zraňující pat či vzájemně lákavé příležitosti jsou nezbytnými podmínkami zralosti nebo nástroji pro řešení konfliktu samotného.⁹⁹ Vukovič dodává, že pokud by to byla pravda, tak by se nemohlo konat žádné vyjednávání až do doby, dokud by během trvání konfliktu nebyl přítomen každý z těchto Zartmanových stavů. Pro účely této práce však autor věří, že, čím větší je přítomnost vzájemně zraňujícího patu a snahy o nalezení cesty ven, popřípadě i výskytu vzájemně lákavé příležitosti, tak tím větší je pravděpodobnost, že se jednání uskuteční a konflikt bude řešen. Přijetím této teze teorie zralosti navíc umožní vytvořit paletu komparovatelných hodnot napříč nesourodými případy, kdy významným nástroje je šest Zartmanovy propozic zralosti sporu.¹⁰⁰

Použití teorii zralosti napříč analyzovanými případy sice naráží na rozdílný stupeň dosavadní eskalace těchto konfliktů či dokonce na absenci aktuálního ozbrojeného násilí mezi účastníky daného teritoriálního sporu, ale i přesto nám tato teorie nabízí příhodný nástroj k identifikaci vzájemných patových situací a k porozumění vzájemné bolesti, kterou účastníkům konkrétní teritoriální spor působí. V případě Jihočínského moře navíc již dlouhodobě dochází k občasným zábleskům ozbrojeného násilí a samotný proces militarizace oblasti ve spojení s narůstajícími dopravními obstrukcemi vytváří tenzi mezi všemi aktéry v regionu. V případě eskalace bude tudíž logické uvažovat i nad hledáním příhodného momentu k řešení takového ozbrojeného konfliktu, u něhož daný teritoriální spor zůstane pouze na pozadí komplexních regionálních disparit a disfunkčních lokálních mezistátních vztahů. Zřádným příkladem těchto forem vzájemného ubližování je situace panující v Jihočínském moři. Tenze v této oblasti navíc nutí globální transportní průmysl zvažovat nové dopravní cesty. Ze současného vývoje (viz dále) lze navíc usuzovat, že již v době sepsání této práce existují náznaky patové situace,

⁹⁸ ŠMÍD, T., KAVÁLEK, T. *Kurdská otázka v Turecku v letech 2009 až 2011: Konflikt (ne)zralý pro řešení?* Mezinárodní vztahy. 2018, 53(1), str. 10 a 14. ISSN 2570-9429 (Online).

⁹⁹ Blíže viz VUKOVIČ, S. *Expanding Ripeness Beyond Push and Pull: The Relevance of Mutually Enticing Opportunities*. London: Routledge, 2022. Ethnopolitics, Vol. 21, No. 2, 2022. Str. 5-6. eISSN 1744-9065. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/17449057.2022.2004780>.

¹⁰⁰ Šest propozic zralosti sporu (viz ZARTMAN, I. W. *Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond*. In: STERN, P. C., DRUCKMAN, D. ed. *International Conflict Resolution After the Cold War*. Washington, DC: The National Academies Press, 2000. ISBN 978-0-309-07027-0.) bude použito pro komaraci ve 4. kapitole.

kteřá afektuje všechny zúčastněné strany. Další militarizace oblasti a ozbrojená eskalace by v daném regionu vytvořila pomyslnou propast, před jejímž vznikem během období vzájemně zraňujícího patu Zartman varuje. Hlouběji budou představeny také úvahy i nad tím, zdali se v otázce teritoriálního sporu nad vlastnictvím Spratlyho a Paracelských ostrovů, již náhodou dnes státy nenachází v bodu tohoto vzájemně zraňujícího patu. Vedle úvah nad použitelností této teorie ve věci studia konfliktů v Jihočínském moři je však užití této teorie významné také pro analýzu teritoriálního konfliktu mezi Ruskem a Japonskem o Kurilské ostrovy. Celá řada ostrovů v Jihočínském moři sice až do konce druhé světové války náležela Japonskému císařství, ale Japonsko se Sanfranciskou mírovou smlouvou těchto území vzdalo (viz dále).

Aplikace teorie zralosti na Kurilskou oblast si klade za cíl zhodnotit, zda se tamní teritoriální spor probíhající již od druhé světové války, náhodou už právě nenachází v příhodném bodě zralém pro jeho řešení. Ač se již dlouhodobě nejedná o otevřený vojenský konflikt, tak tento japonsko-ruský teritoriální spor nese všechny ostatní znaky spadající do učení teorie zralosti. Strany se zde nachází v dlouhodobém patu, přičemž dlouhodobá militarizace oblasti, nedořešená národnostní menšina Aiunů, chybějící ruské investice, stagnující rybolovný průmysl, popřípadě absence relevantní hlubokomořské těžby a s ní související ušlé zisky, to vše jsou body působící oběma zúčastněným stranám jistou bolest. V souvislosti s probíhající rusko-ukrajinskou válkou z února roku 2022 se navíc ruská pozornost musela přeměřovat směrem na západ. Pro Japonsko zase dořešení teritoriálního sporu znamená uvolnění svých kapacit potřebných na geopolitické vytlačování Číny z jižněji položených oblastí japonských strategických a dopravních zájmů. Případná hlubokomořská těžba fosilních paliv z výlučné ekonomické zóny kurilské expanze tamního kontinentálního šelfu by mohla v jisté míře posílit energetickou bezpečnost Japonska a to diverzifikací palivoenergetického mixu země o zdroje nacházející se v těsné blízkosti japonské ekonomiky.

Stávající územní nároky ale stojí na dohodách bývalého Sovětského svazu a ruská strana se dlouhodobě bránila podepsání jakýchkoliv aktualizací. Podepsání moderní smlouvy o územním vyrovnání a o následném budování ekonomické spolupráce, by ale bylo pro oba státy relativně velkým přínosem. Můžeme zde spekulovat o řadě vzájemně lákavých příležitostí z oblasti ekonomických zisků, kterými doposud strany z důvodu absence relevantní smlouvy nedisponují. Strategický význam oblasti Kurilských ostrovů by se navíc pak jen prohloubil, z čehož vyplývá úvaha nad tím, proč asi ruská strana jednání vždy brzdila. A právě zde se nám nabízí vysvětlení za pomoci užití teorie zralosti. Zartman totiž zdůrazňuje, že k zralému momentu řešení konfliktu nedojde až do chvíle, pokud je bolest pro

obě strany ještě snesitelná,¹⁰¹ čemuž až do propuknutí ukrajinsko-ruské války Rusko de facto unikalo. Absence kontroly nad oblastí a tamními přírodními zdroji totiž dlouhodobě ubližovala spíše japonské straně a místnímu obyvatelstvu. Rusko se tak mohlo soustředit na svou petropolitiku vůči Evropě. Mezitím Japonsko zůstávalo v područí bezprecedentní závislosti na dovozech energetických surovin, zatímco vody v jejich těsném sousedství skrývají dosud neprolomený surovinový potenciál. Ještě před rokem 2022 se autor dokonce domníval, že by mohly obě země začít pociťovat jistý zájem na tom, zlepšit své vzájemné ekonomické i sousedské vztahy natolik, aby si tím obě země uvolnily kapacity vůči svým ostatním rivalům. Rozvojem kurilské surovinové politiky navíc mohly vznikat nové ekonomické příležitosti toliko prospěšné pro oba aktéry. Hluběji v této práci bude tento konflikt podroben vůči podmínkám, o nichž Zartman hovoří jako o propozicích zralosti konfliktu a k jeho řešení. Tyto analytické kroky v případě studovaných teritoriálních sporů se surovinovým potenciálem navíc napoví, zdali je vůbec možné daný konflikt začít řešit, navrhnout opatření potřebná pro mitigaci negativních dopadů a hledat společné cesty, nebo zda je daný teritoriální spor ještě natolik nezralý, že státy jsou odsouzeny k eskalaci konfliktu.

Autor v tomto bodě souhlasí se Zartmanovým pohledem na průběh konfliktu a věří, že bez jisté bolesti, utrpených ztrát či ušlých příležitostí si státy nemohou uvědomit atraktivitu transformace konfliktu. Autor sice v tomto bodě výzkumu nesouhlasí plně z tezí, že konflikt je řešitelný teprve až po fázi vzájemně zraňujícího patu, neboť kombinace vzájemně lákavé příležitosti a již způsobené bolesti může postačit k de-eskalaci konfliktu i k hledání cesty za společným a pro obě strany příhodným řešením. Surovinový nedostatek, o kterém jako o možném důvodu počátku spolupráce hovoří Dinar, zde také může být jistým významným elementem¹⁰² (viz názorový aparát práce), pokud však tedy afektuje obě strany sporu. Opět zde ale platí, že čím výraznější je výskyt patové situace, vzájemných příležitostí i potřeby hledat cestu ven, tím větší jsou tendence ke společnému řešení teritoriálního sporu. S ohledem na téma práce je nutné podotknout, že přínosnou dimenzí je často dopravní či surovinový potenciál teritoria. To, co se tedy v iniciační fázi konfliktu stalo katalyzátorem teritoriálního sporu, se nakonec po proběhnuté eskalaci může stát důvodem pro nalezení společného řešení nastalé situace. Jinými slovy, zatímco zisk surovinově bohatého teritoria a možná dominance nad tamními zdroji i dopravními koridory bývá atraktivním důvodem pro eskalaci konfliktu,

¹⁰¹ Viz ZARTMAN, I. W. *The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments*. Baltimore: Taylor & Francis, 2001. *The Global Review of Ethnopolitics*, Vol. 1, No. 1, 2001. Str. 9. eISSN: 1744-9065.

¹⁰² DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012. ISBN 978-0-262-51558-0.

tak po vleklém a nákladném střetu bývá příležitost společné těžby i nikým nerušené dopravy paradoxně o to atraktivnější, o kolik zdrojů státy během ozbrojených střetů přišly. Nárůsty cen na světových komoditních trzích a výpadky dodávek rezonující s investičními zájmy spřátelených TNK, pak tuto atraktivitu pouze umocní. Poptávka regionálních odběratelů po levnějších energetických surovinách může navíc zapůsobit i na ukončení konfrontačního jednání. V době změn ve světové ekonomice způsobených válečnými turbulencemi navíc dochází k růstu cenové hladiny, což opět působí ve prospěch vzájemně lákavé příležitosti. Přístup ke zdrojům a dopravním trasám je tedy nutné považovat nejen za častou příčinu teritoriálního sporu i jeho případné ozbrojené eskalace, ale také za zdroj vzájemně lákavých příležitostí. Tato teze je důležitá nejen pro pochopení konfrontačního konání rivalů, ale také pro porozumění celému procesu iniciace, eskalace i následného vyhasnutí války o zdroje.

2.2 Názorový aparát práce

Vedle zvolené palety výchozích teorií a konkrétních výše představených teoretických konceptů bude níže v této kapitole představen i tzv. názorový aparát práce. Tento aparát slouží jako soubor klíčových směrodatných odborných názorů, jejichž zpracováním se tato práce zabývá. Dané názory budou v navazující kapitole používány ke zvýraznění zjištěných souvislostí a vysvětlení toho, jak na konkrétní události pohlíží renomovaní odborníci. Nejde však o úplnou taxativní enumeraci všech odborných názorů, kterých bylo v této práci použito a citováno. Následující pasáž obsahuje množinu čtyř účelově vybraných autorů, jejichž odborný názor na studovanou tematiku byl původním výchozím bodem autorových výzkumů. Na počátku zkoumání každého konkrétního teritoriálního sporu i všech související tematik se vždy autor zamýšlel, který z dostupných odborných názorů je pro iniciační pochopení vývoje tamních událostí nejvíce směrodatný. V některých případech se autor rozhodl použít názory publikované v opakovaně citovaných odborných člácích tj. v dílech s vysokým ohlasem u širší akademické obce. K tomu posloužil citační index, s jehož pomocí vědecké databáze typu SCOPUS vytvářejí přehled citační frekvence odborného textu i jeho ohlasu u ostatních výzkumníků. Takto zvoleným autorem se stal D. Yergin, jehož názory vytváří prostřední pilíř názorového aparátu této práce. V dalších případech si autor této práce jako další pilíř názorového aparátu zvolil názory, se kterými se s ohledem na svůj realisticko-geopolitický pohled na mezinárodní vztahy nejvíce ztotožňoval. Z důvodů této názorové bilaterality byl zvolen souběžný názor dvou geografů a odborníků na mezinárodní vztahy. Prvním pilířem názorového aparátu této práce se tedy stal názor R. D. Kaplana a T. Marshalla, neboť jejich úvahy nejlépe odpovídají subjektivním představám autora této práce. Třetím pilířem

názorového aparátu se staly názory odborníka na tematiku vodních konfliktů a dohod o vodách i vodních zdrojích, S. Dinara, který je spoluautorem a editorem významné publikace zabývající problematikou válek o zdroje. Níže představený seznam výchozích odborníků je sice úzký, ale i tak vytváří názorový základ práce, který bude dále testován a rozšiřován o další související odborné názory i články. Úvahy R. Kaplana a T. Marshalla, D. Yergina i S. Dinara a jeho kolektivu slouží jako základní premisa vnímání konkrétních témat. Dohromady tím vzniká jakási výchozí teze, nad jejíž pravdivostí v počátku výzkumu autor nepochybuje, ale v její relevantnost i erudici dílčích odborníků plně věří. V průběhu výzkumů však budou tyto výchozí názory testovány a prověřovány, obzvláště tím, že budou komparovány, aktualizovány, posouvány v čase, verifikovány či vyvraceny. Takto zpracovaný názorový aparát se promítne do závěrečných úvah práce, kde nad ním bude vedena diskuze. Názorový aparát této práce sice stojí na konci kapitoly věnující se teoretickému základu celé práce, ale s ohledem na jeho účel jej nelze považovat za další z aplikovaných teorií mezinárodních vztahů. Odborný názor podložený dostatečným množstvím tvrdých dat není teorií, neboť má sloužit jako pevná půda deklarující dogmatický základ, o jehož relevantnosti záměrně není vedena teoretická diskuze. Cílem názorového aparátu je tudíž vybudování pevného výchozího bodu, na jehož základech stojí následující práce s dílčími teoriemi i datovými množinami. Pro složitost výzkumného tématu byla zvolena pilířová soustava, nad níž jsou postaveny geopolitické, ofenzivně realistické a kodaňskou školou i surovinovou bezpečností ovlivněné úvahy nad teritoriálními spory v 21. století. Názory jsou tedy pevnou půdou v moři teorií.

1) Prvním výchozím názorem této práce je souběžná úvaha geopolitika Roberta D. Kaplana a odborníka na mezinárodní vztahy T. Marshalla. Oba autoři věří, že pomocí geografické analýzy lze pochopit nejen světovou politiku, ale také, že geografie je hlavním faktorem, který předurčuje osudy národů i chování států. Jejich vize jsou svým způsobem nadčasové jako geografické mapy samotné, přičemž ve svých nejnovějších monografiích navíc posunuly úvahy o moci geografie v 21. století do aktuálních souvislostí. Mapy studované geografickým či geopolitickým náhledem totiž vysvětlují jednak minulost států konajících dle jejich geografických determinant, ale také umožňují předpovídat budoucí vývoj konfliktů a tamních vztahů. Geografický ráz teritoria dle jejich úsudku determinuje také povahu přátelství i animozity mezi dílčími státy stejně tak intenzivně, jako počasí a surovinová základna předurčují hospodářskou produkci dané země. Nepříznivé geografické faktory a rozložení přírodních zdrojů nutí státy k teritoriálnímu expansionismu do území s vyšším surovinovým potenciálem. Pozice státu na mapě tedy definuje rétoriku domácí

politické elity i samotnou tvorbu mezinárodní politiky státu daleko výrazněji než ideologie a státní zřízení. Zajímavým fenoménem je i absence výrazných přírodních hranic, neboť hory, pohoří, řeky, pouště či moře a zálivy přirozeně působí na demarkaci i stálost státních hranic.

Ve svých názorech ohledně determinační síly map se sice oba autoři relativně shodují, ale Robert D. Kaplan je ve svých tvrzeních poněkud mírnější. Jeho názor na předurčující sílu geografických faktorů je sice jasně čitelný, ale v proklamaci geografického determinismu je Kaplan relativně obezřetný, přičemž vyjadřuje svůj odborný názor následovně: „*Geografie spíše formuje, než určuje, a proto není synonymem odevzdanosti osudu. Podobně jako rozdělení ekonomické a vojenské moci samotné, geografie je hlavním omezením a strůjcem jednání států.*“¹⁰³ Naproti tomu je ale Tim Marshall ve svých tvrzeních poněkud ostřejší, neboť tvrdí: „*Země, na které žijeme, nás od nepaměti utváří. Ovlivňuje podobu válek, moci, politiky a společenského rozvoje. Technické vymoženosti možná překlenují vzdálenosti mezi námi v duchovním i fyzickém prostoru, ale snadno se přitom zapomíná, že země, na které žijeme, pracujeme a vychováváme své děti, má obrovský význam a že rozhodování těch, kdo stojí v čele více než sedmi miliard obyvatel této planety, vždy bude do jisté míry určováno řekami, horami, pouštěmi, jezery a oceány, jež omezují naše možnosti – jako to činily od úsvitu věků.*“¹⁰⁴ Ve svém nejnovějším díle pak Marshall ještě dále umocňuje vliv geografie.¹⁰⁵

Spojením názorů těchto dvou autorů dostala tato rigorózní práce značně deterministický charakter, neboť ještě před verifikací těchto názorů lze v duchu knih „Pomsta geografie“ a „V zajetí geografie“ i knihy „Moc geografie v 21. století“ možné předpokládat následující:

a) Čína se v otázce Jihočínského moře nikdy nevzdá svých teritoriálních nároků, neboť pevninská expanze vůči svým sousedům není bez válečného tažení a následné okupace možná. Ve světle současné války na Ukrajině si navíc každý teritoriálně rozpínavý stát uvědomuje váhu mezinárodního socio-ekonomického prostředí i dopadů světové ekonomiky, v níž je útočná válka všeobecně vnímána jako akt hodný mezinárodních sankcí a ostrakizace. Otevřenost čínských hranic a struktura rozložení moci v Jihočínském moři ale Čínu determinuje k mocenské hře o ostrovy a mořská území, neboť pokud se o teritoriální dominanci v oblasti nezasadí sama Čína, tak oblast postupně ovládne jiný z regionálních aktérů. Některé nároky Číny na ostrovní oblasti jsou však z geografického hlediska natolik

¹⁰³ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 46. ISBN 978-80-905173-6-3.

¹⁰⁴ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 7. ISBN 978-80-87950-49-4.

¹⁰⁵ MARSHALL, T. *Moc geografie v 21. století*. Praha: Rybka Publishers, 2022. ISBN 978-80-87950-38-8.

absurdní a topograficky i kartograficky zpochybnitelné, že musela Čína přistoupit k budování pásu umělých ostrovů, kterými změnila geografii této oblasti ve svůj prospěch. I když tak byly původní nároky Číny v Jihočínském moři více než sporné, tak u umělých ostrovů je vlastnictví Číny těžce zpochybnitelné a obtížně odstranitelné. Čína tedy zneužila geografický determinismu svých hranic a přetvořila regionální ráz tamní geografie ve svůj prospěch. Při pohledu na mapu Jihočínského moře vyplývá, že Čína od svých nároků nad množinou přirozeně vzniklých ostrůvků a rekultivovaných mělčin, skalisek a útesů jen tak neustoupí, neboť k těmto přírodním obrysům buduje v ústřety své umělé ostrovy, čímž efektivně vytváří nová hraniční pásma a snaží se navodit iluzi vnitřních vod státu. K označování svého území pak Čína používá i rekultivaci ostrovních útvarů na Spratlyho a Paracelských ostrovech.

Ve věci Spratlyho ostrovů je doplňková výstavba umělých ostrovů nejintenzivnější, neboť jejich úplnou dominancí by čínská teritoriální nadvláda efektivně vytlačila Filipíny, Malajsii, Vietnam i Brunej z centrálních částí Jihočínského moře. Spratlyho ostrovy jsou v daném případě strategickým bodem, který je pro všechny účastníky významným orientačním bodem potřebným pro námořní navigaci v nepřehledné oblasti Jihočínského moře. Pokud by ostrovy celé ovládla a dlouhodobě držela Čína, tak by tím nastala situace geopolitického expansionismu směrem na jihovýchod, načež by Čína kontrolovala podstatou část oblasti Jihočínského moře a mohla by pak po právu požadovat jiné formáty průplavu svým územím.

Tendence k chápání Jihočínského moře jako pobřežních (později dokonce vnitřních) vod počínají v čínské historii již před současným vývojem. Čínské nároky (viz dále) prý dokonce sahají až k 15. století do doby zámořských objevů čínského admirála Zheng He, který za dynastie Ming působil jako mořeplavec, objevitel a diplomat. Z časově bližšího hlediska lze připomenout geografa a geopolitika Bai Meichu, který již v roce 1936 označil téměř celé Jihočínské moře za čínské území. Ke kartografickému odkazu Bai Meichu a mapám z roku 1947 se často odvolává čínská vláda¹⁰⁶ při obhajobě svých teritoriálních nároků, které v současnosti prosazuje i výstavbou umělých ostrovů. Pás umělých ostrovů však silně destabilizuje celou situaci v regionu a nezvratně mění i geografickou podobu oblasti. S ohledem na mořské právo by tím navíc mohl vzniknout nebezpečný precedent, neboť vnitřní vody spadají do jiného režimu než otevřené moře a jejich vlastník nad nimi disponuje

¹⁰⁶ O historických základech čínských teritoriálních nároků viz HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Modern China. Volume 45 Issue 2, March 2019. ISSN 1552-6836. Dostupné na <https://www.researchgate.net/publication/324956433>. Dále o Bai Meichu a historických nárocích Číny také viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 139-141. ISBN 978-0-241-47234-7.

povětšinou absolutní suverenitou. Navíc dokonce i jen částečná nadvláda nad ostrovy Číně upevňuje její roli regionálního hegemonu. Pro okolní státy jsou ostrovy zajímavé spíše z jejich surovinového, rybolovného a dopravně-strategického potenciálu. Filipíny, Taiwan, Vietnam, Brunej i Malajsie nemají kapacitu stát se regionálním hegemonem ani geostrategickým rivalem Číny a bez přítomnosti USA v regionu by své územní nároky vůči Číně zajisté vyjadřovaly spíše v diskusních platformách, nežli současnou militarizací či ochranou rybolovných plavidel a zabraných ostrůvků. Z geografického hlediska je totiž pro všechny účastníky lepší vlastnit alespoň část z této množiny ostrovů, ostrůvků, skalisek a mělčin. Tato množina představuje významný bod v Jihočínském moři, který působí nejen na rozložení moci v regionu, ale také na výslednou militarizaci oblasti. Je tedy výhodnější měřit vliv od svého pobřeží a kolem svých ostrovů, nežli přijmout dikci Číny a brát Spratlyho ostrovy jako geografickou hranici, před níž končí vaše právo svobodné navigace a extrakce tamních zdrojů.

b) Při pohledu na jejich geografickou polohu můžeme u Paracelských ostrovů hovořit o obdobné tématice geopolitického vytlačování, avšak s rozdílem často již dokončené čínské výstavby na některých ostrovech v tomto v regionu.¹⁰⁷ Paracelské ostrovy se nacházejí blíže čínskému pobřeží, cca 350 km od jižně položené ostrovní provincie Hainan (Chaj-Nan). Paracelský teritoriální spor navíc obsahuje méně aktérů a z geopolitického hlediska je čínský zábor území jasně čitelný. Vedle Číny ostrovy nárokují jen Taiwan s Vietnamem, neboť pro Filipíny jsou tyto ostrovy příliš vzdálenou destinací jejich obhajitelného zájmu. Kolem ostrůvků rozprostřených napříč oblastí o rozloze přes 15 000 čtverečních kilometrů oceánské plochy však existuje několik dopravních tras směřujících na pevninu a také zde Čína hledá fosilní paliva. Čína se tedy okupací Paracelských ostrovů snaží nejen upevnit svá práva nad tamním přírodním bohatstvím, ale také posunout hranici svých teritoriálních vod i vnitřních vod, čímž efektivně ovládla dopravní i těžební situaci v regionu. Z vojensky-strategického hlediska se již během druhé světové války o Paracelské ostrovy zajímalo také Japonské císařství, které až do konce války drželo de facto všechny severněji ležící ostrovy. Druhou polovinu pak okupovaly struktury Francouzské Indočíny (konkrétněji viz 3 kapitola). Pro svůj historický i dopravní význam a díky svému prostorovému rozložení totiž Paracelské ostrovy představují neopomenutelný strategický bod umožňující Číně efektivní expanzi do dalších částí Jihočínského moře, která jde ruku v ruce s dopravní blokací Japonských a Korejských námořních tras. Pro analýzu předkládanou v této práci jsou Paracelské ostrovy navíc důležité i z toho hlediska, že jejich aktuální militarizace, zaznamenaná kupříkladu na Woody Island a

¹⁰⁷ Viz fotodokumentace umělých i rekultivovaných ostrovů dostupná na <https://amti.csis.org/island-tracker/>.

nově možná i u Triton Island, otevírá úvahy o dopravním významu Severního ledového oceánu. Nově se uvažuje také nad zájmem Číny lépe promítat moc vůči Vietnamu (viz dále).

c) Na světě neexistuje výraznější oblast, v níž geografické faktory determinují měnící se význam regionu více, než je tomu u Severního ledového oceánu. Až do přelomu století byla arktická oblast vyplněna masivem zamrzlé vody a její využití podléhalo sezónním výkyvům i pravidelné aktivitě ledoborců. Do roku 1958 nebylo navíc ani jisté, zda se pod ledovým příkrovem náhodou nenachází pevninská deska trvale zamrzlého kontinentu. Měnící se povětrnostní podmínky, tání mořských ledovců i rozmrzání pevninského permafrostu polárních částí Ruska, Grónska i Skandinávie však postupně otevřelo severní polární části naší planety nejen exploraci a těžbě, ale i dopravě. U Severního ledového oceánu se tak postupem času otevírá tzv. Severní mořská cesta, která se s rozvojem lidských polárních aktivit dále větví a v nejbližších letech bez pochyby nabude obdobné dopravní relevance jako mnohé z tradičních dopravních tepen světa. Ať se již jedná o Severozápadní, Severovýchodní či o Transpolární cestu, tak Severní ledový oceán propojuje Tichý oceán s Atlantským oceánem. Tento region navíc nabízí hned tři nové trasy umožňující přepravu zboží z Asie i Ameriky do Evropy. Nejvýznamnější z nich je dosud jen Severovýchodní cesta, neboť je splavná od července do listopadu, ale s postupujícím oteplováním arktických oblastí se předpokládá i výši frekvence využití také ostatních dvou tras. Obzvláště významná by se pro svou teritoriální neutralitu mohla stát cesta středem Severního ledového oceánu, neboť Transpolární cesta je jediná lodní trasa mimo národní územní jurisdikci arktických států.

Přes Severní ledový oceán navíc sousedí tradiční hegemoničtí rivalové USA a Rusko o poznání blíže, než za dob studené války, kdy ledové oblasti Arktidy představovaly neprostupnou hranici. Mezi USA a Sovětským svazem efektivně ležela celá Evropa a dva oceány, neboť přes Arktidu se vojenská moc mohla promítat jen ve formě specificky upravených leteckých kapacit nebo použitím jaderného deterrentu triády jaderné bezpečnosti. Dnes je situace diametrálně odlišná, i když ochlazování vztahů mezi těmito velmocemi opět připomíná éru studené války. Ke dni 21. 9. 2022 dokonce vyhlásilo Rusko i částečnou mobilizaci 300 000 rezervistů, při níž zazněly výhrůžky¹⁰⁸ evokující původní raketojaderný pat studené války. Měnící se povětrnostní podmínky tedy umocňují nejen význam geografických faktorů polárních a arktických oblastí, ale také otevírají Rusko svým staronovým geopolitickým rivalům. Severní ledový oceán, potažmo celá oblast Arktidy se

¹⁰⁸ Blíže viz <https://www.bbc.com/news/av/world-62979126> a dále viz <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/rusky-prezident-putin-vyhlasil-castecnou-mobilizaci-zacne-okamzite/2259544>.

postupem času stává strategickou oblastí s rostoucím surovinovým, bezpečnostním a dopravním potenciálem. Dosavadním hegemonem severu bylo kontinentální Rusko, ale jen z toho důvodu, že tamní povětrnostní podmínky dlouhodobě neumožňovaly efektivní projekci moci světových námořních velmocí a ruská pevnina zasahovala hlouběji na sever, než pevninská teritoria ostatních arktických států. Při studiu dnešní mezinárodní politiky však autor této práce usuzuje, že mezinárodní vztahy budoucí arktické a polární politiky si dnes ještě nedokážeme efektivně ani představit, neboť na tuto politiku nejsou připraveny stávající mocenské struktury ani současná společnost. Dosavadní struktura institucionalizovaného mezinárodního práva, stávající organizace mezinárodních vztahů ani aktuální režim arktických mezinárodních dohod nepokrývá všechny možné scénáře budoucího bezpečnostně-ekonomického vývoje v severním regionu. M. Luszczuk k tomu říká, že: „*Transformace v Arktidě vyvolá mnoho otázek týkajících se regionální bezpečnosti, včetně mnohostranných a dvoustranných vztahů mezi arktickými státy. Ačkoliv je většina hrozeb a výzev v regionu nevojenského charakteru, je demonstrace vojenské síly od jednotlivých aktérů opodstatněná.*“¹⁰⁹ Spojením úvah R. D. Kaplana a T. Marshalla o geografickém determinismu a vlivu geografických faktorů i map na mezinárodní prostředí tedy i zde vzniká prognóza silně konfliktního vývoje. Ve světle výše představených teorií lze navíc očekávat, že zde nastane mix dopravního kolapsu, excesivní militarizace oblasti, překotné výstavby infrastruktury, radikalizace environmentálních počínů, nekontrolovatelné exploratorní i faktické těžby a extrakce přírodních zdrojů v bezprecedentním měřítku. Obsahová materie tématu arktického regionu však přesahuje výzkumný rámec této práce a proto bylo nutné zúžit výzkumnou perspektivu a zaměřit se na jeden z významných geostrategických bodů, které mohou sloužit jako jaká si pomyslná linie táhnoucí se podél budoucích dopravních cest vedoucích do Severního ledového oceánu. Tímto bodem je ostrovní pás Kurilských ostrovů, který je dalším typickým příkladem vlivu geografie na bezpečnostní i ekonomický vývoj v daném regionu.

d) Vulkanický pás souostroví Kurilských ostrovů představuje z geografického hlediska napojení ostrovního Japonska na masiv kontinentálního Ruska. Ostrovní pás zde totiž sahá až k poloostrovu Kamčatka, čímž odděluje západně položené Ochotské moře od Tichého oceánu a zároveň přibližuje, území Ruska k Japonsku. Z geopolitického hlediska tedy tento na první pohled nevýrazný pás relativně malých ostrůvků představuje klíčový geografický faktor japonsko-ruských ostrovně-teritoriálních vztahů. Dosavadní teritoriální spor mezi těmito

¹⁰⁹ LUSZCZUK, M. *Future Security of the Global Arctic: State Policy, Economic Security and Climate*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016, str. 35. ISBN 978-1-137-46825-3.

zeměmi jen podtrhuje dopady geografie na mezinárodní politiku států i na bezpečnostní vývoj v regionu. Strategická poloha Kurilských ostrovů determinovala podobu jejich vlastnictví. Pokud by oblast kontrolovalo Japonsko, tak by bylo efektivně schopné blokovat ruské aktivity v Ochotském moři, stejně tak dobře jako zasahovat svou hospodářskou činností až k samotné Kamčatce. Ve stavu, kdy oblast dominuje Rusko, je rozvoj oblasti uměle blokovan ruskou pasivně-agresivní netečností, minimálními investicemi a nedořešenými národnostními vztahy mezi tamními menšinami. Rusko navíc vytlačilo Japonskou sféru vlivu i z jižního konce Kurilských ostrovů, čímž efektivně ovládá rozložení moci v regionu i schopnost Japonska projektovat svou moc vůči Rusku. Blokací Severních teritorií brzdí japonský hospodářský růst.

e) Prokletí geografie je patrné také u Falklandských ostrovů, neboť pro Velkou Británii představují hraniční kámen určující, kam až sahá britská státní moc, zatímco pro okolní státy, obzvláště pro Argentinu představují Falklandy připomínku toho, kde již končí jejich vliv i schopnost prosazovat svá práva. Sousední Chile navíc dlouhodobě nejeví žádné tendence geopolitického expansionismu směrem do Jižního Atlantského oceánu, i když má jisté zájmy nad územím Antarktidy a tak je Argentina jediným teritoriálně relevantním rivalem britské moci v jižních oceánských regionech. Středobodem oblasti, navíc se schopností udržet trvalé lidské osídlení, je souostroví Falklandských ostrovů. Společně se souostrovím Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy navíc Falklandy vytvářejí pomyslnou bránu do antarktické oblasti. V dobách před antarktickým smluvním rámcem tato území (Jižní Georgie, Jižní Sandwichovy ostrovy a Britská antarktická teritoria) dokonce patřila pod tzv. přidružená teritoria (dependencies)¹¹⁰ Falklandských ostrovů, která jsou z geografického hlediska posledním trvale obyvatelným územím. Za nimi již leží jen Drakeův průliv spojující pod Ohňovou zemí Atlantský oceán s Tichým oceánem. Falklandské ostrovy lze tedy pro jejich polohu považovat za možnou dopravní, strategickou a surovinovou základnu budoucnosti, kde rozvoj potřebné infrastruktury bude umocňován růstem relevantnosti dříve přidružených území. Svou polohou působí vůči rozpínání argentinského geopolitického vlivu a přibližují Velkou Británii k jejímu Britskému antarktickému území. Geografie zde však působí v neprospěch Argentiny hned několikanásobně, neboť Falklandy narušují jednodušnost argentinské výlučné ekonomické zóny a zmenšují její dosah od argentinského pobřeží. Ovlivněn je i rybolov a explorační surovinového bohatství Argentiny. Na jihovýchodě od argentinského pobřeží leží Falklandy a ze severu jsou argentinské námořní a rybolovné zájmy zase ohrožovány čínskou investicí v

¹¹⁰ Viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 12-14. ISBN 978-0-415-41912-3.

uruguayském přístavu Monte Video.¹¹¹ Odtud od roku 2015 pravidelně vyplouvá čínská rybolovná flotila kotvící v zálivu Río de la Plata, který je přirozenou geografickou linií dělící pobřeží Argentiny od pobřeží Uruguaye. Argentina se tedy nachází mezi mlýnskými kameny britské a čínské zámořské geopolitiky, které obě dvě dohromady snižují schopnost Argentiny efektivně kontrolovat tamní region. Argentina tímto ztratila potenciál stát se místním regionálním hegemonem. Z geografického hlediska je pro Argentinu poloha Falklandských ostrovů nesmírně nešťastná. Svou polohou cca 480 km (259,18 námořních mil) od jižního pobřeží Argentiny jsou Falklandy příliš daleko, aby je Argentina mohla považovat za své pobřežní ostrovy, ale zároveň jsou příliš blízko jejímu námořnímu území, aby je mohla ignorovat. Z geopolitického hlediska ale poloha Falkland výborně koresponduje s britskou tradicí strategických exkláv i enkláv umožňujících Velké Británii vstupovat do zahraničních zájmů zámořských rivalů a zároveň rozvíjet svou fyzickou přítomnost ve vzdáleném zámořském regionu. Falklandské ostrovy se navíc jeví jako možná alternativa pro rozvoj stávající přístavní infrastruktury až do té míry, aby se mohly stát budoucím dopravním uzlem plavidel operujících v antarktické oblasti. Námořní doprava navíc vždy preferuje jistou bezpečnostní vzdálenost od pobřeží a tak se lodě plavící v těchto vodách vždy budou svým kurzem raději blížit jihoamerickému pobřeží, než aby pluly otevřeným oceánem. Pruh mezi 15 až 30 poledníkem západně od Greenwichského nultého poledníku je pro současnou mořeplavbu Jižním Atlantikem jednoduše příliš vzdálený od pobřeží a Falklandy by se mohly stát logickou zastávkou lodí při jejich cestě na jih. Při plavbě podél jihoamerického pobřeží byl Falklandský přístav v Port Stanley, po úpadku velrybářské stanice v Leith Harbour (viz dále), vždy poslední přirozenou zastávkou lovců velryb a tuleňů před tím, než jejich lodě dosáhly ledových vod Jižního oceánu. V minulosti jej využívala i britská námořní flotila a dodnes je kotviště před Port Stanley jediné příhodné místo¹¹² k zakotvení. Význam této oblasti navíc poroste společně s rozvojem antropogenních aktivit v Antarktidě. Ten započne po roce 2048, kdy oficiálně skončí mezinárodní zákaz vojenských a surovinových aktivit v

¹¹¹ Pro vizualizaci viz <https://payneinstitute.mines.edu/argentinas-popular-exclusive-economic-zone/> a dále blíže viz <https://chinadialogueocean.net/en/conservation/728-argentina-south-atlantic-illegal-fishing/>. Čína navíc v roce 2023 ohlásila, že bude i nadále pokračovat v rozsáhlém projektu v přístavišti Rio Grande na Portoriku.

¹¹² Centrálněji položený Port Hovard je sice umístěn přímo uprostřed souostroví Falklandských ostrovů tj. přímo ve Falklandském průlivu, ale pro svou zanedbatelnou velikost doposud přístav nedisponuje žádnou potřebnou infrastrukturou. Vysoké množství drobných ostrůvků uvnitř průlivu, vlnová aktivita a divokost tamního přílivu navíc limituje plavbu hlubokoponorných lodí. Jihozápadně položený Port Stephens je zase tradičně sužován pravidelným výskytem okolních antarktických bouří a proto není vhodným místem pro tvorbu rozsáhlé přístavní infrastruktury. Pro své přírodní podmínky navíc nebyl Port Stephens postižen ani argentinskou invazí. Také se zde nachází přirozené hnízdiště tučňáků a navíc patří i mezi jednu z mála osad, kterým se argentinské okupační síly zcela vyhnuly. Blíže o obsazených územích viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Vol. II*. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-41911-6.

regionu. Z Falklandských ostrovů se tudíž může velmi brzy stát nexus budoucích polárních aktivit, neboť jejich poloha na hraně patagonského podmořského šelfu je doslova strategická.

Tyto výše zmíněné premisy vzniklé aplikací názorů R. D. Kaplana a T. Marshalla¹¹³ na zkoumané teritoriální spory, tj. na výzkumný rámec této práce, budou hlouběji v této práci prověřeny. Názory autorů pak budou v Závěru práce diskutovány. Záměrně byly dané úvahy na první pohled představeny lehce naivním způsobem, neboť detailní rozbor daných souvislostí se nachází až hlouběji v této práci a to vždy u každého konkrétního teritoriálního sporu. Aplikace myšlenky o významu map i geografie je ale příhodným způsobem, kterým lze odůvodnit předcházející rozsáhlé pasáže o geopolitice jako o vědní disciplíně, z níž autor notně vychází. Z názorového hlediska tedy prvním směrodatným teoretickým názorem této práce je úvaha o vlivu geografických podmínek na mírové soužití, sousedské vztahy i bezpečnostní a surovinové zájmy zainteresovaných států. Autor v tomto bodě souhlasí s tím, že geografické faktory ovlivňují nejen tvorbu národní politiky, tak jak nás učí geopolitika, ale také to, že geografie determinuje mírové i válečné počiny dílčích států v regionu. Použití různých druhů map jako podkladového materiálu autor do práce zařadil v duchu této úvahy.

2) Prvním pilířem názorového aparátu této práce je úvaha D. Yergina, jehož odbornost akcentuje otázky energetické i surovinové bezpečnosti a jejího zajišťování. Energetickou bezpečností se v odborných kruzích po řadu let rozuměl stav, při kterém do národní ekonomiky a hlavně ke koncovým uživatelům plynuly dostatečné a nepřerušované dodávky energií za dostupné a společensky přijatelné náklady i ceny. S tímto tvrzením přišel prvně právě D. Yergin, jako autor řady odborných studií a populárně naučných knih, který se pro své hluboké porozumění globálním energetickým a surovinovým tokům stal nejen členem poradního výboru amerického ministra energetiky, ale také i přední mezinárodně-vědeckou autoritou v oblasti mezinárodní politiky, mezinárodní ekonomie a světové energetiky. V duchu jeho názorů přijímá i tato práce výzkumnou linii zohledňující fenomén energetické a surovinové bezpečnosti jako jeden ze základních determinantů prosperity i bezpečnosti státu. Bez adekvátní úrovně energetické bezpečnosti stát není schopen dostát nejen svým celospolečenským závazkům, ale ani není schopen prosazovat svou mocenskou politiku a postupně ztrácí vydobytou pozici v systému mezinárodních vztahů. Energetické krize navíc působí na legitimitu a stabilitu domácí politické scény. Energetická bezpečnost je tedy alfa i

¹¹³ Marshall své úvahy o vlivu demografie rozvíjí také ve své nové knize, kde tvrdí, že „*Geografie rozhoduje zásadní měrou o tom, co je a co není v lidských silách ... příběh každé země začíná u její polohy, sousedů, námořních cest a přírodních zdrojů.*“ Viz MARSHALL, T. *Moc geografie v 21. století*. Praha: Rybka Publishers, 2022, str. 11. ISBN 987-80-87950-38-8.

omega existence státu, která způsobila nejednu válku či politický převrat. Leckterá humanitárně-lidsko-právní intervence v rozvojových regionech, kde američtí inženýři provedly průzkumné vrty a záhy zjistili, že je tam ohrožena demokracie, v sobě nesla surovinový podtext. Války o zdroje provází vývoj lidstva již už od nepaměti a kontrola dodávek fosilních paliv je neodmyslitelnou součástí zahraniční politiky každého státu. Těžba fosilních paliv však není jediným elementem energetické bezpečnosti, protože daná problematika zahrnuje celou paletu aktivit od těžby, přes rafinaci, transport, prodej na spotovém trhu, národní importy, síťová odvětví a rozvoje OZE až po distribuci a energetickou účinnost. Historický vývoj od druhé poloviny 20. století navíc prokázal, že energetická bezpečnost je otázkou také světové ekonomiky, regionálního rozvoje, míru a blahobytu, ale i tendencí ke geopolitickému expanzionismu. Nerostné suroviny, stejně tak jako transportní koridory mají navíc tendenci gravitovat do míst, kde přírodní bohatství a dopravní potenciál neblaze ač synergicky působí na politickou stabilitu lokálních vlád, neboť tzv. neuralgické body globální ropné sítě propojují všechny regiony světa. *„Vzhledem k tomu, že se obchod s energií stává globálnějším, překračuje stále více státních hranic a roste v objemu přepravy jak po vodě i na souši, tak tím se zabezpečení dodávek stává stále naléhavější. Prosazování jejich bezpečnosti vyžaduje zvýšenou spolupráci mezi výrobcí i spotřebiteli. Kritické škrťací body podél námořních cest navíc vytvářejí zvláštní zranitelnost přepravy ropy i LNG, a to at již v důsledku nehod, teroristického útoku nebo i vojenského konfliktu.“*¹¹⁴ Blíže viz dále.

Nárůst komplexity otázek energetické bezpečnosti, o kterých ve svých dílech vypráví D. Yergin navíc prokázal, že klasické pojetí energetické bezpečnosti je již natolik široké, že vyžaduje znalosti multioborového charakteru, neboť otázky dodávek energetických surovin začínají splývat s otázkami surovinové bezpečnosti jako celku. Pojem energetická bezpečnost, tedy postupem času splývá s pojmem surovinová bezpečnost, neboť zdrojová území zaměřená na těžbu fosilních paliv mívají vedle surovinového potenciálu i dopravní a bezpečnostně-strategický význam. V otázce těžby fosilních paliv z mořského dna či z pobřežních vod se navíc do komplexity tématu přidávají také otázky, rybolovu, námořní dopravy i extrakce dalších zdrojů přírodního bohatství. Pro účely této práce byl tudíž v otázce dualismu definice přijat konsensus, načež bylo zvoleno slovní spojení energetická a surovinová bezpečnost, které je zde používáno jako jeden souběžný pojem. Tento pojem je detailněji představen hlouběji v této práci, konkrétně v sekci pojmosloví a dílčích definic. Z názorového hlediska

¹¹⁴ YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011, str. 282. ISBN 978-1-59420-283-4

spadajícího do vědního oboru energeticko-bezpečnostních studií pak tato práce vychází z D. Yergina, který tvrdí, že „energetická bezpečnost se zdá být abstraktním problémem – jistě důležitým, ale vágním a poměrně těžko definovatelným. Přerušování dodávek i konflikty a ostatní evidentní rizika demonstrují nejen její zranitelnost, ale také to, jak je energetická bezpečnost zásadní pro moderní život ... energetická bezpečnost navíc není jen o boji proti široké škále hrozeb, ale také o vztazích mezi národy, o tom, jak se vzájemně ovlivňují a jak energie ovlivňuje jejich celkovou národní bezpečnost.“¹¹⁵ Tímto názorem Yergin propojuje otázky energetiky s problematikou mezinárodních vztahů a de facto i přiznává provázanost energetiky a fundamentální bezpečnosti státu. Zvláštní pozornost pak Yergin věnuje geopolitickým souvislostem, neboť tvrdí, že „po více než století byla energie – její dostupnost, přístupnost a toky surovin – propojena s bezpečností a geopolitikou ... v moderní době nehrála žádná jiná komodita větší stěžejní roli při způsobování politických a ekonomických zmatků než právě energie.“¹¹⁶ V problematice energetických dodávek a obzvláště pak v zajišťování těžby surovin Yergin vidí hlavního hybatele geopolitických dějin moderního světa. Celé 20. i 21. století je protkáno válečnými konflikty, expansionismem, revolucemi, občanskými válkami, ekonomickými krizemi, růstem i pádem moci TNK, akcelerací moderní dopravy, zástupnými konflikty a mocenským přetlačováním o sféry vlivu mezi velmocemi. Moderní vývoj měl ale vždy jeden společný podtext a to zajištění dostatečného množství surovin za přijatelné ceny. Energetická, potažmo surovinová bezpečnost se tak stala fenoménem, který ovládá mezinárodní vztahy po více než jedno století.

V otázce energetické a surovinové bezpečnosti je Yergin prověřeným odborníkem, světově uznávanou erudicí. Zařazení jeho myšlenek do této práce je tudíž nejen tradičním přiznáním výzkumné linie energetické a surovinové bezpečnosti, ale také logickým krokem, který obohatil odborný rámec předkládaných názorů o další perspektivu. Yergin je navíc jeden z mála autorů své doby, který se nebojí otevřeně hovořit o některých tabuizovaných tématech, jako je kupříkladu vliv západního ekonomického intervencionismu, ofenzivní šíření demokracie do zdrojově bohatých rozvojových regionů, nebo o propojení mocenské politiky a spřátelených nadnárodních energetických koncernů. Ve svém posledním díle se navíc kriticky věnuje i americkému a čínskému geopolitickému expansionismu, kterému otevřeně přiznává surovinový podtext doprovázený militarizací jejich přítomnosti. Obzvláště pak ve věci

¹¹⁵ YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011, str. 264. ISBN 978-1-59420-283-4.

¹¹⁶ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 59. ISBN 978-0-241-47234-7.

Jihočínského moře tvrdí, že „*Jihovýchodní Asie je z bezpečnostního hlediska integrovaná se Spojenými státy, ale z ekonomického hlediska i s Čínou ... je to však nárůst v čínském zbrojení, který přivedl další země v regionu – ASEAN, stejně jako Japonsko a Austrálii – k utrácení stále větších částek peněz za zbraně.*“¹¹⁷ Obzvláště významné je pak jeho tvrzení věnující se dopravnímu potenciálu oblasti Jihočínského moře, neboť zde vysvětluje, že Čína se snaží svou aktivitou ovládnout nejen případnou těžbu surovin z mořského dna, ale také chce kontrolovat tamní dopravní linie. Pro některé státy jako je Japonsko a Jižní Korea, je navíc otevřený průjezd transportními koridory podstatně významnějším bodem jejich národní i ekonomické suverenity, než případná nová těžba z dané oblasti. Z čehož usuzuje, že se Jihočínské moře nestane „novým perským zálivem“, neboť význam této oblasti nedosahuje globálního významu pro transport ropy na světové trhy, jak je tomu u stávající problematiky Perského zálivu. Yergin se domnívá, že „*Jihočínské moře je v podstatě mezníkem mezi Čínou a Spojenými státy ... Pokud jde o energii, tak střet národů lze zmírnit uznáním, že pobřežní vody Jihočínského moře pravděpodobně nebudou dalším Perským zálivem, co se dodávky týče, a že nejdůležitějším příspěvkem k energetické bezpečnosti je bezpečný průplav tankerů přes tamní vody.*“¹¹⁸ U tematiky Japonska pak dodává, že Japonsko a Jižní Korea jsou závislí na Jihočínském moři jako na dálnici pro většinu svých vývozu a dovozu. Aktivity Číny tudíž považují za majoritní hrozbu své bezpečnosti.¹¹⁹ Dokud se tedy neotevře nový dopravní koridor někde jinde, tak tyto státy zůstanou závislé na událostech v Jihočínském moři.

3) Třetím pilířem názorového aparátu je dílo S. Dinara a jeho kolegů věnujících se problematice konfliktu o vzácné přírodní zdroje, jejichž nedostatek může vyvolat ozbrojený střet i případnou kooperaci mezi jejich uživateli. V díle *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation* se kolektiv autorů zamýšlí nejen nad myšlenkou konfliktu a války o zdroje,¹²⁰ ale také nad možným vývojem, který by mohl případný konflikt o zdroje následovat. Autoři zde spatřují jistý potenciál ke kooperaci. Daný pohled tím nabízí unikátní perspektivu, která není ve vědeckých kruzích tak častá, neboť S. Dinara na jedné straně přijímá realistický pohled na zdrojovou základnu

¹¹⁷ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 169. ISBN 978-0-241-47234-7. 22. Dne 8. 2023 se kupříkladu největší australská válečná loď HMAS Canberra zúčastnila společných cvičení s Filipíny a US Navy. Tímto společným cvičením se Západ snaží posílit obranné vazby států v Jihočínském moři stojících tváří v tvář rostoucí vojenské přítomnosti Číny.

¹¹⁸ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 170 a 171. ISBN 978-0-241-47234-7.

¹¹⁹ Ibid, str. 171.

¹²⁰ K fenoménu války o zdroje blíže viz ACEMOGLU, D., GOLOSOV, M., TSYVINSKI, A., YARED, P. A *Dynamic Theory of Resource Wars*. NBER Working Papers 16682. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2011. Bez ISBN. Dostupné na <https://www.nber.org/papers/w16682> a dále viz TABB, W. K. *Resource Wars*. Monthly Review 58(8): 32, Jan 2007. New York: ProQuest Central, 2007. ISSN: 0027-0520.

jako na tradiční zdroj konfliktů mezi státy, ale na druhé straně se jeho jednotliví spoluautoři zamýšlejí nad možným řešením eskalované situace nebo již proběhnutých konfliktů. Dinar k tomu dodává, že: „*kromě malého počtu prací nebyla premisa o tom, že nedostatek zdrojů a zhoršování životního prostředí je podnětem pro spolupráci i vyjednávání, nikterak podrobněji rozpracována (proto tak učinil jejich vědecký kolektiv) ... nedostatek je totiž (dle jejich názoru) základním podnětem pro mezistátní spolupráci.*“¹²¹ Úvahou o možné spolupráci názory Dinara a jeho kolegů korespondují s výše použitou teorií zralosti. U teorie zralosti byl představen koncept vzájemně lákavé příležitosti, jako jedné z možných zlomových událostí, na jejichž základě může konflikt uzrát do bodu, kdy jsou zúčastněné strany ochotné přistoupit k jeho řešení. Dinar a kolektiv ale poukazují na environmentální dopady, degradaci oblasti a kritický úbytek ve zdrojové základně přesahující hranici přirozené regenerace některých přírodních zdrojů. Tyto doprovodné jevy pak ve světle užití teorie zralosti můžeme považovat za zdroj bolesti, kterou daný konflikt svým účastníkům působí, neboť nedostatek je hrozbou.

Dokud je tato bolest snesitelná, nemají státy tendenci přikročit k řešení svého vzájemného konfliktu. S růstem negativních dopadů však může bolest narůstat až do bodu, kdy konflikt uzraje do vhodného okamžiku, příhodného pro vzájemnou diskuzi nad kooperací k jeho řešení. Díky rostoucímu nedostatku v konflikt může naopak dospět i k eskalaci a snaze stran o unilaterální řešení. Případná válka o zdroje pak představuje typický posun v eskalaci konfliktu, který způsobí nemalou bolest a ztráty všem zúčastněným stranám. Fettweis k tomu dodává, že navýší-li se tlaky na státy, aby si zajistily stabilní dodávky, tak výsledkem bude nestabilita a dokonce i konflikt ... „*nedostatek by mohl být určujícím rysem jednadvacátého století, který může zplodit řadu „válek o zdroje“ zapříčiněných tím, jak se státy budou snažit zajistit dodávky komodit, které se staly životně důležitými pro jejich bezpečnost i ekonomiku. Pokud by svět obsahoval neomezené množství přírodních zdrojů, tak by současná éra velmocenského míru mohla pokračovat donekonečna, bohužel však může přijít čas, kdy státy pocítí potřebu jít do války, aby si tím zajistily bezpečné dodávky (požadovaných) surovin.*“¹²²

Ve věci války o zdroje je důležité připomenout i právo ochrany svých zdrojů, které vychází nejen z národní suverenity státní moci každého mezinárodně uznaného státu, ale bylo také přiznáno na úrovni mezinárodních organizací. Již v roce 1962 totiž na pozadí eskalující

¹²¹ DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 9. ISBN 978-0-262-51558-0.

¹²² FETTWEIS, CH. J. *Is Oil Worth Fighting For? Evidence from Three Cases*. In: DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 201. ISBN 978-0-262-51558-0.

studené války a Karibské krize zasedlo Valné shromáždění OSN, které následně přijalo resoluci s názvem Trvalá suverenita nad přírodními zdroji.¹²³ Resoluce stojí na třech ústředních principiálních zásadách národní surovinové svrchovanosti, které zároveň determinují způsoby zacházení státu se svými přírodními zdroji. Prvním tímto pravidlem je národní rozvoj a blahobyť, neboť resoluce každému státu přiznává právo uplatňovat úplnou svrchovanost nad svými přírodními zdroji, pokud tak koná v zájmu národního rozvoje a blahobytu svých obyvatel. Druhým principiálním právem je zásada výzkumu a rozvoje, která zakládá státům právo zacházet se svými zdroji tak, jak tyto státy i jejich národy v souladu s vlastními pravidly a podmínkami svobodně považují za nezbytné. Opět je touto zásadou referováno na suverenitu státní moci, neboť druhá zásada připomíná, že žádný stát nesmí být nucen přijímat pravidla ani podmínky, které mu nutí jiný stát. Z této zásady vyplývá právo na vlastní normotvorbu obepínající výzkum, vývoj, extrakci i následné nakládání s přírodními zdroji, které náleží příslušnému státu. Státy tedy mohou v rozvoji a využívání přírodních zdrojů činit vše, co považují za nezbytné. V tomto bodě se resoluce 1803 nikterak nevyjadřuje k ochraně práv ostatních států, neboť předpokládá, že každý stát má suverénní právo nad svými zdroji, z čehož vyplývá, že státy mohou konat jen tak, aby neomezovaly stejná práva jiných států. V následujících kapitolách této práce však bude ukázáno, že tímto způsobem řada regionálních hegemonů nekoná a cizí zdroje si často chtějí nezákonně usurpovat pro sebe. Pokud je pak jejich oponent konkurenceschopným aktérem, tak poté nastává fáze vleklého teritoriálního sporu. V případě slabších oponentů pak velmoci i regionální hegemoni volí mezi užitím síly či vnucené kvazi-výhodné ekonomické spolupráci při využívání daných zdrojů. Obě z alternativ nejsou však ničím jiným, nežli mocenskou hrou o zdroje, které chce silnější stát ovládnout různými prostředky své mezinárodní politiky. Významnou součástí resoluce je proto také ujednání definující pravidla nakládání s výnosy z těžby a extrakce.

Třetí zásadou je kapitalizace výnosů z těžby a extrakce vlastních zdrojů, kterou se státům přiznává právo přeměny svých nákladů spojených s využíváním vlastních zdrojů na finanční a jiný majetek. Nejedná se o prosté zpeněžení zdrojů prodávaných na komodity, ale o komplexní problematiku nakládání s kapitálem i výnosy spojenými se státním přírodním bohatstvím. Veškeré výnosy i akumulovaný kapitál podléhají podmínkám povolení dle platného národního i mezinárodního práva, což zakládá jistý stupeň dohledu nad tím, kdo a jakým účelem zdroje využívá. Obzvláště významným prvkem je zde přiznání role mezinárodního práva při nakládání s výnosy a kapitálem.

¹²³ Viz resoluce Valného shromáždění OSN č. 1803 (XVII).

Zásady surovinové svrchovanosti však efektivně neřeší situace, v nichž se některé predátorské státy rozhodnou používat prodej svých přírodních zdrojů ke geopolitickému nátlaku na importní regiony nebo k nátlaku na místní vlády slabších avšak surovinově bohatých území. Třetí zásada resoluce OSN č. 1803 sice referuje na právo přeměny svých zdrojů na finanční a jiný majetek, ale komplexnější úprava by zde rozhodně byla na místě. Národní zákonodárství a mezinárodní právo mají souběžně chránit i limitovat využívání přírodních zdrojů za účelem zisku, ale v praxi je stejně důležité deklarovat práva nakládání se zdroji jako i zákazy jejich zneužití. Problematika nakládání s výnosy z prodeje přírodních zdrojů, stejně tak jako problematika používání surovinového kapitálu však přesahuje potřeby této práce a proto není vhodné hlouběji tuto tematiku rozebírat. Co se ochrany před agresorem prahnoucím po národních zdrojích týče, tak státy mohou využít pestré palety bezpečnostních struktur vycházejících z jejich mezinárodní politiky. Ať se již jedná o bezpečnost opírající se o členství v bezpečnostních aliancích či regionálních integračních uskupeních nebo při aplikaci práva na kolektivní a individuální sebeobranu dle čl. 51 Charty OSN, tak vždy teoreticky existují mechanismy, jak může stát své přírodní zdroje bránit. Resoluce 1803 pak k tomu zakládá zdroj mezinárodního práva trvalé suverenity nad svými přírodními zdroji.

Na první pohled se může jevit, že se zde výklad oddálil od názorového aparátu představujícího unikátní pohled na porozumění fenoménu válek o zdroje. Pro pochopení válek o zdroje je ale nutné vysvětlit i dvě specifické události, které mohou v mezinárodním prostředí nastat. Tyto události svou podobou sice nevypadají jako typický ozbrojený konflikt vedený s cílem získat kontrolu nad cizími zdroji, ale svým rozsahem de facto znamenají efektivní ztrátu kontroly nad domácími surovinami. Z toho důvodu bylo nutné představit základy fungování mezinárodních pravidel nakládání se zdroji i se zdrojově vzniklými výnosy.

První specifickou událostí je stav okupace, kdy okupující mocnost využívá přírodní zdroje na okupovaném území. Okupující síla nemůže nakládat s veřejným majetkem okupované země jako by to byl její národní majetek. Do tohoto majetku spadá nejen naleziště zdrojů samotných, ale i příslušná infrastruktura. Okupující stát je však oprávněn využívat tento kapitál, brát z něj plody a tyto plody prodávat. Dále je oprávněn používat výnosy vzniklé nakládáním s plody tohoto využívání a spotřebovávat je pro své účely. Okupací se tedy cizí státní moc může dostat ke zdrojům jiného státu a to s obdobnou efektivitou, jako při územním zisku surovinově bohatých území. Státy tedy mohou ovládnout cizí zdroje nejen dobytelskou válkou nebo dořešením teritoriálního sporu v jejich prospěch, ale i okupací daných území (viz Jihočínského moře). Jednoduchá úvaha o válce o zdroje, v níž jeden stát

v touze získat přírodní zdroje jiného státu provede válečné tažení za účelem zisku cizího zdrojově bohatého území, je tedy velmi nepřesná. Válka všech proti všem ani post-apokalyptické scénáře, v nichž poslední přeživší skupiny lidí vedou urputné a krvavé boje o přírodní zdroje, nejspíš taky nikdy nenastanou. Konflikt o suroviny však může státy přivést k uplatňování nestandardních přístupů i lstivých taktik s rozdílnou intenzitou ozbrojené eskalace. „*Energetika se stala samozřejmostí při kalkulování konfliktů. Zdroje se stávají zatím oficiálně nepřiznaným casus belli, ale nejen to. Musí být vzaty do úvahy i během války.*“¹²⁴

Přírodní zdroje a energetické suroviny mají tendenci lákat mocnější státy, které se pro jejich zisk uchylují k nestandardním formátům mezinárodní politiky. Není to však jen ozbrojená válka vedená se záměrem teritoriální expanze či okupace surovinově významného území, ale daleko složitější mix nástrojů tvrdé i měkké síly, které napomáhají jednomu státu umožnit využívat zdroje právoplatně náležící státu jinému. Až do války na Ukrajině z počátku roku 2022 se o suroviny soutěžilo nejvíce na ekonomické úrovni prostřednictvím TNK a dobytelská válka i okupace regionů se surovinovým potenciálem nabývaly podoby humanitárně-lidsko-právních intervencí, vývozu demokracie, plíživé výstavby umělých ostrovů nebo války proti terorismu. Dodávky surovin pak některé státy jako kupříkladu Rusko používalo ve své mocenské politice k ovlivňování importních regionů. Nejvíce patrné bývá takové chování v otázce kontroly těžby fosilních paliv potřebných pro chod průmyslových odvětví. Nejčastěji je to ropa a zemní plyn, které bývají předmětem sporu, jehož intenzitu ale tradičně snižuje strach z možného šoku, neboť tyto suroviny státy potřebují jednak pro chod své domácí ekonomiky a jednak k importu za co možná nejvyšší světové ceny.

Druhou specifickou událostí je využívání domácích přírodních zdrojů ze strany nadnárodního kapitálu kontrolovaného mezinárodními obchodními subjekty (dále jen TNK), jejichž nezávislost na zájmech konkrétních spřátelených světových mocností je přinejmenším sporná. Tento stav může předcházet nebo i následovat ozbrojený konflikt, u kterého důvody jeho vzniku obsahují nejprve skrytý, ale na konec vždy dodatečně vyjevený surovinový důvod. Ve světě energetické bezpečnosti a příležitostných válek o zdroje je totiž tradičním jevem, že národní přírodní bohatství jednoho státu využívá TNK původem z jiného civilizačního okruhu, která plody z daného zdroje sice prodává na mezinárodních trzích, ale její náklonnost k zemi svého původu ovlivňuje zdrojový region ve prospěch cizího státu. Z komoditních trhů

¹²⁴ KREJČÍ, O. *Geopolitika a energetika*. In: VSMVV. *Energetická bezpečnost a mezinárodní politika: Konference pod záštitou místopředsedy Senátu Parlamentu ČR Zdeňka Škromacha*. Senát Parlamentu České republiky, 18. Října 2011. Praha: Profesional Publishing, 2011, str. 11. ISBN 978-80-7431-075-1.

si pak suroviny mohou koupit všichni účastníci světové ekonomiky, včetně obyvatel a firem z daného národního státu, avšak již za světové ceny, často neodpovídající jejich stávající domácí kupní síle. Zdrojová země tedy efektivně přichází o schopnost využívat své přírodní bohatství k rozvoji blahobytu svého národa. Ropné státy blízkého východu jsou výjimkou a to díky jejich TNK. Vstupu energetických konsorcií do zdrojových regionů často předchází vojenská intervence některé ze světových mocností, která se do daného regionu snaží vyvést demokracii, chránit lidská práva, etablovat západní liberálně-demokratický řád tržní ekonomiky, chránit výsledky vykonstruovaných referend nebo ochraňovat národnostní menšiny náležící do jejich národnostně provázané civilizace. Ať se tedy již jednalo o vojenské intervence USA doprovázené následnou amerikanizací, nebo o britskou, francouzskou, sovětskou a dnes i ruskou okupaci, tak vždy nastává obdobný scénář. Po svrnutí původní vlády dochází k obměně vládnoucích skupin ve prospěch elit vnímajících přínosy přílivu zahraničního vlivu. Po stabilizaci turbulentního zdrojového území nastává vstup zahraničního kapitálu do lokální ekonomiky a následný příliv zahraničních korporací. TNK posléze začnou těžit místní přírodní zdroje, načež je dodávají na světové komoditní trhy. Domácí podniky bývají začleněny do energetických konsorcií nebo se stanou příjemcem zahraničních investic potřebných k nárůstu extrakce. Důležité je pak pouze to, kam plyne zisk z těchto prodejů, jak moc jsou saturovány globální energetické trhy a jak silné vazby mají dané TNK na vlády původně intervenujícího státu, který svou intervencí otevřel prostor k jejich etablaci.¹²⁵

Nemusí tedy hned rovnou jít o válku o zdroje. Argumentace odůvodňující nutnost expanze odvozené z pozice geopolitiky nebývají proto v moderní energetické politice států příliš časté, neboť soudobou produkci energií ovládají TNK a státy by měly být pouhými účastníky světového komoditního trhu. Vyjma případů petropolitického oportunismu států, jejichž národní vládnoucí elity disponují nad těžebním průmyslem jistým stupněm absolutistických vazeb, má tedy globální energetický trh fungovat bez subvencí, regulací, národních preferencí a v duchu svobodné hospodářské soutěže. Vývoj moderních dějin vztahený na těžbu i spotřebu energetických surovin však ukazuje přesný opak této úvahy. O nezaujatosti TNK a globálním liberalizovaném trhu s energiemi by se tedy dalo s úspěchem pochybovat. Není však účelem této práce prokazovat tabuizovaná témata, o nichž ve svých dílech píše již D. Yergin. Klíčové avšak uvědomit si, že surovinové bohatství může vést ke scénářům, mezi které se řadí válka o zdroje, teritoriální expanze, okupace, osvobozující intervence, export

¹²⁵ Blíže k energetického expansionismu viz SMIL, V. *Energy at the crossroads: global perspectives and uncertainties*. Cambridge: MIT Press, 2005. ISBN 978-0-262-19492-1 a dále viz YERGIN, D. *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*. New York: Free Press, 2009. ISBN 978-1-4391-1012-6.

demokracie či dokonce geopolitický proud energetického expansionismu prováděný kombinací mocenské politiky a spolupráce se spřátelenými TNK. Efekt ale bývá podobný.

V některých situacích může výskyt vzácného zdroje v regionu státu přimět i ke spolupráci. Nejčastěji se inklinace ke kooperaci a spolupráci objevuje v otázkách zajištění dodávek ropy, o čemž Fettweis tvrdí, že „*sklizení ekonomických i finančních výhod plynoucích z těžby ropných zdrojů vyžaduje mezistátní koordinaci (např. ohledně nevyřešených územních nároků nebo exportních tras)*“.¹²⁶ Dinar k tomu dodává, „... že taková spolupráce může sloužit k posílení široce definované regionální a mezinárodní bezpečnosti. Například v souvislosti s ropou a nerostnými surovinami, které byly označeny za neobnovitelné zdroje s největší pravděpodobností rozpoutat mezistátní válku, ... nedostatek a touha využít taková lukrativní aktiva ale povzbuzují země i ke koordinaci příslušných akcí.“¹²⁷

Pokud však státy nejsou ochotny nebo schopny rozvinout patřičnou spolupráci, tak poté se scénář ozbrojené eskalace se surovinovým podtextem opět stává pravděpodobným vyústěním konfliktního vývoje. V případě propuknutí války o zdroje a zdrojově bohatá území autor této práce ve světle výše zmíněných argumentů i použitého teoretického základu předpokládá, že po odeznění ozbrojeného konfliktu se o extrakci zdrojů, nacházejících se v post-konfliktních regionech, nakonec stejně postarají spřátelené TNK koordinující svou činnost s příslušnými zainteresovanými státy. Skryté mocenské vazby mezi těmito energetickými společnostmi a predátorskými státy však vždy nahrávají ve prospěch hegemonických velmocí. Autor se navíc domnívá, že pravděpodobnost výskytu války o zdroje je o to vyšší o kolik je slabší ze stran teritoriálního sporu méně ochotná přijmout nadnárodní kapitál provázaný s mocenskou politikou opozitní strany. Následující úvaha však není vědecky prokazatelná, a proto ji nebylo možno postulovat jako hypotézu o tom, že pokud není slabší stát ochoten přijmout svou podřízenou pozici zdrojového regionu, tak investice od TNK vystřídá příliv mocenského vlivu zainteresované velmoci. Autor se domnívá, že válka o zdroje v 21. století, včetně výše vykreslených alternativ opanování cizích zdrojů, získala novou podobu a lze ji zařadit pod hybridní strategie všech globálních velmocí. Surovinová politika navíc překonává hranice regionů a velmoci jako USA, Čína, Rusko a Velká Británie se nezděrahnají vstupovat do vzdálených regionů, v nichž spatřují své surovinové, energetické či dopravně-strategické

¹²⁶ FETTWEIS, CH. J. *Is Oil Worth Fighting For? Evidence from Three Cases*. In: DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 227. ISBN 978-0-262-51558-0.

¹²⁷ DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 303 a 304. ISBN 978-0-262-51558-0.

zájmy. Japonsko zde není výjimkou, i když jeho geografická poloha jej determinovala do role významného regionálního konkurenta bez skutečné možnosti dosáhnout pozice makroregionálního hegemonu. Struktura mezinárodních vztahů a geografická pozice země tedy působí v neprospěch Japonska, které je odsouzeno k neustálému surovinovému konfliktu v okolních vodách i k vyvažování moci se svými rivaly. Japonsko se navíc svou mezinárodní politikou zajímá o regiony, v jejichž vodách působí nejen lokální, ale i globální moc. V níže představených teritoriálních sporech se surovinovým podtextem tedy bude brán v potaz nejen ukazatel fyzického násilí a militarizace oblastí, probíhající mezi účastníky sporu, ale také přítomnost mimoregionálních mocností a soukromého nadnárodního kapitálu. Všechny tyto parametry pak lze považovat za jevy spadající do tematiky konfliktu či války o zdroje.

2.3 Pojmosloví, definice, terminologie a klíčová slova

Následující pasáže představují konceptualizaci tj. vymezení pojmů klíčových pro tvorbu této rigorózní práce. Z relativně obsáhlé množiny dílčích definic byly vybrány konkrétní odborné názory a definice vymezující co dané pojmy pro předkládaný výzkum znamenají. Uzamknutím těchto pojmů pod konkrétní níže představené definice napomáhá nejen snadnější orientaci v rámci konkrétních definičních charakteristik, ale také předurčuje, jak má čtenář textu konkrétní pojmy chápat, neboť stejným způsobem je chápe i autor této práce. Následuje tedy jistý terminologický slovníček zaměřující se na pojmosloví vybraných klíčových pojmů a jejich definic. Mezi hlavní používané a definované pojmy a klíčová slova se řadí: 1) geopolitický expanzionismus a mocenský apetit; 2) prokletí přírodními zdroji; 3) konflikt optikou teritoriálních sporů; 4) teritoriální vody, přilehlá ekonomická zóna, kontinentální šelf a volné moře; 5) dopravní uzly a škrťací body; 6) válka o zdroje; 7) energetická a surovinová bezpečnost. Některé pojmy jsou natolik významově jasné, že stačilo zvolit příhodnou paletu definic, ale jiné pojmy jsou naproti tomu natolik komplexní, že vysvětlení vyžadovalo širší záběr, což vytvořilo jistou asymetrii v délce níže představených charakteristik.

2.3.1 Geopolitický expanzionismus a mocenský apetit

Tyto zdánlivě oddělené pojmy představují středobod pojmosloví předkládané rigorózní práce, neboť při zkoumaných teritoriálních sporech bylo zjištěno, že jedna ze stran sporu je vždy velmoc, která by případnou expanzí do vícera stranami nárokovaných teritorií získala nejen mocenskou převahu v regionu, ale také chce posílit svou celkovou geopolitickou váhu i rozměr vlastní surovinové základny. Nutnosti řešit nejrůznější ať již reálná či konstruovaná ohrožení plynoucí z absence úplné kontroly nad sporným teritoriem, tamními zdroji či

dopravními trasami, se navíc stává častým akcentem rétoriky vládnoucích politických elit. Lokace Kurilských, Spratlyho i Paracelských ostrovů a koridory Severního ledového oceánu navíc představují geostrategické body světové obchodu i extrakce tamních přírodních zdrojů. Stejně tak tomu může být v otázce Falklandských ostrovů, jejichž význam se logicky přenesl na přilehlé průplavy a možná i na Moře Scotia, které je okrajovým mořem Atlantského a Jižního oceánu. Ve všech testovaných souvislostech disponují daná teritoria surovinovým potenciálem k těžbě fosilních paliv, čímž se vedle svého dopravně strategického významu stávají zároveň i předmětem zájmu energeticko-bezpečnostní politiky řady velmocí, jako jsou Čína, Rusko, USA a Japonsko. Jejich chování se dá označit za tradiční projevy expanzionismu autoritářských států, nebo států s inklinací k těmto formám rozšiřování svých sfér vlivu daleko za hranice vlastního území. Teritoriální, ekonomická či alespoň surovinová expanze těchto států je totiž odrazem jejich dlouhodobé mezinárodní politiky. Expanzionismem se pak tradičně rozumí politika státu cílená na získání většího území prostřednictvím budování vojenského impéria, dobývání nebo za pomoci nástrojů kolonialismu. V moderním pojetí se do územní kontroly řadí také ekonomická expanze domácích firem na nové trhy za účelem kontroly místních výrobních faktorů nebo k propojování trhů. Pro účely této práce se však výzkum expanzionismu myšlenkově vrací k ozbrojenému záboru cizího teritoria, jehož cílem je rozšíření svého území za hranice původního státu. Pokud je teritorium bohaté na zdroje, které nelze efektivně získat spoluprací, tak čím více je elasticita poptávky po zdroji nižší a jeho cena na světových trzích vyšší, tak tím větší je tendence zdrojové území dominovat i za cenu války. Pokud však náklady na ozbrojené akce potřebné k záboru a udržení daného území převyšují potenciální zisky vyplývající z případné nenásilné spolupráce, tak poté se státy chudší na daný zdroj uchylují spíše ke složitější geopolitické strategii využívající jak měkké nástroje mezinárodní politiky,¹²⁸ tak i různé druhy ekonomické spolupráce, včetně užití PZI.

Geopolitický expanzionismus lze tudíž chápat jako snahu rozšířit svou teritoriální politiku i ekonomicko-bezpečnostní zájmy a svůj vliv nejen do přilehlých hraničních regionů, ale také do zón nacházejících se tradičně ve správě jiných často geopoliticky opozitních aktérů světové ekonomiky. Světovou ekonomikou se pak rozumí globálně propojený tok zboží, služeb, peněz, práce, kapitálu i surovin překračující hranici národních trhů. Takové trhy posléze mezinárodní obchod propojuje do globalizovaného tělesa světového hospodářství, v němž expanzionismus jednoho státu již dávno přesahuje prostý zábor fyzického území silou

¹²⁸ Blíže o souboru nástrojů měkké a tvrdé síly viz NYE, J. S. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011, str. 5-10; 18-30; 39-49; 81-86. ISBN 978-1-61039-069-9.

a obsahuje takové praktiky jako globalizace či nejrůznější hybridní strategie. Ve svém užším pojetí pak geopolitický expanzionismus můžeme vnímat optikou geopolitického proudu energetického expanzionismu,¹²⁹ který obepíná expanzionistické konání dílčích aktérů v mezinárodních vztazích a připisuje jejich teritoriálním i obchodním expanzím surovinový podtext. Snaha získat energetické suroviny, obzvláště pak fosilní paliva, je v praxi řady států tradičně vyplněna nejen konfliktů o zdroje a zdrojově bohaté území, ale také snahou o vývoz svých společensko-kulturních a socio-ekonomických idejí do zdrojově bohatých zemí třetího světa. Nástrojem je zde i expanze národního energetického průmyslu či tvorba mnohostranných těžařských konsorcií, které sice zprvu zapojí lokální průmysl do rozvíjejících se aktivit, ale postupem času začnou dominovat nejen při těžbě daného naleziště, ale i na místním trhu práce. Globalismus přinášený vstupem TNK do národní ekonomiky pak definitivně mění ráz tamního prostředí. PZI navíc postupně modulují i ochotu snášet expanzi civilizace z níž daná TNK a doprovodné společensko-kulturní i socio-ekonomické vlivy pochází. Významným aktérem se pak v tomto procesu stávají právě ony společnosti, které šíří nejen svou korporátní kulturu a své ekonomické zájmy, ale i zahraniční způsoby, trendy a tradice. Ať již patriotismem relativně nezátížené ropné TNK (BP, Royal Dutch Shell, ExxonMobil, ...) nebo na politiku národního státu silně navázané energetické společnosti (CNPC, Sinopec, Gazprom či Saudi Aramco, který ve svých obrotech na jaře roku 2022 překonal dokonce i společnost Apple) napomohou nejen k vývozu vytěžených surovin ze zdrojové země směrem na světové trhy, ale také dovozu cizích hodnot i zahraničních kulturních vlivů do nových trhů přijímající rozvojové země. S těžbou energetických surovin a rozvojem domácího energetického trhu tedy do domácí ekonomiky vniká i sféra ekonomicko-politického vlivu cizích mocností a jejich kultury. Energetika tedy přináší mísení civilizací.

Podobně tomu je tomu také i u těžby ostatních surovin, neboť giganti světové těžby (Glencore, BHP Billiton, Anglo American, Vale, Shenhua Energy, ...) svým působením v národní ekonomice zdrojových zemí přináší na místní trhy nejen své přímé zahraniční investice, ale také otevírají průtok globalizačních procesů zabarvených místem svého originálního původu. Civilizační originalita korporátní identity a obchodní kultury je nepopíratelným rysem většiny TNK. S asijskými společnostmi přichází jiný stupeň reciproční poptávky i podnikové kultury, než je tomu u společností evropských, amerických či ruských. Příliv zahraničních odborníků, najímání místních pracovníků i ekonomická diplomacie

¹²⁹ O geopolitickém proudu energetického expanzionismu viz RUBAN, A. *Pozice Ukrajiny v Euroasijském transportu ropy a zemního plynu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 50-61. ISBN 978-80-7380-444-2.

bilaterálně jednajících vlád pak ovlivní pohled přijímající ekonomiky na hodnoty civilizačně odlišné nadnárodní společnosti. Tím posléze dochází k rozvoji sfér vlivu geopoliticky expandujících aktérů a k přijímání cizích hodnot slabší ekonomikou, zpravidla bohatou na lidské nebo přírodní zdroje, ale chudou na technologicko-kulturní výdobytky expandující civilizace. V tomto bodě je zároveň důležité vysvětlit, že ve všech komparovaných teritoriálních sporech se totiž nestřetávají jen rozdílné státy, ale také protichůdné civilizace, jejichž jinakost nachází v daném teritoriálním sporu četné třetí plochy. V případě multilaterálních sporů jako je tomu kupříkladu u dopravních koridorů v Severním ledovém oceánu, popřípadě při prosazování práva svobodné navigace v Jihočínském moři, pak dochází ke gravitačnímu efektu, v němž se slabší strany sporu snaží nacházet oporu u silnějších často civilizačně rozdílných účastníků sporu. V otázce Kurilských ostrovů je tomu zase podobně při kulturní aproximaci místního domorodého obyvatelstva Ainů, kteří se nyní přiklání spíše k japonskému způsobu případného ekonomicko-společenského rozvoje nežli k ruské správě a to i navzdory původním střetům mezi dávnými Japonci a domorodci. V historii se totiž japonská expanze dopouštěla vůči kurilskému domorodému obyvatelstvu řady krutostí a tak se Ainové dobrovolně schovali před japonskými etnickými čistkami pod ruskou nadvládu. Na počátku 3. dekády 21. století ale ruská správa místnímu obyvatelstvu již dlouhodobě nepřináší dostatečné ekonomické příležitosti ani kulturní stimuly a oblast celkově stagnuje (viz dále).

Ke konci století se v této věci Huntington domníval, že země se přidávají k zemím podobné kultury, čímž usilují vyrovnat váhu těch, kteří s nimi společnou kulturu nesdílejí, a tím se de facto utužuje civilizační okruh gravitující kolem ústředních států.¹³⁰ Dnes však lze rozeznat kulturní i civilizační aproximaci také zcela mimo okruhy původních civilizačních hranic. Zdrojem sblížování kultur i civilizací se stala globalizace, jejímž nositelem jsou nadnárodní korporace hledající ve zdrojových zemích levné přírodní zdroje, ve zpracovatelských ekonomikách levnou pracovní sílu a v cílových dané produkty přijímajících ekonomikách zase hledají kupujícího, který je ochoten v duchu své mezní míry užítu platit za produkty tu nejvyšší částku. To vše souvisí i s oním procesem geopolitické expanze, neboť přijímající ekonomiky států, do nichž proudí zahraniční produkty, investice i kapitál mají tendenci podstupovat proces kulturní aproximaci technologicky a ekonomicky nadřazené civilizace. Nálady ve společnosti, kde pracovní trh ovládají TNK a spotřebě dominují zahraniční produkty, se posléze promítají do politického zázemí daného státu. Takový globalizovaný

¹³⁰ HUNTINGTON, S. P. *Sřet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 179-209. ISBN 80-86182-49-5.

národ a i jeho politické elity posléze snáze přijímají zahraniční vlivy, čím se nevědomky postupem času dostávají i pod sféru vlivu takto geopoliticky expandujících velmocí. Vliv nadnárodních korporací a kontinuální ekonomický růst, který jde ruku v ruce s rostoucí spotřebou surovin a stoupající poptávkou po kapacitách výroby i způsobech přepravy, přispívá k vnímání pozitiv globalismu šířeného ze strany geopoliticky expandujících velmocí. Tyto velmoci představují gravitační střed expandujícího civilizačního okruhu, o kterém hovořil Huntington. Expandovat lze tedy nejen silou, ale také ekonomickými aktivitami v duchu mezinárodní dělby práce a dále participací na využívání zdrojů nacházejících se mimo hranice kontrolovaného území. Stačí jen svázat zdrojový region do své sféry vlivu a to ať již propojováním trhů, vzájemným obchodem, rozbojem bilaterálních ekonomických aktivit, nebo hrozbou použití síly potřebné k dominanci nad společnými zdroji a regiony.

Je nesmírně obtížné vysvětlit, co tedy vlastně znamená pojem geopolitický expanzionismus, pokud si uvědomíme, že nejčastěji vliv cizího státu, stejně jako dopady cizí kultury a zahraničních zájmů přinášejí do zdrojové ekonomiky aktivity TNK a jejich produkty, přičemž zároveň tyto společnosti již jejich původní mateřské státy de facto už ani nevlastní. Napříč světovou ekonomikou totiž existuje celá paleta TNK, v nichž politický vliv či kapitál mateřských států rezonuje s rozdílnou intenzitou. Kupříkladu existence soukromého mezinárodního kapitálu bez podílového vlastnictví ze strany státu je tradiční spíše pro západní liberálně demokratický svět, který se při expanzi svého vlivu spoléhá raději na globalismus a světovou ekonomiku. Západní TNK se často těší pravidelné preferenci ze strany státních zakázek, daňových úlev či jiných vládních praktik a na oplátku pak tyto společnosti neztrácí ve svých obchodních plánech ze zřetele ani surovinové a energetické zájmy svých mateřských států. Jsou to však spíše čínské, ruské, japonské či jihokorejské TNK, které expanzionismu mateřského státu pomáhají nejvíce. Kupříkladu státy jako Rusko nebo Čína se v dosahování svých surovinových zájmů nezděraňují používat TNK, jejichž vrcholový management je provázaný s politickou garniturou v mateřské zemi a vzájemné vazby jsou prorostlé nepotismem, organizovaným zločinem a korupcí.¹³¹ Pro účely této práce je však jedno, který typ TNK přichází získávat zdroje, neboť při zhodnocování konfliktního potenciálu komparovaných teritoriálních sporů je totiž rozhodující jednání, které překračuje standardní snahu o ekonomickou dominanci nad oblastí či tamními zdroji. V oblastech Kurilských

¹³¹ Blíže o korupci viz <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>. O praktikách Ruska a Číny využívajících pro své geopolitické záměry TNK viz <https://edition.cnn.com/2022/03/29/business/russia-gas-europe-blackmail/index.html>, dále kupříkladu viz <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/25/china-business-xi-jinping-communist-party-state-private-enterprise-huawei>, popřípadě <https://chinapower.csis.org/>.

ostrovů, Spratlyho a Paracelských ostrovů i Severního ledového oceánu jsou navíc zájmy i praktiky Číny a Ruska již natolik zjevné, že pozvolný ekonomický expanzionismus uskutečňovaný tamním režimům spřátelenými TNK již strategickou dominancí nad těmito oblastmi nezajistí. Poslední možností jak si zajistit tamní zdroje a uzlové body se tak opět stala alternativa agresivní teritoriální expanze, kterou se posléze predátorský stát pokusí ospravedlnit historickou, kulturní, bezpečnostní či národnostní rétorikou. Hluběji v této práci jsou pak studovány i příklady, kdy národní elity rozvíjejí sekuritizaci bezpečnostních témat pramenících, dle jejich politické rétoriky, z nedořešeného stavu tamního teritoriálního sporu.

Geopolitický expanzionismus tedy tato práce chápe jako soubor nástrojů mezinárodní politiky státu využívající tvrdou a měkkou sílu státu určenou k rozšiřování sfér svého ekonomického, politického a energeticko-bezpečnostního vlivu za hranice domácího teritoria. Tohoto vlivu je posléze užíváno k potlačování aktivit svých rivalů a k napojování zdrojově, strategicky i dopravně významných regionů do své globální geopolitiky. Doprovodným jevem může být i růst státního území. Původně domácí geopolitika tak z lokálních politických aktivit zohledňujících geografické vlastnosti státního teritoria získá nejprve příhraniční, poté regionální a posléze globální charakter. Při geopolitickém expanzionismu nastává situace, kdy do tvorby národní politiky vstoupí elementy zohledňující spektrum geografických faktorů nacházejících se ve všech světových územích, nad jejichž kontrolou projevují vládnoucí elity svůj mocenský zájem. Může se jednat jak o sporné příhraniční území, tak o území přímořské či dokonce o odlehlé zámořské oblasti. Geopolitický expanzionismus tedy definitivně mění ráz národní geopolitiky a tím i chování státu jak v sousedských, tak i v mezinárodních vztazích, přičemž směřování těchto aktivit v sobě nese jistý podtext mocenských zájmů vládnoucích elit geopoliticky expandujícího státu. Přístup k fosilním palivům i jiným přírodním zdrojům bývá rozhodujícím elementem případné geopolitické expanze. Výběr způsobu expanze pak záleží nejen na nákladnosti případných vojenských aktivit, ale také na zhodnocení přínosů pramenících z užití méně agresivních způsobů rozšiřování své dominance či vlivu nad cizím teritoriem a tamními zdroji. Geopolitický expanzionismus je tedy takové chování státu, kdy s hledem na zdrojové, dopravní a strategické vlastnosti zájmového teritoria mění stát svou politiku takovým způsobem, aby si zajistil expanzi svého území či alespoň jistou ekonomicko-vojenskou kontrolu nad oblastí a jejími zdroji. Tendence dominovat určitým regionům je často nadčasový fenomén a snaha ovládnout území se mezi vládnoucí elitou dědí. Co se pak tedy pojmu mocenský apetit týče, tak práce záměrně adoptovala tento pojem objevující se v žurnalistickém a populárně naučném prostředí, neboť se tím autor snaží

poukázat na fakt, že řada historických počinů expanzionistické politiky státu byla spojována s charakterovými vlastnostmi vládnoucích elit a jejich osobní vizí. Sny o velké říši jdou ruku v ruce s ambicemi mocnářů, dobyvatelů i machiavelistických státníků.¹³² Podle úspěšnosti takového konání pak historický odraz považuje dobyvatele za sjednotitele nebo za agresora a politika buď za vizionáře integrace, nebo za hrozbu mezinárodnímu míru. I v odborné literatuře, se však píše o dědičném apetitu mocností. Kupříkladu Mearsheimer tvrdí, že hlad po moci nikdy neutuchá a světové mocnosti kontinuálně disponují jistým mocenským apetitem, a i když jejich stát již dávno disponuje evidentní mocí takové intensity, že jej můžeme beze sporu označit za velmoc, tak tyto revisionistické státy budou vždy prahnout po větší moci a výraznější pozici v mezinárodním systému.¹³³ Mocenský apetit bývá často spojován s konkrétní osobou či politickou stranou, neboť globální média a opozitní státy snadněji cizí mezinárodní politiku odsuzují, pokud je dané konání připisováno konkrétní vládnoucí elitě či státníkovi. V období světových válek byl zase mocenský apetit spojován se státníky, kteří pro obhajobu svých útočných praktik používali učení německé geopolitiky. Mocenské počiny a rétorika obhajující geografickou expanzi se tudíž tradičně opíraly o učení geopolitiky.

Stejně jako tomu bylo opakovaně v historii, tak i v době tvorby této práce, tj. v průběhu roku 2022 a 2023 se opět mezinárodní prostředí uchyluje do pozice vtělování problémů mezinárodní bezpečnosti do podoby konkrétních revisionistických státníků, kteří se zasadili o expanzi do sousedních zemí. Antropomorfní personifikace mocenského apetitu a geopolitického expansionismu tentokrát nabývá podoby ruského presidenta Vladimíra Vladimiroviče Putina, přičemž jeho západními médii konstruovaný obraz běžné veřejnosti podstrkuje představu chtivého nemocného oligarchy s mocenským apetitem usurpátora.¹³⁴ Putin je prý navíc ovlivňován i novou ruskou geopolitickou tradicí, která pramení z myslitelů jako je Aleksandr Dugin, který se ve svém učení vrací k řadě původních geopolitických myšlenek. Putin však není jediný současný státník, kterému je přisuzován geopolitický a mocenský apetit. Z předešlého období lze na oplátku připomenout invazi tureckých vojsk

¹³² Mezi díla rozvíjející tuto myšlenku lze zařadit úvahy viz NÁLEVKA, V. *Stalinova hra o Zemi jitřní svěžesti: Korejská válka 1950-1953*. Praha: Epoque, 2009. ISBN 978-80-87027-93-6 dále RICHTER, K. *Dobyvatel světa: Válečná anabáze Alexandra Velikého*. Praha: Epoque, 2010. ISBN 978-80-87027-81-3 a také MACHIAVELLI, N. *Vladař*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2012. ISBN 978-80-7388-693-6.

¹³³ Blíže viz MEARSHEIMER, J. *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven: Yale University Press, 2018, str. 168–172. ISBN 978-0-300-24856-2.

¹³⁴ Vybrané příklady mediálního obrazu nalezneme v reportážích o zlovůli, zdraví, či psychické nestabilitě viz <https://www.nationalworld.com/news/world/putin-ill-russian-president-health-cancer-illness-bloated-immune-3598600>; <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/3/19/this-is-not-the-time-to-brand-putin-an-evil-madman>; <https://cnn.iprima.cz/stehlikova-odhadla-zdravi-vladimira-putina-ma-hlavu-jak-polstar-jeho-stav-se-horsi-107194> nebo <https://responsiblestatecraft.org/2022/05/03/reckless-and-ruthless-yes-but-is-putin-insane-no/>.

prezidenta Erdogana do Sírie z 20. ledna 2020, které předcházela Operace pramen míru z 13. října 2019, kdy do oblastí ovládaných kurdskými milicemi na východním břehu Eufratu vpadla turecká armáda za účelem vytvořit bezpečný koridor pro případné syrské uprchlíky. Stejně jako Západ nyní odsuzuje počínání prezidenta Putina, tak i tehdy rostl negativní mediální obraz turecké politiky zosobněné Recepem Tayyipem Erdoğanem.¹³⁵

Práce se tímto sice odklání ze seriózní roviny vědecké studie, ale pro účely výzkumu rétoriky politických elit a jejich sekuritizačních snah není možné tento rozměr medializovaného mezinárodního dění opomenut. V duchu zvolené teoretické linie bylo totiž při tvorbě této práce použito konceptů Kodaňské školy, která při identifikaci sekuritizačních procesů na rétoriku národních politických elit přímo poukazuje. V rámci výzkumu bylo tedy přihlíženo i k tomu, kdy se politické elity jedné ze stran teritoriálního sporu pokouší o předkládání nových bezpečnostních témat. Práce se v těchto okamžicích snaží identifikovat, kdy se národní politické elity pokoušejí širší veřejnosti vysvětlit jaké jim z absence kontroly jejich státu nad daným územím či tamními zdroji pramení bezpečnostní hrozby. Při hledání věcně příbuzných a tematicky relevantních procesů sekuritizace určitých témat, vztahujícím se ke studovaným teritoriálním sporům, bylo tedy přihlíženo i k medializované rétorice státníků argumentujících vůči cizí přítomnosti. Pohled na různé způsoby šíření těchto řečových aktů tudíž přivedl výzkum této práce i ke studiu mediálního obrazu určitých událostí. Úvahy nad motivací vybraných státníků jsou tedy logickou a přirozenou součástí níže předložených výzkumů. Myšlenka na mocenský apetit, jako na jeden z možných iniciátorů eskalace konfliktu směrem od vleklého teritoriálního sporu až k fyzickému ozbrojenému, často vojenskému konfliktu je tudíž přirozenou součástí této práce. Globálním zprostředkovatelem informací jsou pak média.

Pro účely této práce se mocenským apitemem myslí stav, kdy zájmy a vize vládnoucích jednotlivců nabudou podoby vojenských aktivit vedoucích k násilnému záboru území za účelem zisku tamních přírodních zdrojů, dopravních koridorů či strategických bodů. Na první pohled se sice takové konání jeví jako snaha o rozšiřování zdrojové základny daného státu, ale při hlubším studiu se začnou objevovat intersubjektivní realie vztažené přímo k osobě daného státníka. Tímto bodem myšlenka mocenského apetitu koresponduje s procesem, kdy daný státník či vládnoucí politická elita konstruuje bezpečnostní témata za účelem, který nesouvisí jen s objektivní bezpečností státu, ale i se subjektivními zájmy dané politické skupiny, jejíž

¹³⁵ Jak média vidí Erdogana v době jeho geopolitické expanze do Sýrie viz <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/10/turkey-leader-rebuffs-arab-eu-criticism-over-syria-operation>. Také později je Erdogan v médiích označován za oportunistického státníka zneužívajícího vývoj situace, viz <https://foreignpolicy.com/2022/03/29/ukraine-war-erdogan-peace-negotiation-ceasefire/>.

politické elity sekuritizují určitá témata, čímž buď zvyšují svůj politický kapitálu u širší voličské základny, nebo dosahují subjektivních cílů. Cílem takových posunů pak mohou být i nacionálními náladami umocněné invaze, jako v případě argentinské expanze na Falklandské ostrovy v roce 1982, nebo snahy místních vlád nabídnout své nespokojené veřejnosti nové celospolečenské téma. Jak již bylo definováno výše, tak Buzan, Weaver a de Wilde vysvětlují, že sekuritizace je proces vytváření hrozeb, kdy se určité téma, na základě intersubjektivního prezentování, stává otázkou bezpečnosti. Zde si práce dovoluje rozšířit klasické učení kodaňské školy o úvahy o tom, že i ona volba představovat určité téma jako bezpečnostní hrozbu podléhá intersubjektivnímu vnímání daného tématu ze strany konkrétní politické elity. Pro relevantní zhodnocení mocenského apetitu je pak důležitý nejen mediální obraz daného státníka, historie jeho kroků a veřejná proklamace vlastních motivací, ale také to, zdali je v daném státě vertikála moci svázána na jednu konkrétní osobu nebo zdali je konkrétní rétor pouze mluvčím určité vládnoucí politické elity. Nejvýrazněji je tento rozdíl patrný mezi Ruskem a Čínou, stejně jako mezi USA a Japonskem. Podobné jim je to, že se hlad po určitém území mezi státníky doslova dědí a zájem o určitá teritoria bývá odkazem minulých vlád.

2.3.2 Prokletí přírodními zdroji

O prokletí přírodními zdroji, známém také jako „dánská nemoc“, nebo „paradox hojnosti“, bylo již v historii napsáno podstatné množství odborných publikací i výzkumných studií.¹³⁶ Bylo vysvětleno, že silná zdrojová základna deformuje ekonomické aktivity země konkrétním preferenčním směrem a činí z daného státu střet surovinových zájmů silnějších aktérů i těžařských TNK. Přírodní bohatství tudíž nemusí být vždy pouze požehnáním s kladnými účinky na socio-ekonomický rozvoj státu. Zdrojové země bohaté na přírodní zdroje navíc bývají často zároveň i zeměmi třetího světa tj. tzv. rozvojovými a v některých případech dokonce nejméně rozvinutými ekonomikami světa, které trpí přelidněním a demokratické zásady dobré vlády i rovné obchodní soutěže jsou jim naprosto cizí. Pascual a Elkind tvrdí, že *„země bohaté na zdroje jsou zranitelné vůči tzv. prokletí přírodními zdroji, neboť země s větším bohatstvím zdrojů mívají nižší míru socio-ekonomického růstu, vyšší korupci a špatné hospodaření ze strany své vlády. Bohatství přírodních zdrojů může vést ke konfliktu v zemi nebo způsobit, že se vlády nebudou spoléhat na daňové příjmy, budou méně odpovědné*

¹³⁶ K tématice prokletí přírodními zdroji se vyjadřuje kupříkladu MÜLLER-KRAENNER, S. *Energy security: re-measuring the word*. London: Earthscan, 2008, str. 108-112. ISBN 978-1-84407-582-9 nebo také DYER., H., TROMBETTA, J., M. *International Handbook of Energy Security*. Geltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2013, str. 22-23, 74-75. ISBN 978-1-78100-789-1. Problematika byla ukotvena i na úrovni mezinárodních organizací jako je Institut pro správu přírodních zdrojů (Natural Resource Governance Institute), viz <https://resourcegovernance.org/analysis-tools/publications/primer-resource-curse>.

v rozpočtové politice a výrobní sektor země bude méně konkurenceschopný, neboť exportem levných přírodních zdrojů dojde k zvýšení směnného kurzu a posílení měny.“¹³⁷

Postižené zemi, která se dostane do područí spirály umělé preference konkrétního exportního surovinového odvětví a útlumu ekonomicko-spoločenských svobod hrozí významné sociální, ekonomické a politické problémy. Tyto problémy bývají sice jedinečné spíše pro země bohaté na ropu, plyn a jiné nerosty, ale s poklesem biodiverzity světové fauny i flóry se fenomén prokletí přírodními zdroji může rozšířit de facto na libovolný vzácný přírodní zdroj. Ve jménu nerušeného exportu výnosného zdroje zpravidla nastává stav, v němž místní vlády potlačují nejen své obyvatele, ale často záhy naprosto ztrácí ovladatelnost situace. Nekontrolovaná extrakce přírodních zdrojů navíc devastuje životní prostředí a šíří vliv negativních externalit¹³⁸ těžby do celé světové ekonomiky. Amazonie je tomu smutným příkladem. Řada rozvojových zemí bohatých na ropu, plyn či jiné nerostné suroviny se často až příliš soustředí na své prioritní odvětví, čímž si brzdí celospolečenskou elevaci, bez níž však nemůže daný stát dosáhnout svého plného ekonomicko-spoločenského potenciálu. Řada států bohatých na přírodní zdroje navíc tradičně patří mezi autoritativnější a v historii často i diktátorské režimy, které jsou zpravidla náchylnější ke konfliktům a bývají méně socio-ekonomicky stabilní než země bez takového přírodního bohatství. I když pak v postižených regionech existuje řada celospolečenských výzev, tak tamní vlády často přijímají politická rozhodnutí, která jsou sice přínosná pro těžbu, ale zároveň bývají negativní pro životní prostředí či kvalitu života. Růst těžby navíc mívá vliv na množství ekonomicko-spoločenských svobod daného národa. Zdrojové bohatství může dokonce způsobit povstání, podnítit separatismus nebo přilákat pozornost sousedních geopoliticky dravějších států, které si začnou agresivněji nárokovat sporná hraniční území, společné řeky či dopravní koridory. Průvodními jevy tohoto prokletí je korupce státní i lokální správy, zhodnocování směnného kurzu v neprospěch ostatních exportních segmentů ekonomiky, rozvoj nekontrolovatelného zahraničního vlastnictví, vznik epicenter bohatství a chudoby, organizovaný zločin a v poslední řadě i zrod konfliktů mezi

¹³⁷ PASCUAL, C., ELKIND, J. *Energy security: Economics, Politics, Strategies and Implications*. Washington, DC: The Brookings Institution, 2010, str. 218. ISBN 978-0-8157-6919-4.

¹³⁸ Externalitou se pak obecně rozumí činnost, kterou někdo způsobuje jinému náklady či zisky a to ať bez kompenzace či výnosu. Arthur Cecil Pigou ve svém díle *The Economics of Welfare* z roku 1962 definuje externalitu následovně: „Zdrojem hlavních divergencí mezi hodnotami čistého mezního společenského a soukromého produktu, který vzniká za dokonalé konkurence je fakt, že v některých ohledech část produktu jednotky z daných zdrojů obsahuje něco, co místo aby v první instanci přišlo osobě, která investovala jednotku, přijde místo toho v první instanci (např. před prodejem, pokud se prodává) jako pozitivní nebo negativní prvek jiným lidem.“ O teorii externalit viz SLOMAN, J. *Economics*. Cambridge: The University Press, 1991, str. 374 – 376. ISBN 0-7450-0859-3.

těžařskými firmami a místním obyvatelstvem. K názorům a potřebám postiženého obyvatelstva tamní vlády často nepřihlíží, ba právě naopak.

Thomas Friedman zjistil, že v otázce zdrojového bohatství existuje souvztažnost, mezi cenou ropy a tempem, intenzitou i udržitelností politických svobod a hospodářských reforem v zemích jako je Nigérie, Venezuela, Rusko či Irán. Tuto souvztažnost lze dle jeho názoru nejen měřit, ale také vyjádřit graficky pomocí konkávní a konvexní křivky, načež Friedman tvrdí, že ropa a demokracie nemohou koexistovat. Podle jeho představy, nazývané prvním zákonem petropolitiky, bude rostoucí cena ropy doprovázena úpadkem demokracie, načež nové zdrojové bohatství bude nerovnoměrně rozděleno a bude využíváno převážně ze strany ekonomických i politických elit, které jej použijí k posílení státního opresivního aparátu. Dění ve společnosti je posléze podřízeno kontinuálně nerušené těžbě daných zdrojů. Čím vyšší je navíc světová cena surové ropy, tím více jsou snižovány svobody slova i tisku, svobodné a spravedlivé volby, nezávislé soudnictví, vláda práva či demokratické volby ohrožující stávající státní aparát případnou volbou opozitní politické strany. Friedman dále uvádí, že doprovodným trendem je i rostoucí absence zájmu o mezinárodní názor na aktivity zdrojově bohatého státu. Opět zde platí, že čím více rostou ceny na světových trzích, tím více jsou dané národní elity lhostejné veřejnému i mezinárodnímu mínění a tím méně je zajímá širší světový názor.¹³⁹ Z výše přestavených zjištění autor usuzuje, že s rostoucí zdrojovou základnou de facto libovolných celosvětově poptávaných komodit s nízkou elasticitou jejich globální poptávky, klesá schopnost mezinárodního prostředí ovlivnit aktivity daného zdrojového státu, byť mohou být sebe agresivnější, nekalosoutěžní či výrazně nedemokratické. Ve vybraných případech pak prokletí přírodními zdroji může svými negativními dopady překročit vnitrostátní dimenzi, načež se doprovodné jevy dotknou i ostatních aktérů mezinárodních vztahů a světové ekonomiky. Kupříkladu rybolov autoritativnějších režimů Asie může způsobit negativní dopady na globální životní prostředí, načež dojde k přenosu negativních externalit směrem z lokálních epicenter i na ostatní účastníky světového hospodářství.

V této práci bude fenoménu „prokletí přírodními zdroji“ používáno v celé jeho významové míře a to i s přihlédnutím k tomu, že přírodní zdroje mohou přimět vlastnické státy k potlačování svobod a prosazování svých politik. Při prosazování své surovinové politiky může docházet k rozvoji agresivního chování projevovaného nejen vůči regionálním rivalům a místní populaci, ale i vůči ostatním ekonomickým konkurentům a sporným teritoriálním

¹³⁹ Blíže viz FRIEDMAN, T. *The first law of petropolitics*. Magazine Foreign Policy, 2006. Dostupné na <https://foreignpolicy.com/2009/10/16/the-first-law-of-petropolitics/>

vlastníkům, kteří by mohli ohrozit případnou extrakci daného přírodního zdroje či dokonce zamezit přístupu k nalezišti zdrojů. Stát prokletý přírodním bohatstvím navíc bývá často odsouzen rozvíjet svou extrakci těchto zdrojů i domácí opresivní praktiky, přičemž zároveň musí neustále pátrat po dalších přírodních zdrojích, neboť bez ústředního důvodu své oprese by tamní politické elity ztratily hlavní zdroj ospravedlňující jejich direktivní způsob vedení své vnitrostátní a mezinárodní politiky. Čína a Rusko jsou opět zářným příkladem této teze.

2.3.3 Konflikt optikou teritoriálních sporů

Konflikt nemusí být hned válkou, a to i když se jedná o ozbrojený vyhrocený střet opozitních stran při němž se demonstrací síly snaží jedna strana donutit druhou k přijetí své antagonické vůle. Předkládaný výzkum nicméně vnímá hranici mezi konfliktem a válkou velmi úzce a to právě v souvislosti s akcentem teritoriálních sporů. Práce v otázce analýzy konfliktů zkoumá, kdy a kde se jedná o konflikt postrádající projevy ozbrojeného násilí, kdy dochází k eskalaci a kdy se již objevují indicie naznačující možnost vývoje směrem až k ozbrojenému střetu, jehož smyslem bude prosazení maximálního stupně unilaterální dominance nad původně vícestranným územním nárokem. V třetí dekádě 21. století se totiž válečný střet cílící na získání nových území stal staronovým fenoménem mezinárodní bezpečnosti a práce tím nabyla na aktuálnosti. Ve světle aktuálních mezinárodních souvislostí je pak o to více důležité diferencovat mezi tím, co je to konflikt, kdy jde o územní spor řešený dle mezinárodního práva, popřípadě v jakém bodě se tento spor rozvíjí v ozbrojený teritoriálně ohraničený boj místních obyvatel, a kdy již nastává předvečer války. Eichler vysvětluje, že *„válka je nejčastěji definována jako přímé, somativní násilí mezi státy. Pokud jde o klasifikaci, považujeme za válku takový ozbrojený zápas, při kterém je přímo na bojištích (nebo v zázemí) během jednoho roku zabito nejméně tisíc lidí. Pokud jich je méně, používá se výraz ozbrojený konflikt.“*¹⁴⁰ A právě ozbrojený konflikt jako takový a jeho chápání nahlížené optikou teritoriálních sporů se surovinovým potenciálem je středobodem řady předložených výzkumů.

Co se však pojmu samotného týče, tak Wallensteen definuje, že *„konflikt je sociální situace, při které proti sobě stojí minimálně dvě strany / aktéři (jednotlivci, skupiny či státy), jež prezentují své odlišné zájmy a mají odlišný pohled na určitý fakt ... Tyto zájmy jsou navzájem neslučitelné, neboť aktéři usilují v tomtéž okamžiku získat dostupné omezené zdroje.“*¹⁴¹

¹⁴⁰ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009, str. 74. ISBN 978-80-7367-540-0.

¹⁴¹ WALLENSTEEN, P. *Understanding Conflict Resolution. War Peace and the Global System*, London: Sage Publication, 2019, str. 18. ISBN 978-1-5264-6198-8.

Definice dle Wallensteena obsahuje nejen materiální rozměr chápání konfliktu, ale posouvá porozumění tomuto pojmu do společenské sféry. Také i Waisová se přiklání k materiálně-společenskému rozměru definice konfliktu, přičemž specifikuje, že „*můžeme definovat konflikt jako sociální situaci, kdy v totéž okamžiku minimálně dva aktéři usilují o získání téhož statku – tohoto statku není dostatek, aby uspokojil poptávky obou / všech aktérů.*“¹⁴²

Detailní porozumění konfliktu jako fenoménu mezinárodních vztahů však přesahuje potřeby této práce. Pro účely této práce je totiž významný jiný způsob chápání konfliktu a to jako jevu vyskytujícího se na pomezí či v předvečer pohraniční války. Konflikt práce tedy chápe jako možný předstupeň války, kdy důvody i trvání dílčích fází konfliktu samotného (viz graf č. 1 v příloze č. 6) jsou stejně důležité, jako identifikace možných katalyzátorů, které mají vliv na případnou eskalaci ozbrojeného násilí. Zajímá nás obzvláště, kdy násilí eskaluje směrem od menších střetů až do válečného konfliktu dvou a více státních aktérů. V iniciační fázi tohoto procesu je důležitý i okamžik militarizace oblasti a různé stupně přípravné fáze, v níž se státy připravují na vojenskou eskalaci. Přípravné procesy se vyznačují nejen zbrojením či agresivní rétorikou vládnoucích elit, ale i dislokací bojových sil, vojenskými cvičeními a průzkumnými akcemi na sporném hraničním území. V daném způsobu chápání konfliktu jako významného pojmu se tedy pro účely této práce relativně stírá hranice mezi konfliktem a válkou, neboť ve všech studovaných teritoriálních sporech je logické případný potenciál ozbrojené eskalace konfliktu plně předpokládat. Teritoriální konflikt se pak jako takový řadí pod tzv. konflikt mezinárodní, z čehož vyplývá také vyšší zainteresovanost ostatních aktérů. Konflikt v mezinárodních vztazích je „*sociální situace, která vzniká, pokud dva či více aktérů, z nichž minimálně jeden je státem, usiluje o získání téhož statku v oblasti národních hodnot a témat a tento statek nestačí k uspokojení základních potřeb všech aktérů.*“¹⁴³ Významný je pak geopolitický rozměr příčin konfliktu, obzvláště u zdrojů, jejichž sdílenou extrakcí nedosáhne predátorský stát požadované úrovně rozvoje své surovinové základny a tak preferuje unilaterální řešení. K vyústění se vyjadřují Acemoglu, Golosov, Tsyvinski a Yared (viz dále).

Pro předkládané výzkumy je tudíž významný právě okamžik, kdy se aktéři sporu rozhodnou rozvinout svou teritoriální dominanci nad sporným územím i za pomoci militarizace oblasti, která půjde ruku v ruce s výskytem cílených ozbrojených střetů směřujících vůči opozitním nárokům i stranám. Významnější jsou však okamžiky, v nichž se aktéři odhodlají konflikt

¹⁴² WAISOVÁ, Š. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 181-182. ISBN 978-80-7380-177-9.

¹⁴³ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 35-36. ISBN 978-80-7380-339-1.

eskalovat a dané území zabrat silou. Autor se v tomto bodě domnívá, že u komparovaných teritoriálních sporů se vybrané státy nad daným způsobem řešení tamního teritoriálního sporu opakovaně zamýšlely. V návaznosti na silové řešení pak může mezi oběma stranami nastat stav propuknutí války, v níž pak paradoxně agresor i jeho oponent hledají různé argumenty a vysvětlení, proč daný konflikt eskaloval a proč je nutné o dané území bojovat v otevřené válce. Obě strany se pak snaží přesvědčit nejen svou domácí populaci, aby udělila válečnému konfliktu legitimitu, ale také se snaží obhájit se vůči ostatním aktérům mezinárodních vztahů a odůvodnit jim, proč v daném případě dochází k používání ozbrojeného a často i vojenského násilí. Autor zde přijímá geopolitickou premisu, že teritoria se státy nevzdávají bez boje a o území jsou ochotny vést i populačně relativně náročnou válku. Státy, jež jsou předmětem analýzy komparovaných teritoriálních sporů, navíc představují dosti protichůdné geopolitické aktéry, kteří (vyjma Argentiny) jsou zároveň centry (či součástí center) světové ekonomiky a zároveň protichůdnými civilizačními okruhy. Důvody k eskalaci konfliktu tudíž pramení nejen z historického kontextu, ale také z civilizační jinakosti a ideologické propagandy vládnoucích politických elit. Vedle ideologického základu konfliktů probíhajících mezi často civilizačně odlišnými státy se však práce snaží prokázat ještě jeden rozhodný důvod pro vznik a eskalaci konfliktu. Karafa pak v této souvislosti vysvětluje, že *„hranice mezi tím, co nazýváme konfliktem, a válkou je ideologicky pochopitelná, v praxi však jen obtížně rozeznatelná. Faktem je, že každá válka je konfliktem, ale ne každý konflikt je válkou. Konflikt je termín širší než válka proto, že může obsahovat větší spektrum neshleditelných cílů, a používá širší škálu možných řešení.“*¹⁴⁴ Ve vazbě na deklarovaný výzkumný záměr a výše představené teorie se tato práce snaží prokázat, že tradičním důvodem ozbrojených konfliktů je snaha jednostranně a definitivně vyřešit vleklý teritoriální spor nad územím, u kterého strany sporu předpokládají skrytý surovinový nebo zjevný zdrojový či dopravní potenciál.

Vedle chápání konfliktu jako potenciálního zdroje války je pak druhým způsobem, jak na definici konfliktu tato práce nahlíží, právě onen způsob vnímání konfliktu optikou teritoriálních sporů. Autor se domnívá, že mnohé teritoriální spory, pokud zde existuje silný zdrojový či dopravně strategický potenciál, nacházející se na daném sporném území, mají tendenci eskalovat v ozbrojené střety zainteresovaných aktérů. Pokud pak takové konflikty ve frontových oblastech způsobí v rámci jednoho roku ztrátu více než 1000 lidských životů, tak se začínají označovat jako válka. Pokud je ústředním důvodem takové války zisk zdrojové

¹⁴⁴ KARAFKA, V., HRINKO, M., ZŮNA, J. a kol. *Vybrané kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Vysoká škola CEVRO institut, 2022, str. 43. ISBN 978-80-87125-35-9.

základny či přístupu k tamnímu přírodnímu zdroji, tak pak takový střet můžeme označovat jako válku o zdroje. V takové válce se pak součástí geopolitiky daného státu stane geografický expanzionismus uskutečňovaný za užitím ozbrojeného násilí. Národní elity posléze ve své rétorice odůvodňují agresivní chování a zřídka kdy opouštějí od veřejné proklamace nebezpečí, které dle jejich názoru pro jejich vlastní národ pramení z absence své dominance nad teritoriem a z cizí přítomnosti na daném území. Často také dochází ke konstrukci teritoriálně a surovinově originálních témat označovaných za bezpečnostní hrozby. Tím státní aktéři spouští proces sekuritizace určitých jevů pramenících z nedořešeného teritoriálního sporu rozprostírajícího se nad zdrojově významným územím. Přijetím této rétoriky ze strany širší veřejnosti se označovaná témata i jevy stávají bezpečnostní otázkou, jejímž možným řešením je ozbrojený konflikt či dokonce až lokální válka. Při studiu fenoménu konfliktu vnímaného optikou teritoriálních sporů se nám zde proto velice příhodně hodí zvolená teoretická linie Kodaňské školy, neboť teritoriální spory bývají tradičním zdrojem bezpečnostních témat, z jejichž politizace se místní politické elity snaží vytěžit maximální politický kapitál a při jejichž sekuritizaci vznikají řešení ospravedlňující razantní změny či restriktce v národní politice. V praxi totiž znamená, že označení tématu za bezpečnostní problém zahrnuje poukaz na existenční ohrožení určité skupiny, přičemž takové riziko pak samo o sobě ospravedlňuje vystoupení ze standardního rámce chování. Ze sekuritizace pak může pramenit motiv k danému chování, neboť řešení určitých bezpečnostních situací přímo vyžaduje nestandardní a často vůči zájmům ostatních států, neslučitelné chování.¹⁴⁵

Mění se tedy ideologická motivace konfliktů, i když aktérem stále zůstává stát vystupující vůči jinému státu. Případným bojištěm je pak v našem případě surovinově či dopravně významné teritorium nacházející se ve sporných hraničních oblastech, obzvláště pak v ostrovních klástech rozprostřených přes vícero výlučných ekonomických zón, uzlových bodech či v těsném sousedství úzkých dopravních míst (viz dále). Konflikt i jeho případná eskalace zde vzniká z přítomnosti vzácných statků či z předpokladu úbytku jejich výskytu. Nejvzácnějším statkem je pak transportní potenciál oblasti nebo extrakce přírodních zdrojů, potažmo těžba energeticky významných surovin. *„Na počátku 21. století je jako nejpravděpodobnější zdroj konfliktů a krizí uváděn nedostatek surovin a to především, vody, ropy a plynu. Energie se však stala tématem pro geopolitické spory už v okamžiku, kdy začala*

¹⁴⁵ Blíže o sekuritizaci viz BUZAN, B., WEAVER, O., DE WILDE J. *Security: A New Framework For Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998, str. 23–26. ISBN 978-1-55587-784-2.

být vnímána jako součást zajištění bezpečnosti státu.“¹⁴⁶ Konfliktní potenciál je tedy o to vyšší, o kolik zdrojů se zde jedná a čím jsou dané suroviny na světových trzích vzácnější.

2.3.4 Teritoriální vody, přílehlá ekonomická zóna, kontinentální šelf a volné moře

Představený soubor pojmů je pro předkládanou práci výchozí pozicí pro chápání mořských teritorií a způsobu jejich dělení mezi dílčí vlastníky. Nárokovaní nalezišť a oblastí nacházejících se v přímořském či hlubokomořském, ostrovním nebo pobřežním regionu je de jure ovládáno úmluvou o mořském právu, celým jménem Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu¹⁴⁷ (dále jen UNCLOS). Teritoriální demarkace představená v rámci UNCLOS i samotné mořské právo je zatíženo zmatkem překrývajících se nároků na vlastnictví kontinentálních šelfů, multilaterálně sporných ekonomických zón, prastarých rybolovných nároků, mapami mořského dna a volného moře, jehož význam je často determinován přílehlými úzkými místy a uzlovými průlivy. Pro řešení sporů¹⁴⁸ byla dokonce zřízena Komise pro hranice kontinentálního šelfu (tzv. CLCS), která posuzuje nároky na prodloužení kontinentálního šelfu za hranici 200 námořních mil od pobřeží. V práci je pak těchto pojmů chápáno v souvislosti s demarkací sporných území, při vymezování úzkých míst a uzlových bodů, při hodnocení rybolovných i těžebních práv a v neposlední řadě také při tzv. operacích svobodné navigace známé jako FONOPs, jimiž si suverénní státy snaží udržovat prostupnost klíčových dopravních koridorů nacházejících se ve vodách jiného státního aktéra.

První ze čtveřice těchto pojmů je teritoriální moře, také známé jako výsošné teritoriální vody, výsošné vody, pobřežní moře nebo jen teritoriální vody státu. Ač je označování rozdílné, tak se vždy jedná o přílehlou vodní plochu 12ti námořních mil tj. 22,224 km rozléhající se od základní linie pobřeží státu, který dané pobřeží jednoznačně vlastní. Tento stát zde disponuje rozsáhlou mezinárodně právní suverenitou, která může být omezena pouze všeobecně uznávaným právem na svobodný, pokojný a bezplatný průplav cizími výsošnými vodami.

¹⁴⁶ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 157. ISBN 978-80-87865-07-1.

¹⁴⁷ Blíže viz https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm, dále seznam ratifikací dostupný na https://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm nebo také viz Sdělení č. 240/1996 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Organizace Spojených národů o mořském právu. UNCLOS je v blízké součinnosti s Mezinárodní Námořní Organizací (dále jen IMO) viz <https://www.imo.org/en/OurWork/Legal/Pages/UnitedNationsConventionOnTheLawOfTheSea.aspx>.

¹⁴⁸ Ve věci sporů jako takových pak článek 279 UNCLOS stanoví, že státy, které jsou smluvními stranami této úmluvy, mezi sebou budou urovnávat spory týkající se výkladu a uplatňování této úmluvy výhradně mírovými prostředky a to v souladu s článkem 2, odstavcem 3 Charty Organizace spojených národů. Všechny smluvní strany tedy budou urovnávat své spory bez použití jakékoliv síly, která by mohla poškodit zájmy ostatních stran. Signatářské státy UNCLOS mají tedy při řešení sporů, ale i při udržení mocenské rovnováhy v regionu zakázáno používat jakéhokoliv druhu zbraní a své spory mají řešit pomocí: a) Mezinárodního tribunálu pro mořské právo (ITLOS); b) jednáním u Mezinárodního soudního dvora (ICJ); c) Rozhodčím Soudem; d) použitím zvláštních tribunálů (Arbitral Tribunals), které jsou v souladu s přílohami UNCLOS č. VII a č. VIII.

Články 37, 38 a 39 UNCLOS zakládají všeobecné právo průjezdu, včetně povinností, jak se mají proplouvající plavidla chovat. V otázce pokojného bezplatného průplavu teritoriálními vodami jsou však související koncepty upraveny již v člancích 17 až 26. Navazující myšlenkou je pak obecný koncept „nevinného“ průjezdu skrze průplavy, který je ukotvený článkem 45 UNCLOS a dále rozvíjen články 52 a 53 UNCLOS. Ty pak upravují právo pokojného (neviného) průplavu při užití souostrovních námořních cest. Na principalitu tzv. nevinného průplavu odpovídá také právo svobodné navigace na otevřeném moři ukotvené v čl. 87(1) a čl. 90 UNCLOS. Toto právo de jura náleží každému mezinárodnímu subjektu i osobám plavícím se pod vlajkami všech suverénních států, pokud však k takovému průplavu řádně využijí deklarovaných koridorů průplavu a pokud při svém konání budou zachovávat zvláštní právní předpisy přímořského státu. Na teritoriální moře pak navazuje přílehlá zóna. Tu UNCLOS ve svém pojmosloví definuje jako „*pás vodní plochy sahající od vnějšího okraje teritoriálního moře, v němž může daný stát provádět kontrolu, aby zabránil porušení celních, finančních, přistěhovaleckých nebo zdravotnických předpisů a pravidel na jeho území nebo v teritoriálním moři nebo aby toto porušení potrestal.*“ V článku 33 pak UNCLOS specifikuje, že v této oblasti, tzv. souvislé zóně, mohou státy prosazovat právo kontroly, přičemž však tato zóna nesmí přesahovat 24 námořních mil od základních linií, od nichž se měří pobřežní moře. K limitům základních linií a vyměňování teritoriálního moře viz články 2 až 15 UNCLOS.

Neméně významnou součástí pojmosloví je výlučná ekonomická zóna sahající od základní linie pobřeží, tj. nejzazšího bodu při odlivu, až do 200 námořních mil, což je 370,4 kilometrů. V člancích 55 až 75 UNCLOS se vedle specifikace právního režimu obepínajícího správu své výlučné ekonomické zóny nachází také vysvětlení toho, že v této zóně mají mateřské státy výlučné právo nad rybolovem, těžbou i veškerými hospodářskými aktivitami včetně kontroly nad případným znečištěním v oblasti. Yergin říká, že „*výlučná ekonomická zóna je rozdílná od teritoriálních vod, které tradičně sahají pouhých 12 námořních mil od pobřeží a mají význam pro bezpečnost pobřeží. Výlučná ekonomická zóna sahá 200 námořních mil a pro většinu států představuje pouze ekonomické právo na rybolov v těchto vodách a na ropu, zemní plyn či jiné minerály nacházející se na tamním mořském dně.*“¹⁴⁹ Z mezinárodně právního hlediska však v sobě etablance pojmu výlučné ekonomické zóny zosobňuje jistou evoluci původních myšlenek o pravidlech mořského práva, které pramenily ze čtyř původních smluv soustředěných do Úmluvy OSN o volném moři z roku 1958. Ondřej pak specifikuje:

¹⁴⁹ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 144. ISBN 978-0-241-47234-7. S tématem souvisí i soukromý průzkum mořského dna, který je podřízen regulacím Mezinárodního úřadu pro mořské dno (International Seabed Authority), který byl zřízen v roce 1994.

„Výlučná ekonomická zóna byla zcela nově vymezena Úmluvou OSN o mořském právu z roku 1982 ... státy (ve své výsočné ekonomické zóně) vykonávají jurisdikci ve vztahu k těmto zónám. Jurisdikci vykonávají rovněž ve vztahu k lodím a dalším objektům, které se na moři nebo mořském dnu nacházejí. Může se jednat o různé umělé ostrovy, např. plošiny pro průzkum a využívání nerostných zdrojů, mořský vědecký výzkum apod. Za výlučnou ekonomickou zónou se již rozprostírá jen volné moře, které je mezinárodním prostorem, a všechny státy, ať již pobřežní, či vnitrozemské, požívají svobod volného moře.“¹⁵⁰ Mezi výlučnou ekonomickou zónou a otevřeným mořem se často nachází podmořský útvar kontinentálního šelfu, který upravuje vzdálenost a prostor, v němž mohou státy prosazovat svá ekonomická i bezpečnostní práva EEZ. Obecná definice kontinentálního šelfu je poté vymezena článkem 76 UNCLOS, který praví, že „kontinentální šelf pobřežního státu zahrnuje mořské dno a podzemí podmořských oblastí, které leží za hranicemi jeho pobřežního moře po celém přirozeném prodloužení jeho pevninského území k vnější hranici kontinentálního okraje nebo do vzdálenosti 200 námořních mil od pobřeží. Kontinentální okraj zahrnuje ponořené prodloužení pevninské hmoty pobřežního státu a skládá se z mořského dna a podzemí šelfu, svahu a stoupání.“ Původně se jednalo o prostor do 200 námořních mil od hranice pobřeží státu, ale vývoj v mezinárodním právním prostředí tento stav definitivně změnil. V soudním sporu Nicaragua versus Columbia totiž Mezinárodní soudní dvůr svými rozhodnutími z let 2012 a 2016 rozšířil dosah kontinentálního šelfu za hranici 200 námořních mil od pobřežní linie, čímž však mj. přispěl k navýšení nepřehlednosti územní výsočnosti aplikovatelné dle pravidel mezinárodního práva.¹⁵¹ V samotné úpravě UNCLOS pak navíc existuje klauzule umožňující expanzi kontinentálního šelfu až do vzdálenosti 350 námořních mil od linie pobřeží. K tomu Ondřej uvádí: „... maximální omezení šířky kontinentálního šelfu je obsaženo v čl. 76 odst. 5. Podle tohoto ustanovení pevné body tvořící linii vnějších hranic kontinentálního šelfu na mořském dně, vytyčené v souladu s odst. 4, buď nepřesáhnou 350 námořních mil od základní linie, od níž se měří šíře pobřežního moře, anebo 100 námořních mil od izobaty 2 500 metrů, což je linie spojující body v hloubce 2 500 metrů. V případech, kdy by kontinentální šelf přesahoval 200 námořních mil od základních linií, od kterých se měří šíře pobřežního moře, pobřežní stát vytyčí vnější hranici svého kontinentálního šelfu přímými liniemi, které nepřesahují svou délkou 60

¹⁵⁰ ONDŘEJ, J. *Aplikace Úmluvy OSN o mořském právu na Arktidu*. Právník, volume 153. no. 6/2014. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, str. 490-491. ISSN 0231-6625. Dostupné na <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2014/2014-6.html?a=2905>

¹⁵¹ LANDO, M. *Delimiting the Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles at the International Court of Justice: The Nicaragua v. Colombia Cases*. Chinese Journal of International Law, Volume 16, Issue 2, June 2017. Published by Oxford University Press doi:10.1093/chinesejil/jmx014.

námořních mil a které spojují pevné body určené souřadnicemi geografické šířky a délky.“¹⁵²

Pro potřeby této práce se tedy kontinentálním šelfem rozumí expanze podmořského masivu, který tradičně nepřesahuje vzdálenosti 350 námořních mil od linie pobřeží. V otázkách prosazování těžebních a rybolovných práv pak tato práce přihlíží spíše k ostrovním oblastem rozprostřených přes vícero výlučných ekonomických zón či k událostem, kdy kontinentální šelf jednoho státu zasahuje do výlučné ekonomické zóny jiného státu a sporné vlastnictví nebylo dosud efektivně vyřešeno. Otázky expanze kontinentálního šelfu do moře přesahují potřeby této práce, stejně tak jako otázky demarkace izobaty, tj. linie spojující místa stejné hloubky. Co je však naproti tomu pro tuto práci velmi významným zjištěním, týkajícím se kontinentálního šelfu, je ujednání o skalách a kamenech. Dle čl. 121 odst. 3 UNCLOS totiž skály ani kameny, které nedokážou udržet trvalé lidské obydlí ani hospodářský život, nemohou mít výlučnou ekonomickou zónu ani nemají vlastní kontinentální šelf (viz dále).

Volným mořem UNCLOS rozumí otevřený oceán, který nespadá do jurisdikce žádného státu. Detailně je fungování práv, povinností i užití volného moře rozvedeno v člancích 86 až 120 UNCLOS, čímž je nová právní úprava mořského práva podstatně širší nežli ta původní, před jejíž etablací došlo k rozdělení poválečných území spadajících mezi řadu dnešních teritoriálních sporů. Původní úmluva o volném moři ze dne 29. dubna 1958 ve svém článku 1 definovala, že pojem "volné moře" se vztahoval na všechny části moře, které nejsou zahrnuty do pobřežních vod nebo do vnitrozemských vod některého státu. Fenomén volného moře je tedy neobyčejně složitým souborem norem, pravidel i obyčejů a historických reálií, které je nutné pro potřeby této práce zjednodušit. Z tohoto důvodu bude při hodnocení volnosti a otevřenosti tamních vod přihlíženo také k přístupným dopravním uzlům, průplavům a úžinám, jimiž do daných oblastí volného moře mohou námořní kapacity dílčích států vplouvat (viz příloha č. 2: Geografické členění oceánů, moří, průlivů a strategických uzlových míst). Mezinárodní pravidla a obyčeje užití volného moře totiž umožňují svobodu plavby, svobodu rybolovu, svobodu klást podmořské kabely i potrubí a svobodu létat nad volným mořem. Článek 87 UNCLOS tyto svobody také uznává a přidává k nim svobodu budování umělých ostrovů i jiných zařízení dovolených mezinárodním právem a dále svobodu vědeckého výzkumu. Otázky hlubokomořské těžby však dosud nejsou jednoznačně vymezeny a opírají se nejčastěji o myšlenky mezinárodního režimu vycházejícího z UNCLOS a o principy původní Úmluvy o volném moři. Podmořská explorace na volném moři je totiž stále ještě

¹⁵² ONDŘEJ, J. *Aplikace Úmluvy OSN o mořském právu na Arktidu*. Právník, volume 153. no. 6/2014. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, str. 496. ISSN 0231-6625. Dostupné na <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2014/2014-6.html?a=2905>

natolik technologicky obtížná a finančně náročná, že zatím nebyla jednoznačně dořešena. Mezi otevřená moře a oceány, které tato práce považuje za výzkumně relevantní oblasti, se řadí: Severní ledový oceán, Jihočínské moře, Jižní Atlantský oceán, Beringovo moře, Ochotské moře, Tichý Oceán, Čukotské moře, Barentsovo moře, Karské moře, Východosibiřské moře, Norské moře, Severní Grónské moře a Indický oceán. Mezi úžiny, uzlové body a strategicky umístěné ostrovy determinující přístupnost zkoumaných oblastí daného moře patří: Úžina Falkland Sound, Falklandské ostrovy, Drakeův průliv, Diomédovy ostrovy, Ostrov svatého Lawrece, Beringův průliv, Malacký průliv, Severozápadní průjezd, Severní mořská cesta, Kurilské ostrovy, Paracelské ostrovy a Spratlyho ostrovy.

2.3.5 Dopravní uzly a škrťící body

Dne 31. prosince roku 1600 vydala britská královna Alžběta I. zakládací chartu Britské Východoindické společnosti, načež nastává vlna koloniální éry, v níž dominuje britský, a nizozemský námořní element. S rozvojem obchodních námořních cest mezi koloniemi, centry a perifériemi vznikaly uzlové body, jimiž dodnes proplouvají obchodní flotily i jejich doprovod. Tyto trasy i se svými uzlovými body a úzkými místy se staly dopravními tepnami soudobé globalizace. Paradoxně tedy jejich význam v mnohých případech přetrval až do 21. století. Typickými uzlovými body byly dávné přístavy, v jejichž vodách se křižovaly desítky dopravních cest. Mezi tradiční významné přístavy patřily již v minulosti Hong Kong, Singapur, Macau nebo i samotný Londýn či Rotterdam. Vznikala však i daleko odlehlejší centra, často dosti vzdálená tradičním asijským a evropským obchodním trasám. Příkladem lze jmenovat přístav Saint George's nacházející se na karibském ostrovním státě Grenada ležící poblíž souostroví Trinidad a Tobago. Grenada byla jedním ze surovinových rájů Karibiku. Uzlovými body se však nestávaly jen přístavy, ale i celé dopravní koridory, povětšinou klidné příbřežní vody s příznivými podmořskými proudy nebo i bezpečné trasy mezi souostrovími. Jedním z nejvýznamnějších dopravních bodů se stávaly soutěsky, průlivy, uměle budované průplavy a nejrůznější mnoho metrů hluboká místa nacházející se mezi mělčinami a skalisky do nichž mohly bezpečně vplouvat nákladní lodě s hlubokým ponorem a vyhnout se tím místním přírodním nástrahám. Kupříkladu Jihočínské moře bylo již za koloniální éry plné nesčetného počtu mělčin a útesů se strategickými průplavy, stejně tak jako Karibik byl zase bohatý na více než 700 ostrovů různé velikosti s víceméně než dvěma tisíci souostrovních průlivů. S nárůstem frekvence místní dopravy a společně s rostoucím výskytem nejrůznějších antropogenních bezpečnostních rizik se z těchto přirozených úzkých míst postupem času staly nové tradiční škrťící body. Pojem škrťící bod byl původně používán

ve vojenských vědách, kde se vojevůdci a velitelé námořních flotil vždy obávaly úzkých míst, které znevýhodňují početně větší síly střetávající se v úžinách oproti obráncům či útočníkům, jejichž početní nevýhodu charakter terénu výrazně mitigoval. Škrťící bod představuje geograficky úzké místo, jako je soutěska, průliv, horská stezka, brod řeky či most, úzké údolí mezi úbočími nebo jiný krajinný ráz, který donutí postupující síly výrazně snížit rozestupy, znemožní jim rozvinout své řady a donutí vojevůdce koncentrovat přesun svých sil¹⁵³ na jedno místo. V úzkých místech a škrťících bodech nemůže hybatel využít celý svůj početní potenciál a prostup bývá ohrožen nejen ze strany potencionálních útočníků, ale i při haváriích nebo přírodních katastrofách. Stejně tomu tak je v otázce úzkého dopravního koridoru, který snižuje manévrovatelnost plavidla, zvyšuje nehodovost a celkově činí transport náchylný na bezpečnostní dění i na události odehrávající se na blízké pevnině. Znalost globálních škrťících míst (tzv. Chokepoints¹⁵⁴) se do širšího povědomí moderní mezinárodní společnosti a globální akademické obce dostává až v souvislosti se světovým transportem ropy, konkrétně pak v souvislosti se třemi ropnými šoky 20. století. Vošta, Bič a Stuchlík uvádějí, že „*hlavní světové přepravní toky ropy vedoucí do západní Evropy, USA, jihovýchodní a východní Asie, využívají následující tranzitní úžiny: Hormuzský průliv, Malacký průliv, Bab al-Mandab, Suez, Bospor, Dardanely a Panamský průliv. Jednoznačně nejvíce vytíženým tranzitním bodem pro přepravu ropy je Hormuzský průliv, kterým je denně přepravováno přes 15 milionů barelů ropy ... Předpoklad pro rok 2030 se pohybuje kolem 36 % světové poptávky. Na druhém místě se nachází malacký průliv ... třetím nejdůležitějším uzlovým bodem v přepravě ropy je Suezský průplav.*“¹⁵⁵ Suezský průplav je pak důležitý i pro globální multimodální dopravu. Těmito klasickými body se však práce detailně zabývat nebude.

Souborný pojem „Dopravní uzly a škrťící body“ bude v této práci používán s ohledem na bezpečnostně-strategický a dopravně-ekonomický potenciál takových oblastí nacházejících se uvnitř nebo při vstupu do relevantních teritorií. Práce se zabývá nejen průplavy a úzkými místy nacházejících se uvnitř území, o nichž jejich vlastníci vedou vleklé teritoriální spory, ale také oblastmi s budoucím strategickým potenciálem. V práci bude pohlíženo ke stávající i plánované infrastruktuře, která sehraje klíčovou roli při formování budoucích přístavních měst a dopravních uzlů. Práce pak těmto bodům připisuje potenciál stát se budoucími geo-

¹⁵³ O využití krajinného rázu již viz SUN-C'. *Umění války*. Brno: B4U Publishing, 2014, str. 68-87. ISBN 978-80-87222-35-5 nebo dále viz CLAUSEWITZ, C. *O válce*. Praha: LEDA, 2020, str. 666-668, 402-410, 267. ISBN 978-80-7335-672-9.

¹⁵⁴ Blíže viz SOVACOOL, B., K. ed. *The Routledge handbook of energy security*. London: Routledge, 2011, str. 120-121, 135. ISBN 978-0-415-59117-1.

¹⁵⁵ VOŠTA, M., BIČ, J., STUHLÍK, J., a kol. *Energetická náročnost: determinanta změn toků fosilních paliv a implikace pro EU a ČR*. Praha: Professional Publishing, 2008, str. 36. ISBN 978-80-86946-83-2.

strategickými uzlovými místy a novými škrťícími body 21. století. Zábor či samotná existence takových bodů proto práce identifikuje jako jeden z možných eskalačních elementů případného ozbrojeného střetu mezi účastníky teritoriálního sporu. Dobývání strategických míst a dominance nad klíčovými koridory je totiž tradiční součástí geopolitiky každé velmoci.

2.3.6 Válka o zdroje

Moderní dějiny jsou plné myšlenek o konečnosti soudobé zdrojové základny, přičemž řada děl světové beletrie, stejně tak jako díla populární literatury či mnohé výzkumné stati odborné akademické obce polemizují o tom, jak bude asi vypadat svět po velké válce o zdroje. Válce, jež nebude pouze aktem násilí s cílem donutit protivníka, aby se podřídil politické vůli silnějšího státu,¹⁵⁶ ale bude zoufalým počinem kolabující společnosti, v němž půjde o zajištění materiální existence potřebné pro holé přežití lidí samotných. Válka o zdroje tedy v řadě literárních předloh není chápána jako obligátní pokračování politiky jinými prostředky, o němž hovoří von Clausewitz (viz dále), ale spíše jako první dějství návratu člověka do Hobbsova přirozeného stavu. Kvůli vzácnosti věcí ve světě a na základě práva každého na všechno, pak vznikne na přirozeném právu založená stálá válka všech proti všem.¹⁵⁷

Téma válek o zdroje je však nejen populárním zdrojem předlohy pro díla jak odborné či dobrodružné literatury a vědecké fikce, ale i pro díla strategické povahy. V tomto bodě, by autor nejraději představil řady velkolepých děl pojednávajících o post-apokalyptických událostech a fiktivních příbězích, které daly vzniknout desítkám počítačovým i deskovým hrám, filmům, seriálům i hudebním hitům své doby. S ohledem na vědecký ráz práce bude však příhodnější uvést spíše díla vědeckého formátu, jež formovaly úvahy této práce. Ze zdrojů použitých pro tvorbu této práce lze při studiu války o zdroje uvést dílo *Beyond Resource Wars* od S. Dinara¹⁵⁸, nebo také úvahy prolínající monografii od S. Volnera, *Bezpečnost v 21. Století*.¹⁵⁹ Pro potřeby této práce je ale nejdůležitější odhalit co to je vlastně válka o zdroje, jak vzniká a kdy eskalující geopolitická situace směřuje do takového bodu, v němž se jedna či dokonce obě ze stran teritoriálního sporu uchýlí k otevřeným ozbrojeným střetům, jejichž cílem je zábor kontestovaných zdrojově bohatých území i zacenu lidských

¹⁵⁶ Blíže viz CLAUSEWITZ, C. *O válce*. Praha: LEDA, 2020, str. 21-23, 40. ISBN 978-80-7335-672-9.

¹⁵⁷ O válce všech proti všem („bellum omnium contra omnes“) a prvním i druhém přirozeném právu člověka viz HOBBS, T. *Leviathan, or The Matter, Forme and Power of a Common Wealth Ecclesiasticall and Civil*. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 66, 83-85, 86-95. ISBN 978-0-19-953728-0.

¹⁵⁸ DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: The MIT Press, 2011. ISBN 978-0-262-51558-0.

¹⁵⁹ VOLNER, S. *Bezpečnost v 21. století*. Bratislava: Vydavateľstvo IRIS, 2009, str. 134-156. ISBN 978-80-89256-36-5.

životů. Dle autorova názoru je válka o zdroje ozbrojený teritoriálně ohraničený konflikt doprovázený destrukcí a smrtí vojáků i civilistů, v němž se soupeřící strany snaží synergickým působením nástrojů vojenské a hybridní povahy získat dominantu nad územím i jeho zdroji, aniž by dobrovolně přivolily k užití tamních zdrojů ostatními účastníky. Válku o zdroje zpravidla předchází vleklá geopolitická pře nad vlastnickými právy sporných území, během které obě ze stran argumentují historickými, kulturními, geografickými či demografickými nároky. Latentní či zamrznuté teritoriální spory mají tendenci eskalovat do otevřeného válečného konfliktu až v okamžiku, kdy zisk území převýší přínosy plynoucí ze vzájemné mezistátní spolupráce a technologicko-vojenská převaha jednoho státu jasně hovoří ve prospěch geopoliticky agresivnějšího aktéra. V geopolitické praxi vždy útočí silnější stát na slabšího soupeře a případné střety vyrovnaných oponentů se řeší zástupnými válkami.

Autor se zároveň domnívá, že tendence k vypuknutí války o zdroje jsou o to větší, pokud se jeden z predátorských účastníků sporu nachází ve složité domácí socioekonomické situaci ztížené nízkou elasticitou poptávky po nárokovaných zdrojích a případný ozbrojený konflikt umožní vládnoucím elitám re-orientaci pozornosti vnitřních domácích problémů směrem k vnějším bezpečnostním otázkám a slibovanému přílivu klíčových surovin do domácí ekonomiky. Historie mnohokrát ukázala, že válka je prověřeným řešením vnitrostátních socioekonomických problémů a zábor zdrojů převýší krátkodobé ztráty způsobené v bojích a ozbrojených střetech. V historii se navíc objevily také názory, že i když jsou války populačně zatěžující, tak území je cennější. Dle klasického geopolitika¹⁶⁰ Rudolfa Kjelléna je území důležitější než jeho obyvatelstvo, neboť ztráta obyvatelstva z důvodu emigrace či války nemusí mít pro stát vždy jen negativní a de facto ani trvalé následky, naproti tomu však ztráta území je ale má vždy. Zisk území zvětšuje životní prostor a dostupné zdroje. Obyvatelstvo má navíc regenerativní charakter a nestálou názorovou paletu, přičemž vůle obyvatel často podléhá vnějším vlivům a iluzi mediálně vykreslené reality. Ovlivňování nálad veřejnosti navíc můžeme podřadit pod množinu hybridních praktik opozitních aktérů. Populace navíc bývá ovlivňována i vlivem širší mezinárodní veřejnosti, která moduluje své názory pod tlakem globálních médií a sociálních sítí. V praxi je pak vliv obyvatelstva na teritorium dosti omezený, neboť bez efektivní obrany se místní populace stává pouhou položkou na seznamu ztracených životů. Názory širší globální veřejnosti tendence predátorského státu k použití síly nikterak také nesníží, neboť názorová pozice nepřímo afektované populace bývá silně

¹⁶⁰ K autorům geopolitiky se vyjadřuje KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014, str. 535-557. ISBN 978-80-87865-07-1 a dále také AGNEW, J. *Geopolitics: Re-visioning world politics*. London: Routledge, 2003, str. 93-113. ISBN 0-203-41373-3.

deformována mezinárodními trendy, náladami západních trhů či snahou Západu potrestat případné aktéry sankcemi a ostrými medializovanými výroky národních elit vyjadřujících se populisticky vůči probíhajícím konfliktům. Stejně jako u fenoménu prokletí přírodními zdroji tedy i v případě války o zdroje platí, že pokud je elasticita poptávky po daném zdroji nízká, jeho dostupnost na světových trzích kolísá a ceny rostou, tak o to větší jsou tendence státu o zdrojově bohatá území válčit. Názory veřejnosti a blaho obyvatelstva jsou podružné. Dopady mezinárodních sankcí jsou pak o to menší, o kolik je iniciační útočník silnějším aktérem ve světové ekonomice. Pokud pak geopoliticky expanzivní stát zároveň souběžně disponuje rolí klíčového globálního exportéra, tak o to více zneužije mezinárodní dělbu práce a globální surovinové toky ve svůj prospěch, aby tím snížil dopady případných zahraničních ekonomických sankcí. Lokální infrastruktura a sporem nejvíce postižené obyvatelstvo se pak stává pouze mediálním obrazem sporu. Zajímavostí je, že pokud je predátorský stát globálním surovinovým dodavatelem, jako je tomu kupříkladu u Ruska, tak nemá tak silnou pozici jako státy, které drží majoritní část výrobních kapacit mezinárodní dělby práce relokované na jejich území, jako je tomu u Číny. Tyto úvahy ale spadají do oboru světové ekonomiky a mezinárodních ekonomických vztahů, čímž přesahují potřeby předkládané práce. Stále však platí, že surovinově bohaté regiony bývají lokalizovány v rozvojových zemích, které trpí přelidněním a často nevládní žádné efektivní obranné kapacity.

Dopady bojů o teritoria proto mnohdy působí na populační přetlak v místech, kde je demografická křivka výraznější, ale zdrojů nebývá pro všechny obyvatele regionu dostatek. Obzvláště pak, pokud tamní zdroje poptávají také cizí obyvatelstvo z širšího regionu či ostatní účastníci ze strany globalizované světové ekonomiky. Tento jev se často vyskytuje v příhraničních teritoriích se vzácnými přírodními zdroji, kterých užívá obyvatelstvo vícero států. Zdroje nacházející se uvnitř států samotných bývají ovlivňovány spíše globální poptávkou, i když ojedinělé nejsou ani případy občanských válek se zdrojovým podtextem. Války o zdroje totiž nemusí vznikat výhradně jako mezinárodní fenomén, ale mohou být i předeherou vnitrostátních občanských válek s rozsáhlým dopadem na místní populaci. Jak uvádí W. K. Tabb: *„Je třeba zdůraznit, že když mluvíme o válkách v poslední třetině dvacátého století, mluvíme o válkách občanských. Pokud se v letech 1965 až 1999 podíváme na konflikty, ve kterých bylo zabito více než tisíc lidí ročně, tak v tomto období došlo k 73 občanským válkám a téměř všechny byly vedeny chamtivostí ovládat zdroje, nejčastěji ropu, diamanty, měď, kakao, koku a dokonce i banány ... V těchto občanských válkách bylo více než 90 procent obětí z řad místních civilistů. Ve válkách v počátku dvacátého století však tvořili*

oběti z 90 procent vojáci. Takové tradiční války jsou dnes již vzácné. Války o zdroje s ničivým dopadem na civilisty se (totiž) staly normou. Africké země bohaté na ropu, jmenovitě Nigérie, Gabon, Súdán, Kongo, Rovnicková Afrika a Čad, mají dlouhou historii převratů a vojenské vlády silných mužů stojících na domácí zdrojové základně. Miliony lidí zemřely hladem a nemocemi v důsledku válek o ropu, diamanty, měď či další zdroje, zatímco ozbrojení rebelové kradli, znásilňovali a vraždili, ...“¹⁶¹ Fenomén válek o zdroje tudíž představuje nepřebornou studnici ozbrojených konfliktů jak vnitrostátní, tak mezinárodní povahy. Cílem bojů bývají teritoria nacházející se na hraničním území mezi státy nebo na území se spornou suverenitou či v místech obtížně určitelných demarkačních pásem. Pro potřeby této práce se ale uvažuje také o zdrojích a transportních koridorech v místech, jejichž teritoriální jurisdikce efektivně nenáleží žádnému ze států. Ke kontrole takových statků pak není rozhodná dominance nad tamním územím, ale spíše kontrola přístupových cest, úžin, průplavů a strategicky umístěných ostrovů. Jedná se o zámořská a hlubokomořská území nacházejících se mimo kontrolu mateřských států, nebo za hranicemi efektivního dosahu jejich stávající technologické základny, které tamní povětrnostní podmínky účinně snižují.

Tato práce uvažuje nad možností teritoriálních konfliktů u Arktických i Antarktických území avšak s přihlédnutím k uzlovým bodům a vstupním průplavům, o jejichž kontrolu se v budoucnosti státy mohou pokusit. Práci tak nezajímají ozbrojené střety v polárních oblastech, ale spíše způsoby efektivní dominance nad tamními zdroji a klíčovými uzlovými body i přístupovými trasami. Výzkum proto zohledňuje ostrovní oblasti a zdroje nacházející se v teritoriálních vodách sporných ostrovních území. Tímto krokem pojem války o zdroje silně dostává námořní rozměr. Ozbrojený zábor klíčových ostrovních oblastí a úžin pak může být vnímán jako snaha ovládat zdroje ležící za hranicí těchto přístupových teritorií, jejichž význam de facto však vzdálené zdroje determinují. Největším příkladem tohoto tvrzení je strategický význam Falklandských ostrovů, kterému se bude práce detailně věnovat později.

Pro jasnější uchopení terminologického základu válek o zdroje bylo pátráno po obecnějším pojetí, které by zohlednilo i ekonomicko-materiální důvody výskytu války o zdroje. Bylo však důležité nejdříve představit komplexnost chápání tohoto pojmu, neboť nyní si čtenář u představených definic dokáže lépe uvědomit, proč autor použil právě tyto definiční charakteristiky pojmu válka o zdroje. Acemoglu, Golosov, Tsyvinski a Yared ve své konceptuálním díle rozvíjejí ekonomickou teorii válek o zdroje a objasňují podmínky, za

¹⁶¹ TABB, W. K. *Resource Wars*. Monthly Review 58(8): 32, Jan 2007. New York: ProQuest Central, 2007, str. 33-34. ISSN: 0027-0520. doi:10.14452/MR-058-08-200701_3. Dostupné na <http://www.researchgate.net>

kterých může být takovým válkám zabráněno. Autoři vysvětlují: „*Země bohatá na zdroje takové války efektivně mitiguje pokud opozitní straně chudé na zdroje vytváří takové prostředí, že je protistraně de facto jedno pokud je ve válce či v míru, hlavně, že má zdroje jako takové. Země bohatá na zdroje pak v otázce prevence války o zdroje přistupuje k rychlejší či pomalejší extrakci zdrojů v závislosti na tom, zda pobídky k válce s množstvím zbývajících zdrojů rostou či klesají.*“¹⁶² Válku o zdroje tudíž v této práci musíme chápat i s ohledem na příležitosti a nástroje, které vůči silnějším geopoliticky agresivním státům slabší účastníci sporu používají, aby tím případnou eskalaci konfliktu odvrátili. Je tomu z toho důvodu, že případná válka o zdroje pro slabší strany sporu zpravidla neznamená pouze ztrátu přírodního zdroje a zabor zdrojově významných území, ale také i celkový úpadek země postižené případným ozbrojeným konfliktem se silnějším oponentem. Humphreys navíc tvrdí, „*že pojem války o zdroje ztratil smysl nejen kvůli jeho nejasnosti, přičemž totéž platí pro konflikty o komodity, ale protože absence zdrojů je primární hnací silou ve válce i v konfliktu jako takovém.*“¹⁶³ Výskyt válek o zdroje je tudíž tradiční jako konflikt samotný a každou válku tedy musíme vnímat jejím surovinovým kontextem. Wallenstein k tomu dodává, že „*konflikt je vážnou neshodu mezi minimálně dvěma stranami, jejichž požadavky nemohou být uspokojeny ze stejných zdrojů, ve stejnou dobu a ve stejné požadované míře ... pokud jsou zdroje omezené, tak se vždy objeví problémy a konflikty.*“¹⁶⁴ Válka o zdroje či ozbrojený konflikt nad kontrolou surovinově bohatých teritorií však nemusí být konečným bodem teritoriálního vývoje, neboť jak učí teorie zralosti (viz výše), tak pokud konflikt nenabízí

¹⁶² ACEMOGLU, D., GOLOSOV, M., TSYVINSKI, A., YARED, P. A Dynamic Theory of Resource Wars. NBER Working Papers 16682. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2011, str. 31. Bez ISBN. Dostupné na <https://www.nber.org/papers/w16682>. Autoři své dílo uzavírají tím, že „... z analýzy dynamického prostředí, ve kterém země bohatá na vzácné vyčerpateľné zdroje obchoduje se zemí chudou na zdroje, vyplývá, že v každém studovaném období země chudá na zdroje se de facto může vyzbrojit a zaútočit na zemi bohatou na zdroje. I když je obvykle zdroj těžen mezinárodní společností, která ovlivňuje jeho cenu, tak vlastně žádná světová firma nedokáže internalizovat dopad své těžby na vojenské akce zdrojově chudé země. V empiricky relevantním případě, kdy poptávka po zdroji není elastická a zdrojově chudá země může získat většinu zbývajících zásob válkou, se stává válka nevyhnutelnou. Protože však očekávání budoucí války jen povzbuzuje rychlejší extrakci těžených zdrojů, tak rovnovážný bod války o zdroje nastává již v počátečním období. Externalita mezi cenotvornými firmami mohou být internalizovány pouze pokud vláda země bohaté na zdroje reguluje cenu či množství produkce. Tento monopolistický stav může zabránit či oddálit vzniku války o zdroje a to i v okamžiku, kdy k takovým válkám v konkurenčním prostředí právě dochází. Země bohatá na zdroje výskyt takové války snižuje pokud opozitní straně chudé na zdroje vytváří takové prostředí, že je protistraně de facto jedno pokud je ve válce či v míru, hlavně, že má dostupné zdroje. Země bohatá na zdroje pak v otázce prevence války o zdroje přistupuje k rychlejší či pomalejší extrakci zdrojů v závislosti na tom, zda pobídky k válce s množstvím zbývajících zdrojů rostou či klesají.“ Internalizace pak spočívá ve změně dopadů problému externalit tím způsobem, že zajistíme, aby externality měly dopad pouze na aktéry, kteří je generují. Tím se de facto pokoušíme donutit případného agresora ustoupit od eskalace konfliktu směřujícího až do možné války o zdroje.

¹⁶³ HUMPHREYS, J. *Resource wars: searching for a new definition*. International Affairs, Vol. 88, NO. 5/2012. Oxford: Oxford press on behalf of Royal Institute of International Affairs 1944-, 2012, str. 1082 ISSN 0020-5850.

¹⁶⁴ WALLENSTEEN, P. *Understanding Conflict Resolution. War Peace and the Global System*, London: Sage Publication, 2019, str. 17. ISBN 978-1-5264-6198-8. O kalkulacích při řešení sporu také viz Ibid, str. 49-53.

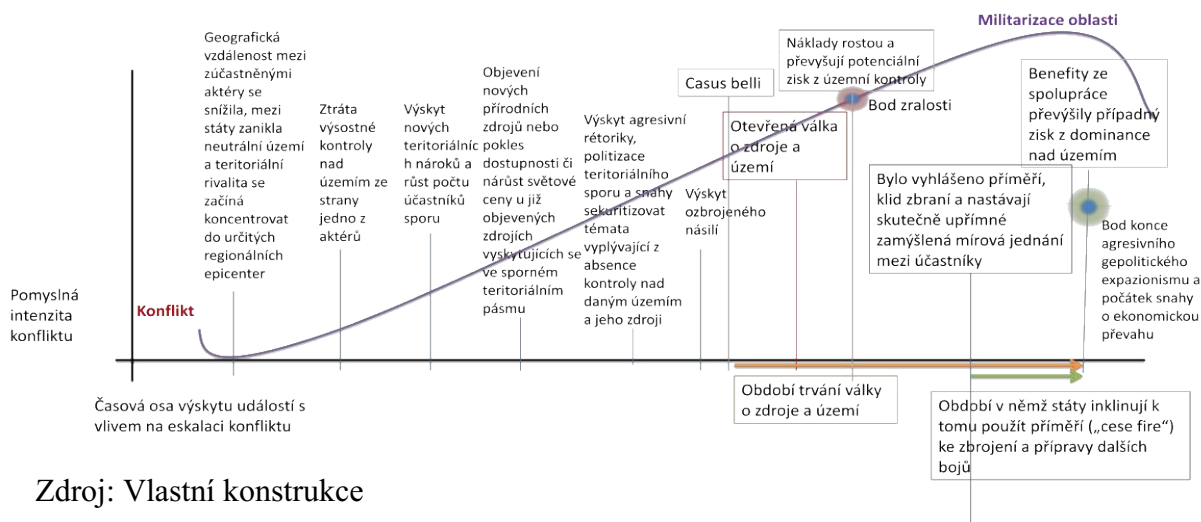
aktérům nic jiného než plochý nepříjemný reliéf vleklých budoucích událostí a pokud strany považují tuto patovou situaci za bolestivou, tak tento bolestivý pat tzv. „hurting stalemate“, může státý vést ke strategickému přehodnocení jejich chování. Může zde tedy existovat šance na mír, avšak teprve tehdy pokud již žádná ze stran není spokojená s vývojem událostí a strany nevidí žádnou jinou schůdnou cestu, jak spor vyhrát. Do expanzivní geopolitiky predátorských států se tak postupem času může dostat snaha nalézat vhodná řešení, mezi které státy mohou zařadit i případné vzájemné tendence ke spolupráci založené na percepci nedostatku, o níž ve svém díle hovořil již Dinar a kol. i D. Yergin. (viz výše).

Ke změně konfliktní intenzity však dle Zartmana dochází teprve, až nastane ten vhodný okamžik, kdy oběma stranám konflikt přináší jisté útrapy a bolest, které nejsou aktéři schopni vyřešit snadným, jednoznačným, nenákladným a definitivním vítězstvím. I případná válka o zdroje tak může dojít ke zlomovému bodu, kdy případný zisk nedosahuje na již utopené náklady a zdaleka nepokrývá v bojích ztracené hodnoty ani budoucí předpokládané ztráty. Tendence k ukončení regionální války o zdroje jsou pak o to vyšší o kolik je dosažitelnost kontestovaných zdrojů dostupnější na světových trzích a případný střet nákladnější pro obě strany. V tomto bodě lze tedy polemizovat i nad expiračními zvraty probíhající války o zdroje, neboť Zartmanova teorie řešení sporu nabízí pohled na správný okamžik, v němž je konflikt zralý pro nové řešení, jenž bude pro zúčastněné strany nežli příhodnější boj samotný. Autor se navíc domnívá, že takový zralý bod k řešení sporu může vzniknout ve všech druzích konfliktu a to i v případech, kdy by konflikt eskaloval do katastrofického scénáře apokalyptických rozměrů Hobbesovy války všech proti všem.¹⁶⁵ Bohužel však historie mnohokrát ukázala, že válka o zdroje a území nejdříve musí propuknout, nežli se agresivní i defenzivní geopolitika všech zúčastněných aktérů ohladí natolik, že jsou válkou poškozené strany ochotny konečně přistoupit k hledání společného řešení. Práce se tedy v tomto bodě domnívá, že teorie zralosti je aplikovatelná na všechny níže rozebírané teritoriální spory se

¹⁶⁵ Dle Hobbesa, přirozeným stavem lidí je válka všech lidí proti všem lidem, během které vlastní bezpečí a akumulace potřebných zdrojů i kroků nutných k přežití je tím největším „přirozeným“ právem každého jednotlivého člověka. „A protože stav války všech proti všem je přirozeným stavem, v němž člověk existuje, tak v takovém stavu se každý řídí svým rozumem a není nic, čeho by nemohl využít, pokud by mu to pomohlo při ochraně svého života vůči jeho nepřátelům. Z toho vyplývá, že v takovém přirozeném stavu má každý člověk přirozené právo na všechno, tedy i na tělo jiného člověka. Dokud toto přirozené právo každého člověka na vše trvá, tak nikdo, bez ohledu na svou sílu či moudrost, nemůže být v bezpečí ... a v důsledku toho je přikázáním, či spíše obecným pravidlem rozumu, že každý člověk by se měl snažit o mír, pokud má naději na jeho dosažení, a když ho nemůže získat, tak musí využít všech výhod války a hledat všechny možné způsoby pomoci. Prvním základním zákonem přírody, tzv. prvním přirozeným právem, ale i fundamentální povinností, je tedy právo každého vyhledávat mír a sledovat jeho dosažení. Druhým přirozeným právem je, že člověk se může bránit všemi dostupnými prostředky a pro své bezpečí má právo použít všech možností.“ Blíže viz HOBBS, T. *Leviathan, or The Matter, Forme and Power of a Common Wealth Ecclesiasticall and Civil*. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 86-87. ISBN 978-0-19-953728-0.

surovinovým podtextem. V řadě těchto sporů však teprve dochází k tomuto pomyslnému zrání, proto posloupnost událostí bude s nejvyšší pravděpodobností následující:

Diagram č. 1: Osa posloupnosti událostí dle aplikace zvolených teorií a konceptů

Zdroj: Vlastní konstrukce

2.3.7 Energetická a surovinová bezpečnost

Energetická bezpečnost je vždy velkým tématem své doby, neboť surovinové toky 20. i 21. století nám opakovaně ukazují, že stále rostoucí závislost světových ekonomických center podléhá jak cenovým rozmarům na světových trzích, tak i volatilnímu prostředí zdrojových regionů. V pravdě tak platí, že vyspělé ekonomické země východních i západních trhů podléhají ve svých surovinových dodávkách politice států, o jejichž demokratických způsobech a férové hospodářské soutěživosti tamního obchodního prostředí bychom mohli s úspěchem pochybovat. Napříč historií chod světového hospodářství i samotné mezinárodní vztahy tradičně sužovaly ropné šoky, plynové války, surovinový expanzionismus, zástupné konflikty studené války, turbulentní změny státních režimů, ekonomické krize šířené mezinárodní dělbou práce a petropolitika dodavatelských zemí zneužívajících sílu geoekonomiky ropy.¹⁶⁶ Nejsilnějším příkladem je zde éra doby prvního ropného šoku 1973, kdy Izrael byl napaden Egyptem a Sýrií načež izraelská ofenzíva podporovaná západními dodávkami výbavy překvapila arabské státy natolik, až OPEC uvalil ropné embargo na Nizozemsko i USA a zároveň se svou politikou náhlého snižování těžby ropy pokusil ostatní západní státy donutit vyvíjet tlak na Izrael, aby se židovský stát vzdal náhle dobitých teritorií. Další příklad relativně těsně následuje na první ropný šok, neboť v sedmdesátých letech se objevily hned, dvě zlomové události energetické bezpečnosti a kompletní strukturální změna

¹⁶⁶ O geopolitice ropy viz ODINTSOV, N. *Geopolitika ropy*. Praha: Karolinum, 2018. ISNB 978-80-246-3818-8.

minulé podoby světové ekonomiky. Na konci této turbulentní dekády, která přinesla, pád zlatého dolarového standardu, konec éry kompromitovaného prezidenta Richarda Nixona a počátek relokace výroby do tří asijských makroregionů, nastala také islámská revoluce v Íránu. Íránská islámská revoluce ukončila režim šáha Muhammada Rezy Pahlavího i afiliaci íránské ekonomiky na Západ a po roce 1979 začal Írán pod vedení šíitského duchovního ájatolláha Rúholláha Chomejního a jeho loutkových státníků vyvážet do západních zemí nižší množství ropných dodávek, načež nastal druhý ropný šok. Z historie však můžeme připomenout také Irácko-Íránskou válku z let 1980-1988¹⁶⁷ či dokonce i navazující invazi vojsk Saddáma Husajna do Kuvajtu z období 2. až 4. srpna 1990, na kterou navázala Západ svou První válkou v perském zálivu. Vytlačování Hussainových vojsk pokračovalo až do 28. 2. 1991. Za zmínku událostí ovlivňujících světové dodávky i ceny surovin také musíme uvést i 26. prosince 1991 tj. den rozpadu Sovětského svazu, jako největšího surovinového giganta své doby. Dále nesmíme zapomenout ani na asijskou ekonomickou měnovou krizi z let 1997 až 1999, která otrásla světovými investičními i finančními toky směřujícími do pokračující vlny nově industrializovaných států Asie. Závěrem milénia navíc nastala také éra tzv. papírové ropy v době po Dot.com krizi, která přinesla třetí ropný šok, když spekulanti na akciových trzích ztratili své investice při krachu virtuálních internetových společností a začali spekulovat s ropou jako by se jednalo o běžný cenný papír z akciové burzy.

Z moderních dějin je příhodné připomenout také druhou válku v perském zálivu probíhající od 20. března 2003 do 15. prosince 2011, plynové války mezi Ruskem a Ukrajinou i Běloruskem v letech 2006 a 2009,¹⁶⁸ nebo události arabského jara a navazujících nepokojů v arabském světě, které probíhaly od konce roku 2010 až do prosince roku 2012. Nelze však opomenout ani válku proti teroru,¹⁶⁹ jejímž ústředním těžištěm se stala invaze západních vojsk do Afghánistánu trvající od 7. října 2001 do 15. srpna 2021, dále pak průběh americko-íránské

¹⁶⁷ Viz BROŽ, I. *Husajn kontra Chomejni: Irácko-Íránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. ISBN 978-80-87027-12-7.

¹⁶⁸ K situaci se váže přerušení dodávek plynu do Běloruska v roce 2009, ukrajinsko-ruské plynové války v období roku 2006 i na přelomu zimy roku 2008 a 2009. Dále sem patří rusko-gruzínská válka 2008/2009, která se nakonec vyjevila jako snaha o blokádu regionu Kaspického moře. V neposlední řadě stojí za připomenutí také i celkový politický vývoj Ukrajiny, který směřoval od politických nepokojů až k sérii masových demonstrací známých pod pojmem Euromajdan. Tyto nepokoje trvaly od listopadu 2013 do února 2014, přičemž vyústily až ve svržení původního proruského prezidenta Viktora Janukovyče a ke vzniku prozatímní vlády. Celkový stav omezení ukrajinského tranzitního potenciálu i politické nestability země se posléze podepsal na stabilitě dodávek zemního plynu do Evropy. Ukrajina přitom vždy byla významným tranzitním regionem s celou řadou strategických produktovodů. Blíže viz RÚBAN, A. *Pozice Ukrajiny v Euroasijském transportu ropy a zemního plynu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-444-2.

¹⁶⁹ Blíže k tématice terorismu, bojovníků za svobodu a nové éře globálního nestátního násilí viz DOBOŠ, B. *Násilní nestátní aktéři v éře nového středověku*. Brno: Barrister, 2020. ISBN 978-80-7364-111-5.

války,¹⁷⁰ popřípadě válku proti Islámskému státu počínající 8. srpna 2014, kdy americký prezident Obama odsouhlasil letecké údery na syrské a irácké pozice islamistů.

Událostí, jejichž vliv se negativně podepsal na stav energetické bezpečnosti západních států i na vývoj cen fosilních paliv bylo v nedávné minulosti celá řada, přičemž výše zmíněné turbulence představují pouze vybrané nejvýraznější otřesy globálních toků fosilních paliv. Sérii téměř 50ti let energeticko-bezpečnostních obstrukcí uzavírá současná invaze Ruska na Ukrajinu z 24. února 2022. Její předejrou byla, dnes již svým významem pro navazující dění rozhodující, anexe Krymu Ruskou federací proběhnutá na jaře roku 2014. Všechny tyto události moderních dějin mají jednu společnou pojící rovinu. V drtivé většině událostí se dané otřesy odehrávají v relativně bezpečné vzdálenosti od klíčových cílových spotřebitelských států, tj. za hranicemi vyspělých západních a východních demokracií. Dopady se však nakonec rozšíří napříč světovou ekonomikou bez ohledu na relativní vzdálenost konfliktu.

Při každém energeticko-bezpečnostním otřesu z pravidla nastává negativní vývoj cen fosilních paliv na komoditních trzích i pro domácí spotřebitele a vždy se o eskalaci průvodních jevů de facto zasadí antagonický režim vystupující v mezinárodních vztazích vůči západním liberálně demokratickým hodnotám jako opozitní aktér. Postižené státy i mnohé nestátní aktéry světové ekonomiky pak vývoj rostoucích cen, šokový výskyt nestability dodávek a panika domácího energetického sektoru přiměje k aktivaci svých nástrojů¹⁷¹ energetické a surovinové bezpečnosti. Energetickou bezpečností se rozumí stav, kdy dodávky energetických surovin a energií dodávaných koncovému uživateli splňují adekvátní úroveň fyzické dostupnosti, přístupnosti pro všechny zájemce, cenové dostupnosti a společensko-technické přijatelnosti (availability, accessibility, affordability, akceptability, reliability).

Mezinárodně uznávaných definic energetické bezpečnosti je celá řada.¹⁷² Energeticko-bezpečnostním studiím však více než dvě dekády vévodí pojetí Dr. Yergina, který říká, že „energetickou bezpečností se rozumí dostatečné množství energetických surovin za přijatelnou cenou“.¹⁷³ V duchu této tradice považuje za směrodatnou definici Dr. Yergina i tato práce.

¹⁷⁰ NOVÁK, M. *Ropa a krev: Americko-Irácké války*. Praha: Epoque, 2010. ISBN 978-80-7425-069-9.

¹⁷¹ O principech a nástrojích energetické bezpečnosti blíže viz MACHYTKA, D. *Principy používané v mezinárodních surovinových a energetických vztazích*. Energetika. Praha: AEM, 2020. ISSN 0375-8842.

¹⁷² K definicím energetické bezpečnosti se vyjadřují desítky publikací. Pro účely této sekce byly vybrané definice a pojmy čerpány mj. z SOVACOOOL, B., K. ed. *The Routledge handbook of energy security*. London and New York: Routledge, 2011, str. 56-70. ISBN 978-0-415-59117-1 a dále viz HUGHES, L. *The four “R”s of energy security*. Energy Policy, Vo. 37, 2009. eISSN 1873-6777. Dostupné z www.elsevier.com/locate/enpol.

¹⁷³ YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011, str. 266. ISBN 978-1-59420-283-4.

S ohledem na geografii zkoumaných teritoriálních sporů se mezi další vhodné definice energetické bezpečnosti autor rozhodl zařadit také názor Hospodářské a sociální komise OSN pro Asii a Tichomoří (The United Nations Economic and Social Commission for Asia and Pacific dále jen ESCAP) a dále definici Světového energetického fóra (dále jen WEF). Obě definice jsou významné tím, že rozšiřují pojetí energetické bezpečnosti o rozměr surovinové bezpečnosti, což je pojetí, které je používáno napříč celou touto prací. ESCAP hovoří o energetické bezpečnosti jako o ochraně před nedostatkem dostupných paliv a energetických zdrojů, což do definice energetické bezpečnosti přidává onen surovinový rozměr. Tím se rozšiřuje chápání pojmu energetické bezpečnosti z jejího akcentu na trhy s energiemi, směrem k otázkám těžby surovin (viz <https://www.unescap.org/>). WEF definuje energetickou bezpečnost jako jistou autonomii mezinárodního aktéra, kdy dodávky energetických zdrojů a surovin jsou ve výsostné kontrole daného státu a jsou chráněny proti přerušení dodávek ze strany externích vlivů. WEF dále přidává, že tyto dodávky musí být spolehlivé, v kupní síle energetických zákazníků, environmentálně udržitelné a pro zajišťování vysoké kvality lidského života také kvalitativně i kvantitativně dostatečné. Rozdíl mezi energetickou i surovinovou bezpečností se tím ztrácí a pojem je chápán oboustranně (viz <https://wef21.org/>).

Pro potřeby této práce nebude studován fenomén energetické i surovinové bezpečnosti z pozice budování nástrojů určených k získávání požadovaného množství dodávek za dostupnou cenu, ale spíše s ohledem na politizaci energeticko-bezpečnostních témat. Technické ani ekonomické nástroje surovinové a energetické bezpečnosti nejsou předmětem této práce. Vedle geopolitických procesů, ozbrojených konfliktů a válek o zdroje totiž tuto práci zajímá spíše aktivita zainteresovaných politických elit reagujících svou teritoriálně vztaženou rétorikou na události energetické či surovinově-bezpečnostní povahy. Práce zde poukazuje na to, že témata spadající pod množinu energetické bezpečnosti často dávají vzniknout politickým projevům, ve kterých je ohrožený dovoz konkrétních klíčových surovin z určitých regionů představován jako bezpečnostní hrozba dopadající na domácí populaci. Takové mezinárodní prostředí bývá vyplněné často jen konstruovanými hrozbami souvisejícími s energeticko-bezpečnostními potřebami daných států a náhlými cenovými šoky ohroženou ekonomickou identitou domácí populace. Podobnou rétoriku se práce snaží nacházet i u komparovaných teritoriálních sporů. Fenoménu energetické a surovinové bezpečnosti bude proto v práci používáno nejčastěji ve vazbě na sekuritizaci témat, které pramení z národních energeticko-surovinových otázek. Taková témata se relevantní politické elity posléze pokoušejí označovat za bezpečnostní hrozby pro svůj domácí národ, jehož

identita se v dané politické rétorice náhle odvíjí od vlastnictví konkrétního surovinově či dopravně významného teritoria, nebo přístupu k němu či od zamezení přístupu ostetním státům.

Autor se zde domnívá, že řada zainteresovaných států totiž v rétorice svých politických elit používá označování určitých energeticko-surovinových témat za bezpečnostní hrozby, o jejichž sekuritizaci se pak leckteří mocnáři pokoušejí. Absence kontroly nad územím s případným vlivem na domácí energeticko-surovinovou základnu je pak představovaná jako bezpečnostní hrozba sui generis. V moderním světě období války mezi Ruskem a Ukrajinou se navíc o označování určitých energeticko-bezpečnostních témat za bezpečnostní hrozby pokoušejí i samy funkcionální aktéři sekuritizačního procesu, tedy média a reportéři. Dnes již tak není neobvyklé, že témata spojená s cenovou nestabilitou fosilních paliv, nebo samotné otázky dodávkové závislosti na Rusku označují západní média za bezpečnostní hrozbu, aniž by tak před tím stejnou rétorikou hovořil některý z domácích politiků. Mnozí politici se pak k této mediální rétorice přidají a do kobstrukce hrozeb zařadí i nebezpečí plynou z přítomnosti opozitního státu na daném území či dokonce v dané ekonomice. Tím nastává situace, v níž se mediální platformy pokoušejí o sekuritizaci bezpečnostních témat pramenících z nestability surovinových toků a z dění v surovinami oplývajících sporných oblastech či z ohroženého chodu národního energetického průmyslu a politická scéna se k věci slepě přidává, aby si tím zvýšila svůj politický kapitál a získala pozitivní veřejný obraz své osoby, vlády či strany. Funkcionální aktér sekuritizace se však za žádných okolností nesmí stát zdrojem sekuritizačních pohybů, neboť témata spadající pod otázky energetické bezpečnosti státu mají tendenci posouvat geopolitiku státu do konfrontačního formátu a v některých případech autoritativnějších režimů dokonce až směrem k válce o zdroje a zdrojově bohatá území, v jejichž význam domácí obyvatelstvo uvěří. Hranice mezi tím, kdo sekuritizuje co a kdo o tématech přináší zprávy a kdo zase téma jako bezpečnostní hrozbu širší veřejnosti představuje, se pak často stírá. Tento případ je patrný z názorů čínské veřejnosti ohledně čínských nároků v Jihočínském moři, nebo také z veřejných proklamací filipínských hodnostářů, kteří modulují veřejné mínění své země do pozice, kdy bude jejich národ ochoten vstoupit do boje o hypotetické zdroje a umírající rybolovná území (viz dále). Fenomén energetické a surovinové bezpečnosti proto předkládaný výzkum chápe nejenom jako pojem samotný, ale také jako zdroj možných sekuritizačních témat. Předkládaný výzkum tak bude akcentovat identifikaci energeticko-bezpečnostních a surovinových témat, o jejichž označení za bezpečnostní hrozbu a následnou sekuritizaci takto proklamovaných hrozeb se účastníci zkoumaných teritoriálních sporů, ve své rétorice nad nutností ovládat dané území, pokoušejí.

3 Vybrané teritoriální spory v 21. století

Úkolem této kapitoly je představení základny klíčových souvislostí vysvětlujících problematiku Kurilských ostrovů s přihlédnutím k potenciálu arktické dopravy, dále Jihočínského moře s důrazem na Spratlyho i Paracelské ostrovy a v neposlední řadě také Falklandských ostrovů s přihlédnutím k Drakeovu průlivu a antarktickým oblastem, které dříve náležely do závislých teritorií územně Velkou Británií podřazených právě pod Falklandské ostrovy. Z této trojice zvolených oblastí bude zvýšený důraz kladen na Kurilské ostrovy a Jihočínské moře, neboť problematika Falklandských ostrovů, kterou autor vnímá jako minulou i budoucí bránu do antarktické oblasti, byla do práce přidána výhradně pro rozšíření výzkumné perspektivy o oblast jedné z nejstarších teritoriálních sporů. K tvorbě této kapitoly, bylo užito přístupu kvalitativního interpretativního výzkumu, konkrétně formátu interpretativní případové studie studovaných oblastí. Účelem těchto výzkumů bylo vytvořit dostatečnou datovou základnu potřebnou k tvorbě nových možných teoretických vysvětlení stávajících souvislostí. Interpretativní přístup byl použit se záměrem hlubšího porozumění daných souvislostí, jejichž aktuální projevy budou ve čtvrté kapitole užitím vhodného grafického aparátu přehledně komparovány a posléze interpretovány v duchu výzkumného záměru této práce. Jejich pomocí se autor snaží na zdánlivě nesourodých případech diskutovat podobnosti, komparovat rozdíly a odhalovat možné kauzální vazby. Dle autorova názoru totiž jevy související s jedním teritoriálním sporem mohou determinovat vývoj ve vícero makroregionech a zároveň ovlivňovat podobu i dění v dalších zkoumaných oblastech. K takovému výzkumu však musel být položen silný objasňující základ všech klíčových souvislostí, což je úkolem právě této kapitoly. Předložený výklad obohacen i o sérii nových teoretických vysvětlení stávajících souvislostí a také o prognostické či modelové scénáře.

Některé z těchto témat jsou však natolik obsáhlá, až jejich úplná analýza přesahuje potřeby této práce. K zúžení perspektivy Jihočínského moře bude akcentováno výhradně na problematiku týkající se Spratlyho a Paracelských ostrovů, neboť v obou těchto případech může být přihlédnuto k tradicím japonské geopolitické perspektivy, která zjednodušuje celou předkládanou komparaci vybraných teritoriálních sporů v 21. století. V době druhé světové války Japonsko tuto oblast nejen obsadilo, ale na ostrově Itu Aba dokonce vybuodovalo armádní struktury pro svou ponorkovou flotilu. Japonská geopolitika tím uznala strategický význam těchto ostrovů ještě dávno před tím, než se průplav oblastí stal bezpečnostní otázkou současného světového obchodu a poválečné surovinové bezpečnosti přímořské Asie. Japonsko se sice Sanfranciskou mírovou smlouvou vzdalo svých nároků na ostrovní území

v Jihočínském moři, ale dnešní globální surovinové i zbožové toky mezi Asií a zbytkem světa těmito oblastmi procházejí a proto Jihočínské moře zůstává středobodem zájmu japonské mezinárodní politiky. Jakákoliv dopravní či geopolitická obstrukce v oblastech Spratlyho či Paracelských ostrovů tedy ovlivňuje nejen státy, které si tyto ostrovy nárokují,¹⁷⁴ ale i Japonsko a jeho současnou bezpečnost a ekonomiku. Od centrálních oblastí Jihočínského moře jižněji poležené Spratlyho ostrovy a severo-západně ležící Paracelské ostrovy totiž efektivně zužují dopravní koridor vedoucí středem Jihočínského moře. Tamní nedořešené teritoriální nároky zároveň štěpí výlučné ekonomické zóny všech zúčastněných států a negativně ovlivňují stabilitu i bezpečnostní dynamiku regionu. Dvě ze třech studovaných teritoriálních oblastí, se skrytým surovinovým a dopravně strategickým potenciálem, se tedy dotýkají japonských vitálních zájmů. Některé přímo, jako je tomu v otázce teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy, potažmo o Severní teritoria anebo nepřímo, jako je tomu u sporných oblastí Jihočínského moře, jejichž blokadí Čína zvyšuje atraktivitu budoucí trans-polární dopravy. Díky tomu bylo možné použít nejen výstupů japonské geopolitiky a její medializované národní optiky na soudobé teritoriální spory, ale také řady západních odborných článků i výzkumných studií, které se japonskou mezinárodní politikou i problematikou Jihočínského moře nezaujatě, objektivně a erudovaně zabývají. Volbě čínské nebo ruské optiky se autor záměrně vyhnul, neboť s ohledem na jejich soudobé mocenské praktiky prosycené demagogií jejich vládnoucích elit nebylo možné zajistit nepodjatost datové základny proklamující teritoriální práva těchto antagonistických režimů. Akumulace nezaujatých zdrojů byla tedy lehce komplikovaná, neboť polarizované nálady se promítly i do globální akademické obce, v níž někteří západní odborníci zaujali pevné stanovisko vůči jakýmkoli teritoriálním nárokům Ruska i Číny. Tento zjevný problém toxicity odborného prostředí se autor rozhodl vyřešit užitím odborných zdrojů, jejichž datum vzniku předchází soudobou globální situaci panující v období po 24. 2. 2022. Pro zvýšení objektivitu

¹⁷⁴ Spratlyho ostrovy si částečně, či v případě čínské hegemonie dokonce i zcela, nárokují Čína, Taiwan, Vietnam, Brunej, Malajsie a Filipíny. Paracelské ostrovy si pak nárokují opět Čína, Taiwan a Vietnam. Efektivně si však oblast Paracelských ostrovů usurpovala výhradně Čína a to na základě mírové smlouvy z roku 1952, kdy se oblasti vzdalo Japonsko a poté po roce 1974, kdy na základě vyhrané bitvy o Paracelské ostrovy mezi Čínou a Vietnamem získala Čína fyzickou kontrolu nad oblastí. V druhé japonsko-čínské válce z let 1937 až 1945 sice Japonsko ukotvilo svou vojenskou přítomnost na Paracelských ostrovech, ale v poválečném systému mezinárodních vztahů se muselo Japonsko na základě Sanfranciské mírové smlouvy vzdát všech svých okupovaných i získaných území. Z důvodů občanské války se Čína Sanfranciské mírové konference nezúčastnila. Vzájemné mírové vztahy těchto zemí ukotvila až čínsko-japonská mírová smlouva tzv. Taipejská smlouva z roku 1952, která tím mj. rozšířila již nastavený sanfranciský mírový systém. V čl. č. 2 této smlouvy, je definováno, že podle článku 2 mírové smlouvy s Japonskem podepsané ve městě San Francisco dne 8. září 1951 se Japonsko zřeklo všech práv, titulů i nároků na Taiwan a Penghu, jakož i na Spratlyho ostrovy a Paracelské ostrovy (blíže viz <https://china.usc.edu/treaty-peace-between-republic-china-and-japan-treaty-taipei-1952>).

předkládaného výzkumu byla do doprovodné zdrojové základny zařazena série geografických ukazatelů a map (viz přílohy této práce).

Co se pak týká zbývajících dvou zkoumaných teritoriálních sporů, tak u nich byla předkládaná analýza záměrně obohacena o souvislosti přilehlých regionů, do jejichž moří Kurilské i Falklandské ostrovy vytvářejí jakousi pomyslnou vstupní bránu pro námořní aktivity vyžadující strategický opěrný bod. Zatímco u Falklandských ostrovů tomu v historii opravdu tak bylo, tak u Kurilských ostrovů tento jev může teprve nastat. Oblast Kurilských ostrovů se proto stala úvodním tématem, které bude představeno jako první z teritoriálních sporů v 21. století. Následně budou představeny vybrané oblasti v Jihočínském moři a jako poslední bod kapitola představí Falklandské ostrovy a budoucí surovinový potenciál širší oblasti. Právě ta totiž svou polohou nacházející se mimo dopravně-strategický střed zájmů geopolitických rivalů své doby, a také svými povětrnostními podmínkami i chráněným přírodním bohatstvím, působí v ostrém kontrastu vůči otevírajícím se vodám Severního ledového oceánu. Severní ledový oceán se postupem času stane nejen dopravní tepnou a zdrojovou základnou budoucnosti, ale také novou geopolitickou šachovnicí mocenských aktivit světových velmocí. Je tedy pouze logické předpokládat, že velmoci druhé kategorie, jako kupříkladu Japonsko, se pokusí přiblížit k severu nejen svou ekonomickou a vojenskou mocí, ale i svou teritoriální expanzí a surovinovou politikou. Úvahy nad možným budováním dopravní infrastruktury a velkokapacitních obchodních přístavů potom tato práce teoretizuje ve stejné hypotetické rovině, jako úvahy o dopravně-strategickém a surovinovém potenciálu falklandské oblasti, která představuje, kdysi skutečnou, a dnes již jen pomyslnou vstupní bránu do antarktické oblasti. V kurilské oblasti¹⁷⁵ autor spatřuje jistou podobnost. Svou topografií totiž Kurilské ostrovy působí jako doprovodný pás ostrovů směřující podél budoucích cest do Severního ledového oceánu. S ohledem na jejich geografickou vzdálenost není samozřejmě možné jejich význam povyšovat nad Beringův průliv a Diomédovy ostrovy či ostrov Svatého Vavřince, které jsou z geografického hlediska případnou poslední destinací před Čukotským mořem. Toto moře se nachází severně od Beringova moře a následně se vlévá do Severního ledového oceánu a Beaufortova moře u pobřeží Aljašky. V případě

¹⁷⁵ Pojmem „kurilská oblast“ je v textu míněno území Kurilských ostrovů severně od Hokkaidó až po Kamčatku. Oficiálně se jedná o Sachalinskou oblast pod správou Ruska obsahující i ostrov Sachalin a jeho teritoriální vody, ale pro zúžení výzkumné perspektivy se tato práce problematikou ostrova Sachalin detailně nezabývá. Japonsko o území těchto vulkanických ostrovů zase hovoří jako o Kurilských ostrovech, ale o přítomné ostrovy Iturup, Kunašir, Šikotan a souostroví Habomai označuje za svá Severní teritoria. Tyto konkrétní ostrovy pak Rusko označuje za jižní Kurily. Z toho vzniká dichotomie v pojmosloví i japonská argumentační základna nad nezákonnou ruskou okupací japonských Severních teritorií. Autor tedy ve vybraných případech záměrně používá geografické termínu kurilská oblast, aby tím účelově podtrhl geografický rozměr celé oblasti bez zohlednění teritoriálního sporu a bez protichůdné rétoriky obou stran. Jindy zase specifikuje, o jakou část se přesně jedná.

rozvoje trans-polární dopravy bude jednou celý tento region klíčovým územím. S ohledem na ruský nárok nad Lomonosovým hřbetem v němž tvrdí, že je pokračováním ruského kontinentálního šelfu Sibíře a při započtení dosahů aljašské environmentální ochrany, bude vhodnější, pokud tento region poslouží pouze jako vstupní koridor budoucích severních dopravních tepen. Pro případné uzlové body dopravní a přístavní infrastruktury bude tedy příhodnější, pokud budou vybudovány podstatně jižněji a nejlépe v některých ze stabilních, liberálně demokratických států Asie s tržní ekonomikou a otevřenými trhy. Lze tedy plausibilně uvažovat o vybudování nových dopravních centrál umístěných kupříkladu v severovýchodních částech Japonska či na východním pobřeží jižních Kurilských ostrovů tj. na tichomořské straně kurilské oblasti, tedy v místech dostatečně vzdálených od turbulencí vyskytujících se v mořích kolem Korejského poloostrova. Pokles významu ruského Vladivostoku by zde navíc také mohl být jistým přínosem.

Svou polohou a skrytým surovinovým potenciálem navíc Kurilské ostrovy mohou přispět k řešení rostoucích asijských trhů, které potřebují nejen nové přírodní zdroje, ale i nové dopravní spoje směřující do Evropy a USA. Z pohledu Japonska, Jižní Koreji, Taiwanu i jiných asijských nově industrializovaných ekonomik totiž nad Kurilskými ostrovy cestou do Severního ledového oceánu a do polárních oblastí Arktidy leží již jen území antagonistického Ruska a drobné ostrovy v Beringově moři. Jedním z předpokládaných úzkých míst severního dopravního koridoru se sice již nyní stává úžina Beringova průlivu, v jejímž středu se přímo nachází souostroví Diomédových ostrovů, ale ty jsou pro svůj zanedbatelný rozměr a rozdělené vlastnictví odsouzeny stát se pouze hraničním kamenem bez vyššího významu.

Diomédovy ostrovy jsou rozděleny mezi Rusko a USA, vždy po jednom z ostrovů pro každou z těchto velmocí. Souostroví absentuje jakoukoliv dopravní infrastrukturu, neboť jakákoliv námořní základny by u své protistrany evokovaly obavy z vojenské přítomnosti v regionu, tak jak tomu bylo za dob studené války, když měl Sovětský svaz na ostrově Velký Diomédes umístěnu svou vojenskou základnu. O souostroví se sice uvažovalo ve věci případné stavby transkontinentálního dopravního spoje přes Beringovu úžinu mezi USA a Ruskem, ale ve světle soudobého ochlazování vztahů mezi Západem a Ruskem je daleko pravděpodobnější, že se spíše Rusko pokusí o militarizaci oblasti, nežli o dopravní propojení s USA. Ostrovy jsou navíc téměř neobydlené, neboť svůj ostrov vysídlila již sovětská armáda za dob studené války a na americké straně zůstalo jen několik posledních Inupiatů, kteří představují pozůstatky původního domorodého obyvatelstva zabývajícího se výhradně rybolovem a tradiční kulturou. Ekonomická i socio-kulturní stagnace oblasti nevybízí k rozvoji a bez případného

kontinentálního mostu nejsou ostrovy z dopravního ani těžebního hlediska doposud nikterak zajímavé. Jejich potenciál jako budoucího uzlového bodu na cestách do Beringovy úžiny a Severního ledového oceánu je nepravděpodobný, neboť ostrovy se vyznačují parametry, jaké mívají oblasti s omezenou námořní navigací známé jako oblasti, kterým je třeba se vyhnout tzv. „Areas To Be Avoided“. Navíc by mohly získat status zvláště citlivé mořské oblasti tzv. „Particularly Sensitive Sea Areas“,¹⁷⁶ který uděluje Mezinárodní námořní organizace. Ostrovy také sousedí s aljašskou národní rezervací Bering Land Bridge, která spravuje biologický odkaz kontinentálního mostu z dob pleistocénní migrace organismů mezi kontinenty. Teritorium této rezervace zasahuje z americké části až k moři přímo nad úžinou Beringova průlivu, necelých 55 kilometrů severně od ostrova Malý Diomédés.¹⁷⁷ Lze tedy předpokládat, že veškerý transport lodní dopravou se bude odehrávat převážně spíše podél ruského pobřeží. Mezi ostrovy Malý a Velký Diomédés navíc prochází časové pásmo, které vytváří unikátní stav, kdy je na obou ostrovech sice stejný čas ale rozdílný den. Přístav operující v takovém časovém formátu by pro globální multimodální přepravu i soudobé spediční služby představoval zbytečné komplikace.

O něco větší potenciál má ostrov Svatého Vavřince, který se nachází jižněji od Diomédových ostrovů, konkrétně v severní části Beringova moře. Ač je tento ostrov z hlediska svého umístění položen blíže ruské hranici než americkému pobřeží, tak přesto spadá pod americké teritorium ostrovních oblastí státu Aljaška. Jedná se o sopečný ostrov se skalnatým pobřežím, mělkými vodami kontinentálního šelfu¹⁷⁸ a bažinatou tundrou ve vnitrozemí ostrova. Z přírodního hlediska zde prochází několik biotopů s bohatým biotickým i abiotickým prostředím rozmanitých ledových habitatů.¹⁷⁹ Unikátní přírodní podmínky sice ještě nikdy nezastavily těžební aktivity ani budování rozsáhlé dopravní infrastruktury a o přijetí smlouvy o ochraně oceánů proběhlo teprve nedávno, ale zde je situace poněkud rozdílná. Oblast ostrova Svatého Vavřince totiž za dob studené války působila jako základna amerického letectva

¹⁷⁶ Blíže viz TODOROV A. *Shipping governance in the Bering Strait Region: Protecting the Diomed Islands and adjacent waters*. Marina policy. Vol. 164, 2022. Dostupné na <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2022.105289>. O zvláště citlivých mořských oblastech deklarovaných resolucí Mezinárodní námořní organizace č. A.982(24) jako dceřině organizace OSN viz <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/PSSAs.aspx>. O oblastech, kterým je třeba se vyhnout, viz <https://www.imo.org/en/OurWork/Safety/Pages/ShipsRouteing.aspx>.

¹⁷⁷ Blíže viz <https://www.nps.gov/bela/index.htm> a také viz <https://www.nps.gov/subjects/oceans/alaska.htm>.

¹⁷⁸ Viz <http://maps.continentalshelf.org/>. K oblastem (tzv. Designated Shipping Avoidance Area), kterým se má lodní doprava kolem ostrova St. Lawrence a v severním Beringově moři vyhýbat viz <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fmars.2022.875541/full>. Změny přinese i UN High Sea Treaty.

¹⁷⁹ O výzkumech tamní unikátní ledové biosféry kupříkladu viz SIMPKINS, M. A., HIRUKI-RAGING GAY SHAFFIELD, L. M., GREBMEIER, J. M., BENGTON, J. L. *Habitat selection by ice-associated pinnipeds near St. Lawrence Island, Alaska in March 2001*. Springer-Verlag, Polar Biology Vol. 26, 2003. ISSN 1432-2056. Dostupné na <https://link.springer.com/article/10.1007/s00300-003-0527-7>.

v Severovýchodním mysu při osadě Gambell, odkud po demilitarizaci začaly unikat chemické a rakovinotvorné látky. Na ostrově později proběhly očistné práce financované z fondů rozpočtu USA určených k odklizení objevené kontaminace. Tyto práce probíhaly v letech 2008-2008 a 2008-2014, což je s ohledem na historii relativně nedávno. Po proběhnuté sanaci je význam ostrova spíše již jen environmentální, neboť vojenská základna¹⁸⁰ byla odstraněna a ostrov se těší pozornosti ze strany mořských biologů. V současnosti se na ostrově pravidelně vyskytují ploutvonožci a pestré druhy mořského ptactva. Ostrov se nachází na migrační trase ptáků do arktických hnízdišť a díky vlivu Anadyrského oceánského proudu, který z hlubokých vod severního okraje šelfu Beringova moře přináší studenou vodu bohatou na živiny, zde v období hnízdění žije přibližně 2,7 milionu mořských ptáků. Ostrov Svatého Vavřince se proto stal oblíbenou destinací pozorovatelů ptáků i mořských biologů, kteří zde pozorují rozsáhlé kolonie papuchalků, aukletů, mures, kittiwakeů, kajek, potápníků i několika druhů ploutvonohých savců.¹⁸¹ Z výše zmíněného tedy lze usuzovat, že ostrov není příhodnou lokalitou pro vybudování dopravní infrastruktury potřebné pro rozvoj dopravy Severním ledovým oceánem, jehož páteřním bodem senejpsí stane ruský přístav Petropavlovsk.

Při hledání severních lokalit s největším potenciálem k rozvoji ekonomických, strategických, dopravních i surovinových aktivit tudíž, na rozdíl od výše zmíněného, právě Kurilské ostrovy nabízejí unikátní spojení vlastností, které jsou ostrovům v Beringově moři de facto uzamknuty. Navíc, by ostrovy mohly, poskytnou i jistou alternativu vůči případnému růstu významu jediného většího lokálního přístavu Petropavlovsk, ležícího na východním pobřeží Kamčatky. Teritoriální spor mezi Japonskem a Ruskem je tedy výrazným konfliktním bodem se skrytým surovinovým i dopravně-strategickým potenciálem, který stojí za pozornost, neboť v případě jeho vyřešení mohou vzniknout příležitosti schopné ovlivnit dění v celé světové ekonomice. První z představených surovinových sporů tedy budou Kurilské ostrovy a jejich strategický, surovinový, dopravní i těžební potenciál a to se zvláštním přihlédnutím

¹⁸⁰ Northeast Cape Air Force Station bylo vojenské zařízení amerického letectva vybavené radarovým stanovištěm, systémem pro varování letadel a odposlouchávacím stanovištěm pro bezpečnostní služby. Po uzavření základny na severovýchodním mysu ostrova v 70. letech však začala řada místních obyvatel vykazovat zdravotní problémy způsobené chemickým zamořením. Většina kontaminace byla způsobena ropou, která unikla do místní půdy. Objeveny však byly i nízké koncentrace dioxinu a nevybuchlá munice. Odstranění sutin základny, odvoz vojenské techniky a zbytky nebezpečných látek byly provedeny prostřednictvím programu "Native American Lands Environmental Mitigation Program". Čištění dříve používaných obranných míst v Gambellu bylo provedeno v letech 2007 až 2008 a odstraňovací práce v Northeast Cape, probíhaly v letech 2008 až 2014. Po roce 2014 pokračoval Inženýrský armádní sbor Spojených států (USACE) v revitalizaci a v provádění šetření v rámci tzv. pětiletého hodnocení. Bylo zjištěno, že ke konci roku 2018 bylo americkým ministerstvem obrany vynaloženo přibližně 125 milionů dolarů na čištění, sanaci kontaminace a likvidace staveb i sutin. Blíže viz <https://dec.alaska.gov/spar/csp/sites/st-lawrence/>.

¹⁸¹ Blíže viz <http://www.camacdonald.com/birding/usalaska.htm>. Situaci změní i UN High Sea Treaty (viz dále).

k Severnímu ledovému oceánu. Problematice Beringovy úžiny, stejně tak jako otázkami svobodného průplavu přes úzká místa přírodních průlivů, se práce nebude dále věnovat.

3.1 Teritoriální spor o Kurilské ostrovy

Kurilské ostrovy nespádají pod otázku úžin.¹⁸² Téma tohoto teritoriálního sporu však přesto fascinuje autory odborných článků již celé generace a tak je zdrojová základna vědního diskursu přeplněna sérií odborných studií i vědeckých statí, které repetitivně rozebírají historické základy, nedodržené a revidované mírové smlouvy, návštěvy ruských státníků, jednání mezi ruskou vládou a jednotlivými japonskými premiéry i politické proklamace dílčích stran. Obdobně laděný obsah můžeme najít také u mediálního obrazu tohoto vleklého teritoriálního sporu, obzvláště v době, kdy Rusko po roce 2020 upustilo od dalšího jednání s Japonskem. Řada světových médií v nedávné minulosti navíc průběžně rozvíjela obraz ruské militarizace oblasti. Co však tyto analýzy¹⁸³ téměř vždy postrádají, je návrh možného řešení tohoto sporu a úvahy skloňující geopolitické souvislosti spojené s případnými dopady takového modelového řešení. V úvodních a metodologických pasážích této rigorózní práce však bylo deklarováno, že práce má lehce prognostický až hypotetický charakter, neboť zvolená metodologie makrokauzální analýzy zkoumá závislosti napříč různými testovanými případy a snaží se vytvářet i testovat nové teorie. Z tohoto důvodu byl pro téma teritoriálního

¹⁸² Otázka volného průplavu skrze úzká místa vždy vytvářela zvýšený tlak na lodní dopravu, neboť strategický rozměr úžin afektuje nejen mateřské státy sousedící s těmito úzkými místy, ale i všechny účastníky závislé na dané dopravní tepně. Již na samotném počátku studené války Mezinárodní soudní dvůr v rozsudku UK vs. Albánie ve věci Incidentu v Korfském průlivu (viz Corfic ChanneZ case, Judgment of April 9th) definoval mezinárodní průlivy jako průlivy „spojující dvě části volného moře“, které se „používají pro mezinárodní plavbu“. Tato geografická definice se ustálila i pro výklad ustanovení mořského práva, které se dnes vztahuje na mezinárodní úžiny definované v čl. 37 UNCLOS. Tzv. mezinárodní průlivy se řídí zásadou pravá „tranzitního průplavu“, přičemž toto právo je dokonce rozsáhlejší než právo „nevinného průplavu a svobodné navigace“ (dohromady spíše známé pod pojmem „práva pokojného průplavu“ a dalších ustanovení dle čl. 45 UNCLOS), které UNCLOS přiznává plavidlům proplouvající cizími ne-vnitřními vodami. UNCLOS v člancích 18 a 19 rozvíjí koncept nevinného průplavu, tj. stavu který umožňuje plavidlům plout cizími teritoriálními vodami, aniž by tato plavidla musela žádat o povolení pobřežního státu, jak tomu bývá při průplavu skrze vnitřní vody. Pokud tedy taková plavba neohrožuje mír, pořádek ani bezpečnost pobřežního státu, tak plavidlo má právo volného průplavu. Omezení a detailnější pravidla, jako jsou kupříkladu environmentální normy, pak stanoví příslušný pobřežní stát. Stejně tak tzv. tranzitní průplav definovaný v člancích 33 až 39 musí být dle článků 38(2), 39 také nepřetržitý, rychlý a bezpečný. Na rozdíl od domácích zákonů mu však UNCLOS přiznává, že tranzit vyžaduje respektování pouze mezinárodního práva. Z článků 25 a 39(3) navíc vyplývá, že pobřežní státy mohou dočasně pozastavit právo na pokojný průplav, ale nemohou tak učinit s právem na tranzitní průplav.

¹⁸³ Směrodatným výchozím bodem níže předložené úvahy se ze zdrojového hlediska staly texty: HARA, K. *50 Years from San Francisco: Re-examining the Peace Treaty and Japan's Territorial Problems* in HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415646789. Dále VARMA, A. *The Kuril Dispute*. EPRA International Journal of Economic and Business Review, Vol. 5, No. 6, 2017. e-ISSN 2347 – 9671. Dostupné na www.eprawisdom.com; PARDO, E. *Northern Territories and Japan-Russia Relations: Will the knot ever untie?* UNISCI Discussion Papers, No. 28/2012. ISSN 1696-2206. Dostupné na <https://revistas.ucm.es/index.php/UNIS/article/view/38470> a KICHEOL, P., YEONGMI, Y. *Structural Restrictions of Territorial Disputes in Northeast Asia*. The Journal of East Asian Affairs, Vol. 27, No. 2, 2013. ISSN: 10101608. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/23722403>.

sporu o Kurilské ostrovy zvolen netradiční přístup k představení tématu. Nejprve bude diskutováno nad modelovým scénářem možných účinků případného řešení sporu a to i nyní, když již po roce 2022 Rusko dávno jednání ukončilo. Poté budou představeny historické reálie. Z geograficko-ekonomického hlediska je spor velmi snadno vyřešitelný. Rusko by mělo přenechat celý ostrovní pás 56 ostrovů od japonských břehů až po Kamčatku Japonsku, protože samo není schopné kurilskou oblast ekonomicky pozdvihnout ani efektivně využít a vlastnictví ostrovů mu slouží jen jako nástroj ekonomicko-bezpečnostního vyvažování japonsko-americké moci v regionu severovýchodní Asie. Již více než 77 let mezinárodních vztahů mezi Ruskem a Japonskem postrádají moderní mírovou smlouvu mezi těmito zeměmi, v níž by došlo k toliko oddalovanému územnímu vyrovnání. Případné přenechání celého pásu Kurilských ostrovů Japonsku by navíc reflektovalo Petrohradskou smlouvu z roku 1875, na jejímž základě Japonci získali celé souostroví výměnou za přenechání celého ostrova Sachalin Rusku. V současnosti je Sachalinská oblast federální územím Ruska zahrnující Kurilské ostrovy a Sachalinský ostrov se s ohledem na potenciál těžby fosilních paliv¹⁸⁴ ukázal jako dosti výhodný zisk ruské strany. Návrat k předválečným tradicím by však mohl otevřít cestu novému vzájemnému vztahu, v němž jsou historické křivdy a meziválečná léta ponechána jako memento k poučení a nikoliv jako argumentační nástroj opakovaně omílaný soudobými politickými zástupci Japonska i Ruska (viz dále). Vzájemná teritoriální a mírová smlouva, v níž by Japonsko obdrželo veškeré ostrovy až po Kamčatku, jmenovitě po První Kurilský průliv (na Kamčatce sice leží Kurilské jezero, ale to už není předmětem sporu) by sice Rusko připravila o zdrojově potenciálně zajímavá území, ale za cenu zisku mírové smlouvy, jejíž porušení ze strany Japonska by Rusko mohlo nejen považovat za casus belli, ale zároveň i za právo na novou okupaci celé oblasti směrem od Kamčatky až po nejseverněji položenou hranici s Japonskem tj. až po vody ostrova Kunashiri. Obavy z případného nedodržování takové úmluvy ze strany Japonska tak de facto zanikají, neboť by si to nemohlo dovolit.

Za předání Kurilských ostrovů by Rusko kupříkladu mohlo nárokovat bezplatná doživotní rybolovná práva v oblasti, právo svobodné navigace všemi kurilskými úžinami a průlivy, vynucenou stavbu infrastruktury akcentující vybudování dálnice či železnice (kombinující systém tunelů a mostů) spojující Rusko s Japonskem. Dalším bodem případné mírové

¹⁸⁴ O problematice i počátcích a plánech těžby na ostrově Sachalin viz MÜLLER-KRAENNER, S. *Energy security: re-measuring the word*. London Sterling: Earthscan, 2008, str. 101-103. ISBN 978-1-84407-582-9. Dále také viz <https://www.nsenenergybusiness.com/projects/sakhalin-1-oil-and-gas-project/#> a také viz KUMAR, B. R. *Case 28: Sakhalin Project–II*. In: KUMAR, B. R. *Project Finance: Structuring, Valuation and Risk Management for Major Projects*. Cham: Springer Nature Switzerland AG, 2022. ISBN 978-3-030-96724-6. Dostupné také na https://www.researchgate.net/publication/360375792_Case_28_Sakhalin_Project-II.

smlouvy by jistě mohlo být i rozdělení veškerých těžařských práv v poměru 50:50, popřípadě vytvoření ad hoc těžařsko-energetických koncernů fungujících jako seskupení právně samostatných podniků podřízených vedením konkrétnímu majoritnímu podniku. V tomto bodě by totiž Rusko mohlo využít tíživou energeticko-bezpečnostní situaci Japonska, které je svými surovinovými dodávkami odkázané na lodní dopravu přes nestabilní regiony jižní Asie. Bez adekvátní produktovodné kapacity se japonská situace nezmění a protože tektonická aktivita a příležitostný výskyt extrémních povětrnostních podmínek stavbu produktovodů dosti komplikuje, tak Japonsku zbývají pouze tři možnosti: začít těžit fosilní paliva a jiné nerostné suroviny z mořského dna co možná nejbližší svému území, transformovat své hospodářství na nízkoenergetickou-bezuhlíkovou ekonomiku¹⁸⁵ nebo se zasadit o rozvoj nových dopravních tras, kterými by mohly na japonské trhy proudit suroviny z Evropy a Ameriky. Ve všech případech je však Japonsko odkázáno na rozvoj spolupráce se svými dodavateli, čehož by Rusko vhodnou politikou a rozumnými obchodními dohodami mohlo využít. Kalicki a Goldwyn se k japonské energeticko-bezpečnostní situaci vyjadřovali již začátkem století následovně: „*V dohledné budoucnosti bude debatě o energetické politice Japonska dominovat obava o bezpečnost dodávek energie. Flexibilita výběru dodávek energie bude v Japonsku omezena nedostatkem vlastních energetických zdrojů a také izolovaností japonské energetické sítě od asijského kontinentu. Dále pak nedostatkem ropovodů a plynovodů ... Japonsko by mělo zvážit větší podporu regionální energetické spolupráci, která mu poskytne větší flexibilitu při zajišťování dodávek energie a posílí jeho politické vztahy s jeho asijskými sousedy ... (neboť) ...poptávka Japonska po energii se během příštích (dvou) desetiletí zvýší asi o 20 procent. Předpokládá se, že jeho celkové primární energetické dodávky nebo jeho celková poptávka po primární energii mezi lety 1999 až 2020 vzroste z 10,3 milionů barelů ropného ekvivalentu za den na 12,5 milionů barelů ropného ekvivalentu za den a to při průměrné míře ročního růstu 0,9 procenta.*“¹⁸⁶ Tuto projekci zatím s ohledem na soudobé turbulence ve světové ekonomice nelze plně potvrdit ani vyvrátit. Dle nejaktuálnějších dostupných údajů naměřených Mezinárodní energetickou agenturou v roce

¹⁸⁵ Podle World Energy Outlook 2022 Japonsko pracuje na snížení rizik pro svou energetickou bezpečnost a zároveň rozvíjí pro-environmentální klimatickou agendu. Činí tak proaktivní energetickou a průmyslovou politikou, v níž rozvíjí opatření ke snižování importu fosilních paliv a také snahou zvýšit podíl jaderné energie a podíl obnovitelných zdrojů i energetické účinnosti v rámci své národní palivoenergetické bilance. V říjnu 2021 Japonsko schválilo svůj šestý strategický energetický plán, kterým nastínilo roční pokles celkových dodávek energie o 1 %. Tento plán má postupovat v souladu s národními plány pro rok 2030 a v souladu s ambicemi dosáhnout do roku 2050 uhlíkové neutrality. Blíže viz <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022>.

¹⁸⁶ KALICKI, J., H., GOLDWYN, D., L. *Energy and security: toward a new foreign policy strategy*. Washington D. C., Baltimore: W. Wilson Center Press: Johns Hopkins University press, 2005, str. 305. ISBN 0-8018-8278-8. K energetické bezpečnosti Japonska, viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 156-157, 413, 135, 142. ISBN 978-0-241-47234-7.

2020¹⁸⁷ činila spotřeba Japonska 384,75 Mtoe celkových primárních energetických dodávek. Zatím však nelze s jistotou říci, zda se spotřeba energií a potřeba importu energetických surovin vrací do před-pandemických hodnot a tím i do své předcházející trajektorie. Pro rok 2023 uvádí japonská statistická ročenka, že Japonsko ročně potřebuje 18, 674 PJ primární energetických dodávek tj. cca 318,586305 Mtoe.¹⁸⁸ Nastavená trajektorie vývoje byla zpomalena globální pandemickou krizí a následnými turbulencemi ve světové ekonomice, které se odvíjejí od trvající války na Ukrajině i od dopadů rozmělněné globální ekonomické krize. Okamžik plného návratu do před-pandemických hodnot není zcela zřejmý, ale přesto se surovinovo-energeticko-bezpečnostní projekce japonských potřeb v navazujících letech s největší pravděpodobností nikterak nezmění od té původní. Pro růst své ekonomiky Japonsko vyžaduje kontinuální či mírně, co do kvantity oscilující, úroveň dodávek surovinových zdrojů, které získává importem. Tento trend paradoxně platí pro celou oblast severní Asie i pro samotnou Čínu. Japonsko tudíž potřebuje nejen nové obchodní partnery, ale i nové přístupové cesty, které mu může přinést pouze spolupráce s Ruskem a ostatními neasijskými dodavateli. Rusko a doprava v blízkosti jeho území je zde klíčovým aspektem budoucí surovinové a dopravní politiky. Rozvoji přátelských vztahů mezi těmito státy však obdobně jako v dobách studené války, opět i dnes, brání afiliace japonské zahraniční politiky na Spojené státy americké. Rusko již řadu let kritizuje přítomnost amerických ozbrojených sil na japonském území a v roce 2023 kritizuje i růst přítomnosti US Navy v japonských vodách.

Problematickým bodem mírové smlouvy by tedy zajisté bylo ukotvení americké vojenské přítomnosti v japonských teritoriálních vodách i v Ochotském moři a na Kurilských ostrovech. Rusko je tradičně zcela proti jakékoliv americké přítomnosti v regionu, což by mohlo být zakotveno i v případné mírové smlouvě. Smlouva by mohla obsahovat i limitaci japonské vojenské materiální základny, aby byla oblast demilitarizovaná a přitom rozvíjená. Právě rozvoj oblasti a možnost investic do nového území zajímá japonskou stranu o poznání více než tu ruskou, neboť Rusko chronicky postrádá kapitál potřebný k rozvoji svých ostrovních oblastí a jediná modernizace, kterou kurilské obyvatelstvo ze strany ruské správy

¹⁸⁷ Přehled japonské energetické politiky je dostupný na <https://www.iea.org/reports/japan-2021> a statistiky dle Mezinárodní energetické agentury jsou dostupné on-line na <https://www.iea.org/countries/japan>.

¹⁸⁸ Blíže viz *Japan Statistical Yearbook 2023* dostupný na <https://www.stat.go.jp/english/data/nenkan/>. Na druhou stranu však Správa energetických informací US uvádí, že primární energetická spotřeba Japonska v roce 2021 dosáhla 18,125 kvadrilionů (tj. 10^{15}) btu, zatímco domácí produkce primárních energií vytvořila jen 2,565 kvadriliony btu. Závislost Japonska na dovozech energií je tedy enormní a to více než 93 % (blíže viz <https://www.eia.gov/international/overview/world?fips=SCS> a dále viz <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022> a také viz https://www.fepc.or.jp/english/energy_electricity/supply_situation/). Po summitu G-7 2023 navíc poroste, neboť se Japonci zavázali rozvíjet pro-environmentální paroplynové hospodářství.

za poslední roky vidělo, je nová ruská bojová technika dislokovaná k případné vojenské obraně ruských území a jedna geotermální elektrárna. Rusko by si v tomto bodě mohlo vzpomenout i na minulost s Aljaškou a nárokovat finanční kompenzaci za přenechání Kurilských ostrovů Japonsku. Případné klauzule o náročné finanční kompenzaci ze strany Japonska by mohly odradit ostatní oponenty Ruska od obdobného očekávání v jejich územních sporech. Argument zisku finančních prostředků a nového asijského spojení by navíc mohl domácí obyvatelstvo přesvědčit o správnosti takové teritoriální oběti, neboť Rusko nyní potřebuje nezměrné finance k pokrytí dopadů uvalených globálních sankcí.

Na první pohled by byl výše zmíněný scénář územní ztráty ze strany Ruska vykopen ziskem záruk, které se již nyní Rusko snaží prosadit, ale beze změn ve fundamentálních základech kontroly nad oblastí to nepůjde. Nová mírová smlouva navíc nevznikne, pokud nebude jednostranně výhodnější pro ruskou stranu, neboť Rusko jako jeden z hegemonů neuvažuje v rovinách zisku relativní moci, ale pouze moci absolutní. Proměna nevyužívaného území v hospodářský zázrak Japonska by navíc nepomohla stabilizovat turbulentní nálady domácí společnosti a tak by Rusko raději chtělo zasadit těžkou ránu americkým zájmům v makroregionech tzv. Dálného východu tj. Východní a Jihovýchodní Asie a zároveň snížit svůj příklon k Číně.¹⁸⁹ Ač jsou totiž USA dlouhodobým japonským spojencem, tak nikdy nebyly a nebudou japonským přítelem. Územní zisk i za cenu krátkodobého ochlazení mezinárodních vztahů mezi USA a Japonskem je pro Japonsko mocensky výhodnější. Cesta k takovým úvahám byla navíc dávno otevřena, neboť již 2021 se sám prezident Putin zasadil o představení tzv. Speciální ekonomické zóny kolem čtyř ostrovů i jejich teritoriálních vod.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Ke geografické podobě a k faktografickým údajům nad podobou makroregionů Jihovýchodní Asie a Východní Asie, v nichž dominuje Čína, viz ANDĚL, J., BIČÍK, I., BLÁHA, J., D. *Makroregiony světa: Nová regionální geografie*. Praha: Karolinum, 2021, str. 165-205. ISBN 978-80-246-4273-4.

¹⁹⁰ Prezident Putin podepsal 9. března 2021 návrh zákona, kterým na Kurilských ostrovech mělo dojít k vytvoření zvláštní ekonomické zóny, v níž měly panovat specifické daňové pobídky a zvýhodnění pro investory z libovolného státu, kteří by chtěli v této ostrovní oblasti začít působit. Tato ekonomická zóna cílila na zvýšení atraktivity ostrovů pro zahraniční společnosti, a proto se měla rozkládat převážně na jižních ostrovech, konkrétně na ostrovu Kunashiri, Shikotan, Etorofu a na Habomaiských ostrovech. Zóna by však prosazovala ruské právo, čímž by efektivně posílila ruskou kontrolu nad regionem, ač na oplátku měli investoři být osvobozeni od daně z příjmu i z majetku, a to až po dobu deseti let. Japonsko na to požádalo o zvláštní strukturu umožňující japonským společnostem působit mimo jurisdikci ruského práva na základě toho, že „Severní teritoria“ zůstávají součástí Japonska. Na krátké období se tedy opět objevila možnost, že by Kurilské ostrovy mohly zaznamenat příliv PZI a rozvoj infrastruktury (viz <https://www.reuters.com/world/putin-says-russia-offer-tax-breaks-spur-business-kuril-islands-2021-09-03/> <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-09-03/putin-declares-islands-disputed-with-japan-as-tax-free-zone>). V červenci 2021 byla ruskou vládou oznámena politika zvláštní ekonomické zóny nad svým proklamovaným územím, na což ale Japonská vláda důrazně protestovala, neboť ekonomická zóna, bez uznání japonských nároků narušuje japonskou suverenitu a nikterak nezvýhodňuje jejich národní investory (viz <https://japan-forward.com/editorial-penalize-investors-in-putins-economic-zone-in-japanese-territory/>). Ke konci roku 2022 bylo v této věci již poměrně zjevné, že mezinárodní společnosti se zdráhají k investicím do teritoriálně nevyřešených lokalit, obzvláště v dobách, kdy se Rusko potýká s potížemi

I přes vzájemné neshody si však alespoň jedna ze stran musí uvědomit, že zatímco se globální pozornost ke konci roku 2022 věnovala válce na Ukrajině, tehdejšímu globálnímu energetickému šoku a severokorejským pokusům o raketový deterrent v roce 2023, tak právě v tomto období mohl nastat vhodný bod k vyřešení vleklého sporu. Ač se již jedná o výše vykreslenou modelovou situaci nebo o průběžné návrhy několika variant předcházejících ruských návrhů na teritoriální vyrovnání, tak si Japonci ale také musí uvědomit, že Rusko až dětinským způsobem musí vždy získat vizuálně víc, než jeho protistrana. Níže vykreslené vysvětlení všech úskalí rusko-japonského teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy pak napomůže k pochopení výše zmíněné modelové situace, v níž by Rusko získalo z regionu vše, co potřebuje a Japonsku by de facto za ohromných zisků i politických záruk vrátilo jejich ostrovy. Z geografického hlediska je kurilský ostrovní pás jasnou expanzí vulkanického podloží japonského území a s ohledem na místní geopolitiku obou států je i výhodnější, aby Rusko zůstal Sachalin a Japonci měli Kurilské ostrovy, přičemž Japonci zaplatí za rozvoj oblasti, na což v ruském národním rozpočtu dlouhodobě neexistují dostatečné prostředky. I přes zjevné nevýhody by si proto Japonsko po více než 77 letech teritoriálního sporu takovou příležitost nemělo nechat uniknout. Bavíme se zde však o teritoriální hře, v níž oponent dobrovolně převezme danajský dar v podobě potenciálně zdrojově bohatého, ale rozdrobeného teritoria a i přes zjevné nebezpečí, vše zpečetí mírovou smlouvou a navíc dopomůže ruské straně k extrakci přírodních zdrojů. Vše, aby znovunabyl svá původní území.

Rusko však neumí přemýšlet v rovině neobvyklých mocenských her, kde rozdílná teritoria mají rozdílné vlastnosti i rozdílný účel a kde teritorium cizí může být zdrojem domácího příjmu a tak Rusové konali roku 2022, jak jen uměli. Rusko nechápe, že relativní zisk jednoho může být absolutním ziskem druhého, což mnohokrát ukázalo i v dobách Sovětského svazu, kdy během období studené války prosazovalo výhradně strategické chování s akcentem unilaterálního zisku moci.¹⁹¹ Rusko za vším z hlediska zahraniční politiky vidí jen šachovou partii, kde nejvlivnějším ruským geopolitickým konceptem od 50. let je blízké zahraničí a jeho dominance, tj. stav, kdy teritorium a veškeré jeho zdroje buď Rusko kontroluje, nebo ne. Otevřenost ruského teritoria v kombinaci s ohromnou územní a demografickou ztrátou, která doprovázela rozpad Sovětského svazu navíc, postsovětskou politickou scénu uvrhl do pozice útlocitného teritoriálního hladu. „*Vzhledem ke světlým a stinným okamžikům ve svých*

kvůli přísným mezinárodním ekonomickým sankcím a militarizace v kurilské oblasti nikterak neustupuje. V červnu 2022 navíc Rusko zakázalo japonským společnostem lovit ve vodách poblíž ostrovů a začalo tvrdit, že Japonsko nezaplatilo za kvóty ulovených ryb, čímž opět Rusko rozdmýchalo polarizaci vztahů mezi oběma státy.
¹⁹¹ Blíže o tzv. tragédii mocenského rozhodování velmocí za období studené války viz MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 322-329. ISBN 978-0-393-34927-6.

*dějninách, vyjma nové zeměpisné zranitelnosti, nemá Rusko jinou možnost než se stát revizionistickou velmocí, která usiluje o znovuzískání, méně nebo více citlivým způsobem, svého blízkého zahraničí, ... Během ztracené dekády devadesátých let, kdy se Rusko potácelo na pokraji ekonomického zhroucení a bylo slabé a pokořené, ožívá nový cyklus expanze.*¹⁹²

O efektivitě hospodářských aktivit nebo vlastní schopnosti brzké surovinové extrakce již ruská geopolitika ani neuvažuje, neboť vždy přemýšlí pouze v absolutních číslech a rovinách mesianismu a imperialismu.¹⁹³ Myšlenka na ztrátu kontroly nad teritoriem za cenu zisku jeho surovinové základny je ruské ideologii cizí, neboť ji nechápe. Největším problémem je totiž malý počet obyvatel s pestrou variací rozdílné civilizační úrovně. Země má, pokud nepočítáme nově uměle vzniklé republiky na ukrajinské území, necelých 143 až 146 mil obyvatel, avšak s rapidním poklesem demografie od roku 2020.¹⁹⁴ Platforma pro přehled světové populace (World Population Review) ke konci roku 2022 odhadovala počty ruského obyvatelstva na 144,711 milionů. Tento počet, zabírající deváté místo populační příčky světa, není již dlouhodobě schopen akumulovat dostatečné ekonomické prostředky potřebné na chod tak geograficky rozlehlého a na přírodní podmínky rozmanitého státu, natož vyprodukovat dostatek lidí a odborníků potřebných pro všechna hospodářská odvětví země. Chod státu a nízký stupeň nerovnoměrně rozvinuté spotřební a daňové základny domácího obyvatelstva dorovnává ruská ekonomika převážně exportem přírodních zdrojů. *„Na domácí půdě se Rusko potýká s řadou patálií, z nich ty nejvýraznější jsou spojené s demografií. Prudký pokles přírůstku obyvatel se možná již podařilo zastavit, ale jeden problém stále zůstává. Průměrná délka života ruských mužů nedosahuje ani 65 let, což Rusko řadí do spodní poloviny žebříčku 193 členských států OSN. Země má přitom, nepočítáme-li Krym, momentálně pouze 144 milionů obyvatel.*¹⁹⁵ Rusko se proto všemožně snaží získávat a dominovat území, kde se nachází tzv. etničtí Rusové. *„Tento termín je záměrně velice obecný, díky čemuž si Rusko může zvolit vždy takovou definici, jaká mu nejlépe poslouží ... Když se to Kremlu bude hodit, mohou se za etnické Rusy pokládat jednoduše všichni, kdo hovoří ruštinou jako rodným jazykem. Jindy by se zase mohl uplatnit nový zákon o občanství, který stanovuje, že kdokoliv,*

¹⁹² KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 177. ISBN 978-80-905173-6-3.

¹⁹³ Blíže o duchovním a intelektuálním základu ruské geopolitické tradice viz KURFÜRST, J. *Příběh ruské geopolitiky. Jak se ruská myšlenka zmocnila víc než šestiny světa*. Praha: Karolinum, 2022, str. 100-167. ISBN 978-80-246-4026-6. Dále k ruským způsobům a teritoriálním praktikám viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017. ISBN 978-80-906594-9-0.

¹⁹⁴ Blíže viz <https://www.weforum.org/agenda/2020/09/the-world-population-in-2100-by-country/> a dále viz <https://worldpopulationreview.com/countries/russia-population>.

¹⁹⁵ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 43. ISBN 978-80-87950-49-4.

*jehož prarodiče žili v Rusku a jehož mateřštinou je ruština, má právo na ruské občanství.*¹⁹⁶

Paradoxně se obyvatelstvo považované ruskou vládou za etnické rusy nachází i na Kurilských ostrovech, takže tamní zdroje si již sovětské Rusko pojistilo potenciální ochranou svého lidu.

Na druhou stranu Japonsko je však ve své surovinové závislosti, teritoriálně-prostorovém přidušení a populačním přetlaku ve velkých městech natolik zoufalé, že by zisk dané oblasti vyřešil nejen problematiku post-pandemické japonské ekonomiky, ale i absenci vlastní surovinové základny a rostoucí komplikace spojené s nedostatkem místa v přelidněných a prostorově pod-dimenzovaných ekonomických zónách. I přes demografický pokles a stárnutí populace trpí exponované regiony Japonska přelidněním, ale k vzniku nových zón chybí politická vůle. Doposud tak více než 127 milionů Japonců obývá výhradně čtyři velké ostrovy centrálního Japonska, které jsou navíc natolik hornaté, že se většina populace i polnohospodářského průmyslu soustřeďuje v pobřežních nížinách, nebo kolem terasovitých rýžových polí, rozprostírajících se v odlehlých kopcovitých oblastech. Zemědělská půda pokrývá pouze 13 % Japonska, a proto se většina obyvatel koncentruje do urbanizovaných a městských zón, které však kapacitně nezvládají populační nápor. Japonci pracující v ekonomických zónách proto musí každý den cestovat z okrajových i periferních oblastí a většinu svého času stráví v práci nebo na cestách za prací. Spotřeba energií inklinuje k dopravním špičkám, aby se tím pokryly neustálé přesuny obyvatelstva. Stejně jako většina moderních ekonomik západního stylu však i Japonsko částečně na poli spotřeby energií stagnuje, neboť nemá kam růst. Yergin k tomu dodává, že pokud jde o ropu, tak Severní Amerika, Evropa a Japonsko již dosáhly vrcholu své ropné poptávky. Kvůli demografické situaci, nárůstům energetické účinnosti a substituci fosilních paliv bude jejich spotřeba ropy stagnovat nebo i možná mírně klesat.¹⁹⁷ I přesto ale k dalšímu růstu Japonsko hledá nový ekonomický zázrak, ke kterému však nedisponuje potřebnými faktory, jako tomu bylo v poválečném období.¹⁹⁸ Modernímu Japonsku v 21. století chybí stavební prostor a jeho současná ekonomika spotřebovává 18, 674 PJ (cca 3 185 863,05 boe) celkové dodávky primárních energií, z níž v domácích podmínkách vyrábí pouhých 2,768 PJ (cca 472 232,46

¹⁹⁶ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 31. ISBN 978-80-87950-49-4. Dále ke geografii a ekonomice Ruska také KREJČÍ, O. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017, str. 341-365. ISBN 978-80-906594-9-0.

¹⁹⁷ YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011, str. 712. ISBN 978-1-59420-283-4.

¹⁹⁸ O původních faktorech ekonomického zázraku Japonska a dalších hospodářských procesech z 60., 70. a 80. let viz ŽÍDEK, L. *Dějiny světového hospodářství, 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 259–267. ISBN 978-80-7380-184-7.

boe). Japonsko tedy dle statistik pro období roku 2023¹⁹⁹ dováží 15, 906 PJ (cca 2 713 630,59 boe) celkových dodávek primárních energií, z čehož vyplývá, že s ohledem na zajištění své domácí palivoenergetické bilance Japonsko nedisponuje surovinami, kterými by mohlo zajistit chod a výstavbu nových ekonomických zón. Většina energií a surovin tedy podléhá dovozu a Japonsko proto patří mezi země, které ve světové ekonomice disponují jednou z nejkompexnějších forem surovinové a energetické bezpečnosti. V otázce spotřeby energií, jejichž majoritní většina pochází z dovozu fosilních paliv přivážených přes dopravní koridory s nízkým stupněm transportní diverzifikace, se japonská politická scéna spoléhá převážně na cenové mechanismy energetické i surovinové bezpečnosti. Pascual a Elkind, k tomu dodávají, že již od 70. let 20. století se západoevropské a japonské politiky snažily odradit konsumenty od spotřeby energií pomocí daní určených k umělému zvýšení maloobchodních cen energie.²⁰⁰ Vysoké ceny energií však dopadají na hospodářský rozmach a vytvářejí inflační tlaky brzdící hospodářský i demografický růst, což je v roce 2023 patrné nejen v Japonsku.

V současném období globálních turbulencí počínajících ke konci roku 2022, je ohrožena stávající surovinová bezpečnost soudobé japonské ekonomiky, což však může u japonské vlády nakonec vést až k tendencím podněcujícím k růstu surovinové základny země. Nový ekonomický zázrak se ale pro Japonsko v nejbližších letech jeví jako vysoce nepravděpodobný a bez potřebných změn se v ekonomice v minulých letech objevily jevy jako depreciace Japonského jenu zaznamenaná na podzim roku 2022 či celková slumpflace, při které rapidně klesá produkce a roste japonská inflace. Vysoké ceny energií, nedořešená demografická situace stárnoucího obyvatelstva a absence prostoru pro expansi jsou umocňující faktory těchto negativních ekonomických jevů. Odhady OECD z června 2022 o tom, že růst HDP Japonska by měl po roce 2022 dosáhnout 1,7 % a v roce 2023 pokračovat až na 1,8 % byly ohroženy globální energetickou krizí a nakonec se do konce tohoto roku nejspíš nevyplní.

Japonsko již řadu let toužebně prahne po období ekonomické konjunktury a novém úspěchu, který by reflektoval japonský růst v době jejich národního hospodářského zázraku. Původní japonský hospodářský zázrak je pojem z historie světové ekonomiky používaný ve vztahu k období rekordního hospodářského růstu nastalého mezi obdobími po druhé světové válce a koncem studené války. Během tohoto ekonomického boomu se Japonsko rychle stalo druhou největší ekonomikou světa a v 60. a 70. letech vybudovali Japonci doslova všechno to, jak

¹⁹⁹ Blíže viz *Japan Statistical Yearbook 2023* dostupný na <https://www.stat.go.jp/english/data/nenkan/>.

²⁰⁰ PASCUAL, C., ELKIND, J. *Energy security: Economics, Politics, Strategies and Implications*. Washington, DC: The Brookings Institution, 2010, str. 128. ISBN 978-0-8157-6919-4.

dnešní Japonsko vypadá.²⁰¹ Následující 80. léta byla nazývána ztracenou dekádou, neboť tehdejší růst HDP klesl pod dvouciferné číslo. Nynější Japonsko existuje v omezeném Lebensraumu bez domácích zdrojů a teritoriálního prostoru k dalšímu celospolečenskému růstu. Správně formulovaná teritoriální mírová smlouva s Ruskem a zisk kurilské oblasti proto mohl přimět japonskou stranu k vybudování nejen nové infrastruktury, ale také nových přístavních měst a megapolí, v nichž Japonsko utopí nově získané přírodní zdroje. Budování nového Japonska v Severních teritoriích by se totiž mohlo stát projektem, který by japonskou politiku zaměstnal pro-aktivní a leckdy až populistickou aktivitou, novými pracovními příležitostmi i prostorem pro toliko potřebný demografický růst. Při relokaci může totiž vláda mladým Japoncům nabídnout vhodné bydlení i nové pracovní příležitosti a tím modulovat upadající demografickou křivku v zemi. Jak již historie opakovaně ukázala, tak Japonsko budující síť ostrovní ekonomiky, nových měst a moderní infrastruktury není Japonsko budující vojenské prostředky k útočné válce. Tak tomu bylo nejen v období Meidži, které se nyní s příchodem nového císaře Naruhita toliko připomíná, ale Japonci platnost této formule prokázali také v době prvních ropných šoků a rozsáhlých strukturálních změn proběhnutých napříč světovou ekonomikou v druhé polovině 20. století. První ropné šoky byly pro celý svět doprovázeny vysokou inflací a celosvětovou hospodářskou krizí. *„Osmdesátá léta minulého století byla svědkem základní infrastruktury moderní ekonomiky. Pod pevným vedením ministra financí Macukaty Masajošiho prodala vláda neziskové investice a pokusné závody soukromým subjektům, (a tím) dostala inflaci pod kontrolu a založila infrastrukturu moderní ekonomiky ... Vládní vliv způsobil, že banky, které byly založeny na samurajských obligacích a obligačních daimjóů (členové japonské vysoké šlechty), investovaly do těch míst a oborů, ve kterých nejvíce prospěly budoucímu rozvoji; nejprospěšnější investicí bylo budování železnic ... Industrializace byla trvalým cílem vůdců společnosti od dob, kdy ji cestovatelé pozdního období Tokugawa (také známé jako Edo období z let 1603 až 1867) po svých cestách na západ označili za zdroj síly Západu.“*²⁰² Kissinger k tomu dodává, že Japonsko následně vybuodovalo ekonomiku, jež se vyrovná západním zemím a v některých případech je

²⁰¹ Blíže o japonském hospodářském zázraku viz ŽÍDEK, L. *Dějiny světového hospodářství, 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 259-267. ISBN 978-80-7380-184-7. K japonskému hospodářskému vývoji po druhé světové válce a k jeho eteblaci mezi centra světové ekonomiky viz CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 190-192. ISBN 978-80-7400-155-0. O relevantních změnách ve světové ekonomice viz KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E a kol. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.

²⁰² COLLICUTT, M., JANSEN, M., KUMAKURA, I. *Svět Japonska*. Praha: Knižní klub, 1997, str. 188, 193. ISBN 80-7176-459-0.

dokonce i v mnohém překoná.²⁰³ Tento stav přetrvával až do nedávné minulosti a nebýt turbulentních výkyvů v letech 2020 až 2023, tak se dalo očekávat, že dojde i k jeho oživení.

V roce 2019 začalo v Japonsku nové historické období, neboť původní císař Akihito pro svůj vysoký věk abdikoval, čímž skončilo tzv. období Heisei. Toto období bylo unikátní nejen bezprecedentním hospodářským růstem a technologickou inovací celé země, ale také tím, že za vlády císaře Akihita nepropukl na území Japonska žádný válečný konflikt, čímž Akihito vstoupil do podvědomí dějin jako jediný neválečný císař. Dne 1. května 2019 skončilo období Heisei a začalo období Reiwa, o které se řada západních novinářů na základě jazykové analýzy znaků zprvu snažilo neprávem tvrdit, že se jedná o válečné období, ve kterém se Japonsko vzdá svého pacifistického směru a pokusí se o revizi čl. 9 své ústavy. Do té doby se Japonsko hrdě prezentovalo jako pacifistický národ stojící na tradiční liberální demokracii. Shimoda k tomu dodává, že japonská politická tradice se rozvíjela za dlouhé vlády liberálně demokratické strany. Základní rámec japonského politického institucionálního uspořádání se ale vytvořil až za americké okupace, přičemž dva hlavní cíle této okupace byly zcela jasné, konkrétně demilitarizace a demokratizace. Japonská vojenská služba byla tedy hned po válce rozpuštěna jak doma, tak i v zahraničí a tento proces byl ukotven i ústavně. Článek 9 japonské ústavy, tzv. mírová klauzule, proměnil Japonsko v poválečném období na dlouhou dobu v pacifistický národ.²⁰⁴ Tento článek totiž zakazuje Japonsku využít válku jako prostředek k řešení mezinárodního konfliktu a znemožňuje Japonsku udržovat stálou armádu. Nástup nového císaře však předznamenal spíše tendence k další elevaci blahobytu země i jejího obyvatelstva a původní proklamovaná revize ústavy dle plánů premiéra Shinzo Abeho, který již roku 2017 oznámil pro rok 2020 plánovanou revizi výše zmíněného článku, se nakonec neuskutečnila. Následné turbulentní období globální pandemické krize navíc ovlivnilo směřování japonské zahraniční politiky.²⁰⁵ Vývoj v letech 2020 až 2022 pak zase odsunul slibovaný nový společensko-hospodářský růst země do nedohledna a nový císař Naruhito se musel zaměřit na vnitrostátní problémy. Jak naznačuje analýzy stavu ostrovů, tak Japonci nikdy nezapomněli na nevyřešený stav svých ekonomicky zaostalých Severních teritorií trpících dekádami zanedbávání ze strany ruské administrativy a absencí potřebných zahraničních investic. Navíc se již dlouhodobě o rozvoj kurilské oblasti japonská politika

²⁰³ KISSINGER, H. *Uspořádání světa: státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha*. Praha: Prostor, 2021, str. 185. ISBN 978-80-7260-482-1.

²⁰⁴ SHIMODA, T. *Contemporary Japanese Politics: Institutional Changes and Power Shifts*. New York: Columbia University Press, 2013. str. 11. ISBN 978-0-231-15853-4.

²⁰⁵ K poválečné japonské mezinárodní politice s ohledem na variaci japonsko-partnerských mezinárodních vztahů viz HOOK, G. D.; GILSON, J., HUDGES, W. CH., DOBSON, H. *Japan's International Relations: Politics, economics and security, 3rd edition*. New York: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-58743-3.

pravidelně zajímá, což jde mj. možná prokázat i sérií revitalizačních a humanitárních investic provedených do kurilských oblastí postižených přírodními katastrofami. Od devastujícího zemětřesení, které v roce 1994 postihlo četné oblasti napříč Kurilskými ostrovy, Japonsko pravidelně až do roku 2009 do těchto postižených oblastí posílalo finanční pomoc. Podpora částečně pokrývala i následky dalších vln zemětřesení z let 2006 a 2007. Tektonicky aktivní oblast sopečného ostrovního pásu Kurilských ostrovů navíc nevyhovuje ruskému budovatelskému paradigmatu myšlenky, že když už se jednou se něco postaví, tak už to tam zůstane navěky. Japonci jsou ale na budování v nestabilních oblastech lépe vybaveni.

Z geopolitického hlediska je ale ostrovní stát rozestý napříč takto teritoriálně rozmanitým ostrovním územím naprostá geopolitická noční můra. Ochrana území takové topografické originality, kde státní hranice představují otevřené teritoriální vody rozdrobených ostrovů, by Japonsko, uvrhlo do pozice nechráněného regionálního aktéra, který je sice svým vlastním územním pánem, ale i oponentem. V dané výše popsané modelové situaci předání kurilské oblasti Japonsku by se totiž japonské území rozprostíralo od Prvního Kurilského průlivu mezi Kamčatkou a posledním ze severních Kurilských ostrovů, konkrétně ostrovem Šumšu (Shumshu), přes území čtyř centrálních ostrovů až po ostrov Yonaguni nacházející se na nejjižnější části Okinawské prefektury. Yonaguni leží v těsné blízkosti od Taiwanu, přibližně 112,6 km od taiwanského pobřeží, a tím i od čínsko-taiwanského konfliktu. Po první japonsko-čínské válce připadl roku 1895 sice Taiwan Japonsku, ale to jej posléze v roce 1945 ztratilo ve prospěch Číny. I když v Japonsku moderní Taiwan spatřuje významného spojence, tak se této tématice zde práce nevěnuje, neboť to překračuje potřeby této kapitoly.

Na základě studia komplikovanosti japonské mocenské politiky a politické historie²⁰⁶ si autor dovoluje postulovat úvahu, že Japonsko má vždy tendence vyhledávat geopolitické rivaly, kteří jsou slabší než jejich souborný mocenský potenciál. Jediným případným rivalem v lokálně nejbližší regionální geopolitické hře, který v současnosti splňuje tuto formuli je Severní Korea. Ta je navíc pro své opakované raketové testy a agresivní proklamace trnem

²⁰⁶ O vývoji moderní japonské politiky formující se od roku 1946 až do roku 2013 viz SHIMODA, T. *Contemporary Japanese Politics: Institutional Changes and Power Shifts*. New York: Columbia University Press, 2013. ISBN 978-0-231-15853-4. K základům a fungováním tradiční japonské politiky a japonské konstituční monarchie s reprezentační rolí císaře, ale se skutečnou mocí soustředěnou do rukou politických stran viz CURTIS, G. L. *The logic of Japanese Politics: Leaders, Institutions and the Limits of Change*. New York: Columbia University Press, 1999. ISBN 978-0-231-10843-0 a dále viz WOLFEREN, VAN. K. *The Enigma of Japanese Power*. New York: Vintage Books, 1990, str. 301-303. ISBN 0-679-72802-3. Změny spojené s obměnou císařské pozice tj. konec vlády císaře Akihita i období Heisei a nástup císaře Naruhita a počátek období éry Raiwa přesahují potřeby této práce. Ze současného období Raiwa byly však v japonských médiích sledovány případné procesy politizace a sekuritizace prováděné japonskou vládou v období let 2019 až 2023.

oku japonské obraně již po řadu let²⁰⁷ a nově sílící alianční vazby s opozitní Jižní Koreou i zainteresovanými Spojenými státy hovoří zcela v neprospěch severokorejské pozice.

Japonsko tudíž svou geopolitickou pozici ve svém domácím makroregionu Východní Asie nemá vůbec jednoduchou. Z teoretického hlediska výše zvolených teorií Japonsko dlouhodobě aspiruje na lokálního mikroregionálního hegemona, který se navíc již dlouhodobě nachází ve stavu bolesti trpěné ze strany svých nevyřešených teritoriálních, dopravních i surovinových otázek. S ohledem na japonskou mocenskou úroveň lze Japonsko řadit mezi mocnosti druhé kategorie. Japonské geopolitice se navíc již dlouhodobě rýsuje konkurent v podobě Jižní Koreje a nepřítel v podobě Severní Koreje. Rusko i Čína jsou hrozbou přesahující Japonské možnosti a na spojenecké vazby s USA a NATO se nelze plně spolehnout. Tamní systém mezinárodních vztahů je natolik složitý a struktura pozic jednotlivých aktérů natolik proměnlivá, že Japonsko potřebuje jasný stimul, který mu ukáže směr jeho moderní mezinárodní politiky. Až do nedávna totiž Japonsko determinoval tzv. sanfranciský mírový systém,²⁰⁸ vycházející z poválečné Sanfranciské mírové smlouvy podepsané roku 1951. Stejně jako předcházející podoby poválečných mírových systémů mezinárodních vztahů, tj. vídeňský, pařížský či postupimský mírový systém, tak i ten

²⁰⁷ Pro pochopení širší bezpečnostní perfektivy je zde nutné vysvětlit nastalý turbulentní vývoj, který v budoucnosti může směřovat až ke konfrontaci Japonska i jeho spojenců se Severní Koreou. Tense vůči Severní Koreje eskalují již od dubna 2009, kdy Mezinárodní agentura pro atomovou energii ztratila přístup k severokorejským jaderným zařízením. Mezitím došlo k sérii šesti jaderných testů a stovek testovacích odpalů raket balistických i střel s plochou dráhou letu. Po téměř pěti letech pasivně-agresivní rétoriky pak dne 2. 11. odpálila KČDR 20 taktických raket a tři balistické střely. Odpaly byly evidentním pokusem o deklaraci moci v reakci na rozsáhlé vojenské cvičení Jižní Koreje a USA, během kterého spojené letecké i námořní síly 24 hodin denně prováděly simulované útoky. Cvičení trvalo od 31. 10. to 5. 11. 2022 (viz <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-korea-fires-ballistic-missile-says-south-korean-military-2022-11-02/>) a vyvolalo sérii ostrých výhrůžek i dalších raketových testů ze strany KČDR, která tyto manévry označila za provokaci a varovala i před aktivací svého jaderného potenciálu. Na to však Jižní Korea a USA oznámili 3. 11. 2022 prodloužení společného vojenského cvičení až do soboty 5. 11. 2022 (viz <https://www.reuters.com/world/north-korea-us-south-korea-air-drills-terrible-mistake-2022-11-03/>). Ze strany KČDR tedy následovaly další výhrůžky a 4. října 2022, poprvé po pěti letech přelétla severokorejská balistická raketa nad japonským územím. V odezvě vydala japonská vláda nouzovou výstrahu směřovanou obyvatelům svých severních a vůči trajektorii severokorejských raket nejvíce exponovaných regionů. Raketa sice nepřekročila japonské souostroví, ale dopadla nad Japonským mořem. Navíc se s největší pravděpodobností jednalo o mezikontinentální střelu schopnou nést jadernou hlavici, jejíž vývoj KČDR již dlouhodobě sleduje. Situace vygradovala v sobotu 5. 11. 2022, kdy KČDR odpálila další čtyři balistické rakety krátkého doletu s cílem dopadu v oblasti západního Japonského moře. Z časového hlediska probíhaly odpaly těchto raket v časech mezi 11:31 a 11. :59 což je přesně v době, když USA a Jižní Korea dokončovaly cvičení „Vigilant Storm“ (viz <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-korea-fires-four-ballistic-missiles-skorea-military-2022-11-05/>). Další severokorejský raketový test ze dne 18. 11. 2022 byl již dokonce testováním mezikontinentálních kapacit. Další takový odpal provedl Severní Korea až 18. 2. 2023, načež podobné testy probíhaly celé léto 2023.

²⁰⁸ O sanfranciském mírovém systému viz HARA, K. ed. *The San Francisco System and Its Legacies*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-1-315-75901-2 (ebk). A dále také viz HARA, K. *50 Years from San Francisco: Re-examining the Peace Treaty and Japan's Territorial Problems* in HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415646789.

sanfranciský však neodvratně dojde k bodu svého zastarání a nutné revize. Autor se navíc v této věci domnívá, že tento systém v mnohém již skončil a na Japonsko jeho odkaz dopadá jen ze setrvačnosti a z neochoty velmocí cokoliv měnit. Japonsko se bez ohledu na své poválečné závazky tedy v mnohém jeví jako typická velmoc druhé kategorie, u níž jsou patrné prvky inklinace k revizionismu, obzvláště s tendencemi k teritoriální rehabilitaci svých původních ostrovních území. Ve věci otázky vlastnického práva nad Kurilskými ostrovy předcházející vývoj nenaznačoval, že by Japonsko chtělo pro své území zvolit cestu násilného geopolitického expansionismu. Naproti tomu při prosazování teritoriálních a dopravně-strategických práv v Jihočínském moři je japonská mezinárodní politika výrazně ostřejší a navíc s prokazatelnými inklinacemi k militarizaci své přítomnosti v této oblasti. Růst soudobé severokorejské hrozby sice může daný stav krátkodobě změnit, ale z dlouhodobého hlediska si Japonsko bez otevření nových dopravních tras nemůže dovolit ztrátu byť i jen partikulární kontroly nad děním v Jihočínském moři. A právě z toho důvodu by se na kurilskou oblast mělo nahlížet jako na potenciální řešení řady japonských problémů. Vývoj 2022-2023 však hovoří v neprospěch Japonska a jeho nároků, neboť vyjednání s Ruskem definitivně ustalo.

Počátkem 3. dekády 21. stolní se Japonsko ocitá na pomezí nového vývoje, který přináší řadu výzev k mocenské elevaci. Bez ohledu na svůj úctyhodný věk k dané věci Kissinger erudovaně dodává, že *“Stejně jako v ostatních přelomových okamžicích svých dějin nyní Japonsko postupuje k přeznačení své obecnější role v mezinárodním uspořádání a je jisté, že tento vývoj bude mít dalekosáhlé důsledky v regionu i mimo něj. Při hledání této své nové role Japonsko jistě znovu vyhodnotí ... rovnováhu materiálních a psychologických sil ve světle rozmachu Číny, dění v Severní a Jižní Koreji a jejich dopadu na bezpečí Japonska. Prozkoumá užitek a dosavadní průběh aliance s USA i její značné úspěchy při oboustranném uspokojování dalekosáhlých zájmů a uváží též fakt, že se Spojené státy stáhly ze tří vojenských konfliktů ... Pokud Japonsko dospěje k závěru, že se v regionu nebo na celém světě utváří nová mocenská konfigurace, pak své zabezpečení opře o vlastní vyhodnocení reality, nikoliv na tradičních závazcích.”*²⁰⁹ Je tedy pravděpodobné, že Japonci dospěli do bodu, kdy začnou upřednostňovat své geopolitické zájmy a to i paralelně vedle tradičních závazků vůči Západu.

Rusko tedy stojí na pomezí unikátní příležitosti, kdy přenecháním Kurilských ostrovů mohlo vyřešit vleklou japonsko-ruskou rivalitu v regionu, tím, že region tzv. Severních teritorií i přilehlého vulkanického pásu ostatních na sever se táhnoucích vulkanických ostrovů předá

²⁰⁹ KISSINGER, H. Uspořádání světa: státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha. Praha: Prostor, 2021, str. 199. ISBN 978-80-7260-482-1.

Japonsku. Tento impuls mohl otevřít éru nové japonské politiky, která by mohla akcentovat své národní geopolitické cíle a strategické potřeby bez ohledu na americké zájmy. Je navíc více než pravděpodobné, že by se Japonsko dle své budovatelské tradice pokusilo kurilský region nejen hospodářsky pozdvihnout, ale také i jej komplexně propojit se svou stávající infrastrukturou. V takovém případě by započal vývoj nového ekonomického zázraku Japonska. Rozšířený životní prostor by Japonsko ve struktuře světové ekonomiky silně pozdvihlo. Zároveň by se tím však přiblížila i éra hegemonického střetu Japonska s ostatními účastníky tamní regionální geopolitiky. Území Ruska by tím získalo pevnější hranice v podobě pobřeží pevninského Ruska a přilehlých pobřežních vod, zatímco Japonsko by svou teritoriální expanzí vytvořilo nový region s novým možným hegemonem. Dříve nebo později by pak geopoliticky rostoucí Japonci museli společně se svými jihokorejskými partnery vyřešit otázku nestability tohoto regionu, která pramení z nedořešené pozice Severní Koreje. Vhodnou mezinárodní politikou nesoucí se na vlnách teritoriálních změny by navíc Rusko mohlo na Japonsku požadovat, aby se Západ zdržel jakékoliv otevřené vojenské intervence v oblasti Japonského moře, což je v podstatě cíl mnohaleté snahy ruské zahraniční politiky, ale ve světle současného vývoje severokorejského raketového deterrentu se mu to moc nedaří.

Sjednocením Korejského poloostrova by Japonsku vznikl geopolitický spojenec a rival v jednom. Při dosavadní trajektorii japonské militarizace je pravděpodobné, že by s ohledem na počty i celkovou materiální převahu bylo Japonsko, co se konvenční vojenské kapacity týká, silnější nežli sjednocená Korea. Jižní Korea by však sjednocením svého poloostrova zdělila severokorejský raketový program i jadernou kapacitu, za kterou Severní Korea zaplatila dlouhodobými sankcemi i nedobrovolným vyčleněním ze struktury světové ekonomiky a mezinárodního obchodu. Sjednocená Korea by tedy disponovala nejen severokorejskou demografickou kapacitou a jihokorejským hospodářsko-technologickým potenciálem, ale i jadernou silou, raketovým výzkumem a sjednoceným loďstvem, čímž by se stala přirozeným rivalem vůči sousednímu Japonsku. Historie navíc ukázala, že obě země byly přinuceny zapomenout své vzájemné historické křivdy a staly se spojenci jen z donucení, zatímco Jižní Korea po severokorejském jaderném i raketovém programu uvažuje již od 90. let. Huntington k tomu dodává, že *„mnoho Jihokorejců vnímalo severokorejskou jadernou pumu jakožto pumu korejskou, tj. takovou, která by nikdy nebyla použita proti ostatním Korejcům, ale mohla by být použita na ochranu Koreje před Japonskem a dalšími potencionálními hrozbami. Jihokorejští politici i armádní důstojníci se (od 90. let) otevřeně těšili na sjednocenou Koreu disponující jadernou silou ... Kombinace severokorejských*

jaderných zbraní a jihokorejské průmyslové síly by sjednocené Koreji umožnila zaujmout svou patřičnou roli, tj. úlohu hlavního aktéra na východoasijské scéně.“²¹⁰

Japonsko a Sjednocená Korea by se pak ve světle své historie, obemknuti Ruskem a Čínou, stali soupeřícími mocnostmi druhé kategorie, které se v daném regionu navzájem vyvažují i spolupracují, ale také doplňují i soupeří. Zároveň by se společně obávali svých sousedů i sebe navzájem a tak by tyto země upadly do začarovaného kruhu ko-independence a konkurenční aliance. Modelové scénáře takového rozsahu však přesahují ruskou geopolitickou a civilizační vizi, neboť ruský model mezinárodních vztahů stojí na zachování ruské kulturní dominance etnických Rusů bez ohledu na jejich národnost, přičemž Rusko rigidně bazíruje na rozšiřování prostoru ruské civilizace za každou cenu. Kurfürst k tomu dodává, že taková ruská „...civilizační vize nabízí řadu výhod: konstruuje vágně ohraničený prostor, který není spoután státními hranicemi a normami a je dostatečně flexibilní pro nejružnější interpretace. Má také integrační kapacitu dovnitř ruské společnosti a uspokojuje imperiální a patriotické aspirace. Zároveň nabízí cestu k měkké projekci ambicí na ztraceném postsovětském prostoru, bez požadavku na interpretace de iure (a) ... poskytuje legitimitu řadě geopolitických příběhových linií.“²¹¹ Příjem čínského kapitálu tomu však neoponuje, ale ztráta území ano.

Řešení vleklého sporu za cenu teritoriální ztráty a následného krátkodobého růstu sousedního rivala proto není v ruské geopolitické doktríně něčím, co by si mentalita ruské civilizace dokázala představit. Je tedy vysoce pravděpodobné, že i nadále budou oba státy setrvávat v nedořešeném teritoriálním sporu, který Japonsku přináší patovou situaci, kurilskému obyvatelstvu stagnaci celého regionu a navíc nutí Japonce koncentrovat svou geopolitiku do několika regionů. Japonsko tak ve svých teritoriálních, surovinových a bezpečnostních úvahách musí přemýšlet v rozměru Jihočínského moře, ale zároveň nebrat ze zřetele ruskou vojenskou přítomnost ležící v blízkosti jeho okupovaných území. Jak bude rozebíráno níže, tak nastavená trajektorie ruského konání napovídá, že se Rusko opevní na zabraných pozicích, kde bude napříč kurilskou oblastí rozvíjet proces náročné militarizace i manifestace moci za účelem ochrany etnických rusů a všech, které Putinův režim za etnické Rusy označí.²¹²

²¹⁰ HUNTINGTON, S. P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 224. ISBN 80-86182-49-5.

²¹¹ KURFÜRST, J. *Příběh ruské geopolitiky. Jak se ruská myšlenka zmocnila víc než šestiny světa*. Praha: Karolinum, 2022, str. 318. 978-80-246-4026-6.

²¹² Přemíra takového archetypálního ruského chování může být využita i ostatními aktéry mezinárodních vztahů ve snaze o přesměrování ruských mocenských kapacit směrem do alternativních střetů. Například dne 7. října 2022 Ukrajina prezidentským dekretem označila Kurilské ostrovy za japonské území okupované Ruskou federací a ukrajinský prezident Zelenskyj se dokonce pokusil předeštit otázku ukrajinského obyvatelstva

Z výše představené úvahy nad možnými scénáři modelového řešení Kurilského teritoriálního sporu vyplývá, že i přes evidentní přínosy vyplývající z případného narovnání tohoto vleklého sporu není ruská strana žádné teritoriálně změně nakloněna. Spor tedy zůstane na mrtvém bodě, odkud bude oběma stranám působit jistou bolest a to až do doby, dokud nenastane období vzájemně zraňujícího patu a obě strany neprojeví zájem k obnovení rozhovorů. Pro hlubší pochopení problematiky Kurilských ostrovů, je nutné blíže představit vybrané historické souvislosti a vývoj tohoto vleklého sporu, který vyústil až v současnou situaci ukončených jednání. Tento spor je natolik komplexní a argumentační základna obou stran je od sebe časově natolik historicky vzdálená, že následující pasáže mohou působit lehce zmatečně a snad i někdy zkratkovitě. Není však záměrem této práce detailně rozebírat právní úskalí dílčích dohod mezinárodního práva, neboť práce v tématice teritoriálního sporu o kurilské ostrovy akcentuje surovinový a strategicko-dopravní podtext, který je nezúčastněnému pozorovateli na první pohled zakryt pod nánosem účelově proklamované ochrany ruských zájmů a ruské argumentace týkající se údajné protiruské synergie japonsko-amerických geopolitických úmyslů s touto ostrovní oblastí (viz výše). Ve skutečnosti jsou to však právě ruské geopolitické a strategické zájmy, které v kombinaci s nedostatečným kapitálem potřebným k rozsáhlé extrakci tamních zdrojů, blokují rozvoj kurilského regionu. Tradiční ruská neschopnost vidět za obavu ze ztráty libovolného území se pak kombinuje s mocenským apetitem a snahou udržet svou vlastní relativní pozici v mezinárodním systému panujícím uvnitř každého konkrétního regionu, v němž se vyskytují ruské zájmy či kam zasahuje ruská teritoriální politika. Pozice ruské strany se zde evidentně nese v duchu ideje, že pokud nejsou schopni přínosy z oblasti akumulovat unilaterálně jen Rusové, tak se pokusí zamezit v nárůstu, byť i jen relativní moci druhých. Rusko se v kurilském teritoriálním sporu postavilo do pozice velmoci, která věří, že pro jeho přežití v anarchické struktuře systému mezinárodních i regionálních vztahů je výhodnější, aby okolní rivalové stagnovali bez

v kurilském regionu. Ve věci ruské přítomnosti na Kurilských ostrovech pak vyzval ostatní globální aktéry k obdobnému označení takové přítomnosti za okupaci (viz <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/10/7/7370841/>). Ukrajina se tím pokusila nejen zvýšit zainteresovanost ostatních států vůči ruskému geopolitickému expanzionismu, ale také dodatečně reagovala na to, že již v březnu 2022 se Japonsko připojilo k západním sankcím vůči Rusku (blíže k tématu také viz <https://apnews.com/article/russia-ukraine-business-asia-tokyo-europe-0a33eeda3d6408626789d618cbd0cb4c>). Japonsko tehdy přistoupilo k zákazu dovozu ruského uhlí, vyhostilo osm ruských diplomatů, odsoudilo ruské válečné zločiny, přivítalo několik stovek uprchlíků a poslalo dodávku nesmrtící vojenské pomoci Ukrajinské armádě. Na to Rusko v březnu 2022 oznámilo, že kvůli reakci Japonska na konflikt na Ukrajině opouští své dlouholeté diplomatické úsilí o dosažení vzájemně mírové smlouvy. Rusko pak 14. dubna 2022 přikročilo k manifestaci svého mocenského potenciálu v Severozápadní Asii, když ze dvou ponorek operujících v Japonském moři provedlo cvičné vypálení řízených střel Kalibr (viz <https://www.thedefensepost.com/2022/04/14/russian-sub-missiles-japan/>). Pro připomenutí své vojenské přítomnosti 25. listopadu 2022 Rusko nechalo opět odpálit několik řízených střel Kalibr z plavidel operujících přímo ve sporných EEZ a celé léto 2023 těsně u Japonska s Čínou pořádá několik námořních cvičení.

možnosti nárůstu jejich moci na úkor moci Ruska. Vzájemný přínos není ruskou stranou vnímán jako ekvivalentní, protože Rusko vnímá pouze rozměr absolutní moci, neboť se jedná o typickou velmoc zaměřenou na maximalizaci pouze absolutní moci, o nichž Mearsheimer tvrdí, že „... státy, které maximalizují absolutní moc, ... se starají pouze o velikost svých vlastních mocenských zisků a vůbec jim nejde o ostatní. Tyto státy zaměřené na absolutní moc nejsou motivovány logikou rovnováhy moci, ale místo toho se zabývají hromaděním moci bez ohledu na to, kolik síly již ovládají ...“²¹³ S ohledem na velikost ruského území je zároveň nutné připomenout, že Rusko je hegemonem v nespočetném počtu regionů a jako tradiční regionální hegemon se v duchu ofenzivního realismu snaží zamezit tomu aby, se mu v jeho blízkém zahraničí objevil regionální vyzyvatel s potenciálem k růstu v tamní nastavené regionální struktuře. V případě japonsko-ruských dějin si je navíc Rusko plně vědomo japonské imperiální historie i japonského geopolitického expansionismu uplatňovaného v minulosti napříč regiony celé Asie, který z Japonska málem učinil celo-asijského hegemonu, jehož pozice trvala téměř až do konce první poloviny 20. století. Mearsheimer k tomu dodává, že kdyby jeho pokusy nezadržovaly ostatní velmoci, tak mohlo Japonsko dominovat na asijském kontinentu již na počátku dvacátého století. Rusko, Velká Británie a Spojené státy sehrály při kontrole moci Japonska v období let 1895 až 1945 klíčovou roli. Rusko je navíc součástí Asie i Evropy, a proto se kvalifikuje jako asijská i evropská velmoc. Rusko bylo tedy skutečně hlavním japonským velmocenským rivalem v severovýchodní Asii a bylo jedinou velmocí, která bojovala proti japonským armádám i na kontinentu. Vyvažování japonské moci je tedy přirozeností ruské geopolitiky a tendence omezovat růst Japonska je tedy nutností.²¹⁴

Základ ruské obstrukční politiky i kreativní netečnosti ve věci podpisu moderní mírové smlouvy s Japonskem je možné spatřovat ve výše rozvedené úvaze. Následující pasáže rozebírající historický vývoj teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy pak dle autorova názoru tyto domněnky verifikují. Úvodem historické analýzy je také nutné připomenout, že se v daném teritoriálním sporu sice nejčastěji formálně jedná o vlastnických právech převážně nad jižními ostrovy Kunashiri (Kunašir), Etorofu (Iturup), Shikotan (Šikotan), Uruppu (Urup) a středovým Shimushiru (Šimušir) a severním Shumushu (Šumšu). Fakticky se však jedná o nárok nad celým pásem 56 vulkanických ostrovů táhnoucích se nahoru od japonského ostrova Hokkaidó až po první Kurilský průliv mezi Kamčatkou a prvním Kurilským ostrovem Šumšu.

²¹³ MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 36. ISBN 978-0-393-34927-6.

²¹⁴ *Ibid*, str. 176.

Rusko-japonský teritoriální spor o Kurilské ostrovy patří mezi jedny z nejstarších a nejkompexnějších územních sporů v historii moderních mezinárodních vztahů. Jedná se o spor, který se své aktuální podobě počíná již koncem druhé světové války a v mnohém je zamrznutý až do současnosti. Z geografického hlediska (viz přílohy) je ostrovní pás Kurilských ostrovů evidentní součástí japonské ostrovní expanse a japonského podmořského šelfu, ale z národnostního a teritoriálního hlediska dosahuje komplexita sporu neobvykle provázané mezinárodní úrovně, která se ve svých extrémech dotýká dokonce i soudobé rusko-ukrajinské války. Již v dobách studené války se totiž Sovětský svaz jako nový majitel ostrovů pokusil oblast zalidnit dovozem obyvatelstva z různých částí sovětských republik. V původní historii se zde však vyskytoval jen vliv Japonců, dále ruských rolníků, kteří přišli z Kamčatky a také původního domorodého obyvatelstva. Původní obyvatelstvo však nikdy nedosahovalo početní převahy potřebné pro jakoukoliv územní autonomii a tak se o ostrovní správu střídavě přely ruské a japonské úřady, které své územní nároky prokazovaly průběžnou přítomností svých ozbrojených sil, opakovanou okupací či reconquestou klíčových ostrovů. Ač jsou původními obyvateli ostrovního území domorodí Ainuové, tak ostrovy již v 18. století osídlili ruští rolníci, kteří do oblasti přinesli nejen pravoslavnou církev, ale i rolnický způsob života, který se diametrálně odlišoval od tradičního rybolovu a rukodělné výroby tradičních produktů domorodých Ainuů. Hospodářskou činností místního obyvatelstva, kulturním základem a národnostní základnou byly tedy Kurilské ostrovy i přes tradiční japonský monokulturalismus vždy dosti pestré. Nakonec se však rybolov stal primárním zdrojem ekonomických aktivit de facto všech obyvatel Kurilských ostrovů, čemuž je tak do současnosti a to i přesto, že je region velmi bohatý na naleziště kovů (železo, zlato, stříbro, titan a rhenium) a v přilehlém Ochotském moři se nacházejí rozsáhlé naleziště fosilních paliv.

Vedle tradičních Aiunů je tedy tamní obyvatelstvo dnes již z části japonského, ale nejčastěji slovanského původu, neboť v dobách Sovětského svazu sem komunistický režim vyvezl osadníky z řad Ukrajinců, Bělorusů a etnických Rusů. Z geopolitického hlediska se tento ostrovní pás těšil zvýšenému zájmu spíše ze strany Japonska. Tak tomu bylo i u Japonského císařství a to již v samotném počátku jeho vzniku. Když v říjnu roku 1868 započala éra císařské dynastie Meiji (Meidži), tak hned z počátku tohoto období, tj. dne 15. srpna 1869 císařská správa v čele s teprve 14tiletým císařem zakládá provincii Chishima (Čišima). Provincie se rozkládala severně od ostrova Kunašir, který nyní administrativně náleží do ruské Sachalinské oblasti. Kartografie dané éry nebyla dokonale přesná, ale lze říci, že již v roce 1869 Japonské císařství okupací ostrova Kunašir začíná rozšiřovat svůj teritoriální vliv

napříč téměř celými Kurilskými ostrovy, neboť provincie Čišima postupně teritoriálně expandovala až k severně položenému ostrovu Shikotan (Šikotan), který se nachází na samotném rozhraní Severginského průlivu. Rozšiřování provincie Čišima bylo typickým příkladem geopolitické expanze Japonského císařství v období před První světovou válkou. Právní základ japonské geopolitické expanze do kurilské oblasti, a tím i do tzv. Severních teritorií se však opírá o diplomatická jednání probíhající ještě před obdobím Meiji. Jednání o vlastnických právech mezi Ruskem a Japonskem se odehrávalo již ke konci šogunátu a v obdobném duchu se de facto vedlo i v počátku císařství. „*Od 18. století si na Kurilské ostrovy dělají nárok Japonsko i Rusko. Prostřednictvím série rusko-japonských smluv z devatenáctého století se Kurily dostaly do vlastnictví Japonska: Šimodskou dohodou (1855) a Petrohradskou dohodou (1875) Japonsko předalo svůj podíl na ostrově Sachalin Rusku výměnou za kontrolu nad Kurilskými ostrovy.*“²¹⁵ Tyto dohody²¹⁶ vytvořily dlouhodobý režim mezinárodního vlastnického práva nad ostrovními oblastmi a nebýt japonsko-ruské války v letech 1904-1905, v níž Japonsko obsadilo ostrov Sachalin (Sakalin), tak by jistě platily bez výrazných teritoriálních změn až do Jaltské dohody²¹⁷ z roku 1945. Ke konci druhé světové války se totiž vítězné mocnosti rozhodly, že Sovětský svaz za útok vůči Japonsku získá odměnou teritoria v Ochotském moři. Konkrétně měli Sověti získat území ostrova Sachalin vymezené v Portsmouthské mírové smlouvě a celý pás Kurilských ostrovů až k pobřežním vodám ostrova Hokkaidó. Část dohody týkající se přímo Japonska deklarovala, že: „*Představitelé tří mocností – Sovětského svazu, Spojených států amerických, a Velké Británie se dohodli, že ve dvou nebo třech měsících po kapitulaci Německa a ukončení války v Evropě, vstoupí Sovětský svaz na straně Spojenců do války proti Japonsku za těchto podmínek, že ... 2) bývalá práva Ruska porušena zrádným útokem Japonska v roce 1904 budou obnovena: a) Jižní část Sachalinu i ostrovy v jeho sousedství budou navráceny do Sovětského svazu;... 3) Kurilské ostrovy budou předány Sovětskému svazu.*“²¹⁸

²¹⁵ ELLEMAN, B. A., NICHOLS, M., OUIOMET, M. J. *A Historical Reevaluation of America's Role in the Kuril Island Dispute*. Vancouver: University of British Columbia, 1999. Pacific Affairs, Vol. 71, No. 4, 1999. Str. 490. eISSN 1715-3379. DOI:10.2307/2761081. Dostupné také na www.proquest.com

²¹⁶ O Šimodské dohodě z roku 1855 a dále o Petrohradské dohodě z roku 1875 viz Ministry of Foreign Affairs of Japan. *Joint Compendium of Documents on the History of Territorial Issue between Japan and Russia* (online). Dostupné na <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/edition92/index.html>.

²¹⁷ O detailech Jaltské dohody a jejím vlivu na vlastnictví Kurilských ostrovů viz ELLEMAN, B. A., NICHOLS, M., OUIOMET, M. J. *A Historical Reevaluation of America's Role in the Kuril Island Dispute*. Vancouver: University of British Columbia, 1999. Pacific Affairs, 1999, Vol. 71, No. 4, 1999. Str. 492-495. eISSN 1715-3379. DOI:10.2307/2761081. Dostupné také na <https://www.proquest.com/docview/217705929>.

²¹⁸ Wilson Center. *The text of the agreements reached at the Yalta (Crimea) Conference between President Roosevelt, Prime Minister Churchill and Generalissimo Stalin* (online) [cit. 30. 11. 2022]. Dostupné z <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/116176>.

Vedoucí představitelé USA, Velké Británie a Sovětského svazu se tedy již 11. února 1945 dohodli, že tyto nároky pro Sovětský svaz budou splněny poté, co bude Japonsko poraženo. Jaltská dohoda sice byla rozhodnuta bez účasti japonské strany a nikterak nebrala ohledy na japonské teritoriální zájmy, ale i přesto efektivně ukončila platnost předcházejících dohod. Kicheol a Yeongmi k tomu dodávají, že na základě této skutečnosti Japonsko kontinuálně žádá o úplný návrat ostrovů, tj. oblasti, která byla po porážce Japonska obsazena cizí vojenskou silou, a také uvádí, že obsazení čtyř jižních Kuril Sovětským svazem v roce 1945 bylo porušením mezinárodního práva i historického rozložení.²¹⁹ Dávný historický vývoj a nejčastěji uváděná Šimodská a Petrohradská dohoda jsou tedy právě to, co Japonská strana v současnosti používá jako jeden ze svých hlavních teritoriálních argumentů pro nárokování kurilské oblasti. Varma k tomu dodává, že Japonci znají ostrovy již z období Edo, zatímco Sověti získali kontrolu nad Kurilskými ostrovy teprve až s Jaltskou dohodou, kterou se v souladu s předcházející Káhírskou deklarací, stanovuje, že Japonsko mělo přijít o všechny ostrovy v Tichomoří, tj. o hlavně ty, kterých se zmocnilo či je obsadilo od začátku první světové války roku 1914 až do konce druhé světové války.²²⁰ Teritoriální dispozice poraženého Japonska i současné ruské nároky opírající se o nepodepsané mírové dohody Japonska se zaniknutým Sovětským svazem, jsou však pro japonskou stranu stejně rozporuplné, jako územní zisky Sovětského svazu, který na základě slibu západních mocností získal bez legitimní multilaterální mírové smlouvy japonská území a hned na konci války vysídlil ze Sachalinské a Kurilské oblasti přes 17 000 japonských osadníků. Japonci argumentují, že by platné územní nároky měly stát na vzájemné účasti obou smluvních stran, přičemž při zániku jednoho aktéra mají logicky zaniknout veškerá ujednání, která se neukotví novou smlouvou mezi nástupnickými strukturami zúčastněných aktérů. Při absenci mírové smlouvy mezi Ruskem a Japonskem se japonská strana dovolává svých teritoriálních práv alespoň nad vlastnictví tzv. Severních teritorií, které Rusko považuje za jižní Kurily. Argumentační základna japonských nároků je postavena kolem následujících souvislostí:

1) Co se týká prvních klíčových mezinárodních smluv, tak v roce 1855 na základě bilaterální dohody připadla jižní část Kuril Japonsku a severní Rusku. Článek 2 Smlouvy o obchodu, plavbě a delimitaci mezi Japonskem a Ruskem deklaroval, že „*hranice mezi Japonskem a Ruskem bude procházet mezi ostrovy Etorofu a Uruppu. Celý ostrov Etorofu patří Japonsku a*

²¹⁹ KICHEOL, P., YEONGMI, Y. *Structural Restrictions of Territorial Disputes in Northeast Asia*. The Journal of East Asian Affairs, Vol. 27, No. 2, 2013. Str. 103. ISSN: 10101608. Dostupné na <https://www.jstor.org>.

²²⁰ VARMA, A. *The Kuril Dispute*. EPRA International Journal of Economic and Business Review, Vol. 5, No. 6, 2017. Str. 118. e-ISSN 2347 – 9671. Dostupné na www.eprawisdom.com a dále také viz Káhírská deklarace 1943, str. 449-449. Dostupné na <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/edition92/period3.html>.

celý ostrov Uruppu i Kurilské ostrovy na sever od ostrova Uruppu tvoří majetek Ruska. Co se týká ostrova Karafuto (Sachalin), tak ten zůstává rozdělen mezi Japonsko a Rusko, tak jak tomu bylo doposud.²²¹ Zhruba od konce šedesátých let 19. století se však japonští osadníci opakovaně pokoušeli usadit i na ruských částech, tj. severně od ostrova Uruppu a výše podél celého vulkanického pásu až směrem ke Kamčatce, čímž de facto porušovali fundamentální podstatu šimodského teritoriálního dělení. Aby se zastavila případná konfrontace i rozpory mezi osadníky a místní správou, tak byla mezi oběma zeměmi podepsána nová dohoda. I přes své zjevné nedostatky však Šimodská dohoda položila nepopiratelný základ vzájemných smluvních, obchodních i diplomatických vztahů. Dohoda měla nastolit mír a přátelské vztahy mezi Ruskem i Japonskem, ale také pootevřela Japonsko ruskému obchodu i vzájemnému budování diplomatického protokolu. Na základě oběma stranami podepsaných smluvních náležitostí totiž Šimodská dohoda umožnila ruským lodím využívat japonské přístavy Shimoda, Hakodate i Nagasaki a zároveň udělila, Ruskému impériu právo v těchto přístavních městech otevřít své konzuláty. Z hlediska fungování soudobé světové ekonomiky navíc dohoda udělila ruskému obchodu nárok preferenčního zacházení a to s nejvyššími výhodami v oblasti japonsko-ruského obchodu. Co se týká dalších teritoriálních změn, tak ostrov Sachalin byl rozdělen mezi obě strany a byl prohlášen za demilitarizovanou zónu

2) Dělení vlastnictví relativně rozdrobeného vulkanického pásu Kurilských ostrovů se již v 19. století ukázalo jako velmi nepraktické, neboť osadníci, potažmo rybáři i lovci potřebují větší operační prostor a hranice často překračují. Běžný osadník nebyl schopen rozeznávat pomyslné hraniční pásmo mezi státy. Domorodci měli tendence pohybovat se mezi ostrovy bez omezení a budovat přístřešky dle potřeby vyplývajících z lovných sezón a nikoliv dle mezinárodních dohod. Ve sporadicky osídleném území bylo prosazování demarkačních linií navíc značně obtížné a tak se obě strany roku 1875 dohodly, že nastala potřeba vyjasnit hranice mezi Ruskem i Japonskem. Na základě Petrohradské dohody z roku 1875 Ruské impérium, známé dnes také jako Ruská říše²²² či carské Rusko, získalo celý ostrov Sachalin a

²²¹ Článek 2. Šimodské dohody viz Ministry of Foreign Affairs of Japan. *Joint Compendium of Documents on the History of Territorial Issue between Japan and Russia* (online) [cit. 30. 11. 2022]. Dostupné na <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/edition92/period1.html>.

²²² Současný režim putinského Ruska se v mnohém odvolává na odkaz carského Ruska a snaží se kategoricky vyhranit vůči nezdarům Sovětského svazu. Tato vědecky velmi obtížně prokazatelná linie politické rétoriky však nahrává ve prospěch teritoriálního vyrovnání dle původních dohod z 19. století. Moderní Rusko si s oblibou připomíná slavné tradice Ruské říše a Japonsko i přes americkou okupaci setrvalo císařstvím. K obhajobě možné vzájemné rehabilitace původních smluvních ujednání těchto dřívějších státních struktur tedy mohou obě současné strany dospět na základě těchto historických tradic a dávných vztahů mezi oběma velmocemi. Argumentačních úhlů pohledu je tedy v rusko-japonském teritoriálním sporu celá řada, ale přesto se Rusko zdráhá podpisu moderní mírové smlouvy a o předání ostrovů již neche jednat. Japonsko ale již řadu let udržuje

mladé Japonské císařství zase celé Kurily. V čl. č. 2 Smlouvy o výměně Sachalinu za Kurilské ostrovy se přímo praví, že: „Výměnou za postoupení práv na ostrov Karafuto (Sachalin) Rusku, Jeho Veličenstvo císař všech Rusů postupuje Jeho Veličenstvu Japonskému císaři skupinu ostrovů známé jako Kurily, které v současné době vlastní a to spolu s veškerou suverenitou, která se k tomuto vlastnictví vztahuje. Od nynějška budou všechny Kurilské ostrovy patřit Japonské říši, hranice mezi Japonskou a Ruskou říší bude procházet mezi mysem Lopatka na poloostrově Kamčatka a ostrovem Šumšu.“²²³ Přirozenou hranicí se tedy stal První kurilský průliv rozdělující kontinentální Rusko a jeho území poloostrova Kamčatka s ostrovním pásem japonských ostrovů. Právě zde je možné spatřovat logiku teritoriálního dělení dle geografických rysů představenou ve výše diskutované modelové situaci. Petrohradskou dohodou se tedy carské Rusko vzájemnou výměnou vzdalo své suverenity nad svou částí Kurilských ostrovů a do svého výhradního vlastnictví získalo ostrov Sachalin. Co se pak týká konkrétních smluvních náležitostí tak Kurilské ostrovy dle tehdejší kartografie a názvosloví zahrnovaly následujících osmnáct ostrovů, jmenovaných v příslušné dohodě.

Jedná se konkrétně o ostrovy: Shumushu (u nás znám jako Šumšu), Araido (Atlasovův ostrov), Paramushiru (Paramušir), Makanrushi (Makancru nebo Makanru), Onekotan (Onekotan), Harimukotan (Charimkotan), Ekaruma (Ekarma), Shasukotan (Šikotan), Mushiru (Lovušky nebo také Muširu), Raikoke (Raikone či také Raykoke), Matsua (Matua), Rasutsua (Rasšua), ostrůvky Suredonewa a Ushishiru (Ryponkiča a Jankiča nebo také Ušiširské ostrovy), Ketoi (Ketoj), Shimushiru (Simušir), Buroton (Broutona), ostrůvky Cherupoi a Brat Cherupoefu (také ostrovy Čornyje a Braťja), Uruppu (Urup). Drobnější ostrůvky spadající do souostroví 56 vulkanických ostrovů byly podřazeny pod pojem „celé Kurilské ostrovy“ a ostrov Etorofu (Iturup) náležel Japonsku již dle předešlé Šimodské dohody. V případě řádného archeologického výzkumu by zajisté téměř na všech z těchto výše jmenovaných ostrovů, bylo možné dohledat důkazy přítomnosti japonského vlivu či přímo japonských osadníků. Tímto územím se totiž postupně rozpínala provincie Čišima, která postupem času expandovala svými okresy až na Petrohradskou dohodou získaný ostrov Šumšu. Současné Japonsko zde spatřuje nejen historický základ osidlování kurilské oblasti, ale zároveň si na

politiku návratu alespoň čtyř ostrovů, označovaných jako Severní teritoria a Rusko pár let hlásalo zase politiku dvou velkých ostrovů. Skutečný důvod obstrukcí a blokad případné teritoriální dohody musíme tedy spatřovat v jiných souvislostech. Autor se domnívá, že je to právě z důvodu skrytého surovinového a zjevného dopravně-strategického významu celých Kurilských ostrovů, jejichž usurpaci vyvažuje Rusko růst Japonského moci v regionu. Případný návrat a následný hospodářský růst Severních teritorií Japonsku by navíc jen dokázal neschopnost Ruska postarat se o své ostrovní oblasti, což také zajisté není v zájmu současné ruské propagandy.

²²³ Článek. 2 Petrohradské dohody viz Ministry of Foreign Affairs of Japan. *Joint Compendium of Documents on the History of Territorial Issue between Japan and Russia* (online) [cit. 30. 11. 2022]. Dostupné na <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/edition92/period2.html>.

základě těchto souvislostí zakládá nárok na území, které nazývá Severními teritorii. Severní teritoria se skládají ze čtyř ostrovů nacházejících se u severovýchodního pobřeží Hokkaidó, přičemž vlastnictví těchto ostrovů bylo mezinárodními smlouvami ukotveno již v období Meiji. Jsou to jmenovitě Habomaiské ostrovy, ostrov Šikotan, Kunašir a Etorofu (Iturup).

3) Japonské osidlování oblasti tzv. Severních teritorií, potažmo celých Kurilských ostrovů dávno předchází období podpisů mezinárodních smluv s dávným Ruskem. Podle japonské argumentace jejich nárok na kurilskou oblast předchází dokonce i období restauračních mocenských posunů a začátku Japonského císařství, které probíhaly na pozadí budování legitimacy vlády císaře v počátcích dynastie Meiji.²²⁴ Již v letech 1786 a 1787 totiž prováděli dávní Japonci zdokumentované nájezdy na ostrovní komunity na ostrovech Kunašir a Iturup, odkud vyháněli ruské rolníky, nárokovali si tamní území a hanobili pravoslavné kříže a náboženské i kulturní symboly odlišné od japonského monokulturalismu. Vedle výše zmíněných smluv, které jsou mezi tradicionalistickými Japonci považovány za legitimní projevy dávného mezinárodního práva mezi Ruskem a Japonskem, svůj nárok nad Kurilskými ostrovy Japonsko datuje do Edo období, tj. do let 1603 až 1867. Japonské vpády do kurilské ostrovy totiž počínají již za vlády Tokugawského šogunátu. Z toho vyplývá, že přetlačování mezi Japonci a Rusy ovládá vývoj života na Kurilských ostrovech již více než čtyři století.

V důsledku staletí konfliktů a ozbrojených pŕetek se ostrovní oblasti udržely v relativně zaostalém duchu s nízkým počtem obyvatel a bez jakékoliv překotné industrializace či globálně relevantní ekonomické elevace. Tento stav trvá svým způsobem až do současnosti, což dokazuje i nízký počet tamních obyvatel a skromná skladba tamního HDP, ve kterém převažuje výhradně rybolov a výroba tradičních domorodých ainuských produktů. Rybolov v kurilské oblasti však pro současné Rusko není zanedbatelným zdrojem, neboť až polovina ruského mořského rybolovu v Asii pochází ze Sachalinské oblasti. Co se pak týká rybolovných aktivit v Ochotském moři, tak zhruba třetina jeho kapacity, tj. cca 300 tisíc tun ryb ročně vyloví ruská rybářská firma Gidrostroy²²⁵ sídlící na Kurilských ostrovech. Většina

²²⁴ Blíže o japonské politické moci a neformálních mocenských machinacích japonské post-šogunské oligarchie, která v období dynastie Meidži anonymně vládla skrze struktury loutkové monarchie mladého císaře, viz WOLFEREN, VAN. K. *The Enigma of Japanese Power*. New York: Vintage Books, 1990, str. 301-303. ISBN 0-679-72802-3. K hlubšímu porozumění je důležité vnímat období Meiji jako prapočátek Velkého Japonského císařství, což byl státní útvar existující v letech 1868 až 1947 rozkládající se na území čtyř centrálních japonských ostrovů Hokkaidó, Honšú, Šikoku a Kjúšú, dále na území Kurilských ostrovů a Severních Marian, Taiwanu a okupovaných území Koreje. Blíže viz REISCHAUER, E. O., CRAIG, A. M. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2009. ISBN 978-80-7106843-3.

²²⁵ Blíže o kapacitách JSC Gidrostroy viz <https://rusfishexpo.com/en/exposure/participants-of-exhibitions-2017/1-st-russia-fisheries-forum/ao-gidrostroy/> a dále také viz <https://www.gidrostroy.com/en>.

ekonomicky aktivních obyvatel těchto ostrovů je navíc u jmenované firmy zaměstnána a na rozvoj dalších hospodářských aktivit oblast jednoduše nemá dostatečnou personální kapacitu. Počet obyvatel zde byl vždy relativně nízký a hospodářské aktivity nikdy neodpovídaly moderním trendům své doby. Tento trend byl nastaven od samotného začátku japonského osídlování, neboť již v roce 1872 čítala populace provincie Čišima pouhých 437 osob a až do konce druhé světové války bylo tamní osídlení řídké. V důsledku poválečných změn, navíc zůstaly počty obyvatel v regionu velmi nízké až do současnosti. V roce 2022 se dle měření z roku 2010 uvádí, že populace Kurilských ostrovů čítá 19 395 osob. Skladba HDP je dlouhodobě neměnná, zatížená na rybolov, Industrializace oblasti i příliv PZI zaostává. Tamní socio-ekonomické podmínky pramení z důsledků sovětského vysídlování. Sověti začátkem studené války z kurilské oblasti násilně vysídlili údajně až 17 000 japonských osadníků a ponechali zde pouze osady původních Aiunu.²²⁶ Nucený odliv obyvatelstva a s ním spojený pokles hospodářské aktivity oblasti měla pokrýt politika umělé relokače obyvatel ukrajinského i jiného slovanského původu, které na Kurilské ostrovy Sovětský svaz přesunul za účelem obydlení tohoto území tzv. etnickými Rusy a Sověty. Na socio-ekonomickém stavu ostrovů se pak také podepsal fenomén ruského zanedbávání svých ostrovních oblastí. Japonská strana proto argumentuje, že by se o ostrovy i rozvoj místní ekonomiky starala podstatně lépe.

4) Jak už tomu v mezinárodních vztazích bývá, tak obě strany geopolitických a teritoriálních sporů mívají vůči sobě vzájemné historické křivdy. Počátkem 20. století japonský geopolitický expanzionismus využil civilizačního zaostávání carského Ruska a v dobách svého národního hospodářského i vojensko-technologického růstu mocensky silnější Japonské císařství expandovalo na úkor sousedních asijských států. Před první světovou válkou Japonci vedli útočnou válku s cílem získat zdrojově bohatá území pevninské i ostrovní Asie. Za údajným účelem prosazení suverenity čínského císaře navíc od Ruska bojem získali Mandžusko, které se pak až do roku 1945 stalo loutkovým státem Japonského císařství. Po porážce v rusko-japonské válce muselo navíc Rusko předat území, kterého se Japonsko vzdalo předcházející Petrohradskou smlouvou. V mírové dohodě z Portsmouthu odevzdalo Rusko kontrolu nad jižními částmi ostrova Sachalinu a zároveň se navždy zřeklo nároku na jižní Kurily. Článek 9 Portsmouthské mírové smlouvy praví, že: *„Imperiální ruská vláda postoupí císařské vládě Japonska navěky a s plnou suverenitou jižní část ostrova Sachalin a všechny ostrovy k němu přilehlé, jakož i všechny veřejné struktury a nemovitosti, které se tam*

²²⁶ Blíže viz REISCHAUER, E. O., CRAIG, A. M. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-513-5 a dále také viz <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/overview.html>.

nacházejí. Padesátý stupeň severní šířky bude přijat jako severní hranice postoupeného území.“²²⁷ Na ostrově Sachalin se tedy změnila poměry moci a jih připadl opět Japonsku. Tyto hranice sice změnila původní teritoriální rozdělení z 19. století v neprospěch Ruska, ale i přesto zůstaly stabilní hraniční linií až do konce 2. světové války, kdy Sovětský svaz koncem srpna 1945 obsadil celý pás Kurilských ostrovů i zbývající jižní část ostrova Sachalin.

Nebýt tedy teritoriální nenasycenosti císařského Japonska, tak se mohla Portsmouthská mírová smlouva, stát dalším pilířem současné japonské argumentační základny. Po vyhrané rusko-japonské válce se Japonsko navíc smluvně vzdalo svých původních nároků omezit námořní síly Ruska a vrátilo nazpět zabavená ruská plavidla. Japonci také přestali po Rusku nárokovat příspěvek za vrácení severní části Sachalinu Rusku a Tokio dokonce udělilo slib, že ač byl Sachalin za války plně obsazen japonskou armádou, tak na jižním Sachalinu nepostaví Japonci žádné opevnění. Jak uvádí Gavrilov, tak výsledné znění smlouvy z Portsmouthu přijato část japonských elit jako porážku a v Tokiu dokonce propukly masové nepokoje vyjadřující nespokojenost s výsledkem mírové smlouvy.²²⁸ Z pohledu historického kontinua vlastnického práva je však důležité, že jižní Sachalin a Kurilské ostrovy tedy de iure již od počátku 20. stolní nebyly ve vlastnictví Ruska, což uznala i navazující struktura Sovětského svazu. Navazující Úmluva a deklarace obsahující základní pravidla vztahů mezi Japonskem a Svazem sovětských socialistických republik na věci de facto nic nezměnila. Na základě Pekingské deklarace z roku 1925 sovětská vláda prohlásila, že ctí předešlou dohodu z roku 1905, ale zároveň SSSR za původní carské počiny nenese žádnou politickou odpovědnost.

5) Na konci druhé světové války odměnou za své válečné tažení vůči Japonsku získal Sovětský svaz území ostrova Sachalin i celého pásu Kurilských ostrovů. Tento odkaz poválečného rozdělení světa nárokuje i moderní Rusko a tak současné hranice mezi těmito státy představují původní přírodní hranice tří průlivů, které dělili Japonsko a Sovětský svaz již za dob studené války. Jedná se konkrétně o La Pérousův průliv mezi Sachalinem a Hokkaidem a dále Kunaširský průliv a navazující průliv Izmeny, které od sebe rozdělují ostrovy Hokkaidó a Kunašir. Tento současný teritoriální rámec byl však determinován ještě před samotným koncem druhé světové války a to v rámci jednání mezi USA, UK a Čínou během Káhirské deklarace z 23. listopadu 1946. Velmi zjednodušeně řečeno, byly čínská

²²⁷ Článek. 9 Portsmouthské smlouvy viz Ministry of Foreign Affairs of Japan. *Joint Compendium of Documents on the History of Territorial Issue between Japan and Russia* (online) [cit. 5. 12. 2022]. Dostupné na <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/edition92/period2.html>.

²²⁸ GAVRILOV, V. *Challenges and Prospects of the Southern Kuril Islands' Status*. Rome: MCSER Publishing, 2016. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 7, No. 1, 2016. Str. 302. ISSN 2039-2117 (online). Dostupné na Doi:10.5901/mjss.2016.v7n1p301.

strana zastoupená Generalissimem Chiang Kai-shekem následně, v jednání ke konci války nahrazena Sověty a jejich vůdcem Stalinem. Formát poválečného rozdělení japonských teritorií se tedy poté řídil na základě jednání mezi USA, UK a SSSR na Jaltské a Postupimské konferenci. Varma k tomu dodává, že „*Americký prezident použil kartu Sachalinu, aby nalákal Rusko do světové války, po které si Rusové mohli zabrat skupinu ostrovů, přičemž tak bylo ze strany Rusů provedeno silou.*“²²⁹ Během svého tažení vůči Japonsku tedy Sovětský svaz započal obsazovat ostrov Sachalin a po válce jej ihned zařadil pod svou správu. V návaznosti na jaderné útoky na území Japonska ze dnů 6. a 9. srpna 1945 pak Japonsko podalo dne 15. srpna 1945 svou kapitulaci. O tři dny později obsadil SSSR celý Sachalin i japonské jižní Kurilské ostrovy Iturup, Kunašir, Šikotan a Habomaiské ostrovy a obratem začal s násilným vysídlováním japonského obyvatelstva. Zde je důležité podotknout, že do té doby měli Sověti s Japonskem uzavřeny dohody o vzájemném neútočení a k jednání v Káhiře ani na Jaltě nebyla japonská strana přizvána. Japonci proto argumentují, že dané ostrovy znají již od dávného doby Edo, zatímco Sověti získali slíbenou kontrolu nad Kurilskými ostrovy teprve na základě Jaltské dohody, která navíc byla v souladu s předešlou s Káhirsou deklarací, o které nevěděli. Vše komplikuje i Postupimská deklarace, kterou vydaly Spojené státy, Spojené království a Čína v průběhu postupimské konference probíhající na pozadí konce války od 17. července až do 2. srpna 1945. Deklarace v sobě nesla výzvu Japonsku ke kapitulaci a varování, že pokud se Japonci nepodrobí, tak bude Japonsko okamžitě a úplně zničeno. Nejdříve Japonsko Postupimskou deklaraci včetně nucené kapitulace odmítlo, na což následovalo svržení jaderných bomb na Nagasaki a Hirošimu a 8. srpna napadl Japonsko i samotný Sovětský svaz. O několik dní na to začali spojenci s rozsáhlým bombardováním japonských průmyslových oblastí a i přes vnitřní snahy japonské generality v boji pokračovat se vláda Japonska rozhodla kapitulovat.²³⁰ Japonsko však tvrdí, že rozhodnutí Jalty o Kurilách a Sachalinu není z pohledu mezinárodního práva závazné, protože Japonsko sice nakonec v noci 15. srpna 1945 přijalo Postupimskou deklaraci, ale v neznalosti rozhodnutí z Jalty a Káhiry. Suverenita Japonska byla omezena na centrální ostrovy Honšú, Hokkaidó, Kjúšú, Šikoku, ale z donucení, navíc bez znalosti všech zákulisních souvislostí a to ještě na základě předešlých dohod vyjednaných bez jejich přítomnosti. Takto poválečné Japonsko argumentovalo až do Sanfranciské mírové konference a také při jednání o podpisu všech mírových smluv.

²²⁹ VARMA, A. *The Kuril Dispute*. EPRA International Journal of Economic and Business Review, Vol. 5, No. 6, 2017. Str. 118. e-ISSN 2347 – 9671. Dostupné na www.eprawisdom.com.

²³⁰ Blíže o japonském konci druhé světové války viz FRANK, R. B. *Downfall: the End of the Imperial Japanese Empire*. New York: Random House, 1999. ISBN 978-0-14-100146-3 a také viz REISCHAUER, E. O., CRAIG, A. M. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2009. ISBN 978-80-7106843-3.

6) Tradičním argumentem je japonská historie a proto se na ni Japonci v rámci jednotlivých vyjednávání opakovaně odkazovali a ve světle všech předešlých pokusů se tento argument vždy dříve nebo později stal výchozím bodem i všech dalších diplomatických jednání. Historie ale poukazovala také na imperiální tradice, japonský kolonialismus a válečné zločiny, kterých se dopouštěli sami Japonci na národech, s nimiž ve dvou světových válkách válčili. V době eskalující studené války se však Japonci rozhodli vyrovnat se svou negativní geopolitickou historií a připojit se ke svým tehdejším oponentům z bloku západních států. Podpisem Sanfranciské mírové dohody s celkem 48 státy, z nichž drtivá většina patřila k tzv. západnímu bloku, se Japonsko vyhradilo vůči své koloniální minulosti a zařadilo se do mezinárodního společenství na straně liberálně demokratických tržních ekonomik západního stylu.²³¹ V rámci poválečné Sanfranciské mírové konference, která je pro účely této práce zajímavá i ve věci ukotvení základů pozdějšího UNCLOS počal podpisem mírové dohody ze září 1951 platit Sanfranciský mezinárodní systém, jehož režim definitivně teritoriálně změnil rozložení sil i teritoriálního vlastnictví v asijsko-tichomořském regionu. V dalších pasážích této práce se budeme věnovat dopadům podepsané mírové dohody i na současnou situaci v Jihočínském moři a paradoxně i na Antarktidu.

Pro potřeby analýzy historických základů japonské argumentace ve věci teritoriálního sporu nad Severními teritorii, potažmo celým pásem Kurilských ostrovů je však důležitější spíše jednání mezi Japonskem a Sovětským svazem. Sovětský svaz a jeho satelitní státy Polsko a Československo, se totiž nakonec rozhodly mírovou smlouvu nepodepsat a tak museli Japonci začít se Sověty o svých teritoriálních nárocích začít vyjednávat bilaterálně. Již od začátku jednání navíc nebylo jasně definováno, co všechno se považuje za tzv. Kurilské ostrovy. V průběhu padesátých let se proto Japonci rozhodli změnit svou pozici a chtěli získat alespoň nějaká svá původní území. Podpisem Sanfranciské mírové smlouvy totiž nastala z pohledu mezinárodního teritoriálního práva éra poválečné teritoriální dispozice, v níž Japonsko přišlo *de jura* o většinu svých teritorií, vyjma centrálních ostrovů a ostrovního pásu prefektury Okinawa. Tu jim navíc Američané od roku 1972 postupně vraceli a až do roku 2016 demilitarizovali. Sanfranciská smlouva tedy definitivně ukončila odkaz japonského teritoriálního imperialismu. V druhé kapitole, článku č. 2 této mírové smlouvy se mj. praví, že se Japonsko se vzdává všech nároků na Kurilské ostrovy, ... na území získaná

²³¹ Blíže o dopadech Sanfranciské mírové konference viz HARA, K. *50 Years from San Francisco: Re-examining the Peace Treaty and Japan's Territorial Problems* in HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415646789.

Portsmouthskou mírovou smlouvou, ... všech nároků na jakoukoli část Antarktidy a ... nároků na Spratlyho i Paracelské ostrovy.²³²

Na oplátku začal Západ rozeznávat strategický význam Japonska, které mělo působit v ostrém kontrastu vůči turbulencím na asijském kontinentu. Rozpadem japonské hegemonické role totiž vznikl prostor pro pozvolný růst ruského a čínského vlivu i pro vnitrostátní turbulence na Korejském poloostrově, které vyústily až v otevřený válečný konflikt. Američané si zároveň nemohli být jisti dlouhodobým spojenectvím Japonska fungujícího pod americkou okupační správou ani definitivním vývojem komunistického bloku v Asii. Mohlo se totiž stát, že Japonsko zůstane jediným prozápadním státem v regionu a Západ bude v budoucnosti potřebovat, aby Japonci začali vyvažovat teritoriální expanzi nedemokratických asijských mocností a získali některá svá původní území zpět. Od roku 1949 vznikla komunistická Čínská lidová republika a od června 1950 probíhala Korejská válka a tak byl sanfranciský mezinárodní systém z pohledu teritoriální dispozice nastaven tak, aby ukotvil potřebu americké přítomnosti v regionu. Tato myšlenka je sice na hraně prokazatelnosti, ale ve věci rozložení moci v Asii pomáhá pochopit tamní vývoj. Hara k tomu dodává, že: *„současná situace v asijsko-pacifické oblasti svým způsobem připomíná situaci před (více než) půlstoletím, kdy se připravovala Sanfranciská mírová smlouva. Po skončení jedné globální konfrontace přichází další konfrontace, která opět ovládla světovou politiku. S nastupující realitou mezinárodní politiky se status quo panující v tomto regionu začlenil do nové globální strategie USA, která je nyní jedinou skutečně globální supervelmocí ... To znamená, že stejně jako dříve, když na pozadí vznikající studené války americký zájem v Asii nevedl k jasnému územnímu rozložení Japonska, tak i nyní současná strategie USA nemusí nutně upřednostňovat jasné řešení těchto doposud nevyřešených teritoriálních problémů. Udržování regionálního status quo (totiž) pomáhá ospravedlňovat vojenskou přítomnost USA, která pak nejenže umožňuje USA udržet si svůj vliv v tomto regionu, ale přispívá také k působení v dalších vzdálených místech, ...“*²³³

Tím, že Sanfranciská mírová smlouva nebyla podepsána ze strany Sovětského svazu, tak obsazené území zůstalo mezinárodním právem s ohledem na sovětské vlastnické nároky nepotvrzené. SSSR si navíc tehdy evidentně neuvědomil, že nedořešené teritoriální vztahy

²³² Blíže viz No. 1832. Treaty 1 of Peace with Japan. Signed at San Francisco, on 8 September 1951. Dostupné na <http://www.taiwandocuments.org/sanfrancisco01.htm>.

²³³ HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007, str. 354. ISBN 9780415646789.

západních spojenců se stanou dlouhodobým zdrojem odůvodňování americké přítomnosti²³⁴ v regionu. Je pravda, že podpisem této smlouvy se Japonsko zřeklo všech práv na Kurilské ostrovy i na jižní části ostrova Sachalin, ale zároveň nebylo specifikováno, které ostrovy konkrétně ke Kurilským ostrovům patří. Hara v té věci uvádí, že navrhovatelé textu již tehdy také počítali s alternativním mechanismem k vyřešení otázky konkrétního územního uspořádání nad Kurilskými ostrovy, neboť navrhli, aby ostrovy byly z geografického hlediska definovány dvoustrannou dohodou smluvních stran nebo soudním rozhodnutím. I přes sérii historických zdůvodnění a o geografickou faktografii opírající se argumentaci zůstává taková definice ale dodnes neupřesněna. Zatímco pro zbytek světa jsou Kurilské ostrovy ostrovním pásem 56 původně japonských vulkanických ostrovů ležících již od Kamčatky až severně po Hokkaidó, tak pro jistý stupeň japonského úhlu pohledu sem nepatří ostrovy označované za Severní teritoria, tj. ostrovy Iturup, Kunašir, Šikotan a ostrovy Habomai. To není překvapivé vzhledem k tomu, že ani po druhé světové válce nebyla historická fakta hlavním faktorem při formulaci územních dispozic ve východní Asii. Ve světle této rozsáhlé poválečné územní ztráty se nakonec Japonsko pokusilo získat, alespoň nějaká území ze svého blízkého sousedství. Od začátku tohoto územního sporu bylo tedy zkoušeno mnoho řešení tohoto problému, ale všechna selhala. Již na počátku 50. let se vzájemné jednání dostalo do první patové situace. O jednom z mnohých návrhů znění vzájemné mírové či teritoriální smlouvy Seokwoo uvádí, že územní klauzule o Kurilských ostrovech v návrhu ze dne 12. března 1951 udávala, že Japonsko vrátí Sovětskému svazu jižní část Sachalinu a všechny s ním sousedící ostrovy a předá i Kurilské ostrovy, které mohou být definovány dvoustrannou dohodou nebo soudním rozhodnutím. Seokwoo dále specifikuje, že toto ustanovení sice prokazuje postoupení Kurilských ostrovů Sovětskému svazu, ale zároveň nevyjasnilo, co konkrétně bylo

²³⁴ Přestože znění Sanfranciské mírové smlouvy mohlo ukončit územní spory o asijské ostrovy, tak téměř o půl století později zůstávají tyto územní spory stále nevyřešeny a odborníci mezinárodních vztahů se mohou jen tázat, v čí je to vlastně prospěch. Z geopolitického hlediska je odpověď jasná a při užití výše zmíněných teorií ještě daleko jasnější. Státy s vyjasněným teritoriem a bez nedořešených sporů jsou totiž geopoliticky silnější, regionální rozložení jejich mocenské základy i dislokace fyzických kapacit je pak flexibilnější a jejich mezinárodní politika není zatížena nedořešenými spory. Mocenská politika států bez dořešených teritoriálních sporů má ale na druhou stranu zase jasnější směřování, větší prediktibilitu. Jejich vnitrostátní politické struktury navíc trpí na tradiční animozitu společnosti vůči svým sousedům. Velmoci zase mají tendenci intervenovat a vstupovat do rozložení moci i v cizích regionech, aby tím zamezily obdobnému chování u mocností z těchto regionů. Ve světle akumulace moci, udržování sfér vlivu a vzájemného vyvažování regionálních hegemonů si tak dnes tedy můžeme zcela otevřeně říci, že Sanfranciská mírová smlouva a následný nastavený systém tamních regionálních vztahů zamrzl na bodě nedořešených teritoriálních sporů. Regionální tense mezi predátorskými státy a jejich slabšími oponenty pak ospravedlňuje přítomnost zahraniční velmoci, v jejíž pomyslnou ochranu řada slabších států mylně věří. Tato mocenská hra USA bude ale brzy podrobena zkoušce, neboť další ozbrojený korejský konflikt je na spadnutí. Japonci potřebují růst do severních oblastí, které jim Rusko záměrně udržuje nedosažitelné, doprava bez nových strategických uzlů trpí a čínská politika v Jihočínském moři zvyšuje nejen polaritu v celém regionu, ale začíná dopadat i na světovou ekonomiku stojící na asijské mezinárodní dělbě práce.

zahrnuto do definice Kurilských ostrovů.²³⁵ Dokonce se tím podbízí redefinování geografického obsahu. Nápad geograficky vyloučit Severní teritoria z Kurilských ostrovů, je tedy evidentní snaha Japonců jak získat alespoň nějaké území zpět. Japonci se totiž posléze začali koncentrovat na proklamaci teritoriálních nároků nad ostrovy Iturup, Kunašir, Šikotan, Habomaiskými ostrovy, které dodnes označují jako tzv. Severní teritoria okupovaná Ruskem.

Japonsko tvrdí, že se vzdalo svých nároků na Kurily v Sanfranciské mírové smlouvě. Pokud tedy současné Rusko dokáže, že některý ze sporných ostrovů je řádně uznán jako součást Kuril, tak ruský nárok na tyto ostrovy by byl pravděpodobně platný a jeho jurisdikce nad nimi nepopíratelná. Podobně však musí také sami Japonci prokázat, že sporné ostrovy je možné považovat za rozšíření Hokkaidó, o což se de facto svou rétorikou Severních teritorií snaží již řadu let. Bohužel však pro obě strany neexistuje žádná definitivní autorita, která by tak mohla učinit. Pro přesvědčivou teritoriální definici zde totiž chybí vzájemně uznávaný zdroj podkladů i autority. Naprosto zřejmé je však to, že Kurilské ostrovy nikdy nepatřily sovětskému svazu, Japonsko je tedy nemohlo nikdy „vrátit“ Sovětskému svazu a Sovětům bylo území přislíbeno spojenci teprve až 8. února 1945 při jednání mezi sovětským vůdcem Stalinem a prezidentem Rooseveltem. Dle Seokwooda „... by se v této souvislosti dalo tvrdit, že na historickém základě jisté Kurilské ostrovy nikdy nepatřily Sovětskému svazu, navíc byly vždy spravované Japonskem, a proto by neměly být zařazeny do skupiny nyní obsazené (post-) sovětskými silami a postoupené u Jalty. Kromě toho neexistuje žádný jasný důkaz, že by mysl některého z vyjednávačů na Jaltě někdy směřovala k termínu Kurilské ostrovy“²³⁶

Ve světle výše zmíněných souvislostí je tedy možné dokonce uvažovat nad tím, že teritoriální spor o Kurilské ostrovy má akcentovat návrat ostrovů ležících severně od Iturupu, tj. vyjma tzv. Severních teritorií, neboť ty současné Rusko evidentně okupuje neprávem a zcela účelově je řadí do Sachalinské oblasti pod unilaterálně definovaný pojem tzv. jižní Kurily.

7) Po částečném neúspěchu s podpisem Sanfranciské mírové smlouvy se Japonsku a Sovětskému svazu podařilo obnovit vzájemné diplomatické vztahy až v roce 1956. Jejich územní spory však přetrvávají do současnosti, neboť v průběhu první poloviny 60. let se japonská vyjednávací pozice zasekla na vizi návratu čtyř ostrovů geograficky náležejících do

²³⁵ SEOKWOO, L. *The 1951 San Francisco Peace Treaty with Japan and the Territorial Disputes in East Asia*. Pacific Rim Law & Policy Journal Association, 2002. Washington International Law Journal, Vol. 11, No. 1, 2002. Str. 118. ISSN 2377-0872. Dostupné na <https://digitalcommons.law.uw.edu/wilj/vol11/iss1/3>.

²³⁶ SEOKWOO, L. *The 1951 San Francisco Peace Treaty with Japan and the Territorial Disputes in East Asia*. Pacific Rim Law & Policy Journal Association, 2002. Washington International Law Journal, Vol. 11, No. 1, 2002. Str. 98. ISSN 2377-0872.

Japonskem unilaterálně definovaných Severních teritorií. O tomto území Japonci tvrdí, že tamní ostrovy byly vždy součástí japonské území správy, jejíž prokazatelnost se opírá nejen o mezinárodní dohody s Ruskem, ale i o historické záznamy restoračních posunů dynastie Meiji. Počátek éry Meiji dal vzniknout provincii Čišima, která nejprve zahrnovala Kurilské ostrovy ležící severně od ostrova Kunašir. Později byl však do provincie začleněn i ostrov Šikotan ležící jihozápadně od Kunaširu a na konec provincie expandovala až ke Kamčatce, tj. po ostrov Šumšu. Ostrovy Kunašir a Šikotan navíc některá média považují za geografickou expanzi ostrova Hokkaidó.

Co se pak týká samotného jednání z druhé poloviny 60. let 20. století, tak z tohoto období pramení i nedávná ruská politika návratu nikoliv čtyř, ale pouze dvou ostrovů. V roce 1956 se totiž teritoriální spor posunul do nové pozice, v níž setrval de facto až do roku 2022, neboť Sovětský svaz tehdy nabídl Japonsku možnost znovu získat vlastnictví dvou menších ostrovů Šikotan a Habomai, avšak výměnou za to, že se Japonsko vzdá svých práv na zbývající větší ostrovy. Sověti se tím tedy pokusili rozmělnit japonskou představu integrity Severních teritorií, neboť se pokusili nalákat Japonce na vidinu zisku území v jejich nejbližším sousedství za cenu ztráty vzdálenějších oblastí. I zde je možné spatřovat zatíženost ruského geopolitického myšlení na výše představené koncepty blízkého sousedství a geostrategie vytlačování, k jejichž universální aplikovatelnosti Sověti vždy inklinovali. I přes jasnou snahu o legitimizaci a legalizaci sovětských vlastnických nároků se japonským vyjednávačům podařilo dosáhnout jisté dohody se svými sovětskými protějšky, když 19. října 1956 obě strany podepsaly Společnou japonsko-sovětskou deklaraci o ukončení válečného stavu a obnovení diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi. V článku č. 9 deklarace²³⁷ bylo ukotveno další jednání směřující ke vzájemné mírové smlouvě a dokonce zde byly rozvedeny provize k převedení ostrovu Šikotan a Habomaiských ostrovů do japonského vlastnictví. Tímto článkem Sověti tedy prokazatelně souhlasili s návratem dvou ze čtyř ostrovů nacházejících se na území tzv. Severních teritorií, o nichž současné Rusko tvrdí, že na Sověty a tím i na nástupnické Rusko byly převedeny již na konci druhé světové války. Nároky Japonska na uznání existence Severních teritorií nebyly akcentem tehdejší deklarace ani vzájemně uznaných teritoriálních linií mezi Sovětským svazem a Japonskem dořešeny, proto jejich existenci neuznává ani dnešní Rusko. To však Japonsko popírá, neboť jak již bylo vysvětleno výše, tak přesná definice Kurilských ostrovů a Severních teritorií nedosahuje

²³⁷ Konkrétní znění deklarace viz <https://www.prlib.ru/en/node/370124>. Článek 9 je dostupný na <https://www.documentcloud.org/documents/1341867-int-joint-declaration-by-the-union-of-soviet>

vzájemné shody obou stran. I přes tento současný argumentační zmatek však zůstává prokazatelnou skutečností, že se Sověti již v 60. letech pokusili o urovnání sporu převedením Šikotanu a Habomaiských ostrovů pod japonskou kontrolu, zároveň však za předpokladu, že by se Japonci na oplátku vzdali všech nároků na mnohem větší Kunašir a Etorofu. K tomu Ellman a kol. dodává, že „... *společná deklarace z roku 1956 ukončila válečný stav mezi oběma zeměmi a vyzvala k pokračování v jednání směřujícím k uzavření oficiální mírové smlouvy, která by definovala japonská rybolovná práva v sovětských vodách, repatriaci válečných zajatců a výměnu statusu vzájemné doložky nejvyšších výhod. A co je nejdůležitější, Moskva při případném podpisu konečné mírové smlouvy slíbila vrátit ostrovy Habomai a Šikotan Japonsku.*“²³⁸

Tato dohoda byla nicméně nakonec Japonskem zavržena a to v důsledku tlaku Spojených států amerických, které si nepřály kompromisní mírovou smlouvu, v níž by Japonsko již definitivně získalo pouze dva vůči Hokkaidó nejbližší ostrovní celky, ale ztratilo zbytek. Američané totiž pohrozili, že pokud Japonsko přijme takový kompromis, tak si USA ponechají Okinawu. Vyjednávací pozice Japonska se tedy posléze ustálila opět na tom, že od počátku 60. let japonská vláda neochvějně deklarovala všechny čtyři jižní Kurilské ostrovy za svá japonská území. Tímto způsobem bylo po roce 1956 opět Japonskem referováno na návrhy vzájemné mírové smlouvy v původním sanfranciském formátu, které se staly dogmatickým základem tradiční výchozí jednací pozice akcentující návrat Severních teritorií. Na krátkodobou ochotu Japonska jednat se Sověty nad ziskem alespoň nejbližšího sousedství dvou menších ostrovů měla historie zapomenout až do moderní éry rozhovorů²³⁹ mezi ruským prezidentem Putinem a japonským premiérem Shinzo Abem, kteří v roce 2018 jednali opět o možnosti návratu alespoň dvou ostrovů. Japonsko dnes tedy považuje Severní teritoria za součást svého území, které je okupované Rusy a to až do doby, kdy bude podepsána vzájemná mírová smlouva a území jím bude právoplatně navraceno. Ostatní Kurilské ostrovy pak Japonci považují za ostrovní teritorium, na které jejich národní historické nároky sahají do období Meiji. V 21. století se tedy ve svých argumentech Japonci opět odvolávají na své dávné historické kořeny, stejně tak jako na geografickou sounáležitost ostrovních území jižních Kurilských ostrovů považovaných za geografickou sounáležitost s japonskými centrálními ostrovy a tradiční japonskou správou původní provincie Čišima.

²³⁸ ELLEMAN, B. A., NICHOLS, M., OUI MET, M. J. *A Historical Reevaluation of America's Role in the Kuril Island Dispute*. Vancouver: University of British Columbia, 1999. Pacific Affairs, 1999, Vol. 71, No. 4, 1999. Str. 502. eISSN 1715-3379. DOI:10.2307/2761081. Dostupné také na www.proquest.com.

²³⁹ O návratu ostrovu Šikotan a Habomaiských ostrovů viz <https://mainichi.jp/english/articles/20181123/p2a/00m/0na/006000c>.

Zatímco pro japonskou stranu je kurilský teritoriální spor vykreslen v provázaném formátu dávné historie a moderních nastavení v duchu post-sanfranciského mírového systému, tak pro Rusy je tento teritoriální spor o poznání jednodušší. Mocenská politika, susedský antagonismus post-sovětské velmoci a schopnost vykládat si fakta příhodným způsobem, vyústila v následující podobu ruské vyjednávací pozice uplatňované v počátku 21. století. Jednání v druhé polovině 60. let se totiž staly velmi významnou součástí argumentační základny Ruska před rokem 2022. Veškerá navazující jednání i návrhy, včetně těch z 90. let byly Ruskem nakonec ignorovány. Toho času zanikl Sovětský svaz a Japonsko věřilo, že nastal čas uzavřít nové dohody, načež byla 13. října 1993 představena Tokijská deklaráce, která uvádí, že všechny čtyři sporné ostrovy budou předmětem jednání.²⁴⁰ Posuny 90. let však zahladila asijská finanční a hospodářská krize z let 1997 až 1999, turbulentní konec milénia a následná reorientace ruských zájmů směrem do boje proti terorismu. Krátkodobě se pak Rusko přiklonilo ke spolupráci se Západem a následovala i série obnovených jednání. Ruská anexe Krymu a dnes již evidentní přípravy na další ozbrojený konflikt však zafixovaly ruské tendence na mrtvém bodě. Po roce 2014 navíc nastal odklon od Západu a politika reorientace ruských mezinárodních zájmů na Asii. Korolev dokonce tvrdí, že tehdejší Putinův obrat k Asii nebyl jen „energetickým obratem k Číně“ a že Rusko se pokusilo zajistit své regionální ekonomické a bezpečnostní zájmy rozšířením spolupráce s Jižní Koreou, Severní Koreou i Japonskem. Dle Koroleva tato sázka na svou bezpečnost a ekonomiku prvý odpovídá širšímu pohledu Ruska na multipolaritu chápanou jak globálně, tak i regionálně.²⁴¹

Rusko se posléze ve své vyjednávací pozici oklikou vrátilo do již Japonci zavrhnuté politiky dvou ostrovů. V roce 2018 během východoasijského summitu v Singapuru, ruský prezident Vladimír Putin a tehdejší japonský premiér Shinzo Abe znovu otevřeli otázku kurilského teritoriálního sporu. Oba státníci souhlasili s novým vyjednáváním avšak postaveným na základě deklaráce z roku 1956. Další plánované rozhovory však nedávno skončily, když Rusko v březnu 2022 odstoupilo z jednání v reakci na japonské sankce uvalené západními státy na Rusko kvůli jejich invazi na Ukrajinu.²⁴² Dne 8. července 2022 byl navíc zavražděn i sám Shinzo Abe a jeho nastavená politika nebyla dále rozvíjena. Rusko dodnes ostrovy postupně militarizuje a teritoriální dominanci nad celou oblastí tak ruská mezinárodní politika

²⁴⁰ Blíže viz Ministerstvo zahraničních věcí Japonska: „Tokijská deklaráce o vztazích mezi Japonskem a Ruskem“, 13. října 1993. Dostupné na <https://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/declaration.html>.

²⁴¹ Blíže viz KOROLEV, A. *Russia's Reorientation to Asia: Causes and Strategic Implications*. Vancouver: The University of British Columbia, 2016. Pacific Affairs, Vol. 89, No. 1, 2016. Str. 2. eISSN 1715-3379. Dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2745718.

²⁴² Blíže o změně stavu vzájemných diplomatických jednání viz <https://theasanforum.org/russia-turns-to-the-east-yet-away-from-japan-2012-2022/>.

používá jako geostrategický nástroj sloužící k vyvažování teritoriálně přidušeného Japonska a širšího japonského regionálního růstu i amerického vlivu v asijsko-tichomořském regionu.

3. 1. 1 Vysvětlení patové situace a možné důvody původní ruské pozice

Tato práce předpokládá, že analyzované teritoriální spory mají silný surovinový potenciál nebo strategicko-dopravní podtext, který zúčastněným stranám znemožňuje najít společné řešení. Ve věci teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy a de facto i o uznání japonského nároku na Ruskem okupovaná Severní teritoria je však celkový kontext poněkud složitější. Jak už tomu bývá, tak s prohlubováním výzkumů se rozvíjí i původní úvahy iniciační výzkumné představy. Ve světle výše představených souvislostí a na základě studia citované i odkazované literatury se autor domnívá, že to nejsou jen přírodní zdroje, které si chce Rusko svou dominancí kurilské oblasti usurpovat. Zúčastněné strany by totiž mohly společnou těžbou a extrakcí získat potřebné zdroje i rozvinout vzájemné ekonomické aktivity.²⁴³ Kreativní netečnost ruských jednatelů zde byla umocněna ruskou geostrategií i dalšími okolnostmi. Japonsko má pozici jasnou. Chce navrátit svá Severní teritoria, podepsat o všem novou mírovou smlouvu a začít aktivně rozvíjet hospodářské i budovatelské aktivity v daném regionu. Co se pak týká ostatních území, tak nejprve chce získat aspoň Severní teritoria, což je jejich evidentní plán již od 60. let. Teprve poté japonská vláda zváží, zda by bylo možné nějakým způsobem nárokovat i zbývající ostrovy směrem až ke Kamčatce anebo, zda nastal příhodný okamžik rozvíjet spíše společnou extrakci tanních přírodních zdrojů. V duchu prokazatelné konzistentnosti se tak Japonci koncentrují nejvíce na obhajobu svých vlastnických práv nad jižními Kurilskými ostrovy. Pro rozvoj dopravního uzle severu, příhodného pro budování severních dopravních tepen skrze regiony Severního ledového oceánu bude navíc logicky výhodnější, aby dopravní infrastruktury ležely co nejseverněji a na demokratickém území, ale o takovém projektu je možné uvažovat až po dořešení jeho nároků.

Nyní je vhodné zauvažovat nad tím, proč ruská strana bude i v následujících letech pravděpodobně blokovat jakákoliv vyjasnění těchto vztahů až do bodu, kdy se buď Japonci vzdají svých nároků, nebo kdy začnou vykazovat agresivní geopolitické tendence. Tím by však spor začal eskalovat do ozbrojeného konfliktu. Bez eskalace a případné konfrontace se tento spor ale s nejvyšší pravděpodobností nikdy nedostane do bodu, v němž Rusko uzná japonské teritoriální nároky a postoupí okupovaná území zpět Japonsku. Polemika této roviny

²⁴³ Surovinová bezpečnost je pro Japonsko tíživým bodem všech jejich jednání a Rusko zase potřebuje otevřít nové zdrojové regiony, v nichž by spolupracovalo s Japonskem, neboť pak by tím mohlo obejít západní sankce. Logicky by zde tedy měla platit úvaha S. Dinar, že z nedostatku se může zrodit spolupráce. Zde to však neplatí.

není předmětem této práce, ale je v této věci vhodné připomenout, že původní národní bezpečnostní strategie Japonska z roku 2013 byla v prosinci 2022 podrobena revizi. V roce 2023 započalo nové směřování japonské bezpečnosti, včetně nárůstu výdajů na obranu státu.

V průběhu roku 2022 jednání zamrzla na mrtvém bodě, načež rozhovory ustaly zcela a Rusko odmítá pokračovat v rozhovorech a Japonsko zařadilo na seznam ne-přátelských států (unfriendly),²⁴⁴ takže lze předpokládat, že i po případném obnovení mírových vztahů Rusko dříve nebo později opět nastaví strategii vleklé kreativní netečnosti s cílem jednat, ale ve skutečnosti neposunout řešení vůbec nikam a svou dominanci prokazovat výhradně militarizací sporné oblasti. Je tedy pochopitelné, že více než 77 let po válce obě země stále nemají vzájemnou mírovou smlouvu, čemuž ani soudobé Rusko svou rétorikou nikterak nepomáhá. V prosinci 2019 byl dokonce vysloven a mediálně rozšířen požadavek, že původní propozice Společné japonsko-sovětské deklarace z roku 1956, tj. postoupení dvou menších ostrovů, lze naplnit jedině za předpokladu ukončení jakékoliv přítomnosti amerických ozbrojených sil na japonském území. Soudobý ruský ministr zahraničních věcí Sergej Lavrov pravil, že „*Japonsko musí uznat suverenitu Ruské federace nad Kurily, aby mohlo uzavřít mírovou smlouvu.*“²⁴⁵ Útlum a odlivy ruského zájmu o řešení se však projevil již v první polovině toho roku. Dle Putinových slov jednání o mírové smlouvě ztratilo tempo.²⁴⁶ Rusko následně přešlo do zablokované pozice a ruská strana začala trvat na tom, že než může začít seriózní jednání o vlastnictví Kurilských ostrovů, tak Japonsko musí uznat výsledky druhé světové války, včetně práva Ruska na suverenitu nad všemi ostrovy získanými Sovětským svazem. De facto tím ruská rétorika začala manévrovat do pozice, kdy by japonská protistrana musela uznat, že jejich více než sedm desetiletí proklamovaných nároků na ostrovy bylo zcela nepodložených, neboť Sověti přeci ostrovy získali již na konci druhé světové války do svého vlastnictví. Nevůli Ruska spor vyřešit podtrhuje několik faktorů, které odrážejí duch doby:

a) Rusko stále nepovažuje Japonsko v mezinárodních vztazích za nezávislého aktéra, myslí si, že ve většině případů odráží japonská politika charakteristiky, které jsou vlastní pro asijskou politiku Spojených států amerických. Navíc od 90. let je japonská mezinárodní politika evidentně prozápadní a udržuje tradice nastavené za studené války. Po rozpadu SSSR se však Japonsko přirozeně začalo dovolávat vyřešení vleklého sporu, neboť vlastnický nárok na

²⁴⁴ Poté co Japonský premiér Kishida 21. 3. 2023 navštívil Ukrajinu, došlo k dalšímu ochlazení vztahů s Ruskem. Viz <https://edition.cnn.com/2023/03/20/asia/japan-ukraine-kishida-zelensky-intl-hnk/index.html>.

²⁴⁵ Tisková agentura Ruské federace TASS: LAVROV. Zpráva z 23. listopadu 2019. „*Japoniia dolzhna priznat suverenitet RF nad Kurilami dlia zaklucheniia mirnogo dogovora.*” Dostupné na <https://tass.ru/politika/7184165>

²⁴⁶ Viz <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Putin-says-Tempo-has-been-lost-on-Japan-Russia-peace-treaty>.

ostrovy si v tu dobu de facto nárokoval nástupnický stát již zaniklé státní struktury. Západní názor se přiklonil k logice návratu jižních Kuril pod japonskou správu. Dokonce i USA, jako hlavní japonský spojenec, považovaly tuto věc za samozřejmost a původní poválečné dohody se Sovětským svazem považují Američané za zastaralé. Na oplátku za japonskou loajalitu ve věci americké asijsko-tichomořské mocenské politiky se tedy USA vždy vyjadřovaly ve prospěch japonského argumentu ohledně vlastnictví nad jižními Kurilskými ostrovy. Ellmen k tomu dodává, že „... podle Americké interpretace Jaltské dohody nemá Rusko žádné legitimní nároky na dva jižní Kurilské ostrovy, tím méně na Habomaje a Šikotan. Americká politika vždy byla taková, že při absenci oficiální rusko-japonské mírové smlouvy zůstává sporné severní území Severních teritorií japonským územím.“²⁴⁷

b) Dalším faktorem by mohla být národní prestiž Rusů spojená s mesianismem a nacionálním šovinismem, které dohromady umocňují řadu vnitrostátních etnopolitických problémů. Stejně jako uvnitř etnicky pestré a národnostně ad hoc poslepované společnosti Ruské federace nemohou existovat žádné společenské kompromisy, tak ani navenek si post-sovětské Rusko nemůže dovolit ustoupit územním kompromisům. Současná společnost by navíc mohla územní vypořádání s Japonskem vnímat jako slabost stávajícího režimu. Rusko se navíc evidentně obává růstu japonského rivala. Je tomu nejspíš proto, že i přes závazek Japonska dodržovat svou mírovou ústavu, se japonská mezinárodní politika začíná postupně přeorientovávat na budování defenzivních i operačních kapacit a to navíc bez zásadních deviací od dodržování spojeneckého rázu japonsko-americké bezpečnostní smlouvy²⁴⁸ z roku 1951. Jakýkoliv ústupek Japonsku může tedy být vnímán jako oslabení ruské moci na úkor západních spojenců Japonska, zatímco udržení potenciálně bohatého a strategického území i v dnešních těžkých časech může být vnímáno jako manifestace nezlomné moci Ruska a tím i mezinárodní prestiže či hrdosti. Obecně se tedy Rusko bude snažit udržet situaci vyváženou, ale zároveň založenou na svých národních zájmech. Teritoriální dohoda s Japonskem by sice mohla zmírnit mezinárodní izolaci Ruska, snížit závislost země na Číně a zabránit tomu, že se z Ruska pomalu, ale jistě stává čínský záložní zdroj levných přírodních zdrojů. Vzájemná rusko-japonská spolupráce by navíc mohla iniciovat i pozitivní hospodářský růst na ruském Dálném východě a s pomocí japonských příspěvků by nastala výše diskutovaná elevace této

²⁴⁷ ELLEMAN, B. A., NICHOLS, M., OUIOMET, M. J. *A Historical Reevaluation of America's Role in the Kuril Island Dispute*. Vancouver: University of British Columbia, 1999. Pacific Affairs, 1999, Vol. 71, No. 4, 1999. Str. 503-504. eISSN 1715-3379. DOI:10.2307/2761081. Dostupné také z www.proquest.com.

²⁴⁸ Blíže o Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and United States of America viz <https://www.cfr.org/backgrounder/us-japan-security-alliance>. Detail smlouvy je dostupný na <https://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html>.

části makroregionu Východní Asie. Z makroregionálního pohledu by se mohlo dokonce i Japonsko částečně vymanit z makroregionální politiky Číny a etablovat tím základ pro nový makroregion, v němž by mohlo budovat novou svébytnou geopolitiku akcentující globální dopravně-strategický rozměr. Japonsko však již v roce 2014 vyjádřilo svůj nesouhlas ohledně ruské anexe Krymu a navíc se později nesouhlasně vyjadřovalo i vůči ruské agresi na Ukrajině. Také se zúčastnilo západní politiky ekonomických sankcí uvalených na Rusko a pomáhá Ukrajincům, čímž upadlo v nemilost mezinárodním zájmům soudobého Ruska. Případná spolupráce Ruska a Japonska se tedy postupně stala politicky nepřijatelná, neboť by pak politika ruských vládnoucích elit mohla působit nekonzistentně.²⁴⁹ Ve světle současné mezinárodní izolace Ruska lze tedy spíše očekávat pokračující užší spolupráci Ruska s Čínou, navíc se Rusko zajisté brzy pokusí na mezinárodní scéně navodit iluzi, že japonské partnerství ani jejich technologický a hospodářský přínos nepotřebuje. Taková prognóza je o to pravděpodobnější, obzvláště pokud by ze vzájemného teritoriálního vyrovnání ani z případné mírové smlouvy stávajícímu prezidentovi Ruska nevznikla dostatečná základna imanentních pozitivních dopadů čitelných napříč celou ruskou společností. Pozvolný růst ostrovních oblastí ani hypotetické budoucí přínosy nejsou schopny přinést dostatečný politický kapitál, který by převýšil domácí propagandou konstruovaný obraz nezlomnosti ruské velmocensko-teritoriální politiky. V časech, kdy je režim ostrakizován mezinárodní společností a domácí ekonomika trpí sankcemi ze strany západních tlaků, se totiž obhajoba mezinárodní pozice existující napříč nastavenou strukturou mezinárodních i regionálních vztahů stává otázkou mocenské prestiže režimu. Tato prestiž má ale evidentně působit spíše směrem dovnitř do ruské společnosti a pak ven vůči ostatním antagonistickým režimům své doby, neboť mezinárodní diskurs jasně ukazuje na dlouhodobou neschopnost Ruska jakkoliv socio-ekonomicky pozdvihnout oblast Kurilských ostrovů. Metodika měřitelnosti zisků ušlých výměnou za mocenskou politiku vyvažování japonského růstu nicméně převyšuje potřeby této práce. Prestiž a strategické vyvažování, zde tedy může být jedním z hlavních důvodů blokad.

c) Čína a USA hrají v ruské teritoriální politice klíčovou roli a vývoj vzájemných vztahů mezi Ruskem a těmito velmocemi má tudíž nevyhnutelný dopad na budoucnost vztahů mezi Ruskem a Japonskem. Rusko-čínské vztahy v současné fázi jsou charakteristické svým propojením mezi oběma zeměmi, které navíc neustále roste, čímž však roste i ruská závislost na

²⁴⁹ Viz https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/russia-halts-japan-peace-treaty-talksoversanctions/articleshow/90360677.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst a dále https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/russia-stops-peace-treaty-talkswithjapan/articleshow/90368212.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst.

Číně. Územní vyrovnání s Japonskem by se tedy mohlo stát balančním elementem Ruska, jehož závislost na Číně a nevraživost vůči Západu potřebuje evidentně vyvážit zcela novým směrem. Navzdory nedávnému úsilí, které inicioval tehdejší japonský premiér Shinzo Abe a ruský prezident Vladimír Putin, se však jednání postupně zastavila. Základní blokačním elementem je již diskutovaný negativní vztah Ruska vůči Západu, který působí v ostrém kontrastu pozitivního vztahu Západu s Japonskem. V lednu 2022 ruský ministr zahraničí Lavrov dokonce zdůraznil potřebu rozvíjet rusko-japonské vztahy do takové podoby, aby japonské vyhlídky již nebyly „rukojmím“ japonských vazeb s jeho nejbližšími spojenci. Rusko bylo tedy již počátkem první poloviny 20. let 21. století evidentně protizápadní, obdobně jako tomu bylo v dobách před sto lety. Historie má i tedy zde opět tendenci se v jistých ohledech opakovat a vzájemné vztahy se budou postupně ještě více ochlazovat. Hostilita mezinárodní politiky Ruska vůči Západu se navíc cyklicky mění i s ohledem na délku mandátu jeho aktuálně vládnoucí elity. Současné Rusko je evidentně ve fázi vysokého antagonismu vůči Západu, z čehož vyplývá, že se bude nejspíš ve své Asijské politice na Dálném východě zdráhat kroků, které by Západu či jeho spojencům jakkoliv prospěly. Dle Kurfürsta: „*Jakákoliv trajektorie ruské zahraniční politiky ve vztahu k Západu probíhá od kooperace ke konfrontaci, (příčemž) ... lze v rámci tohoto lineárního trendu zachytit i určitou cykličnost, kdy na začátku jejich působení v Kremlu přichází ruští vůdci s liberálnější rétorikou a modernější vizí, od níž se (pak) postupně odklánějí.*“²⁵⁰

Můžeme tedy usuzovat, že bez ohledu na to, jak velký zájem mají Japonsko či Rusko o řešení kurilského teritoriálního sporu, tak historie opakovaně ukazuje, že zapojení vlivu třetí strany má vždy dopad na výsledky vzájemných jednání. Z rusko-japonských vztahů v geopolitickém i geografickém kontextu vyplývá, že jsou většinou vysvětlovány politickými zvláštnostmi regionu, přičemž však zároveň zůstávají silně zatíženy vlivem ostatních globálních zainteresovaných velmocí. Prvotní ruské aspirace na zlepšení vztahů se svými tichomořskými sousedy, zejména s Čínou a Japonskem se tedy ve světle západních sankcí a americké mocenské politiky vyvinuly do pozice, kdy Japonsko je vnímáno jako nástroj mocenské politiky USA a Čína jako hlavní spojenec své doby. Čína navíc ve světle svých vlastních sporů s Japonskem nemá zájem o to, aby Japonsko jakkoliv mocensky rostlo či teritoriálně expandovalo. Rozvoj dopravně-strategického významu Kurilských ostrovů pod japonskou teritoriální správou totiž vůbec není v čínském mocenském zájmu. Japonsko surovinově

²⁵⁰ KURFÜRST, J. *Příběh ruské geopolitiky. Jak se ruská myšlenka zmocnila víc než šestiny světa*. Praha: Karolinum, 2022, str. 376. ISBN 978-80-246-4026-6. Dále k ruským způsobům a k desateru ruské geopolitiky viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017, str. 495-503. ISBN 978-80-906594-9-0.

závislé na dopravním koridoru Jihočínského moře a ohrožované okupací Severních teritorií je pro čínskou stranu daleko přijatelnější stát, nežli Japonsko aspirující na nového regionálního hegemona asijského severu, který by navíc stál Polární hedvábné stezce²⁵¹ o poznání blíže, než samotná Čína deklarující se do unilaterálně proklamované pozice „near-arctic state.“²⁵² Čína se navíc může stát alternativou japonského kapitálu a tím Japonsko zcela vyšachovat.

3.1.2 Potenciál arktických oblastí a Severního ledového oceánu

Při analýze teritoriálních sporů v kontextu surovinové bezpečnosti nelze opomenout význam arktických oblastí, neboť v sobě tento region obsahuje nejen potenciál nových zdrojových lokalit, ale přeprava Severním ledovým oceánem nabízí i dopravní význam příhodný pro nárůst surovinové bezpečnosti u zdrojů přepravovaných lovní dopravou. Téma Arktidy je navíc možné uchopit i deklarovanou teoretickou linií této práce, neboť v duchu konceptu Kodaňské školy může být téměř cokoli vykládáno jako bezpečnostní problém. Navíc se na základě aktivity příslušných státních aktérů z daného tématu bezpečnostní problém může nakonec opravdu stát. Často proto záleží na úhlu pohledu národních elit, na vnitrostátní bezpečnostní perspektivě i na tradičních bezpečnostních otázkách své doby. To vše může z určitého tématu učinit bezpečnostní otázku. Význam tradičních bezpečnostních hrozeb se tedy vyvíjí v čase a s ním i pohled na dílčí potenciál konkrétních oblastí a témat. Zřádným příkladem je oblast Arktidy. Pro většinu klasických geopolitiků své doby i pro velké Evropské státy 19. a první poloviny 20. století se jednalo o ledové pustiny bez aktuálního bezpečnostního významu. Během studené války se však pozornost světových mocnářů upírala často právě sem, neboť rozvoj triády jaderné bezpečnosti pracoval z nedostupností polárních

²⁵¹ V červnu 2017 Čína rozšířila své dopravní zájmy o koncept Polární hedvábné stezky. Tím došlo k rozdělení akcentu dopravní politiky na tři hlavní tepny spojující Čínu s ostatními částmi světa. První a hlavní tepna vede z čínského pobřeží do Evropy přes Jihočínské moře, Indický Oceán a Středozemní moře a do Atlantiku. Druhá dopravní tepna počíná také u čínského pobřeží a vede přes Jihočínské moře do jižního Tichého oceánu a poté do Austrálie. Třetí dopravní tepna má vést Severním ledovým oceánem, podél severního pobřeží Ruska, odkud mají mít lodě přímý přístup do Norska i dalších částí Evropy, nebo možnost plout severovýchodně do Kanady a USA. Rozšíření své dopravní koncepce o arktický koridor Čína argumentuje tím, že geograficky je státem blízko polárního světa (tzv. near-arctic state) a změny přírodních podmínek Arktidy mají přímý dopad na čínský klimatický systém i na její ekonomické zájmy v zemědělství, lesnictví, rybolovu, námořním průmyslu a dalších odvětvích. Čína se navíc dlouhodobě angažuje v arktických záležitostech, neboť již v roce 1925 se přidala ke Špicberské dohodě uznávající svrchovanost Norska nad územím Svalbardským územím, známým také jako Špicberky. Čína se také začala podílet na arktickém výzkumu v Mezinárodním arktickém vědeckém výboru, vlastní minimálně čtyři ledoborce a od roku 1999 Čína zorganizovala řadu vědeckých expedic v Arktidě. Společně s Japonskem, Jižní Koreou, Indií a Singapurem získala Čína roku 2013 také pozorovatelský status v Arktické radě a koncept „Polární hedvábné stezky“ se stal jedním z hlavních bodů čínské arktické politiky. Blíže viz China focus: China publishes Arctic policy, eyeing vision of “Polar Silk Road”, Xinhua, 26 June 2018. Více informací na http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/26/c_136926357.htm. Více k problematice viz <https://www.sipri.org/publications/2018/other-publications/21st-century-maritime-silk-road-security-implications-and-ways-forward-european-union>. Dostupné on-line.

²⁵² Blíže o tomto konceptu také viz <https://isdpr.eu/publication/the-ice-silk-road-is-china-a-near-arctic-state/>.

podmínek. Vzduchem na okrajových oblastech za polárním kruhem létaly strategické bombardéry a pod zamrzlou masou ledu se skrývaly jaderné ponorky. Zdroj potenciálních bezpečnostních hrozeb plynoucích z Arktidy byl tedy spojený s jaderným deterrentem, neboť zde operovaly jaderné ponorky disponující kapacitou ICBM (mezikontinentálních balistických střel) a vzdušný prostor křížovaly strategické bombardéry vybavené jadernými pumami či v pozdější fázi technologického vývoje dokonce i střelami středního doletu s jadernými hlavicemi. Arktida se stala bezpečnostní otázkou²⁵³ a zdrojem možného útoku bipolárního rivala i možné následné retaliace jeho oponenta. Co se pak týkalo soudobého invazního potenciálu případné ofenzivy vedené přes zamrzlé oblasti Severního ledového oceánu, tak ten byl z důvodů extrémních povětrnostních podmínek a rozsáhlé ledové ploše zamrzlého oceánu de facto nulový. Tento bod se ale také postupem času mění, stejně tak jako se i v otázkách Arktické oblasti postupně měnila její bezpečnostní perspektiva. Nejvíce však po rozpadu Sovětského svazu. Koncem 90. let se z Arktidy stala odložená otázka budoucnosti a to i přes absenci moderních mezinárodních dohod mezi NATO a Ruskem, kterými by se tyto aktéři pokusily dořešit dodnes nevyřešený stav jaderného odzbrojení polárních oblastí. Nyní však nastává ona odkládaná budoucnost, neboť ruská válka vůči Ukrajině, unilaterální pozice Západu odsuzující ruskou agresivitu, sankce vůči Rusku a postupné ochlazování vztahů navozuje atmosféru nepodobnou doslova druhému dějství studené války.

Permafrost za polárním kruhem povoluje, Arktida se otepluje a ledový příkrov Severního ledového oceánu i arktických ostrovů ustupuje. Dnes je tedy situace oproti původnímu stavu z dob studné války diametrálně odlišná. Změny povětrnostních podmínek otevírají nejen možné dopravní tepny budoucnosti, ale také k sobě přibližují dva tradiční bipolární rivaly, které od sebe za dob studené války odděloval masiv vodní plochy dvou světových oceánů, ledové pustiny severu a téměř celá Evropa. Díky teplotním změnám probíhajících za severním polárním kruhem si jsou tedy z geografického hlediska antagonické Rusko a USA podstatně

²⁵³ V roce 1957 bylo díky americké ponorce USS Nautilus zjištěno, že oblast pokrytá polárním ledem není kontinent, ale pouze trvale zamrzlá plocha Severního ledového oceánu. Díky obtížné dostupnosti pro průzkumné lety a díky relativní hloubce tavných vod se arktická oblast stala dějištěm tzv. raketojaderného soupeření, neboť obě mocnosti začaly koncem 50. let 20. století region využívat pro dislokaci části svých jaderných kapacit. Arktická oblast se tím pádem stala předmětem zájmu nejen mocenské politiky, ale i výzkumných záměrů strategických studií. Postupem času se proto ustálil názor, že za arktický region lze z geografického hlediska považovat území, které se nachází za polárním kruhem. Na konci roku 2022 došlo k zpřesnění a severní polární kruh byl stanoven na rovnoběžku 66°33'49" severní šířky. Původně se za hranici arktické oblasti také považovala hranice lesního porostu, kde severský jehličnatý les tajga přecházel do bez lesnaté tundry. Za arktickou oblast lze také považovat i území ohraničené izotermou, která spojuje místa naší planety, na nichž se v červenci pravidelně vyskytuje teplota 10 °C. Vlivem oteplování se ale izoterma i samotná hranice tundry a tajgy posouvají na sever. Pro účely této práce však není přesnější definice Arktidy bezpodmínečně nutná, neboť klimatické změny přinášejí události, které si v budoucnosti vynutí další postupné zpřesňování definičního vymezení Arktidy. Predikce teplotního nárůstu a grafické znázornění úbytku hustoty i plochy polárního ledu obsahuje příloha č. 6.

blíže dnes v 20. letech 21. století, než tomu bylo v období bipolárního rozdělení světa za dob první studené války. Nastoupil tedy okamžik, kdy se již zúčastněné velmoci nebudou moci dekády rozmýšlet co s oblastí věčného ledu a sněhu podniknou, neboť ryze aktuální se stává otázka, jakou roli bude sehrávat oblast Arktidy v nastávajícím období. S ohledem na zvolený teoretický aparát se můžeme zamýšlet i nad úvahou, zdali se v nejbližších letech náhodou nezformuje dokonce i politická rétorika národních elit proklamující zrod staronových hrozeb rezonujících svou podobností některým hrozbám z období původní studené války.

Ve světle současných bezpečnostních turbulencí a vleklé krize i války na Ukrajině je budoucnost nejasná. V ústřety úvahám o ozbrojených střetech mocností v arktických oblastech i debatám, o možnostech jak zabránit případné militarizace oblasti, kráčí rozsáhlý výzkum environmentálně-surovinové povahy. Soudobý diskurs začíná reflektovat environmentální hrozby spojené se změnou arktického klimatu a řadí je vedle souboru legálních a teritoriálních sporů,²⁵⁴ u nichž se opět formuje zákulisí nabývající podoby tradičních hrozeb původně vojenského charakteru. Významným bodem se tedy také stává debata nad teritoriálními nároky pobřežních arktických států, jmenovitě Ruska, Kanady, Dánska, Norska a USA. Níže diskutované nejasnosti ohledně aplikace UNCLOS²⁵⁵ v Severním ledovém oceánu i otázky rapidně se rozvíjejícího polárního rybolovu pak působí v ostré součinnosti s globálně očekávaným rozvojem polárních cest.²⁵⁶ O Arktidu začíná být globální zájem. Beringova úžina, oblasti severních polárních úžin i celého relativně uzavřeného území Severního ledového oceánu²⁵⁷ se tedy stejně tak dobře mohou stát dějištěm

²⁵⁴ Viz HEININEN, L. ed. *Future Security of the Global Arctic: State Policy, Economic Security and Climate*. New York: Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 978-1-137-46825-3 PDF. Dostupná na DOI: 10.1057/9781137468253.0001.

²⁵⁵ O aplikacích UNCLOS a nejasnostech v nárocích na EEZ v Arktidě viz CARLSON, J. D. at all. *Scramble for the Arctic: Layered Sovereignty, UNCLOS, and Competing Maritime Territorial Claims*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2013. School of Advanced International Studies Review of International Affairs, Vol. 33, No. 2, 2013. ISSN 19454716. Dále také viz <https://www.unclosdebate.org/citation/1248/scramble-arctic-layered-sovereignty-unclos-and-competing-maritime-territorial-claims>.

²⁵⁶ Viz HUMPERT, M., RASPOŇNIK, A. *The Future of Arctic Shipping along the Transpolar Sea Route*. In: *The Arctic Institute*. Dostupné z <https://www.thearcticinstitute.org/future-arctic-shipping-transpolar-sea-route/>.

²⁵⁷ Z topografického hlediska je Severní ledový oceán relativně uzavřený oceán rozlévající se mezi Severoamerickým a Euroasijským kontinentálním masivem. Co se týká mořských přístupových cest, tak existují pouze tři a to Beringův průliv mezi Ruskem a Spojenými státy, dále Davisův průliv mezi Kanadou a Grónskem a GIUK, což je oblast v severním Atlantickém oceánu mezi Grónskem, Islandem a Velkou Británií. Těmito cestami prochází dvě hlavní polární dopravní trasy (Severozápadní cesta a Severní mořská cesta). Beringovou úžinou, prochází všechny tři trasy a to i Trans-polární mořská cesta vedoucí středem Severního ledového oceánu. Kontrola nad Davisovým průlivem i Beringovou úžinou má proto velký strategický význam. V této věci proto Kanada a Rusko tvrdí, že části těchto cest leží v jejich vnitřních vodách definovaných v UNCLOS, načež vyžadují, aby lodě proplouvající těmito vodami žádaly o povolení a vyhověly domácím předpisům. Kanada si vyhrazuje právo odmítnout proplutí lodím, které nesplňují kanadské ekologické předpisy. Ruské nároky jsou však o poznání tvrdší. Dne 6. března 2019 ruská vláda vydala prohlášení, že Rusko přebírá Severovýchodní cestu pod svou ochranu kvůli ochraně životního prostředí a s odkazem na článek 234 UNCLOS vyžaduje, aby cizí

budoucích ozbrojených konfliktů a překotné militarizace, jako i možnou dopravní tepnou budoucnosti. Potenciál války o arktické suroviny a zdroje, stejně tak jako analýzy lovu arktických živočichů migrující do severnějších studenějších vod překračují potřeby této práce. Co se pak týká pestré palety arktických teritoriálních sporů, tak ta bude diskutována jen v souvislosti s dopravním potenciálem rozvíjející se polární dopravy, neboť zdejší transport surovin může přinést četná pozitiva pro energeticko-surovinovou bezpečnost severo-asijských ekonomik. Analýza akcelerujícího potenciálu arktické oblasti²⁵⁸ byla totiž do této práce přidána výhradně jako doprovodný argumentační bod, kterým se autor snaží opodstatnit význam případné výstavby dopravní infrastruktury na jižních Kurilských ostrovech a tím i rozšířit debatu nad dalšími rozměry významu samotného vlastnického práva nad kurilskou oblastí. V případě budování nových dopravních uzlů v Severních teritoriích může díky rozvoji polární dopravy totiž Japonsko získat nový přísun surovin i bez otevření těžby v kurilské oblasti. V rozvoji tří polárních cest²⁵⁹ navíc autor spatřuje i jisté odlehčení strategického významu níže analyzovaných oblastí Jihočínského moře. Budoucí dění v Arktidě, ale i samotný přístup do Severního Ledového oceánu tedy obsahuje doprovodné jevy, u kterých je možné spatřovat dopady na dění uvnitř celé světové ekonomiky. S úspěchem tedy můžeme uvažovat nad Marshallovým tvrzením, v němž tento geograf uvádí, že události v Arktidě v sobě nesou dominový efekt s globálním dopadem. Oblast Arktidy totiž Marshall považuje nikoliv za regionální záležitost, ale za globální otázku.²⁶⁰ Obzvláště velký význam spatřuje v dominovém efektu vyplívajícího z poklesu arktické biodiverzity, růstu průměrných arktických teplot, dále ve změnách v potravním řetězci a v ohrožení tradičních migračních toků arktických savců, ryb i ptáků. Největší globální bezpečnostní riziko však nespátřuje

vojenské lodě žádaly o povolení k průplavu a oznámily 45 dní dopředu svůj úmysl cestu použít. Oba státy se pak domáhají, aby se plavidla využívající práva svobodné navigace podřídila jejich národním navigačním normám, což ale odporuje UNCLOS, neboť trasy, které procházející mezinárodními úžinami obecně nevyžadují povolení.

²⁵⁸ Aktuální informace jsou dostupné na <https://www.sipri.org/research/conflict-peace-and-security/europe/arctic-futures>. K Arktidě a tamním podmínkám také viz MÜLLER-KRAENNER, S. *Energy security: re-measuring the word*. London Sterling: Earthscan, 2008, str. 13-15, 102, 148-149. ISBN 978-1-84407-582-9 a <https://www.arctic-council.org/resources/>.

²⁵⁹ Konkrétně se jedná o Transpolar Sea Route vedoucí středem Severního ledového oceánu, Northwest Passage podél Severní Ameriky, Grónska a Kanadského arktického souostroví. Třetí cestou je Northeast Passage či tzv. Northern Sea Route vedoucí podél severního pobřeží Ruska známá také jako Northern Sea Route. Blíže viz HUMPERT, M., RASPOТNIK, A. *The Future of Arctic Shipping along the Transpolar Sea Route*. In: *The Arctic Institute* [online]. Dostupné z <https://www.thearcticinstitute.org/future-arctic-shipping-transpolar-sea-route/>, dále HUMPERT, M. *Russia's Northern Sea Route sees record cargo volume in 2018*. In: *ARCTICTODAY* [online]. Dostupné z <https://www.arctictoday.com/russias-northern-sea-route-sees-record-cargo-volume-in-2018/> a také viz KONSTANTINIDIS, D. *Northeast Passage: Climate Change Reveals a New Shipping Route*. In: *More Than Shipping* [online]. Dostupné z <https://www.morethanshipping.com/northeast-passage-climate-change-reveals-new-shipping-route/>.

²⁶⁰ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 272. ISBN 978-80-87950-49-4.

v dopravě ani v environmentální degradaci, ale v militarizaci regionu. Tzv. arktické zbrojení zúčastněných států jde totiž ruku v ruce s ruskou geopolitickou expanzí a ruskými nároky na sporná arktická území, která si Rusko nárokuje na úkor zájmů států náležících do NATO. O rozvoji ruské silové politiky se Marshall domnívá, že: „v mnoha ohledech je tohle všechno pokračováním, či přinejmenším znovuoživením arktické politiky Ruska z dob studené války ... dále uvádí, že: ...*Ted' tu máme novou studenou válku a strategie zůstávají úplně stejné ... Jedno se ovšem změnilo: Američané stáhli své jednotky z Islandu, jenž je jejich spojencem v NATO ...* Rusko tím zaznamenalo příležitost k prostorové redistribuci moci s potenciálem krátkodobé militarizace oblasti bez výrazných překážek ze strany Západu. ... *Vakuum vzniklé stažením vojsk by totiž mohlo budit dojem, že oblasti nepřikládá (USA) národní zájem a důležitost. Už deset let je nicméně zjevné, že důležitost Arktidy je jiná v očích Rusů, a jiná v očích Američanů. Tomu také odpovídá míra zájmu, resp. v případě USA spíše nezájmu, který tomuto regionu obě země od zhroutení Sovětského svazu věnují.*“²⁶¹

O tom, zdali se z arktické oblasti stane kolbiště moderních válečných dějin, by se sice dalo polemizovat, ale tyto úvahy přesahují nastavený výzkumný rámec práce. Některá klíčová zjištění vztahující se k tomuto tématu jsou však zařazena do komparativního rámce práce, kde účelně slouží jako doprovodný makrokauzální údaj. V tomto bodě tedy zůstává hlavní otázkou, jakou cestou se tamní vývoj akcelerovaný růstem průměrných teplot²⁶² nakonec vydá. První z možností je dle autorova názoru alternativa, v níž se z Arktidy stane dopravní a zdrojová oblast 21. století, kde Severní ledový oceán poslouží jako budoucí tepna multimodální i tankerové dopravy, zatímco pobřežní vody a výlučné ekonomické zóny

²⁶¹ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 277-278. ISBN 978-80-87950-49-4.

²⁶² Teplejší podmínky a nárůst průměrných teplot jsou dnes již běžným jevem nejen v Arktidě, ale také v severním Atlantiku, nad severozápadní Evropou i nad Antarktidou. Během jara antarktický mořský led rychle ubývá v reakci na sezónní oteplování, i když rychlost a intenzita ústupu ledu za jižním polárním kruhem zde zdaleka nedosahuje Arktických hodnot. Rozsah mořského ledu byl však obzvláště nízký již i v Bellingshausenově antarktickém pobřežním moři, které se rozlévá jihozápadně od Drakeova průlivu. Části pobřeží Antarktidy byly v minulých letech po většinu listopadu již téměř bez ledu. Výjimkou byly posuny a expanze ledu v Amundsenově moři nacházejícím se těsně na západ od Bellingshausenova moře. Severní části Drakeova průlivu kolem Chilských pobřežních ostrovů zůstávají po většinu roku splavné, i když teploty jsou stále pod bodem mrazu. Vyšší polární teploty se pak vyskytují v arktickém regionu, kde teploty vzduchu ve výšce 7 km nad povrchem se nad velkou částí Grónského moře mezi Norskem a Grónskem pohybují po většinu roku kolem 3 až 6 stupňů Celsia. Teploty v oblastech severního Yukonu a severovýchodní Aljašky byly asi o 4 stupně Celsia nad průměrem, přičemž původní místa izotermy měly v červenci v minulých letech teploty vyšší než 10 °C. Díky poklesu spotřeby energií v letech 2020-2022 se však na sibiřské straně Arktidy teploty snížily o 1 až 3 stupně Celsia a oblast Baffinova zálivu, jímž prochází Severozápadní mořská cesta, měla roční teploty o 3 až 5 stupňů Celsia pod průměrem. Sezónní výkyvy jsou však stále dosti výrazné, neboť podle zpráv o arktickém moři (<http://nsidc.org/arcticseaicenews/>) během arktického jara 2023 antarktický mořský led rychle ubýval, čímž vznikl trend rapidního sezónního oteplování. Podle průběžného monitoringu (viz <http://polarportal.dk/en/weather/nbsp/current-weather/>) bylo k 15. 1. 2023 naměřena polární teplota jen -26 °C.

zaplaví proliferace neřízené těžby a překotné extrakce tanních přírodních zdrojů. Druhou alternativou je scénář budovaný kolem optiky blokace rozvoje arktických oblastí střežených environmentální ochranou arktických pobřežních států dovolávajících se čl. 234 UNCLOS a státních ustanovení jako kupříkladu kodexu polárního kódu plavidel. Roli zde sehraje i potenciální argument vnitřních vod spojený s tématem ochrany světových oceánů ze strany mezinárodních režimů. Takový režim na poli mezinárodních závazků nedávno představila smlouva o ochraně oceánů, která čeká na svou ratifikaci čl. státy OSN. Ve světle degradace globálního životního prostředí, lze očekávat, že v nejbližších letech dojde i k dalším k pokusům o regulaci environmentálních dopadů světové ekonomiky na stav přírodního bohatství z moří a oceánů.²⁶³ Nastaveného vývoje by se pak arktické státy mohly rozhodnout zneužít při hledání argumentů k omezování hospodářského rozvoje Severního ledového oceánu. Na pozadí této modelové alternativy heroicky proklamované ochrany arktických přírodních podmínek si ale zainteresované vlády budou pouze připravovat živnou půdu pro rozvoj své budoucí arktické geopolitiky. Mnozí na ni totiž ještě nejsou připraveni a potřebují čas, než jejich domácí politické a hospodářské elity začnou s tématem arktické ekonomiky adekvátně pracovat. Nikdo z globálních velmocí totiž nechce, aby ho v jeho budoucích polárních aktivitách předběhl někdo jiný, natož pak TNK navázané na jejich mocenské rivaly. Pod záminkou snahy vyřešit sporné teritoriální nároky v duchu ochrany tanní polární i mořské biodiverzity se nejspíš pobřežní státy Arktické rady,²⁶⁴ tzv. Arctic5, pozvolna začnou připravovat na budoucí fázi své skutečné arktické geopolitiky a mocenské expanze na sever. Své nároky začnou tyto státy agresivně prosazovat teprve tehdy, až již bude celému světu jasné, že ledové arktické přírodní podmínky zanikly a již není co zachraňovat. V mezičase dojde k výstavbě moderních plavidel i mobilních polárních těžebních kapacit. Získaný čas tedy bude použit k přípravě technologického i materiálního posunu potřebného k adekvátnímu využití polárních oblastí a k vývoji politik potřebných k získání přírodního bohatství Severního ledového oceánu. Současná domácí politická scéna národních elit i státní materiální

²⁶³ Dne 5. března 2023 byl v širších médiích vyhlášen záměr OSN nad vznikem Smlouvy OSN o volném moři, která by měla být přijata v následujících letech. Tímto krokem se národy dohodly na rámcovém formátu budoucího režimu pro ochranu mořského života a mořské biodiverzity v mezinárodních vodách. Taková dohoda ale nikterak nepomůže degradaci životního prostředí v Jihočínském moři, neboť budovaný režim akcentuje mořské oblasti, o nichž v případě linie devíti čar Čína tvrdí, že se jedná o vnitřní vody. Přesto by však nový mezinárodní režim ochrany mořské biodiverzity mohl pomoci při ochraně polárních oceánů, čímž se přijetí takové smlouvy stává pro predikce této práce dosti významným zlomovým bodem. Bohužel však historie ukázala, že každý zákon o ochraně životního prostředí bývá zpravidla přijat až poté, co již byly způsobeny nevratné škody. Vynucování takové právního režimu nad státy jako USA, Rusko, Indie a Čína bude navíc extrémně obtížné. Blíže k tématu tzv. "High Seas Treaty" viz <https://news.un.org/en/story/2023/03/1134157>.

²⁶⁴ Blíže o Arctic5 aktivitách viz <https://arcticfive.org/home/about/> a <https://www.arctic-council.org/about/states/>.

a technická základna totiž potřebuje čas na zformování konceptů arktické geopolitiky i nového rozměru komerční polární těžby. Ochrana životního prostředí je pak výborným argumentem poskytujícím čas pro přípravnou fázi.²⁶⁵ Poslední alternativou je reanimace vojensko-strategického rozměru Arktidy z dob původní studené války. Pokud dojde k obnovení zájmu strategických studií o arktický region, může dojít i k obnovení ozbrojené arktické politiky USA i Ruska. Modelový scénář vojensky-strategického rozměru Arktidy by pak zainteresované státy přivedl na cestu mocenské bezpečnostní politiky připravující se na konfrontaci, která může přijít směrem ze severních ledových oblastí. Hledání bezpečnostních řešení této případné hrozby pak půjde ruku v ruce s překotnou militarizací, blokadami dopravních tras i s omezováním rybolovných práv a těžby. V takové situaci by navíc státy mohly začít zpochybňovat i samotné základy stávajících mezinárodních norem vybudovaných kolem vzájemného využívání Arktidy.²⁶⁶ Schopnost projekce tvrdé síly Severním ledovým oceánem by se pak stala hlavním způsobem řešení tamních teritoriálních sporů.

S ohledem na aktuální podobu arktických strategií a polárních zájmů jednotlivých států²⁶⁷ tzv. Arktické pětky Norska, Ruska, Kanady, Dánska a USA je bohužel nejpravděpodobnější, že s největší pravděpodobností nastane mix všech těchto scénářů a každý ze států se pokusí o vlastní unikátní arktickou politiku, do níž se jim přimísí i strategické zájmy jejich partnerských zemí a ostatních přidružených aktérů světové ekonomiky. Intenzitu i tvář takové arktické geopolitiky bude udávat materiální základna daného státu nebo aktuální politická nálada v zemi. Lze se tedy domnívat, že se blíží velmi komplexní a dosti zmatečná situace

²⁶⁵ Normy, pravidla i tradiční otázky shrnuje Craig, který debatuje nad rozměrem mezinárodních vztahů odvíjejících se od nastavených mezinárodních pravidel i tradičních arktických realit. Viz CRAIG, K. W. *The Arctic Frontier in International Relations*. Troy: Florida Political Science Association, 2017. Florida Political Chronicle, Vol. 21, No. 1, 2017. ISSN 1549-1323.

²⁶⁶ Arktický právní režim je tvořen desítkami multilaterálních i bilaterálních dohod, včetně pokusů o vytvoření blokového formátu plošné mezinárodně právní úmluvy o kooperaci práv a povinností v arktickém regionu. Blíže o kooperaci také viz <https://www.norden.org/en> a dále viz <https://www.arctic-council.org/>). Zatímco klíčová práva a povinnosti (týkající se vymezení vnějších hranic a kontinentálního šelfu, ochrany mořského prostředí, včetně oblastí pokrytých ledem, svobody plavby, mořského vědeckého výzkumu a dalšího využití moře) se řídí úmluvou o mořském právu, tak pro zvýšení bezpečnosti plavby v polárních oblastech byl přijat tzv. polární kód (Polar Code) Mezinárodní námořní organizace zavedla v roce 2014 takzvaný Polární kód (International Code for Ships Operating in Polar Waters, Polar Code). Tento kodex vešel v platnost v roce 2017 jako článek 14 (Safety measures for ships operating in polar waters) Mezinárodní úmluvy o bezpečnosti lidského života na moři (SOLAS). Tento mezinárodní kodex pro lodě operující v polárních vodách uvádí minimální technické, bezpečnostní, environmentální i kapacitní požadavky, které musí lodě splnit před vyplutím do ledových vod ležících za severním i jižním pólem. Blíže viz <https://www.un.org/en/global-issues/oceans-and-the-law-of-the-sea> a viz <https://www.imo.org/en/OurWork/Legal/Pages/UnitedNationsConventionOnTheLawOfTheSea.aspx>.

²⁶⁷ Norská arktická politika dostupná na https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/arctic_policy/id2830120/; rozbor plánů rozvoje arktické politiky naleznete na <https://www.ndc.nato.int/research/research.php?icode=703>. Dánská arktická strategie dostupná na <https://um.dk/en/foreign-policy/the-arctic>; V roce 2022 USA představily novou arktickou strategii do roku 2032, ale arktická politika a původní strategie 2013 je dostupná na <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf>. Kanadská strategie je dostupná na <http://www.northernstrategy.gc.ca/cns/au-eng.asp>.

rozvoje využívání Arktické oblasti, v níže nejrychlejší intence bude zaznamenávat rozvoj arktické dopravy, o jejichž akceleraci se zasadí nestátní aktéři a ostatní účastníci mezinárodního obchodu. Zvedne se však i počet vojenských plavidel operujících v tomto regionu, neboť jejich přítomnost lze nejnázorněji využít ke směřování hospodářských aktivit či k odklonu dopravy i těžby nežádoucích aktérů. Vojenská moc státu dokáže jako jediná vyvažovat aktivity TNK. Bez jednotné reakce zúčastněných států a s nárůstem názorové pestrosti promítané v OSN i v Arktické radě, se zde nejlépe bude dařit výhradně aktivitám TNK. Využití arktického regionu ze strany TNK se však státní aktéři pokusí nasměrovat dle svých představ. Zatímco některé státy budou proliferaci arktických aktivit TNK podporovat, tak Rusko a Čína se je s největší pravděpodobností pokusí zpomalit, aby se do tohoto procesu stihly zapojit i TNK navázané na jejich vnitrostátní politické elity. Státy, které se zapojí nejrychleji, navíc získají výhodnější výchozí pozice pro uplatňování zájmů jejich budoucí arktické geopolitiky, nehledě na možnost rychlejší dominance lukrativních zdrojových oblastí.

Zajímavým rozměrem se zde stane i element vynucené spolupráce mezi aktéry. I zde však bude klíčové, kdo jako první získá převahu nad ostatními. Aktér, který světovému obchodu jako první nabídne nové uzlové body, nové přístavy a nové doprovodné služby spojené s arktickou obchodní dopravou získá převahu v ko-independentní správě nad arktickým regionem. Ač se pak již bude jednat o těžbu, dopravu, exploraci, výzkum, strategickou navigaci, záchranné akce, bezpečnostní agendu ochrany života a majetku, nebo o ochranu před terorismem či jinou nezákonnou aktivitou, tak ve všech těchto bodech si účastníci nakonec uvědomí, že unilaterálně nedokážou vzdorovat²⁶⁸ extrémním přírodním a geografickým podmínkám arktického regionu. Při rozloze více než 14 milionů km² Severního ledového oceánu nacházejícího se za polárním kruhem si záchranné aktivity i boj s případnými ekologickými katastrofami totiž vynutí rozvoj mezinárodní spolupráce dříve netušených intencí. S ohledem na geografickou povahu arktického regionu pak můžeme předpokládat, že nejvyššího významu zde bude zpočátku nabývat potencionál lodní dopravy a s ním i spojený doprovodný efekt rozvoj námořní moci zainteresovaných států.²⁶⁹ Státní aktéři, kteří se v arktickém regionu budou chtít chovat jako velmoci, a budou zde zároveň

²⁶⁸ Vedle Mezinárodní kodexu pro lodě operující v polárních vodách známém také jako Polar Code od Mezinárodní námořní organizace, přijatého i na úrovni UNCLOS (viz <https://www.unols.org/PolarCode>) existuje i řada dalších pokusů o koordinaci mezinárodních aktivit v nebezpečných arktických vodách. Významným posunem byl kupříkladu i Rámec Arktické rady pro spolupráci při sdílení údajů o provozu arktických lodí z roku 2017 (viz Arctic Council framework for cooperative action on Arctic ship traffic data sharing dostupný na <https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/3048>).

²⁶⁹ Centrum pro bezpečnostní studia Arktického institutu zpracovalo fakta, politiky i bezpečnostní aspekty všech těchto států. Datová základna je dostupná na <https://www.thearcticinstitute.org/country-backgrounders/>.

chtít rozvíjet svou mocenskou politiku, se totiž neobejdou bez adekvátních námořních kapacit. Současný stav i kapacity, obzvláště co do počtu ledoborců i plavidel a instalací schopných odolat arktickému ledu i korozivnímu potenciál ledového oceánu, nejsou adekvátní.²⁷⁰ Dle Kaplana: „*Arktida, zejména pokud se zahřeje, dá v příštích desetiletích nový význam námořní moci a zejména letectvu. Nadzvuková doprava může zmenšit vzdálenost mezi západním pobřežím Spojených států a městy Asie o dvě třetiny. Rostoucí využívání polárních cest (pak) semkne Spojené státy, Rusko a Čínu do ještě těsnějšího sevření. Geografie se v rozporu s očekáváním stane (opět) rozhodujícím faktorem ...*“²⁷¹ což prokazuje i současný vývoj.

Autor se pak v tomto bodě domnívá, že hegemonická dominance nad Severním ledovým oceánem ani nad celou Arktickou oblastí není de facto možná a volání světové ekonomiky po rozvoji polární dopravy i arktické těžby neodvratně otevírá arktický region celému světu. Výše zmíněný dominový ráz případných turbulencí zde tedy v pravdě dosahuje globálního rozsahu případného spill-over efektu. Pro období začínající třetí dekády 21. století pak platí, že stávající dopravní cesty vedoucí přes Severní ledový oceán a Beringovu úžinu v sobě již nyní skrývají nepopiratelný potenciál pro případné odlehčení tradičních cest přes Jihočínské moře i přes průplavy a průlivy vytižené plavbou nákladních lodí. Obzvláště významný dopad bude zaznamenán pro uzlové body jako Malacký průliv, Panamský průplav či Suezský kanál. Mohla by poklesnout také intenzita nákladní dopravy ve Středozezemním moři. Obzvláště významný by pak takový nárůst polární dopravy mohl být pro dopravu energetických surovin pomocí tankerů, s níž souvisí energetická bezpečnost řady asijských států. Sovacool k tomu dodává: „*Tání ledovců v Arktidě a na Aljašce vytváří nové obchodní cesty pro toky energií. Jak mizí ledové příkrovy, Beringův průliv se objevuje jako potenciální oceánská dálnice mezi západní a východní polokoulí...* Přínos pro globální energetickou bezpečnost by tedy dle Sovacoola mohl být markantní, neboť ... *námořní trasy přes severní Ruské pobřeží by se mohly brzy stát praktickou alternativou k přepravě nákladu ropy a zemního plynu z pacifického okraje do Evropy a naopak. Tyto cesty mohou zkrátit vzdálenost námořních tras a obejít kritické a stále více přetížené a ohrožené trasy kritických bodů, jako je Suezský průplav, Bospor a Malacký průliv.*“²⁷² Díky tání arktického ledu²⁷³ se jako nejrychleji otevírající se

²⁷⁰ O současných počtech arktických plavidel a ledoborců viz <https://icebreaker.fi/where-are-icebreakers-used/>; <https://topforeignstocks.com/2019/01/30/the-worlds-arctic-icebreakers/>; <https://www.marineinsight.com/category/types-of-ships/> a také viz <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2018/april/charting-course-us-needs-arctic-fleet>.

²⁷¹ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 112. ISBN 978-80-905173-6-3.

²⁷² SOVACOO, B., K. ed. *The Routledge handbook of energy security*. London and New York: Routledge, 2011, str. 47. ISBN 978-0-415-59117-1.

cestou jeví trasa podél severního pobřeží Norska přes ruské město Murmansk a dále podél celého severního pobřeží Ruska až k Beringovu průlivu a poté do Vladivostoku či Japonska. Tato Severní mořská cesta, dříve označovaná jako Severovýchodní průjezd (Northeast Passage) je jednou ze třech současných alternativ polární dopravy arktickým regionem (také viz přílohy), které se otevřely díky úbytku trvale zmrzlého i sezonního ledu. Kupříkladu Féron se v této věci domnívá, že arktické tání odemyká námořní obchodní cesty, které by mohly přinést dramatický pokles přepravní vzdálenosti ve srovnání s trasami procházející Suezem nebo Panamou. Plavba z Evropy do severovýchodní Asie je dle Féronova názoru až o 50 procent kratší Severní mořskou cestou vedoucí nad Ruskem a až o devět tisíc kilometrů kratší při cestě Severozápadní cestou vedoucí nad Kanadou.²⁷⁴

Pokud tedy trend otevírání polárních dopravních tras setrvává aktivní i v roce 2023, tak Severní mořská cesta podél Ruska, bude v současných podmínkách sjízdná minimálně od července až do listopadu. Podobná splavnost se dá předpokládat i u Severozápadního průjezdu kolem Kanadských arktických ostrovů a podél Grónska. Pokud by tyto trasy byly splavné alespoň jednu stabilní část roku, tak by to přineslo výrazné zkrácení plavebních tras a s tím i snížení nákladů a emisí spojených s globální nákladní přepravou. Například námořní cesta mezi Tokiem a Amsterdamem vedoucí přes Panamský průplav je dlouhá 23 tisíc km. Obdobný spoj přes Suezský průplav je sice kratší ale stále se táhne přes 21 tisíc km zatímco trasa přes Severozápadní cestu měří jen 15,5 tisíce km a přes Severovýchodní cestu dokonce jen asi 13,5

²⁷³ Dle indexu měřícího ledové pokrytí zamrzlých oblastí (viz Ice index data na https://nsidc.org/data/seaice_index) bylo v 80. letech 20. století ledem pokryto přes 7,5 milionu km² arktických oblastí ležících za severním pólem. V 21. století se však tento stav rapidně změnil a v roce 2005 bylo ledem pokrytých již jen 5,6 milionu km² a v roce 2007 to bylo dokonce jen 4,3 milionu km². Ústup arktického ledu dosáhl vrcholu během léta 2012, když ledové pokrytí dosahovalo jen 3,6 milionu km², což bylo značně pod průměrem z let 1981 až 2010. Tradiční průměr činil 10,7 milionu km². Úbytek ledové plochy vyvolal efekt otevřeného moře s vysokým potenciálem splavnosti Čukotského moře, kde již plavidla mohla plout i bez doprovodu ledoborců. Rozsah ledu zůstal pod průměrem také v Karském a Barentsově moři a v Hudsonově zálivu, které leží u Kanady před jižním ústím Severozápadní polární mořské cesty. Výrazný úbytek ledového pokrytí zaznamenaly i další arktické oblasti, když led v Beringově moři během letních měsíců zůstal již jen v Nortonově zálivu u pobřeží Aljašky a v Čukotském moři v Kotzebuevě zálivu také u pobřeží Aljašky. Beringova úžina byla tedy až do nedávna již plně splavná. Situace se sice začala v roce 2016 zlepšovat, když arktický led pokryl 8,66 milionu km² polárních oblastí, ale na jaře 2019 bylo pokrytí ledem opět výrazně pod průměrem a obdobně jako roku 2012. Severovýchodní cesta však v tomto období zůstala v letních měsících již zcela bez ledu. Proces tání se ale během období snížené spotřeby energií v letech 2020-2022 paradoxně zvrátil, neboť průměrný rozsah pokrytí arktického mořského ledu v listopadu 2022 dosahoval 9,71 milionu km², což překročilo i průměry z 80. let. Trend tání je však nezvratný a přinese rozsáhlé environmentální i geopolitické změny. Blíže o dopadech viz FÉRON, H. *A New Ocean: The Legal Challenges of the Arctic Thaw*. San Francisco: Berkeley, University of California, 2018. Ecology Law Quarterly, Volume 45, No. 1, 2018. eISSN 0046-1121.

²⁷⁴ FÉRON, H. *A New Ocean: The Legal Challenges of the Arctic Thaw*. San Francisco: Berkeley, University of California, 2018. Ecology Law Quarterly, Volume 45, No. 1, 2018. Str. 85. eISSN 0046-1121.

tisíc km.²⁷⁵ Vedle tradiční multimodální a tankerové dopravy bude významný také rozvoj cesty z ruských severních ložisek fosilních paliv, např. Yamal LNG, směřujících na trhy do Asie. Doprava arktických energetických surovin v sobě nese diverzifikaci tras otevírající se nákladním lodím, které nepotřebují doprovod ledoborců, neboť si cestu ustupujícím ledem dokážou prorazit sami. Tento trend však není ničím novým, neboť o něm hovořilo již Hodnocení arktické námořní dopravy vydané Arktickou radou v roce 2009.²⁷⁶ Tento jev má ale i dosti negativní rozměr a to, že do ledových vod polárních moří se začíná postupem času dostávat i element zločinu, pašování a nezákonných aktivit. Ledové podmínky dříve přirozeně bránily výskytu nekalých a zákonem postižitelných aktivit, ale s ustupujícím ledem roste výskyt hrozeb spojených s tradiční námořní trestnou činností. Obzvláště aktivní se pak v této věci začínají stávat pobřežní stráže arktických států, kterým s táním arktického ledu přibývá kontrolních aktivit za polárním kruhem. Heininen k tomu dodává, že kupříkladu ve věci amerických pobřežních arktických vod se pobřežní stráž stává nejaktivnějším účastníkem americké arktické politiky. Heininen dále vysvětluje, že ve své bezpečnostní a donucovací agendě musela od roku 2008 do roku 2012 Americká pobřežní stráž reagovat na 118 % nárůst námořní dopravy i polárního tranzitu. Dnes se pak již musí pobřežní stráže umět vypořádat i s širšími dopady změny klimatu, neboť ty zpřístupňují arktická území řadě veřejných i soukromých aktérů, kteří zde hledají přístup k ropě, zemnímu plynu i dalším vzácným přírodním zdrojům.²⁷⁷ Tento vývoj navíc zohledňují i pobřežní stráže Číny a Ruska, viz dále.

Přírodní podmínky jako klasický element omezující arktickou dopravu tedy postupně ustupují a obzvláště významným aspektem se stává spíše otázka, jak dopravu arktickým regionem nebudou nakonec omezovat samy arktické státy. O dopravních obstrukcích v arktickém regionu Féron uvádí, že podle UNCLOS je jasné, že plavidla proplovající středem Severního ledového oceánu, mají plnou svobodu plavby, avšak za předpokladu, že plují více než 200 námořních mil od pobřeží příslušných arktických států. Do 200 námořních mil od pobřeží by svoboda plavby a navigace měla být ovlivněna suverénním právem příslušného arktického pobřežního státu, který se zde snaží prosazovat normy týkající se rybolovu, ochrany životního prostředí, vědeckého výzkumu, těžby i budování instalací stojících svými základy na mořském dnu. Dle výkladu UNCLOS ve věci teritoriálních vod, tj. do 12 námořních mil od

²⁷⁵ PALOSAARI, T. *The Amazing Race: On resources, conflict, and cooperation in the Arctic*. Nordia Geographical Publications. Vol. 40, No. 4, 2011. Online. Dostupné na <https://nordia.journal.fi/>.

²⁷⁶ Arctic Marine Shipping Assessment 2009 Report, viz <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/54>.

²⁷⁷ HEININEN, L. ed. *Future Security of the Global Arctic: State Policy, Economic Security and Climate*. New York: Palgrave Macmillan, 2016, str. 93. ISBN 978-1-137-46825-3 PDF. Dostupná na DOI: 10.1057/9781137468253.0001.

pobřeží arktického státu Féron upozorňuje, že plavidla mají sice právo na tzv. nevinný (pokojný) průjezd, ale ten podléhá pravidlům vymáhání cel a daní, imigračním normám i příbřežním environmentálním pravidlům konkrétního pobřežního státu. Komplikace pak nevznikají ani tak u používání mezinárodních úžin jako jsou Beringova úžina nebo u dvou úseků otevřeného oceánu v oblasti GUIP. Dopravní obstrukce mohou v budoucnosti nejspíš vzniknout v případě toho, pokud Kanada a Rusko ve svých nárocích setrvají na režimu „vnitřních vod“ (viz dále v analýze Jihočínského moře), který je dle UNCLOS podstatně přísnější než režim dopravy vztahující se na teritoriální vody.²⁷⁸ Spojené státy a Evropská unie se v této věci domnívají, že Severní mořská cesta i Severozápadní mořská cesta by měly podléhat režimu „mezinárodních úžin“, který zahraničním plavidlům poskytuje širší právo tranzitního průjezdu. Z EU však do arktických států náleží jen Dánsko, Finsko a Švédsko. EU je navíc stále ještě bez Norska patřícího mezi Arctic5, což snižuje argumentační váhu evropských zájmů. Spojené státy americké na druhou stranu zase stále ještě neratifikovaly UNCLOS. Velká Británie jako jediný, původní unijní člen s adekvátní námořní flotilou je jediným skutečně tzv. „near-arctic state“. Velká Británie však zase pro změnu vystoupila svým Brexitem²⁷⁹ z EU a svou dopravní politiku přeorientovala na řešení tarifních i netarifních překážek vůči evropskému jednotnému vnitřnímu trhu. Evropské nároky v Arktidě našťástí přesahují potřeby této práce, i když lze říci, že jejich váha dosti pokulhává za NATO. Evropská unie doposud rozvíjela antarktické aktivity, které jsou sice zcela bez relevantního dopadu, ale s neustále rostoucí datovou základnou plánu, textů, politik a velkých strategií.²⁸⁰

Co se pak týká mořského práva samotného, tak ustanovení UNCLOS, čl. 234 věnující se specifickým arktickým podmínkám poskytuje pobřežním státům další regulační i vynucovací mechanismy obohacující jejich národní jurisdikci uplatňovanou ve svých arktických výlučných ekonomických zónách. Jedná se o mechanismy sloužící k prevenci znečištění moří v oblastech obvykle pokrytých ledem. Obecně pak UNCLOS v čl. 56 odst. 1, čl. 60 odst. 1 a čl. 60 odst. 2. deklaruje, že pobřežní státy disponují ve své výlučné ekonomické zóně regulačním a donucovacím právem pro rybolov, ochranu mořského prostředí, dále pro mořský vědecký výzkum a pro zřizování i používání určitých struktur a instalací umístěných na moři. Na volném moři, a tím i ve středových oblastech samotného Severního ledového oceánu, má však dle čl. 87 UNCLOS jakékoliv plavidlo, plavící se pod libovolnou uznanou státní vlajkou,

²⁷⁸ Viz FÉRON, H. *A New Ocean: The Legal Challenges of the Arctic Thaw*. San Francisco: Berkeley, University of California, 2018. Str. 96. Ecology Law Quarterly, Volume 45, No. 1, 2018. eISSN 0046-1121.

²⁷⁹ Blíže o Brexitu viz MACHYTKA, D. *Budoucnost energetiky Velké Británie a Severního Irsku v souvislostech vystoupení země z EU*. Energetika. Praha: Asociace energetických manažerů, 2020. ISSN 0375-8842.

²⁸⁰ K robustní základně evropské arktické politiky viz https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-arctic_en.

plnou svobodu plavby. Takovou plavbu pak omezuje jen zohlednění zájmů ostatních uživatelů volného moře. Z toho vyplývá, že ve věci arktické dopravy záleží na tom, jakou cestu si plavidlo zvolí a jaké ústupky má příslušná TNK s tamním vládou dohodnuty.

Provoz na severních námořních cestách nicméně velmi rychle roste. S růstem významu se proto začnou objevovat obstrukční tendence a arktické státy budou rozvíjet nejrůznější teritoriální nároky, argumentace vůči svobodné navigaci a snahy o omezení provozu v místech, které si tyto státy chtějí nechat pro své účely, nebo je jiným účastníkům zpoplatnit či regulovat. Mezi lety 2013 a 2019 vzrostl objem přepraveného nákladu o neuvěřitelných 750 %.²⁸¹ Následná pandemická krize pak dopadla nejen na tyto hodnoty, načež došlo ke změně v počtu arktických plaveb, ale také bohužel dopadla i na dostupnost aktuálních dat. I když se tak mezi nejnovější datovou základu používanou v této práci řadí statistiky Světového ekonomického fóra z roku 2020²⁸² a Arktického datového centra,²⁸³ tak soudobou dopravní intenzitu v regionu ukážou nejspíš až měření z konce roku 2023. V tomto bodě tedy práce postrádá aktuální data, neboť statistiky v drtivé většině končí rokem 2020. Autor se však domnívá, že s rehabilitací post-pandemické světové ekonomiky dojde i k obnovení růstu vytiženosti dvou hlavních mořských polárních cest. S ohledem na limitace ruských energetických toků vůči Západu je pak s vysokou pravděpodobností navíc možné, že hlavní nárůst zaznamená doprava energetických surovin do Asie. Arktida se tedy stane doplňkovým koridorem globálních toků fosilních energetických paliv.²⁸⁴ Jejich intenzita skokově vzroste.

Otevírání severních cest tedy přinese nejen nárůst globálního obchodu zbožím a polotovary, ale také sníží surovinovou závislost asijských států, které jsou nyní odsouzeny svou importní závislostí na tradičních dopravních spojích stávajícími globálními úzkými místy. A to je mj. případ i toliko diskutovaného Japonska, které je vitálně závislé na soudobých tocích fosilních paliv dopravovaných lodní dopravou skrze sporné koridory Jihočínského moře. V případě vhodné výstavby příslušné infrastruktury by tedy arktická doprava podstatně posílila energetickou i surovinovou bezpečnost Japonska. Japonský strategický zájem o Arktidu tedy logicky dlouhodobě roste. Japonsko bylo oblastí severních ledových vod již v historii

²⁸¹ HUMPERT, M. *Russia's Northern Sea Route sees record cargo volume in 2018*. In: ARCTICTODAY [online]. Dostupné z <https://www.arctictoday.com/russias-northern-sea-route-sees-record-cargo-volume-in-2018/>.

²⁸² Viz <https://www.weforum.org/agenda/2020/02/ice-melting-arctic-transport-route-industry/>.

²⁸³ Viz North Pacific and Arctic Marine Vessel Traffic Dataset (2015-2020). Dostupný na <https://arcticdata.io/catalog/view/doi%3A10.18739%2FA2J678Z16>.

²⁸⁴ O původních a tradičních globálních tocích fosilních paliv viz VOŠTA, M., BIČ, J., STUHLÍK, J., a kol. *Energetická náročnost: determinanta změn toků fosilních paliv a implikace pro EU a ČR*. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-83-2.

inspirováno více, než si dnešní historici uvědomují. Kupříkladu roku 1987 to byl Japonec Šindžiko Kazami, který jako první dobyl severní pól na motorce. Dávno před tím se již císařské Japonsko za dob druhé světové války pokoušelo nacházet nejrůznější cesty vhodné pro útok na pevninu USA. Severozápad USA byl totiž otevřený a nechráněný. Nakonec se Japonci kupříkladu pokusili bombardovat americká města balóny. Přes vysoko-nadmořské větry vanoucí směrem na východ nad Tichým oceánem až do Severní Ameriky Japonci více jak 8000 kilometrů vzduchem posílali explozivní zápalné balony.²⁸⁵ Ve fázi plánování byly i balony, které měly ve skleněných nádobách přenášet spóry sněti slezinné, dobytčích neštovic či různých variací moru. Severní ledové větry byly také jednou ze zamýšlených alternativ.

Do zamrzlých arktických oblastí se nakonec ale japonská ofenziva nevydala, i když 3. června 1942 malá japonská síla obsadila severně položené ostrovy Attu a Kiska. Tyto tzv. Aleutské ostrovy jsou územím Aljašky oddělující Beringovo moře od Severního Tichého oceánu. Japonské tažení na Aleutské ostrovy však bylo záhy potlačeno americko-kanadskou ofenzivou a tak, společně s Pearl Harbourem, se tedy Japoncům podařilo americké území přímo afektovat pouze ve dvou krátkých případech. Nepočítaje balónovou ofenzivu za války.

Také v nedávné minulosti se pohled japonské veřejnosti opět začínal upírat na oblast Arktidy. První nákladní tanker se zkapalněným zemním plynem, který se plavil z Evropy do Japonska arktickou mořskou cestou,²⁸⁶ totiž dorazil k japonským břehům již v roce 2012 a dokázal tím, že diverzifikace japonské palivoenergetické bilance severními cestami není nemožná. Plavidlo se jménem OB River podniklo tuto cestu dokonce během zimních měsíců, leč za doprovodu ruského ledoborce.²⁸⁷ Téhož roku pak japonské výzkumné organizace oznámily, že rozsah i tloušťka mořského ledu v Severním ledovém oceánu byla nejmenší v celé

²⁸⁵ O japonské balonové ofenzivě blíže viz <https://www.nationalmuseum.af.mil/Visit/Museum-Exhibits/Fact-Sheets/Display/Article/196210/balloon-bombs-japans-answer-to-doolittle/>. Také viz <https://www.nationalgeographic.com/science/article/130527-map-video-balloon-bomb-wwii-japanese-air-current-jet-stream>.

²⁸⁶ Rozvoj arktické dopravy je klíčový nejen pro Japonsko, ale i pro celou severo-východní Asii. Marshall k tomu dodává: „*tání ledovců má za důsledek, že nákladní lodě mohou léto co léto několik týdnů využívat Severozápadní cestu přes Kanadské arktické souostroví, čímž se přeprava mezi Západem a Čínou zkracuje nejméně o jeden týden. V roce 2014 tudy bez doprovodu ledoborce proplula jako první nákladní loď Nunavik, která převážela z Kanady do Číny 23 tisíc tun niklové rudy. Polární cesta byla o 40 % kratší a loď se vyhnula mělkému Panamskému průplavu ... ušetřila desítky tisíc dolarů za palivo a snížila emise skleníkových plynů o 1300 metrických tun. Očekává se, že do roku 2040 bude cesta splavná až dva měsíce do roka ... oblíbenější dopravní tepnou se stává Severovýchodní, nebo též Severní mořská cesta, ... která je dnes splavná už několik měsíců do roka*“ Viz MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomoci deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 272-273. ISBN 978-80-87950-49-4.

²⁸⁷ Viz <https://www.ship-technology.com/uncategorized/newsob-river-lng-carrier-to-become-first-ship-to-sail-across-arctic-in-winter/> a dále <https://www.offshore-energy.biz/lng-carrier-ob-river-completes-first-voyage-via-northern-sea-route-japan/>.

zaznamenané historii.²⁸⁸ Od roku 2013 má Japonsko navíc pozorovatelský statut v Arktické radě a roku 2015 předložilo japonské Ústředí pro oceánskou politiku dokument s názvem Japonská arktická politika.²⁸⁹ Výzkum i potenciál arktické dopravy byl posléze potvrzen také v Třetím základním plánu japonské oceánské politiky z roku 2018. Japonsko tedy s využitím Severního ledového oceánu i ostatních arktických oblastí dlouhodobě již evidentně počítá. Vedle dopravy, výzkumu a rybolovu se zde navíc nabízí i otázka těžby nerostných surovin z mořského dna a jejich následná rafinace i transport určený pro severoasijské trhy. Potenciální těžba ze dna Severního ledového oceánu by mohla pozitivně navýšit energetickou a surovinovou bezpečnost Japonska, tedy za předpokladu absence blokad dopravy Ruskem. Ve světle níže v této práci analyzovaných teritoriálních sporů o Spratlyho a Paracelské ostrovy, nacházejících se ve sporných oblastech Jihočínského moře, se pak otevření polárních dopravních koridorů může jevit jako další vhodná alternativa obcházející dopravně-obstrukční aktivity Číny. Arktická nákladní doprava tedy může efektivně snížit některé dopady čínské politiky a jejích teritoriálních požadavků známých jako „linie devíti přerušovaných čar“ (blíže viz dále v této kapitole). Byť i jen samotný rozvoj Severní mořské cesty²⁹⁰ podél ruského severního pobřeží by mohl přinést významný přínos pro diverzifikaci dodávek energií. Paradoxně se zde jedná i o Čínu a její poptávku a tak není divu, že od roku 2023 Čína a Rusko v této věci rozvíjí spolupráci ve věci spolupráce prosazování mořského práva (viz dále).

Závěrem této analýzy dopravně-strategického potenciálu Arktidy je vhodné říci, že oblast za severním polárním kruhem stála dlouhou dobu stranou hospodářskému zájmu velmocí, což vytvořilo nejen současný regulatorní zmatek a přemíru spoléhání se na UNCLOS, ale také ztrátu momentu mírového rozvoje arktických oblastí, které bylo světu rozpadem Sovětského

²⁸⁸ Blíže o těchto výzkumech a závěrech japonského Národního ústavu polárního výzkumu (NIPR) a Japonské agentury pro letecký průzkum (JAXA) viz <https://www.nipr.ac.jp/english/info/notice/20220615.html>.

²⁸⁹ O japonské arktické politice a jejích kmenových dokumentech blíže viz https://www8.cao.go.jp/ocean/english/arctic/arcticpolicy_e.html.

²⁹⁰ K významu Severní mořské cesty se vyjadřuje také Yergin, který v dané trase spatřuje nejen alternativu pro tradiční obchodní dopravu, ale také možnost diverzifikace dopravy zkapalněného zemního plynu (dále jen LNG) do Asie. Yergin uvádí, že v srpnu 2018 společnost Yamal LNG vyslala podél arktického pobřeží přes Severní mořskou cestu svůj vůbec první náklad LNG směřující do Číny. Tím se dle Yergina prý naplňuje hlavní ruský cíl v Severním ledovém oceánu akcentující otevření tranzitní trasy mezi Evropou a Asií, neboť tato trasa zkracuje vzdálenost mezi Šanghají a Rotterdam asi o 30 procent a vyhýbá se úzkému Malackému průlivu i přetíženému Suezskému průplavu. Yergin dále uvádí, že toto otevření severu uvítalo obzvláště Japonsko, Jižní Korea a především i Čína, která pro trasu používá svůj vlastní název a to tzv. Polární hedvábná stezka. I když je tedy Severní mořská cesta stále ještě pro posádky lodí jistou nezanedbatelnou výzvou, tak se jedná o zásadní posun pro Yamal LNG. Z obchodního hlediska se totiž Yamal LNG nově zaměřuje na Asii a díky Arktidě může ze severní Asie dopravit svůj produkt do Číny za pouhých dvacet dní. Ruský arktický plyn navíc jasně ukazuje, že Rusko se po roce 2020 stane hned za Spojenými státy, Katar a Austrálií čtvrtým nejvýznamnějším dodavatelem LNG na světě. Rozvoj arktického LNG a jeho přepravy severem navíc dle Yergina poukazuje na velký geopolitický posun s celosvětovým dopadem. Tím je reorientace Ruska na východ. Viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 113-114. ISBN 978-0-241-47234-7.

svazu nabídnuto. Arktický region zatím není připraven na značné ekonomické, environmentální ani bezpečnostní výzvy, které jeho environmentálními změnami odstartovaná transformace přinese. Na rozdíl od Antarktidy, jejíž územní nároky i využívání tamního území podléhá rámcové mezinárodně závazné Antarktické dohodě z prosince roku 1959,²⁹¹ je totiž arktický právní rámec vyplněn množstvím dílčích dohod a ustanovení různé právní síly. Arktický právní režim tedy nelze vymezit jednotně, což může v budoucnosti přinést jisté legální obstrukce, ale musíme jej chápat spíše jako soubor několika obecných a jiných relativně konkrétních mezinárodních režimů. Mezi nejstarší rámce patří Svalbardská dohoda z roku 1920 o uznání teritoriálního nároku Norska nad Špicberky. Mezi ty novější zase patří například Polární kód z roku 2017 popisující pravidla chování i standardy polárních plavidel. Nelze však opomenout ani unilaterální prohlášení ruské vlády z března roku 2019, kterým vyžaduje, aby cizí vojenské lodě žádaly o povolení k průplavu a dopředu jí oznámily svůj úmysl použít Severovýchodní průplav podél severních ruských břehů. Je také důležité vyzdvihnout i to, že řada těchto mezinárodních režimů vznikla v kontextu minulé studené války, což značně omezuje jejich současnou funkčnost i legitimitu. Správa arktické oblasti pak z institucionálního hlediska podléhá činnosti Arktické rady, jejíž pravomoci jsou však natolik omezené, že dílčí situace zase podléhají spíše konkrétním mezinárodním smlouvám ukotveným mezi arktickými státy. Role OSN je zde upozaděna pod-divizí jejího mezinárodního režimu, který je obecně znám jako UNCLOS. Dalším milníkem jsou unilaterálně vyhlášené arktické strategie relevantních arktických států²⁹² či účelové dovolávání se mezinárodního mořského práva v místech, kde se to Rusku či Kanadě nejlépe hodí. O pestrosti nejrůznějších výzkumných a observačních platforem není rozumné ani začínat, neboť výzkumné, vědecké či statistické standardy týkající se datové základy Arktidy jsou obdobně pestré jako samotný stávající právní rámec. Stávající právní rámec pak navíc nedisponuje dostatečnou vahou ani konkrétností, aby pokryl veškeré rozmanité situace, které se zde s rozvojem antropogenních hospodářských aktivit budou objevovat. Navíc není dostatečně definován standard chování či rozsah pravomocí, nebo rozsah autonomie TNK, neboť původní právně závazné koncepty pracovaly pouze se státní mocí, jako s hlavním aktérem mezinárodních vztahů. Jsou to však právě TNK, které se zasadí o rozvoj arktického potenciálu nejvíce. S ohledem na ekonomicko-dopravní strategický potenciál se zde proto hodí Feronův názor, v němž autor tvrdí: „*Když se podíváme na Arktidu z ekonomické perspektivy, zdá se, že činnosti, které se stanou nejlukrativnější, jakmile led dostatečně rozmrzne, budou*

²⁹¹ Blíže k tématu viz https://www.ats.aq/index_e.html.

²⁹² Komparaci obsahu dílčích arktických strategií se detailně věnuje tabulka č. 8 v příloze č. 6.

transarktická lodní doprava a těžba arktických uhlovodíků ... Ekonomická hodnota transarktické lodní dopravy spočívá v příslibu úspory nákladů na palivo při používání Severní a Severozápadní mořské polární cesty, které dohromady mění paradigma použití tras Suezského nebo Panamského průplavu. Co se týká ohledně zájmu o těžbu uhlovodíků, tak zájem o ní vyvstává základna naprostého surového množství dosud nepoužitých arktických zásob, které přitahují obří (soukromoprávní) projekty ...“²⁹³ Feron ale dále uvádí, že stejně tak, jako nízké ceny ropy brání komerční životaschopnosti některých velkých polárních projektů, tak úspory transarktické lodní dopravy ani zisky z těžby arktické ropy zatím neodpovídají vysokým nákladům na pojištění a pronájem ledoborců. Tyto náklady se prý nevyrovnají ani vůči obtížnosti těžby ropy prováděné přes led v extrémních podmínkách. Zároveň však Feron dodává, že je to ale může být jen otázkou času, kdy růst cen ropy a další tání arktického ledu umožní takovým polárním aktivitám rozvinout svůj plný potenciál.“²⁹⁴

Z hospodářského hlediska je arktický potenciál tedy zatím plně nerozvinut a jeho význam bude posilovat až s ohledem na pokračující klimatické změny. Některé zainteresované vlády a řada mezinárodních multimodálních i nákladních firem však již nyní dychtivě očekávají zlomový bod, kdy se dopravní tepny mezi Západem a Asií přesunou z volatilních vod Jihočínského moře a vytižených úzkých dopravních míst jihu do chladných vod Severního ledového oceánu. Jako obvykle zde ale antagonisticky působí Rusko, vystupující svou rétorikou, jako tradiční geopolitický hegemon, který se aktuální mezinárodní politikou a pozvolnou militarizací regionu²⁹⁵ snaží zastínit či alespoň ovlivnit zájmy ostatních účastníků. V případě Ruska jde však o výrazný obrat jeho chování, neboť ještě počátkem druhé dekády 21. století, tj. před anexí Krymu se ruská politika v otázkách rozvoje arktické oblasti jevila jako ryze kooperativní. Storey v té věci tehdy dokonce tvrdil, že „navzdory občasným agresivním prohlášením ruských politiků Moskva pevně zvolila spolupráci s ostatními arktickými státy před konkurencí. Principiálně to je především proto, že si uvědomuje, že pokud má realizovat své ambice a stát se energetickou velmocí, tak potřebuje pomoc západních vlád i korporací. Druhým důvodem je to, že většina zásob uhlovodíků se nachází v mezích výlučné ekonomické zóny, a protože zde neexistuje ekvivalent linie devíti čar, tak zde nevyvstává žádná otázka

²⁹³ FÉRON, H. *A New Ocean: The Legal Challenges of the Arctic Thaw*. San Francisco: Berkeley, University of California, 2018. Ecology Law Quarterly, Volume 45, No. 1, 2018. Str. 90. eISSN 0046-1121.

²⁹⁴ Ibid.

²⁹⁵ Blíže viz BUSCH, G. K. *Russia's New Arctic Military Bases*. In: *Lima Charlie News* [online]. Dostupné z <https://limacharlieneews.com/russia/russia-arctic-military-bases>.

sporného teritoriálního vlastnictví.“²⁹⁶ Storey dále uvedl, že spory mohou nejspíše vzniknout až z rozšířených nároků na kontinentální šelf. Arctic-5 se však zavázaly řešit případné spory pomocí UNCLOS a některé arktické státy navíc dokonce již zavedly, nebo alespoň formují opatření pro budování důvěry a předcházení konfliktům.²⁹⁷ Nastalý vývoj Storey neočekával.

Příkladem původních podobných nástrojů je pokračující platnost Dohody o incidentech na moři z roku 1972 (Incidents at Sea Agreement). Tato dohoda mezi Ruskem, Amerikou, Kanadou a Norskem, zakazuje nebezpečné chování na moři. V roce 2011 pak členové Arktické rady podepsali závaznou Dohodu o spolupráci při leteckém a námořním pátrání i záchranných operacích v Arktidě (Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic), kterou se efektivně rozšířil arktický právní rámec o další užitečné normy bezpečnostního charakteru. Pestrost mezinárodního práva v arktických záležitostech ukazuje také Ilulissatská deklarace v níž signatářské státy přiznaly, že námořní právo poskytuje obecně uznávaná práva a povinnosti týkající se vymezení vnější hranice kontinentálního šelfu, ochrany mořského prostředí, ochrany oblastí pokrytých ledem, svobody plavby, mořského vědeckého výzkumu i dalšího využití moře. Palosaj o tom uvádí, že „V květnu 2008 vydaly Arctic-5 Ilulissatskou deklaraci, ve které se zavázaly vyřešit své nároky na území, námořní hranici a vnější kontinentální šelf v Arktidě v souladu s UNCLOS.“²⁹⁸

Zároveň je ale ve věci arktického regionu také důležité podotknout, že podobné normy sice zůstávají v platnosti i v dnešní době, ale arktický právní rámec již dnes ukazuje, že potřebuje novelizovat. Neexistuje kupříkladu žádná jednotná dohoda o režimu plavby severní a severozápadní cestou, ani dohoda o vlastnictví mořského dna ve sporných částech Severního ledového oceánu. Vyjma práva na využívání zdrojů v EEZ, které přiznává UNCLOS, zde zatím nejsou žádná mezinárodně závazná pravidla pro těžbu arktických surovin. Chybí i ustanovení řešící emise z arktické lodní dopravy a ochrana biodiverzity moří zatím nebyla ratifikována. Stávající arktický rámec neřeší ani využívání balastního nákladu, kterým se do Arktidy mohou zavést exogenní biologické druhy a žádný právní předpis neřeší přesná pravidla pro obsah používaných kapalin. Neexistují také žádné vhodné nástroje k zastavení militarizace Arktidy a vyjma nezávislých výzkumných institutů neexistuje právně

²⁹⁶ STOREY, I. *Arctic Lessons: What the South China Sea Claimants can Learn from Cooperation in the High North*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2013. ISEAS Perspective [online]. Str. 8. Dostupné na www.iseas.edu.sg.

²⁹⁷ Ibid.

²⁹⁸ PALOSAARI, T. *The Amazing Race: On resources, conflict, and cooperation in the Arctic*. Nordia Geographical Publications. Vol. 40, No. 4, 2011 [Online]. Nordia Geographical Publications. Dostupné na <https://nordia.journal.fi/>.

závazné arktické fórum věnované vojenské bezpečnosti. Absenci příslušných nástrojů potřebných k zabránění případné vojenské eskalace lze ve fázi současného světového vývoje vytvořit pravděpodobně jen pouze prostřednictvím mnohostranných jednání mimo Radu bezpečnosti OSN. Případné bilaterální dohody o kontrole zbrojení či jaderném odzbrojení mezi Spojenými státy a Ruskem se navíc po prohlášení Ruska ze dne 22. 2. 2023 o pozastavení účasti na dohodě Nový Start, zdají vysoce nepravděpodobné, neboť vztahy mezi těmito dvěma zeměmi jsou na tak nízké úrovni, jaká tu od dob minulé studené války ještě nebyla. Pravděpodobně úspěšnějším přístupem by byla mnohostranná dohoda o kontrole zbrojení nad celou Arktidou, která by sloužila zájmům všech zemí tím, že by zde zabránila vojenské eskalaci mezi předními světovými jadernými mocnostmi. Zatímco se však Arktida otepluje tak mezinárodní vztahy Západu s Východem chladnou. Vyplnění všech těchto diskutovaných právních mezer vyžaduje vytvoření mnohostranné rámcové smlouvy či zcela nového mezinárodního právního režimu, otevřeného všem zemím i TNK. To ale není v zájmu arktických států, neboť ty hodlají osud Arktidy formovat jen dle své budoucí geopolitické vize.

3.2 Jihočínské moře s důrazem na vybrané teritoriální spory

Problematika Jihočínské moře se nevyhnutelně věnuje Čínské teritoriální perspektivě²⁹⁹ a čínskému vlivu na tuto celou oblast. S ohledem na dostupnost objektivní datové základny a pro udržení logické provázanosti předkládaných výzkumů byla celá tematika Jihočínské moře zúžena na analýzu teritoriálních sporů o Spratlyho a Paracelské ostrovy. Dané téma bylo studováno výhradně na základě západních odborných článků a okrajově i japonské perspektivy. V případě celého makroregionu jde o oblast se silným vlivem Japonska, které jak uvádějí autoři Anděl, Bičík a Bláha³⁰⁰ napomáhalo k vytváření industrializace první, druhé i třetí vlny asijských ekonomických tygrů. S ohledem na zvolenou makrokauzální analýzu a společně s komparací ukazatelů shrnutých do grafického aparátu umístěného v navazující 4. kapitole, bude níže přestavena i série nových teoretických vysvětlení stávajících reálií. Vedle modelových úvah je jedním z takových možných vysvětlení již výše diskutovaný vývoj

²⁹⁹ Čína ve velkém rekultivovala půdu a vybudovala základu umělých ostrovů sloužících pro výstavbu budov a přístavů. Také však podstatně rozšířila svou námořní přítomnost ve výlučných ekonomických zónách jiných zemí a veřejně i strategicky prohlásila své zájmy a bezpečnostní obavy. Hlavní body čínského znepokojení představuje Bílá kniha o čínské vojenské strategii, která byla dne 26. května 2015 zveřejněna čínským ministerstvem národní obrany. Čína v tomto dokumentu otevřeně představuje hlavní hrozby, kterým prý bude Čína svým moderním vojenským aparátem schopna čelit. Strategie referuje na hrozby ze strany cizí hegemonie, velmocenské politiky a neo-intervencionismu. Viz *China's Military Strategy 2015*. Anglický text je dostupný z http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm.

³⁰⁰ ANDĚL, J., BIČÍK, I., BLÁHA, J., D. *Makroregiony světa: Nová regionální geografie*. Praha: Karolinum, 2021, str. 195. ISBN 978-80-246-4273-4.

směřující do bodu, kdy Čína svou obstrukční geopolitickou aktivitou cílenou na zábor Jihočínského moře postupně donutí aktéry světové ekonomiky k otevření nových dopravních koridorů přes Severní ledový oceán. Hlavním důvodem zde bude potřeba diverzifikace surovinových dodávek novými koridory a tlak exportérů energetických surovin na rozvoj nových stabilních surovinových toků 21. století. Takový vývoj by pak šel ruku v ruce i s budováním nových dopravních tepen a severněji alokovaných uzlových bodů, které by nejen snížily dopravní vytiženost Jihočínského moře i přilehlých přístavních centrál (Singapore, Shanghai, Hong Kong, Tokio, ...), ale také by uvolnil geopolitické pnutí mezi Čínou a Spojenými státy Americkými. Z níže představených souvislostí tedy vyplývá jeden nový teoretický závěr a to, že si Čína svou politikou v Jihočínském moři nevědomě vytváří tlak na dopravně-strategický rozvoj severu. Ekonomická centra Severovýchodní Asie, konkrétně Japonsko, Jižní Korea, ale i Rusko a jižněji ležící Taiwan³⁰¹ pro svůj rozvoj totiž bezodkladně potřebují novou dopravní tepnu. Současná obstrukční politika Číny spojená s nárokem na mořské a ostrovní území vyznačené devíti přerušovanými čarami (viz dále) navíc působí i na ekonomickou bezpečnost domácího obyvatelstva postižených států. Otevírání polárních dopravních tras a případný rozvoj nových dopravních uzlů i potřebné infrastruktury sice bude velmi nákladným počinem své doby, ale hrozba čínské blokace námořní dopravy může budování takového nákladného projektu dostatečně ospravedlnit. Severní ledový oceán jako dopravní koridor jen navíc natolik rozlehlý a na rozdíl od Malackého průplavu obsahuje vícero tras, že omezení průplavu celým Severním ledovým oceánem je v podstatě nemožné.

Dokonce i ve světle současného ochlazování vztahů mezi Ruskem a demokraciemi západního typu je možné předpokládat, že ani Rusku se zde nepodaří rozvinout obdobně intenzivní obstrukční politiku, jako tomu činí Čína napříč exponovanými lokacemi v Jihočínském moři. Jediným již diskutovaným úzkým místem je Beringova úžina, jejímž centrálním středobodem jsou Diomédovy ostrovy, které však z poloviny náleží USA. Průplav touto úžinou je tedy zajištěn samotnou přítomností této západní mocnosti, jejíž suverenitu zde žádný antagonický stát nemůže popírat. Ve věci Jihočínského moře a nejvíce pak Malackého průplavu je však situace diametrálně odlišná, neboť případné blokace této úžiny se obává i sama Čína (viz dále o Malacca Dilema). Pokud tedy Spojené státy výrazně nezmění svou mezinárodní politiku

³⁰¹ Současný český název tohoto státu, označovaného v historii také jako Čínská republika, je Tchaj-wan, nikoli Tchajwan nebo chybně uváděný Thaiwan či dokonce Táiwan. Donedávna uznávaný anglický název Taiwan se však ustálil dávno před současnou politizací tématu a proto se autor rozhodl používat spíše tento tradiční a do nedávna akceptovatelný anglický název. V Číně i státech spřátelených čínské vládě je však ostrov znám jako Formosa. Název Taiwan navíc používá i uznávaný český profesor O. Krejčí. Blíže o Taiwanu viz KREJČÍ, O. Geopolitika Číny. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 437-449. ISBN 978-80-88260-51-6.

vůči svým asijským partnerům, tak pak zůstane průplav Beringovým průlivem až do Čukotského moře a s tím i do Severního ledového oceánu vždy otevřen, což se o Malackém průplavu rozhodně nedá předpokládat. Hrozba výskytu pirátských aktivit, toliko vlastních v exponovaných oblastech Jihočínského moře je u polární dopravy také o poznání nižší.

Účelem části této kapitoly je tedy předložit nové teoretické vysvětlení možných stávajících souvislostí, u nichž autor představí úvahu o tom, že význam Jihočínského moře s rozvojem dopravy Severním ledovým oceánem a podél Kurilských ostrovů výrazně poklesne, což může zapůsobit i na samotnou bezpečnostní situaci Jihočínského moře. Není však účelem této kapitoly předkládat složité geostrategické modely, neboť autor si plně uvědomuje pestrou alternativu možností, které v regionu mohou nastat. Otevření nových severních dopravních koridorů může snížit zainteresovanost amerického námořnictva zvyklého operovat v Jihočínském moři v takových intencích, jakých jsme za poslední dobu svědky (viz dále). Vakuum moci a jakýkoli odliv americké přítomnosti by totiž mohla zneužít Čína. Méně pravděpodobný je tedy scénář úbytku intenzity současných dopravních obstrukcí probíhajících napříč Jihočínským mořem, neboť stále roste bezprecedentní eskalace čínské oprese nad danou oblastí. Současný vývoj ale také naznačuje, že čínské aktivity mohou zažehnout i případnou eskalaci četných ozbrojených střetů, v nichž jihoasijské státy povedou zoufalou válku o zdroje a suverenitu, kterou jim Čína upírá. Diskutované otevření severních dopravních tepen ale chrání i samotnou Čínu, která se již od dob americké invaze do Iráku v roce 2003 obává, aby její kontroverzní aktivity nepřiměly Západ omezit dopravu energetických surovin skrze Malacký průliv. Tuto úžinu totiž mohou západní oponenti Číny použít jako tradiční geopolitickou zbraň v případě, že by aktivity Číny významně ohrozily některého z amerických spojenců. Velké a náhlé anexe ostrovních oblastí silou tudíž nejsou plně v zájmu čínské surovinovo-energetické bezpečnosti v 21. století, neboť by mohly podnítit protiakce ze strany Západu, přičemž by pak Západ mohl její energetickou závislost zneužít k pocítění bolesti. Erika S. Downs v této souvislosti již na počátku století uvedla, že aktivity Číny v oblasti energetické bezpečnosti jsou reakcí na rostoucí potřebu země po zahraničních zdrojích energie. Posun Číny od čistého vývozce ropy k čistému dovozci ropy se stal předmětem velkého znepokojení čínského politického vedení. V této věci pak Čína vnímá své ohrožení případnými aktivitami USA a dosti kriticky hodnotí svou nevýhodnou pozici relativně snadno „odříznutelného“ importéra, jehož rostoucí surovinová závislost leží v rukou západních aktérů. *„Čínská vláda považuje Spojené státy za primární hrozbu pro svou energetickou bezpečnost. Čínské aktivity v oblasti energetické bezpečnosti odrážejí tento*

zájem, proto jsou z velké části obranné a jsou navrženy tak, aby minimalizovaly zranitelnost čínských dodávek ropy vůči americké síle ... (je tedy) přáním čínských plánovačů zajistit dodávky ropy, které se vyhnou námořním cestám ovládaným Američany“³⁰²

Ve světle absentující robustní produktovodné infrastruktury, která by přiváděla do Číny ropu i zemní plyn z Blízkého východu či z oblasti Kaspického moře, bylo tudíž pro Čínu nejprůhodnější zvolit opatrnou strategii plíživé dominance, kdy salámovou metodou expanduje ostrůvek po ostrůvku a hledá, kde všude se může objevit ropa. Jistou alternativu Číně nabízí již výše diskutovaný rozvoj polárních dopravních tras. Autor se tudíž domnívá, že otázka případného úbytku vytiženosti Jihočínského moře se zde může objevit jedině na základě otevírání nových dopravních tras a nových dopravních uzlů ze severu. Japonsko pak může v takové situaci vycítit příležitost k nárůstu vlastní ekonomické moci a začít vůči Rusku tlačit na oživení nedávno pozastaveného sporu o Kurilské ostrovy. Vybudováním případné dopravní centrály v Severních teritoriích by mohlo přinést úbytek relevantnosti tradičních dopravních tras Jihočínským mořem. Takové změny mohou ale také zapůsobit i na rozhodnutí zúčastněných aktérů, kteří se ve světle poklesu hospodářských aktivit mohou rozhodnout, zda se pokusí své teritoriální nároky vzájemně vyřešit nebo, zda své územní spory vyeskalují v ozbrojený konflikt či dokonce až ve válku o zdrojově a strategicky významná teritoria. Dle autora jedinou alternativou, která takový vývoj může zpomalit, či dokonce efektivně omezit je výskyt domácího bohatství těžitelných fosilních paliv v nesporných zónách. Napříč domácí politikou chudších států ASEAN se ale projevuje fenomén krize demokracie a úpadek dlouhodobého strategického myšlení vládnoucích elit. Stávající vlády se totiž zdráhají vstupovat do časově náročných hospodářských projektů a reforem. Budovatelské projekty vzdálené jejich funkčním obdobím nejsou politicky zajímavé, neboť jejich přínosy stávající elity zpravidla nepocítí. Státy jako Vietnam, Filipíny a příležitostně i Malajsie se tedy raději soustředí na obhajobu svých územních a surovinových práv, často vůči Číně, ale občas i vůči sobě navzájem. Do prosazování UNCLOS se zde zapojil i Západ, Japonsko a v roce 2023 i Austrálie a Kanada. Vedle rybolovu se politizovaným tématem stal i přístup k hypotetickým zdrojům ropy a zemního plynu skrytých pod Spratlyho a Paracelskými ostrovy (viz dále).

Z nastalé situace vyplývá, že Jihočínské moře nejspíš i nadále zůstane ústředním koridorem globální lodní dopravy, zatímco mezi složitou situací nesčetných nákladních plavidel, operujících bojových svazů a misí pobřežních stráží, výletními plachetnicemi a přetlačujícími se rybářskými plavidly do oblasti přibudou další ropné plošiny a těžební platformy soupeřící o

³⁰² DOWNS, E., *S. China's quest for energy security*. Santa Monica: RAND, 2000, str. 53. ISBN 0-8330-2884-7.

nejlukrativnější naleziště. Neřízený rozvoj hledání přírodního bohatství a fosilních paliv by ale také mohl vyústit k dalšímu nárůstu globálně obchodního významu oblasti, se kterým by byl spojen i nárůst přepravy. S růstem přepravovaného množství daných komodit mezi světovými trhy by pak opět vzrostla i obava států z případných omezení takových toků. Navíc záleží také na tom, jestli Čína namísto patrolovacích misí své pobřežní strážě obtěžující nečínské rybáře a důlní inženýry, nakonec nepřikročí k ozbrojenému násilnému vytlačování. V případě transportu ropy a zemního plynu navíc nejde jen o lokální problém, ale i o stav globální surovinové bezpečnosti. A jak historie ukázala, tak není většího důvodu proč vstupovat do války než pro zajištění vlastní energické a surovinové bezpečnosti. Sørensen dokonce tvrdí: „*Ve světle historie se lze obávat, že situace povede k energetickým válkám a rostoucím rozdílům mezi skupinami obyvatelstva i mezi národy.*“³⁰³

Nejlogičtější vysvětlením stávající problematiky Jihočínského moře je tedy to, že s růstem globálního obchodu a ve světle trvající závislosti asijských ekonomik na transportu skrze region Jihočínského moře roste i samotná tendence Číny, ale i jejích rivalů k prohlubování kontroly nad strategickými body tohoto regionu. Od doby Studené války navíc napříč světem vznikala složitá struktura regionální bezpečnosti,³⁰⁴ která nabývá unikátní podoby v každém z exponovaných světových regionů, v nichž dochází k mísení zájmů světových velmocí s regionální perspektivou. Pokud nedojde k otevření nových dopravních koridorů a rozvoji severních přístavních tepen, tak skrytý surovinový potenciál nalezišť rozprostřených napříč spornými oblastmi Jihočínského moře pak tento fenomén pouze umocní. Pro zúžení takto široké tematiky práce tudíž akcentuje výhradně oblasti Spratlyho a Paracelských ostrovů, které autor ve světle komplexity Jihočínského moře představuje jako ilustrační příklady tamních teritoriálních sporů. Autor se v tomto bodě domnívá, že vyjma Číny je jedním z hlavních hnacích sil států snažících se o vyřešení těchto teritoriálních sporů právě ona absence alternativy pro globální obchod mezi Východní Asií a zbytkem světa. Surovinové bohatství je pak umocňujícím elementem významu těchto ostrovů, i když je v tomto bodě nutné podotknout, že světové odhady tamních zásob ropy a zemního plynu se podstatě liší od čínských proklamací. Pro méně rozvinuté zúčastněné ekonomiky jako Malajsie, Filipíny či

³⁰³ SØRENSEN, B. *A history of Energy: Northern Europe from the Stone Age to the Present Day*. Glasgow: Bell & Bain Ltd., 2012, str. 521. ISBN 978-1-84971-385-6. Dále k tématu viz HOBBS, T. *Leviathan, or The Matter, Forme and Power of a Common Wealth Ecclesiasticall and Civil*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-953728-0 a YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011. ISBN 978-1-59420-283-4. V neposlední řadě viz SMIL, V. *Energy at the crossroads: global perspectives and uncertainties*. Cambridge: MIT Press, 2005. ISBN 978-0-262-19492-1.

³⁰⁴ Ke struktuře regionální i mezinárodní bezpečnosti dle autorů zvolených pro teoretický základ této práce viz BUZAN, B., WAEVER, O. *Regions and Powers: The structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN 978-0-511-07663-3.

Brunej jsou sice Spratlyho a Paracelské ostrovy významné i pro jejich rybolovný význam, ale pro Japonsko, Taiwan a Jižní Koreu je surovinový význam těchto souostroví upozaděn jejich dopravně strategickým rozměrem a případná těžba z tamního mořského dna by jim mohla naopak ublížit. Otevření těžby totiž zpravidla přinese nové dopravní a často také environmentální obstrukce, které bývají doprovázeny geopolitickým pnutím v regionu a snahou ostatních aktérů zapojit se do tamních lukrativních počínů. Případné havárie, časově náročná těžba, výstavba liniových staveb ani náhle environmentální katastrofy pak na prostupnosti regionu nepřidají. Z toho důvodu zájmem států makroregionu Východní Asie by mělo být snížit dopravně-strategický význam Jihočínského moře. Na pomezí této perspektivy pak stojí Vietnam, který potřebuje vytlačit Čínu ze své EEZ a od svých přírodních zdrojů.

Ze studia níže citované literatury a četných odborných i mediálních zdrojů se ale autor této práce domnívá, že Čína se svých nároků nad Spratlyho ani Paracelskými ostrovy nikdy nevzdá a jejich pozvolnou přestavbou tyto ostrovy fakticky ovládne, což nakonec vžene ostatní státy do zoufalého pokusu o revizi nastaveného systému regionálních mezinárodních vztahů. Může dojít i k pokusům revidovat hegemonické postavení Číny jako bi-regionálního hegemonu dominujícího naráz v čínsko-japonském a indonésckém makroregionu. Teritoriální nároky na Spratlyho a Paracelské ostrovy se mohou stát nosnou linií takových revizionistických pokusů, přičemž turbulence v regionu Jihočínského moře již řadu let přitahují pozornost ostatních globálních mocností, které již nyní, jak vývoj roku 2023 ukazuje, zaujaly stanovisko, na jakou stranu se v případné eskalaci konfliktu postaví. Současná Čína navíc nikdy neuzná žádné teritoriální nároky ostatních aktérů, což je geopolitická konstanta, na níž se při své mocenské hře mohou zainteresované státy spolehnout.

Yergin již dávno varoval o narůstajícím boji o suverenitu v Jihočínském moři, obzvláště o to, kdo ovládá Spratlyho i Paracelské ostrovy a další drobné „pevninky“, které prý často doslova sotva vyčnívají z vln. Je to bitva o řadu kritických míst i zdrojů, mezi něž Yergin řadí jak potvrzené, tak i tzv. údajné zdroje ropy a zemního plynu. Yergin však dodává, že zde nejde jen o fosilní paliva, ale také o podstatnou část světových rybolovných zdrojů i o kontrolu nad nejdůležitějšími námořními trasami na světě, které jimi prochází. Yergin navíc o Jihočínském moři tvrdí, že: *„zde jde také o národní identitu, mění se strategickou rovnováhu a mění se vztah Číny jak s jejími sousedy, tak se Spojenými státy. A zejména jde o to, zda námořní válečné lodě proplouvají jeho vodami svobodně či nikoliv.“*³⁰⁵

³⁰⁵ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 137. ISBN 978-0-241-47234-7.

Bez vojenské pomoci ze strany Západu se proto ostatním regionálním státům nikdy nepodaří své územní nároky nad ostrovy vůči Číně prosadit. Obdobná relace navíc platí i pro práva spojená s aplikací UNCLOS (blíže viz dále). Jistou pomoc zde mohou nabídnout Japonsko a Jižní Korea se svými rostoucími kapacitami ozbrojených námořních a hlavně ponorkových sil. Plný potenciál jejich prostorové redistribuce vojenské moci je však vázán s ústředním a dlouhodobě rostoucím problémem, který představuje synergie antagonické mezinárodní politiky Severní Korey a rostoucí námořní přítomnost Číny a Ruska v jejich blízkosti.

Situaci vyvažují USA, kterým však hrozí situace, že namísto využití japonských či korejských námořních kapacit k vyvažování moci Číny budou USA spíše muset námořní moci Japonska a Jižní Korey pomoci z vlastních zdrojů. V minulých letech však relativní přítomnost vojenské moci USA v japonských vodách kvantitativně i kvalitativně kolísala. Kaplan se v této věci dokonce domnívá, že případná schopnost USA zabránit růstu čínské námořní přítomnosti poblíž Japonska, Jižní Koreje i Taiwanu bude vyžadovat americký tlak, při němž USA budou muset využít i svých ze základen ve Střední Asii v blízkosti Číny. Kaplan také upozorňuje, že případná intervence by si vyžádala i mimořádně přátelský vztah s Ruskem.³⁰⁶ Z toho vyplývá, že k případné revizi hegemonické pozice Číny nemají tyto státy bez pomoci USA dostatečné kapacity. USA by navíc v případě eskalace konfliktu musela přistoupit k výrazné redistribuci své moci a k dislokaci ozbrojených sil doposud trvale strážících všemožné námořní tepny. Fenomémem doby se tedy stal pozvolný úbytek operační kapacity amerických ozbrojených sil a námořnictva jinde, což USA řeší zapojování dalších států do společných patrol, jako nově s Austrálií. Na svou dobu relativní nedostatek ozbrojené kapacity tudíž v regionální mocenské struktuře dálného východu vytvořil efekt multipolárnosti, v níž sice vůči slabým státům v obou makroregionech dominuje Čína, ale její hegemonie se zde zároveň střetává s americkou přítomností i s rostoucí participací mocností druhé kategorie. Přítomnost amerických námořních sil je zde však paradoxně tradiční součástí asijského mezinárodního systému, neboť na přítomnost amerického námořnictva se ve svých importech a exportech lodní dopravou spoléhají nejen státy obou makroregionů, ale také celý obchodní svět a dokonce i samotná Čína. Dle Yergina jsou již od druhé světové války Spojené státy tradičním garantem otevřených námořních cest. Z těchto námořních dopravních tras se pak postupem času vytvořil základ globální stability i samotné světové ekonomiky, která dle Yergina dosahuje hodnoty 90 bilionů dolarů. Na těchto dopravních tepnách pak prý vzkvétá i samotná

³⁰⁶ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 202. ISBN 978-80-905173-6-3.

Čína.³⁰⁷ Z bezpečnostního hlediska tento stav Kaplan, hodnotí tak, že současná bezpečnostní situace v Asii je nyní dokonce méně stabilní, než tomu bylo v prvních desetiletích po skončení druhé světové války. K této věci dodává, že rysem asijských mocenských vztahů se stává multipolárnost, která nastala díky poklesu ochabující americké regionální mocenské unipolárnosti. Tento pokles pak souvisí i s poklesem velikosti amerického námořnictva.³⁰⁸ Vulgarita čínského počínání, překotná militarizace oblasti, rozvoj čínských těžebních platforem i pozvolná výstavba umělých ostrovů a ostrovních základen byla brilantní strategií. Čína si tím postupem času začala zajišťovat požadovanou kontrolu nad oblastmi, které se rozhodla ostatním státům uzavřít. Na rozdíl od Ruska byla navíc Čína schopna hrát geopolitickou hru na pomalý zisk a tak se její snažení o maximalizaci své moci v minulých letech rozvíjelo takovým způsobem, aby části Jihočínského moře zůstaly dostatečně otevřené. Na současném uzavírání dopravních tras, militarizaci regionu i na vytlačování plavidel menších států má dle Číny největší vliv přítomnost západních námořních a leteckých sil. Dle Kaplana ale Čína již dávno začala budovat početné námořnictvo, s jehož pomocí se pokusí Tichý oceán a možná i Indický oceán ustanovit za součást své námořní geografie. Dále Kaplan dodává, že „*Tchaj-wan a Korejský poloostrov jsou hlavními tématy, které teď ve východní Asii staví čínské síly proti těm Americkým ... V regionu (tím) dochází k velké změně, protože z Číny se teď stává námořní stejně tak jako pozemní velmoc, ... (která je sice) v obecně příznivém postavení podél svých pozemních hranic, (ale) o to více čelí nepřátelskému prostředí na moři.*“³⁰⁹ Co se pak týká Spratlyho a Paracelských ostrovů, tak tyto ostrovní klastry se nachází v území, které Čína ze svého bezpečnostního a geopolitického hlediska označuje za řetězec ostrovů, jehož bezpečnostnímu, strategickému i obranému významu Čína dlouhodobě věnuje zvýšenou pozornost. Dle Kaplana „*Čínské námořnictvo má před sebou jen problémy a pociťuje frustraci v souvislosti s Prvním řetězcem ostrovů.*“³¹⁰

Ve světle výše předkládané úvahy, jejíž plauzibilitu mají prokázat níže představená fakta, se pak autor domnívá, že bez kontroly nad oblastí Kurilských ostrovů je japonská strana odsouzena promítat svou moc i do vzdálenějších oblastí Jihočínského moře, což popouzí Čínu k protiakcím a vyvažování v japonských vodách. Toto tvrzení lze považovat za základ dalšího teoretického vysvětlení toho, proč se Japonsko ještě dnes zajímá o ostrovní oblasti, nad nimiž

³⁰⁷ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 165. ISBN 978-0-241-47234-7.

³⁰⁸ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 219. ISBN 978-80-905173-6-3.

³⁰⁹ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 211. ISBN 978-80-905173-6-3.

³¹⁰ Ibid.

ztratilo svou suverenitu již v Sanfranciské mírové smlouvě. Autor se totiž domnívá, že Japonsku ubližuje absence kontroly nad Severními teritorii a rostoucí přítomnost rusko-čínských námořních sil v jeho blízkosti natolik, až z toho vedle jeho závazkům vůči západu pramení důvody současné eskalace prosazování japonských moci v Jihočínském moři. Novým teoretickým vysvětlením na základě provedené makrokauzální analýzy jsou tedy tyto úvahy vyplývající z bližšího pochopení teritoriálního sporu nad vlastnictvím Kurilských ostrovů. K porozumění širším souvislostem však tato práce nemůže vypustit hlubší představení fenoménu Jihočínského moře. Následující pasáže se tedy pokusí o účelovou charakteristiku této oblasti s akcentem reálií souvisejících s problematikou surovinové bezpečnosti, která je autorem považována za element vyskytující se u všech studovaných teritoriálních sporů.

Z geografického hlediska se jedná o relativně uzavřené (po většinou pobřežní) moře rozlévající se jihovýchodně od Tichého oceánu při březích států jižní Asie. Jihočínské moře je typickým teritoriálním mořem, v němž se mísí pobřežní vody okruhových států s ostrovními klastry vytvářejících soubory výlučných ekonomických zón. Hlavním rysem je zde spor pobřežních států, které si nárokují strategicky a surovinově významné části ostrovních oblastí. Z geopolitického hlediska jde o komplexní makroregion geograficky nazývaný jako tzv. indonéský makroregion Jihovýchodní Asie.³¹¹ Do této oblasti však svým vlivem zasahuje i čínsko-japonský makroregion Východní Asie, který komplexitě mezinárodních vztahů všech aktérů v obou čínských mořích propůjčuje silnou hegemonickou strukturou. Dominantou je zde Čína jako multi-regionální hegemon. Jihočínské moře totiž spojuje tyto dva makroregiony Jihovýchodní a Východní Asie do hospodářsky i bezpečnostně provázané struktury mezinárodního systému asijských přímořských států závislých na námořních aktivitách. I přes jejich regionální blízkost a surovinově-dopravní závislost na tomto moři ale oblast Jihočínského moře není ovládaná ani tak Vietnamem, Kambodžou, Thajskem, Filipínami, Malajsií, Indonésií, Singapurem či Brunejí, ale spíše velmocenskou politikou antagonistické Číny, jejíž místní zájmy zde působí protichůdně vůči zájmům všech ostatních. Toto pak platí i u ostatních aktérů náležících geograficky do regionu Východní Asie. Na severu Jihočínského moře se pak nachází Taiwan, podél jehož pobřeží proudí doprava směřující do ekonomik Japonska a Jižní Koreje. Čínská geopolitika tedy ovlivňuje nejen dění v tomto makroregionu Jihovýchodní Asie, ale také i zájmy Japonska, Taiwanu a Jižní Koreje i jejich západních partnerů a spojenců. Z mocenského hlediska se zde tedy objevuje element velmocenské

³¹¹ Geografické a faktografické údaje o tammím regionu viz ANDĚL, J., BIČÍK, I., BLÁHA, J., D. *Makroregiony světa: Nová regionální geografie*. Praha: Karolinum, 2021, str. 189-205. ISBN 978-80-246-4273-4. Čína ale 28. 8. 2023 zveřejnila novou oficiální „standardní“ mapu svých území, včetně nároků na území Indie.

politiky západních aktérů, který se často střetává se zájmy a regionální politikou Číny. Významným rysem mezinárodní politiky jsou zde zjevné vztahy nadřazenosti a podřazenosti umocněné relativně nízkou hospodářskou silou jihoasijských států. Státy jihovýchodní Asie, konkrétně země v indonéském makroregionu, patří dle Kaplana mezi slabé asijské ekonomiky, u nichž může Čína nejnáze realizovat své mocenské ambice. Dle Kaplana je důvodem tohoto stavu účelově budovaná hospodářská závislost, neboť jejich ekonomiky jsou svou existencí již dlouhodobě provázány s Čínou. V této věci Kaplan uvádí příklad čínských mocenských praktik, které v regionu Jihočínského moře paradoxně nemusí vždy nabývat podoby pouze ozbrojené velmocenské politiky, ale často na sebe berou podobu obchodní dominance cílového makroregionu. Dle Kaplana „*Zóna volného obchodu, ... otevřená mezi Čínou a Sdružením národů jihovýchodní Asie (ASEAN) ukazuje na rozvoj vzájemných vztahů mezi Čínou a jejími jižními sousedy*. ASEAN je sice druhem ekonomické regionální integrace akcentující rozvoj svých členů, ale ve své politice není tato organizace nikterak jednotná. Byly dokonce zaznamenány případy, kdy se její regionální fórum ze strachu z protireakce raději rozhodlo zohlednit zájmy³¹² Číny, než teritoriální nároky svých členů. *Čínská strategie "rozděl a panuj" spočívá v tom, že s každou zemí (Brunej, Filipíny, Indonésie, Kambodža, Laos, Malajsie, Myanmar, Singapur, Thajsko a Vietnam) vyjednává (Čína) zvlášť, spíše než aby vyjednávala s organizací jako celkem. Čína využívá ASEAN jako trh pro své drahé výrobky, na druhé straně dováží z jihovýchodní Asie levné zemědělské produkty ... Je to klasický koloniální vztah. V Číně to vede k obchodním přebytkům, zatímco země ASEAN se stávají smetištěm (druhořadného) průmyslového zboží vyráběného relativně levnou čínskou pracovní silou.*“³¹³ Světová ekonomika se samozřejmě snaží tento trend nuceného příklonu asijských ekonomik k Číně narovnat, ale parita kupní síly a tradiční skladby poptávaných produktů hovoří jednoznačně ve prospěch čínského produktu. ASEAN navíc nepředstavuje dostatečně silnou regionální organizaci, která by byla schopna odolat dominantnímu vlivu čínských zájmů. Její regionální fórum pak tomuto trendu také podléhá a mírovému řešení sporů příliš nepomáhá, což však není u regionálních organizací ničím neobvyklým, neboť jak definuje Wallenstein, tak některé regionální organizace bývají ovládány zájmy, které brání nastolení míru. Wallenstein dále dodává, že při studiu

³¹² Roku 1994 vzniklo při ASEN Regionální fórum, jehož dvěma oficiálními cíly je podporovat konstruktivní dialog o politických a bezpečnostních otázkách společného zájmu a přispívat k budování důvěry i vzájemné preventivní diplomacie v asijsko-pacifickém regionu. Jak však Huntington uvádí, tak již na své první schůzi souhlasilo fórum s čínským požadavkem vypustit ze své agendy otázku Spratlyho ostrovů a tehdejší čínské okupace Mischief Reefu nacházejícího se poblíž Filipín. Viz HUNTINGTON, S. P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 283. ISBN 80-86182-49-5.

³¹³ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 207. ISBN 978-80-905173-6-3.

regionálních organizací sloužících k dosahování materiálních nebo bezpečnostních zájmů svých členů zjišťujeme, že jejich účast při řešení konfliktů, ale i jejich faktická úspěšnost je omezená. Vzhledem k povaze fenoménu regionálních konfliktních komplexů je prý užitečnost takového intra-regionálního rámce řízeného regionálními členy při vytváření míru v regionu překvapivě omezená.³¹⁴ Role vnějšího mírotvorce je proto v regionech vyznačujících se vleklými konflikty poměrně běžná. Zde je těchto mírotvůrců společně s USA, hned několik.

Schopnost udržování míru v oblasti Jihočínského moře za pomoci aktivit domácích států tudíž zaostává, stejně tak jako schopnost řešení sporů s neutrálním či plošně spravedlivým řešením. Region má jednoduše příliš bohatou konfliktní historii provázanou západním vlivem, zástupnými válkami, post-koloniálním dědictvím, kolonialismem evropských koloniálních velmocí a imperialismem Japonska, carského Ruska i samotné Číny. Na bezpečnosti a stabilitě nepřidává ani to, že napříč oběma makroregiony, které jsou na dění v Jihočínském moři silně navázány, existují státy s nevyjasněnou budoucností, jako Severní Korea či Taiwan.

Na severu Jihočínského moře se nachází Taiwan, který do tamních obchodně-hospodářských vztahů vnáší jistou dynamiku regionální diferenciace této silně globalizované malé otevřené ekonomiky. Taiwan se svou spornou suverenitou však není jediným příkladem vlivu globalizace na tento makroregion, neboť zde již od koloniálních dob existuje také série vysoce exponovaných ekonomických zón a přístavů. Typickým představitelem takové zóny je Hon-Kong nebo Macau. Oba tyto přístavy patří mezi zvláštní správní oblasti Číny. Taiwan pak zase Čína považuje za svou doposud nezačleněnou provincii a tak všechny tyto oblasti sice požívají přínosů otevřenosti jejich ekonomiky, ale Čína stále zůstává ústředním tématem jejich existence. Vliv Číny se tedy neodmyslitelně podepsal na geopolitickém a ekonomickém rázu celé oblasti Jihočínského moře, i když však v případě samotného Taiwanu a oněch zvláštních ekonomických zón³¹⁵ vedle jejich obchodu s Čínou ovlivňuje jejich existenci také globalizace a mezinárodní obchod s ostatními účastníky světové ekonomiky. A právě zájem světové ekonomiky o tyto asijské státy vnáší do tamní regionální dynamiky mezinárodní zájmy, které souvisí se schopností TNK vstupovat svým zbožím na místní trhy, využívat tamní levnou pracovní sílu, odebírat produkty s nízkou přidanou hodnotou a maximalizovat úspory z rozsahu ve výrobě produktů, jejichž produkce byla po období první a druhé ropné

³¹⁴ WALLENSTEEN, P. *Understanding Conflict Resolution. War Peace and the Global System*, London: Sage Publication, 2019, str. 222. ISBN 978-1-5264-6198-8.

³¹⁵ K tématu ekonomických zón viz ANDĚL, J., BIČÍK, I., BLÁHA, J., D. *Makroregiony světa: Nová regionální geografie*. Praha: Karolinum, 2021, str. 186-188. ISBN 978-80-246-4273-4. Dále o Hongkongu a Macau také viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 430-436. ISBN 978-80-88260-51-6.

krize relokována do regionů Jihovýchodní Asie a Číny. Pro tyto účastníky mezinárodního obchodu je pak nevýznamnější celková prostupnost Jihočínského moře a absence ozbrojených konfliktů. Pro Brunej, Filipíny, Indonésii, Kambodžu, Laos, Malajsi a Thajsko je pak zase významnější spíše to, zda jim Čína nezablokuje přístupové cesty, pustí jejich místní rybáře do tradičních pásem bohatého výlovu ryb a zda čínská ekonomika setrvá ve svých centrálně plánovaných hospodářských cyklech navázána na odběr produktů z jejich hospodářství. Marshall k tomu dodává, že úzký prostor zdejšího moře je jakési hrdlo lahve, které mohou Číňané jednoduše zašpuntovat. Všechny státy podél Malackého průlivu a podél přístupových oblastí mají tudíž z dominantního postavení Číny v regionu nemalé obavy a většina z nich vede s Čínou územní spory.³¹⁶ Jedním z hlavních důvodů tohoto stavu je geografický ráz oblasti Jihočínského moře a to, že klíčové ostrovy leží na pomezí, mezi územím vícero států.

Z geomorfologického hlediska se tvarem i reliéfem jedná o relativně uzavřené moře o rozloze cca 3 700 000 km² jen s několika vstupními úžinami a průlivy, z nichž jen některé odpovídají potřebám globálních surovinových a zbožových toků. Nejširší prostor relativně otevřeného moře se nachází na severu mezi Taiwanem a Filipínami, kde se v Luzonském průlivu mísí vody Jihočínského moře a severovýchodně ležícího Filipínského moře. Tuto oblast na severu ohraničuje Ochridejový ostrov nacházející se západně od nejjižnějšího cípu Taiwanu a na jihu zase Batanské ostrovy ležící mezi Taiwanem a Filipínami. Na jihu je pak tato oblast bohatší na menší ostrůvky a tak lodí raději proplouvají severem Luzonského průlivu nebo častěji Taiwanským průlivem, který je z povětrnostního hlediska pro lodní dopravu podstatně klidnější. Ve věci Luzonského průlivu se sice jedná o relativně širokou a z tranzitního hlediska i prostupnou oblast, ale její význam se postupem mění. Vyjma drobnějších ostrůvků s menšími dílčími průlivy se jedná o koridor s relativně otevřeným mořem cca 250 kilometrů širokého prostoru bez výrazných dopravních obstrukcí. Oblast se však v posledních letech stává oblíbenou destinací světového ekoturismu směřujícího k tamním filipínským ostrovům. Byl zde tedy zaznamenán zvýšený výskyt rekreačních pobytů v tamní ostrovní přírodě, což logicky nutí státy udržet podobu tamní přírody lákavou pro turismus. Pro Jihočínské moře je pak Luzonský průliv zajímavý také proto, že zde operují vojenská plavidla západních států proplouvající mezi Jihočínským mořem a severními oblastmi kolem Japonska. Viděna zde opakovaně byla i americká letadlová loď USS Ronald Regan třídy Nimitz, neboť USA s tímto průlivem ze strategického hlediska počítá jako se vstupní branou Sedmé námořní flotily

³¹⁶ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 68. ISBN 978-80-87950-49-4.

US Navy.³¹⁷ Ta je trvale umístěna u Japonska, odkud dle potřeb vyplouvá, aby ve sporných vodách Jihočínského moře její dílčí plavidla průběžně uplatňovala právo svobodné navigace i pokojného průlivu. Podstatná část obchodní dopravy mezi severem a jihem však raději využívá klidnějšího Taiwanského průlivu, neboť Luzonský průliv je sužován výraznou vlnovou aktivitou. I přes zvýšenou vlnovou aktivitu je ale také významnou spojnicí pro dopravu směřující z Tichého oceánu.

Z geografického hlediska zohledňujícího velikost a relevanci tamních ostrovů je dominantou severní oblasti Jihočínského moře ostrov Taiwan. Podél jeho západních břehů se Taiwanským průlivem mísí vody Jihočínského a Východočínského moře. Pro lodní dopravu je tento úsek velmi významný, neboť i přes otázky diskutované suverenity Taiwanu tímto průlivem proplouvá podstatná část dopravy směřující Jihočínským mořem na sever do Japonska a k břehům Jižní Koreje. Exportní rozměr oblasti je také významný. Prostupnost obráceného tranzitu je zde klíčová pro japonské a korejské produkty se zvýšenou přidanou hodnotou, směřující lodní dopravou na světové trhy. To vše z Taiwanského průlivu činí další potenciálně možný uzlový bod, jehož prostupnost se odvíjí od suverenity tohoto ostrovního státu, kam po porážce v občanské válce roku 1948 zamířily pozůstatky odpůrců rodícího se komunistického režimu v Číně. Následovala éra turbulencí a vleklého jednání, v němž postupně vznikl vágní koncept politiky jedné Číny při zachování politické svobody Taipeije. Suverenita Taiwanu deklarovaná konsensem z roku 1992³¹⁸ je sice významným tématem své doby, ale svým rozsahem přesahuje potřeby této práce, která se při analýze Jihočínského moře záměrně snaží zohledňovat výhradně realie související s tematikou Spratlyho a Paracelských ostrovů. Doprava a prostupnost jsou však propojeny i s teritoriálními nároky Taiwanu (viz dále).

Co se pak týká dalších přístupových míst, tak jihovýchodně se do Jihočínského moře, skrze desítky malých průlivů a úžin vlévá Suluské moře. Dělicí linií je zde pás ostrovů náležících Filipínám a Malajsii. Nad Suluským mořem se v samotném středu ostrovních Filipín nachází Sibuyanské moře, které je s Jihočínským mořem spojeno sérií drobných průlivů, z nichž největší jsou Průliv ostrovů Verde a Tabuasský průliv. Jižně se pak mezi Indonésií a indonéským ostrovem Belitung mísí vody Jihočínského moře s Jávským mořem. V jižních částech Jihočínského moře se pak nachází dopravně a strategicky exponovaná zóna

³¹⁷ Blíže o geopolitických rozměrech námořních manévrů v oblasti Taiwanského průlivu a v teritoriálních vodách kolem čínských umělých ostrovů také viz <https://www.fpri.org/2015/05/ready-for-a-fight-how-america-could-respond-to-a-south-china-sea-crisis/> a dále také pohled japonských médií viz <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/21/asia-pacific/three-us-aircraft-carriers-south-china-sea/>.

³¹⁸ Blíže k tématu viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 467-449. ISBN 978-80-88260-51-6.

Malackého průlivu.³¹⁹ U jeho samotného ústí leží Singapur, který notně profituje z této hlavní obchodní trasy mezi Jihočínským mořem a zbytkem světa, kudy podél Malajsie a Indonésie proudí většina světového obchodu s přímořskou Asií. Vedle multimodální dopravy je tento průliv důležitý také z hlediska surovinové bezpečnosti států v obou provázaných makroregionech Asie. Malacký průliv spojuje Jihočínské moře s oblastí Andamanského moře a indického Bengálského zálivu, čímž propojuje Asii se zbytkem světa. Tento spoj představuje tradiční dopravní koridor globálních toků fosilních paliv.³²⁰ Obchod ropou, s více než 14 až 16 miliony transportovaných barelů ropy denně, činní z Malackého průlivu druhý nejvíce exponovaný úzký bod globální energetické bezpečnosti. Obzvláště závislá na této oblasti je i samotná Čína, neboť tudy proudí kolem 75 procent jejích soudobých ropných importů, které přepočtené na celkové dodávky energie z ropy a ropných derivátů v roce 2020 činily 27 682 038 TJ.³²¹ Čína v roce 2021 dovážela 10,17 milionů barelů ropy denně, z čehož na transport směřující Malackým průlivem do Číny připadalo kolem 7,62 milionů barelů ropy. Zbytek ropy pak v tankerech směřuje na ostatní asijské trhy včetně Japonska a Jižní Koreje, což z průlivu činí bezpečnostní záležitost nejen Číny, ale i těchto států. Není to navíc jen ropa, ale také zkapalněný zemní plyn, jehož transport do Asie zaznamenal od konce 20. století bezprecedentní nárůst. Yergin k tomu dodává, že zhruba dvě třetiny mezinárodně obchodovaného LNG a cca polovina celosvětového obchodu zkapalněným zemním plynem prochází Malackým průplavem. Podle Yergina pak společně s LNG také zhruba 80 % japonské i jihokorejské importované ropy a celkem 40 % veškerých energetických dodávek Číny proudí právě zde.³²² Ve své nejnovější knize pak Yergin k tématu nově dodává, že Jihočínské moře je skutečnou super dálnicí pro dovoz ropy, ať už ze Středního východu nebo z Afriky. Asi polovina světových zásilek ropných tankerů prý prochází úzkým Malackým průlivem, který se vine do Jihočínského moře. Tyto tankery pak míří, nejen do Číny ale také do Japonska a Jižní Koreje. V této souvislosti Yergin také uvádí, že právě pro Japonsko i Jižní Koreu představuje Čína a její aktivita největší možné riziko pro narušení jejich energetických dodávek procházejících tímto koridorem. Jako ve svém předešlém díle z roku 2011 i nově znovu Yergin zdůrazňuje, že v současnosti tato námořní cesta není již jen dálnicí pro ropu, ale také významným koridorem pro zkapalněný zemní plyn, čímž se podstatně zvedl strategický i

³¹⁹ Kartografické zobrazení viz TILSDEY, K., EALES, P. *Družicové mapy*. Praha: Universum, 2009, str. 213. ISBN 978-80-242-2352-0.

³²⁰ K tradičním tokům fosilních paliv a k jejich významu s ohledem na studovanou tematiku viz VOŠTA, M., BIČ, J., STUHLÍK, J., a kol. *Energetická náročnost: determinanta změn toků fosilních paliv a implikace pro EU a ČR*. Praha: Professional Publishing, 2008, 9-18, 30-46, 48-49. ISBN 978-80-86946-83-2.

³²¹ Blíže i k dalším klíčovými energetickým statistikám Číny viz <https://www.iea.org/countries/china>.

³²² YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011, str. 282. ISBN 978-1-59420-283-4.

bezpečnostní význam této přepravní trasy vedoucí skrze Malacký průliv.³²³ „*Jeho vody ročně překročí 3,5 bilionu dolarů světového obchodu, obsahující dvě třetiny veškerého čínského námořního obchodu, více než 40 procent japonského a 30 procent celkového světového obchodu. Toky Malackým průlivem zahrnují přibližně patnáct milionů barelů ropy denně, což je téměř tolik, kolik protéká Hormuzským průlivem. Průlivem proučí také třetina světového obchodu LNG a prochází přes něj 80 procent čínského dovozu ropy.*“³²⁴ Dle Marshalla Malacký průliv tvoří nejkratší spojnici mezi Indickým oceánem a Pacifikem, kterým ročně propluje přes 80 000 plavidel přepravujících náklad představující třetinu celosvětového obchodu. Obdobně pak také uvádí, že tudy proudí zhruba 80 procent ropy mířící do severovýchodní Asie a dodává, že kdyby se tento průliv uzavřel, tak by se ropné tankery směřující do Japonska musely uchýlit k cestě nad Austrálií a podél Papuy Nové Guineji.³²⁵

Paradoxně to však není ani tak úzký a ve svém jižním hrdle u Singapurského průlivu i dosti křivolaký Malacký průliv, který se stal tíživou bezpečnostní otázkou světové ekonomiky. Nebezpečí pro světový obchod procházející Jihočínským mořem se etablovalo na podstatně širší ploše nežli je malacká úžina. I přes to, že tato úžina měří ve svých nejužších místech pouhých 64 kilometrů, čehož příležitostně zneužívají piráti, islamisté či nejrůznější bojovníci za svobodu, tak některé podstatně otevřenější oblasti Jihočínského moře trpí daleko výraznějšími dopravními obstrukcemi. Významnějším zdrojem možných turbulencí spojených s prostupností oblasti námořní dopravou se totiž stala tzv. linie devíti přerušovaných čar,³²⁶ která de facto ztělesňuje samotný čínský nárok nad takto neformálně označované území Jihočínského moře. Tato čínská vize geopolitické dominance nad Jihočínským mořem, které Čína pokládá za své vnitřní vody (viz dále) a nikoliv za mezinárodní vody ani otevřené moře, se zakládá na geografii meziválečného a poválečného období, kterou současná Čína zohledňuje i dnes ve svých soudobých nárocích. Dle Yergina se vize původního velmi uznávaného čínského kartografa Bai Meichu³²⁷ z roku 1936 promítá do

³²³ Viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 157. ISBN 978-0-241-47234-7.

³²⁴ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 138. ISBN 978-0-241-47234-7.

³²⁵ Viz MARHSALL, T. *Moc geografie v 21. století*. Praha: Rybka Publishers, 2022, str. 36. ISBN 987-80-87950-38-8.

³²⁶ Blíže viz GAO, Z., JIA, B. B. *The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications*. New York: Cambridge University Press, 2017. *American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 1, 2017. Str. 98 - 123. eISSN 2161-7953. DOI: <https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.107.1.0098>. O unilaterální prohlášení linie devíti čar viz <https://southseaconversations.wordpress.com/2016/07/12/did-china-just-clarify-the-nine-dash-line/>. Anglický originál viz http://www.xinhuanet.com/english/2016-07/12/c_135507754.htm.

³²⁷ Po skončení druhé světové války Čína vznesla nárok na ostrovy v Jihočínském moři, o nichž tvrdila, že byly nezákonně okupovány Japonskem. Aby posílila svůj teritoriální nárok, tak v roce 1947 nechala čínská vláda

současných moderních map, učebních osnov i turistických brožur, v nichž vyznačené území Číny sahá celým Jihočínským mořem téměř až k Malajsii a Indonésii.³²⁸ V této souvislosti se zde projevují i topografické zákonitosti oblasti, neboť členitost povrchu mořského dna v Jihočínském moři je obdobně pestrá jako samotná složitost teritoriálních nároků zainteresovaných států. Mezi povrchové útvary místního mořského dna se zde řadí četné mělčiny, skaliska, ostrůvky i souostrovní, korálové útesy, podmořské průrvy, zatopené kaňony, členitý kontinentální šelf i reliéf pobřeží a nejrůznější podvodní sedimenty různých velikostí. V posledních letech se zde také množí umělé ostrovy budované za účelem přetvořit ráz oblasti. Čína se touto stavební politikou pokouší naplnit vizi Jihočínského moře jako vnitřních vod tím, že ze současné podoby mezinárodního moře přebuduje klíčové oblasti svým územím, aby jim dala fyzickou podobu vnitřních vod státu. Nejvíce se taková výstavba koncentruje na skaliskách a mělčinách náležících do tzv. Spratlyho ostrovů, neboť režim vnitřních vod a s ním zvýšený stupeň suverénní kontroly příslušného státu, se v určitých podmínkách může rozprostřít i na vody v souostrovní a mezi ostrovním územím státu (k vyznačování linií a vnitřním vodám viz UNLOS čl. 7 a 8, které mj. Čína uplatňuje i na již rekultivované Paracelské ostrovy). Také na Spratlyho ostrovech je obdobná výstavba téměř kontinuální, přičemž v dubnu 2022 byl na Mishiefově útesu (Mischief reef) dokončen další umělý čínský ostrov. Mischief Reef je jedním ze tří atolů,³²⁹ na nichž Čína počínaje rokem 2014 vystavěla pás umělé půdy, kterým Čína rozšířila uměle zastavenou mořskou či pobřežní plochu, jejíž pomocí se snaží navodit stav expanze ostrovního teritoria za účelem rozšíření dosahu

aktualizovat zeměpisné názvy ostrovů. V roce 1948 pak ve svých oficiálních kartografických podkladech označila Čína linii přerušovaných čar vymezujících čínské mořské území, které si po svém vítězství v občanské válce, tj. od roku 1949 kontinuálně nárokuje i sama vláda současné komunistické Číny. Vymezení přibližně odpovídalo původnímu kartografickému počínání čínského kartografa Bai Meichu z roku 1396, který na tehdejších oficiálních mapách Jihočínského moře zakreslil linii ve tvaru písmena „U“ a definoval, že vše nacházející se uvnitř této vyznačené oblasti náleží Číně. Tyto kroky představují jeden z prvních novodobých projevů čínského geopolitického expanzionismu, v němž komunistická Čína světu předložila požadavek na kontrolu nad všemi útvary, pevninou, vodou i mořským dnem. Obdobně pak uvedla Čína také ve své písemné výhradě, když roku 1996 ratifikovala dohodu UNCLOS. Tyto nároky nad Jihočínským mořem zopakovala také v rámci diplomatických protestních nót z let 2009 a 2011 a také v reakci na požadavek Malajsie i Vietnamu, když tyto státy 6. 5. 2009 požádaly o rozšíření jejich kontinentálního šelfu v Jihočínském moři a Čína 7. 5. oponovala.

³²⁸ V roce 2016 však Stálý rozhodčí soud rozhodl, že čínská územní demarkace za užití devíti přerušovaných čar se nezakládá na historickém základu. V návaznosti na to dodnes Čína prohlašuje, že respektuje svobodu plavby i přeletů Jihočínským mořem, kterou podle mezinárodního práva požívají všechny státy, a je připravena spolupracovat s ostatními pobřežními státy i s celým mezinárodním společenstvím na zajištění bezpečnosti i otevřenosti lodních tras v Jihočínském moři. Zároveň však prohlašuje, že to byla dávná Čína, která prvně prováděla objevitelské plavby v této oblasti, a která prvně zmapovala a pro své účely také opanovala tamní ostrovy i všechny souostrovní. Čína bude tedy prý i nadále podstupovat všechny kroky nutné k získání plné suverenity nad vyznačeným územím. Dne 29. 8. 2023 zveřejnila Čína další standardní mapu. Blíže k tématu také viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 164-166. ISBN 978-80-88260-51-6.

³²⁹ Atol je typ ostrova v tropických mořích, který vzniká činností podmořských sopek. Jedná se o útvar nabývající podoby tradičně kruhovitého korálového útesu, v jehož středu se nachází laguna bohatá na mořský život. Čína však zjistila, že útes lze použít jako pevný základ a mělkou lagunu zasypat, čímž vznikne nový umělý ostrov.

teritoriálních i vnitřních vod kolem takových ostrovů. V případě blízkých souostroví chce také vytvořit a silou uhájit, iluzi vnitřních vod mezi ostrovními klastry, jejichž vzájemné mezery se postupem času takovou výstavbou zužují. Jak bude rozvedeno dále, tak tato oblast, je také vybavena vojenskou instalací a moderním raketovým systémem. Vyzbrojená výstavba a militarizace umělých ostrovů se stala fenoménem doby, který ohrožuje plavbu Jihočínským mořem podstatě více, než pravidelné útoky pirátů v Malackém průlivu. Jak již bylo řečeno, tak využití průplavu mezinárodními průlivy, otevřeným mořem či teritoriálními vodami pobřežního moře výsočných států se totiž dle UNCLOS řídí jiným režimem, než v případě plavby vnitřními vodami státu. Vyzbrojené útesy a vojenské ostrovy pak mají přetvořit podobu čínského ostrovního území a navodit představu trpící Číny, v jejíchž vnitřních i teritoriálních vodách se bez omezení prohánějí cizí plavidla a bez dovolení čínské vlády zde ohrožují čínskou suverenitu, nebo dokonce neprávem spotřebovávají její zdroje. Situace je zde navíc umocněna potenciálem surovinového bohatství, neboť otázky strategických zdrojů jsou otázkami státní bezpečnosti. Pokud se takové zdroje nacházejí v čínských teritoriálních nebo vnitřních vodách, popřípadě od vyznačených linií měřené výlučné ekonomické zóny, tak by takové zdroje přeci po právu a navíc dle UNCLOS měly náležet jen a jen Číně.

Celá oblast je také klíčovým lovištěm všech místních států, jejichž břehy Jihočínské moře omílá. Čína si ale nárokuje 90 procent Jihočínského moře se všemi jeho objevenými i skrytými zdroji. Vietnam, Filipíny, Malajsie, Brunej a Taiwan si také nárokují části těchto ostrovů, obzvláště z důvodu rybolovných a těžebních práv. Odhadovaný potenciál těchto oblastí se značně liší, přičemž nejspolehlivější jsou ty čínské. Specifické odhady WEC chybí.³³⁰

Dle čínských proklamací se uvnitř území linie devíti přerušovaných čar skrývají rozsáhlé zásoby ropy i zemního plnu nacházejících se nejčastěji právě v teritoriálně sporných částech kolem Spratlyho ostrovů a Paracelských ostrovů. Militarizace těchto zón tudíž může být vnímána i jako stavba strážných věží, které mají dohlížet nad dosud netěženým přírodním bohatstvím. Světová odborná veřejnost si však velikostí těchto zásob není jistá a věří, že čínská strana záměrně přehání, aby tím umocnila svou pravděpodobně živější agendu spojenou s vlastnictvím Spratlyho a Paracelských ostrovů z dopravně-strategických důvodů. Kupříkladu americký geologický průzkum (dále jen USGS) v roce 2012 odhadl, že neobjevené zásoby fosilních paliv v Jihočínském moři, s výjimkou Thajského zálivu a jeho

³³⁰ Nejnovější statistiky od Světové energetické rady (WEC) publikované ve World Energy Outlook 2022 sice zahrnují údaje o Číně, ale autorovi se nepodařilo zjistit, zda do těchto odhadů WEC započítal i odhady zásob nalézající se v Jihočínském moři. S největší pravděpodobností nikoli, neboť západní svět neakceptuje Jihočínské moře za součást Číny a tamní zdroje tudíž dostupné statistiky neřeší. Viz <https://www.worldenergy.org/>.

dalších přilehlých oblastí, se pohybují kolem jen 12 miliard barelů ropy a cca 160 miliard kubických stop zemního plynu.³³¹ Asi jedna pětina těchto zdrojů se pak prý nachází právě ve sporných oblastech, na které si činí nárok Čína, Taiwan a Vietnam. Jednou z cenných oblastí by se mohla stát podmořská plošina Reed Tablemount nacházející se na severovýchodním konci Spratlyho ostrovů. Jedná se o oblast vyvýšeného mořského dna o souhrnné ploše cca 8 866 kilometrů čtverečních, která se vyznačuje relativně mělkými vodami a snadno dostupným mořským dnem s hloubkou pohybující se mezi 9 a 45 metry. Podobné odhady předložila také Energetická informační agentura (dále jen EIA), která odhaduje úroveň potenciálních zásob těžitelných z mořského dna Jihočínského moře až na 11 miliard barelů ropy a 190 miliard kubických stop zemního plynu. Velká část těchto zásob však není doposud těžena, neboť některé zdroje se nacházejí na pomezí kontinentálního šelfu, který si nárokuje vícero států. Není tudíž možné předložit konkrétnější odhady. Agentura nicméně uvádí, že region Jihočínského moře má prokázané zásoby ropy odhadované na asi 7,5 miliard barelů. Existující produkce ropy v regionu navíc již v současnosti přesahuje 1,3 milionu barelů denně, přičemž nejvýznamnější je zde malajská produkce, která představuje asi polovinu celkové produkce ropy v tomto makroregionu. Bližší odhady se často rozcházejí. Co se však týká sporných oblastí, tak nejvýraznější kontroverzi vyvolávají spory právě nad oběma analyzovanými souostrovími. Spratlyho ostrovy a Paracelské ostrovy jsou dvě z nejvíce sporných oblastí. Na rozdíl od jiných částí Jihočínského moře však tyto lokality nebyly v žádném aktuálním nezávislém mezinárodním měření posouzeny jako oblasti s výraznými konvenčními zásobami zdroji ropy a zemního plynu. Dostupné statistiky postrádají aktuálnost a odborná literatura často spadá do slepého používání mediálně deklarovaných hodnot.

Zde je proto nutné podotknout, že měřitelné hodnoty se pohybují ve vysoce hypotetické úrovni a pravdivost veřejně dostupných statistických údajů je v této věci ovlivněna protichůdnými zájmy Číny a zbytku světa. Zatímco pro Čínu je z argumentačního hlediska lepší podložit své teritoriální nároky také potřebami své vlastní surovinové a energetické bezpečnosti, tak pro Západ i zbytek světa je naproti tomu příhodnější tvrdit, že Čína ve svých odhadech přehání a svou politikou pouze blokuje námořní dopravu, ohrožuje obchod a rybolov. Tomuto trendu odpovídá i statistický obraz publikovaný EIA a USGS. Existuje zde ale i alternativní pohled, který souvisí se sekuritizací hrozeb dopadajících na požadovanou úroveň energetické a surovinové bezpečnosti zainteresovaných aktérů, včetně USA. Případný obrat v americké rétorice by totiž mohl znamenat počátek přípravné fáze pro budoucí

³³¹ Viz <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=10651> a dále také viz <https://www.usgs.gov/>.

konfrontaci. Dovolávání se vyššího všeobecného zájmu svobodných energetických toků a svobodně těžitelných energetických surovin přístupných celé světové ekonomice, jsou vedle ochrany demokracie tradiční argumenty, kterými USA vůči širší mezinárodní společnosti ohlašuje svůj záměr nadcházející konfrontace či vojenské intervence. Této myšlence napovídá i před-pandemický vývoj. Na jaře 2020 americký ministr zahraničí Mike Pompeo řekl, že snahy Číny o pobřežní zdroje ve všech částech Jihočínského moře jsou zcela nezákonné, načež následně odsoudil i tzv. pekingskou kampaň šikany rozvíjenou prý jen ke kontrole sporných energeticky a surovinově potenciálně bohatých vod.³³² Naproti tomu se Čína ohradila tím, že USA překrucují fakta i mezinárodní právo a de facto naznačila, že při budování vojenské kapacity na umělých ostrovech na svém území se nemusí nikomu zodpovídat. Vývoj i agresivní rétorika od roku 2014 pozvolna eskaluje, což je relativně rychlý obrat, neboť ještě na počátku 2. dekády 21. století se vyskytovaly názory zavrhuující možnost konfrontace USA a Číny. Kupříkladu Fettweis v této věci 2012 tvrdil, že čínský slon a americká velryba si sice nikdy plně nedůvěřují, ale válka mezi nimi se nezdá být pravděpodobná, protože tamní region neobsahuje žádné logické body vzplanutí. I když mezi nimi vzroste nepřátelství spojené s tím, jak Čína poroste, tak případná ozbrojená konfrontace je nelogická, neboť by postavila proti sobě stát, který jasně vystupuje jako námořní mocnost, proti státu, jehož moc leží na pevnině. Čínu Fettweis považuje za suchozemskou velmoc a USA za námořní moc.³³³ Naproti tomu Storey ještě k roku 2013 tvrdil, že rozsáhlý konflikt v oblasti Spratlyho ostrovů je nepravděpodobný, ale napjaté spory na moři způsobené dohady o rybolovné či energetické zdroje by však mohly vyvolat menší potyčky.³³⁴ Nastavený stav změnila až výstavba umělých ostrovů a snaha Číny rozvinout fyzickou přítomnost v regionu.

Zvláštním problémem se tedy stává účelové osídlování ostrovních oblastí, obzvláště Paracelských ostrovů a výstavba sídelních struktur i instalací, která se od roku 2014 překotně rozvíjí napříč územím Spratlyho ostrovů. Ještě v roce 2012 trvalé civilní osídlení na Paracelských i Spratlyho ostrovech ze strany Číny prokazatelně kolísalo. De Castro se v tomto období k této věci dokonce vyjadřoval názorem, že Peking nemůže prokázat, že by Číňané někdy trvale osídlili Spratlyho nebo Paracelské ostrovy, neboť tyto ostrovy jsou

³³² Viz <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-53397673>. Prohlášení je dostupné na <https://la.usembassy.gov/statement-by-secretary-michael-r-pompeo-u-s-position-on-maritime-claims-in-the-south-china-sea/>.

³³³ FETTWEIS, CH. J. *Is Oil Worth Fighting For? Evidence from Three Cases*. In: DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 223. ISBN 978-0-262-51558-0.

³³⁴ STOREY, I. *The South China Sea Dispute (Part 2): Friction to Remain the Status Quo*. Washington DC: The Jamestown Foundation, 2013. China Brief a journal of analysis and information, Vol. 13, No. 13, 2013. Str. 5. Bez ISSN. Dostupné na <https://jamestown.org/programs/cb/>.

neobyvatelné, většina z nich je neúrodná a jejich nízký reliéf je činí velmi zranitelný vůči monzunům i silným poryvům větru. De Castro dále uvedl, že ačkoli se čínští průzkumníci i rybáři v posledních dvou tisících letech určitě pravidelně plavili po Jihočínském moři, tak je dosti pochybné, zda si tuto oblast v těchto dávných dobách nárokovali jako suverénní území svého státu. Koncepty teritoriálních nároků, dynastických hranic i samotné státní suverenity se vyvinuly v Evropě počátkem 17. století (viz vestfálský mírový systém z roku 1648) a nikoli ve starověké Číně.³³⁵ Navíc se zde prokazatelně nenacházejí žádné sídelní pozůstatky dávných rybářských osad a nejstarší stavby na Paracelských ostrovech byly vietnamského a japonského původu. Čínské pokusy trvale osídlit některé Paracelské ostrovy se tedy oficiálně datují až po roce 1909. Prvotní pokusy osídlení i hospodářských aktivit ze strany Číny zde navíc neuspěly a o trvalých osadách čínských rybářů žijících na ostrovech mimo pevninskou Čínu se začíná hovořit až v souvislosti s ostrovem Paratas a se zábořem Annamského území Francouzi. Francouzská okupace Indočíny si o těchto věcech dělala úřední záznamy (viz dále). Ve věci znalosti pobřežních ostrovů před rokem 1909 se Hayton domnívá, že se zdá být rozumné předpokládat, že ti Číňané, kteří využívali moře, jako byli rybářské komunity a námořní obchodníci, tak ti si jistě byli existence některých větších pobřežních ostrovů dobře vědomi. Hayton dále uvádí, že v historii je také dobře znám hydrokartograf britské Východoindické společnosti Daniel Ross, který při svých průzkumech čínského pobřeží během let 1806 až 1817, použil místní piloty (pravděpodobně v horkovzdušných balonech, které jsou v Číně známy již od 3. století).³³⁶ Je tedy jisté, že čínská populace měla jisté povědomí o existenci ostrovních oblastí rozprostřených Jihočínským mořem již dříve. Nejvíce pak o existenci Paracelských ostrovů nalézajících se na pomezí vodních cest mezi Vietnamem a Čínou. Co se pak týká prokazatelného teritoriálního zájmu, tak Hayton legitimní oficiální teritoriální zájem Číny před rokem 1909 zpochybňuje. Dokonce tvrdí, že až do prvního desetiletí dvacátého století existuje skutečně jen velmi málo důkazů toho, že by mezi státními úředníky nebo širší čínskou populací existoval jakýkoliv prokazatelný teritoriální zájem o ostrovy.

V případě Spratlyho ostrovů zde zase chybí prokazatelné archeologické nálezy přechodných loveckých přístřeší, kterými by Čína či jakýkoliv jiný stát mohl prokázat svou dávnou

³³⁵ De CASTRO, R. C. *The Risk of Applying Realpolitik in Resolving the South China Sea Dispute: Implications on Regional Security*. Inha: Center for International Studies, 2012. Inha Journal of International Studies: Pacific Focus, Vol. 27, No. 2, 2012. Str. 271. e-ISSN:1976-5118. Dostupné na doi: 10.1111/j.1976-5118.2012.01084.x.

³³⁶ HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. Str. 6. ISSN 0097-7004.

loveckou tradici či kulturní hodnotu ostrovů, tak jak ji kupříkladu dokazují Japonci a domorodí Ainu na Kurilských ostrovech. Moderní Čína se po ruce 2013 musela uchýlit k exkavaci dávných lodních vraků, načež se na podvodních archeologických objevech³³⁷ pokouší prokázat, že dávná Čína tuto oblast nejen dominovala a využívala, ale i hájila před jinými národy. Nálezy vraků lodí z dob dynastie Song vládnoucí v Číně v letech 960 až 1279 se čínští historici jali používat i při budování historických nároků na Paracelské ostrovy.³³⁸

Moderní osidlování těchto ostrovních oblastí lze tudíž považovat za účelový nástroj mocenské geopolitiky. K těmto praktikám se uchylují nejen Číňané, neboť v případě Spratlyho ostrovů se snaží tuto teritoriální strategii kopírovat i další tamní územní účastníci sporu. Oficiálně jsou nejružnější Spratlyho ostrovy, mělčiny, útesy či atoly okupovány ze strany Malajsie, Filipíny a Vietnamu, kteří se zde průběžně snaží udržet vojenské posádky či budovat nahodilé sídelní útvary různých velikostí. Nejúspěšnější je zde Čína a Vietnam, díky své výstavbě umělých ostrovů a pak Taiwan, který od roku 1956 osídlil Itu Aba, známý také jako Taiping a postavil zde letiště u původně japonského přístavu. Smysl jeho konání je zde zcela zřejmý.

Podle UNCLOS totiž vlastnictví obyvatelných ostrovů zakládá právo na výhradní přístup země k okolním zdrojům. V opačném případě čl. 121 UNCLOS týkající se územního režimu ostrovů v bodě 3 hovoří jasně. Skály či atoly ani jiné útvary, které nemohou udržet lidské obydlí, nebo pravidelný hospodářský život nevytváří výlučnou ekonomickou zónu ani nemají kontinentální šelf. Budováním umělých ostrovů či účelným osidlováním atolů a samozřejmě také rozvojem bizarního turistického ruchu se Čína snaží pravidla UNCLOS přizpůsobit své geopolitické vizi linie devíti přerušovaných čar. Jakékoliv spekulace o skrytém surovinovém potenciálu jsou navíc umocněny blízkostí této oblasti vůči největším energetickým spotřebitelům moderní doby. Surovinová relevantnost je zpravidla velmi obtížně zpochybnitelným argumentem teritoriálního nároku států vykazujících vysoký stupeň surovinové importní závislosti. Pro Čínu, Indii, Japonsko i Jižní Koreu by otevření těžby v jejich sousedství totiž mohlo přinést jistý významný posun ve věci zdrojové diverzifikace surovinových dodávek. Nejvyšším přínosem by pak byl rozvoj domácí těžby prováděné národními těžebními společnostmi. Vedle kolísající produkce Malajsie by další asijská naleziště mohla ovlivnit zaběhnuté struktury rigidní diverzifikace energetických dodávek,

³³⁷ Blíže k tématu viz PAREZ-ALVARO, E., FORREST, C. *Maritime Archaeology and Underwater Cultural Heritage in the Disputed South China Sea*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. *International Journal of Cultural Property*, Vol. 25, No. 3, 2018. ISSN: 0940-7391. Čína se snaží prokázat své historické nároky odkazem námořní hedvábné stezky, viz <https://www.scmp.com/news/china/science/article/3221318/chinese-researchers-begin-deep-dives-study-ming-era-shipwrecks-found-south-china-sea>.

³³⁸ Své nároky se Čína snaží dokládat i za pomoci muzejních expozic. Blíže viz <https://www.hainanmuseum.org>.

kteře jsou v současnosti stále ještě soustředěny převážně na dodávky fosilních paliv z Blízkého východu a z Ruska. Energeticko-surovinové spekulace tohoto typu tudíž propůjčují Spratlyho ostrovům velkou strategickou hodnotu, kterou se Čína snaží promítat i do všeobecného povědomí také nad relevantností Paracelských ostrovů. Tím však ještě více rozněcuje spory nad vlastnictvím těchto ostrovních klastrů a souostroví. Z důvodu nedostatku komerčních průzkumných vrtů však neexistují jednoznačně prokázané odhady zásob ropy nacházejících se na mořském dně kolem Spratlyho nebo Paracelských ostrovů. Zatím zde nebyla dlouhodobě komerčně těžena žádná ropa ani zemní plyn. Veškerá přítomnost hlubokomořských těžebních instalací je sice dostatečně mediálně foto-zdokumentována,³³⁹ ale prokazatelné údaje o dlouhodobé komerční produkci zatím chybí. Analýza EIA³⁴⁰ navíc ukazuje, že většina nalezišť obsahujících objevenou ropu a zemní plyn se nachází v řádně vyznačených teritoriálních částech Jihočínského moře či v blízkosti pobřeží Jihoasijských států a nikoli v blízkosti sporných ostrovů. Současné prokázané zdroje tudíž prý již mají svého jasného vlastníka, přičemž však tamní těžba doposud nedosahuje svého komerčního potenciálu. Dle EIA pak průmyslové zdroje navíc naznačují, že na hlubokomořských polích poblíž Spratlyho ostrovů se s největší pravděpodobností nenachází téměř žádná ropa a jen necelých 100 miliard krychlových stop zemního plynu. Území Paracelských ostrovů pak má prý potencionálně ještě menší množství zemního plynu a téměř žádnou ropu. Ačkoliv zemní plyn je tradičně upozaděn vůči globální honbě za ropou, tak v Jihočínském moři by se paradoxně mohl stát nejvíce rozšířeným zdrojem uhlovodíků právě on. Většina prozkoumaných nalezišť v teritoriálních vodách a výlučných ekonomických zónách v Bruneji, Indonésii, Malajsii, Thajsku, Vietnamu i na Filipínách totiž obsahuje zemní plyn a nikoli ropu. Odhady USGS dokonce naznačují, že asi 60 až 70 % zásob fosilních paliv v regionu tvoří právě zemní plyn.³⁴¹ Oba zdroje se pak nacházejí v nalezištích u Malajsie, která je dnes nejen největším producentem ropy v regionu, ale která také aspiruje na pozici dominantního regionálního producenta zemního plynu. Rozvoj těžby zemního plynu z mořského dna však obecně zpomaluje nedostatek infrastruktury a potřebných investic, které jsou bržděny obavou TNK zdráhajících se investovat do regionů s potenciálně výbušnými teritoriálními spory. Celkový surovinový potenciál oblasti tedy nebyl doposud plně rozvinut.

³³⁹ Např. viz <https://edition.cnn.com/2014/07/16/world/asia/china-paracel-islands-drilling-completed/index.html> nebo také <https://www.reuters.com/article/us-china-vietnam-rig-idUSKBN0FL00Y20140716>.

³⁴⁰ <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=10651>.

³⁴¹ O příkladech geologických exploračních a dále k tématu viz <https://www.usgs.gov/publications/gas-hydrate-identified-sand-rich-inferred-sedimentary-section-using-downhole-logging>. Detailní odhady také viz <https://amti.csis.org/south-china-sea-energy-exploration-and-development/>. Souhrnný přehled oficiálních odhadů nabízí také IEA, viz https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/South_China_Sea.

Ve světle výše uvedených souvislostí, které budou detailněji rozebírány v příslušných sekcích této práce, tedy vedle komplexních otázek rybolovných práv nečiní z Jihočínského moře otázku globální bezpečnosti ani tak možnost těžby fosilních paliv z tamního mořského dna, jako spíše to, že Jihočínské moře je hlavním dopravním a přístupovým koridorem světa. Jihočínské moře je ústřední dopravní tepnou pro všechny trhy všech asijských nově industrializovaných ekonomik a skrytý surovinový potenciál je zde používán spíše jako argument pro blokaci oblasti a pro boj o teritorium, nežli jako skutečný prověřený fakt vyžadující imanentní ozbrojený konflikt. Sporná pravdivost a nízká prokazatelnost údajů však nemá žádný skutečný vliv na vůli zainteresovaných velmocí ne-eskalovat geopolitické pnutí. Militarizace oblasti pak jde ruku v ruce s unilaterální proklamací o surovinovém potenciálu Spratlyho a Paracelských ostrovů. Číně tento argument prohlubuje její nárok na Jihočínské moře v duchu linie devíti přerušovaných čar a ostatní místní státy se pod vidinou lukrativní hlubokomořské těžby ženou do pozvolné, avšak prokazatelné a v nejvyšší pravděpodobnosti již nezastavitelné eskalace tamních teritoriálních sporů. Surovinový potenciál, ať již smyšlený, skutečný či jen přehnaný je zde katalyzátorem blížícího se ozbrojeného násilí i antagonistické politiky zainteresovaných velmocí. Jihočínské moře tedy nabízí teoretický základ pro vznik regionální války o zdroje, v níž de facto o skutečné zdroje v podstatě ani tak moc nejde. Prokazatelnost této úvahy je však natolik hraniční, že se nemůže stát vědecky uznatelným formátem odpovědi na stanovenou výzkumnou otázku. Z toho důvodu bylo nutné hlouběji představit konkrétní teritoriální spory a zároveň při tom vyčlenit určitá nalezená klíčová data, se kterými posléze pracuje komparace dat soustředěná do grafického aparátu (viz 4. kapitola). Jihočínské moře je nicméně oblastí s největším potenciálem k propuknutí ozbrojeného násilí, jehož katalyzátorem se může stát snaha o sekuritizaci témat energeticko-surovinových hrozeb pramenících z toho, že si údajné zdroje bude nárokovat cizí stát a zamezí právoplatnému majiteli těchto zdrojů zlepšit si tamní těžbou svou národní surovinovou a energetickou bezpečnost. Propuknutí globální energetické krize mohl být iniciačním bodem.

Primárním účelem případných agresorů zde ale není to, že chtějí získat přístup ke zdrojům ropy a zemního plynu. Dominance nad územím s potenciálním nalezištěm strategických zdrojů by totiž mohl být způsob, jak si vyznačit své území v ekonomickém a geopolitickém boji s takzvanými asijskými ekonomickými tygry³⁴² a jak jim naznačit odkud již zdroje nemohou získávat. Za takovým konáním se může skrývat snaha o vyvažování moci

³⁴² K nově asijským nově industrializovaným ekonomikám a růstu Asie viz CIHELKOVÁ, a kol. *Světová ekonomika: Obecné trendy rozvoje*, 3. Doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-502-2.

potenciálních rivalů,³⁴³ snaha k zamezení růstu možných oponentů nastavených hegemonických struktur nebo jen snaha odříznout revizionistické mocnosti od dopravních tepen potřebných k financování jejich vize nad redistribucí moci v regionu. Potenciálně může jít také o snahu odstranit své oponenty od pokusů o revizi nastavené struktury mezinárodních vztahů. Nejvyšší potenciál k takovému konání má Čína obávající se o ztrátu své regionální hegemonie, a protože je to Čína, která je hegemonem zároveň ve dvou makroregionech, tak je jasné že se tedy právě Čína svou agresivní politikou v Jihočínském moři pokouší vyvažovat nárůst moci Japonska i přítomnost Západu. Mocnosti druhé kategorie, jako Japonsko a Jižní Korea, jsou totiž na prostupnosti Jihočínského moře vitálně závislé. Tento argument pak opět umocňuje již diskutovanou potřebu rozvinout dopravní cesty Severním ledovým oceánem. Úvaha tímto směrem se navíc promítá i do potřeby vyřešit vleklý teritoriální spor nad vlastnictvím Kurilských ostrovů, jejichž geopolitická cena s ohledem na tamní surovinový a dopravně-strategický potenciál s nárůstem turbulencí v Jihočínském moři pouze poroste.

Plauzibilitu těchto úvah podtrhují současné napjaté teritoriální vztahy a dlouhodobá čínská obstrukční politika omezující samotný fundamentální základ svobodné lodní dopravy proplouvající touto oblastí. Čína si podstatnou část Jihočínského moře nárokuje jako své vnitřní vody, nebo alespoň teritoriální vody a tím si vynucuje režim, který by ji umožnil vyšší kontrolu plavby, snadnější extrakci zdrojů a silnější omezovací práva. Čína sice argumentuje, že její snahy se cílí převážně na námořní operace cizích ozbrojených sil či vojenských námořních plavidel a nechce nikterak omezovat obecná práva vyplývající z UNCLOS, ale pozvolná militarizace oblasti i překotná výstavba umělých ostrovů souhrnnou prostupnost oblasti jednoznačně uzavírá. V moderní historii byly také zaznamenány opakované protiakce směřující vůči rybářským plavidlům, načež v některých případech musely jihoasijské státy přikročit dokonce i k ozbrojování svých rybářských lodí. Řada regionálních aktérů se tak ve vztahu k Číně a jejím teritoriálním, rybolovným i dopravním zájmům začala spoléhat na

³⁴³ Na první pohled by se mohlo zdát, že se tato úvaha opět vrací k moci Japonska, popřípadě k vlivu USA, které za účelem vyvažování moci Číny mohou svou materiální pomocí snadno pozdvihnout kapacity de facto libovolného státu. Huntington však v této věci uvádí, že zde existují ještě další dvě země Jihovýchodní Asie, které mohou vyvažovat moc a omezovat vliv Číny. Jedná se o muslimskou Indonésii ležící od Číny v dostatečné vzdálenosti, aby se mohla pokusit vystoupit z čínské sféry vlivu. Indonésie se ale bez pomoci nemůže postavit čínské moci, čehož je si dobře vědoma a tak je ochotna akceptovat pomoc Západu. V roce 1995 dokonce uzavřela Indonésie bezpečnostní dohodu s Austrálií sloužící pro případy nepřátelského ohrožení některé ze smluvních stran. Druhou potenciálně vyvažovací zemí je dle Huntingtona Vietnam, který má s Čínou bohatou historii vzájemných pokusů o vymezení své jedinečnosti při zachování konfuciánské tradice. V roce 1974 dokonce mezi těmito zeměmi propukla pohraniční válka, kde jedním z důvodů a také i epicenter ozbrojených střetů byly Paracelské ostrovy, na něž si obě země činí nárok. Následovala série ozbrojených pohraničních střetů, kdy průběžné násilí ukončila až vzájemná normalizace vztahů z listopadu 1991. Viz HUNTINGTON, S. P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 282. ISBN 80-86182-49-5.

přítomnost americké vojenské flotily proplouvající spornými vodami, raději než na čínské přísliby o vzájemných rybolovných právech a zárukách svobodné navigace platné pro spřátelené vlády. Yergin dokonce tvrdí, že vody Jihočínského moře se pro mnohé státy staly klíčové pro jejich potravinovou bezpečnost. Deset procent celosvětového výlovu ryb prý pochází z vod Jihočínského moře, z čehož 40 procent úlovků připadá na výlov tuňáka, který je globálně poptávanou rybou. Dokonce se zde tedy objevila domněnka, že hodnota a význam rybí populace v Jihočínském moři činí z ryb strategický zdroj.³⁴⁴

Všechny tyto případy se negativně podepisují na bezpečnosti a plynulosti dopravy tímto regionem, což ovlivňuje i zainteresované mimo-regionální aktéry. Stejně tak jako mají asijské nově industrializované ekonomiky zájem na tom, aby mezi jejich trhy a Západem proudil liberalizovaný mezinárodní obchod zbožím, tak má totiž i samotný Západ zájem o to, aby mohl v asijském zpracovatelském průmyslu využívat úspory z rozsahu a ekonomické přínosy mezinárodní dělby práce. Počátky této ekonomické vazby sahají až do dob kolonialismu, v níž regionu Jihovýchodní Asie dominovaly evropské koloniální velmoci. Klíčovou přístupovou cestou již tehdy byl Malacký průliv a břehy Malajsie, o čemž Marshall uvádí, že Malacký průliv představoval mořskou bránu k Číně.³⁴⁵ Frekventovaný obchod mezi zdrojovými ekonomikami a mateřskými ale státy přilákal rozsáhlé pirátské aktivity, jejichž tradice se zde datuje až do 14. století. Pirátské aktivity se tak staly tradiční hrozbou pro obchodní lodě proplouvající Jihočínským mořem a tamními úžinami.

Od 14. století tato hrozba přetrvává až do současnosti a proto se o ochranu dopravních konvojů i o bezpečnou navigaci plavidel v tomto regionu vždy staraly námořní síly západních mocností. Lokální ekonomiky totiž nikdy neměly potřebné kapacity vykořenit pirátství a rostoucí mezinárodní obchod se zbytkem světa si tudíž vynutil stálou přítomnost západních námořních sil v regionu. Za dob obou světových válek a poté během války v Koreji a ve Vietnamu se přítomnost západních ozbrojených sil v obou makroregionech jen upevnila. S koncem koloniální éry navíc tranzit v tomto regionu neustal, ba právě naopak. S rozvojem asijských ekonomik a s ukotvením permanentního zájmu USA nad celým tímto regionem se z Jihočínského moře a přilehlého Malackého průlivu stala spojnice mezi civilizacemi. Následkem ropných šoků 1973 a 1979 navíc do místních ekonomik vstoupil PZI spojený s relokací západní výroby za místní levnou pracovní silou. Následné strukturální změny ve

³⁴⁴ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 138. ISBN 978-0-241-47234-7.

³⁴⁵ Viz MARHSALL, T. *Moc geografie v 21. století*. Praha: Rybka Publishers, 2022, str. 135. ISBN 987-80-87950-38-8.

světové ekonomice pak pouze navýšily dopravní kapacity proplouvající tamními vodami. Pirátství zde proto zůstalo běžnou bezpečnostní otázkou, k níž se postupem času začaly přidávat teroristické pokusy a útoky na dopravní lodě i příležitostné excesy islamistů útočících z přilehlých indonéských džunglí na civilní plavidla. Mezinárodní námořní úřad na svých mapách a monitoringu pirátské aktivity dokonce v roce 2022 definoval region Jihočínské moře a Malackého průlivu jako jeden z nejvíce pirátsky profilovaných regionů světa. Co se týká nezákonného nalodění, krádeží a pokusů o útoky na plavidla plavící se pod mezinárodními vlajkami, tak intenzita ohrožení je vyšší už jen v Guinejském zálivu³⁴⁶ mezi Nigérií a Pobřežím slonoviny, kde přilehlá Sierra Leone a Libérie poskytují útočiště řadě pirátských skupin.³⁴⁷ Boj s mezinárodním terorismem a pirátstvím začal v těchto místech přesahovat kapacity regionálních vlád. Po většinou se totiž jedná o rozvojové ekonomiky zemí třetího světa dříve známých jako G77 při OSN (viz <https://www.g77.org/>). V tomto stavu je možné spatřovat silné podobnosti mezi Afrikou a makroregionem Jihovýchodní Asie.

Účastníci mezinárodního obchodu, stejně tak jako vlády pobřežních států Jihočínské moře i řada multimodálních TNK se tedy začala postupem času spoléhat na ochranu poskytovanou ze strany mezinárodních bezpečnostních struktur a doprovodných monitorovacích platforem, jako jsou právě Mezinárodní námořní úřad a jeho složka Centrum pro hlášení pirátství. I přes významné posuny v koordinaci boje proti pirátství se však doposud nepodařilo tuto mezinárodní trestnou činnost vykořenit. V regionu proto zůstal přítomen všudypřítomný element námořních sil Spojených států amerických, jehož dílčí flotily dle Yergina dlouhodobě dohlíží na profilové oblasti poblíž úzkých míst a strategických úžin světa. Yergin se k mezinárodnímu pirátství vyjadřuje: *„Pirátské útoky na lodní dopravu, včetně ropných a LNG tankerů, se zdají být téměř na denním pořádku. Pomocí větších mateřských lodí operují piráti až do vzdálenosti tisíce námořních mil od svých základen na pobřeží. Evropské, americké, ruské, čínské a indické námořní síly jsou proto v těchto (exponovaných) vodách nyní aktivní a snaží se zde odrazit a odradit pirátské útoky.“*³⁴⁸ Na druhou stranu však zase Sovacool tvrdí, že pirátství se koncentruje jen ve specifických zeměpisných oblastech,

³⁴⁶ Viz <https://www.icc-ccs.org/piracy-reporting-centre/live-piracy-map>. Blíže viz Zpráva o pirátství a ozbrojené loupeži z roku 2023 dostupná na <https://www.icc-ccs.org/piracy-reporting-centre/live-piracy-report>. Mezinárodní námořní úřad je specializovanou komorou Mezinárodní obchodní komory a jako takový společně s touto komorou a v součinnosti s Mezinárodní komerční kriminální službou a ve spolupráci s Centrem pro hlášení pirátství vytváří soubor aktivit působících pro řádný chod mezinárodního obchodu. Blíže viz <https://iccwbo.org/>.

³⁴⁷ Blíže viz <https://channel16.dryadglobal.com/liberia-wants-regional-maritime-institutions-to-enhance-the-fight-against-pirates>. Geopolitické zpravodajské služby se k pirátství v Guinejském zálivu vyjadřují jako k rostoucímu problému daného oblasti. Blíže viz <https://www.gisreportsonline.com/r/piracy-gulf-guinea/>.

³⁴⁸ YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011, str. 283. ISBN 978-1-59420-283-4. Pirátství se zpravidla vyskytuje v zemích s nízkým HDMI a GPI.

přičemž většina útoků je hlášena v rozvojových zemích v Africe a na konkrétních místech v Asii. K tomu pak Sovacool dodává, že Jihovýchodní Asie, Jihočínské moře a Čína jsou nejvíce piráty zamořenou oblastí na světě. Vody Malacké a Singapurské úžiny byly prý v letech 1990 až 1992 dokonce identifikovány jako mořské oblasti s největším sklonem k výskytu pirátství, což v mnohých ohledech setrvává do současnosti. Po zahájení koordinovaných proti-pirátských hlídek se však těžiště pirátství přesunulo do úžin a mělčin Jihočínské moře. Druhým typem nestátních aktérů,³⁴⁹ kteří představují hrozbu pro lodní dopravu, jsou pak teroristé. O nich Sovacool uvádí, že mnoho teroristů se za teroristy vůbec nepovažuje, ale dává přednost jiným termínům, jako jsou bojovníci za svobodu nebo militanti.³⁵⁰ Pro neozbrojená civilní plavidla, přívozy či dopravní a nákladní lodě je však dopad terorismu obdobný, ne-li ještě závažnější. Také proti terorismu v mezinárodních vodách rozvíjí USA i další západní státy svou námořní bezpečnostní strategii, neboť po námořních trasách se multimodální dopravou přepravuje nejen většina světového zboží, ale ropné tankery a lodě s LNG nahrazují často chybějící produktovody. Lodní doprava je tedy vitální otázkou světové energetické a surovinové bezpečnosti ohrožované vícero elementy.

Na ochranu svých mezinárodních zájmů spojených s globálním obchodem, obzvláště pak s globálními toky energetických surovin vynakládá vláda Spojených států amerických nemalé náklady. Dle platformy pro Zajištění budoucího energetického základu Ameriky známé jako SAFE, bylo Spojenými státy k roku 2018 vynaloženo až 81 miliard dolarů na ochranu globálních dodávek ropy.³⁵¹ A protože dle Yergina existuje jen jediný globální trh s ropou, tak USA ochranou mezinárodních ropných toků de facto chrání i své vlastní ropné importy. K roku 2023 se jejich náklady spojené s ochranou ropy, dle nezávislých odhadů, mohou vyšplhat až na 90 miliard dolarů ročně. Aktuální vědecké odhady zatím nejsou dostupné, ale Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum míru (dále jen SIPRI) ve své ročence za rok 2016 v datech shrnujících vojenské výdaje ve vybraných zemích závislých na exportu ropy uvádí, že téměř všichni účastníci globálního obchodu s ropou postupně a kontinuálně zvyšují své vojenské výdaje designované na ochranu dodávek ropy. S nárůstem významu zemního plynu je možné tento trend očekávat také u přepravy LNG.³⁵²

³⁴⁹ Téma sice přesahuje potřeby této práce, ale zajímavou vstupní knihou do této tematiky je dílo DOBOŠ, B. *Násilní nestátní aktéři v éře nového středověku*. Brno: Barrister, 2020. ISBN 978-80-7364-111-5.

³⁵⁰ SOVACOO, B., K. ed., *The Routledge handbook of energy security*. New York: Routledge, 2011, str. 116-117. ISBN 978-0-415-59117-1.

³⁵¹ Viz <https://secureenergy.org/military-cost-defending-global-oil-supplies/> a dále také viz <https://www.cnbc.com/2018/09/21/us-spends-81-billion-a-year-to-protect-oil-supplies-report-estimates.html>.

³⁵² Statistiky týkající se NG viz <https://yearbook.enerdata.net/natural-gas/balance-lng-trade-world.html> a dále viz <https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/world-lng-imports-and-exports-by-region-2015-2025>.

Nejvýraznější výjimkou trendu nárůstu nákladů na ochranu ropy mezi lety 2014 až 2016 byla Venezuela a Saudská Arábie. Data ze Světového energetického výhledu pro rok 2022 během období pandemické krize 2020 až 2022 sice ukazují jistý pokles spotřeby ropy, ale nic nenaznačuje, že by tím zároveň došlo i k poklesu výdajů na zabezpečení jejich dodávek. Co se pak týká Číny, Japonska i Jižní Koreje, tak dle databáze vojenských výdajů SIPRI státy Asie a Oceánie své vojenské náklady mezi lety 2014 až 2021 dokonce pozvolně navyšovaly.³⁵³ Lze tedy logicky předpokládat, že část těchto nárůstu směřovalo k zabezpečení jejich národních dodávek ropy a zemního plynu po moři. V tomto období se také Jihoasijské státy postižené rozvíjející se obstrukční teritoriální politikou Číny začaly dovolávat mezinárodní pomoci ve věci prosazování práva svobodné navigace. Při aplikaci tzv. pokojného a mírumilovného průplavu pobřežními vodami se pak všichni účastníci tranzitu Jihočínským mořem dovolávají práva na pokojné proplutí, což je dle čl. 17 a 19 UNCLOS princip mořského práva, podle kterého mají lodě libovolného státu dovoleno proplouvat pobřežním mořem jiného státu. Číně se to však nelíbí, neboť čínská geopolitika se ustálila nad již diskutovaným paradigmatickým linie devíti přerušovaných čar, na jejímž základě si Čína vytyčené mořské území nárokuje jako vnitřní vody³⁵⁴ svého státního území. Tím se pak domáhá zvýšené jurisdikce i práva silnější kontroly nad průplavem tímto svým unilaterálně deklarovaným územím. V Jihočínském moři se tedy již dlouhodobě objevují podobné tendence jako u snahy států kontrolovat lodní dopravu proplouvající Severní mořskou cestou podél Ruska a Severozápadní cestou nad Kanadou.³⁵⁵ Čína je zde tedy daleko větší hrozbou než místní piráti.

Ostatním státům tato politika začíná činit nemalé obtíže, obzvláště při jejich snahách využít tamní přírodní zdroje. Státy jako Filipíny³⁵⁶ nebo Brunej či Malajsie jednoduše ale nemají dostatečnou kapacitu materiální moci ani geopolitické relevance, aby Číně efektivně vzdorovaly. Opět sem tedy vstupuje potenciál využití západního vlivu a amerických námořních kapacit. Čína je však typickým regionálním hegemonem se strachem z jakékoliv revize nastavené struktury panujících mezinárodních vztahů, který ve své geopolitice nemůže

³⁵³ Viz <https://www.sipri.org/databases/milex> nebo také <https://milex.sipri.org/sipri>.

³⁵⁴ Režim vnitřních vod dle UNCLOS je neobyčejně komplexní soubor výjimek umožňujících domácímu státu nad svými přístavy, zálivy, ústím řek, vodami mezi souostrovím i mořem podél pobřeží až po linii odlivu uplatňovat tvrdší pravidla. Pobřežní stát má plnou suverenitu nad svými vnitřními vodami, téměř jako by byly součástí jeho vnitrostátního území. Může z nich tedy vyloučit plavidla plavící se pod cizí vlajkou a dokonce se na vnitřní vody nevztahuje ani právo pokojného průplavu s výhradou práva vstupu plavidel v nouzi.

³⁵⁵ Dále viz FÉRON, H. *A New Ocean: The Legal Challenges of the Arctic Thaw*. San Francisco: Berkeley, University of California, 2018. *Ecology Law Quarterly*, Volume 45, No. 1, 2018. eISSN 0046-1121.

³⁵⁶ Blíže viz NAPANG, M. at al. *Contesting Views of the Philippines and China over the Nine-Dash Line in the South China Sea*. Seoul: Yijun Institute of International Law, 2019. *Journal of East Asia & International Law*. Vol. 12, No. 1, 2019. eISSN 2287-9218.

akceptovat USA jako případného protagonistu nečínských zájmů. Rozšiřování americké sféry vlivu jde navíc vždy ruku v ruce s rozvojem panregionálních aliančních vztahů, přičemž jak zástupné asijské války³⁵⁷ ukázaly, tak Američané mají navíc vždy tendenci vtahovat do bezpečnostního dění i státy z jiných regionů. USA tak činí pomocí aliančních dohod, dodávkami zbraňových systémů, výstavbou vojenských základen či vznikem bezpečnostních společenství. Příkladem lze uvést AKUS, což je bezpečnostní pakt mezi USA, Austrálií a Velkou Británií vzniklý 2021 za cílem posílit bezpečnost v indo-tichomořském regionu a v případě potřeby také prosazovat bezpečnostní zájmy Západu i v relevantních přilehlých oblastech. Projekce americké moci a ovlivňování slabších zainteresovaných vlád se navíc neomezuje pouze na region Jihočínského moře, ale USA provádí svou globální geopolitiku i ve Východočínském moři a také kolem Japonska a Jižní Koreje. Deyer a Trombetta k této hře velmocí o Dálný východ uvádí, že „jsou zde identifikovatelné tři linie konfliktů: mezi Čínou a USA, Čínou a Japonskem a Čínou a jejími sousedy na jihu i východě. To vše odráží teritoriální spory o oblasti Východního a Jihočínského moře, Thajského zálivu a vod obklopujících Indonésii.“³⁵⁸ Autoři k tomu dodávají, že řada zemí Jihovýchodní Asie prohloubila své vojenské vazby s USA a Japonskem v reakci na již 15 let trvající narůstající počet čínských námořních kapacit a také v reakci na veřejné prohlášení Číny, kdy čínská vláda v roce 2010 otevřeně prohlásila své zájmy v Jihočínském moři za ústřední zájem státu. De Castro k tomu dodává, že tomu předcházela diplomatický incident, kdy na konci roku 2009 napětí mezi Čínou a Vietnamem zesílilo poté, co Hanoj obvinila čínské námořníky z toho, že Čína zadržuje, bije a okrádá vietnamské rybáře. Ti se prý poblíž Čínou ovládaných Paracelských ostrovů pouze snažili najít úkryt před zuřícím tajfunem, když je tam náhle čínské námořnictvo zadrželo.³⁵⁹ De Castro dále uvádí, že v návaznosti na tento incident Čína v březnu 2010 deklarovala Jihočínské moře za jeden ze svých klíčových zájmů, čímž ukázala, že jde o významnou hodnotu její zahraniční politiky, kterou považuje za zásadní, a kterou je ochotna bránit silou. Vláda Čínské lidové republiky přikládá tématice Jihočínského moře takový význam, že její vizi nad celkovým děním veřejně vyhláší a zapojuje i veřejnost.³⁶⁰

³⁵⁷ K tématu války v Indočíně a nasazení Američanů ve Vietnamu viz SYRUČEK, M. *V zajetí džungle: Nejdelší válka 20. století*. Praha: Epoque, 2007, str. 99-227. ISBN 978-80-87087-25-7. K tématu korejské války a západní participace v tomto ozbrojeném konfliktu viz NÁLEVKA, V. *Stalinova hra o Zemi jitřní svěžesti: Korejská válka 1950-1953*. Praha: Epoque, 2009, 41-128. ISBN 978-80-87027-93-6.

³⁵⁸ DYER, H., TROMBETTA, J., M., *International Handbook of Energy Security*. Geltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2013, str. 105. ISBN 978-1-78100-789-1.

³⁵⁹ De CASTRO, R. C. *China and Japan in maritime Southeast Asia: extending their geo-strategic rivalry by competing for friends*. London: Routledge, 2013. Philippine Political Science Journal, Vol. 34, No. 2, 2013. Str. 156. ISSN 0115-4451.

³⁶⁰ Blíže viz Vládní pozice k Jihočínskému moři dostupná na <https://www.fmprc.gov.cn/nanhai/chn/snhwtlcwj/> a k zapojení veřejnosti do milic viz <https://amti.csis.org/the-ebb-and-flow-of-beijings-south-china-sea-militia/>.

Výše zmíněná analýza je účelově zatížena na geografické vlastnosti a geopolitické souvislosti regionu Jihočínského moře, neboť rozmanitost tamních geografických rysů i samotné topografie hranic a ostrovních klastrů se zrcadlí v národní geopolitice všech regionálních aktérů, nejvíce pak Číny. Z geopolitického a dopravně-strategického hlediska se jedná o neřešitelný region, jehož uspořádání je plně teritoriálních nároků, sporných rybolovných práv, úzkých míst, předpokládaných hlubokomořských nalezišť, ostrovních oblastí překrývajících vícero nároků na EEZ a nespočetného počtu dopravně strategických nároků lokálních států. Význam oblasti pro globální obchod pak přenáší místní turbulence, skrze zájmy globálních aktérů a aktivitu TNK, do celé světové ekonomiky. S ohledem na obtížnost tohoto tématu však nebylo možné předložit hlubší analýzu zabývající se problematikou Jihočínského moře, neboť by se tím fundamentálně změnil záběr této předkládané rigorózní práce, která se záměrně snaží vyhnout detailnímu studiu zájmů i aktivit USA, Číny i Ruska. Tyto velmoci totiž práce studuje spíše s ohledem na teoretické uchopení jejich velmocenské politiky a s ohledem na konkrétní teritoriální spory. Autor navíc dané státy používá jako názorově opěrný bod vykreslující antagonické zájmy, agresivní mezinárodní politiku a predátorské tendence ukazující hegemonickou váhu zájmů těchto velmocí, avšak bez konkrétnějších empirických dat. Tvrdá data zde substituoval odborný názor, příklady z praxe a studie relevantních mezinárodních institucí a výzkumných platforem. Hlubší analýza tématu Jihočínského moře by si totiž vynutila natolik rozsáhlou práci s faktografickou základnou týkající se USA, Číny i Ruska, že se autor raději uchýlil k užití odkazů na díla a prokazatelný mediální obraz i odborné studie, kterých bylo k sepsání této sekce používáno (viz poznámky pod čarou).

Ve výše představené studii Jihočínského moře se autor pokusil nazírat na tamní souvislosti pomocí optiky teritoriálních sporů se skrytým surovinovým a dopravně-strategickým potenciálem. Tato práce tedy při pohledu na Jihočínské moře vnímá tuto oblast s důrazem na dvě souostroví, která jsou známá jako Paracelské ostrovy, efektivně kontrolované jen Čínou, a Spratlyho ostrovy s doposud nevyjasněnými nároky ze strany vícero států. Spratlyho ostrovy si totiž v celé jejich velikosti nárokuje Taiwan, Vietnam i Čína, zatímco Brunej, Malajsie a Filipíny si nárokují jejich dílčí části. Na rozdíl od Paracelských ostrovů jsou všichni účastníci sporu o Spratlyho ostrovy na těchto ostrovech fyzicky přítomni, tedy s výjimkou Bruneje (viz dále). Tamní konflikty se tedy vyznačují různými intenzemi i různými fázemi konfliktního cyklu. Otázka okupací a nevyjasněných nároků nicméně umocňuje tense v geopolitické rivalitě nad Jihočínským mořem a vytváří jisté pnutí postihující mezinárodní politiku nejen lokálních, ale také mimoregionálních aktérů. Dopravně obstrukční politika spojená

s výstavbou umělých ostrovů, s agresivním manévrováním ozbrojených plavidel a s omezováním práva svobodné navigace i pokojné plavby totiž působí na celou světovou ekonomiku. Navazující otázky lokální bezpečnosti se navíc zrcadlí v energetické a surovinové bezpečnosti severo-asijských demokratických států, které jsou závislé na otevřenosti dopravních tepen procházejících skrze konfliktní oblasti Jihočínského moře. Bez otevření severních polárních dopravních cest se totiž události obepínající Spratlyho a Paracelské ostrovy stávají zdrojem hrozeb dopravní i energeticko-surovinové bezpečnosti Japonska a Jižní Koreje, přičemž jejich situace je umocněna nízkou úrovní diverzifikace importu strategických surovin a absencí adekvátních kontinentálních produktovodů. Níže předložená analýza dílčích sporů se pro udržení logické provázanosti s výše popisovaným tématem Kurilských ostrovů a polární dopravy snaží zohlednit i japonskou perspektivu místní historie.

3. 2. 1 Klíčové souvislosti teritoriálního sporu o Paracelské ostrovy

Teritoriální spor o Paracelské ostrovy patří mezi tradiční územní spory, neboť i když se část Paracelské oblasti nalézá pod mořskou hladinou, tak Čína se k této oblasti staví jako ke svému území a nikoliv jako k otevřenému moři. Čína se totiž chová jako ostrovní stát a v tomto duchu si dle pravidel UNCLOS vyznačila základní linie pro měření svých teritoriálních vod (viz dále). Vedle již studovaného sporu o Kurilské ostrovy je navíc spor o Paracelské ostrovy podstatně komplexnější a ve své podstatě i mnohem násilnější. V moderní historii sporu se jako výchozí bod současných nároků na tyto ostrovy nejčastěji uvádí vítězství Číny nad Vietnamem, na které navazuje následné úplné opanování ostrovů Čínou. Od roku 1974 je fyzická přítomnost Číny nepopíratelná a postupem času jen vzrůstá počet uměle osídlených ostrůvků a čínských stavebních počinů. Spor o tyto ostrovy je však ještě starší, neboť předchází i vznik současné Čínské lidově demokratické republiky, která byla vyhlášena funkcionáři Komunistické strany Číny dne 1. října 1949. Dle Haytona se uznatelný čínský nárok datuje do roku 1909, tj. dávno před sérií změn, které v Číně během 20. století probíhaly. Na základě historických reálií si ale současná komunistická vláda Číny nárokuje tuto ostrovní oblast na základě ještě daleko starších historických posunů. Stejně jako u teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy, je tedy spor o Paracelské ostrovy také vyplněn historickými argumenty.

Pro svou komplexitu se však následující historická analýza musela zúžit jen na ústřední události, které nejlépe odpovídají potřebám této práce. Z analýzy navíc musel být vypuštěn i záběr zohledňující bohatý jazykový rozměr tohoto sporu, který byl ve výše představeném sporu o Kurilské ostrovy klíčový, neboť zde napomohl lépe pochopit pojmy jako Severní

teritoria, nebo Jižní Kurily. V případě Jihočínského moře však takový záběr výzkumu přesahuje schopnosti autora, neboť jednotlivé ostrovy napříč historií měnily nejen jména a majitele, ale v současnosti jsou také nazývány dílčími jazyky zúčastněných stran. Navíc zde existuje také dosti široká základna historických pramenů opírající se o námořní záznamy a objevitelské i koloniální počiny evropských velmocí, které se o tuto oblast vždy aktivně zajímaly.³⁶¹ Pro udržení jazykové konzistence bude při dílčích jménech užíváno nejčastěji anglických názvů. Jen pro úplnost je však vhodné dodat, že v 21. století jsou ostrovy všeobecně známy pod označením „Paracel“, což je jméno portugalského původu. Pod tímto názvem se navíc Paracelské ostrovy objevují na portugalských námořních mapách již od 16. století a takto tuto oblast také znala i Francie během svého působení ve vietnamském Annamu a v celé Francouzské Indočíně. Celé toto ostrovní území je dnes obsazeno Čínou a tak se čínská strana pokouší o ukotvení nacionalizovaného, avšak z účelového hlediska po-angličtěného názvu „Xisha Islands“. Protože se však část z ostrovů i tamních podvodních útvarů nachází do 200 námořních mil od geografických základních linií Číny i Vietnamu, a protože se o teritoriální dominanci prvně zajímalo Vietnamské císařství již v druhé polovině 15. století, tak je oblast nárokována také moderním Vietnamem,³⁶² který ostrovy nazývá Hoang Sa Archipelago. Vietnam dokonce tvrdí, že i přes své četné státní změny se od 17. až do 19. století všechny vietnamské feudální státy opakovaně ucházely o suverenitu nad ostrovy tím, že sem posílaly flotily, zkoumaly celou oblast, zakreslovaly ji do svých územních map, stavěly zde chrámy a organizovaly rybářské výpravy. Své teritoriální nároky nad oblastí pak ve světle post-japonské koloniální tradice předkládá také Taiwan.

Paracelské ostrovy navíc leží na pomezí výlučných ekonomických zón a bez konkrétních vlastníků nemají dostatečně vyjasněné výsostné teritoriální vody, což značně komplikuje případné využití tamních přírodních zdrojů, ale i samu schopnost oponentů prosazovat suverénní teritoriální jurisdikci nad nákladními plavidly, turisty, rybáři i všemi, kdo se snaží uplatnit právo svobodné navigace a nevinného průplavu či užití všeobecných mořských zdrojů. Obzvláště problematické je zde určování teritoriálních vod, které obecně v duchu dávné tradice dostřelu lodních kanonů sahá 12 námořních mil od linie nízkého stavu

³⁶¹ K historické analýze námořních záznamů a jiných klíčových pramenů před rokem 1948 viz HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. Str. 6 – 37. ISSN 0097-7004. Dostupné z <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0097700418771678>.

³⁶² Zde je příhodné zmínit, že tehdy ve Vietnamu vládla dynastie Lê, které se roku 1428 podařilo ve válce svrhnout čínskou nadvládu v zemi, díky čemuž lze původní historické nároky Vietnamu považovat za autonomní, suverénní počin. Vietnam tudíž popírá čínskou geopolitickou vizi čínského Jihočínského moře a snaží se ji logickými a historickými argumenty vyvrátit. Např. viz <https://vufo.org.vn/Udeniable-history-Hoang-Sa-Truong-Sa-have-always-been-sacred-territories-of-Vietnam-09-323.html?lang=en>.

vody, tj. 12 námořních mil od pobřeží vlastnického státu, měřeno od linie odlivu. Čína se navíc snaží argumentovat konceptem historického nároku na tzv. historické vody (viz kategorie historických nároků UNCLOS čl. 10 a 15) nebo dokonce nárokem vnitřních vod (viz UNCLOS čl. 7 a 8), které v dané oblasti však Číně svět nemůže uznat, neboť akceptací vize vnitřních vod by Jihočínské moře propadlo naprosté kontrole Číny. Ve světle toho, že Čína v oblasti udržuje přes 20 vojenských základen, pak dostávají čínské nároky rozměr jak bezpečnostní hrozby, tak i vyzbrojené plavební obstrukce. U případného uznání vnitřních vod³⁶³ by pak obstrukce i možnost kontroly zdrojů ze strany Číny vzrostla exponencionálně. Vnitřní vody jsou obecně vody uvnitř vnitřní hranice teritoriálního moře, tj. zóny, která leží směrem k pevnině od základní linie, od níž se měří teritoriální moře. Jednoduše řečeno jsou vším od linie odlivu až na pobřeží včetně zátok, specifických zálivů, kanálů, ústí řek a přístavních vod. Mohou navíc existovat bez teritoriálního moře, stejně tak jako teritoriální moře nemusí mít vnitřní vody, což se Číně výborně hodí, neboť některé z okupovaných ostrůvků jsou svými geografickými i topografickými podmínkami natolik specifické, že se u nich koncepce teritoriálních vod nedá nárokovat. Zato však mají Paracelské ostrovy četné laguny se stojatou mořskou vodou, miniaturní zátoky a nejrůznější úzké průplavy. Vnitřní vody navíc mohou zahrnovat slanou vodu i vnitřní sladkovodní či smíšené oblasti na pobřeží, jako přístavy, řeky a jejich ústí do moře. Nezahrnují však vody na pevninském území ani vnitrozemská jezera, neboť hranice vnitřních vod směrem k moři je určena základní linií, od které je teritoriální moře měřeno, přičemž mají ve své podstatě končit pobřežím. Čína tedy sama sebe začala považovat za souostrovní stát, neboť jí zde vyhovují pravidla UNLCOS.

Krásným příkladem vnitřních vod jsou hluboké norské fjordy a velké evropské přístavy. Vnitřní vody totiž také zahrnují vodní cesty směřující do moře, jako jsou splavné řeky, umělé průplavy, průlivy či kanály, a někdy i prostor v malých zátokách vybavených přírodní či umělou hrází. Svou povahou tedy koncept vnitřních vod bohužel nahrává stavbě umělých ostrovů, neboť si tímto procesem Čína může dle libosti vytvářet kanály, průplavy i umělé zátoky a pak si v těchto oblastech prosazovat suverenitu, která se de facto rovná suverenitě státu na pevnině. Dle UNCLOS navíc pobřežní stát může svobodně přijímat jakékoliv bezpečnostní či ekonomické a environmentální zákony týkající se jeho vnitřních vod, nebo

³⁶³ K problematice vnitřních vod z hlediska aplikace tohoto konceptu v mezinárodním právu a v rámci UNCLOS viz <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1968>. Komentáře a vysvětlení jsou dostupné také na stránkách Mezinárodního institutu pro studium mořského práva. Viz <http://iilss.net/what-is-the-meaning-of-internal-waters-in-law-of-the-sea-and-cases/>.

libovolně regulovat využití tamních zdrojů.³⁶⁴ Pokud neexistují dohody o opaku, tak zahraniční plavidla nemají právo průjezdu vnitrozemskými ani vnitřními vodami státu bez svolení domácího státu. V tomto ohledu si Čína kupříkladu nárokuje dokonce i Taiwanský průliv, neboť Taiwan považuje za svou provincii a od 2023 vyostřuje snahu o jeho připojení.

Západ však tyto čínské nároky neuznává a dokonce v oblasti od října 2015 pravidelně svými bojovými plavidly pořádá tzv. Operace práva svobodné navigace (dále jen FONOP dle čl. 87 UNCLOS). Dle Smitha mezi říjnem 2015 a říjnem 2016 spustila Obamova administrativa v Jihočínském moři čtyři operace FONOP. První tři byly navrženy tak, aby otěstovaly a zároveň vyzvaly čínský odpor vůči nevinnému průplavu cizích válečných lodí jejím unilaterálně deklarovaným teritoriálním mořem. Dvě z těchto operací byly provedeny v blízkosti čínských ozbrojených základen na Spratlyho ostrovech a jeden FONOP vyrazil k Triton Island v oblasti Paracelských ostrovů, kde nyní Čína staví další letiště v této oblasti. Čtvrtá vyslaná FONOP měla čelit vůči, Čínou unilaterálně vytvořených základních linií, deklarovaných kolem Paracelských ostrovů a proto směřovala přímo k ozbrojenému Woody Island. Smith dodává, že tento FONOP byl klíčovým projevem nesouhlasu Západu s tím, že v roce 1996 Čína nezákonně zahrnula celou skupinu Paracelských ostrovů jako okruh svých výsoštných vod.³⁶⁵

Ve vodách kolem ostrovů Antelope, Bombay, Drummond, Duncan, Lincoln, Middle, Money, North, Pattle, Quanfu, Robert, South, Tree, Triton, Woody, Yagong ... Island a útvarů South Sand, West Sand, North Reef a Observation Bank je tedy zcela tradiční, že tamní čínské vojenské posádky hlásí cizí ozbrojená plavidla, která proplouvají v jejich blízkosti, tak těsně, jak jen jim to mělčiny a útesy skrývající se pod mořskou hladinou dovolí. Oblast je navíc již od dob evropské koloniální expanze považována za nebezpečné území a past pro námořníky. Postupem času se tedy na dávných námořních mapách vytvořily dopravní trasy, kudy mezi podvodními útvary bezpečně proplouvají všechny lodě navigující touto nebezpečnou oblastí. Na těchto lodních steskách však Čína záměrně rozvíjí své kontroverzní projekty tzv. rekultivace území a bagrování, čímž komplikuje jakékoliv navigaci celou oblastí. Stejný fenomén můžeme pozorovat také u Spratlyho ostrovů (viz dále), kde výstavba již po roce 2013 přesáhla zhruba 13 km² umělých ostrovů. Nelze sice jednoznačně tvrdit, která z oblastí

³⁶⁴ Dále viz US Department of State Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs. *Limits in the sea, No. 150: People's Republic of China: Maritime Claims in the South China Sea*. Dostupné z <https://www.state.gov/limits-in-the-seas/>. Úřad pro oceánské a polární záležitosti si ve svých zprávách klade za cíl zkoumat námořní nároky i hranice pobřežních států a posuzovat jejich soulad s mezinárodním právem.

³⁶⁵ SMITH, J. M. *Freedom of Navigation - A Critical Security Imperative*. In: SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017, str. 17. ISBN 978-81-86818-27-5.

je na tom hůře, ale ze studia dostupné fotodokumentace³⁶⁶ lze usuzovat, že zatímco v Paracelské oblasti se Čína původně zaměřovala spíše na rozšiřování ostrovních hrází a pobřežní expanzi pláží či skalisek za účelem zvětšování stávající ostrovní plochy, tak u Spratlyho ostrovů je výstavba agresivnější. Zde totiž vedle rekultivace atolů vznikají i umělé ostrovy přímo na skaliscích, útesech či mělčinách a v zasypaných lagunách (viz dále). Některé projekty navíc naznačují budoucí výstavbu expandující také mimo oblasti Spratlyho a Paracelských ostrovů, což můžeme pozorovat kupříkladu u Scarborough Shoal ležícího severně od Spratlyho ostrovů. Podoba této mělčiny s útesy a vnitřní lagunou se přímo vybízí k zahrazení okraje a vybudování krytého přístavu uvnitř laguny. I když na této mělčině zatím Čína nevybudoval žádné zařízení, tak prostřednictvím stálé přítomnosti své pobřežní stráže a za pomoci příležitostných plaveb PLAN a námořní milice je od roku 2012 Scarborough Shoal dominován Čínou. Je tedy jen otázkou času, kdy i zde vznikne další umělý ostrov. S nárůstem počtu umělých ostrovů budovaných po celém Jihočínském moři se tedy navigace stává stále obtížnější. Pro svůj vyšší dopravní význam se však FONOP koncentrují spíše na Spratlyho ostrovy a poblíž Scarborough Shoal.³⁶⁷ Přesto ale zůstává situace v oblasti Paracelských ostrovů již dlouhodobě vyhrocená. Čína zde totiž své rozšířené ostrovy již od roku 2012 pozvolna militarizuje. Vojenské stavby se zde pohybují ve velikosti od několika servisních budov až po plně funkční základny s úplnou vojenskou infrastrukturou zabírající většinu ostrovní plochy. Typickým příkladem je Woody Island, ležící na severu Paracelské oblasti.

Tento ostrov je hlavním operačním bodem čínské přítomnosti na Paracelských ostrovech, přičemž tamní vojenská základna je vybavena přistávací dráhou se závěsníky stíhacích letadel, námořním zařízením, leteckými radary, nosiči střel země-vzduch a protilodními řízenými střelami. Přístav pro ponorky, zde zatím potvrzen nebyl, i když letecké snímky oblasti z roku 2017 tuto možnost naznačují a nezávislá média o takové ponorkové hrozbě otevřeně spekulují.³⁶⁸ Woody Island je od roku 1956 okupován Čínou, přičemž po roce 2012 byl podstatně rozšířen o rekultivační počiny a nabagrovanou umělou plochu. Dle údajů z roku 2014 na ostrově žije kolem 1500 stálých obyvatel, což z něj činí jeden z nejvíce uměle osídlených oblastí Paracelských ostrovů, který se mj. stal také destinací Čínou pravidelně

³⁶⁶ Zajímavý pohled na téma přináší nezávislé iniciativy, které se vůči čínským budovatelským posunům snaží zveřejňovat letecké mapy umělých ostrovů, čínské militarizace oblasti i vlastního měření uměle rekultivované plochy. Blíže viz <https://amti.csis.org/island-tracker/china/> a dále <https://www.state.gov/u-s-pacific-islands-country-summit/> a <https://www.csis.org/analysis/flexible-response-deter-south-china-sea>.

³⁶⁷ O Scarborough Shoal viz PRATHIBHA, M. S. ed. *East Asia Strategic Review: China's Rising Strategic Ambitions in Asia*. New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses, 2018, str. 88, 100, 208. ISBN 978-93-86618-65-8 a dále také viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 145-146. ISBN 978-0-241-47234-7.

³⁶⁸ Viz <https://international.thenewslens.com/article/75253>.

organizovaných turistických zájezdů. Civilní populace je zde používána jako štít, neboť od roku 2016 je na ostrově funkční zařízení na odsolování mořské vody, pošta, škola i nemocnice.³⁶⁹ V říjnu 2020 byl na ostrov instalován experimentální generátor vlnové energie od společnosti ExxonMobil a téhož roku byla na ostrově zaznamenána bojová letka minimálně osmi čínských stíhacích letounů. Zároveň si však na ostrov můžeme koupit zájezd.

Přítomnost stíhacích letounů s rychlou reakční dobou v oblasti Paracelských ostrovů je obzvláště závažným narušením křehkých vztahů v regionu, neboť od roku 2016 je ostrov osazen také útočnými raketami, což z něj činí universální vojensky-strategický bod kombinující elementy jak obrany, tak i případného útoku. Gerstl a Strašánková k tomu dodávají, že „...v únoru 2016 rozmístila Čína na Woody Island v Paracelské oblasti rakety země-vzduch. V souladu s tím také existují spekulace, že Čína v Jihočínském moři dokonce plánuje vyhlásit tzv. identifikační zónu protivzdušné obrany, která je podobná té kontroverzní a již umístěné ve Východočínském moři.“³⁷⁰ Woody Island je tudíž jedním z nejmóraznějších příkladů čínské geopolitické strategie v Jihočínském moři, při níž si Čína počíná až neobyčejně směle. Peking si přitom postupem času ověřuje, že v případě ostrovních území je nejpřihodnějším přístupem predátorského geopolitického expansionismu tzv. salámová metoda. Čína se stala dominantou regionu nikoliv na základě vyřešených teritoriálních nároků, ale doslova plátek po plátku, ostrov po ostrovu³⁷¹ oblast ovládla. Efektivita takové plíživé metody se v dobách studené války obávalo i tehdejší NATO, neboť již tehdy vznikla obava, že pozvolná expanze ze strany SSSR by nemusela v postižených státech vyvolat ochotu otevřené války a nakonec by Sověti získali nová území. V případě Jihočínského moře je však salámová metoda ještě o poznání efektivnějši, než tomu mohlo být v poválečné Evropě, neboť evropské státy mají dlouhodobě stabilní a relativně dobře vyznačené hranice,

³⁶⁹ Viz <https://www.rfa.org/english/news/china/woody-jets-07172020145710.html>.

³⁷⁰ GERSTL, A., STRAŠÁKOVÁ, M. ed. *Unresolved Border, Land, and Maritime Disputes in Southeast Asia. Bi- and Multilateral Conflict Resolution Approaches and ASEAN's Centrality*. Boston: Brill Publishers, 2017, str. 191. ISBN 9789004312180 (electronic bk.).

³⁷¹ Modus operandy salámové metody Číny v Jihočínském moři fungoval jako pasivně agresivní zábor kousek po kousku, za použití nástrojů měkké i tvrdé síly uplatňovaných pro pozvolnou expanzi pozvolna ovládaného území, která trvá, dokud nenarazí na adekvátní odpor. Aktivity jsou malé, pozvolné, obtížně viditelné a proto větší události jako umístění ropné plošiny vybočují z této plíživé metody. Zde tudíž můžeme spatřovat i možný důvod dosavadního nízkého počtu otevřených hlubokomořských vrtů. Na nebezpečí salámové metody upozorňoval již Scott Snyder v polovině 90. let. Viz SNYDER, S. *The South China Sea Dispute: Prospects for Preventive Diplomacy. A special report of United States Institute of Peace*, 1996. Str. 8. Bez ISBN. Dostupné na <https://www.usip.org/publications/1996/08/south-china-sea-dispute-prospects-preventive-diplomacy>. Efektivita daného postupu je dnes již nesporná, a protože Číně v 21. století projde opravdu hodně excesů, tak vývoj nastavené geopolitické dominance i pozvolné teritoriální expanze Jihočínským pokračovala řadu let. Pandemická krize a následné výpadky dodávek zboží otřáslы světovou ekonomikou natolik, až tento stav jasně ukázal, že Západ se bez čínských továren a tamního zpracovatelského produktu již neobejde. Ekonomické vztahy s Čínou umožnil Číně zneužívat paradigma zaběhnuté spotřební ekonomiky Západu a řadu let konat dle své libovůle.

zatímco na otevřeném moři se monitoring oblasti i samotná demarkace fyzických hranic provádí relativně obtížněji.

Na tomto čínském postupu je také důležité zdůraznit, že Čína si de facto nikterak nenárokují vodní plochu, ani mezinárodní úžiny či otevřené moře, jako tomu je v případě Ruska a Kanady u dvou ze tří koridorů trans-polární dopravy. Čína zde opakovaně, pro nevojenská pravidla, proklamuje uznávání pravidel UNCLOS, přičemž však Peking neoblomně tvrdí, že Jihočínské moře, je až po linii devíti přerušovaných čar čínským souostrovím teritoriem. Tamní vody jsou tedy dle čínské interpretace UNCLOS v duchu linie devíti čar vnitřními nebo teritoriálními vodami a Čína sice nechce nikoho omezovat, ale pokud uzná za vhodné, tak nad svým územím hodlá prosazovat právoplatnou suverenitu. Paracelské ani Spratlyho ostrovy tudíž Čína nepovažuje za své zámořské území, ale za své integrální státní území. Suverenita je zde tedy logickým teritoriálním nárokem, kterým Peking argumentuje.³⁷² Kupříkladu Prathibha k tomu dodává, že Čína učinila suverénní nároky pouze na ostrovy a nakreslené linie pobřežních vod, nikoli na otevřené moře jako takové. Ostrovy Dongsha (Pratas), Xisha Islands (Paracelské ostrovy), Zhongsha (Macclesfield Bank, Walker Shoal a Scarborough Shoal) a Nansha Islands (Spratlyho ostrovy) leží po většinou mimo čínskou výlučnou ekonomickou zónu a tak se Čína prostřednictvím výstavby nových ostrovů samozřejmě snaží zřídit vojenské základny napříč celým Jihočínským mořem. Dále Prathibha uvádí, že takový vojenský základ pomáhal Číně snížit riziko v případě možného vojenského střetnutí a také ji i nadále poskytuje možnost kontroly i dominance nad Jihočínským mořem, které je jednou z nejvýznamnějších ekonomických a surovinových tras současnosti.³⁷³

Nastavenému stavu této dlouhodobé teritoriální a geopolitické strategie silně napomáhá geografická podoba Jihočínského moře, obzvláště pak Spratlyho a Paracelských ostrovů. Paracelské ostrovy se skládají z několika výrazných dílčích skupin a podvodních útvarů. Celé souostroví se dělí na dvě hlavní územní formace kvazi-ostrovních klastrů. Zbytek oblasti nabývá podoby mírně vyvýšených ostrůvků, písčín, průplavů, mělčin a útesů. Tyto drobnější prvky jsou však souvisle rozmístěny a táhnout se přes celou délku ostrovů jako propojující řetězce spojující tuto na první pohled nekonzistentní oblast dohromady. Na rozdíl od Spratlyho ostrovů je expanze Paracelských ostrovů navíc relativně užší a koncentrovanější. Obdobně jako Spratlyho ostrovy však nejsou, až na výjimky, ani Paracelské ostrovy vhodným

³⁷² Dále také viz <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/territorial-disputes-south-china-sea>.

³⁷³ PRATHIBHA, M. S. ed. *East Asia Strategic Review: China's Rising Strategic Ambitions in Asia*. New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses, 2018, str. 233. ISBN 978-93-86618-65-8.

místem pro trvalé lidské osídlení. Tamní sídelní útvary, vzniklé či rozvinuté v 21. století, si pro své udržení podmínily budovatelské počiny často vyžadující územní kultivaci, návoz betonu, či bagrování písku z mořského dna. Nepravidelná hloubka místních vod však nevytváří jen ideální příležitost pro závoz a bagrování půdy, ale poskytuje přirozené prostředí bohatě obývané rybami. Z morfologického hlediska ostrovy tvoří jakousi podvodní hradbu, kterou Čína považuje za vnější obrannou linii svého pevninského pobřeží.

Na severovýchodě jsou Paracelské ostrovy tvořeny sérií nízkých a úzkých ostrůvků s písčítými hrázemi, za kterými se rozkládá několik mělkých uzavřených lagun a drobných zálivů spojených skalními útesy. Dominantou první skupiny je již zmiňovaný Woody Island a jeho menší blízký soused Rocky Island. Druhou část Paracelských ostrovů tvoří skupiny ostrůvků a útesů, které jsou i přes svou velikost, až na výjimky, schopny udržet skromnou vegetaci. Tato skupina se táhne od západu až k východu a vytváří srpkovitou strukturu, která ve svém středu uzavírá hlubokou centrální lagunu. Bez rekultivace by však ani tato místa nebyla schopna udržet trvalé osídlení a tak i zde Čína rozvíjí své rekultivační posuny. Další menší útvary a podvodní sedimenty jsou silně ovlivňovány slapovým efektem moře, neboť za jistých podmínek bývají obvykle částečně či zcela skryty pod mořskou hladinou. Na jihovýchodním rohu Paracelských ostrovů se nachází výrazný Bombay Reef, severně od něj pak ležící Bremen Bank a kolem se rozprostírá desítky korálových útesů. Za představení stojí také Lincoln Island se svou bujnou vegetací a bohatými okolními korálovými útesy, který se nachází jihovýchodně od středu celé paracelské oblasti, nebo Triton Island, kde letos Čína začala výstavbu letištní dráhy. Napříč celou expanzí Paracelských ostrovů se však nachází celé desítky menších útvarů, mělčin i nebezpečných průplavů s ostrými podmořskými skalisky, které všechny sice nejsou konkrétně pojmenovány, ale stále pro námořní navigaci představují výraznou hrozbu. Celkem Paracelské ostrovy tvoří 43 konkrétně definovaných celků skládajících se ze 130 dílčích malých korálových ostrůvků či útesů. Všechny z nich byly postupně nárokovány, mnohdy i přejmenovány a během 20. století také opakovaně vyhlášeny za čínské území. S tímto tvrzením by ale Čína hluboce nesouhlasila, neboť jak uvádí Vu Hai Dang,³⁷⁴ tak Čína tvrdí, že byla první, kdo v minulosti objevil, kultivoval a následně pak i jako první uplatňoval jurisdikci, nad Paracelskými ostrovy. Tyto počiny prý dle Číny sahající až k dynastii Han tj. do doby mezi roky 23–220 našeho letopočtu.

³⁷⁴ DANG, V. H. *Disputes between Vietnam and China in the South China Sea: A Legal Analysis*. In: HIEBERT, M., NGUYEN, P., POLING, G. B. ed. *Perspectives on the South China Sea: Diplomatic, Legal, and Security Dimensions of the Dispute. A Report of the Centre for Strategic & International Studies*. London and New York: Wowman & Littlefield, 2014, str. 36. ISBN 978- 1-4422-4032-2.

Krejčí o Paracelských ostrovech uvádí, že se jedná přibližně o 130 malých korálových ostrovů ležících 230 km od pevninské Číny a zhruba 200 km od Vietnamu. Jde o souostroví s celkovou plochou 7,8 km² rozprostřených na ploše 15 tisíc km². Krejčí dále uvádí, že z historického hlediska³⁷⁵ byly tyto ostrovy, nazývané Xisha, tradiční součástí Čínské říše. Také se však o ně prý vždy zajímaly i mnohé evropské velmoci. Kupříkladu Francie uznala dle Krejčího čínské vlastnictví ostrovů již po čínsko-francouzské válce roku 1885. Koncem 80. let 19. století se zde pokoušela silou usadit dokonce i německá flotila. Vlastnictví nad ostrovy tudíž nezůstávalo nemněné, přičemž v roce 1933 svůj zájem o oblast projevila opět Francie, načež prohlásila³⁷⁶ tyto ostrovy za součást Francouzské Indočíny. Poté je však v letech 1938 obsadilo Japonské císařství, které se ve své novodobé imperiální éře pokoušelo o geopolitický expansionismu sahající až do protektorátů a loutkových států rozestých kolem Jávského a Filipínského moře. Krejčí dále vysvětluje, že od roku 1941 byly sice Paracelské ostrovy v rámci japonských kolonizačních posunů prohlášeny za součást japonského Taiwanu, ale po druhé světové válce je Čína opět prohlásila za své území. V roce 1949 dokonce obsadila největší tamní ostrovy silou. Na ostrovy si zároveň dlouhodobě činí nárok i Vietnamci. Po námořní bitvě s Jižním Vietnamem v roce 1974 však převzala faktickou kontrolu nad celým souostrovím Čína, což trvá až do současnosti. Dle Krejčího se pak na tom, že Paracelské ostrovy efektivně ovládá Čína, dodnes nic nezměnilo. A to ani přes opakované ozbrojené střety, jakým byl i další ozbrojený konflikt s Vietnamem, který se odehrál v roce 1988.³⁷⁷

Z historického hlediska se ale autor této práce přiklání spíše k tomu, že Paracelské ostrovy byly původně vietnamské a Čína si vlastnictví ostrovů vykonstruovala na základě opakovaného, účelného mediálního i vědeckého obrazu doprovázeného sérií neústupných geopoliticky expanzionistických aktivit, při jejichž prosazování si Čína počíná predátorsky a zneužívá své hegemónické postavení i absenci skutečného regionálního rivala. O původního lokálního rivala zde totiž Čína přišla podpisem Sanfranciské mírové smlouvy, v níž se post-imperiální Japonsko definitivně vzdalo svých koloniálních i teritoriálních nároků, včetně

³⁷⁵ Symbolem historických nároků je dle Yergina čínský admirál Zheng He, jehož flotila opakovaně brázdila v první třetině patnáctého století Jihočínské moře. Současná komunistická vláda moderní Číny si tuto imperiální historii také účelově připomíná a používá ji jako jeden z argumentů pro své teritoriální nároky v Jihočínském moři. O dávné historii také viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 152-154. ISBN 978-0-241-47234-7.

³⁷⁶ Učinil tak francouzský námořní kapitán Georges Meesemaecker, který s pověřením Francie na jaře roku 1933 vyrazil z francouzské kolonie ve Vietnamu, aby rozšířil francouzská zámořská území o nové klíčové body a zabránil tím Japonsku i ostatním evropským koloniálním mocnostem učinit obdobné teritoriální kroky. Blíže o historii tohoto francouzského kolonialismu ve Francouzské Indočíně viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 136-138. ISBN 978-0-241-47234-7.

³⁷⁷ KREJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 163-164. ISBN 978-80-88260-51-6.

nároků na Spratlyho a Paracelské ostrovy. Dle Hary spor o ostrovy v Jihočínském moři existoval již před druhou světovou válkou, kdy účastníky tohoto sporu byla Čína a dvě koloniální mocnosti, jmenovitě Japonsko a Francie. Vietnam byl pod francouzskou okupací, a dle Francouzů ostrovy patřily pod Annam. Japonsko však anektovalo ostrovy v Jihočínském moři, včetně těch Spratlyho a Paracelských, a to během svých agresivních geopolitických přesunů na jih probíhajících, ještě před vstupem do druhé světové války.³⁷⁸ Hara dále uvádí, že v roce 1939 pojmenovalo Japonsko Spratlyho ostrovy Shinnan Gunto (Nové jižní Souostroví) a podřídilo je generálnímu guvernérovi Taiwanu, který byl japonský, neboť Taiwan Japonsko anektovalo již roku 1895. Zde můžeme spatřovat výchozí bod Taiwanských nároků na Spratlyho i Paracelské ostrovy v Jihočínském moři. Vůči Taiwanské logice však působí chronologie. Čínský nárok z roku 1909 (viz dále), nebo Čínou popírané dávné aktivity Vietnamského císařství, popřípadě také i původní vietnamsko-francouzský nárok na Francouzskou Indočínu totiž předchází taiwanský nárok a dokonce i samotný vznik moderního Taiwanu. Paracelské ostrovy Japonci sice v jistých ohledech znali již dávno, ale fakticky Japonsko prohlásilo Paracelské ostrovy za součást provincie Taiwanu až 31. 3. 1939. V roce 1941 učinilo Japonské císařství Paracelské i Spratlyho ostrovy součástí japonského Taiwanu i s ohledem na správu oblasti. V mezidobí je částečně chvíli okupovala opět Francie.

Hara dále vysvětluje, že po válce se Japonci a Francouzi stáhli z oblasti Indočíny a ostrovy se staly předmětem sporu mezi Čínou a nově vzniklými nezávislými sousedními zeměmi jižní Asie.³⁷⁹ Hara také podotýká, že v poválečném období existovaly dvě Číny³⁸⁰, které si obě nárokovaly čínské území, čímž de facto i Paracelské ostrovy. Vnímáním Jihočínského moře jako svého území si pak komunistická Čína upevňovala existenci i své geopolitické rozpětí.

V této věci autor souhlasí s názorem Haytona o tom, že Paracelské ostrovy jsou vykonstruovaným čínským územím, jejichž vlastnictví si Čína usurpovala svou dlouhodobou

³⁷⁸ HARA, K. *50 Years from San Francisco: Re-examining the Peace Treaty and Japan's Territorial Problems* in HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007, str. 162. ISBN 9780415646789.

³⁷⁹ Ibid.

³⁸⁰ Termín „dvě Číny“ odkazuje na geopolitickou situaci, kdy existovaly dva geopolitické subjekty, z nichž oba se snažily vystupovat pod názvem „Čína“. Mao Ce-tung sice 1. října 1949 v Pekingu vyhlásil Čínskou lidovou republiku, ale Čankajšek ze své pozice na Taiwanu, kam uprchl roku 1948, i nadále trval na tom, že jeho režim je legitimní vládou Čínské republiky a 1. března 1950 dokonce oznámil, že obnovuje své působení ve funkci prezidenta Čínské republiky. Taiwan pak ztělesňovat Čínskou republiku, která sice oficiálně zanikla 7. prosince 1949, ale vláda v Taipei až do vzájemného kompromisu roku 1992 tvrdila, že celá pevnina Číny se skládala z odbojných provincií. Obě strany navíc již od počátku této duality odmítaly vidět Taiwan jako samostatný stát. Pro Čínskou lidovou republiku byl Taiwan separatistickou provincií, nad kterou si Peking dodnes stále nárokuje suverenitu a pro Taiwan existovala jen jedna legitimní vláda, která nad pevninskou Čínou jen ztratila kontrolu. Blíže viz SWIFT, J. *"The Two Chinas": The Palgrave Concise Historical Atlas of the Cold War*. London: Palgrave Macmillan, 2003. ISBN 978-0-333-994047. Dostupné také on-line na doi:10.1057/9780230001183_20.

geopolitickou aktivitou, která však fakticky počíná až od roku 1909, tj. po návratu čínské expediční mise vedené lodí K'ai-pan, která byla následně s doprovodem vyslána ostrovy „znovu“ objevit, zmapovat, nárokovat a případně i obsadit. Následným opatrným politickým manévrováním, ale i vlastní zmatečností a hegemonickou smělostí rodící se predátorské moci, dále odlivem schopnějších koloniálních mocností vyčerpaných válkou a souhrou příhodných náhod odehrávajících se na pozadí turbulentního 20. století dosáhla Čína do současného bodu okupace Paracelských ostrovů. Svou pozvolnou výstavbou, militarizací a umělým, leč účelovým osidlováním navíc Čína zaujala pozici relativně nezvratného záboru okupovaného území. O svých nárocích pak opakovaně přesvědčuje nejen svět, ale i svou veřejnost. Regionální dominace v této oblasti tudíž dosáhla za pomoci plíživé okupace a troufalé výstavby v místech, o jejichž teritoriálním dědictví uvěřila zmanipulovaná čínská veřejnost dříve, nežli má uvěřit zbytek světa. Národní perspektiva laické veřejnosti totiž dnes již dosáhla do bodu, kdy sama čínská veřejnost o svých teritoriálních právech v Jihočínském moři ani nepochybuje.³⁸¹ Hayton v této souvislosti referuje na Andersonův koncept uměle vykonstruované imaginární komunity,³⁸² přičemž zároveň tvrdí, že se v případě čínských představ v Jihočínském moři nejedná ani tak o komunitu, jako o celé imaginární území. Efekt vykonstruovaných představ je podobný. K tomu pak dodá, že jde sice „... o imaginární území, ale zároveň o takové, pro které budou v budoucnu lidé ochotni zemřít. Konstrukce tohoto imaginárního území, tohoto geo-tělesa, se odehrála prostřednictvím mobilizace konkrétních druhů historických důkazů, jakými byly útržky informací a opakované nároky, které posilovaly již dříve existující pocit vlastnického práva. Tento proces pokračuje dodnes.“³⁸³

Mediální obraz, novinové zprávy, nacionalismus a slepě repetitivní citace nároků předkládaných nejen vládou, ale i ze strany čínské odborné a kartografické obce tento vlastnický pocit efektivně ukotvil napříč širší veřejností. Výstavba umělých ostrovů pak celé oblasti dodává iluzorní punc fyzického vlastnictví. Opět se zde tedy jedná o jistý mocenský apetit vládnoucích elit snažících se osidlováním ostrůvků, atolů i útesů nacionalizovat otázku Jihočínského moře a zároveň rozšiřovat svou geopolitickou váhu. Jelikož však celé Paracelské ostrovy, ze své podstaty nikdy nebyly schopny dlouhodobě udržet lidskou populaci, kterou UNCLOS v režimu ostrovů jasně popisuje, tak musela Čína přistoupit k procesu umělé

³⁸¹ K názorům veřejnosti viz <https://www.aljazeera.com/opinions/2015/5/3/chinas-mischief-on-the-reefs>.

³⁸² Viz ANDERSON, B., *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1991. ISBN-13: 978-1-84467-086-4.

³⁸³ HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. Str. 39. ISSN 0097-7004.

výstavby. I na tu však UNCLOS adekvátně referuje v jistém restriktivním duchu, neboť v čl. 60 v bodech 7 a 8 je jasně definováno, že umělé ostrovy, stavby ani bezpečnostní zóny nesmí být zřízeny tam, kde by mohlo dojít k narušení námořních koridorů nezbytných pro mezinárodní plavbu. Dle představy čínských vnitřních vod tu však nejde o plavbu mezinárodním mořem.

Umělé ostrovy, instalace ani stavby nemají dle UNCLOS status ostrovů a kolem nich nevzniká ani žádné teritoriální moře. Jejich existence navíc ani nijak neovlivňuje vymezení stávajícího teritoriálního moře, výlučné ekonomické zóny či kontinentálního šelfu. Dle UNCLOS jsou tedy spíše konstrukcí, kterou si státy ve svých oblastech mohou budovat a chránit, ale nesmí tím omezovat ostatní. Čína je si těchto ujednání dobře vědoma a proto se rozhodla, že pro její geopolitiku bude z hlediska mezinárodního práva výhodnější, pokud vše za linií devíti čar bude považovat za své ostrovní státní území. Samotná podstata UNCLOS je tedy dalším důvodem proč ve věci umělých ostrovů bez práva na existenci výsostných teritoriálních vod začala Čína rozvíjet argument vnitřních vod. Tuto představu se pak snaží dokládat historickými důkazy o expanzi tímto územím. Jihočínské moře prý nepopíratelně ovládá díky sedmi zámořským výpravám Cheng Cheova loďstva již od počátku 15. století.

Ve světle výše představených zjištění je tedy pro úplnost analýzy důležité představit některé klíčové historické souvislosti tohoto vykonstruovaného čínského nároku na Paracelské ostrovy. Zároveň je však důležité také vyzdvihnout fakt, že současné vlastnictví, nalézající se na pomezí násilné okupace, budování imaginárního teritoria a dlouhodobé geopolitické dominance, sice bylo s nejvyšší pravděpodobností uměle vykonstruováno, ale zároveň zde Čína vyvinula takové úsilí, až se Paracelské ostrovy staly čínským teritoriím již jen silou jejího plíživého a neoblomného geopolitického expansionismu opírajícího se o iniciační okupaci. Je tedy zřejmé, že se Čína zabraného území bez boje nevzdá a protože adekvátně silným teritoriálním oponentem zde není nikdo z místních regionálních států daného makroregionu, tak se řešení sporu přelévá do vůle zbytku světa. Do otázky teritoriálního sporu o Paracelské ostrovy se tudíž promítají zájmy i moc vícero účastníků a to nejen z důvodu dopravního, surovinového a strategického významu těchto ostrovů, ale i absencí místního geopolitického rivala. Nepanuje zde stav mocenského vakua, ale stav regionálního hegemonu, který pro svou velikost nemá z řad lokálních států rovného aspiranta na svého případného regionálního konkurenta. Do tamního dění tudíž vstupuje mocenská politika světových aktérů vyvažujících moc Číny. Odůvodnění autor spatřuje ve výše představené teoretické linii, neboť koncept regionální hegemonie a studium mechaniky vyvažování moci Číny zde napomáhá porozumět tzv. velmocenské politice světových mocností. Zářný příklad předkládá Collinův

výzkum³⁸⁴ Singapurské bezpečnosti, v němž se uvádí, že k velkému zděšení Pekingů provedl 21. 10. 2016 americký torpédoborec USS Decatur svůj FONOP³⁸⁵ ve vodách poblíž Čínou okupovaných Paracelských ostrovů. Byla to prý včasná připomínka toho, že navzdory tehdejšímu čínsko-filipínskému sblížení³⁸⁶ je spor o Jihočínské moře složitější, než se navenek zdá. Dle Collina existuje v Jihočínském moři významný rozměr soupeření velmocí, kde Čína i USA tvrdě manévrují za jakoukoliv výhodou. Čínští vůdci si totiž uvědomují, že je to pouze americká armáda, která je zde svou přítomností schopna podkopat snahu námořnictva Čínské lidové osvobozené armády ovládnout celé Jihočínské moře. Collin dále uvádí, že Washington si je naproti tomu zase velmi dobře vědom politické hry Pekingů, neboť pochopil, že Čína si od 90. let za pomoci modernizace a stabilního přílivu investic do svého námořnictva vybuďovala schopnost projekce své moci přes celé Jihočínské moře. Čína si tím dle Collina vybuďovala také schopnost vést omezenou námořní válku. Čína tedy aspiruje na námořní mocnost, která pro zachování iluze vnitřních a teritoriálních vod používá v Jihočínském moři nejčastěji své pobřežní strážce, ale v mezích kontinuuálně buduje vojenské námořnictvo³⁸⁷ a rozvíjí ozbrojené rybářské milice (viz dále).

³⁸⁴ COLLIN, K. S. L. *Singapore's Security Imperatives*. In: SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017, str. 31. ISBN 978-81-86818-27-5.

³⁸⁵ Viz <https://news.usni.org/2016/10/21/u-s-warship-conducts-south-china-sea-freedom-navigation-operation>.

³⁸⁶ V roce 2013 otevřely Filipíny mezinárodní arbitráž s Čínou ve věci čínských teritoriálních nároků v Jihočínském moři. Dne 12. července 2016 sice Rozhodčí soud rozhodl ve prospěch Filipín, ale Čína s rozhodnutím nesouhlasila a tak nastala éra ochlazování vztahů i politických tensí. Stav ukončil tehdy nově zvolený prezident Rodrigo Duterte, který 18. 10. 2016 podnikl vládní návštěvu Číny, jejímž výsledkem bylo narovnání čínsko-filipínských vztahů a příslib vzájemných obchodů ve výši 24 miliard dolarů. K tématice dále viz <https://www.uscc.gov/research/south-china-sea-arbitration-ruling-what-happened-and-whats-next>.

³⁸⁷ Přítomnost čínské pobřežní strážce v Jihočínském moři je silnější než kdy jindy. Analýza od komerčního poskytovatele MarineTraffic (blíže viz <https://www.marinetraffic.com/blog/category/ais-essential-knowledge/>) ukazuje, že čínská pobřežní stráž prováděla v roce 2022 téměř každodenní hlídky dislokované do klíčových oblastí napříč celým Jihočínským mořem. Zvláště vytíženými místy se staly skaliska a mělčiny, na nichž cizí státy rozvíjejí těžební či explorační aktivity. Spolu s čínským námořnictvem a ozbrojenými základnami tak Čína prosazuje kontrolu nad celým územím v rámci své vize linie devíti přerušovaných čar. Obzvláště výrazným rysem je užití kapacit pobřežní strážce raději nežli těžce ozbrojených křižníků čínského námořnictva. Lépe se tím totiž udržuje iluze o pobřežních a vnitřních vodách, ze kterých se pobřežní stráž snaží mirumilovnou cestou odradit cizí námořní element. Ještě před tím, než do hry přijdou útoky prováděné vojenskou silou, se tedy Čína snaží vytvářet argument o dlouhodobých snahách věc řešit za pomoci pobřežní strážce či rybářských milic a nikoliv Námořnictvem lidové osvobozené armády (dále jen PLAN). Nárůst intenzity co do počtu patrolovacích dní a intenzity upozorňování naznačuje pozvolnou eskalaci do bodu, kdy Čína jednoho dne otevřeně nasadí PLAN a pokusí se zjistit, co všechno jí ještě v Jihočínském moři může projít, aniž by vyprovokovala vojenskou intervenci ze strany Západu. Frekvence patrol Čínské pobřežní strážce na Second Thomas Shoal ve Spratlyho ostrovech, kde Filipíny udržují přítomnost na palubě své ukotvené předsunuté základny Sierra Madre (dříve bojové lodi US NAVY a po válce ve Vietnamu předané do služeb Filipín), se exponenciálně zvýšily. Přítomnost Čínské pobřežní strážce se v roce 2022 zvýšila také na mělčinách v Luconia Shoals, která se nachází v nejjihnější části Spratlyho ostrovů, poblíže malajských těžebních operací. Zvedl se počet misí v mělčině Scarborough Shoal, které jsou tradičním lovištěm Filipín, ale Čína je námořní silou opanovala již roku 2012. Filipínami ovládaný spratlyho ostrov Thitu byl v roce 2022 také téměř denně hlídán Čínskou pobřežní stráží upozorňující Filipince na jejich nežádoucí přítomnost. Počet dní, kdy Čína hlídkovala v

Historie konfliktů i válek a bezpečnostních i geopolitických událostí světa však ukázala, že vzniku nové námořní moci vždy v ústrety vyrazí původní námořní velmoci, aby se růst nové potenciálně konkurenční moci pokusily vyvážit, popřípadě ji limitovat. Touto logikou je zároveň zajímavé vnímat i současný růst japonských námořních kapacit, který se ze strany západních velmocí této konstelaci mocenského vyvažování zatím vyhýbá, neboť USA stále ještě vnímá Japonsko jako svého bezpečnostního partnera. Rehabilitace japonské námořní tradice schopné projektovat japonskou moc po moři ale probouzí potenciál vzájemného vyvažování mezi japonskou, ruskou a čínskou námořní mocí, což se stalo tématem jejich vzájemných vztahů. Jihočínské, popřípadě Východočínské či Japonské moře se stává dějištěm soudobých námořních posunů. Participace mimo-regionálních hegemonů i zainteresovaných námořních mocností druhé kategorie, jejichž lodě proplouvají kolem jihočínských ostrovů, tudíž vytváří stav, při němž mimo-regionální státy ovlivňují charakter teritoriálního konfliktu mezi dílčími jihoasijskými státy. Možnou alternativou ztráty takového zájmu zde představuje již zmiňovaná reorientace světové ekonomiky i samotné námořní moci těchto států na oblast Severního ledového oceánu. Tento trend však v nejbližších letech bude teprve nabírat na post-pandemické akceleraci, jejíž intenzitu ovlivní jednak současná válka na Ukrajině, ale také i to, za jak velké obchodní riziko budou zainteresované TNK vnímat ruskou přítomnost v arktické oblasti. Jihočínské moře tudíž s největší pravděpodobností ještě řadu let setrvá významnou dopravní tepnou světové ekonomiky. Ve světle předkládaného výzkumu, zde vedle dopravních obstrukcí způsobovaných umělou výstavbou a militarizací Spratlyho a Paracelských ostrovů, můžeme vnímat ještě jedno potenciální riziko. Vyjma Severní Koreje.

Čínou veřejně proklamovaný surovinový potenciál a její snaha o konstrukci energeticko-bezpečnostního významu ostrovů totiž může z Paracelských ostrovů učinit skutečnost postačující zainteresovaným státům jako důvod k vyhlášení války. Taková válka o proklamované zdroje může navíc propuknout ještě před tím, než se definitivně etablují ekonomické procesy rozvoje arktického regionu, jelikož potenciál by mohl vůči zainteresovanosti mimo-regionálních mocností poskytnout nový argument, proč do takového konfliktu o Paracelské ostrovy nevstupovat. Obzvláště z toho důvodu je tedy důležité představit některé klíčové historické souvislosti, které v případě eskalace konfliktu o Paracelské ostrovy poslouží jako jasné směrodatné vodítko identifikace protagonistů takového válečného konfliktu. Níže vybrané historické události totiž mohou posloužit jako argument,

místech vietnamské těžby ropy a zemního plynu u podvodního korálového reliéfu Vanguard Bank, se zvýšil se ze 142 dnů v roce 2020 na 310 dnů v roce 2022. V roce 2023 pak intenzita opresivních aktivit opět vzrostla.

kterým se národní politické elity Vietnamu, Číny či dokonce i Taiwanu mohou pokusit odůvodnit nevyhnutelnost svého boje o zdroje, ostrovy a dopravní trasy. Následující výzkum byl tvořen s přihlédnutím k mediálnímu obrazu, který poukazuje na stupeň militarizace a politizace daných teritoriálních sporů. Je tedy důležité vyzdvihnout, že zatímco v případě nového vietnamsko-čínského válečného střetu by se na stranu Vietnamu s největší pravděpodobností zdráhaly připojit ozbrojené síly zainteresovaných velmocností, tak u Taiwanu je potenciálně konfliktní stav diametrálně odlišný.³⁸⁸ Taiwanská otázka totiž do případného konfliktu přináší potenciální zainteresovanost Japonska i celého zbytku světa.

S největší pravděpodobností by pak propuknutí takového válečného konfliktu předcházela i série medializovaných sekuritizačních procesů, v nichž by se politické elity zainteresovaných států snažily získat legitimitu pro své nestandardní chování, a v nichž by za pomoci vybraných odborníků i proklamace vyššího dobra a národních zájmů označovaly různá témata spojená s konkrétním teritoriálním sporem za hrozby pro svůj národ. Sekuritizace by zde mohla být průkazným identifikátorem toho, že vývoj směřuje k eskalaci konfliktu a státy se rozhodují nad silovým vyjasněním partikulárních vlastnických nároků u dílčích Paracelských ostrovů, popřípadě i nad revizí celkového stávajícího stavu. Označování hrozeb tematicky spojených s čínskou okupací Paracelských ostrovů, ale i skalisek a mělčin napříč Jihočínským mořem musíme sledovat nejen u lokálních států, ale také u zainteresovaných mimo-regionálních aktérů. Za hrozbu hodnou ozbrojené odvety či použití nástrojů tvrdé síly státu by zde mohla být označena čínská militarizace regionu, nebo také ztráta prostupnosti dopravních koridorů a s ní spojené ohrožení ekonomické i surovinovo-energetické bezpečnosti postižených států. Dopravně-bezpečnostní argument je však vyšší u Spratlyho ostrovů. Dalším bezpečnostním tématem, o jehož sekuritizaci se ve věci Paracelských ostrovů mohou národní sekuritizační aktéři pokusit, se může stát hrozba ztráty přístupu ke strategickým zásobám ryb, či aktuálně probíhající hrozba ztráty suverenity Taiwanu a Taiwanského průlivu. Za hrozbu může být označena také těžba neprávem usurpovaných nalezišť, anexe dalších ostrovů vedená v duchu nekontrolované a nikým neoponované geopolitické expanze Číny, nebo vojenské manévry čínského námořnictva směřující do pobřežních vod Jihoasijských států. Nelze vyvrátit ani případnou sociální konstrukci hrozeb nabývajících podoby případné ztráty suverenity nad vnitřními vodami státu, popřípadě obavy z ohrožení národního kulturního dědictví či dokonce i ohrožení celosvětové námořní bezpečnosti a svobodného

³⁸⁸ V případě eskalace konfliktů v oblasti Spratlyho ostrovů by s ohledem na jejich dopravně-strategickou polohu byla případná zainteresovanost mimo-regionálních mocností podstatně vyšší a potenciál války pravděpodobněji.

mezinárodního obchodu. Kupříkladu ve věci globální námořní bezpečnosti bylo zaznamenáno několik vysoce profilovaných pokusů označit konkrétní ozbrojené pozice Číny, jakými je kupříkladu základna na Woody Island, za hrozbu pro světovou námořní bezpečnost.³⁸⁹ Díky zvýšenému mediálnímu zájmu o oblast Jihočínského moře se toto téma již navíc dlouhodobě pokoušejí jako bezpečnostní hrozbu vykreslit i sama západní média. Populární média se totiž již dlouhodobě snaží potlačit svou roli funkcionální aktéra a získat pozici sekuritizačního aktéra, což je sice vysoce nežádoucí, ale u médií bohužel dosti tradiční jev.

Ve světle výše představené analýzy tento výzkum ve věci teritoriálního sporu o Paracelské ostrovy identifikuje oblasti čtyř následujících historických etap,³⁹⁰ které pro konkrétní účastníky působí jako důvody participace na tomto sporu. Z těchto historických etap zároveň pramení zdroj souvislostí a vlastnických nároků, které působí jako významná překážka zabraňující uzrání tohoto teritoriálního sporu do příhodného okamžiku pro jeho vyřešení:

1) První etapa teritoriálních nároků předchází 20. století, neboť se svým počátkem datuje až do dob vlády vietnamského císaře z Lê Thánh Tông a z dynastie Lê. Tato dynastie vládla ve Vietnamu od roku 1428, přičemž pod její dynastickou vládou, i přes krátkou změnu vlády, prováděl Vietnam až do roku 1789 sérii komerčních aktivit koncentrovaných napříč ostrovy Jihočínského moře. Vedle objevitelských počínů a obchodních plaveb byly v oblasti dnešních Paracelských ostrovů vedeny pravidelné rybářské výpravy s cílem získávání mořských produktů i četné záchranné akce potopených lodí. Zájem o ostrovy trval až do roku 1845, kdy vietnamský císař Gia Long vyslal k ostrovům své námořnictvo s úkolem, aby obeplulo

³⁸⁹ Příkladem globální zainteresovanosti mimo-regionálních aktérů je také pozice Evropské unie vyjadřující se k otázkám bezpečnostního dění v Jihočínském moři: „*Pokud jde o Jihočínské moře, tak EU má poměrně silnou úroveň angažovanosti v tamních námořních otázkách ... EU je v oblasti bezpečnosti Asie velmi zúčastněnou stranou, neboť jakýkoli významný bezpečnostní incident v Asii by přinesl vážné důsledky pro hospodářské i bezpečnostní zájmy Unie ... EU se proto aktivně účastní spolupráce v oblasti námořní bezpečnosti, ... což je pochopitelné, vzhledem k rozsahu obchodu členských států EU, který těmito vodními cestami prochází. Zvyšování regionálního napětí související s nárůstem čínských ozbrojených prvků v Jihočínském moři, jako je umístění protilodních řízených střel a raketových systémů země-vzduch na třech čínských základnách, naznačuje, že navzdory přání Unie nezapojovat se, může dojít k tomu, že EU bude nakonec vtažena do regionálního námořního napětí. Což platí i ve věci těžebních vrtů ve sporném Paracelském souostroví, nebo u přistání strategického bombardéru H-6K s jaderným pohonem na Woody Island ...“ Viz GHIASY, R., SU, F., SAALMAN, L. *The 21st Century Maritime Silk Road: Security implications and ways forward for the European Union*. Stockholm: SIPRI, 2018, str. 36. Bez ISBN. Dostupné na <https://www.sipri.org/publications/2018/other-publications/21st-century-maritime-silk-road-security-implications-and-ways-forward-european-union>.*

³⁹⁰ Dále k historickým souvislostem viz SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017. ISBN 978-81-86818-27-5, také viz HARA, K. *50 Years from San Francisco: Re-examining the Peace Treaty and Japan's Territorial Problems in HARA, K. Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415646789 a také HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. ISSN 0097-7004.

ostrovy, vypracovalo detailní mapy oblasti a provedlo monitoring aktivit na tamních námořních trasách. Na základě zprávy námořní úkolové jednotky Hoàng Sa Phạm Quang Anh, císař Gia Long roku 1816 oficiálně vyhlásil svou suverenitu nad zkoumanými ostrovy. Na několika z vhodných ostrovů zde byla zasazena vietnamská císařská vlajka a námořníci provedli tradiční ceremoniál, obdobný tomu jakým západní koloniální mocnosti za dob koloniální éry mapovaly své teritoriální objevy. Císařský nárok zahrnoval také část souostroví dnešních Spratlyho ostrovů. Suverenita nad ostrovy se však změnila následkem zformování Francouzské Indočíny, která se k roku 1887 sestávala z Tonkinu, Annamu, Kočičíny a Kambodže. Po paralelní čínsko-francouzské válce byla v roce 1887 mezi Francií a Čínou podepsána čínsko-vietnamská hraniční úmluva. Dle Číny připadly podpisem této úmluvy ostrovy Číně. Francie i Vietnam však tvrdí, že smlouva z roku 1887 ve skutečnosti pouze objasnila námořní hranici v Tonkinském zálivu a upřesnila otázky pozemních hranic mezi Vietnamem a Čínou. Vlastnictví Paracelských ostrovů tato smlouva prý nikterak neovlivnila, neboť dle Francie byly ostrovy již územní součástí francouzské kolonie Annam. K utvrzení francouzského argumentu napovídá i to, že Francie oficiálně získala kontrolu nad Annamem a plně zavedla francouzskou koloniální nadvládu ve Vietnamu podepsáním řady smluv s čínskou i vietnamskou vládou ještě před rokem 1887. Mezi zásadní důkazy zde patří smlouva z Hué z roku 1884 a Tientsinské dohody z roku 1885. Kupříkladu dle čl. 2 Tientsinské dohody se dokonce deklaruje, že Čína je donucena zastavit jakékoliv nároky na suverenitu Vietnamu i jeho území. Francouzi tudíž ovládnutím Indočíny převzali kontrolu i nad Paracelskými ostrovy, neboť ty byly pod správou dynastie Nguyễn, vládnoucí v Annamu.

2) Druhá etapa předcházela období obou světových válek. Hayton tvrdí, že počátkem 20. století si byla vládnoucí čínská dynastie Qing vědoma svého pobřeží, ale přitom nijak nepřebírala ani nevykazovala žádnou odpovědnost za ostrovy vzdálenější víc, než jen několik mil od svého pobřeží. Počátkem 20. století, tedy před rokem 1907 prý nebyl nárok na Paracelské ostrovy ze strany Číny nikterak prosazován. Zájem o ostrovy se změnil díky výpravě čínského servisního a monitorovacího křižníku K'ai-pan, který byl čínským místokrálem vyslán prozkoumat zvěsti o malém, ale zdrojově bohatém ostrově uprostřed paracelských korálových útesů. Když se křižník K'ai-pan dne 15. dubna 1909 vrátil do přístavu v Hong Kongu, tak zde dovezený objev způsobil mezi prostým lidem nemalý údiv a zájem. Posádka se prezentovala nákladem obrovských ulovených želv a důstojníci lodi hlásili, že objevili celkem sedm ostrovů, které byly pokryty kokosovými palmami. V dubnu téhož roku místokrál sloužící dynastii Qing nařídil dvěma námořním intendantům, aby

zorganizovali úplnou inspekci paracelské oblasti, načež byla zformována oficiální delegace, jejímž cílem bylo vznesení formálního nároku na tyto ostrovy. V květnu 1907 vyrazila kartografická a zeměměřická výprava, o níž Hayton tvrdí, že „jejím účelem bylo prozkoumat a případně kolonizovat ostrovy, aby se tím v budoucnu odstranily jakékoliv pochybnosti o vlastnictví těchto ostrovů.“³⁹¹ Hayton dále uvádí, že ze strany qingských úřadů bylo vynaloženo nemalé úsilí na propagaci odvahy postavit se zahraničním hrozbám a světu veřejně vyhlásit, že si Čína nárokuje suverenitu nad ostrovy. Malá flotila třech lodí byla pro tyto účely vybavena dokonce i rádiem se zahraničním technikem, který otevřeně úspěchy cesty vysílal do éteru a průběžně podával zprávy čínskému tisku. Tato flotila vyplula z města Guangzhou dne 14. května 1909. Po zastávce v Hong Kongu plavidla pokračovala dál a flotila zamířila do paracelské oblasti. Během cesty pak velitel Li Zhun nad několika ostrovy vyhlásil čínskou suverenitu. V tradici západních koloniálních mocností byl použit obřad obsahující salvy z lodních děl, vyvěšení vlajek a také pojmenování ostrovů v národním jazyce. Jedním z takto nárokováných ostrovů se stal i japonský Paratas, u kterého však musel čínský místokrál dodatečně vyjednat ústupky vůči japonské vládě, která některé oblasti dlouhodobě využívala. Společně s paracelskou oblastí tedy tato výprava zabrala také ostrov Dongsha (Paratas) ležící jihovýchodně pod Hongkongem. Jak uvádí Hayton, tak na základě článku z japonského týdeníku *Japan Weekly Chronicle*, Oct. 21, 1909: “Settlement of the Pratas Island question” bylo zjištěno, že při jednáních o ostrov Paratas japonská vláda dne 11. října 1909 formálně uznala čínskou suverenitu nad tímto ostrovem i okolními útesy. Čína musela ale Japonskému císařství zaplatit 160 000 stříbrných dolarů jako náhradu za konfiskaci jeho investic a Japonci zase museli vyplatit 20 000 dolarů za zničení čínské rybářské svatyně.

Ostrov Paratas sice formálně není součástí souostroví Paracelských ostrovů, ale pro budoucí čínskou dominanci Jihočínského moře bylo jeho získání klíčovým bodem, od kterého mohla Čína začít argumentovat tím, že Japonci postupně o oblast ztráceli výsostný zájem a oblast později okupovali silou. Na základě svých teritoriálních úspěchů se pak Čína pokusila rozvinout četné hospodářské aktivity, ale nevyšlo jí to a z oblasti se Číňané na čas stáhli. Hayton uvádí, že i přes četné žádosti mezinárodních dopravců žádajících o stavbu majáků v tomto nebezpečném regionu, Čína nic neudělala. Navíc dle Haytona nechala Japonce z Taiwanu zase ostrůvky bez omezení používat a postupně se propadla do vnitrostátních turbulencí, následné občanské války a pozvolné změny vlády i režimu. „*Teprve když byla jižní*

³⁹¹ HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. Str. 11. ISSN 0097-7004.

vláda na pokraji znovusjednocení Číny, tak tehdy začaly úřady Guangdongu znovu uvažovat o ostrovech. V únoru 1928 svolali představitelé Guangdongu konferenci a pověřili profesora Shena z univerzity Sun Yat-sen v Guangzhou, aby prošetřil situaci na Paracelských ostrovech ... Shen Pengfeiovy zprávy byly publikovány v univerzitním tisku Sun Yat-senské university již v roce 1928. Jednalo se o (mnoho set stran textu publikovaných jako) návod na rozvoj ostrovů a na ochranu čínské suverenity nad nimi. Tyto zprávy otevírá Shenovo sebevědomé prohlášení, že souostroví Paracel je nejjihnější územím naší země (tedy Číny)."³⁹²

3) Třetí etapou je velmi zmatečná éra počínající francouzskou okupací Indočíny a končící sérií následků způsobených podpisem Sanfranciské mírové smlouvy, v níž se Japonsko vzdalo Paracelských ostrovů i svých ostatních předválečných a válečných koloniálních nároků. S koncem japonského post-imperiálního teritoriálního dědictví, se navíc během této etapy pokusily Paracelské ostrovy nárokovat jak obě Číny, tak i Jižní Vietnam. Tato éra je díky druhé světové válce a nastupující studené válce natolik konfliktní, turbulentní a zmatečná, že pro její představení je nejvhodnějším nástrojem časová osa událostí. Vše počíná 13. dubna roku 1930, kdy kapitán francouzské válečné lodi Malicieuse anexí šesti větších ostrovů formálně zabral Spratlyho ostrovy ve jménu Francie. V této souvislosti je dobré podotknout, že ze studia historických pramenů vyplývá jistá zmatečnost dobových mocností i samotné Číny o tom, kde končí jeden pás ostrovů a začíná druhý. Mezi oběma souostrovími navíc leží dnes také Čínou nárokovávané Zhongsha Islands, o kterých Západ tvrdí, že se vůbec nejedná o ostrovy, ale o mělčiny, atoly a potopené útesy známé světu pod jménem Macclesfield Bank.

Přístup k užívání i prosazování samotného vlastnictví byl také mnohokrát v historii dosti laxní až dokonce zmatečný, což dokládá i to, že 4. prosince 1931 francouzská vláda, vystupující jako koloniální moc Indočíny, formálně protestovala vůči čínským plánům na rozvoj hnojářského průmyslu z guana na Paracelských ostrovech. Zároveň s protestem pak Francie koncem roku 1931 poprvé nad Paracelskými ostrovy formálně vyhlásila svou suverenitu. Francie své konání odůvodňovala na základě dávných počinů vietnamských vládců, obzvláště těch z počátku devatenáctého století (viz výše). V reakci nad francouzským nárokem pak Čína v roce 1932 vyjádřila svůj oficiální protest. Na žádné aktivity ji však nezbývaly kapacity, neboť mezitím japonské síly provedly v září roku 1931 invazi do Mandžuska, odkud posléze

³⁹² HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. Str. 15, 15. ISSN 0097-7004. K původnímu dílu CHEN TIANXI pod souhrnným označením: A compilation of materials concerning the Xisha and Dongsha Islands case. Guangzhou: Guangdong, 1928 jsou vybrané materiály dostupné na <https://searchworks.stanford.edu/view/6537590>.

během první poloviny roku 1933 pokračovaly do severovýchodní Číny. V tomto období schopnost projekce moci pevninské Číny výrazně upadala a japonská armáda po dobytí Šanghaje v listopadu 1937 rychle postupovala celou Čínou, až začátkem prosince 1937 obsadila významné provinční město Nanking. V roce 1938 pak Japonsko vyslalo své okupační síly, aby zabraly Woody Island, na což však obratem reagovala francouzská koloniální zpráva vztyčením vlajek a jiných projevů suverenity napříč celým souostrovím Paracelských ostrovů. V březnu a poté 4. července 1938 poslala vláda Francouzské Indočíny své vojenské jednotky na Woody Island, aby oficiálně nárokovaly Paracelské ostrovy jako součást francouzského protektorátu Annam. Stav francouzské suverenity však nevydržel, neboť v období od konce března až do 23. dubna 1939 vyhlásilo Japonsko svou suverenitu nad Paracelskými ostrovy a ostrovy unilaterálně deklarovalo jako součást své provincie Taiwan. V reakci na to pak v červenci 1939 Francie znovu re-anektovala Paracelské ostrovy a začlenila je pod správu Thua Thiên v provincii Annam. V roce 1941 však opět ostrovy re-anektovalo Japonsko a učinilo je integrální součástí Taiwanu, jako své provincie. Až do konce druhé světové války tedy Paracelské ostrovy drželo Japonsko a noví zájemci se objevili až v souvislosti se vznikem socialistického Vietnamu, který roku 1945 získal nezávislost na Francii. Během války francouzské i japonské okupační síly udržovaly permanentní přítomnost na Woody Island, který se tímto stal ikonickým centrem Paracelských ostrovů.

V roce 1946 Čínská republika vyslala námořní expedici do Jihočínského moře. Expedice měla mj. založit vojenskou posádku na Woody Island, který se nachází v části Paracelských ostrovů známé jako Amphitrite Group. Na to pak v lednu 1947 reagovaly francouzské a vietnamské síly vyloděním v cípu Paracelských ostrovů dnes známém jako Crescent Group. Zde můžeme spatřovat moment dělení tohoto ostrovního území, kdy obě strany se snaží vyhnout ozbrojenému střetu, ale nechtějí ztratit suverenitu nad ostrovy, pročež anektují jiné části téže ostrovní skupiny. I přes zjevnou obavu z otevřeného střetu s Francií však 18. ledna 1947 Čínská republika reagovala prohlášením nároků na celé Xisha Island, které začlenila pod svou provincii Guangdong. Je důležité upozornit, že tak čínská vláda učinila ještě před rozdělením své země na dnešní Taiwan a komunistickou Čínu. Zároveň pak téhož roku nechala vypracovat mapu s tečkovanou linií ve tvaru písmen „U“, dnes známou jako linii devíti či také jedenácti čar. Roku 1947 tedy počíná novodobá éra nároků poválečné Číny, která si začíná nárokovat celé Jihočínské moře včetně Spratlyho a Paracelských ostrovů. Téhož roku zároveň čínské jednotky krátkodobě obsadily Woody Island, s cílem vyblokovat tím případné francouzské nároky. Ty totiž mezitím z oblasti nezmizely, neboť se přítomnost francouzsko-

vietnamských spojených sil přesunula na Pattle Island. Jako je Woody Island dominantou Amphitrite Group, tak Pattle Island je zase největším ostrovem Crescent Group. Dělení oblasti opírající se o kontrolu ikonických ostrovů je zde tudíž zjevné již tehdy, neboť ač je Pattle Island menší, tak dle UNCLOS jej lze považovat za řádný ostrov. Roku 1932 na ostrově Francouzi postavili maják a v roce 1937 dokonce i meteorologickou stanici, čímž ostrov získal na významu. Od roku 1974 jej okupuje současná Čína, ale Vietnam by jej chtěl zpět.

Koncem 40. let se situace ještě více zkomplikovala, neboť v návaznosti na ukončení japonské okupace Indočíny propukly napříč pobřežními oblastmi politické změny. Následkem stažení japonských sil z Číny a Vietnamu se region dříve ovládaný Francií ponořil do chaosu občanských válek. V letech 1945 až 1954 došlo k rozdělení Vietnamu. Když pak roku 1948 utekly opoziční síly Čínské republiky na Taiwan a v roce 1949 Mao vyhlásil vznik Čínské lidové republiky, tak nastalo období dvou Čín. V návaznosti na první válku ve Francouzské Indočíně, která trvala od 19. prosince 1946 do 20. července 1954, zde navíc vznikl prostor, který postupně začala zaplňovat komunistická Čína. Ta se však v počátku koncentrovala výhradně na Woody Island. Tento ostrov síly Čínské lidové republiky sice okupují již od roku 1949 a před tím zde dokonce byly i jednotky Čínské republiky, ale Číně, tak jak ji známe dnes, trvalo ještě řadu let, než se jí na ostrově povedlo ukotvit svou permanentní přítomnost.

Dnešní stav je v mnohém jakýmsi odrazem původních snah Vietnamu rozdělit oblast, aby jim zůstala kontrola nad alespoň nějakými ostrovy. Souostroví Paracelských ostrovů totiž nebylo ani tehdy vlastněno jen jednou ze stran, neboť Pattle Island, dominantu Crescent Group tehdy stále ještě okupovala Francouzská Indočína. Jejím nástupcem se po vyhlášení nezávislosti v roce 1956 stal Jižní Vietnam, který však již 7. července 1951 využil zmatků kolem duality Číny a začal si oficiálně nárokovat celé souostroví pro sebe. Napětí kolem vlastnických nároků nad ostrovy pak pouze vzrůstalo, neboť zatímco komunistická Čínská lidová republika a protikomunistické síly Jižního Vietnamu některé ostrovy fyzicky okupovaly, tak komunistický Severní Vietnam s protikomunistickým Taiwanem do nastalého zmatku prohlásili, že jsou z historického hlediska jedinými legitimními dědici čínských i vietnamských územních nároků. Vznikl tím stav, kdy si Paracelské ostrovy začaly zároveň nárokovat nejen dvě souběžně existující Číny ale i dva samostatné Vietnamy.

Začátkem 50. let nastal nový obrat ve vývoji. Stejně jako u otázky Kurilských ostrovů se i pro Spratlyho a Paracelské ostrovy významným bodem historie stal podpis Sanfranciské mírové smlouvy, v níž se 8. září 1951 Japonsko oficiálně vzdalo suverenity nad těmito ostrovy. Tento

stav byl vůči Čínské republice dodatečně potvrzen ještě 28. dubna čínsko-japonskou mírovou smlouvou. Z důvodů předešlých vietnamských poválečných nároků však při podpisu této mírové smlouvy Čína dodala vyjádření, že změna vlastnictví z Japonska na Čínu se datuje již do roku 1947. S ohledem na politiku jedné Číny a popírání suverenity Taiwanu je otázka uznávání čínsko-japonské mírové smlouvy ožehavým tématem. Současná komunistická Čína tedy raději koncentruje své argumenty do bodu konce války, tj. do období, kdy již byly vyhlášeny podmínky japonské kapitulace. Pevninská Čína se pak navíc začala dovolávat ujednání Káhirske deklarace a Postupimské dohody z let 1943 a 1945, neboť v nich mělo Japonsko oficiálně postoupit ostrovy Čínské republice. Tehdejší dualita Číny zde dle autorova názoru tudíž nahrává teritoriálním nárokům Taiwanu. Ten byl kolem 60. let totiž posledním územím hlásajícím se k odkazu i nárokům Čínské republiky a pevninskou Čínskou lidovou republiku tehdejší vláda v Taipei považovala za separatistické odbojné provincie, nad nimiž jen na čas ztratila kontrolu. Dnešní Čína ale neuznává autonomii Taiwanu a tudíž neuznává ani to, že by mu mohly patřit nějaké poválečné teritoriální nároky, natož odkazy na japonské válečné teritoriální členění ostrovů v Jihočínském moři. Období dvou Čín nicméně dodnes zůstává historickým milníkem pro taiwanské nároky nad Paracelskými i Spratlyho ostrovy.

Závěrem této složité etapy je konec první války v Indočíně z července 1954. Před jejím koncem však stačila Čínská lidová republika provést ještě jeden významný krok upevňující její budoucí dominanci nad regionem. Dne 24. března 1953 zřídila na Woody Island správní členění pro tuto oblast a zařadila pod ní jak Paracelské ostrovy, tak i Spratlyho ostrovy a také ostrovy Zhongsha, dnes známé také pod názvem Macclesfield Bank. S koncem války však neklid ani ozbrojená přítomnost jednotlivých států na ostrovech nevymizela, neboť v poválečném období se v roce 1955 Jižní Vietnam vojensky zmocnil skupiny Crescent Group a Čínská lidová republika zřídila stálou vojenskou přítomnost na Woody Island.

4) Poslední fáze vzniku teritoriálních nároků kulminuje kolem čínsko-vietnamské války, na jejímž výsledku si Čína dodnes nárokuje celou souostroví oblast bez ochoty o čemkoliv jednat. Po ovládnutí Čína dokonce překročila k zakreslení kruhů a základních linií, kterými Paracelské ostrovy rozšířila o teritoriální vody a začala se v dané věci tvářit jako ostrovní stát rozprostírající se na několika souostrovích, mezi kterými jsou vnitřní vody vymezené v UNCLOS místem oprávněné zvýšené suverenity státu. Efektivně tím také posunula svou výlučnou ekonomickou zónu i stávající výsostné (myšleno původní pobřežní) vody, ale pro udržení iluze linie devíti přerušovaných čar raději pokračuje v nastaveném formátu vnitřních

vod, který urputně obhajuje od roku 1996.³⁹³ Bez předešlého vítězství v pohraniční válce s Vietnamem by však Čína takových kroků nebyla schopná, neboť se o podobný krok neúspěšně pokusila již v roce 1958. Pro předkládanou historickou analýzu se tedy rok 1974 stal výchozím bodem, od kterého lze datovat počátek nezvratnosti dnešního stavu čínské militarizované okupace Paracelských ostrovů. Vítězství Číny nad Vietnamem a fyzické opanování Paracelských ostrovů v 70. letech 20. století se navíc stalo i okamžikem budoucích čínských zájmů také nad Spratlyho ostrovy. A protože se mezitím svět díky dvou ropným šokům ponořil do ekonomicko-energetických turbulencí a série následných strukturálních změn světové ekonomiky spojených s relokací výroby do levných ekonomik Asie, tak již tehdy vznikl dnešní stav globálního významu Jihočínského moře, v němž Čína tuto oblast částečně ovládala těsně před tím, než se pro Západ oblast stala klíčovým dopravním mořem.

Co se pak týká Paracelských ostrovů jako součásti Jihočínského moře, tak jejich význam postupem let roste, i když však ani tehdy ani dnes nemůžeme jednoznačně tvrdit, jestli jde o význam převážně dopravně-strategický, vojensko-ekonomický nebo i energeticko-bezpečnostní. Kombinovaný potenciál této ostrovní oblasti však Čínu přivedl k nákladnému a časově velmi náročnému procesu unikátní geopolitické expanze, kterou dosud svět neviděl. Podobný potenciál pak donutil Čínu stejným způsobem vnímat i ostatní útvary v Jihočínském moři, obzvláště pak Spratlyho ostrovy. Nagao k tomu dodává, že „od 50. let, kdy Čína po stažení Francie z Vietnamu dobyla polovinu Paracelských ostrovů, začal Peking dominovat celé pobřeží jihovýchodní Asie. Čína pak obsadila další polovinu Paracelských ostrovů v roce 1974, právě když končila válka ve Vietnamu a Amerika stáhla své jednotky z regionu. Po stažení Sovětů z Vietnamu v roce 1988 se Čína přesunula k útoku na Spratlyho ostrovy.“³⁹⁴

Nastal tím stav, v němž až do současnosti platí, že státy jako Taiwan a Vietnam si tedy de jura nárokují vlastnictví těchto ostrovů, zatímco je to Čína, která je de facto drží silou. Klíčovou

³⁹³ Americký úřad pro oceánské, mezinárodní, environmentální a vědecké záležitosti uvádí, že: „Čínská lidová republika vydala 15. května 1996 deklaráci, v níž vyhlásila rovné základní linie podél částí svého pobřeží. Z těchto přímých základních linií bude Čína měřit šířku svého teritoriálního moře, přilehlou zónu a své další nárokové námořní zóny.... Čína si poprvé nárokovala základní linie ve své Deklaraci o teritoriálním moři, učiněné již 4. září 1958 ... Nebyly však uvedeny žádné konkrétní zeměpisné souřadnice, které by tyto základní body definovaly. Čína si tudíž až deklaráci z roku 1996 nárokuje dvě sady přímých základních systémů. První set čar zahrnuje 49 základních bodů podél útvarů přilehlých k čínskému pevninskému pobřeží ... Druhý systém čar zahrnuje Paracelské ostrovy v severní části Jihočínského moře s 28 základními body, vyznačených kolem celého souostroví.“ Viz United States Department of State Bureau of Oceans and International, Environmental and Scientific Affairs. Limits in the Sea, No. 117, Straight Baseline Claim: China. Bez ISBN. Dostupné na https://findit.state.gov/search?affiliate=dos_stategov&sort_by=&query=Straight+baseline+claim%3A+China.

³⁹⁴ NAGAO, S. *A Japan-India Partnership in Maritime-Asia*. In: SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017, str. 66. ISBN 978-81-86818-27-5.

předehrou tohoto stavu byla 60. a 70. léta 20. století. Dne 15. června totiž komunistický Severní Vietnam deklaroval, že celé Xisha a Nansha Islands jsou historicky čínským teritoriem a světu dobře známé Spratlyho i Paracelské ostrovy tedy náleží spřátelené Čínské lidové republice. Na to reagoval Jižní Vietnam 22. října 1956, když formálně anektoval celé Paracelské ostrovy a zařadil je do své provincie Phuoc Tuy. Jak však napětí mezi oběma Vietnamy pokračovalo, tak ostrovy Jižní Vietnam dne 13. července 1961 raději zařadil pod provincii Quang Nam, která byla vůči ostrovům podstatně blíže nežli původní Phuoc Tuy. V tomto období tedy poklesl počet zájemců o ostrovy na tři. Stav vlastnických nároku však nezůstal neměnný, neboť od roku 1959 až do roku 1975 probíhala druhá válka v Indočíně, obecně známá také jako Vietnamská válka, jejíž výsledek opět dolehl i na vlastnické nároky nad ostrovy. Války ve Vietnamu se účastnily mj. také Spojené státy americké. Ty se však z důvodů rostoucího počtu amerických obětí a nevalného mínění své domácí veřejnosti začaly počátkem 70 let postupně stahovat a v roce 1973 z konfliktu odešly úplně. Válka pak skončila v roce 1975, kdy komunistické síly dobyly centrum Jižního Vietnamu město Saigon, čímž Severní Vietnam fakticky ovládl zbytek země. Obě části země byly oficiálně podřízeny pod jednu vládu Komunistické strany Vietnamu a země byla spojena do Vietnamské socialistické republiky založené počátkem července 1976. Na samotném sklonku druhé války v Indočíně však ještě Jižní Vietnam svedl s Čínou válku o Paracelské ostrovy. Výsledek této války je důležitý až do současnosti, přičemž tento konflikt ovlivnil také i osud Spratlyho ostrovů, neboť jak uvádí De Castro, tak roku 1974 čínské síly vytlačily Jižní Vietnamce z Paracelských ostrovů i severně od Spratlyho ostrovů.³⁹⁵

Do tématu se navíc mísí dopady prvního ropného šoku z roku 1973, neboť objevení ropných ložisek pod Jihočínským mořem na počátku 70. let a vietnamské smlouvy se západními ropnými společnostmi donutily Čínu k válečné reakci již v roce 1974. Právě z toho důvodu Čína vzala Paracelské ostrovy plošným útokem ze vzduchu i vody a převzala kontrolu nad celým souostrovím. Rozhodnou bitvou se 19. ledna 1974 stala námořní bitva, v níž se Jižní Vietnam se svými čtyřmi válečnými loděmi postavil čtyřem starším a menším čínským

³⁹⁵ Viz De CASTRO, R. C. *The Risk of Applying Realpolitik in Resolving the South China Sea Dispute: Implications on Regional Security*. Inha: Center for International Studies, 2012. Inha Journal of International Studies: Pacific Focus, Vol. 27, No. 2, 2012. Str. 271. e-ISSN:1976-5118. De Castro dále uvádí, že potopením tří vietnamských lodí poblíž Fiery Cross Reef pak v roce 1988 Číňané vytlačili spojené vietnamské okupační síly také z Johnson Reef. Obě formace útesů již leží na Spratlyho ostrovech, čímž se čínský geopolitický expansionismus i fyzický zábor oblastí začal posouvat jižněji celým Jihočínským mořem a začal vedle Vietnamu afektovat další regionální státy. De Castro k tomu dodává, že vyhlášením územního zákona, kterým si od roku 1993 Čína nárokuje Jihočínské moře, a díky objevení čínských vojenských struktur na Mischief Reef v roce 1995 byl vyvolán vážný diplomatický spor také mezi Filipínami a Čínou (ibid). Útes Mischief Reef náleží do Spratlyho oblasti a Filipíny jej považovaly za své území, ale již od roku 1994 jej po usurpaci okupuje Čína.

plavidlům. Čína však využila také síly dvou ponorek a letecké podpory, takže bitvu vyhrála. Během bitvy sice Jižní Vietnam požádal o pomoc Sedmou flotilu amerického námořnictva kotvícího u japonských břehů, ale žádost mu byla zamítnuta. Také se posléze pokusil protestovat u OSN, ale Čína využila své právo veta v Radě bezpečnosti OSN, čímž zablokovala jakékoliv mezinárodní protiakce. Od ledna 1974 tedy Čínská lidová republika okupuje Paracelské ostrovy. Nejdříve je podřadila pod provincii Guangdong a později je v dubnu 1988 zařadila pod provincii Hainan, kde zůstaly až do dnes. Postupem let navíc Čína podstoupila rozsáhlou rekultivaci, díky níž fyzicky rozšířila velikost některých ostrovů, skalisek a formací odkrývajících se při odlivu (tzv. Low-tide elevation), čímž se pokusila rozšířit linie pobřeží a tím zvětšit dosah teritoriálních vod a od něj odvíjející se rozsah vnitřních vod. Smith k tomu uvádí, že Čína nakreslila rovné základní linie kolem Paracelských ostrovů a nárokovala si veškerý mořský prostor uvnitř oblasti vymezené za pomoci těchto rovných čar jako své teritoriální vody. Dle Smitha se ale jedná o právo, které UNCLOS uděluje výhradně souostrovním státům, přičemž UNCLOS dokonce konkrétně definuje, že vyvýšeniny viditelné jen při odlivu ani kameny či skály nemohou být vylepšeny na ostrov jednoduše tím, že je pokryjete pískem ze dna oceánu.³⁹⁶

Co se týká chronologie, tak po čínsko-vietnamské válce vznikla 2. července 1976 nová Vietnamská socialistická republika, která si obratem začala ostrovy opět nárokovat pod názvem Hoang Sa Islands. Protože je však již fyzicky okupovala silnější Čína, tak mohla vietnamská socialistická vláda pouze uctít památku odvahy Jižního Vietnamu a pokusit se nalézt jinou cestu jak si vydobýt alespoň nějaká jiná území v Jihočínském moři. Vietnam posléze v roce 1982 Číně oznámil, že rozšířil své správní pravomoci nad těmito ostrovy.³⁹⁷ V květnu 1996 Čína, za pomoci označení různých útvarů nalézajících se napříč okrajovými částmi Paracelských ostrovů, vytvořila 28 základních bodů a propojila je pomocí přímých základních linií, aby si tím vymezila své výsostné teritoriální vody. To však bylo v rozporu s úmluvou UNCLOS z roku 1982, která povoluje kreslit rovné základní linie kolem skupin svých ostrovů pouze jen souostrovním státům. Čína je kontinentálním státem, neboť neodpovídá definici čl. 46 UNCLOS, ve které je určeno, že souostrovní či ostrovní stát je stát tvořený zcela jedním nebo více souostrovími, jehož území může zahrnovat další ostrovy. Takový stát se však musí skládat výhradně z ostrovů a být bez kontinentálního území. Číně

³⁹⁶ SMITH, J. M. *Freedom of Navigation - A Critical Security Imperative*. In: SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017, str. 15. ISBN 978-81-86818-27-5.

³⁹⁷ V 21. století ostrovy Hoang Sa virtuálně patřily do vietnamské municipální jednotky Da Nang.

tudíž dle UNCLOS není dovoleno vytvářet rovné základní linie kolem kterékoli z jejich pobřežních ostrovních skupin. Čínský nárok z roku 1996 nicméně i nadále platí a Čína prosazuje okruh základních linií kolem nejvzdálenějších bodů Paracelských ostrovů. Navíc si nárokuje prostor v Jihočínském moři jako své suverénní vnitřní vody a Paracelské ostrovy považuje za své vnitrostátní souostroví, přičemž ústředním argumentem je zde koncepce linie devíti přerušovaných čar.³⁹⁸ Protože pak UNCLCOS přiznává právo námořních manévřů pouze na otevřeném moři, tj. za linií 12ti námořních mil a mimo vnitřní vody, tak Čína tímto argumentem odmítá do svých výsostných vod pouštět cizí vojenská plavidla. Smith tvrdí, že svým zle zamýšleným tvrzením ohledně dědictví dávných nároků uvnitř linie devíti přerušovaných čar si Čína nárokuje námořní prostor i pravomoci za hranice práv, které jí přiznává UNCLOS. Činí tak navíc nad téměř celým Jihočínským mořem a to ještě na základě takzvaných historických práv, která v jejím podání jsou však také v rozporu s ujednáním UNCLOS. Smith k tomu dodává, že na základě rozhodnutí arbitrážního tribunálu z července 2016 je linie devíti přerušovaných čar považována za neplatnou a v rozporu s UNCLOS.³⁹⁹

Konec 20. století tedy ve věci teritoriálního sporu o Paracelské ostrovy i celé Jihočínské moře přinesl významné změny, jejichž dopady rezonují až do současnosti. Na samém vrcholu 90. let navíc v roce 1999 Taiwan vznesl nárok na celé souostroví Paracelských ostrovů. V prohlášení ze dne 13. července 1999 prezident Lee Teng-hui uvedl, že právně, historicky, geograficky i na základě fyzických skutečností bylo celé Jihočínské moře územím Taiwanu a ostrovy mají být pod taiwanskou suverenitou.⁴⁰⁰ Dodnes však Paracelské ostrovy dominuje Čína a to i přes pokus, v němž se Vietnam vydáním územního zákona v roce 2012 pokusil znovu vymežit své teritoriální hranice zařazením Spratlyho i Paracelských ostrovů do svého správního území. V praxi se jednalo jen o iniciační krok, po kterém mohlo následovat vyhlášení arbitráže, s cílem donutit Čínu přehodnotit své nároky v rámci vymezených

³⁹⁸ V této věci k fenoménu linie devíti přerušovaných čar Gao a Zia vysvětlují, že opakované čínské argumentování nad tím, že linie devíti přerušovaných čar je podle mezinárodního práva oprávněným teritoriálním právem se stalo synonymem, pro nárok na suverenitu nad ostrovními skupinami, které vždy patřily Číně. Na ostrovech v Jihočínském moři i v přilehlých vodách se navíc dle Gao a Zia tento pojem stal také univerzálním nárokem na historická práva na rybolov, plavbu a další mořské aktivity, včetně využívání všech druhů zdrojů. Viz GAO, Z., JIA, B. B. *The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications*. New York: Cambridge University Press, 2017. *American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 1, 2017. Str. 108. eISSN 2161-7953. DOI: <https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.107.1.0098>.

³⁹⁹ SMITH, J. M. *Freedom of Navigation - A Critical Security Imperative*. In: SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017, str. 15. ISBN 978-81-86818-27-5.

⁴⁰⁰ Taiwan uvedl, že Čínská republika byla vždy suverénním státem, nikoli místní vládou, čímž se prezident Lee Teng-hui ve svém projevu ostře vyhranil vůči kompromisu jedné Číny a oživil i původní teritoriální nároky Taiwanu. Blíží k tématu viz <https://www.refworld.org/docid/5278c6d68.html> a k ostrovním nárokům také viz <https://www.nytimes.com/1999/07/13/world/taiwan-president-implies-his-island-is-sovereign-state.html>.

základních linií teritoriálních vod a umožnit Vietnamu přístup do sporných vod.⁴⁰¹ Mezitím ale došlo vůči Číně ze strany Filipín v roce 2013 k iniciaci jiné arbitráže, jejímž cílem bylo zpochybnit nároky linie devíti přerušovaných čar. Jak již ale bylo řečeno, tak rozhodnutí arbitrážního tribunálu z roku 2016 Čína stejně odmítá akceptovat a tak v půlce druhé dekády 21. století počíná závod v budování umělých území. Akcentem těchto počínů se paradoxně nestala pouhá rekultivace Paracelských ostrovů, neboť výstavba se začala koncentrovat spíše na Spratlyho ostrovy a další body v Jihočínském moři, nad nimiž Čína tehdy ještě neměla tak pevnou geopolitickou dominanci. Na to Čína reagovala rozvojem patrol své pobřežní stráže.

3. 2. 2 Teritoriální spor o Spratlyho ostrovy ve vzájemných souvislostech

Na rozdíl od výše představené historické analýzy teritoriálních nároků nad Paracelskými ostrovy, bude ve věci analýzy Spratlyho ostrovů použit jiný přístup a to i přesto, že obě témata jsou natolik provázaná, že se nedají analyzovat jedno bez druhého. K tomuto účelu byla zvolena metoda analýzy s vnímáním podobností a zvýrazňováním rozdílů, přičemž hlavním rozdílem je zde potenciál eskalace konfliktu, který je dle autora u Spratlyho ostrovů o poznání vyšší než u Paracelských ostrovů. Na předešlé analýze se autor snažil vysvětlit, že daný spor nad vlastnictvím Paracelských ostrovů je i přes četné důkazy imanentních hrozeb v podstatě zamrznutým územním konfliktem bez vhodných příležitostí k jeho vyřešení. Historické reálie a současný vývoj zde totiž pro Vietnam a Taiwan působí nejen jako blokáce možného uzrání sporu do okamžiku příhodného pro své vyřešení, ale také jako překážka možného ústupu těchto států ze svých nároků. Okupace oblasti ze strany Číny zde pak zase dozrála do takové úrovně, že již je standardními mírovými procesy nevratná. Tato zjištění nejsou pro řešení obou teritoriálních sporů ničím pozitivním, neboť nejenže Čína zneužívá své predátorské moci a výtobytků dekad pozvolné rekultivační okupace, ale zároveň vytvořila nebezpečný precedent, či dokonce jakýsi návod pozvolné dominance vhodné jako nástroj pro ostatní antagonické režimy a predátorské státy, které se sice bojí Západu, ale zároveň potřebují nějakou oblast pozvolna získat. Čína na příkladu okupace Paracelských ostrovů jasně ukázala, jak může vypadat její geopolitický expanzionismus, pokud nebude nikým včas oponován, tak jako se tomu částečně stalo v případě Spratlyho ostrovů po roce 1974 a 1978. Na rozdíl od Spratlyho ostrovů je tedy pozice Číny na Paracelských ostrovech pevnější. V paracelské oblasti sice dodnes zůstávají některé ostrovní útvary bez dosavadní čínské zástavby (viz dále), zatímco na Spratlyho ostrovech je vždy každý čínský okupovaný útvar doslova útlocitně

⁴⁰¹ Blíže k tématu viz <https://amti.csis.org/vietnams-legal-warfare-against-china-prospects-and-challenges/>.

obestaven čínskou rekultivací, ale Paracelské ostrovy Čína ovládá bezesporu celé, zatímco Spratlyho ostrovy si fyzicky nárokuje a vůči ostatním aktérům usurpuje vícero účastníků sporu.

Možným vysvětlením rozvinuté dominance Paracelských ostrovů jsou geografické faktory jako jejich blízkost vůči pobřeží, které nahrávají čínské geopolitice. Dále pak nemalou roli sehrála také vyhraná pohraniční válka nad Vietnamem a absence americké intervence. K jednání o změně, zde tedy nebyla příhodná situace, neboť bez zásahu mimo-regionálních mocností nastavené podmínky jednoznačně hovoří ve prospěch pokračující čínské nadvlády Paracelských ostrovů. Zároveň však úroveň tamní čínské kontroly působí ostatním státům onen stav bolesti, o kterém hovoří teorie zralosti. Bolest mezi účastníky sporu o Paracelské ostrovy ale není u všech na stejné úrovni. Co se totiž týká konceptu vzájemně zraňujícího patu a vzájemně lákavých příležitostí (viz teoretický základ práce), tak u Paracelských ostrovů platí, že se Čína nenachází v okamžiku stejné úrovně bolesti jako Taiwan a Vietnam, tudíž zde pro ni neplatí stav zájemně zraňujícího patu, který obecně napomáhá k odhalení bodu zralosti sporu a identifikaci příhodných nálad ovlivňujících účastníky i jejich vůli k vyřešení vzájemného sporu. Zároveň také mezi Čínou a ostatními zájemci o Paracelské ostrovy neexistuje vzájemně lákavá příležitost, která by Čínu donutila k přehodnocení své okupace. Čína na Paracelských ostrovech navíc není podobná Rusku ani Japonsku, kteří by ze vzájemné spolupráce na Kurilských ostrovech mohli něco získat. Čína je zde hegemon bez konkurence a jedinou skutečnou hrozbou zde pro ni představuje politika vyvažování moci Číny ze strany globálních mocností, obzvláště ze strany Západu a hlavně USA.

Spor o Spratlyho ostrovy vůči sporu o Paracelské ostrovy vykazuje mnoho společných rysů, neboť Jihočínské moře a jeho historie je provázaným komplexem událostí, nároků i bezpečnostních, dopravních a surovinových otázek. Existují zde ale i jisté rozdílnosti, které mohou způsobit jinou trajektorii budoucího vývoje. Teritoriální spor o Spratlyho ostrovy sice také není o nic blíže svému vyřešení, jako je tomu u ostatních teritoriálních sporů analyzovaných v této práci, ale zároveň je zde pocit bolesti pro většinu účastníků podstatně větší, než u sporu nad vlastnictvím Paracelských ostrovů. Hlavním rozdílem je skutečnost, že Čína oblast nestihla plně ovládnout a ostatní státy mezitím zabraly tolik prostoru, co jen mohly. Jisté indicie navíc naznačují, že se zde státy včetně Číny nacházejí na počátku období budoucího vzájemně zraňujícího patu. Další výstavba umělých ostrovů, degradace oblasti i ekonomicko-bezpečnostní zájmy globálních aktérů budou totiž během následujících dekád podstatně navyšovat náklady na udržování přítomnosti Číny, Vietnamu, Malajsie, Taiwanu, Filipín i Bruneje na Spratlyho ostrovech. Bez objevení lukrativních nalezišť fosilních paliv se

tak ze Spratlyho ostrovů může stát jen jalová geopolitická hra s utopenými náklady, která pouze přinesla nezvratnou degradaci oblasti a neblahé tenze v tamních mezinárodních vztazích. Jediným vítězem zde může být Taiwan, neboť Itu Aba je jeho záložní enklávou.

Pokud opět použijeme teoretický základ práce, tak v případě propuknutí fáze zraňujícího patu musí platit, že nastalý stav již po určitou dobu stranám působil jistou bolest a ta zároveň začíná pro všechny účastníky být v některých ohledech již nesnesitelná. Touto bolestí jsou myšleny náklady, environmentální ztráty, ušlý zisk či socioekonomické a politické tlaky rostoucí napříč domácí i zahraniční společností. K tomu Zartman uvádí, že v určitém okamžiku strany konfliktu začínají hledat cestu ven, neboť zde zpravidla vždy existují hodnoty, které budou motivovat strany k tomu, aby účastníci sporu uznali vzájemná mírová jednání za formát vhodný pro dosažení jejich vzájemných zájmů a cílů.⁴⁰² V určitém ohledu se cílem může stát i prevence vzniku dalších dodatečných nákladů. Dle této teorie by tedy státy měly k řešení sporu a k mírovým jednáním přikročit mnohem raději, než aby dříve dopustily, že situace i tamní stav věcí již dospěl do bodu nezvratné katastrofy. Dle teorie zralosti by taková pomyslná katastrofa měla pro strany sporu být naprosto nepřijatelnou alternativou vývoje tamní situace. Ve věci Spratlyho ostrovů to však zatím neplatí, neboť počínání zainteresovaných států zde během let nabývá nejen na intenzitě, ale i na asertivitě. Jistou změnu mohou přinést plány akcelerace rekultivace i explorační, které zúčastněné strany vyhlásily jako plán počínající rokem 2023.⁴⁰³ Nové náklady mohou přinést novou perspektivu.

V oblasti Spratlyho ostrovů je totiž podstatně výraznější fenomén výstavby umělých ostrovů, který zde navíc o poznání častěji nabývá podoby bagrování a zasypávání útvarů skrývajících se těsně pod mořskou hladinou. U Paracelských ostrovů se zase častěji objevovala rekultivace a zvětšování pobřežních pláží spojená s výstavbou komplexního osídlení, jako například na některých místech u Woody Island, Money Island, Lincoln Island nebo v souostroví Duncan Islands. Paracelské ostrovy mají navíc vícero plně funkčních, vybavených a militarizovaných sídelních útvarů, zatímco u Spratlyho ostrovů se vojenská přítomnost v regionu až na výjimky, jako kupříkladu u základny na Fiery Cross Reef, dorovná námořní silou. Spratlyho ostrovy jsou totiž svým reliéfem nízké útvary těsně pod mořskou hladinou s příležitostnými ostrůvky a kameny, které co do rozlohy sice zabírají podstatně větší plochu Jihočínského moře, ale zato poskytují menší povrchový stavební prostor. Svou polohou jsou

⁴⁰² Viz ZARTMAN, I., W. *The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments*. Baltimore: Taylor & Francis, 2001. *The Global Review of Ethnopolitics.*, Vol. 1, No. 1, 2001. Str. 14. eISSN: 1471-8804.

⁴⁰³ Viz <https://amti.csis.org/almost-everyone-is-drilling-inside-the-nine-dash-line/>

navíc relativně důležitější jak pro světovou dopravu, tak i pro těžbu surovin a tamní rybolov. Na rozdíl od Paracelských ostrovů jsou tudíž Spratlyho ostrovy mnohostranně exponovaným problémem s vyššími globálními dopady, kde surovinový a dopravně strategický podtext tamního sporu může působit jako katalyzátor argumentů i eskalace současných konfliktů s relativně omezenou podobou možných řešení, se kterými by Čína mohla souhlasit.⁴⁰⁴

Na rozdíl od relativně jasné situace panující na Paracelských ostrovech, které si *de jura* nárokuje Vietnam, z historického odkazu zase Taiwan a fyzickou okupací je *de facto* vlastní Čína, tak situace kolem Spratlyho ostrovů je diametrálně odlišná. Zmatek, stres světových dopravců, likvidace přírodních habitatů a nezvratná degradace přírodního bohatství,⁴⁰⁵ překotná výstavba umělých ostrovů, bagrování a přesouvání písku z místa na místo, trhání korálových útesů, excesivní výlov ryb s cílem odradit cizí rybáře z některých lovišť, vlajková strategie územních nároků deklarovaných za pomoci vztyčení státních vlajek, FONOP a účelové patrolování pobřežních stráží, nákladově neefektivní ozbrojené doprovody pro rybářské výpravy, umístování kvazi-ropných plošin tvářících se jako vědecké platformy, proklamace surovinového bohatství i tajná či skutečná těžba z mořského dna, ... to vše jsou reálie formující charakter teritoriálního sporu o Spratlyho ostrovy. Číně se navíc nepodařilo zabrat si Spratlyho ostrovy včas, a tak je problematice tohoto teritoriálního sporu vlastní také i fyzická přítomnost ostatních účastníků tamního teritoriálního sporu. Aktivita vedoucí k opanování této oblasti byly totiž ze strany Číny efektivně rozvíjeny o poznání později, než tomu bylo v případě Paracelských ostrovů. Čínské počínání ve věci Paracelských ostrovů

⁴⁰⁴ K diskuzi nad možným řešením viz HASAN, M., JIAN, H. *Spratly Island Dispute in the South China Sea: Potential Solution*. Soul: YIJUN Institute of International Law, 2019. *Journal of East Asia & International Law*. Vol. 12, No. 1, 2019. eISSN 2287-9218. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.14330/jeail.2019.12.1.08>.

⁴⁰⁵ Umělé ostrovy a pásy vybagrovaného písku se podepsaly na úbytku místní fauny a flóry. Pobřežní vody Číny a Jihočínského moře zaznamenaly od 60. let 20. století snížení celkové rybí biomasy o 90 procent, přičemž do 200 námořních mil od pobřeží a na plážích kolem zabraných ostrovů se vytratila více než polovina pobřežních mokřadů, 80 % korálových útesů a 57 % mangrovových porostů. Jsou to však právě mangrovy a korály, které vytvářejí ekosystém, jenž je domovem až pro 75 % komerčně lovených ryb. Čína svým počínáním odstartovala v Jihočínském i Západočínském moři proces rodící se humanitární katastrofy, protože populace ryb vymírá. Co se týká Jihočínského moře, tak čínští pytláci a lovci obřích škeblí i mořských želv mezitím záměrně ničí útesy poblíž skupiny filipínských atolů v oblasti Spratlyho ostrovů. Trhají části korálových útesů a malé skalní sedimenty, aby našli mořské tvory žijící pod nimi. Přitom však vždy dbají příležitostných upozornění od Čínské pobřežní stráže, která je obratem nasměruje na ty správné útesy. V exponovaných oblastech Jihočínského moře dochází tedy k rozsáhlému ničení biotopů a to obzvláště v místech s cizí výzkumnou činností či v oblastech, které Čína nemilitarizuje. Vznikají tím celé lokality útesů a mělčin bez mořského života, odkud mizí i tradiční rybáři, což však ještě více usnadňuje přestavbu takových mrtvých zón na umělé ostrovy. Ústředním problémem je také absence integrovaného systému správy oceánů, který v jiných místech planety identifikuje chráněné oblasti a omezuje antropogenní aktivitu. Takové procesy Čína odmítá zavést. Blíže k tématu viz CAO, L., CHEN, Y., DONG, S. et al. *Opportunity for marine fisheries reform in China*. Princeton: Princeton University. *The Proceedings of the National Academy of Sciences*, Vol. 114, No. 3, 2017. ISSN 00278424. Dostupné na <https://doi.org/10.1073/pnas.1616583114>. Dále také viz <https://thediplomat.com/2020/07/the-environmental-costs-of-chinas-maritime-ambition/>.

navíc s největší pravděpodobností vybudilo Filipíny, Malajsii i Vietnam k vlastní podobě jejich geopolitického expansionismu, který zde v mnohých případech vyústil ve fyzický zábor skalisek, ostrůvků i mělčin již v letech 1974, 1978 a 1988. Čína tento názor samozřejmě oponuje, ale studovaný stav jasně ukazuje, že Čína má ve věci kontroly nad Spratlyho ostrovy podstatně nižší stupeň dominance, než tomu je u Paracelských ostrovů. Zdroj této situace můžeme spatřovat v rozlehlosti celé ostrovní oblasti, v povaze jejího geografického umístění nebo v relativně pozvolnější akceleraci uplatňování čínských teritoriálních zájmů, která byla méně násilná, než tomu bylo u Paracelských ostrovů. K této věci navíc Hayton uvádí, že „... tomu nebylo dříve než v roce 1948, kdy Čína formálně rozšířila své teritoriální nároky na Jihočínské moře jižněji, přes Spratlyho ostrovy, až k James Shoal. Je zřejmé, že se něco změnilo v letech mezi červencem 1933, kdy vláda Čínské republiky nevěděla, že Spratlyho ostrovy vůbec existují, a dubnem 1947, kdy se rozhodla, že může svou rétorikou „znovu potvrdit“, že nejjihnějším bodem čínského území je (a vždy také byl) James Shoal (u Malajsie)... Zdá se, že se ve zmatku třicátých let a chaosu druhé světové války v myslích čínských úředníků vytvořila „nová“ vzpomínka na to, co se asi nejspíš stalo ve třicátých letech.“⁴⁰⁶ V období před druhou světovou válkou totiž Japonsko i Francie definitivně změnili podobu teritoriálních vztahů v Jihočínském moři. Hayton k tomu dodává hypotézu, že čínští úředníci si nejspíš spletli skutečný protest vydaný vládou Čínské republiky v roce 1932 směřovaný vůči francouzským aktivitám na Paracelských ostrovech (viz výše) s neexistujícím ale jistě zamýšleným protestem proti francouzským aktivitám probíhajícím na Spratlyho ostrovech v roce 1933.⁴⁰⁷

Na Spratlyho ostrovech se navíc všem čínským oponentům jejího současného teritoriálního nároku, vtěleného do podoby linie devíti přerušovaných čar, podařilo zabrat některé útesy a ostrůvky ještě před tím, než tyto státy Čína svou okupací stihla vytlačit tak, jako tomu učinila v případě Vietnamu na Paracelských ostrovech. Při hledání důvodů této disparity mezi Spratlyho a Paracelskými ostrovy lze nacházet odůvodnění v geografické vzdálenosti ostrovů od kontinentální Číny, v rybolovné tradici jihoasijských států, či v revitalizaci země během dlouhého období kulturních revolucí, jejichž vliv trval až do Maovy smrti roku 1976, ... nebo také v americké přítomnosti v regionu. Přeci jen až do 4. července 1946, kdy Filipíny získaly nezávislost na Spojených státech, byl tento region silně prosycen americkými zájmy a

⁴⁰⁶ K historické analýze námořních záznamů a jiných klíčových pramenů před rokem 1948 viz HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. Str. 38. ISSN 0097-7004. Dostupné z <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0097700418771678>.

⁴⁰⁷ Ibid.

americká přítomnost zůstala v dobách asijských válek v regionu aktivní. Nejpravděpodobnějším vysvětlení je však zaostalost země, která sice z kapacitního hlediska dokázala svými počty po roce 1974 vytlačit Vietnam z Paracelských ostrovů, ale Spratlyho ostrovy byly pro tehdejší Čínu jednoduše technologicky, ekonomicky i geopoliticky příliš vzdálené a na jejich adekvátní okupaci tehdejší Čína neměla potřebné kapacity. Vzniklé vakuum adekvátně robustní projekce čínské geopolitické moci do spratlyho oblasti se pak Čína jako rodící se regionální hegemon pokusila vyřešit sérií teritoriálních proklamací a prohlášení, na které se v současnosti odkazuje. Významným bodem zde bylo i přistoupení k UNCLOS, neboť ten je pro současnou argumentaci Číny stále ještě významným činitelem.

Dalším činitelem je a bohužel vždy také byl vojenský potenciál Číny, který již počátkem studené války působil slabším státům v makroregionu nemalé starosti. Bitva o Paracelské ostrovy, předešlý první ropný šok a hledání fosilních paliv i rostoucí význam jižní Asie, do které se po ropných šocích začala přesouvat většina mezinárodní dělby práce, utvrdila ostatní státy o tom, že pokud se o Jihočínské moře nebudou zajímat, tak jej dříve nebo později stejně jako Paracelské ostrovy zabere celé Čína. Ve světle výše představeného vývoje si tuto skutečnost nejspíše jako první uvědomil Vietnam, který se ve věci kontroly nad Jihočínským mořem stal vůči Číně významným protihráčem. Karim a Chairil dokonce tvrdí, že v období od 60. až do konce 70. let sice Čína patřila mezi jedny z nejméně modernizovaných států světa bez jakékoliv ekonomické relevance, ale i přesto byla pro své agresivní chování ostatními jihoasijskými státy vnímána jako výrazná hrozba. Karim a Chairil k tomu dodávají, že dokonce i komunisté z Vietnamu tehdy vnímaly Čínu jako mocnost, která by měla být pod kontrolou.⁴⁰⁸ Negativní pohled byl navíc vzájemný, neboť i přes vzájemnou ideologickou blízkost se Čína vyjadřovala vůči vietnamským teritoriálním nárokům kriticky. Karim a Chairil dále uvádějí, že v návaznosti na oznámení Vietnamu o začlenění některých Spratlyho ostrovů jako součásti jedné ze svých provincií se v roce 1974 Čína dokonce rozhodla vydat prohlášení, které zpochybňovalo vietnamskou deklaraci nezávislosti.⁴⁰⁹ Tento krok Číny si zaslouží vysvětlení. Vietnam si totiž nárokoval daná území nejen na základě svých historických odkazů, ale také v návaznosti na teritoriální zisk území, které dříve patřilo zemím okupujícím Indočínu. Síly Francie i Japonska totiž v historii prokazatelně opanovaly jak Spratlyho, tak i Paracelské ostrovy a pokud Vietnam získal nezávislost, tak logicky Vietnamská demokratická republika vyhlášením nezávislosti získala práva i na těchto státy

⁴⁰⁸ KARIM, M. F., CHAIRIL, T. *Waiting for hard ballancing? Explaining Southeast Asia ballancing behavior toward China*. European Journal of East Asian Studies, Vol 15, No. 1, 2016. Str. 27. e-ISSN 1570-0615.

⁴⁰⁹ Ibid.

dříve okupovaná území.⁴¹⁰ Chronologie by zde však hovořila v neprospěch čínské argumentace. Japonsko se totiž Sanfranciskou mírovou smlouvou i vzájemnou čínsko-japonskou mírovou smlouvou definitivně vzdalo svých ostrovních teritorií teprve až počátkem 60. let. Západ, obzvláště Francie, se až během druhé války ve Francouzské Indočíně definitivně vzdal svých zájmů ve Vietnamem provázané Asii. Čína tudíž tehdy nemohla připustit, aby byl Vietnamu jeho teritoriální nárok přiznán ještě před těmito skutečnostmi. Dle čínské logiky si totiž Čína celé Jihočínské moře začala nárokovat ještě před tím, než započala dlouhá etapa sjednocování Vietnamu datující se do let 1969 až 1976. Mezitím navíc svedla o své ostrovy s Vietnamem i vítěznou námořní bitvu a zbytek světa do výsledného rozložení moci v regionu nikterak nezasáhl. Pokud by tedy Západ nechtěl uznat dávné čínské nároky, tak Čína svou vizi linie devíti přerušovaných čar představila přeci již v mapách z roku 1947.

Z výzkumného hlediska je možno na tamní teritoriální nároky nahlížet také alternativní optikou chronologické posloupnosti vývoje vlastnických práv. Pomineme-li argumenty vyzdvihující dávné historické objevy a zámořské cesty, tak zlomové okamžiky pro nároky nad Spratlyho ostrovy je možné sledovat již v době těsně před druhou světovou válkou. Moderní dějiny oblasti počínají 30. března 1939, kdy Japonsko deklaruje tyto ostrovy součástí svých zámořských protektorátních území a následně je od dubna téhož roku začalo okupovat. Stejně jako u Paracelských ostrovů, tak i u Spratlyho ostrovů je Japonsko po krátkém francouzském záboru (viz výše) v roce 1941 re-anektuje. Následně došlo k jejich podřazení pod taiwanskou správu pod westernizovaným názvem New Southern Islands (také Shinnan Shoto). V tomto stavu vlastnictví ostrovů pokračovalo až do konce války, kdy však první válka v Indočíně, stažení sil Japonska i Francie z Vietnamu a vyhlášení nezávislosti Filipín na USA přineslo do oblasti Jihočínského moře jisté vakuum moci, které pozvolna začala zaplňovat Čína.⁴¹¹

V roce 1946 Čínská republika územně zařadila Spratlyho ostrovy pod jménem Nanwei Islands do provincie Guangdong. Na přelomu listopadu a prosince posléze nacionalisté z Čínské republiky vyslaly své vojenské síly na ostrov Itu Aba, na němž pak od roku 1956 Taiwan udržuje stálou vojenskou posádku. Nyní na ostrově stojí nejen vojenská základna, ale

⁴¹⁰ Ke konci druhé světové války vietnamští nacionalisté bojovali souběžně proti japonským útočníkům i proti francouzským koloniálním úřadům. I přes nejasnou situaci v Jižní Asii se po japonské kapitulaci v Indočíně, ze dne 15. července 1945, původní kvazi-koloniální režim Vietnamu zhroutil. Následně byla jmenována prozatímní vláda v čele s Ho Či Minem, která v Hanoi 2. září roku 1945 vyhlásila nezávislou Vietnamskou demokratickou republiku. Dále k tématu viz SYRUČEK, M. *V zajetí džungle: Nejdelsí válka 20. století*. Praha: Epoque, 2007, str. 45-49. ISBN 978-80-87087-25-7.

⁴¹¹ K historickým souvislostem také viz HASAN, M., JIAN, H. *Spratly Island Dispute in the South China Sea: Potential Solution*. Soul: YIJUN Institute of International Law, 2019. *Journal of East Asia & International Law*. Vol. 12, No. 1, 2019. eISSN 2287-9218. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.14330/jeail.2019.12.1.08>.

i letiště a rekultivovaná laguna s krytým přístavem. Na vlastnictví ostrova Itu Aba Taiwanem de facto nic nezměnilo ani poválečné období 60. let. Vlastnické nároky dnešního Taiwanu se tehdy jen utvrdily, neboť Japonsko se Sanfranciskou mírovou smlouvou dne 8. září 1951 vzdalo svých suverénních nároků na svá předválečná ostrovní území, přičemž odevzdání svých nároků posléze vůči Čínské Republice Japonci stvrdili ještě 28. dubna 1952 podpisem čínsko-japonské mírové smlouvy z Taipei. Pro dualitu země totiž ani Čínská republika, ani Čínská lidová republika nebyly účastny Sanfranciské mírové dohody a tak se na popud USA muselo Japonsko s Čínskou republikou vypořádat dodatečně vzájemnou mírovou smlouvou.

Ústřední změny nároků se spor o Spratlyho ostrovy dočkal již v roce 1947, kdy Čínská lidová republika vydala mapu, která ukazuje oblast Jihočínského moře ležící za linií přerušovaných čar zakreslených do tvaru písmene "U" jako čínské území. Později v roce 1953 navíc čínská vláda komunistické Číny znovu představila dnes známou linii devíti přerušovaných čar, když tehdy čínští úředníci vymazali dvě přerušované čáry, které si kdysi nárokovala bývalá vláda nekomunistické Číny. Jednalo se o linie v Tonkinském zálivu, které nevyhovovaly soudobé vizi. Sice tím tehdejší Čína, rozhodně přidala na zmatečnosti situace, ale pro upevnění dnešních čínských argumentů, lze tento krok považovat za jistý způsob, jakým si Čína posílila svůj nárok na historické vody Jihočínského moře zároveň ve 40. i v 50. letech.

Zájem Číny se posléze rozvíjel o celé toto území, i když akcelerace čínského geopolitického expansionismu směřovaného vůči Jihočínskému moři udeřila nejdříve od pevninské Číny do geograficky bližších Paracelských ostrovů. V roce 1978 poté Čína od Vietnamu⁴¹² silou získala šest atolů na Spratlyho ostrovech, které nejdříve zařadila do provincie Guangdong a od 13. dubna 1988 do provincie Hainan. Tyto drobné pŕtky mezi asijskými komunistickými státy by vůči světové bezpečnosti zatížené tehdejší studenou válkou nebyly ničím tragickým, ale 70. léta se nesla v duchu ropných šoků a strukturálních změn ve světové ekonomice, které přinesly nový zájem o Asii. Mělké vody kolem korálových útesů a mělčin v Jihočínském moři navíc začaly lákat západní exploraci ropy, přičemž vidina

⁴¹² Vietnam začal s fyzickým zábohem (usurpací) Spratlyho ostrovů již v roce 1973, poté v roce 1974 a 1975. V roce 1978 a 1988 nastaly dvě hlavní vlny vietnamské expanze, které lze považovat za počátek dnešní okupace 21 ostrovních útvarů Vietnamem. Již v září 1973 se Vietnam zařadil mezi zájemce o ostrovy tím, že vyhlásil svůj nárok na Spratlyho ostrovy. Oblasti si nárokoval na základě právních důvodů, vyplývajících z dávných aktivit vietnamské dynastie Nguyen, která suverénně vládla ve Vietnamu v době 17. až 19. století. Na základě série historických dokumentů a námořních map se Vietnam pokusil prokázat svou suverenitu nad ostrovy Hoang Sa (Paracelské ostrovy) i nad Trung Sa (Spratlyho ostrovy). Hasan a Jian k tomu uvádějí, že Vietnam se pokusil svůj nárok zajistit také tím, že v letech 1973 až 1975 obsadil třináct Spratlyho ostrovů. O některé však přišel a tak tu znovu pokračoval později. Viz HASAN, M., JIAN, H. *Spratly Island Dispute in the South China Sea: Potential Solution*. Soul: YIJUN Institute of International Law, 2019. Journal of East Asia & International Law. Vol. 12, No. 1, 2019. Str. 153. eISSN 2287-9218. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.14330/jeail.2019.12.1.08>.

kontroly zdrojově bohatých území probudila k aktivitě i rozvojové ekonomiky Jižní Asie. Jako další se mezi Čínu, Taiwan a Vietnam do sporu o Spratlyho ostrovy přidaly Filipíny, když nejdříve v roce 1974 a poté 11. června 1978 oficiálně anektovaly všechny jim tehdy známé části tohoto souostroví. Další se 21. prosince 1979 přidala Malajsie svou okupací částečně zanořeného útesů a mělčiny ve Swallow Reef. Od roku 1983 tento útes drží Malajsie již permanentně a v současnosti je na dostupné fotodokumentaci dokonce patrná malá pláž a vegetace rostoucí z rekultivovaného podloží.

Jako další se do sporu zařadila Brunej, tím že ostatním státům oznámila vytvoření exkluzivní rybářské zóny, která zahrnuje korálový atol Louisa Reef, jenž si dnes sice nárokuje Malajsie, ale Brunej tyto vody považuje za vlastní zdrojová území. Významným zvratem se však pro účastníky sporu o Spratlyho ostrovy stalo až přijetí UNCLOS podepsané na Jamajce 10. prosince 1982. Státům sice trvalo poměrně dlouhé období, než se plně naučily ovládat UNCLOS ve svůj prospěch, ale jistým průkopníkem, kdo je v této věci poučil, byla opět Čína, která 25. února 1992 oficiálně vyhlásila Spratlyho ostrovy za součást Číny. Dle její interpretace to bylo v plném souznění vůči ujednání UNCLOS, načež si svá práva v rámci UNCLOS upevnila zakreslením základních linií kolem Paracelských ostrovů (viz výše). Po jistou dobu ve věci teritoriálního sporu o Paracelské ostrovy panoval jistý klid a tak se Čína mohla začít orientovat také na další oblasti. Klid v 21. století narušilo až hledání nových surovin a obava o zneužití dopravně strategické výhody v neprospěch zainteresovaných států. Smith k tomu dokonce dodává, že po 30ti letech relativní stability panující od roku 1979 se po roce 2009 začal na vrcholu rodící se velmocenské konkurence světových mocností, znovu projevovat spící územní spor ve Spratlyho oblasti. Mezi Čínou a USA se zde probudil spor o právo na svobodu navigace (Freedom of navigation) v Jihočínském moři, který se zde efektivně propojil s otázkou suverenity nad Spratlyho ostrovy.⁴¹³ Smith se sice domnívá, že před tím šlo o relativně klidné období, ale opak je zde pravdou, neboť od poloviny 90. let vedou Čína a Filipíny spor o Mischief Reef, který sice leží cca 250 kilometrů západně od filipínské provincie Palawan, čímž dle UNCLOS náleží do filipínské EEZ, ale od roku 1994 jej okupuje Čína. Dnes je tato elevace, původně viditelná jen při odlivu, obohacena o Čínou rekultivované podloží z písku, vybagrovaného z mořského dna, na kterém v současnosti stojí několik budov servisní zóny a několik vojenských staveb. Zároveň si pak Mischief Reef

⁴¹³ SMITH, J. M. *Freedom of Navigation - A Critical Security Imperative*. In: SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017, str. 13. ISBN 978-81-86818-27-5. Dne 6. 5. 2009 totiž předložili Malajsie a Vietnam žádosti ke Komisi OSN pro hranice kontinentálního šelfu na rozšíření jejich kontinentálních šelfů, načež 7. května Čína předložila k OSN svůj nárok na linii devíti přerušovaných čar a k tomu výslovně oponovala předešlý nárok Malajsie a Vietnamu.

nárokuje také Vietnam a Taiwan. Spor o tento útvar se navíc stal historicky první konfrontací člena ASEAN o území v Jihočínském moři. Hayton k tomu sice uvádí, že ASEAN překvapil silnou podporou Filipín,⁴¹⁴ ale i přesto se nakonec v roce 1995 nové Regionální fórum ASEAN zavázalo, že otázku Spratlyho ostrovů ani Mischief Reef nezařadí do své soudobé bezpečnostní agendy. Poklidný stav zde tedy evidentně byl pouze zpomalen rodící se hegemonickou pozicí Číny, která se po industrializaci Jihoasijského makroregionu pozvolna začala stávat, nejen významnou veličinou světové ekonomiky, ale také i klíčovým hospodářsko-ekonomickým dominantem regionu, který dodnes silně determinuje podobu veškerých lokálních diplomatických a obchodních jednání. Dalším významným historickým milníkem sporu se posléze stala multilaterální dohoda z roku 2002. Účastníci zde v listopadu 2002 podepsali tzv. Prohlášení o chování stran v Jihočínském moři.⁴¹⁵ Tato politická proklamace sice zmírnila napětí mezi zeměmi, ale nakonec se nestala právně závazným kodexem chování platným pro všechny zainteresované státy v regionu. Již v březnu 2005 totiž podepsaly národní ropné společnosti Číny, Filipín a Vietnamu další společnou dohodu o provádění námořních, exploračních i seizmických aktivit na Spratlyho ostrovech. Ani tato další dohoda se však opět nestala stabilním právním základem mezinárodního režimu společné správy zdrojů nalézajících se v oblasti Spratlyho ostrovů. Tamní území se nakonec státy rozhodly opanovat fyzickou výstavbou a vytlačováním rivalů z již zabraných parcel.

Chronologický přehled ukázal, že zájem o Spratlyho ostrovy postupně rostl. Největší intenzita snahy ovládnout tuto oblast materiální základnou se projevovala u Čínské lidové republiky, zatímco relativně úspěšnější byl Vietnam, který se do snahy o kontrolu oblasti sice začal vkládat již dříve, ale moderní výstavbu rozvíjí až v 21. století. Gerstl a Strašáková k tomu dodávají, že „...Vietnam zahájil vlastní projekty rekultivace půdy – na Sand Cay v roce 2011 a West Reef v roce 2012 – i když dosud získal mnohem méně půdy než Čína, tak skutečný počet obsazených ostrovních útvarů ve skupině Spratly je sporný. Podle americké vlády v roce 2015 bylo 48 ostrovních prvků obsazeno Vietnamem, osm Čínou a Filipíny, pět Malajsií a jeden Taiwanem. Podle jiného odhadu nezávislého dohadu z roku 2015 zase Vietnam okupuje 21 ostrovních prvků, Filipíny devět, Čína sedm, Malajsie pět a Taiwan drží jeden územní útvar.“⁴¹⁶ Jmenovitě ostrůvek Itu Aba. O aktuálních počtech držených útvarů blíže viz dále.

⁴¹⁴ Viz HAYTON, B. *The South China Sea: The Struggle for Power in Asia*. New Haven and London: Yale University Press, 2014, str. 87. ISBN 978-03-300-18683-3.

⁴¹⁵ Znění 2012 je dostupné na <https://asean.org/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2/>.

⁴¹⁶ GERSTL, A., STRAŠÁKOVÁ, M. ed. *Unresolved Border, Land, and Maritime Disputes in Southeast Asia. Bi- and Multilateral Conflict Resolution Approaches and ASEAN's Centrality*. Boston: Brill Publishers, 2017, str. 191. ISBN 9789004312180 (el. book).

Je tedy zřejmé, že ve světle fyzické podoby výsledku teritoriálního sporu mezi Čínou a Vietnamem o Paracelské ostrovy, se Vietnam ve věci Spratlyho ostrovů uchýlil k jiné strategii a začal používat taktiku výstavby a fyzického záboru bez předcházejícího vlastnického vyjasnění. Je však nevědecké říci, že se Vietnam poučil od Číny. Další možností je geografická blízkost, přičemž v otázce teritoriálního sporu má Vietnam nad Čínou konkurenční výhodu v poloze svého území i v bohatých zkušenostech s tím, jak Čína ve svých teritoriálních sporech jedná. Tuto domněnku lze podložit i chronologickým vývojem.

Dne 21. června 2012 totiž Národní shromáždění Vietnamu schválilo zákon vymezující vietnamské námořní hranice tak, aby zahrnovaly Spratlyho a Paracelské ostrovy. V reakci na to Čína oznámila zřízení města na úrovni prefektury, které má územně-správně pokrývat Paracelské i Spratlyho ostrovy. Již 18. dubna navíc Státní rada Čínské lidové republiky, jako nejvyšší orgán výkonné moci a vrcholný orgán státní správní moci Číny, oznámila rozhodnutí zřídit dva nové správní distrikty v Sansha City. Toto oznámení nejspíš podnítilo Vietnam k rychlejší reakci. Čína vietnamské námořní hranice neuznala a 24. července 2012 Státní rada Číny založila Sansha City jako město na úrovni prefektury patřící do provincie Hainan.⁴¹⁷ Město Sansha se sice nachází na Woody Island, ale územně patří pod provincii Hainan, která se rozkládá na ostrově Hainan. Ten leží jihovýchodně pod kontinentální Čínou a severozápadně od Paracelských ostrovů. Sansha City získalo dva okresy, konkrétně okres Xisha a okres Nansha. Okres Xisha dodnes spravuje ostrovy Xisha (Paracelské ostrovy) a Zhongsha (ostrov Pratas). Toto město navíc spravuje i okolní vody, přičemž okresní vláda se nachází v Yongxing na Woody Island. V této věci je důležité podotknout, že zde kotví ozbrojená plavidla Čínské pobřežní stráže, a s největší pravděpodobností i čínského námořnictva PLAN. Jedná se tedy o lokální vládu s defenzivní i ofenzivní kapacitou. Druhým distriktem této prefektury je pak okres Nansha, který spravuje ostrovy Nansha (Spratlyho ostrovy) i jejich okolní vody. Okresní vláda Nansha se však nachází přímo na Yongshu Jiao (Fiery Cross Reef) na Spratlyho ostrovech, čímž Čína jasně ukazuje, že obě území chápe dohromady jen v duchu lokálních vlád operujících co nejbližší svému území. Čína se těmito kroky pokusila upevnit efektivní správu nad celým nárokovaným územím v Jihočínském moři. Cílem aktivit z roku 2012 zde však evidentně byly Spratlyho ostrovy, neboť Paracelské ostrovy již byly dávno efektivně spravovány i dominovány. Čína tím kopíruje trajektorii již úspěšně završené etablance lokální správy na Paracelských ostrovech, kterou zde z územně-správního hlediska Čína založila již v roce 1959, když v březnu toho roku poprvé zřídila

⁴¹⁷ Blíže viz <https://www.csis.org/analysis/sansha-and-expansion-chinas-south-china-sea-administration>.

stranický výbor i vládní úřad umístěný přímo na Woody Island. Obdobným umístěním lokální vlády přímo na jeden z útvarů na Spratlyho ostrovech Čína transformovala podobu tamního teritoriálního sporu. S pozvolnou militarizací a výstavbou umělých ostrovů, kolem nichž si Čína vykonstruovala teritoriální vody, se pak o spor totiž aktivněji začal zajímat i Západ. Reakcí se proto staly FONOP a všemožné snahy udržet průplavnost okolních dopravních tras.

Od ledna 2013 navíc Filipíny formálně zahájily arbitrážní řízení⁴¹⁸ proti čínskému nároku na území v Jihočínském moři. Filipíny tím oponovaly čínskou vizi linie devíti přerušovaných čar, která zahrnuje i Spratlyho ostrovy a tím i vody náležející Filipínám. Dle interpretace UNCLOS považovaly Filipíny čínské nároky za nezákonné. Paralelně zde probíhal také nárok Vietnamu, který po umístění čínské ropné plošiny na Paracelské ostrovy v roce 2014 začal také zpochybňovat čínskou vizi linie devíti přerušovaných čar. Toto zpochybňování čínského nároku linie devíti přerušovaných čar přivedlo Čínu na dráhu uplatňování této vize pomocí patrolovacích misí. Od roku 2014 čínské námořnictvo (dále jen PLAN) provedlo sérii vojenských manévrů navržených tak, aby tím Čína vyslala všem účastníkům sporu jasný signál o svém odhodlání dominovat zvolené oblasti Jihovýchodní Asie za každou cenu. V budoucnosti se však Čína raději uchýlila k používání pobřežní stráže a rybářských milic, neboť to lépe koresponduje s její vizí vnitřních a teritoriálních vod. V roce 2014 navíc Čína zahájila sérii rekultivačních projektů. Jak o tom uvádí Iniciativa pro asijskou námořní transparentnost (Asia Maritime Transparency Initiative), tak koncem roku 2015 probíhaly čínské rekultivační aktivity ve spratlyho oblasti celkem již na sedmi ostrovních útvarech, jmenovitě na Mischief Reef, Fiery Cross, South Johnson, Subi, Gaven, Hughes a Cuarteron. Tyto aktivity jsou dodnes ostatními účastníky sporu považovány za protiprávní, neboť dne 12. července 2016 totiž Tribunál Stálého rozhodčího soudu jednomyslně došel k závěru, že neexistuje žádný prokazatelný důkaz o tom, že by Čína v dávné historii vykonávala výhradní kontrolu nad celými vodami i zdroji Jihočínského moře, a proto neexistuje žádný právní základ pro to, aby si současná Čína nárokovala historická práva vymezená její teritoriální vizí devíti přerušovaných čar, publikovaných v jejích mapách po konci druhé světové války. Odborná veřejnost se začala přiklánět k filipínskému názoru a Západ pokročil ve FONOP.

Začátkem roku 2016 oznámil Peking plány na rozvoj civilních služeb, které budou poskytovány všem obydlým i neobydlým ostrovům nacházejícím se napříč celým jejím územím na ostrovech Xisha, Zhongsha a Nansha. Do těchto civilních služeb Čína mj.

⁴¹⁸ O roli Stálého arbitrážního soudu ve sporu o Jihočínské moře mezi Čínou a Filipínami viz <https://thac.or.th/eng-arbitration-role-south-china-sea/>.

zařadila i turistické aktivity včetně letů civilních letadel a plavidel, směřovaných přes Sansha City na Woody Island. Přítomnost civilistů měla zvýšit důvěryhodnost čínských nároků a zároveň poskytnou případné argumenty týkající se potřeby rozvíjet bezpečnost a ochranu tamního civilního obyvatelstva. Jihočínské moře, je přeci jen známé svou pirátskou aktivitou a poblíž čínských civilních osídlení neprávem manévrují vojenské mise Západu. Dle čínské argumentace je pod záminkou FONOP Západ schopen do oblasti vyslat i letadlovou loď nebo dokonce raketový křižník, což se paradoxně navíc nakonec stalo. Dne 28. listopadu 2022 byl do oblasti Spratlyho ostrovů vyslán již několikátý FONOP probíhající napříč celým Jihočínským mořem. Tentokrát zde však operoval křižník USS Chancellorsville ze sedmé námořní flotily US NAVY, vybavený řízenými střelami a rychlopalnými děly s protivzdušnými, proti-povrchovými a podhladinovými kapacitami střel. Raketový křižník byl také osazen dvěma vrtulníky Seahawk Light Airborne Multi-Purpose System, zaměřenými na protiponorkový boj, byl plně vyzbrojen a plul s otevřenými děly. Vůči této operaci Čína ostře protestovala. V únoru 2023 byla loď Američany přejmenována na USS Robert Smalls.

V letech 2018 až 2021 se Čína rozhodla začít své nároky vůči sousedním státům prosazovat mechanikou ostentativní rezervovanosti, fyzického zastrašování, opakovaných hlídek a někdy i bezkontaktního vytlačování. Tyto opresivní, avšak zatím nekrvavé mise, Čína cílila obzvláště vůči exploraci mořské dna, vůči cizím rybářům a zásobovacím konvojem operujícím uvnitř její linie devíti přerušovaných čar. Naproti tomu byl navazující rok 2022 poměrně klidný, kromě jednoho střetnutí s Filipíny. Budoucnost má ale přinést rozsáhlé změny, neboť Filipíny, Čína i Vietnam letos plánují další rozvojové aktivity, obzvláště exploraci ropy a zemního plynu, což by mohlo způsobit další ostřejší střety, novou výstavbu umělých ostrovů, další zběsilé bagrování písku či proliferaci ukotvených výzkumných plošin.

Hlavním moderním rysem tohoto unikátního teritoriálního sporu je zde tedy strategie budování pevných fyzických či dokonce budoucích obraných bodů, které mají zahnat konkurenci, vyznačit vlastnictví a vyprovokovat oponenta k reakci nebo ke ztrátě zájmu. Jak totiž představení chronologického vývoje územních nároků na Spratlyho i Paracelské ostrovy ukázalo, tak „oficiálních“ anexí, proklamovaných vlastnických nároků i územně-správních podřazení pod domácí provincie bylo napříč historií zúčastněných států už tolik, že jim ostatní strany nepřipisují žádnou relevanci. Jediným funkčním projevem teritoriální dominance se zde ukázala fyzická projekce moci a stavební manévry. Vedle militarizace jsou doprovodnými mechanikami, kterými se zúčastněné státy snaží nastalou situaci řešit, reakční námořní manévry. Státy se zde navíc pokusily přetvořit ráz oblasti tak, aby svou výstavbou vykryly

výstavbu svých oponentů a zamezily případné konkurenci budovat, proplovat či získávat tamní zdroje. Pozvolna zde vznikají umělé koridory, které mohou jednoho dne vyústit až v bizarní alternativu podoby oblasti, v níž by na otevřeném moři mohly vzniknout ponořené umělé kanály a mělké úžiny ovládané příslušnými státy. Čína navíc po roce 2014 odstartovala honbu za skrytými zásobami fosilních paliv, která sice zatím nepřinesla žádné převratné posuny v komerční těžbě ropy, ale podnítila obdobné snažení u dalších států. Čínské exploraci začal se svými mořskými plošinami stojícími na podmořských útvarech v Alexandra Bank, Prince Consort Bank, Prince of Wales Bank, Rifleman Bank a Vanguard Bank, konkurovat hlavně Vietnam. Po roce 2023 se k tomuto trendu nejspíš připojí i další státy.⁴¹⁹

Vietnamské plošiny se sice aktuálně nalézají v jižní části Jihočínského moře, tj. mimo oblast Paracelských i Spratlyho ostrovů, ale již nyní lze předpokládat, že s úbytkem neobsazených povrchových útvarů se masivní proliferace obdobné výstavby jednou dočkáme i na Spratlyho ostrovech. Při hledání fosilních paliv je totiž důležitá potenciální velikost odhaleného ložiska, stejně tak jako to, zda jej může těžit i někdo další, nebo zdali jsou vhodné přístupové body již efektivně obsazeny. Významným činitelem se tedy stal obrovský prostor, ve kterém se na mnoha tisících čtverečních kilometrech relativně otevřeného moře, se stovkami drobných útvarů, rozprostírá celá expanze Spratlyho ostrovů. Celek tudíž může obsahovat desítky až stovky menších, či klidně i jen několik obřích a navíc propojených nalezišť. Státy tudíž při svých exploratorních vrtech nevědí, zda si při potenciálním objevu nakonec nebudou konkurovat se sousedy, kteří čirou náhodou narazili na totéž ložisko o desítky kilometrů jinde. Potenciálně velmi zajímavá část leží severozápadně od dopravně a surovinově⁴²⁰

⁴¹⁹ Výstavba umělých staveb čnicích z vody stojících svým podložím na údajných podmořských elevacích je sice nákladným počinem, ale zároveň geniální alternativou expanze bez existence teritoria. Tento způsob po roce 2015 představil Vietnam, když na potopených korálových útesech a skaliscích v Rifleman Bank vybuodoval tři vědecké platformy vyčnívající přímo z vody. Jedná se o zářný příklad plošinové strategie připomínající věžovou strategii z deskových her, v nichž si hráč za minimální zdroje vytváří předsunuté body na odlehlých místech mapy a výstavbou strážních věží zvětšuje oblast, o jejíž níž se pokouší. Středobodem je maják stojící na plošině DK1/21 stojící na mělčině Bombay Castle. Blíže k tématu viz <https://amt.csis.org/rifleman-bank/> a dále také viz [https://alchetron.com/Bombay-Castle-\(South-China-Sea\)](https://alchetron.com/Bombay-Castle-(South-China-Sea)).

⁴²⁰ Tento úsek je významný pro dodávky surovin, obzvláště energií do vnitřního souostroví Filipín. Výrazným rozdílem mezi Paracelskými a Spratlyho ostrovy je tedy doprava ropy jejich vodami. Kupříkladu dodávky energetických surovin směřujících z Austrálie do Hong Kongu, na Taiwan, do Japonska a do Koreje používají trasu v blízkosti těchto vod a někdy i vedoucí přímo přes splavné části ostrovů. Jak ukazuje mapa klíčových dopravních koridorů (viz U.S. Energy Information Administration: Major Crude Oil trade Flows in South China Sea dostupná na <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=36952>), tak od roku 2011 doprava až 0,4 milionů barelů ropy denně směřujících přes Austrálii do Východní Asie využívá koridor vedoucí kolem okrajových expanzí Spratlyho ostrovů. Tato doprava jmenovitě proudí kolem Indonésie přímo Makassarským průlivem do Celebského moře, poté do Suluského moře a pak úžinou mezi Filipínami a Malajsií do Jihočínského moře. Dle statistické platformy worldometers (viz <https://www.worldometers.info/>) jen samotná Austrálie produkuje 373,728.37 barelů ropy denně, čím se v 21. století stala pro Japonsko a Jižní Koreu dalším významným zdrojem potenciálně stabilních dodávek ropy. Nejbližší trasou jsou však opět vody poblíž Spratlyho ostrovů a skrz Jihočínské moře, které je podstatě klidnější nežli otevřené Filipínské moře a přilehlý Tichý oceán.

strategického Palawanského průplavu, který ústí do hlubokého zálivu v srdci filipínské provincie Palawan. Tuto oblast si nárokují Filipíny v rámci své EEZ. Tato, ani jiné oblasti celé expanze Spratlyho ostrovů však doposud nebyly podrobeny průzkumným vrtům, neboť celé souostroví je velmi nekoherentní a dosti rozlehlé. Geologický průzkum oblasti navíc znesnadňuje Čína svými patrolovacími misemi. I zde však geografie opět sehrává roli, neboť ani Čína nemůže být všude, a pokud kdokoliv mezi patrolami něco objeví, tak se objevu jistě bez boje nevzdá. Rozmístováním platforem však státy mohou vyvářet umělé hraniční věže.

Z geografického hlediska má navíc souostroví velmi nepravidelný tvar, což značně ztěžuje konzistentnost teritoriálních nároků i jejich prosazování a demarkaci případných hranic. Napříč celým souostrovím se totiž v některých bodech vyskytují povrchové útvary nepravidelně rozprostřené v relativně homogenním pásu o šíři až 547 kilometrů. V jiných částech se ale polo-potopené útvary i mělčiny klastrují v boční větvi o šíři kolem 182 kilometrů. Centrální prostor je vedle několika malých ostrovů vyplněn potopenými útesy a četnými koloniemi korálů i nejrůznějšími atoly. Celkový ráz oblasti je ale pozvolna měněn bagrováním a v budoucnu jej může ovlivnit i plánovaná stavba potopených betonových základů budoucích instalací. Masivní výstavbou řetězců plovoucích či ukotvených plošin by tudíž státy mohly začít propojovat svá okupovaná území a zabrané skály i ostrůvky, a to dokonce i bez fyzické existence nějakého skutečného vymořeného území, které stát může vlastnit. To, jak se Spratlyho ostrovy mění pod mořskou hladinou, se tedy stává významným budoucím činitelem teritoriálních nároků. Oblast Spratlyho ostrovů se tedy mění, vyvíjí, rozrůstá a formuje doslova za života tohoto teritoriálního sporu, z čehož můžeme usuzovat, že případný konflikt může nabývat podoby nejen zběsilých útoků na kameny a útesy, ale i na ukotvené plošiny a umělé násypy písku nabagrovaného ze dna Jihočínského moře. Možná se zde objeví i procesy zasypávání vyhloubených příkopů. Chudší státy, jako Filipíny řeší zábory i prostým ukotvením lodí, které pak prohlásí za pevnou plovoucí základnu. V tomto bodě lze připomenout již diskutovanou základnu tvořenou lodí BRP Sierra Madre, která uvízla na Second Thomas Shoal a i přes svůj pochybný technický stav od roku 2014 funguje jako předsunutá základna Filipín. Ke konkrétním příkladům dalších záborů a okupace viz tabulky.

Aktivita zainteresovaných států jen upevňují geopolitický význam této oblasti. Regionální nadvláda ani dominance nad Jihočínským mořem, totiž bez adekvátní kontroly Spratlyho ostrovů nelze efektivně dosáhnout. Co se pak týká geopolitické charakteristiky oblasti, tak Krejčí ve své knize Geopolitika Číny definuje Spratlyho ostrovy, známé také pod čínským

názvem souostroví Nansha,⁴²¹ jako souostroví čítající více než 230 malých ostrovů, atolů a útesů, jejichž souhrnná plocha sice činí přibližně jen 11 km², ale celkově se rozprostírají na více než 425 tisících km². Většina jejich rozlohy se skrývá pod mořskou hladinou. Yergin k tomu dodává, že Spratlyho ostrovy jsou díky velkému množství skrytých skal, útesů i mělčin číhajících hned pod vlnami velmi působivým územím vytvářejícím pro námořníky nesčetná nebezpečí. Tato oblast prý byla odedávna na námořních mapách označována jako „nebezpečný terén“ (Dangerous Ground)⁴²² s dosti pochybnou teritoriální hodnotou. Jejich umístění jihovýchodně od centrální části Jihočínského moře z nich ale učinilo strategický předmět teritoriálních zájmů všech zainteresovaných aktérů, a dokonce i několika světových velmocí. Z celkového hlediska jsou významné následující rysy, které umocňují nejen povahu tamního teritoriálního sporu, ale i samotný význam oblasti pro zbytek světa.

Počátek moderní historie, na rozdíl od autora, který chronologii relevantního vývoje datuje od roku 1939, vnímá Krejčí obdobně, jako tomu bylo u Paracelských ostrovů. Ve svém díle Krejčí uvádí, že po čínsko-francouzské válce byly ostrovy na chvíli uznány za součást Číny, ale obdobně jako u Paracelských ostrovů i sem záhy zamířila německá válečná flotila a postupně o ně začal růst zájem i u ostatních mimo-regionálních aktérů. Stejně jako Paracelské ostrovy, také Spratlyho ostrovy prohlásila roku 1933 Francie za součást Francouzské Indočíny,⁴²³ načež o ně však Francouzi relativně brzo přišli, když je od roku 1939 začalo okupovat Japonské císařství. Do konce války zde prý vedle sebe pobývaly francouzské i japonské síly. Roku 1941 pak Japonsko tyto ostrovy přičlenilo pod okupované území japonského Taiwanu a na ostrově Itu Aba postavili Japonci vojenskou ponorkovou základnu. Teritoriální vlastnictví ostrovů se pak opět změnilo v návaznosti na konec druhé světové války, načež sem již v roce 1946 Čínská republika, vyslala své válečné lodě za účelem obsazení ostrovů ve jménu Číny, myšleno Číny založené 1912, což je významný bod sporu, neboť moderní Čínská lidová republika je až poválečný stát. Jak ale uvádí Krejčí, tak vleklá občanská válka v Číně sice změnila politické i celospolečenské směřování země, ale nikterak se nepodepsala na čínské vůli dosáhnout kontroly nad touto oblastí. Spratlyho ostrovy se totiž nalézají uvnitř tzv. linie devíti přerušovaných čar, přičemž toto souostroví bylo označováno za

⁴²¹ Z historického hlediska ostrovy nesou jméno anglického námořního kapitána Richarda Spratlyho, který souostroví objevil 29. března 1843 a své pozorování posléze otiskl v *The Nautical Magazine* Vol. 697, 1843.

⁴²² YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 136. ISBN 978-0-241-47234-7.

⁴²³ Ke geografické podobě Francouzské Indočíny a k některým klíčovými historickým souvislostem viz ANDĚL, J., BÍČÍK, I., BLÁHA, J., D. *Makroregiony světa: Nová regionální geografie*. Praha: Karolinum, 2021, str. 192-194. ISBN 978-80-246-4273-4. 192-194.

čínské území již v kartografických mapách z roku 1936.⁴²⁴ Krejčí k tomu také uvádí, že na mezinárodní úrovni vznesla nově etablovaná Čínská lidová republika své územní nároky na celé toto ostrovní území již v roce 1951. Krejčí vysvětluje, že celé souostroví se nachází ve strategicky významné oblasti ležící na východ od Malackého průlivu a že v oblasti jsou prokazatelná naleziště ropy i zemního plynu, které Čínu dlouhodobě zajímají. Souostroví si nárokuje nejen Čína, ale také Taiwan, Vietnam, Filipíny, Malajsie a částečně i Brunej, což z této ostrovní oblasti dle Krejčího činí významný příklad teritoriální sporu 21. století. Stejně jako u předcházejících analyzovaných sporů, se tedy i tento územní spor vyznačuje přesahem do předcházející historické epochy koloniální historie. Konec druhé světové války, Sanfranciská mírová smlouva ani posuny z konce studené války však vlastnickou situaci nikterak nevyjasnily a v nastalém zmatku se slabší státy pokusily vyblokovat teritoriální přítomnost Číny i jeden druhého tím, že zabírají a obsazují doslova vše, co jen trochu vyčnívá z vln. Krejčí proto vysvětluje, že nejvíce problému v Jihočínském moři je koncentrováno do oblasti Spratlyho ostrovů, které představují typický příklad teritoriální expanze Číny se silným historickým základem a alternujícím vlastnictvím. Krejčí k tomu dodává, že čínská přítomnost zde byla zaznamenána již od starověku, což Čína dokládá i zakreslením ostrovů do čínských teritoriálních map. Krejčí také dále uvádí, že oblast tzv. Nansha, tj. oblast Spratlyho ostrovů je na základě historických souvislostí nárokována i Taiwanem, což ale v duchu politiky jedné Číny vlastně jen umocňuje sílu soudných čínských nároků. Formosa byl sice okupován Japonskem, které Spratlyho ostrovy oficiálně zařadilo pod dnešní Taiwan, ale Čína suverenitu Taiwanu neuznává. Roku 1948 navíc dle Krejčího Čína, společně s vědomím USA, vytyčila demarkační čáru, která odpovídala nynějším nárokům dle linie devíti přerušovaných čar. Řadu let pak proti této demarkaci nikdo nevznesl žádné námitky, což prý zakládá na její validitě. Toto teritoriální pojetí posléze proklamovala Čínská lidová republika i ve své diplomatické deklaraci z roku 1958, jejíž přijetí v mezinárodním prostředí bylo opět bez imanentní oponentní odezvy. Krejčí specifikuje, že nároky ostatních států na území ostrovů, jako jsou požadavky Vietnamu, Bruneje, Filipín nebo Malajsie, pocházejí teprve až z konce koloniálních dob a čínský nárok je jednoduše historicky starší.⁴²⁵ Tito další aktéři se o území začínají zajímat až v době, kdy se již o danou oblast pokoušeli Francouzi, Němci, Španělé, Američané a Briti. Krejčí upozorňuje, že intenzita aktuálních sporů navíc narůstá teprve až od doby, kdy filipínský prezident, na základě toho, že se ostrovy dle UNCLOS nacházejí do 200

⁴²⁴ Poválečná Čína tyto mapy představila 1947 a 1948. Blíže viz chronologie představná výše.

⁴²⁵ Viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 164-166. ISBN 978-80-88260-51-6.

námořních mil od pobřeží, prohlásil dvě třetiny Spratlyho ostrovů za území Filipín. Spratlyho ostrovy považoval za součást výsostné ekonomické zóny Filipín měřené od ostrova Palawan. V roce 2012 tento názor rozvinul i prezident Noynoy Aquino, který dokonce přejmenoval příslušnou část Jihočínského moře na Západofilipínské moře. V roce 2013 se pak vláda Filipín formálně obrátila na Stálý rozhodčí soud v Haagu, aby situaci urovnal. Krejčí k tomu dodává, že Čína s touto teritoriální arbitráží nesouhlasila a jednání se pro jistotu raději ani nezúčastnila. Výsledek rozhodčího řízení sice popírá validitu čínských vizí, ale i přesto linie devíti přerušovaných čar zůstává jediným Čínou uznávaným, unilaterálně deklarovaným, a již od dob Bai Meichu kartograficky zaznamenaným územním nárokem, kterým si Čína nárokuje téměř 90 % Jihočínského moře jako své vnitřní vody. Své nároky opodstatňuje i bezpečnostním zájmem. V této oblasti totiž identifikuje tzv. pás prvního řetězce ostrovů.⁴²⁶

Obecně existují dva pásy ostrovů, které pro Čínu představují vrstvy předsunuté mořské teritoriální obrany, která se v některých místech rozprostírá až stovky kilometrů od opevněného čínského pobřeží a vytváří předsunutou hradbu vůči útokům z moře. První pás ostrovů ležících blíže čínskému pobřeží, Čína rozeznává jako druhou a svému pevninskému území bližší linii případné ostrovní obrany. Tento pás tvoří všechny klíčové ostrovní formace v Jihočínském i Východočínském moři, které Čína považuje za jakousi přírodní bariéru stojící vůči přístupu cizích mocností přicházejících směrem z Tichého oceánu. Pás tzv. druhého řetězce ostrovů pak vede od japonského města Jokosuka, kde sídlí velitelství sedmé flotily US Navy a pokračuje přes vojensky opevněný americký ostrov Guam až k severnímu pobřeží Nové Guinei. Pás druhého řetězce ostrovů je Čínou považován za první linii přírodní hradby a logický bod strategické obrany a tím i oblast prvních námořních střetů. Ve světle americké základny na tichomořském Guamu se navíc dá poměrně jednoduše odhadnout, vůči které mocenské politice si Čína chce Jihočínské moře a své pobřeží potenciálně bránit. V případě eskalace ozbrojených střetů by tedy právě Spratlyho ostrovy se svou výstavbou umělých ostrovů a nových potopených koridorů mohly sehrát významnou válečnou úlohu. Toto zrádné území se pro navigaci stává opět nebezpečným místem. Vlastnické nároky dalších států jsou zde nežádoucím elementem s jasnými vojenskými dopady. Pokud totiž Čína tyto ostrovy považuje za svou přírodní hradbu, tak jakákoliv cizí přítomnost tento koncept ohrožuje.

Zatímco podoba jednotlivých nároků a chronologie teritoriálního sporu byla již rozebírána výše, tak níže se text bude věnovat fyzické přítomnosti dílčích států okupujících ostrovní

⁴²⁶ K tématice ostrovních řetězců předsunuté čínské obrany viz KREJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 73-74. ISBN 978-80-88260-51-6.

útvary na Spratlyho ostrovech. Vedle kamenů, korálových útesů i klasických skalisek, atolů a mělčin jsou Spratlyho ostrovy dotvářeny sérií vyvýšenin viditelných často jen při odlivu. Tyto tzv. Low-tide elevation však státy záměrně zabírají a zavážejí je umělou půdou nebo pískem nabagrovaným ze dna oceánu, aby zde mohly vybudovat stálejší infrastrukturu, jako servisní či vojenské budovy, které by prokázaly jejich teritoriální nárok fyzickou přítomností státního majetku. Čína totiž svou okupací Jihočínského moře a mnohaletou rekultivací ostrovních útvarů ukázala, že úspěšnou cestou geopolitického expanzionismu je vulgární okupace ostrůvků a ignorace cizích teritoriálních nároků. Pokud je pak taková aktivita spojená se záborem všeho, co jen trochu vyčnívá z moře a na čem se dá postavit umělý ostrov s vojenskou posádkou, tak pak z imaginárního území lze poměrně rychle vybudovat reálné území státu. Otázkou je jen vynalézavost, vulgarita a nemalé zdroje vynaložené na rekultivační projekty. Zajímavým fenoménem 21. století se tedy v Jihočínském moři stalo bagrování, kterým státy zvětšují hloubku v okolí svých budovatelských aktivit a získaný písek poté přemísťují k rekultivaci stávající plochy nebo jím zasypávají korálové útesy, atoly či Low-tide elevation, aby tím zvětšily plochu ostrovního útvaru vyčnívajícího nad hladinu. Specifickým rysem bagrování je také budování nových podvodních průplavů vznikajících mezi vybagrovanými podvodními strukturami. V oblasti Spratlyho ostrovů bagrování a výstavba na vyvýšeninách i mělčinách dosahuje takové intenzity, že zatímco Čína staví kilometry umělé půdy, tak Malajsie, Filipíny a Vietnam budují doslova tam, kde byly dříve než Čína a to bez ohledu na logiku či relevanci některých jejich ostrovních útvarů. Nejvýraznější tradici zájmu o dominanci takového formátu zde projevuje Vietnam. Po prohrané bitvě o Paracelské ostrovy a následné ztrátě svého původně annamského ostrovního teritoria vietnamská vláda usoudila, že se Čína nezastaví jen na Paracelských ostrovech ale, že se dle vize linie devíti přerušovaných čar pokusí postupně ovládnout celé Jihočínské moře.

V roce 1978 a poté v roce 1988 Vietnam podstoupil první dvě majoritní vlny své teritoriální expanze do oblasti Spratlyho ostrovů. Během let pak svým unikátním geopolitickým expansionismem spojeným s výstavbou základen i ukotvených platforem a fyzickou přítomností svých ozbrojených sil opanoval 27 ostrovních útvarů. Dle Iniciativy pro asijskou námořní transparentnost (Asia Maritime Transparency Initiative) od Centra pro strategická a mezinárodní studia Vietnam vlastní více než 49 předsunutých základen a stavebních projektů rozmístěných v dvaceti sedmi konkrétních oblastech napříč celým

Jihočínským mořem. Patří mezi ně také zařízení postavená na 21 skalách a útesech⁴²⁷ nalézajících se na Spratlyho ostrovech. Dále Vietnam vybudoval 14 izolovaných platform označovaných jako ekonomické, vědecké a technologické či čerpací stanice. Osud některých stavebních projektů, jako příklad výstavby na Cornwallis South Reef na Spratlyho ostrovech je zatím nejasný. Tento útvar původně viditelný pouze při odlivu Vietnam obsadil roku 1988, načež zde v navazujících dekádách započal výstavbu, která dnes obsahuje mezi dvěma až čtyřmi pevnými předsunutými základnami postavenými kolem centrální laguny. Řada zabraných míst je navíc nárokována také jinými státy, kupříkladu Alison Reef, který sice obsadil Vietnam, ale útes je nárokován také Čínou, Filipíny a Taiwanem. Dalším příkladem lze uvést Amboyna Cay s majákem a servisní osadou stojící na rozšířeném rekultivovaném podloží, nebo projekt na Barque Canada Reef, který se po roce 2022 stal součástí série nových projektů akcentujících vietnamskou expanzi i jeho rekultivační projekty napříč celou oblastí Spratlyho ostrovů. Mezi další takové počiny, při nichž Vietnam v nové intenzitě staví hráze, vysušuje vzniklé laguny, bagruje písek z mělčin, trhá korály a opevňuje útesy, patří také Namyit Island, Pearson Reef, Sand Cay a Tennent Reef. Bagrování a přípravné fáze začal Vietnam rozvíjet v roce 2022 také na Discovery Great Reef, Cornwallis South Reef, Ladd Reef a Alison Reef. Zábor a někdy i usurpace Spratlyho ostrovů ze strany Vietnamu (i vůči ostatním nárokům přiznaných v UNCLOS) však začala již roku 1978, kdy Vietnam obsadil Central Reef, na němž posléze postavil malou základnu. Téhož roku začal okupovat i Grierson Reef, kde se nyní nachází několik budov a rozlehlá rekultivovaná písčná pláž.

Před první vlnou hlavní expanze a následných okupací Vietnam získal a do dnešních dnů také udržel několik ostrovních útvarů. První je Namyit Island, který Vietnam zabral již 1973. Nyní se jedná o rekultivovaný a zalesněný ostrov, který dle dostupné fotodokumentace naznačuje rozsáhlé přípravné bagrování, prohlubování a přesuny písku. Nejspíš zde jednou bude stát přístav či hluboké kotviště. Další z ostrovních útvarů, jejichž vlastnictví dokonce předchází ony dvě hlavní expanzní vlny ze 70. a 80. let 20. století jsou Sand Cay a Sin Cowe Island,

⁴²⁷ K počátku roku 2023 Vietnam okupoval na Spratlyho ostrovech deset míst, konkrétně na Amboyna Cay, Bombay Castle, což je platforma s majákem a podvodními skalisky, na nichž Vietnam vybudoval tři výzkumné základny. Dále pak Collins Reef, Cornwallis South Reef, Ladd Reef, Namyit Island, Sand Cay, Sin Cowe Island, Southwest Cay a Spratly Island. Také však udržuje svou přítomnost v dalších útvarech, jako jsou Alison Reef, Barque Canada Reef, Central Reef, Discovery Great Reef, East Reef, Grierson Reef, Lansdowne Reef, Pearson Reef, Petley Reef, South Reef, Tennent Reef a West Reef. Blíže k hlavním bodům vietnamské expanze do spratlyho oblasti viz <https://amti.csis.org/vietnams-major-spratly-expansion/>. Mimo Spratlyho oblasti vybudoval Vietnam jednu platformu také na Alexandra Bank, dvě platformy na Grainger Bank, jednu platformu na Prince Consort Bank, čtyři platformy na Prince of Wales Bank, tři platformy na již zmiňovaném Rifleman Bank a tři platformy na Vanguard Bank. Další výstavba se předpokládá až po roce 2023, neboť Vietnam musel nejdříve napravit značné škody, které utrpěla jedna z jeho největších základen na Southwest Cay, poté, co se regionem Spratlyho ostrovů v prosinci 2021 přehnal tajfun Rai. Blíže viz <http://www.scspi.org/en>.

kteří oba Vietnam získal již roku 1974. Téhož roku byl Vietnamem zabrán také ikonický Spratly Island, nesoucí jméno po britském námořním kapitánovi Richardu Spratlym, který tento konkrétní ostrov a de facto i celé Spratlyho ostrovy objevil již roku 1843. Vietnam tedy od roku 1974 drží samotnou ikonu oblasti. Téhož roku zabral i Tennent Reef, který se však dočkal významných bagrovacích aktivit teprve nedávno a to v prosinci roku 2021. O rok později po záboru Tennent Reef zabral Vietnam v roce 1975 také Southwest Cay. Tento ostrovní útvar je dnes vybaven dosti komplexním osídlením s desítkami budov a rozsáhlým vlnolamy chráněným přístavem. Do konce 70. let sice Vietnam další oblasti nezabral, ale i přesto zde svými počiny jasně předčil Čínu. Vietnam sice v 70. letech přišel o Paracelské ostrovy, ale v otázce vlastnictví Spratlyho ostrovů si svým počínáním vybudoval silný základ své fyzické přítomnosti. Co se pak týká druhé vlny, tak nejvýznamnějším přínosem vietnamské expanze bylo obsazení West Reef v roce 1987. Dnes je tento zalesněný ostrůvek nejen osídlený, ale také u něj byl Vietnamem vybudován přístav s přehradními hrázemi a tři malé předsunuté základny umístěné na přilehlých pobřežních skaliscích. Ve druhé vlně expanze, která probíhala v 80. letech, Vietnam také zabral doposud prázdné East Reef, Discovery Great Reef a Cornwallis South Reef. V roce 1988 získal také dva útesy na Collins Reef, kde dnes stojí maják a servisní základna.⁴²⁸ Z výše uvedeného vyplývá, že nároky Vietnamu na Spratlyho ostrovy jsou sice založené na nástupnických právech zisku území od Francie a Japonska osvobozeného Vietnamu, ale moderní Vietnam poučený čínskými praktikami se raději vydal cestou dravé fyzické dominance a usurpace oblasti.

Co se týká dalších jednotlivých příkladů okupace, tak ty v současnosti vypadají následovně.⁴²⁹ Státy jako Filipíny a Malajsie se zprvu společně s Čínou pokoušely části Spratlyho ostrovů ovládnout tzv. vlajkovou strategií, kdy jejich rybáři vždy za odlivu objížděli různé útvary a vyvěšovali na nich vlajky svých států. Nakonec se však i Malajsie a Filipíny uchýlili k rozvoji fyzické přítomnosti a k rekultivaci obdobně, jako to dělá Vietnam. Dle Iniciativy pro asijskou námořní transparentnost (Asia Maritime Transparency Initiative) od Centra pro strategická a mezinárodní studia ovládá k roku 2023 Malajsie v oblasti Spratlyho ostrovů celkem pět ostrovních útvarů a jeden projekt mimo tuto oblast. Pro Malajsi je její účast na sporu klíčová, neboť bez rybolovných práv a bez dalšího rozvoje jejího petrochemického průmyslu by se země mohla dostat do silných socio-ekonomických turbulencí. Co se totiž týká ropných

⁴²⁸ Viz <https://amti.csis.org/vietnam-builds-remote-outposts/>.

⁴²⁹ Detailněji k perspektivě teritoriálních posunů směřujících od okupace, přes proklamaci územních nároků a arbitráže blíže viz HIEBERT, M., NGUYEN, P., POLING, G. B. ed. *Perspectives on the South China Sea: Diplomatic, Legal, and Security Dimensions of the Dispute. A Report of the Centre for Strategic & International Studies*. London and New York: Wovman & Littlefield, 2014. ISBN 978-1-4422-4032-2.

nalezišť, tak s prokázanými zdroji dosud vytěžených zásob 3600 milionů barelů ropy se Malajsie k roku 2016 stala 28. největším světovým dodavatelem. Podstatná část domácí ekonomiky se tedy začíná orientovat na produkci ropy. Malajsie je také signatářským státem UNCLOS, neboť 10. prosince 1982 podepsala Úmluvu OSN o mořském právu, na jejímž základě vznesla nároky na teritoriální moře v délce 12 mil podél svého pobřeží, dále nároky na kontinentální šelf a četné nároky na výhradní ekonomickou zónu zasahující do jižních částí Spratlyho ostrovů. Svůj argument pro nárok na vybrané ostrovy dokonce posílila vydáním oficiální mapy Malajsie, v níž v roce 1979 zobrazila kontinentální šelf protínající jižní částí Jihočínského moře. Nakonec však i Malajsie začala fyzicky okupovat určité části této oblasti. Jako první v roce 1983 obsadila Swallow Reef, na kterém dnes stojí letiště a skromná osada s vojenskou posádkou. Od roku 1986 pak Malajsie drží Ardasier Reef, který byl tehdy sice viditelný jen při odlivu, ale dnes už na něm stojí několik servisních budov a kamenný násyp s vlnolamy přístavu. Téhož roku zabrala další Low-tide elevation s názvem Mariveles Reef, ke kterému pro mělkou hloubku okolních vod musela pro stavbu adekvátního přístavu Malajsie vybagrovat podstatné množství mořského dna. Dnes je zde malý přístav. V roce 1999 pak Malajsie zabrala skaliska na Erica Reef, na kterých dnes také stojí několik malých budov a jednoduchý přístav s ochranou přístavní hrází. Jako poslední ostrovní útvar pak roku 1999 Malajsie zabrala mělčinu Investigator Shoal, na níž prohloubením mořského dna a umělým násypem vznikl další přístav s další umělou zátokou a hrází, chránící loď před vlnami.

Ve věci fyzického záboru území jsou okrajovými účastníky sporu také Taiwan a pak také Brunej se svým jedním korálovým atolem (viz dále). Co se týká Taiwanu, tak ten již více než půl století vlastní největší z přirozených přírodních ostrovů na Spratlyho ostrovech. I přesto však tento ostrov nesoucí jméno Itu Aba podstoupil nemalou rekultivaci, když pro potřeby stavby nového přístaviště Taiwan na konci roku 2015 rozšířil ostrov o cca osm akrů uměle nabagrované půdy. Tento ostrov nazývaný také Taiping Dao má relativně stabilní moderní historii. V roce 2003 jej sice navštívil taiwanský ministr vnitra Yu Cheng-hsien, který zde dodatečně vyhlásil suverenitu ostrova, ale vyjma připomenutí toho, že si ostrov nárokuje také Čína, Vietnam i Filipíny se v podstatě neobjevila žádná výrazná reakce. K 28. březnu 2004 pak taiwanská pobřežní stráž dokončila na okolních útesech stavbu série observačních věží. Společně s letištěm, novým přístavem s multimodálním překladištěm, permanentní vojenskou posádkou a původním hlubokým přístavem je ostrov velmi dobře vybaveným příkladem dlouhodobé taiwanské správy vycházející z původní japonské koloniální tradice. Ostrov však není jediným územím, které si Taiwan v Jihočínském moři nárokuje. Od roku 2003 si

taiwanská vláda konkrétně nárokuje také útes Zhongzhou známý jako Ban Than Reef a dále Centre Cay nacházející se na severním okraji Spratlyho ostrovů v Tizard Bank. Hasan a Jin k tomu nicméně dodávají: „*Taiwan kontroloval i administrativně spravoval Itu Aba, jako největší ostrov ve Spratlyho souostroví již od roku 1956. Taiwanský nárok na ostrov Itu Aba je tedy dle mezinárodního práva oprávněný, rozhodně se však nevztahuje na další Spratlyho ostrovy obsazené již jinými státy. Taiwanský nárok na celé souostroví je (tedy) v rozporu s obecnými principy mezinárodního práva, úplně stejně, jako je i ten čínský.*“⁴³⁰ Hasan a Jin dále uvádí, že také i Vietnam se pokusil prokázat svůj nárok tím, že na starých mapách zobrazujících historické posuny okupace zobrazil sporné oblasti jako vlastní okupované zóny. Většina těchto starověkých map a záznamů však odkazuje konkrétně pouze na souostroví Paracelských ostrovů, tedy bez jakéhokoliv prokazatelného odkazu na Spratlyho ostrovy. Autoři o těchto dokumentech navíc uvádí, že o přesnosti a pravosti takových dokumentů by se dalo s úspěchem pochybovat.⁴³¹ Na rozdíl od Vietnamu ve své rétorice tedy Taiwan užívá raději odkazy na japonské koloniální dědictví z dob, kdy na ostrově Itu Aba byla ponorková základna a Taiwan patřil pod Japonské císařství, které si nárokovalo všechny jemu známé ostrovy. Již po válce navíc na ostrově operovaly síly Čínské republiky, čímž taiwanský nárok předchází procesy fyzické okupace všech ostatních účastníků sporu. V roce 1948 odtud sice kvůli občanské válce byly čínské (myšleno taiwanské) síly staženy, ale pak sem opět v roce 1956 byly přemístěny. V duchu Sanfranciské mírové konference a následné čínsko-japonské mírové smlouvy zde tedy Taiwan de jura udržuje ostrov pod svou suverénní správou již 67 let, což z Taiwanu činí jednoho z nejstarších účastníků sporu o Spratlyho ostrovy.

Brunej se na Spratlyho ostrovech soustředí jen na korálový atol Louisa Reef, na který si činí nárok na základně přistoupení k UNCLOS. Jiná území si nenárokuje, ale o tento útvar považuje za svůj právoplatný nárok díky geografické blízkosti atolu vůči brunejskému pobřeží. Geograficky je totiž Brunej svým kontinentálním šelfem a svou EEZ vůči Louisa Reef nejblíže a proto v červenci roku 2011 oficiálně tento útvar prohlásila za své území ve Spratlyho ostrovech. O okupaci zde však nelze plně hovořit, neboť Louisa Reef je zcela ponořený útvar, který dle aktuálně dostupné fotodokumentace doposud nepodstoupil žádnou rekultivaci, bagrování ani jinou výstavbu servisních staveb či ukotvených plošin. Louisa Reef

⁴³⁰ HASAN, M., JIAN, H. *Spratly Island Dispute in the South China Sea: Potential Solution*. Soul: YIJUN Institute of International Law, 2019. *Journal of East Asia & International Law*. Vol. 12, No. 1, 2019. Str. 156. eISSN 2287-9218. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.14330/jeail.2019.12.1.08>.

⁴³¹ Ibid. Taiwan navíc chce začít oblast dodatečně militarizovat, k čemuž by však potřeboval rozšířit nárokovaný prostor, aby si zde mohl vymezit širší operační zónu. Vláda si tedy začala od 30. června 2022 nárokovat právo na provádění vojenských cvičení viz <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2022/06/30/2003780846>.

si nárokuje také Malajsie a proto Brunej vyhlásila, že chce využívat alespoň místních přírodních zdrojů nalézajících se ve vodách kolem útesu. Brunej je tedy jediným účastníkem teritoriálního sporu, který doposud fyzicky neokupuje žádný z tanních ostrovních ani podvodních útvarů.⁴³²

Čína dle Iniciativy pro asijskou námořní transparentnost (Asia Maritime Transparency Initiative) dominuje napříč Jihočínským mořem 28 útvarů o různých velikostech i různé fázi rekultivace a osídlení. Menší počet z nich, konkrétně sedm, se nachází na Spratlyho ostrovech. V praxi však vlastní všechny z ostrovních útvarů na Paracelských ostrovech a také ovládá i Macclesfield Bank a Scarborough Shoal. Počet budov, separátních instalací a předsunutých struktur rozesetých napříč celou oblastí Jihočínského moře tedy nelze jednoznačně spočítat, neboť čínská zástavba je nejen dosti robustní, ale proliferace obdobné výstavby neustále pokračuje. Tímto způsobem Čína nejenže fyzicky zabírá konkrétní oblasti, ale navíc vystupuje hegemonicky bez úcty k mezinárodním režimům a cizím nárokům. Svou výstavbou popírá jurisdikci jiných států, validitu mezinárodních arbitráží i pravidla všeobecné aplikovatelnosti UNCLOS. Ač se tedy jedná o obranu z roku 2013, kdy se Filipíny dovolávaly nezákonnosti linie devíti přerušovaných čar, nebo o požadavky Malajsie a Vietnamu z 6. 5. 2009 na rozšíření kontinentálního jejich šelfu, tak vždy Čína uznává pouze svou pozici a světu posléze vyjeví, jak to vlastně již dávno dle její představy bylo, viz nóta k OSN ze 7. 5. 2009 vyjevující linii devíti přerušovaných čar. Obdobné tendence lze spatřovat i v její rétorice a také z jednání Číny vůči ASEAN. Storey k tomu uvádí, že řešení územních sporů v Jihočínském moři je přinejmenším problematické, neboť Mezinárodní soudní dvůr by sice teoreticky mohl vydat rozhodnutí o územní suverenitě, ale než by mohl takový případ vůbec prozkoumat, tak by musel k řízení získat souhlas všech zúčastněných stran. To se ale nestane, neboť Čína všeobecně odmítá mezinárodně-právní řízení i arbitráže jako prostředek k řešení svých územních, pohraničních nebo námořních sporů. Storey k tomu dodává, že podle Pekingu mohou být takové spory řešeny pouze bilaterálně, tj. mezi Čínou a každým z jejich žalobců individuálně. V této věci se však státy jihovýchodní Asie zase obávají, že Čína upřednostňuje bilaterální jednání kvůli uplatňování své mocenské asymetrie.⁴³³

⁴³² Blíže k tématu viz ROACH, A. J. *Malaysia and Brunei: An Analysis of their Claims in the South China Sea*. Arlington: Center for Naval Analyses, 2014. A CNA Occasional Paper 2014 [online]. Dostupné an https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FqIHddhi00J:https://www.cna.org/archive/CNA_Files/pdf/iop-2014-u-008434.pdf&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.

⁴³³ STOREY, I. *Arctic Lessons: What the South China Sea Claimants can Learn from Cooperation in the High North*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2013. ISEAS Perspective [online]. Str. 6 a 7. Dostupné na www.iseas.edu.sg.

Čínský proces osidlování ostrůvků nacházejících se uvnitř linie devíti přerušovaných čar, prováděný za pomoci rekultivace přírodních i budování umělých ostrovních útvarů, tedy v 21. století rapidně pokračuje. Až na výjimky, které se všechny nacházejí v Čínou ovládaných⁴³⁴ Paracelských ostrovech, je podoba čínské fyzické dominance ostrovních útvarů v Jihočínském moři velmi podobná. To platí také v případě výstavby na okupovaných ostrovních útvarech v oblasti Spratlyho ostrovů. Co se pak týká jejich militarizace, tak ta je zatím ještě těžko prokazatelná, i když lze předpokládat, že doposud nedosáhla takové úrovně vybavenosti jako například na Woody Island. Čína ve spratlyho oblasti proto volí způsob dodatečné přítomnosti ozbrojených námořních sil a patrol své pobřežní stráže. Na všech ostrovních útvarech, které Čína v oblasti Spratlyho ostrovů okupuje, jsou ale k roku 2022 fotograficky zdokumentovány známky mnohaleté rekultivace a bagrování. Stojí zde servisní budovy a civilní osídlení, přístavy či mola, dopravní infrastruktura a někdy i letiště nebo přistávací plochy pro vrtulníky. V létě roku 2023 Čína ovládá takto osídlený Cuarteron Reef, Fiery Cross Reef, Gaven Reefs, Hughes Reef, Johnson Reef a Subi Reef, které všechny pod svou nadvládu získala roku 1988. Poslední oblastí je Filipínami nárokový Mischief Reef, kterého se Čína svou plíživou výstavbou zmocnila v roce 1994 a který se roku 1995 stal předmětem sporu u ASEAN. Vedle Vietnamu tak další výrazný rival Číny jsou právě Filipíny.

Zajímavé je, že Filipíny ve věci teritoriální expanze stejně jako Vietnam reagovaly relativně brzy a začaly ostrovy okupovat, hlídat nebo aspoň geograficky mapovat již ve třetí čtvrtině 20. století. Ve věci teritoriálního nároku na Spratlyho ostrovy Filipíny tvrdí, že si ostrovy nárokují na základě objevu admirála Thomase Clomy, který v roce 1947 objevil Kalayaanké ostrovy, což je v podstatě část Spratlyho ostrovů ležící severozápadně od filipínského ostrova Palawan. Dále se pak tyto ostrovy Filipíny pokusily opakovaně prozkoumat také v květnu 1956 prostřednictvím další námořní expedice. Roku 1968 si pak zabraly první ze svých Spratlyho ostrovů. V moderní rétorice se však jejich nárok opírá o expanzi filipínského kontinentálního šelfu, o určení EEZ kolem ostrova Palawan a o obecné zásady UNCLOS.

Co se týká fyzického záboru několika konkrétních ostrovních útvarů, tak k počátku roku 2023, na Spratlyho ostrovech Filipíny ovládají celkem jedenáct ostrovních útvarů, z nichž devět vykazuje známky podstoupené rekultivace. Prvním zabraným ostrůvkem byl bujným

⁴³⁴ Čína zřejmě považuje oblast Paracelských ostrovů za dostatečně ovládnutou, neboť na rozdíl od Spratlyho ostrovů zde totiž některé ostrovní útvary postrádají jakoukoliv výstavbu. Jedná se konkrétně o Bombay Reef, Middle Island, North Reef, Quanfu Island, Robert Island, South Island, South Sand a de facto i West Sand i Triton Island, na kterých jsou sice z leteckých snímků patrné již náznaky budoucích staveb, přístavů a připravovaného osídlení, ale zatím na nich nestojí žádné stálé osídlení, jako je tomu na jiných okupovaných částech Paracelských ostrovů. Na Triton Island ale v létě 2023 Čína začala výstavbu přistávací letištní plochy.

nízkým porostem pokrytý Northeast Cay, který si Filipíny zabraly již v roce 1968. Dnes v jeho středu stojí malá osada, ale ještě v roce 2017 zde nestál žádný přístav a další rozvoj oblasti se plánuje teprve až po roce 2023. Filipíny však dále expandovaly v několika vlnách.

V roce 1974 nastala první hlavní vlna velké ostrovní expanze, v níž si Filipíny zabraly Flat Island, Nanshan Island, West York Island a Thitu Island. První tři ostrovní útvary jsou do dnešních dní sice Filipínami okupovány, zabrány a také jejich námořnictvem pravidelně patrolovány, ale v podstatě nejsou adekvátně osídleny. Flat Island je mělčina nabagrovaného písku s několika servisními budovami, které zde beze změny stojí teprve až od roku 2015. Nanshan Island je ostrůvek s přírodní vegetací, v jejímž středu stojí servisní budovy propojené s pobřežím za pomoci písečné cesty. Infrastruktura na Nanshan Island navíc nevykazuje žádné větší změny už od roku 2015. West York Island je na tom obdobně, i když sem první zástavba přibyla teprve až k roku 2016. Fotodokumentace z března 2022 ukazuje na West York Island velmi skromnou osadu o cca čtyřech budovách a několika servisních stavbách. Nejvíce osídleným ostrůvkem z éry první vlny filipínské geopolitické expanze je Thitu Island. Zde se nachází násypy a vlnolamy kryté přístaviště, letiště, pevné silnice a několik osad. Druhá vlna expanze Filipín na Spratlyho ostrovy proběhla v roce 1978, kdy si Filipíny zabraly Commodore Reef, Loaita Cay a Loaita Island. První dvě lokality k roku 2022 vykazují osazení platformami, servisními věžemi a pravděpodobně exploračním těžebním zařízením. Na Commodore Reef první stavby dokonce stály již v roce 2013. Loaita Cay zase kolem roku 2016 podstoupil bagrování písku s následnou rekultivací a postupné přesouvání servisních budov, které se dnes soustřeďují do skromné, leč ucelené zástavby plošin i doprovodných průmyslových staveb. Co se pak týká Loaita Island, tak to je malý ostrůvek s přírodní vegetací a drobnými budovami se solární elektrárnou a vojenskou posádkou, která se zde objevila pravděpodobně až po roce 2018. Ostrůvek posléze podstoupil bagrování, které rozšířilo jeho písečné pláže. Společně s dalšími filipínskými ostrovními útvary se na něm po roce 2023 s největší pravděpodobností plánují další stavební úpravy.

Dalším zabraným územím je Second Thomas Shoal, který Filipíny drží od roku 1999. Jedná se o ponořený korálový útes s vyčnívajícými skalisky a centrální nepravidelnou a dosti otevřenou lagunou. Kolem útvaru jsou mělčiny, které se Filipíny rozhodly použít k ukotvení své předsunuté základny. Na tamní útesy úmyslně najela loď RP Sierra Madre, kterou používalo Filipínské námořnictvo jako nákladní plavidlo. Jedná se sice o nepojízdný vrak, který ale dodnes slouží jako předsunutá základna a ještě v létě 2023 na něm Filipíny udržují posádku, vůči čemuž Čína protestuje. V srpnu se Čína pokusila o blokadu zásobování a 12. 8.

použila Čínská pobřežní stráž vodní děla, aby zamezila zásobovacím plavidlům přitup, což způsobilo mzn. incident. Mezi poslední dva filipínské okupované útvary⁴³⁵ pak patří prázdný korálový atol Irving Reef a polopotopené mělčina Lankiam Cay, která je natolik nevhodný místem pro stavbu osídlení, že jej hlídá filipínská posádka umístěná až na Loaita Island.

Výše rozeepsaná fyzická přítomnost dílčích států okupujících jednotlivé ostrovní útvary v podstatě hovoří v neprospěch čínským pokusům opanovat spratlyho oblast strategickou výstavbou a pozvolnou, nikým nekonfrontovanou, militarizací. Kuli úspěšné usurpaci svých oponentů se tedy Čína musela opět uchýlit k vizi Jihočínského moře jako svých vnitřních vod, kde klíčová souostroví považuje za integrální součást svého ostrovního státního území, načež se díky tomu považuje za souostrovní stát s právy, které UNCLOS těmto státům přiznává. To je sice naprosto jasná konstrukce imaginárního území, které z geografického hlediska na první pohled není integrální součástí pradávne kontinentální říše obehnané velkou zdi chránící pevninskou Čínu, ale argumentační asertivitě Číny taková drobnost jako je geografická realita na sveřeposti jejích proklamací nikterak neubírá. Jihočínské moře sice z geografického hlediska není vnitřní moře tohoto pevninského státu, ale hodnotit a opanovat tuto čínskou geopolitickou hru přesahuje potřeby této práce. Pro účely této práce tedy postačí doplnit, že doprovodným jevem je zde již výše zmiňovaný nárůst aktivit Čínské pobřežní stráže, která patrolováním napříč Jihočínským mořem navozuje atmosféru vnitřních i teritoriálních vod Číny, do nichž se neprávem vetřely jiné státy konající zde nežádoucí aktivity, na jejichž protiprávnost je pobřežní stráž důrazně, ale zatím ještě mírumilovně upozorňuje.⁴³⁶

⁴³⁵ Filipíny si podle článku 121 UNCLOS, který uvádí, že kameny, které nemohou udržet lidské obydlí nebo vlastní ekonomický život, nemají žádnou výhradní ekonomickou zónu ani kontinentální šelf, nárokují také zdroje ve vodách kolem Scarborough Shoal. Stejný argument v podstatě používají pro celé Kalayaanské ostrovy a až do čínsko-filipínského urovnání vztahů situace v regionu vyznívala mezi Čínou a Filipíny dosti konfliktně. Objevila se také série projektů hlubokomořské těžby hledajících zdroje fosilních paliv. Malajsie a Filipíny se tím pokouší o průzkumnou těžbu ropy a zemního plynu. V druhé dekádě 21. století se také státy jako Vietnam začaly soustřeďovat na stavbu plovoucích, ukotvených či "rig style" platforem umístěných mimo oblast Spratlyho ostrovů, které mohou v budoucnosti posloužit k exploračním účelům. Na tento vývoj začala Čína reagovat politikou ozbrojených hlídek Čínské pobřežní stráže, která svou přítomností téměř denně proplouvá v Čínou nárokováných oblastech, kde se snaží ztěžovat aktivity cizích států. Patroly Čínské pobřežní stráže na Spratlyho ostrovech nebyly v roce 2022 tak agresivní jako dřív, pravděpodobně kvůli předešlému úspěchu jejího obtěžování, a tak Čína začala orientovat aktivity své pobřežní stráže také do dalších lokací v Jihočínském moři.

⁴³⁶ Ústřední myšlenkou možné čínské blokace a pozvolného zaboru Spratlyho ostrovů je schopnost omezit právo pokojného průplavu a jakékoliv hospodářské, těžební, výzkumné či rybolovné aktivity bez přímého svolení čínské vlády. U Paracelských ostrovů a tamních unilaterálně zakreslených rovných základních linií vymezujících pobřežní moře se to Číně v jistém způsobu podařilo, ale v případě Spratlyho ostrovů to bude o poznání složitější. Prosté zakreslení základních linií není s ohledem na vysoké množství ostrovů, šíří rozlohou, nižší stupeň čínské okupace a větší počet účastníků dostačující alternativou. I přesto se však Čína snaží rozvíjet iluzi vnitřního moře i nad Spratlyho ostrovy, neboť v jejich případě je zde jednak vyšší počet slabších oponentů a také již explorační ověřené zásoby fosilních zdrojů. Dalšími důvody jsou přílehlé dopravní trasy a i přes dosavadní devastaci stále ještě relativně bohatá loviště ryb. Pokud by tedy danou oblast dokázala Čína opanovat stejnou měrou, jakou ovládá okolí Paracelských ostrovů, tak by následným prosazováním konceptu vnitřních vod a další výstavbou

Obdobným způsobem fungují čínské ozbrojené základny, když zaměřováním svých radarů upozorňují cizí plavidla, že v jejich vodách nemají co pohledávat. Podoba čínských základen na Spratlyho ostrovech sice zatím nedosahuje takové vybavenosti a komplexnosti jako kupříkladu na Woody Island, ale i tak Čína militarizaci spratlyho oblasti neúprosně rozvíjí a paralelně zde proklamuje i své nároky na vnitřní vody. Marshall dokonce uvádí, že: „Začátkem roku 2016 Číňané poprvé přistáli s letadlem na jedné z přistávacích drah postavených na umělých ostrovech, které si vytvářejí v oblasti Spratlyho ostrovů ... Vietnam a Filipíny (vůči tomu) vznesly oficiální protest, jelikož si obě země činní na oblast územní nárok, a Spojené státy označily tento krok (Číny) za ohrožení stability regionu.“⁴³⁷

Jihočínské moře a Spratlyho ostrovy obzvláště, jsou tedy důkazem toho, že smělost a vulgarita v geo-expanzionistickém počínání je i v 21. století stále ještě užitečným nástrojem klasické geopolitiky predátorského hegemonu, který se uchází o kontrolu nad konkrétním územím či regionem, jenž je územně vyplněn skupinou výrazně slabších hráčů. Zatím zde nejsou obranné věže s lodními kanony střílející v pravidelných intervalech do vody v konkrétním perimetru, aby tím odklonily plavbu bojácnějších lodí. Taiwan se však o právo námořních manévrů začal zajímat. Naštěstí zde státy doposud ani nekladou lodní miny nebo nezpůsobují záměrné havárie. Je však jen otázka času, kdy si zúčastněné státy vymyslí nejrůznější vědecko-technické experimenty či kdy dokonce oblast designují jako vojenskou střelnici jen proto, aby ještě více vytlačily bázlivou konkurenci. Některé agresivnější metody vedení války se zde ale bohužel již nyní začínají objevovat. Kupříkladu typická válečná metoda spálené země a otrávených studen, které mají cizím silám znemožnit užití místních zdrojů, se zde ve své lokálně unikátní podobě začíná rýsovat. Záměrné poškozování regenerativních přírodních zdrojů se stalo unikátní podobou nekalých kvazi-bojových praktik, které navíc přinesou i širší globální dopad. Extenzivní výstavba, ničení přírodních habitatů, exploratorní těžba, bagrování korálových útesů a nekontrolovatelný výlov pustoší tamní životní prostředí do té intensity, až se jednou drobným rybářům z Malajsie, Bruneje či Filipín prostě již nebude vyplácet vyřázet lovit do mrtvých lovišť ve sporných vodách, nad kterými navíc patrolují čínská plavidla. Ztráta zájmu pak bude určitě doprovázena další výstavbou

umělých ostrovů mohla vyblokovat i právo pokojného průplavu. Dle UNCLOS je totiž takový průplav definován jako průjezd vodami rychlým a nepřetržitým způsobem, který nezpůsobí žádnou újmu na míru, pořádku, zdrojích ani bezpečnosti pobřežního státu. Rybolov, znečišťování, militarizace, exploratorní těžba ani špionáž nelze považovat za pokojný nevinný průplav. Ponorky a další podvodní plavidla musí navigovat na hladině a otevřeně vyvést vlajku, čímž by Čína měla jasná přehled o přítomnosti všech aktérů, včetně námořnictva USA. Pobřežní státy navíc mohou také dočasně pozastavit pokojný nevinný průplav v oblastech svých teritoriálních moří, pokud je to nezbytné pro ochranu jejich bezpečnosti. Toho se Západ obává a tak situace eskaluje, viz dále.

⁴³⁷ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 92-93. ISBN 978-80-87950-49-4.

umělých ostrovů zvětšujících okruh Čínou dominovaného území. Dle autorova názoru se navíc v nejbližších letech v této oblasti dočkáme jakéhosi „kolíkování“, kdy strategické umístění servisních bójí či experimentálních instalací výroby obnovitelné energie z moří a oceánů začnou státy užívat ke kolíkování svého území, tak jako si na nikým nenárokované zelené louce v dobách zlaté horečky vykolíkoval své území samozvaný prospektor. Instalace mořské obnovitelné energetiky se k tomu přímo nabízejí.⁴³⁸ Vojenská cvičení a zapojení Západu, Japonska i Austrálie do společných námořních misí jsou dalším tématem roku 2023.

Z celého Jihočínského moře, tedy oblast Spratlyho ostrovů vykazuje nejvyšší počet i barvitost excesů v počínání zainteresovaných států. Tyto bizarní extrémy se tu navíc dávno staly událostmi na denním pořádku. Konfliktní náboj je zde tudíž vyšší než u ostatních zkoumaných teritoriálních sporů se skrytým dopravním a surovinovým potenciálem. Tento potenciál je zde navíc zřejmý a otevřeně diskutovaný. Teritoriální spor o Spratlyho ostrovy je zároveň natolik složitý, že pokud nedojde k poklesu strategického významu této oblasti, tak jediným možným vývojem bude série ozbrojených střetů s potenciálem vypuknutí teritoriální války. Otázkou pak již bude jen to, zdali důvodem bude proklamovaný surovinový potenciál, dopravní obstrukce vybočující z pravidel UNCLOS, boj o hegemonickou pozici⁴³⁹ či ohrožení potravinové bezpečnosti slabších států, které v zoufalství hrozící potravinové krize vyhlásí Číně válku a budou doufat, že se k nim přidají silnější mimo-regionální aktéři. Další výstavba plánovaná po roce 2023 tento stav navíc jen přiblíží. Tuan k tomu dokonce uvádí, že během několika posledních let se Jihočínské moře ukázalo jako nejpravděpodobnější bod pro vzplanutí případného konfliktu v Asijsko-pacifické oblasti. Územní spory o stavby na Paracelských i Spratlyho ostrovech se prý ukázaly jako obtížně řešitelné, protože mezi státy Jihočínského moře přetrvávají vážné neshody ohledně suverénních práv a jurisdikce nad kritickými vodními cestami. Situace zahrnuje nárokující státy, ale i četné mimo-regionální

⁴³⁸ Zatím sice státy Jihočínského moře na trik s kolíkováním území nepřišly, ale je jen otázkou času, kdy v duchu rozvoje energetické bezpečnosti svých umělých ostrovů začnou tyto státy do moře nahodile umísťovat vlnové, proudové, oceáno-termální či větrné elektrárny, kterými sice na jedné straně skutečně budou obnovitelnou energií zásobovat své umělé ostrovy, ale na druhé straně jimi provedou další zábor otevřeného moře. K variacím aplikací využívajících obnovitelné energie z moří viz MACHYTKA, D. *Význam obnovitelné energie z oceánů pro energetickou bezpečnost Evropské unie*. Sborník z mezinárodní konference 34. Nekonvenční zdroje elektrické energie. Praha: Česká elektrotechnická společnost, 2013. ISBN 978-80-02-02458-3.

⁴³⁹ V této věci Mearsheimer tvrdí, že pokud jsou jeho úvahy správné, tak se „Čína pokusí maximalizovat propast mezi svými sousedy, zejména velkými zeměmi, jako je Indie, Japonsko a Rusko. Čína se tím bude chtít ujistit, že je tak mocná, že žádný stát v Asii nebude mít prostředky, aby ji ohrozil ... lze také očekávat, že mnohem silnější Čína se posléze bude snažit vytlačit Spojené státy z asijsko-pacifické oblasti, podobně jako v devatenáctém století Spojené státy vytlačily evropské velmoci ze západní polokoule ... Čínští vůdci navíc dali jasně najevo, že si nemyslí, že Spojené státy mají právo zasahovat do sporů o námořní hranice Jihočínského moře, tj. strategicky důležité vodní plochy, kterou Peking prohlašuje za svou.“ Viz MEARSHEIMER, J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton & Company, 2014, str. 370-371. ISBN 978-0-393-34927-6.

mocnosti. Je tomu prý z toho důvodu, protože se zde objevují nepříjemné otázky svobody plavby a přeletu i otázky použitelnosti mezinárodních zákonů, zejména Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982.⁴⁴⁰ Oblast Spratlyho ostrovů tyto tendence vykazuje nejmó výrazněji, s čímž autor souhlasí a také zde spatřuje největší riziko propuknutí války mezi účastníky. Stále sílící zapojení jejich západních aliančních partnerů v roce 2023 tomu také nasvědčuje.

3.3 Falklandské ostrovy a Drakeův průliv v širších souvislostech

Vůči ostatním testovaným případům mají Falklandy mnoho společného. Takové analogie sice nepřidávají na relevantnosti tohoto okrajového tématu, ale rozhodně ani nesníží na argumentační váze následujících pasáží, které se věnují významu teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy. Téma bylo zvoleno jako doprovodný rámec doplňující výzkumný záběr této práce. Spor o Falklandské ostrovy byl ve své podstatě až do nedávna proběhnutý konflikt, který opakovaně dopadl ve prospěch jejich současného majitele. Navíc je ve své podstatě natolik jasný a zdokumentovaný, že zařazení tohoto tématu mělo posloužit jako jistá protiváha vůči nedořešeným, zamrznutým a zmatečným sporům o Kurilské ostrovy a o Jihočínské moře. Co se týká podobností vůči těmto sporům, které jsou pro předkládanou makrokauzální analýzu příhodné úvodem tématu zmínit, tak lze jmenovat hned několik. V případě teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy se jedná o téma sahající mnoho století dozadu, s alternujícím vlastnictvím koloniálních velmocí a snahou regionálního aktéra získat kontrolu na útor silnějšího hráče. Další podobností vůči výše testovaným souvislostem je to, že ve výsledku, nakonec ostrovy ovládá geopolitický hegemon, který v historii disponoval silnou koloniální a regionálně strategicky-okupační tradicí a ostrovy obsadil v příhodném okamžiku, když z nich díky USA byl vytlačen původní majitel. Vliv Západu a opanování ostrovů geopoliticky expandujícím hegemonem jsou reálie příbuzné jak Kurilským, tak i Paracelským ostrovům. Během změny vlastnictví Falklandských ostrovů zde svou roli sehráli Američané, jejichž aktivity definitivně změnilly rovnováhu v regionu, když v prosinci 1831 válečná loď U.S.S. Lexington z ostrovů odstranila kvazi-argentinskou přítomnost, čímž Američané otevřeli prostor pro budoucí britskou dominanci nad regionem.⁴⁴¹ Další podobností je eskalace

⁴⁴⁰ TUAN, A. H. *Vietnam's Regional Security Challenges*. In: SINGH, A. ed. *Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia*. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017, str. 47. ISBN 978-81-86818-27-5.

⁴⁴¹ Reismen k tomu uvádí, že po odtržení od Španělska v letech 1810 až 1818 vznikala nová vláda Spojených provincií Rio de la Plata (budoucí Argentina). Roku 1820 pak Američané jménem Spojených provincií v Puerto de Soledad zanechali „argentinskou“ vlajku, zabavením 50 lodí různých národností vyhnali z ostrovů všechny rybáře a ostrovy zůstaly opuštěné. Po roce 1825 se Argentina rozhodla získat kontrolu nad Falklandami. Argentinci následně jmenovali guvernéra Malvín a v roce 1826 zde založili argentinskou kolonii zaměřenou na rybolov a lov ploutvonožců. V roce 1829 se guvernér Louis Vernet rozhodl ochránit svůj rybářský monopol

konfliktu, neboť o ostrovy se opakovaně válčilo a jejich význam byl uznán jak v druhé polovině 20. století tak i před světovými válkami. Díky těmto bojům navíc proběhlo několik vln militarizace oblasti, z nichž nejvýraznější proběhla počátkem 80. let, kdy Margaret Thatcherová tehdy uvažovala i o jaderném odstrašování.⁴⁴² Militarizace oblasti setrvala až do dnešních dnů, kdy zde vedle patrolovacích misí válečné lodí (HMS Fortt a Medwy) a stálých vojenských instruktorů permanentně působí také poloprofesionální skupina s názvem Obranná síla Falklandských ostrovů.⁴⁴³ Na ostrovech je umístěna i vojenská základna a několik instalací rozmístěných napříč celým souostrovím, které využívají jednotky britské armády.

Další podobností je zdrojový potenciál oblasti, neboť na ostrovech a v okolních vodách jsou přírodní zdroje včetně rybolovu. Opakovaně zde byla hledána ropa, jejíž přítomnost se zde v 21. století opravdu potvrdila, což svět opět upozornilo na geopolitický a surovinový význam oblasti. Pro nedostatek průkazných dat však zdrojový potenciál Falklandských ostrovů počátkem roku 2023 zůstává až do budoucího otevření komerční těžby relativně nejasný.⁴⁴⁴ V nedávné době však došlo k jistým posunům, neboť jak uvádí aktuální zpráva Ministerstva Falklandských ostrovů pro nerostné zdroje z roku 2022, tak dle geologických průzkumů byla ve výlučné ekonomické zóně kolem ostrovů skutečně potvrzena ropná ložiska (viz níže). Obdobně jako u Paracelských ostrovů a Kurilských ostrovů i zde se tedy rýsuje možnost budoucí komerční těžby. Na rozdíl od zdrojových oblastí Jihočínského moře a v kontrastu vůči situaci panující na Spratlyho ostrovech zde ale existuje jen jeden jediný výlučný vlastník. Ve svém suverénním nároku tento vlastník navíc nemusí vymýšlet historicko-fantastické konstrukce jako je linie devíti přerušovaných čar, neboť Velká Británie Falklandské ostrovy

vyložením cizích rybářských plavidel z vod obklopujících Malvíny a v červenci 1831 dokonce zajal tři americké rybářské lodě rybařící v tamních vodách. Shodou okolností však tehdy americká válečná loď U.S.S. Lexington navštívila přístav v Buenos Aires, kde místní americký konzul jejího kapitána informoval o této události. S cílem ochránit americké občany U.S.S. Lexington dorazil na konci prosince 1831 do Puerto Soledad na Falklandských ostrovech. Zde jeho posádka zatkla všechny obyvatele, zabavila všechny zbraně, vyplenila domy a zajaté argentinské vězně odvezla pryč. Během tří měsíců dorazily na Falklandy dvě britské válečné lodě s rozkazem vyhnat odtud argentinskou posádku a udržet ostrovy bez ozbrojené argentinské přítomnosti. Od roku 1833 byly tyto ostrovy již plně pod kontrolou Velké Británie, která oblast rekolonizovala, militarizovala a učinila z ní svůj námořně-strategický bod. Viz REISMAN, W. M. *The Struggle for the Falklands*. New Haven: The Yale Law Journal Company, 1983. The Yale Law Journal, Vol. 93, No. 287, 1983. ISBN 00440094. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/796308>.

⁴⁴² Byť jen potenciální přítomnost jaderných zbraní v Jižním Atlantiku by byla velmi problematická, neboť by porušovala Smlouvu z Tlatelolco z roku 1967, která stanovila Latinskou Ameriku a okolní vody, včetně Falklandských ostrovů za bezjadernou zónu, v níž se nesměly vyskytovat jaderné zbraně. Detailněji k tématu viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume II*. New York: Routledge, 2007, str. 59-64. ISBN 978-0-415-41911-6. Dále viz <https://www.un.org/nw/fz/content/treaty-tlatelolco>.

⁴⁴³ O Falkland Islands Defence Forces viz <https://www.falklands.gov.fk/defenceforce/>. O stálé přítomnosti vojenského plavidla viz <https://www.royalnavy.mod.uk/our-organisation/the-fighting-arms/surface-fleet/patrol/river-class/hms-forth>.

⁴⁴⁴ Geologické průzkumy sice byly provedeny, ale komerční těžba se podle dostupných dat teprve připravuje. O zajímavostech k tématu viz <https://polarjournal.ch/en/2021/10/02/oil-production-in-falkland-what-next/>.

kontinuálně spravuje jako své teritorium již od koloniálních dob. Také je Velká Británie ubránila ve dvou majoritních bitvách, konkrétně roku 1914 a pak 1982, kdy během 74 dní argentinské přítomnosti nakonec nepřátelskou okupaci britské síly z ostrovů odstranily během války s Argentinou. Argentina ve svém nároku argumentovala nacionalismem, dávnými lovišti a krátkodobým osídlením z dob po získání své národní suverenity. Na ostrovech však od roku 1833 prokazatelně vládne Velká Británie (sjednocená zákony o unii již roku 1707). Také zde po mnoho generací žije britské obyvatelstvo a tradiční britská správa se zde udržuje cca 190 let. Z hospodářského hlediska ostrovy relativně prosperují a na rozdíl od socio-ekonomické stagnace ruské správy na Kurilských ostrovech zdejší obyvatelstvo nevolá po změně vlastnictví ani po přísunu kapitálu ze strany státu s opozitním teritoriálním nárokem. Před argentinskou okupací zde dokonce existovala hospodářská spolupráce států. Regionální spolupráce mezi Brity a Argentinou po druhé světové válce, mísení hospodářských aktivit a původně volný přístup regionálního konkurenta jsou výrazné rozdíly vůči ostatním zkoumaným územním sporům. Při úvahách o podobnosti tématu Falklandských ostrovů vůči ostatním zkoumaným teritoriálním sporům byly ale objeveny i některé výraznější podobnosti.

Konkrétně jde o robustnost datové základny odborných textů a výzkumných studií. Falklandské ostrovy, přilehlá moře a blízká Antarktida jsou témata, která zajímají odborníky již více než půl století a tak zde existuje rozsáhlý odborný základ využívající kmenové zdroje. Zdroje jsou navíc jazykově přístupné a neopírají se o dávné dialekty asijských monarchií. Studium těchto podkladů bylo zjištěno, že na rozdíl od imaginárního území Číny proklamující své nároky v Jihočínském moři, ve věci Falklandských ostrovů existují jasné historické reálie prokazující sérii změn vlastnictví těchto ostrovů.⁴⁴⁵ Teritoriální dominance konkrétních oblastí na geografické mapě světa i kartografické dokumentování objevitelských počínů bylo totiž u evropských koloniálních velmocí na podstatně vyšší úrovni, než v případě Číny a tak bylo možné sledovat změny ve vlastnictví Falklandských ostrovů vedoucích až k nárokům současného majitele, který ostrovy spravuje již od roku 1833. Falklandské ostrovy ve svém vlastnictví před tímto datem alternují mezi Francií, poté Španělskem, pak Británií a krátce post-španělskou Argentinou. Tyto události byly navíc koloniálními státy metodicky zapisovány a tak z nich posléze mohly vědci volně čerpat pro své články i odborné knihy.

⁴⁴⁵ O historických základech alternujícího vlastnictví počínajícího údajným objevení ostrovů Amerigo Vespuccim v roce 1502 a o událostech probíhajících až do roku 1833, kdy ostrovy opětovně získala Velká Británie, viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 1-16. ISBN 978-0-415-41912-3.

Po roce 1833 se opět a již permanentně vrací Velká Británie, i když se zde na začátku 20. století krátkodobě objevila snaha Německého císařství tuto oblast ovládnout, nebo o ni Brity alespoň připravit. Nakonec se zde Velká Británie ale opět stala hlavním implementátorem teritoriálních práv. Své územní nároky a ochranu území vůči nepřátelským pokusům může podložit sérií vyhraných bitev⁴⁴⁶ i procesem dlouhodobého ekonomického rozvoje oblasti. Pokud tedy Čína i Rusko při svých teritoriálních nárocích argumentují historickými reáliemi, vítězstvím nad teritoriálními konkurenty a poválečným uspořádáním, tak o to více je britský nárok na Falklandské ostrovy silnější. Po roce 1833 se navíc z ostrovů začal pozvolna stávat servisní depot pro lodě směřující na západní pobřeží Ameriky plujících podél Hornova mysu či směřujících do složitého dopravně Magellanova průlivu. Přístavní infrastruktura Falkland se sice ještě ani dnes neblíží potřebám velkých lodí, ale v Port Stanley dodnes stojí krátkodobý přístavní systém dnes označovaný jako FIPASS (Falkland Interim Port nad Storage System), který se má tento rok modernizovat. Předešlou podobu přístaviště v historii používaly síly Britského královského námořnictva jako zauhlovací stanici pro doplňování paliva. Jistý strategický význam je tedy Falklandským ostrovům přiznatelný již za doby Britského impéria a to dokonce i krátce po roce 1913, tj. v dobách, kdy se již tradiční podoba impéria začala ve světle světových konfliktů definitivně měnit. Během světových válek Britské impérium nebylo schopno zachovat stejnou úroveň bezpečnosti mezi metropolí a všemi svými teritorii a tak nastoupilo období reorganizace do samosprávných národů Britského impéria známých jako Britský Dominion. Pro množinu těchto politicky autonomních celků, existujících v rámci Britského impéria mezi léty 1907 až 1948, se ale Falklandské ostrovy staly spíše okrajovým tématem bez větší relevance. S úpadkem říše pak nastoupil obnovený zájem Argentiny.

Samotná Velká Británie ale o oblast ještě v předvečer první světové války v listopadu a v prosinci 1914 svedla dvojici námořních bitev, které měly rozhodnout osud blízkých dopravních tras. Falklandské ostrovy totiž leží poblíž námořní spojnice Atlantského oceánu s Tichým oceánem a se západním pobřežím Ameriky, která byla až do otevření Panamského, jedinou cestou. Svou rozlohou jsou navíc Falklandské ostrovy schopny udržet trvalé lidské osídlení, což z ostrovů učinilo významný strategický námořní bod, ještě před tím, než se začalo hovořit o energeticko-bezpečnostním a zdrojově-surovinovém potenciálu těchto ostrovů, což je téma, které se v návaznosti na ropné šoky v 70. letech a přijetí UNCLOS stalo významným činitelem všech výše zkoumaných teritoriálních sporů. Reisman v této souvislosti

⁴⁴⁶ Dle Yergina britská strana tímto vítězstvím zamezila přístupu Německa do nejbohatších obchodních regionů světa. Viz YERGIN, D. *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*. New York: Free Press, 2009, str. 156. ISBN 978-1-4391-1012-6.

uvádí, že souostroví Falklandských ostrovů bylo navíc zdrojem britským nároků na podíl na Antarktidě. Jak se využívání tohoto kontinentu stávalo stále praktičtější, tak o to víc se jich Velká Británie nechtěla vzdát. Změny v mořském právu navíc transformovaly tyto ostrovy bez evidentně zjevných zdrojů do podoby hodnotné základny. Nároky na kontinentální šelf ve znění UNCLOS také podstatně zvyšují hodnotu ostrovů.⁴⁴⁷ Nehledě na zdrojový potenciál.

Surovinovým potenciálem podobnosti s ostatními tématy ale při hledání makrokauzálních souvislostí nekončí. Stejně jako u Paracelských a Spratlyho ostrovů, tak i zde totiž existuje japonská perspektiva tématu. Není sice tak výrazná jako u vlastnického sporu Japonska nad Severními teritorii či celými Kurilskými ostrovy a v některých ohledech je dokonce poměrně tematicky zanedbatelná, ale přesto zde existuje. Příkladem okrajové relevantnosti v rámci výzkumného záměru práce lze uvést japonské polární expedice, v nichž ale bylo Japonsko při objevování jižního pólu ještě méně úspěšné, než u misí směřující na sever. V jistých souvislostech týkajících se mírových režimů mezinárodního práva je však japonská perspektiva identická s výše zkoumanými tématy, přičemž předkládaný výzkum rozšiřuje na oblast Antarktidy, kterou ve světle výše zkoumaného významu Severního ledového oceánu lze považovat za výzkumný protipól. Vše opět souvisí se Sanfranciskou mírovou smlouvou, v níž se mj. Japonsko vzdalo také nároků na Antarktidu.⁴⁴⁸ Zatímco u Kurilských ostrovů bylo tedy nutné rozvést i téma Severního ledového oceánu i samotné arktické oblasti, tak zde je tedy nutné dokreslit význam regionu i ve vazbě na Antarktidu a její stávající smluvní rámec.

Téma Antarktidy a přilehlých ledových moří i přístupových koridorů je navíc specifické tím, že k němu nelze přistupovat bez předestření úvahy existence národní jurisdikce a tamních národních teritoriálních zájmů, což je výrazná podobnost i vůči výše zkoumané Arktidě, kde intenzita prosazování územních nároků poroste s nárůstem hospodářsko-dopravně-surovinového významu regionu. Stav vlastnických nároků severních polárních oblastí tedy není doposud definitivně vyřešen, což je obdobné i u jižních polárních oblastí. Antarktida má totiž pouze pozastavený stav tamních územních práv a územní nároky Chile, Argentiny, Norska, Austrálie, Francie, Nového Zélandu a Velké Británie zde byly zmraženy antarktickým smluvním rámcem. Antarktida je tedy zemí nikoho a právě v tomto duchu byla klauzule o Antarktidě začleněna i do Sanfranciské mírové smlouvy, neboť na rozdíl od ostatních sfér

⁴⁴⁷ REISMAN, W. M. *The Struggle for the Falklands*. New Haven: The Yale Law Journal Company, 1983. The Yale Law Journal, Vol. 93, No. 287, 1983. Str. 313-314. ISBN 00440094.

⁴⁴⁸ Viz HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007, str. 142. ISBN 9780415646789.

volného prostoru, v němž mohly tehdejší státy rozvíjet svou politiku, zůstávala Antarktida stále nikým nespravovaným kontinentem, na jehož nárok se muselo Japonsko tak vzdát.⁴⁴⁹

Na druhou stranu k tomu Hara ale dodává, že status Antarktidy není stejný jako status otevřeného moře nebo volného vesmíru, které oba existují bez jakékoliv národní jurisdikce. Technicky vzato totiž Antarktická smlouva zmrazuje stávající územní nároky, přičemž však v konečném důsledku žádné územní otázky neřeší. Hara se tedy domnívá, že zde tudíž existuje jistá možnost, že by se Antarktida mohla dokonce stát oblastí budoucích územních konfliktů, neboť tato možnost nebyla stávajícím smluvním rámcem zcela odstraněna. I pro Japonsko a ostatní státy světa tedy dle jeho názoru Antarktida představuje stále otevřené území, bez jakékoliv definitivně vyjasněné národní suverenity. Jedná se tedy o území, které by si tudíž i Japonsko mohlo v budoucnu nárokovat.⁴⁵⁰ Japonsko navíc nikdy nevladilo žádná mezinárodně uznaná teritoriální práva nad Antarktidou a nikdy zde nerozvíjelo svou územní správu ani žádné administrativně-správní struktury. Hara proto uvádí. „*Vzhledem k tomu, že Japonsko antarktická území nikdy nevladilo, tak to, že se jich v Sanfranciské mírové smlouvě vzdalo, by nemělo tedy být zdrojem konfliktů japonské svrchovanosti. A to ani současných, ale ani těch případně budoucích.*“⁴⁵¹ Tato zjištění tedy zakládají na tom, že i v případě Antarktidy lze použít, japonskou perspektivu. Zároveň tak tedy ani Japonsko není z budoucího boje o území nikterak vyloučeno. V současnosti v této věci sice žádná antarktická územní práva Japonsko neprosazuje, ale jako jeden z původních 12ti signatářských států Smlouvy o Antarktidě podepsané dne 1. 12. 1959 japonská vláda uznává to, že tato smlouva platná od 23. června 1961 zakotvila mezinárodně právní postavení Antarktidy i mezinárodní spolupráci nad její ochranou, dále demilitarizaci a zákaz budování vojenských základen i zákaz všech jaderných pokusů a vojenských manévřů prováděných na celém antarktickém území. Japonsko je tedy jeden ze států, který ve své mezinárodní agendě ctí dodržování nastaveného formátu daného smluvního rámce. V této věci si pak všechny smluvní strany uvědomují, že

⁴⁴⁹ Jistou výjimku tvoří Britské antarktické teritorium, které bylo zformováno 3. března 1962, přičemž před tím náleželo pod Falklandské ostrovy. Z Falklandských ostrovů bylo území Britských antarktických teritorií zpravováno až do roku 1989, kdy britská vláda převedla územní zpravu na nově vytvořený úřad komisaře pro Britské antarktické území se sídlem v Londýně. Po zformování antarktického smluvního rámce byl tento územní nárok, stejně jako nároky ostatních států zmrazen. Okrajově však pokračovalo vědecké osídlování Jižních Shetlandských ostrovů, kde dnes stojí výzkumné základny řady národů. V této souvislosti je vhodné představit úvahu, co by se asi stalo, při ztrátě Falklandských ostrovů, které v době války o Falklandy představovaly faktickou správní centrálu antarktických území. V jistém ohledu tedy šlo Falklandy opakovaně považovat za faktickou bránu do Antarktidy. Při jejich trvalém obsazení mohla Argentina získat příležitost později ovládnout i Britská antarktická území, které se svým územním rozsahem překrývá s územními nároky Chile i Argentiny.

⁴⁵⁰ Viz HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007, str. 141-143. ISBN 9780415646789.

⁴⁵¹ Viz HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007, str. 143. ISBN 9780415646789.

Falklandské ostrovy představují vůči Antarktidě nejbližší otevřeně militarizovaný geostrategický bod, se stálou přítomností ozbrojených sil i námořnictva Velké Británie.

Během zkoumání mezinárodního práva byla logicky objevena i další podobnost tématu teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy s ostatními zkoumanými spory. Jedná se samozřejmě o Úmluvu Organizace spojených národů o mořském právu, neboť při započtení surovinového potenciálu výlučné ekonomické zóny a práva ochrany svých teritoriálních i vnitřních vod, dostalo vlastnictví tohoto souostroví opět novou váhu. UNCLOS sice byla podepsána až 10. prosince 1982, tj. již po vyvrcholení války o Falklandy, Jižní Georgii i Jižní Sandwichovy ostrovy, ale v letech 1973 až 1982 proběhly celkem tři konference o mořském právu, takže připravovaná právní podoba byla již tehdy relativně známá. Nelze samozřejmě spekulovat, co všechno mohlo či nemohlo být iniciačním spouštěčem invaze, ale rozhodně se lze domnívat, že s UNCLOS geopolitický význam ostrovů opět vzrostl. Po druhé světové válce Britské impérium upadlo a mnoho kolonií získalo nezávislost i suverénní pozici v OSN, v čemž Argentina začala spatřovat příležitost pro získání kontroly nad Falklandskými ostrovy, načež svůj nárok v roce 1945 přednesla hned po svém vstupu do OSN. Velká Británie následně Argentině nabídla, že spor o vlastnických nárocích nad Falklandskými ostrovy postoupí k mediaci u Mezinárodního soudního dvora v Haagu. Tuto nabídku provedla britská vláda opakovaně a to v letech 1947, 1948 a 1955.⁴⁵² S jednáním však Argentina nesouhlasila, neboť rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, v případě uznání britských nároků, by totiž v budoucnosti Argentině znemožnilo uplatnit jakékoliv znovuoživené legitimní územní nároky.

K roku 1982 se navíc Argentina ocitla na pomezí další hospodářské krize a rozsáhlých občanských nepokojů protestujících proti represivní vojenské juntě. Uměle zažehnutý nacionalismus akcentující argentinská práva na ostrovní území tedy do domácí socio-ekonomické sféry přinesl nové téma, na které se veřejnost mohla zaměřit a slábnoucí vnitropolitická moc se své vnitrostátní neúspěchy pokusila překrýt geopolitickou expanzí.⁴⁵³

O dalších důvodech eskalace tohoto teritoriálního sporu pak Bodziany a Kotasínská uvádějí, že existují geopolitické determinanty, které dodnes hrají důležitou roli ve sporu o Falklandské ostrovy. Jeden z determinantů je prý geografického charakteru, konkrétně umístění ostrovů na mapě světa. Druhý determinant je zase ekonomického charakteru spojený s obrovskými

⁴⁵² O vývoji sporu na půdě mezinárodních vztahů od roku 1946 viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 18-21. ISBN 978-0-415-41912-3.

⁴⁵³ Blíže o soudobé vládě Argentiny i procesu nacionalizace a reorganizace země viz KREPP, S. *A view from the South: the Falklands/Malvinas and Latin America*. London and New York: Routledge: Palgrave-Macmillan (Springer), 2017. *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 15, No. 4, 2017. Str. 350. Online ISSN: 1754-1018.

energetickými zdroji, které leží v místních vodách a okolním území.⁴⁵⁴ I přesto však byla eskalace konfliktu v 80. letech pro veřejnost i zúčastněné vlády jistým překvapením, stejně tak jako rozsah válečných ztrát, ke kterým došlo. Ve válce ztratilo život 255 britských vojáků, 649-720 příslušníků argentinských útočných sil a 777 britských vojáků bylo zraněno. I přes šokující ohlas veřejnosti se však Briti původně pokoušeli minimalizovat argentinské ztráty i své vlastní náklady.⁴⁵⁵ Přesto eskalaci konfliktu prý tehdy nikdo nečekal. Krepp k tomu uvádí: „...vzhledem k tomu, že mezi státy stále ještě zůstávala celé řada nevyužitých diplomatických možností, tak nikdo tehdy ještě netušil, že by mohl konflikt přerůst v plnohodnotnou válku. Bohužel ale, většinou kvůli domácím tlakům, argentinská junta, ani britská vláda pod vedením Margaret Thatcherové, nebyli ochotni ustoupit. Mezi argentinským lidem navíc vyvolala okupace Malvín ohromně pozitivní reakci a sjednotila rozervaný národ s vojenským režimem, který v té době čelil vážným ekonomickým problémům i problémům s legitimitou své vlády. V Británii se na druhou stranu vláda nacházela v podobně obtížné pozici, protože kvůli vážným ekonomickým reformám byla stávající vláda mezi lidmi stále více nepopulární.“⁴⁵⁶

Co se tedy týká konfliktní situace, tak teritoriální spor v rámci předkládaných výzkumů projevuje nejvyšší stupeň eskalace konfliktu až do proběhnuté otevřené teritoriální války a znovuoživení nároků v roce 2023. Společně s bitvou o Paracelské ostrovy tedy téma Falklandských ostrovů výrazně napomáhá porozumět procesům, které státy vedou až k válce, přičemž tato znalost byla klíčová i pro zodpovězení položené výzkumné otázky (viz Závěr).

Těmito důvody je nejčastěji náhlá příležitost k revizi nastavených vlastnických vztahů, víra v surovinový či jinak strategický význam oblasti a turbulence v národním socio-ekonomickém prostředí, neboť válčící státy se agresivním geopolitickým expansionismem či obranou svých suverénních nároků často snaží překrýt tíživá domácí témata. Klíčová je zde tedy vůle domácích politických elit eskalovat konflikt směrem do války, popřípadě politizovat

⁴⁵⁴ BODZIANY, M., KOTASIŇSKA, A. *The Falklands Conflict – History and Predictions for The Future*. Wrocław: The Military University of Land Forces, Department of Public Safety, 2018. *Historia i Polityka* Vol. 31, No. 24, 2018 Str. 10. e-ISSN 2391-7652. Dostupné na DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/HiP.2018.008>.

⁴⁵⁵ Na rozdíl od Argentinců se Briti rozhodli nepoužít některé plně automatické zbraně jako kupříkladu samočinný FN FAL, jimiž byla vybavená část argentinských útočných sil, ale Briti nasadili její samonabíjecí variantu L1A1. Asymetrie moci totiž byla natolik zjevná, že britská strana musela v domácím prostředí obhajovat nejen výdaje, ale i samotný válečný konflikt. Detailně se průběhu celého válečného tažení (od 31. března, kdy britská vláda obdržela zprávu o blížícím se útoku a od následného vylovení argentinských okupačních sil na Falklandách 2. dubna 1982) věnuje FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume II*. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-41911-6.

⁴⁵⁶ KREPP, S. *A view from the South: the Falklands/Malvinas and Latin America*. London and New York: Routledge: Palgrave-Macmillan (Springer), 2017. *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 15, No. 4, 2017. Str. 350-351. e-ISSN: 1754-1018.

událost,⁴⁵⁷ aby z ní byl vytěžen pozitivní politický kapitál či dokonce sekuritizovat určitá s událostmi související témata. Označení hrozby a představení byť i nestandardních řešení bývá tedy zpravidla širší domácí veřejnosti přestaveno s ohledem na aktuální nálady domácí společnosti. Pokud veřejnost téma jako bezpečnostní hrozbu nakonec přijme, tak nastává prostor k odstranění takové hrozby všemi vhodnými prostředky. Jak navíc ukazují moderní dějiny, tak sekuritizovaná témata mohou být používána nejen pro rozšíření národní bezpečnostní agendy státu, ale i k řešení určitých nálad domácí společnosti. Hrozba je totiž unifikacním elementem rozdělené společnosti. Pokud je téma přijato jako hrozba a navíc je vládnoucími elitami získána legitimita veřejnosti, tak řešením může být i ozbrojený střet s nepřítelem. V některých případech tedy veřejnost sjednotí nacionální nálada opírající se o geopolitickou expanzi historickými představami determinovaným směrem. V jiných případech to zase může být ropný šok a následná obava z kontroly strategických zdrojů opozitním státem. A jindy to zase může být obava ze ztráty dopravních tras či tradičních lovišť a hrozba ekonomických turbulencí, které může ztráta kontroly nad daným regionem domácí ekonomice způsobit. Hrozbou může být i ztráta budoucích hospodářských aktivit, což je právě případ jedné z další podobností identifikovaných napříč všemi zkoumanými tématy.

Falklandské ostrovy se totiž nachází nejen na jedné ze spojnic mezi zbytkem světa a Antarktidou, ale také představují strategický bod ležící v dostatečné blízkosti Drakeova průlivu, který nevlastní Argentina ani Chile, ale který může použít libovolný stát. V historii byl Drakův průliv opakovaně využíván jako důležitý dopravní spoj. Navíc se jedná o jednu z největších konvergencí oceánů na planetě. V mnohém tedy skutečný význam této oblasti zcela ještě ani nechápeme. V historii však Velká Británie opakovaně prokázala, že si chce svůj vliv v regionu udržet. Tato část oceánu byla dokonce pojmenována podle britského námořního objevitele admirála sira Francise Drakea, který sice na svých cestách směřujících z Atlantiku

⁴⁵⁷ Margaret Thatcherové pokračovala v politizaci tématu i po úspěšně vyhrané válce. Po válce politickému diskursu mezi-teritoriálních vztahů dominovala jednání mezi britskou vládou a obyvateli ostrovů, nad možnostmi, jak zajistit jejich bezpečí. Thatcherová však nakonec téma transformovala v politickou debatu nad ochranou vzdálených britských území, přičemž výsledkem zde byla nová éra militarizace falklandské oblasti. Bourméche k tomu uvádí, že pár týdnů po 15. červnu Thatcherová odklonila politický diskurs k tématu obrany britských území, když prohlásila, že i nadále bude vláda dodržovat závazek k bezpečnosti ostrovanů, ale hlavním cílem je, aby se Falklandské ostrovy už nikdy nestaly obětí nevyprovokované agrese. Tím došlo k přesunu pozornosti od konzultací s ostrovanými nad jejich bezpečností a právem na sebeurčení do úrovně politické diskuze nad obranou tohoto britského území. Viz BOURMÉCHE, F. *Evasion as a Form of Deviation in Margaret Thatcher's Speeches during the Falklands War in 1982*. In: GUIRAT, M., TRIKI, M. ed. *Deviation(s)*. Sfax: Faculty of Letters and Humanities and Laboratory on Approaches to Discourse Publications, 2014, str. 91. Bez ISBN. Dostupné na https://www.academia.edu/40429255/Evasion_as_a_Form_of_Deviation_in_Margaret_Thatchers_Speeches_during_the_Falklands_War_in_1982. V tomto formátu bylo nově bezpečnostní téma představeno politikům i širší veřejnosti. Dále k projevům M. Thatcherové také viz <http://www.margaretthatcher.org>.

na západní pobřeží Ameriky tímto průlivem nikdy neproplul, ale když mu jednu z jeho lodí po proplutí nedalekým Magellanovým průlivem v roce 1578 smetl neobyčejně silný vítr na jih, tak si Drake údajně uvědomil, že by tam mohlo existovat spojení mezi Atlantským a Tichým oceánem. Neúmýslně tím objevil konvergenci vod Tichého a Atlantského oceánu. První adekvátně zdokumentovaná plavba tímto průlivem byla však až cesta holandského mořeplavce Jacoba Le Maire, který na své lodi Eendracht průlivem proplul v roce 1616 a dokázal tím, že tamní konvergence oceánů nejen opravdu existuje, ale je i splavná. Při své cestě objevil a následně pojmenoval mys Horn, který se stal nejnižnějším bodem jihoamerického kontinentu a nejnižnějším mysem souostroví Ohňové země. Na základě těchto objevitelských počínů se pak svět začal zajímat o to, jak lze námořní dopravou nejlépe spojit obchodní zájmy evropských koloniálních mocností se západním pobřežím Ameriky. Vedle Magellanova průlivu vedoucího podél pobřeží nad Ohňovou zemí se tedy Drakeův průliv stal další alternativou tehdejší zaoceánské dopravy. Po celou dobu koloniální éry tu tedy Drakeův průliv existoval jako více či méně splavná alternativa, která navíc odedávna lákala dobrodruhy i vědce. Tímto průlivem do regionu také vstupují moderní antarktické polární vědecké a turistické⁴⁵⁸ výpravy, i když je však paradoxní, že ta nejdůležitější polární výprava tuto cestu původně nepoužila. Amundsenova expedice z roku 1911, která jako první dosáhla Jižního pólu, totiž do Antarktidy doplula lodí Fram podél ostrovů Kerguelen, ležících jihovýchodě od Tazmanie.⁴⁵⁹ Tedy zcela jinou cestou.

Drakeův průliv se tedy pro svou volatilitu a silnou větrnou aktivitu nestal vstupní branou do Antarktidy. Celkově si však udržel pozici strategického významu díky západní expanzi britských obchodních tras koncem 19. století. Dopravní význam průlivu pokračoval, také počátkem 20. století až těsně před propuknutím první světové války. Tehdy se jeho relevance zvětšila o bezpečnostní zájmy Britského impéria, které zjistilo, že se o průliv začalo zajímat Německé císařství. O kontrolu nad touto oblastí, obzvláště nad kontrolou tamních obchodních tras, včetně strategické lokace Falklandských ostrovů, svedly síly Britského královského námořnictva dvojicí bitev s opozitním Německým císařským námořnictvem.⁴⁶⁰ Vitálním

⁴⁵⁸ Pro zajímavost viz <https://oceanwide-expeditions.com/antarctica>; <https://www.epicpolar.com/antarctica.php> a <https://explore.quarkexpeditions.com/blog/can-i-travel-to-antarctica>.

⁴⁵⁹ O objevování kontinentu a prvních polárních expedicích viz PROŠEK, P. a kol. *Antarktida*. Praha: Academia, 2013, str. 158–170. ISBN 978-80-200-2140-3.

⁴⁶⁰ Zářným příkladem významu této oblasti je střet britského námořnictva s německým útočným operačním svazem v tamních vodách. Bitva u Coronelu u pobřeží Chile a následná bitva o Falklandy jsou v moderních dějinách dva námořní střety dokazující soudobou námořní i strategickou relevantnost Falklandských ostrovů a Drakeova Průlivu ještě před první světovou válkou. Baeve a Grozeve tyto události popisují následovně: „... zásadním zájmem britské admirality v regionu byla ochrana cest přes Drakeův průliv, ... v jehož blízkosti se admirál sir Cristopher Cradock, velitel britské jihoamerické stanice setkal se svým německým protivníkem von

zájmem britské admirality bylo totiž ochránit námořní trasy vedoucí skrze Drakeův průliv, neboť nedaleký Magellanův průliv neodpovídal potřebám velké zaoceánské dopravy a alternativní trasa přes Panamský průliv byla tehdy teprve před svým otevřením. Ještě před propuknutím první světové války se proto o tuto oblast svedly dvě námořní bitvy, které měly zvrátit podobu britských obchodních toků směřujících na západní pobřeží Ameriky. Baev a Grozev uvádějí, že bitva o Falklandy v roce 1914 představovala poslední okamžik, kdy toto souostroví bylo ještě britskou námořní strategií považováno za klíčový bod pro její přístup do Tichého oceánu. Několik dní po vypuknutí první světové války byl totiž pod americkou kontrolou otevřen Panamský průplav, což se podepsalo na ztrátě významu Falklandských ostrovů, Drakeova průlivu i nedalekého Magellanského průlivu. Panamský průplav se následně stal druhým nejdůležitějším úzkým místem své éry, jehož význam převyšoval tehdy jen Suezský průplav.⁴⁶¹ Dnes ale oba průplavy začínají kapacitně zaostávat.

V roce 2023 jsou sice oba tyto průplavy stále ještě plně funkční, ale s ohledem na nárůst tonáže moderních lodí přestávají tyto uměle vybudované cesty kapacitně stačit. Suez navíc v nedávné minulosti postihly již dvě blokační nehody. Je tedy velmi pravděpodobné, že Suezský i Panamský průplav brzy čeká stejný úpadek v dopravní relevanci, jako tomu bylo u Magellanova průlivu vedoucího podél jižních částí kontinentálního Chile a Ohňové země, který je v určitých místech příliš úzký a z povětrnostního i topografického hlediska nevhodný pro navigaci velikých zaoceánských či velkonákladních lodí. Drakeův průliv rozprostírající se mezi Hornovým mysem pod Ohňovou zemí a Souostrovím Jižní Shetlandy, jejichž pás se táhne severozápadně od Antarktidy, však tento problém nemá, neboť patří mezi nejhlubší a nejširší průlivy světa. Surovinový potenciál průlivu zatím nebyl změřen a de facto ani těžen.

Drakeův průliv se nachází v místě, kde se setkávají Atlantický a Tichý oceán, což vytváří nebyvale silnou konvergenci vln, větru a proudů. Jedná se o největší oblast mísení oceánů,

Speem... Nedaleko chilského pobřeží, dne 1. listopadu. 1914 byla svedena námořní bitva, v níž díky vlastní taktickým schopnostem vyhrál von Spee. Dvě ze čtyř britských lodí byly potopeny a zemřelo více než 1600 britských mužů včetně sira Cradocka. Němci neutrpěli žádné ztráty a jejich plavidla byla téměř nepoškozena. Bitva u Coronelu byla první porážka, kterou za téměř sto let Royal Navy utrpělo ... Na konci listopadu Němci pokračovali v plavbě aby dále ohrožovaly britské obchodní cesty a také v naději, že způsobí další porážku atlantické sekci Britského královského námořnictva. Von Spee tehdy identifikoval Falklandské ostrovy jako dokonalý symbolický cíl. Zničení této strategické základny, na které stála zauhlovací stanice pro doplňování paliva a komunikační centrum, by totiž pro britskou morálku byla neuvěřitelná rána i ztráta ... 8. prosince 1914 Němci dorazili do vod Falkland, kde ale ke svému překvapením našli převahu britského námořnictva. Němci bojovali sice zuřivě, ale nakonec byly jejich lodě zcela zničeny.“ V bitvě o Falklandy 1914 zemřel i více admirál von Spee. Viz. BAEV, J., GROZEV, K. ACTA 2014 World War One 1914 – 1918. The 40th International Congress of Military History. Sofia: Kliment Ohridski University Press, 2015, str. 273-275. ISBN 978-954-07-3991-5.

⁴⁶¹ Ibid, str. 275.

jejíž síla je umocněna průměrnou hloubkou kolem 3394 až 4786 metrů. Největší hloubku pak paradoxně vykazují oblasti poblíž jižní a severní hranice průlivu. Z povětrnostního hlediska se navíc jedná o velmi dynamickou oblast, neboť v teplejším Tichém oceánu se často tvoří cyklóny, které jsou posléze teplotními rozdíly svedeny přímo do Drakeova průlivu, kde dodnes místní dopravě přinášejí nemalé komplikace.⁴⁶² Navzdory extrémním povětrnostním podmínkám se však Drakeův průliv stal tradiční turistickou destinací, neboť se z cesty těmito vodami stala oblíbená adrenalinová zábava. Jedná se také o hlavní cestu, kterou se zájemci o extrémní turismus dostávají do Antarktidy. Dnes již tudy tradičně proplouvají lodě různých velikostí, kdy plavba počíná v nejj jižněji položeném městě na světě, odkud směřuje až k arktickému pobřeží, kde zájemci pokračují na pobřeží v menších plavidlech či na kajacích. Cesta z argentinského přístavu v Ushuaia do Antarktidy trvá přibližně 36 hodin, přičemž ještě před několika dekádami byla pro většinu velkých lodí vysoce nebezpečná. V současnosti však začínají tít nejen ledovce v Severním ledovém oceánu, ale k počátku roku 2023 byl zaznamenán i rekordní úbytek ledovců v antarktických mořích,⁴⁶³ což se nakonec může promítnout i do tamní síly konvergence oceánů. Pokud nastavený trend vytrvá, tak doprava v tomto regionu pouze poroste a s ní se o plavbu Drakeovým průlivem začnou ucházet i hluboko-ponorné zaoceánské transportní lodě, pro které je Panamský průplav kuli své hloubce a šíři nedostupný. Lze tedy očekávat, že se Drakeův průliv po více než 100 letech již brzy opět stane významnou dopravní spojnici mezi světovými oceány. Další význam oblasti bude umocněn i budoucími změnami v antarktickém smluvním rámci, který dozná pravděpodobné revize již po roce 2048. Protokol formující základ mezinárodního režimu z roku 1991, stejně jako Smlouva o Antarktidě, sice nemá žádné konečné datum, a článek 12 původního znění Antarktické smlouvy z roku 1959/1961⁴⁶⁴ deklaroval, že smluvní rámec může být kdykoliv změněn, ale dle čl. 25 Protokolu o ochraně životního prostředí Antarktidy z roku 1991⁴⁶⁵ bylo stanoveno, že teprve až po roce 2048 se bude moci kterákoliv smluvní strana dožadovat svolání konference k přezkoumání protokolu antarktického právního rámce.⁴⁶⁶ Koncem poloviny tohoto století tedy můžeme očekávat počátek nové polární

⁴⁶² Blíže viz CUNNINGHAM, S. A., ALDERSON, S. G., KING, B. A., BRANDON, M. A. *Transport and variability of the Antarctic Circumpolar Current in Drake Passage*. Southampton: Southampton Oceanography Centre, 2003. *Journal of Geophysical Research*, Vol. 108, No. C5: 8084, 2003. ISSN: 0148-0227. Dostupné na <https://doi.org/10.1029/2001JC001147>.

⁴⁶³ Měření úbytku ledu je dostupné na <https://earthobservatory.nasa.gov/world-of-change/sea-ice-antarctic>. Dále k tématu viz <https://www.independent.co.uk/climate-change/antarctica-heat-wave-ice-shelves-b2281361.html>.

⁴⁶⁴ Viz https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:JVyYekzbpPEJ:https://documents.ats.aq/key-docs/vol_1/vol1_2_AT_Antarctic_Treaty_e.pdf&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.

⁴⁶⁵ Viz Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty. Dostupný na <https://www.ats.aq>.

⁴⁶⁶ Blíže viz <https://www.mfat.govt.nz/en/environment/antarctica-and-the-southern-ocean/the-antarctic-treaty-system/>. Dokumenty antarktického smluvního rámce jsou dostupné na <https://www.ats.aq/e/key-documents.html>.

geopolitické éry světových velmocí, což však může ukončit doposud nezvykle bezkonfliktní stav regionu, který absentuje národní suverenitu a tím i jakoukoliv eskalaci územních sporů.

V případě Japonska tento nekonfliktní postoj vůči Antarktidě trvá již od podpisu Sanfranciské mírové smlouvy. V obdobném rozměru byl tento stav ukotven i unikátním mírovým počinem bipolárního světa, kterým se stal podpis již debatované Smlouvy o Antarktidě. O antarktickém smluvním rámci pak v této věci Hara konkrétně uvádí, že mezi územími, kterých se Sanfranciská mírová smlouva týká, se Antarktida zdá být tím nejmírumilovnější. Od podpisu smlouvy o Antarktidě z roku 1959 je celý kontinent vyhrazen pro svobodný vědecký výzkum. Sedm ze zemí provádějících zde vědecký výzkum (Spojené království, Norsko, Francie, Austrálie, Nový Zéland, Chile a Argentina) si však nárokuje územní práva, která nejsou v souladu s územními nároky jiných států. Zároveň pak tyto země navíc prý ani neuznávají nároky těchto jiných zemí. Z toho dle Hary vyplývá, že Smlouva o Antarktidě bohužel nepopírá ani nepodporuje postavení ani nároky těchto států, což může pro budoucnost představovat vážné teritoriální problémy. Mezi strany, které si zde nenárokují žádná územní práva, patří USA, Rusko, Japonsko, Belgie a Jižní Afrika, přičemž však USA a Rusko si ve věci aktivit na antarktickém území vyhradily zvláštní národní zájem.⁴⁶⁷ Japonsko zde zase může uvažovat o obnovení antarktické velrybářské tradice, kterou v historii praktikovalo.⁴⁶⁸

Obdobný zájem, obzvláště ve věci rybolovu a těžby, bude s nejvyšší pravděpodobností probuzen také i u států geograficky blízkých antarktickým přírodním zdrojům. Do té doby jsou však tamní přírodní zdroje chráněny smluvním režimem antarktické ochrany a dalších mezinárodních instrumentů ke smlouvě přidružených. Smlouva platí pro území jižně od 60⁰ jižní šíře a rozvíjí zasvěcení Antarktidy k mírovým a vědeckým účelům při zachování antarktického životního prostředí a tamních zdrojů. Marshall k tomu uvádí, že řada zemí by již nyní ráda uplatnila nad regionem svou kontrolu, ale do otevřených vlastnických sporů se zatím nepouštějí kuli náročným povětrnostním podmínkám, díky antarktickému smluvnímu rámci a také pro nepřítomnost snadno dostupných vzácných zdrojů.⁴⁶⁹ Po více než šest desetiletí je tedy Antarktický smluvní systém⁴⁷⁰ základním kamenem správy posledního

Bliže k tématu antarktického smluvního rámce také viz PROŠEK, P. a kol. *Antarktida*. Praha: Academia, 2013, str. 192–195. ISBN 978-80-200-2140-3.

⁴⁶⁷ Viz HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007, str. 143. ISBN 9780415646789.

⁴⁶⁸ Po 31 letech oficiální absence těchto aktivit totiž Japonsko k 1. červenci 2019 obnovilo svou velrybářskou tradici. Viz <https://www.ft.com/content/1c128f4c-9bd3-11e9-9c06-a4640c9feebb>.

⁴⁶⁹ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 264. ISBN 978-80-87950-49-4.

⁴⁷⁰ Viz <https://www.scar.org/policy/antarctic-treaty-system/> a také viz https://www.ats.aq/index_e.html.

kontinentu, který dosud jako jediný není vystaven hospodářské aktivitě lidstva. Antarktický smluvní rámec složený se smluv a protokolů naopak pomohl rozvinout vědecký výzkum v oblasti, podpořil mezinárodní spolupráci států, posílil ochranu životního prostředí a zajistil zákaz militarizace regionu. S ohledem na zkoumané téma navíc pozastavil územní nároky, neboť Smlouva o Antarktidě ve své současné podobě funguje jako mezinárodní blokáce vůči všem obchodním nebo politickým zásahům. V roce 1998 navíc vstoupil v platnost Protokol o ochraně životního prostředí Antarktidy, jehož účelem bylo posílit ochranu antarktického prostředí a všech závislých i přidružených ekosystémů.⁴⁷¹ Článek sedm protokolu pak konkrétně zakazuje jakoukoliv činnost související s nerostnými zdroji, která je jiná než čistý vědecký výzkum. Tím je zakázána i jakákoliv geologická explorace a de facto i průzkumné vrty hledající příhodná naleziště. Z toho vyplývá, že ať už jsou tedy tamní přírodní zdroje fosilních paliv jakékoli, tak mají zůstat nedotčené. Další detaily měla stanovit Úmluva o úpravě činností týkajících se nerostných zdrojů v Antarktidě z roku 1988, která však nebyla žádným signatářským státem nakonec ratifikována a tak byla ve své podstatě nahrazena Madridským protokolem o ochraně životního prostředí, tj. dodatkem ke Smlouvě o Antarktidě a jeho čl. 17, který nahradil neúspěšnou regulaci těžby nerostných surovin v Antarktidě.

Vedle smluvních ujednání je však Antarktida chráněna i ze strany svých tamních extrémních povětrnostních vlivů. Díky špatné přístupnosti je region izolován také ze strany omezenosti dopravních cest, neboť antarktická polární doprava v současnosti de facto akcentuje výhradně přístup směrem od Jižní Ameriky a severního Atlantského oceánu. Antarktidy lze samozřejmě dosáhnout i jinými cestami, například od australských břehů nebo z Jihoafrické republiky či z jiných míst planety, ale pro námořní dopravu vyžadující blízkost přístavů i přístupnost nejrůznějších doprovodných služeb, bude cesta podél Jihoamerických břehů a Drakeovým průlivem vždy nejjednodušší volbou. Skrytý surovinový potenciál nedaleké falklandské oblasti zde zajisté sehraje nemalou roli, i když o jejím rozměru můžeme v současnosti jen polemizovat, neboť skutečné významné posuny tímto směrem byly ohlášeny teprve nedávno.

⁴⁷¹ Viz <https://www.ats.aq/e/protocol.html>. S myšlenkou environmentální ochrany Antarktidy souvisí také další rozvoj ochrany tamních přírodních zdrojů. Dinar v této věci upozorňuje na Úmluvu o ochraně antarktických živých mořských zdrojů, která mj. přináší i ochranu rybí populace. Dinar zde uvádí příklad, že degradace populace patagonských zubáčů způsobená nekontrolovaným výlovem je krásným příkladem, v němž zainteresované strany začaly vnímat nastalý nedostatek stejným způsobem, načež uznaly potřebu společné akce, která nabyla podoby rybolovných kvót. Viz DINAR. S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 298. ISBN 978-0-262-51558-0. Blíže o příkladech rybolovu v antarktickém regionu a snahách ochránit tamní degradaci rybích zdrojů viz BARKIN, S. J. *Degradation and Cooperation on the High Seas*. In: DINAR. S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 141-161. ISBN 978-0-262-51558-0. O úmluvě o ochraně živých mořských zdrojů také viz *Ibid*, str. 158-159.

S ohledem na geopolitický nádech této práce je nicméně možné usuzovat, že z geostrategického hlediska se antarktická i falklandská oblast již během 21. století stanou novým kolbištěm geopolitických dějin světa. Obzvláště pak díky surovinám a neobsazenému území, které je doposud v mnohých případech dokonce i bez pre-determinovaného majitele. Obdobně jako u Jihočínské moře i zde navíc můžeme počítat s participací aktérů, kteří se neřadí mezi tradiční regionální hegemony ani mezi světové velmoci, ale kteří si díky geografické blízkosti či na základě historických souvislostí budou v oblasti nárokovat jistá práva. Tyto práva se budou de facto, de jura nebo i dle medializované vize⁴⁷² a národních apropriací odvíjet od přístupnosti do Drakeova průlivu, od ujednání UNCLOS, od tradic koloniálního odkazu, od osidlování Britských antarktických teritorií nebo i od historických nároků, rybolovných práv a nedořešených teritoriálních sporů. Polární výzkumné stanice zde také sehrají nemalý význam. Roli zde může sehrát i obnovený teritoriální nárok Argentiny na vlastnictví souostroví Falklandských ostrovů, nebo také její výstavba základen blíže jižním polárním zónám. Obzvláště pak ve světle toho, že Argentina disponuje jistou vojenskou námořní kapacitou, která ji umožňuje omezenou projekci své moci. Krepp k tomu dodává, že ve scénářích zohledňujících námořní geopolitický charakter země Malvíny zaujímají klíčové postavení opěrného bodu mezi Atlantikem i Tichým oceánem a západem Ameriky, ale i jako zastávka do Antarktidy.⁴⁷³ S pádem neměnnosti antarktického smluvního rámce můžeme tedy zvýšený zájem o geopolitickou expanzi směrem do Antarktidy předpokládat také u Argentiny. Posuny tímto směrem navíc umocňují i v současnosti obnovené územní nároky na Malvíny.

⁴⁷² Jedná se o unikátní počín, při němž média jako funkcionální aktér sekuritizace začínají v extrémních případech jednat jako sekuritizační aktér samotný. Buzan, Waever a de Wilde v této věci uvádějí, že v sekuritizačním diskursu jsou určitá témata dramatizována a představována jako problém nejvyšší priority. V tradičním formátu pak média jednají jako doprovodný politizátor témat, který je stávající politickou elitou používán k šíření znalosti dané tematiky ve formátu uměle konstruované podoby tohoto tématu, předkládaného veřejnosti v podobě, která je domácím politickým elitám či daným mediím příhodná. V obrácené logice však může dojít i k unilaterální konstrukci témat ze strany národních médií, k jejichž formátu konstruované reality se domácí politické elity dodatečně přidávají a dané téma posléze rozvíjejí pro získání vlastního politického kapitálu a benefitů pramenících z aktuální vlny populismu. Témata označovaná za hrozbu jsou častým projevem sekuritizační úlohy médií. Buzan, Waever a de Wilde dokonce v příkladech s environmentálními tématy a hrozbami uvádějí, že řada témat začne přitahovat politický zájem až po své medializaci. „*Pouze za přítomnosti kamer může místní drama plnit důležité symbolické nebo mytické funkce ... předpokladem je však přítomnost reportéra a publika v co nejširším měřítku.*“ Viz BUZAN, B., WEABER, O., DE WILDE, J. *Security. A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 1998, str. 88. ISBN 978-1-55587-784-2. Během výzkumu navíc již bylo poukázáno na to, že média se stala zdrojem konstruované průkaznosti vlastnictví, v jejíž validitu uvěřila domácí veřejnost výhradně na základě opakovaného mediálního obrazu. Příkladem tohoto fenoménu se stala nacionalizace otázky vlastnických práv imaginárního teritoria, mediálně propakovaná ve formátu proklamovaných nároků Číny na Jihočínské moře. Čínská veřejnost na základě repetativního mediálního obrazu a konstruované historie uvěřila ve vlastnické právo domácího státu nikoliv de jura, ale protože to média společně s národními elitami takto opakovaně uvádějí. Argentina se pak snaží o naprosto stejný přístup.

⁴⁷³ KREPP, S. *A view from the South: the Falklands/Malvinas and Latin America*. London and New York: Routledge: Palgrave-Macmillan (Springer), 2017. Journal of Transatlantic Studies, Vol. 15, No. 4, 2017. Online ISSN: 1754-1018. Dostupné na <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14794012.2017.1371437>.

„Koncem 19. a v prvních desetiletích 20. století proklamovaly státy, které se zabývaly výzkumem Antarktidy, nebo které zde hájili své geografické či politické zájmy, na antarktickém kontinentě své územní nároky.“⁴⁷⁴ Prošek a Sladký k tomu dále dodávají, že vzhledem k neprobádanosti střední částí kontinentu bylo zvoleno rozložení územních nároků do podoby koláčového grafu, v němž jednotlivé výseče byly rozděleny mezi Norsko, Austrálii, Francii, Nový Zéland, Chile, Velkou Británii a Argentinu. Do konce 40. let 20. století měla teritoria tvar kruhových výsečí, které byly často výsledkem unilaterálních národních právních aktů, což vedlo k vzájemnému ignorování práva na nárokování teritorií jiným státem. Jeden segment byl dokonce nepřirazen, zatímco britské, argentinské a chilské nároky se částečně překrývaly, což by mohlo být příčinou jistých sporů v budoucnosti.⁴⁷⁵ Aktuální antarktický smluvní rámec, rozvíjený od 23. června 1961, kdy vstoupila Smlouva o Antarktidě v platnost, původní antarktické územní nároky těchto států bohužel jednoznačně neřeší. Tato smlouva i veškeré další mezinárodně právní instrumenty ke smlouvě přidružené se rozhodly zachovávat status quo, z čehož vyplývá, že zainteresované státy se sice nezřekly svých nároků na územní svrchovanost v Antarktidě, ale také tyto nároky nebyly vyřešeny.

Antarktidu je možné vnímat také pohledem na japonskou historii. V této věci Prošek uvádí, že o Antarktidu projevili zájem i Japonci pod vedením objevitele Nobu Shirase při jeho výpravě na lodi *Kainan Maru*.⁴⁷⁶ Pro nepříznivé počasí se však plavba nepodařila a tak Jižního pólu nikdy nedosáhl, což velitele expedice uvrhlo do těžkých finančních dluhů. V historii objevitelských počínů Nobu Shirase je ve světle této práce započítatelná také i jeho účast na expedici do provincie Chishima (Čišima) z let 1893 až 1895, která přispěla k japonské znalosti Kurilských ostrovů. Cílem této expedice bylo založení trvalé japonské kolonie na nejsevernějším ostrově Shumshu, což mj. opět dokazuje historické japonské nároky na toto území. Po návratu z neúspěšné antarktické expedice navíc Nobu Shirase zasvětil většinu svého života splácením dluhů ze své arktické expedice a poté, co prodal svůj dům v Tokiu, se přestěhoval na Kurilské ostrovy, kde se věnoval obchodu s liščími kožešinami. I v tomto tématu je tedy alespoň částečně započítatelná, již tolikrát v této práci skloňovaná, japonská perspektiva tématu. V tomto bodě si tedy autor dovoluje podotknout, že jedna z pojících linií této předkládané rigorózní práce byla udržena až na samotný konec předkládané analýzy a provázanost témat je prokazatelná. Další linií je pak element surovinového potenciálu oblasti.

⁴⁷⁴ PROŠEK, P. a kol. *Antarktida*. Praha: Academia, 2013, str. 192. ISBN 978-80-200-2140-3.

⁴⁷⁵ Blíže viz PROŠEK, P. a kol. *Antarktida*. Praha: Academia, 2013, str. 192. ISBN 978-80-200-2140-3.

⁴⁷⁶ *Ibid*, str. 165.

3. 3. 1 Surovinový potenciál Falklandských ostrovů a okolních vod

Ve výše představené analýze byly diskutovány nejvýznamnější dopravně-strategické i historicko-strategické reálie týkající se Falklandských ostrovů a přilehlého Drakeova průlivu. Také bylo polemizováno nad úlohou Falkland jako, původní a nyní opět potenciální vstupní brány do Antarktických území. V neposlední řadě byla vysvětlena bývalá faktická úloha Falklandských ostrovů jako centra regionální správy pod Falklandy územně podřazených Britských antarktických teritorií (tzv. dependencies). Tuto dřívější roli nicméně potlačil antarktický smluvní rámec, který pozastavil územní nároky států na Antarktidu. Z bývalého významu oblasti tedy zůstává již jen potenciálně dopravní rozměr Port Stanley, jako možného „near-antarctic“ přístavu budoucnosti. V případě potřeby však existuje hned několik cest, kterými se dá do Antarktidy dostat a tak polohu Falklandských ostrovů i přilehlého Drakeova průlivu nelze považovat za jediný strategický vstupní bod. Jejich oblast je tedy významná spíše pro budoucí dopravu, těžbu a rybolov. Lodní doprava ani velkokapacitní rybolov však ostrovy nemůže využívat v adekvátní míře, neboť obojí vyžaduje opěrnou páteřní infrastrukturu, která na ostrovech zatím ve větším formátu zatím chybí. Stávající přístaviště v Port Stanley kapacitně odpovídá jen současným potřebám regionálně ukotvených rybářů a vojenským strukturám ostrovů, které si navíc musely pro své účely zřídit napříč souostrovím další struktury. Největšími stavbami v přístavišti v Port Stanley jsou servisní sklad pohonných hmot, hráz přechodného přístaviště FIPASS, přístavní budova, několik přístavních servisních staveb a instalace náležící pod tzv. Seafarers Mission, což je v podstatě jen maják s dřevěnou stavbou, stojící kousek od pobřeží, v níž je umístěna společenská místnost se stolním fotbálem a zázemím pro námořníky. Ve světle aktuálně dostupných dat, tedy v současnosti nelze o Falklandských ostrovech tvrdit, že jsou jedinou pravou vstupní bránou do Antarktidy.

V určitých historických etapách byly ostrovy sice územně i dopravně a námořně-strategické, ale až do války o Falklandy 1982 jejich relevance postupně klesala. Před samotným propuknutím války, byla otázka Falklandských ostrovů v britské vládě naprosto nezajímavým okrajovým tématem s rostoucími náklady v době úsporných opatření. Z oblasti měla být bez jakékoliv náhrady dokonce stažena i HMS Endurance⁴⁷⁷ patrolující tamní vody. Nebýt obav

⁴⁷⁷ Pro vysoké náklady a rozpočtové škrty měla být z oblasti stažena jediná ozbrojená loď HMS Endurance, pojmenovaná po původní plachetnici Endurance, která v roce 1914 vzala výpravu průzkumníka Ernesta Shackletona do Antarktidy. Misí HMS Endurance bylo od roku 1967 udržovat přítomnost Spojeného království v Antarktidě i na Falklandských ostrovech, patrolovat v místních vodách i přidružených závislých teritoriích a také během jižního antarktického léta pomáhat platformám britského antarktického výzkumu. Pro obyvatelstvo Falklandských ostrovů však loď představovala britské záruky bezpečnosti a poslední výspu západní vojenské síly. Pro britskou vládu šlo ale jen o nákladný vojenský element v dobách úsporných opatření a tak měla být tato

tamního britského obyvatelstva, tak britská vláda v 70. letech uvažovala o pronájmu, či převodu správy na Argentinu.⁴⁷⁸ Počátkem 80. let ostrovy britské elity vnímaly již jen jako utopené náklady. Argentina totiž tehdy přestala poskytovat služby, jako kupříkladu zprávu letiště nad Port Stanley či dodávky paliva a jiné servisní služby, bez kterých ostrované nemohly existovat. Nahrazení potřebných služeb britskými poskytovateli bylo příliš nákladné a ostrovy navíc tehdy ležely zcela mimo zaběhnuté dopravní trasy, což zásobování ještě zdražovalo. Někteří odborníci jako Freedman uvádějí, že udržení ostrovů se na přelomu 70. a 80. let pro britskou vládu začalo stávat spíše nákladnou komplikací, nežli skutečnou národní otázkou. Dnes se tedy můžeme domnívat, zda by nakonec ostrovy neupadly v nemilost britské vlády, kdyby Argentina jen pár let vydržela v blokaci ekonomických aktivit a v neposkytování potřebných služeb i dodávek paliva. Růst nákladů potřebných na udržení zanedbatelné osídlenosti ostrovů, předcházející uzamčení slibných antarktických zdrojů pod formát antarktického smluvního rámce a ztráta dopravní relevance, to vše z ostrovů začalo činit velmi nelukrativní pozůstatek dávné britské koloniální tradice.

Otevření Panamského průplavu v roce 1914 de facto eliminovalo původní dopravně strategický význam těchto ostrovů, neboť vznikly alternativní cesty, u kterých se nákladní dopravci nemuseli spoléhat na nestabilní počasí v notoricky volatilních vodách Drakeova průlivu. Význam oblasti sice v 21. století opět poroste společně s tím, jak bude docházet ke změnám v antarktickém smluvním rámci, ale až do rapidního vývoje z let 2020 až 2023 byly Falklandy a Drakeův průliv světovou veřejností považovány jen za relativně okrajové lokace s turisticko-poznávacím a vědecko-výzkumným statutem. Transportní potenciál Drakeova průlivu je navíc dlouhodobě pod průměrem své skutečné přepravní kapacity, čemuž nepomohlo ani to, že na rozdíl od ostatních úzkých míst světové dopravy nelze široký Drakeův průliv považovat za úzké místo. Panamský průplav je navíc stále ještě dominantní spojnici obou pobřeží Ameriky a v souvislosti se současným otevíráním polárních cest přes Severní ledový oceán navíc budou mezi kontinenty vznikat nové severní tranzitní koridory.

loď s dvěma 20 mm kanony a 2 bojovými vrtulníky k 15. dubnu 1982 vyřazena z provozu a navíc bez náhrady. Dne 19. března 1982 však loď argentinského námořnictva, vylodila údajné obchodníky se šrotem na Jižní Georgii. Vylodění civilisté zde vztyčili argentinskou vlajku a pod záminkou sběrné operace obsadili opuštěnou velrybářskou stanicí v Leith Harbour v Jižní Georgii. Novinové články té éry hovořili o nevinném obchodníkovi se šrotem panu Davidoffovi, jehož nápadem bylo provést extrakci starého kovu na opuštěné velrybářské stanici na ostrovech Jižní Georgie, což rozzlobilo britskou vládu, která pak na oplátku urazila argentinskou vládu. HMS Endurance byla vyslána, aby je z ostrovů vypudila, což následně odstartovalo sérii událostí, které se do historie zapsaly jako Davidoff incident, který byl údajným kalatizátorem argentinské invaze.

⁴⁷⁸ viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 24-32, 38-41, 68-73, 99-133. ISBN 978-0-415-41912-3.

Během tvorby výzkumného záměru v roce 2019 se tedy autor začal intenzivněji dotazovat, jaký je pravý důvod teritoriálního významu a průběžně oživovaných zájmů Argentiny nad Falklandskými ostrovy. Situace před propuknutím války o Falklandy byla v odborné literatuře popsána jako stav, kdy argentinská politická scéna potřebovala téma, kterým by sjednotila domácí společnost a britská vláda uvítala změnu majoritního společenského tématu, které odlákalo pozornost od tehdejších nepopulárních ekonomických reforem. Studium mediálních pramenů a zveřejněných zpráv britské vlády však upozornil na skrytý surovinový potenciál této oblasti, který byl Velké Británii znám již od počátku 80. let. Po roce 2004 a poté opět v letech 2010, 2014 a 2015 se o tento surovinový potenciál začala zajímat i světová veřejnost. V roce 2004 totiž společnost Falkland Islands Holdings plc. oznámila vytvoření nové ropné a ropu i zemní plyn hledající společnosti s názvem Falkland Oil and Gas Ltd. Tato nová společnost se měla zaměřovat na hledání ropy ve vodách kolem ostrovů a pro vyšší efektivitu svých aktivit chtěla spolupracovat hned se třemi významnými světovými TNK britského původu. Jmenovitě se jednalo o Global Petroleum Ltd., dále o Hardman Resources Ltd. a o finanční základnu z RAB Capital. O výsledku spolupráce informovaly i noviny Financial Times a svět obletěla zpráva, že na ostrovech začíná iniciační fáze seizmických prací, neboť se ve výlučné ekonomické zóně kolem ostrovů odhadují zásoby od 200 milionů až do 2,5 miliardy barelů ropy. Falkland Islands Holdings plc, který se záhy stal velkým britským konglomerátem, k tomu zveřejnil zprávu s oficiálními závěry svých výzkumů. Klíčovým bodem zprávy bylo zjištění, že identifikované cíle ropných ložisek se nacházejí ve vodách s hloubkou vody mezi 400 m a 1850 m. V těchto místech se pak konkrétní ložiska měla nacházet v hloubce 1100 m až 2700 m pod mořským dnem. Dalším závěrem bylo prohlášení, že aktuální odhady potenciálních zásob rozprostřených napříč ložisky se opravdu pohybují od 200 milionů barelů ropy až do 2,5 miliardy celkový zásob barelů ropy.⁴⁷⁹

Tyto události a zveřejnění dat odstartovaly éru explorační, během které byly skutečně těžitelné zásoby potvrzeny již roku 2010. V letech 2012 a 2015 následovaly další průzkumné vrty a hledání hlubokomořských nalezišť ve výlučné ekonomické zóně kolem Falklandských ostrovů a to za pomoci ropných plošin, průzkumných vrtů i jiných seizmických a geografických průzkumů.⁴⁸⁰ V roce 2010 byla objevena trojice ložisek rozprostírajících se na severní, jižní a východní podmořské pánvi. Severní Falklandská podmořská pánev leží

⁴⁷⁹ Falkland Islands Holdings plc Annual Report 2004 je dostupný Falkland Islands Holdings plc Annual Report 2004 je dostupný na https://www.annualreports.com/HostedData/AnnualReportArchive/f/LSE_FIH_2004.pdf.

⁴⁸⁰ O Explorační kampani z těchto let se pravidelně vyjadřoval vládní úřad Oddělení nerostných surovin Falklandských ostrovů, viz <https://www.falklands.gov.fk/mineralresources/>. Dále také viz <https://polarjournal.ch/en/2021/10/02/oil-production-in-falkland-what-next/>.

v okruhu mezi 200 až 300 kilometry severně od ostrovů. Tato pánev měla obsahovat minimálně 325 milionů barelů vytěžitelné ropy. Tamní ložiska se nachází 2000 až 3500 metrů pod mořským dnem, které je v těchto místech cca 450 metrů pod hladinou moře. Další objevenou lokací byla Jižní a Východní Falklandská podmořská pánev, které obě dohromady pokrývají podstatně větší plochu než Severní Falklandská pánev. Z geografického a geologického hlediska se jedná o vyvýšený reliéf mořského dna táhnoucí se v oblouku od jihu až k východu podloží Falklandských ostrovů. Vzdálenost od pobřeží se pohybuje mezi 200 až 400 kilometry od ostrovů, kdy mořské dno se zde nachází v hloubkách od 1000 m do 1500 m. Bylo však zároveň zjištěno, že tamní ropná ložiska jsou zde podstatně hlouběji a to 2000 až 3500 metrů pod mořským dnem. Dohromady by ale tamní ložiska mohla obsahovat kolem 5 miliard barelů ropy a blíže neurčené zásoby plynu. Na základě těchto zjištění měla být první ropa komerčně těžena ze Severní Falklandské pánve již od roku 2016.⁴⁸¹ V návaznosti na sérii světových událostí a v kombinaci s břidlicovou revolucí začaly ale k roku 2014 ceny ropy na světových trzích výrazně klesat. Zatímco počátkem ledna 2013 se cena ropy BREN vyšplhala až na 120 dolarů za barel, tak do začátku ledna 2015 její cena klesla na 57,33 USD za barel. Nízké ceny panovaly až do roku 2019, kdy nejvyšší propad byl zaznamenán k počátku roku 2016. Tehdy cena ropy BREN klesla dokonce pod 30 dolarů za barel a podobný propad zaznamenala i WTI Crude Oil (West Texas Intermediate). Hlavním činitelem zde byla probíhající břidlicová revoluce a konkurenční snaha tradičních ropných států eliminovat těžbu břidlicové ropy tím, že sníží ceny až na hranici ekonomické návratnosti břidlicové těžby.⁴⁸² Ceny akcií falklandských ropných společností, které měly těžit konvenční zásoby ropy, tedy začaly klesat a vyhlídky na komerční těžbu kolem Falkland zanikly. Což však dnes již neplatí.

Vyjma několika průzkumných plošin se vývoj místní hlubokomořské těžby pozvolna vlekl až do přelomu pandemické krize. Situaci změnila až nedávná zpráva poukazující na to, že britská vláda věděla o ropných zásobách kolem ostrovů již v 80. letech. Širší veřejnost si tedy okamžitě začala spojovat důvody války o Falklandy v roce 1982 se skrytým surovinovým potenciálem této oblasti, což přilákalo zájem.⁴⁸³ V novinách se objevila série spekulací a reportáží. Kupříkladu v iniciační zprávě z 14. června 2022 The Guardian, uvedl: „*Odtajněné dokumenty ukazují, že Británie se již dlouho zajímá o ropu kolem Falklandských ostrovů. V*

⁴⁸¹ Viz <https://www.petro-online.com/news/fuel-for-thought/13/breaking-news/how-much-oil-is-there-in-the-falklands/32549>. Aktuality vyhlášeny britskou vládou viz <https://www.gov.uk/world/falkland-islands/news>.

⁴⁸² O celkové éře břidlicové ropy a plynu blíže viz YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 14-57. ISBN 978-0-241-47234-7.

⁴⁸³ Viz <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/jun/14/declassified-files-reveal-british-interest-in-falkland-islands-oil>. O nastalém mediálním obrazu kupříkladu také viz <https://www.thetimes.co.uk>.

roce 1975 úředník ministerstva energetiky napsal, že naši ministři se velmi zajímají o možnost těžby ropy z moře kolem Falklandských ostrovů.“ Dané medializované odhalení rozproudilo mj. i sérii nezávislých vyšetřování ze strany nejrůznějších investičních skupin.⁴⁸⁴ V této věci je ale daleko důležitějším obdobím spíše před r. 1976, neboť na rozdíl od mediálních šoků a náhlých tajných zpráv vyplouvajících na povrch v 21. století, se totiž ve vládních jednáních o ropě diskutovalo dávno před eskalací konfliktu. V roce 1976 se také zastavily přecházející snahy britské vlády hovořit s Argentinou o hospodářské spolupráci jako alternativě k tehdejší diskusi o suverenitě. V předešlém období se totiž jednalo o prozatímním urovnání sporu ve prospěch kooperace států nad tamními možnými zásobami ropy nelézající se v patagonském kontinentálním šelfu a dále ve prospěch společného rybolovu v jižním Atlantiku. Pro zvýšení pozitivního obrazu u obyvatelstva Falklandských ostrovů dokonce argentinská vláda k roku 1972 dokončila na ostrovech rozšíření permanentního letiště. Nebýt toho, že k roku 1973 vstoupila Argentina do období těžkých vnitrostátních turbulencí, načež Velká Británie do řešení sporu vložila podmínky záruk práva místního obyvatelstva, tak se mohla ekonomická kooperace, územní vyrovnání i společná cesta za zdroji vyvíjet zcela jiným způsobem.

Tehdejší zásoby ropy však nebyly zcela potvrzené, neboť k faktickému zjištění těžitelných zásob došlo až k roku 2010. Freedman k historii tehdejšího období uvádí, že nebylo překvapivé, že se ropa ve vládním myšlení stala ústředním tématem 70. let poté, kdy se ceny ropy po arabsko-izraelské válce v říjnu 1973 zčtyřnásobily. Rostoucí vliv OPEC umocňoval vážnost situace a tak, zpráva o možnosti nových zásob, o nichž informoval profesor Griffiths z Birminghamské univerzity v roce 1971, přinesla sen o ropném potenciálu falklandské oblasti. Ačkoli neexistoval žádný důkaz o nějaké ropě, ani o tom, zda by zde bylo možné nějakou ropu vůbec těžít, tak zjištění byla dostatečně povzbudivá, aby zaručila další komerční průzkum.⁴⁸⁵ Nastalý vývoj však nakonec, i přes dva ropné šoky (viz výše), vzájemné energeticko-surovinové spolupráce nedosáhl, což mj. snižuje i validitu úvahy S. Dinar⁴⁸⁶ o tom, že nedostatek přináší spolupráci. Otázky energetické bezpečnosti totiž ve státech často

⁴⁸⁴ Nezávislý investiční portál Undervalued-Shares zaměřující se na obchodní příležitosti k této věci uvádí, že Argentinci se dozvěděli o ropném potenciálu Falkland již před rokem 1977, načež začali provádět vlastní pobřežní seizmické průzkumy, které dosahovaly až do argentinské podmořské pánve i do některých částí podmořského šelfu kolem Falklandských ostrovů. Argentinci pak v návaznosti na své předpoklady uvažovaly o koupi ostrovů a dokonce prý v polovině 80. let zvažovali nabídnout každému obyvateli ostrovů částku 1,5 milionu USD v hotovosti, pokud by v referendu všichni hlasovali pro připojení k Argentině. Viz <https://www.undervalued-shares.com/weekly-dispatches/a-new-oil-boom-in-the-falkland-islands/>.

⁴⁸⁵ Viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 40. ISBN 978-0-415-41912-3.

⁴⁸⁶ Ve věci válek o zdroje Dinar představuje názor, že nedostatek je základním impulsem pro mezistátní spolupráci. Viz DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: MIT Press, 2012, str. 9. ISBN 978-0-262-51558-0.

probouzejí materiální obavy inklinující ke svépomoci a unilaterálním akcím. Freedman příkladně uvádí, že místo toho, aby zúčastněné vlády přijaly společný průzkum ropy jako možnou cestu vpřed, tak Argentinci upadly do mylné představy o tom, že se Velká Británie na základě objevů ropy rozhodla definitivně ukotvit surovinovou nezávislost Falkland.⁴⁸⁷

Je tedy zajímavé, tázat se proč se dané zprávy objevily opět až po konci pandemické krize a proč obnovený mediální zájem vyplouvá na povrch zrovna na začátku období globálních energetických turbulencí, které od února 2022 probíhají napříč celou světovou ekonomikou. Ve světle nekonečných machinací, údajné ochrany demokracie a zákulisních schémat je to totiž vždy ropa, která formuje moderní dějiny i celou světovou ekonomiku.⁴⁸⁸ A protože ve světě petro-byznysu není lepší lákadlo pro nadnárodní těžební koncerny, než tajné správy, války o údajné zdroje či dávné předpovědi, tak zájem o těžbu kolem Falklandských ostrovů začal opět růst. V dubnu 2022 představilo Oddělení nerostných surovin Falklandských ostrovů novou geologickou zprávu prokazující tamní zásoby ropy.⁴⁸⁹ V dubnu téhož roku byla také vládou Velké Británie představena aktualizovaná Strategie britské energetické bezpečnosti vyzívající k rozvoji surovinových dodávek britského původu, z britských území a od britských firem, což může předznamenat snahu otevřít ropná naleziště nacházející se na britském suverénním území.⁴⁹⁰ A právě Falklandy jsou jedním z takových území. Livingstone k současnému potenciálu vývoje těžby na Falklandských ostrovech uvádí, že oblast těžby ropy z moře kolem ostrovů je rozdělena do tří hlavních zón, konkrétně Severní pánve, Jižní pánve a Východní pánve. Dále dodává, že od roku 2010 zde byla oznámena řada objevů, koncentrovaných převážně do Severní Falklandské podmořské pánve. Největší z tamních ložisek je Sea Lion oil field, který podle nových odhadů obsahuje až 1,7 miliardy barelů ropy, z nichž se předpokládá, že asi 580 milionů barelů bude relativně snadno vytěžitelných.⁴⁹¹

Z celkového hlediska tamní zásoby fosilních paliv začaly po roce 2022 opět lákat světové investory. Skutečné zásoby a výnosnost některých projektů však prokáže jen čas a tak někteří

⁴⁸⁷ Ibid, str. 65.

⁴⁸⁸ Příběh cesty lidstva za ropou Viz YERGIN, D. *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*. New York: Free Press, 2009. ISBN 978-1-4391-1012-6. a dále YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011. ISBN 978-1-59420-283-4.

⁴⁸⁹ K jejich oznámení navíc Briti použili synergie vhodného okamžiku, zpráv lokální vlády i celonárodní energetické strategie. Blíže viz <https://www.falklands.gov.fk/mineralresources/news/46-new-geological-papers-published>. a <https://www.falklands.gov.fk/mineralresources/geology/geological-papers/category/30-geological-reports>.

⁴⁹⁰ K obsahu této strategie viz <https://www.gov.uk/government/publications/british-energy-security-strategy/british-energy-security-strategy#oil-and-gas>

⁴⁹¹ LIVINGSTONE, G. *Oil and the Falklands/Malvinas: oil companies, governments and Islanders*. London and New York: RoutledgeTaylor & Francis Groupe, 2022. The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs, Vol. 111, No. 1, 2022. Online ISSN: 1474-029X.

investoři zvažují výnosnost i rizikovost projektů, načež se zase jiní, jako kupříkladu Argos Resources, své licence dokonce rozhodly vzdát a prodali je.⁴⁹² V tomto případě během srpna roku 2023 začal převod těžební a explorační licence Argosu na kanadský JHI. V případě úspěšné transakce práv a splnění finančních kritérií na prodloužení licence do 31. 12. 2024 se kanadská JHI zavázala, že disponuje potřebným kapitálem k rozvoji průzkumných aktivit i k financování dalších potřebných náležitostí. Tento příklad jasně ilustruje rapidní vývoj v oblasti.

3. 3. 2 Teritoriální spor o Falklandské ostrovy

Spor o Falklandské ostrovy je poněkud komplexnější, než se na první pohled zdá. Přitom je však na rozdíl od ostatních výše rozebíraných teritoriálních sporů mnohem lépe zdokumentovaný. Chronologie událostí byla přesně zaznamenána a existují oficiální zdroje uvádějící místa, data, jména lodí, zeměpisné souřadnice i jména osob, které se v historii o současnou podobu teritoriálního sporu zasadily. Po roce 1982 byl navíc spor širší veřejností považován za vyřešený, neboť permanentní osídlení, dlouhodobá územní správa, opakovaná snaha o arbitráž u Mezinárodního soudního dvora a princip sebeurčení obyvatelstva hlásícího se do anglosaské tradice, se dočkaly finálního argumentu. Argentina porušila čl. 2, písm. 4 Charty OSN, který zakazuje členským státům, aby své spory řešily silou.⁴⁹³ Velká Británie navíc argentinský útok odrazila, okupaci rozpustila, ostrovy osvobodila a území ubránila.⁴⁹⁴

Válka o Falklandy z roku 1982 byla na odborné i vědecké úrovni zpracována již tolikrát, že čistá chronologická enumerace událostí by byla bezpředmětná.⁴⁹⁵ Na počátku bližšího představení tohoto teritoriálního sporu byla tedy adoptována následující úvaha, která v duchu zvolené teoretické základny napomohla uchopit téma unikátní perspektivou. Autor se v tomto bodě táže, o co vlastně Argentincům šlo, vždyť přeci museli Argentinci chápat, že se svým geopolitickým expansionismem vůči silnějším účastníkovi mezinárodních vztahů definitivně

⁴⁹² Blíže viz <https://en.mercopress.com/2023/05/05/canadian-company-jhi-to-explore-for-oil-and-gas-in-falklands-waters>

⁴⁹³ Viz <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.

⁴⁹⁴ O celém tažení viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume II*. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-41911-6.

⁴⁹⁵ Detailní chronologie jednotlivých událostí, nót, protestů i všech dílčích konkrétních souvislostí, včetně jmen ústředních historických osob popisuje FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-41912-3. V některých ohledech opozitní názory, avšak stále doplněné o detailní historickou chronologii představuje také KOHEN, M. G., RODRÍGUEZ, F. D. *The Malvinas/Falklands Between History and Law: Refutation of the British Pamphlet Getting it Right: The Real History of the Falklands/Malvinas, Abridged edition*. Published by Independent Publishing Platform, 2017. ISBN-13: 978-1973746478. Dostupné na <http://www.malvinas-falklands.net/book/>. Problematice tzv. nesamosprávných území se navíc věnuje přímo č. 74 Charty OSN, přičemž celému tématu věnuje nemalý prostor i samotné OSN. Blíže viz <https://www.un.org/dppa/decolonization/en/content/falkland-islands-malvinas>.

zdiskreditují. Dějiny studené války a posloupnost zástupných konfliktů své doby navíc jasně ukazovaly, že hegemonická stabilita bipolárního světa sice nepřije frontální konfrontaci NATO a SSSR, ale vůči slabším aktérům se tito giganti soudobých mezinárodních vztahů nezděráhají použít vojenských intervencí. Eskalace teritoriálního sporu až do otevřené války o území bylo tedy jednoznačně nebezpečným projevem moci Argentiny, která riskovala opozitní projekci moci Západu. Možné vysvětlení nabízí Stella Krepp. Těsně před konfliktem samotným byla totiž Argentina silně polarizovanou zemí s rozsáhlými vnitřními turbulencemi mezi domácím obyvatelstvem a vládnoucími elitami nové vojenské junty. Krepp v této věci vysvětluje, že ... „*Argentinci vnímali teritoriální spor o Falklandy jako dlouhotrvající křivdu, hluboce zakořeněnou v jejich kultuře ... argentinská politika během soudobého vojenského režimu (navíc) čerpala z velmi specifického kmene geopolitických narativů. Geopolitika zde byla spojená s nejvyšší doktrínou národní bezpečnosti, což byl základní pre-dominantní rys vyskytující se ve všech vojenských diktaturách v Jižní Americe 60. a 70. let. Argentinská geopolitická linie navíc vykazovala silný námořní charakter s tendencí tuto moc použít ... Tento specifický výklad argentinských geopolitických idejí se navíc soustředil na koncept trikontinality, podle kterého se tvrdilo, že Argentina potřebuje zabezpečit a vlastnit území na třech kontinentech. Jmenovitě v Americe, Oceánii a v Antarktidě. V tomto scénáři pak Malvíny zaujímaly klíčové postavení, neboť ležely na bráně mezi Atlantikem a Pacifikem a také představovaly výchozí startovací pozici (pro expanzi) do Antarktidy.*“⁴⁹⁶ Vládnoucí politické elity nové vojenské junty se tedy rozhodly uklidnit domácí nespokojené obyvatelstvo velkým příběhem idealizované myšlenky územního expansionismu, v němž se mísily prvky militantního nacionalismu, geopolitického expansionismu, dávné křivdy, trikontinality a proklamace nároků země dosahujících až do Brity blokové Antarktidy.

Obdobné chování provázané s mocenským apetitem konkrétních vládnoucích elit je vlastní většině diktátorských režimů a kvazi-demokracií. Podobně se však chovají i tradiční hegemoni, bez ohledu na úroveň demokracie v zemi, když se mezinárodními problémy snaží překrýt turbulence ve své domácí ekonomice či v rozdělené národní společnosti. Liberálně-demokratické vlády tak zpravidla konají o poznání častěji, než vlády realistické.⁴⁹⁷

⁴⁹⁶ KREPP, S. *A view from the South: the Falklands/Malvinas and Latin America*. London and New York: Routledge: Palgrave-Macmillan (Springer), 2017. Journal of Transatlantic Studies, Vol. 15, No. 4, 2017. Str. 351. e-ISSN: 1754-1018. Dostupné na <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14794012.2017.1371437>.

⁴⁹⁷ Viz MEARSHEIMER, J. *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven: Yale University Press, 2018, str. 131-133; 222-223. ISBN 978-0-300-24856-2. Pro liberálně smýšlející vlády je idea ochrany lidských práv a demokracie, morálních zásad i samotné šíření liberálních hodnot závazkem, nutícím tyto vlády ke konfrontaci, zatímco Realismus pro vedení válek udržuje striktní limity, v nichž je stát ochoten použít své ozbrojené moci nejčastěji jen v otázkách přežití státu či ochrany svého území nebo pozice v systému.

Diktátorské režimy a imperiální struktury tradičních říší mají zase tendence k územní expanzi, která jim umožní překrýt či krátkodobě vyrovnat domácí stagnaci nebo lokální degradaci. Při jistém zjednodušení tedy u eskalace teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy lze sledovat onu logiku mladé kolabující vojenské diktatury aplikující metodu geopolitické expanze s cílem zajistit si nejen aktuální popularitu a nabídnout své veřejnosti nové téma, ale také získat přístup k budoucím zdrojům a další možné územní expanzi. U konzervativní vlády M. Thatcherové pak i přes nepopulární ekonomické reformy a klesající popularitu vlády můžeme identifikovat pud realistické sebezáchovy státu, který nakonec převládl. Politizovaná otázka ochrany falklandské populace a obava z nebezpečného precedentu možné ztráty dalších britských zámořských území se zde tedy logicky projevila v podobě vojenské reakce směřující k znovudobytí obsazeného území. Významnou roli zde nakonec nesehrála ani tak geografická pozice ostrovů, ale jejich ikonická hodnota provázaná s britskou geopolitikou prosazovanou vůči posledním pozůstatkům post-imperiálních zámořských území.⁴⁹⁸ Vedle zpráv o surovinovém potenciálu Falklandských ostrovů zde pak sehrála roli i sama Antarktida a možný budoucí přístup k ní. Nové téma v politice zase snížilo nepopulárnost britské vlády.

Výše již bylo vysvětleno, že po jistou dobu byla pod ostrovy z územně-správního hlediska zařazena i samotná Antarktida, tedy konkrétně Britská antarktická území, která byla až do roku 1989 podřazena jako územní závislost Falkland (tzv. dependencies). Ve stejném formátu byly v předvečer války 1982 podřazeny i Sandwichovy ostrovy, ostrov Jižní Georgie a dalších 780 menších ostrůvků, které dohromady náležely pod souostroví dvou velkých ostrovů souhrnně označovaných jako Falklandy. I když je moderní spor o toto území rozdělen do třech etap (po druhé světové válce; období 1965-1974 a etapa 1974-1982), tak ve skutečnosti souvislosti sahají až do šestnáctého století. Argentina totiž jako počátek sporu spatřuje hned tři možné alternativy a to buď údajné objevení ostrovů Amerigo Vespuccim v roce 1502 či portugalským Estebanem Gomezem, který se v roce 1520 účastnil Magellanovy expedice (viz výše), nebo během expedice španělského objevitele Ferdinanda Camargo v roce 1540. Dle britské strany však ostrovy objevil v roce 1592 britský až kapitán John Davies na své lodi *Desire*, jehož objev o dva roky později potvrdil další britský kapitán sir Richard Hawkins. V roce 1600 byly ostrovy prvně pojmenovány Holanďanem Sebaldem van de Weert. Udělený název Sebaldes se neuchytil. V roce 1690 pak kapitán Britského královského námořnictva John Strong pojmenoval na počest prvního lorda admirality Anthony Caryho průliv mezi

⁴⁹⁸ Blíže k tehdejšímu odkazu britského imperialismu viz MERCAU, E. *The Ghost of Imperial Britain*. In: MERCAU, E. *The Falklands War, An Imperial History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019, str. 99 - 118. e-ISBN 9781108629843. Dostupné na <https://doi.org/10.1017/9781108629843>.

oběma ostrovy jako Falkland Sound. Lord Anthony Cary ještě před tím než se stal prvním lordem admirality, totiž nesl hodnost třetí vikomt Falkland, což byl titul ve šlechtické tradici Skotska udělovaný v návaznosti na královské měšťanstvo sídlící ve skotském Kilgouru, kde se dodnes nachází městečko Falklandy. Sir Antohony Cary byl navíc prvním hodnostářem, který v rámci britské admirality uznal strategickou lokaci ostrovů jako příhodné základny v Jižním Atlantiku. V roce 1748 tam tedy byla vyslána první britská expedice s cílem osídlit ostrovy podél průlivu Falkland Sound, vůči čemuž protestovala Španělská koruna. Dle smlouvy z Tordesillars z roku 1494 byl totiž Nový svět, myšleno Amerika a vše kolem ní, rozdělena mezi Španělsko a Portugalsko. Exkluzivní práva nad oblastí Jižní Ameriky navíc potvrzovala i anglo-španělská mírová smlouva z roku 1604, také smlouva z Madridu z roku 1670 a poté i mírová smlouva z Utrechtu, která roku 1713 mj. utvrdila španělské nároky nad Jižní Amerikou. Britská strana tedy ostrovy nakonec jako první neosídlila a přenechala je ostatním. Posléze na ostrovech francouzský navigátor Antoine de Bougainville v roce 1764 založil osadu Port Louis, která se stala prvním trvalým sídelním útvarům. Vůči francouzskému osídlení však Španělsko silně protestovalo a Francie si tehdy nechtěla pokazit dobré vztahy se svým sousedem. Francie byla posléze Španělskem finančně kompenzována a roku 1766 Francouzi opustili Port Louis, který následně Španělé přejmenovali na Puerto de Soledad. Španělé ostrovy přejmenovaly na Malvíny a územně je zařadily pod Buenos Aires.

Ještě před francouzsko-španělským vyrovnáním však na ostrovy v lednu 1765 doplul komodor John Byron a pro svou strategickou polohu prohlásil západní ostrov za vlastníctví krále Jiřího třetího (George III.). Na základě jeho správy o strategickém významu ostrovů pro Britské královské námořnictvo byla do oblasti vyslána druhá expedice s cílem ostrovy obsadit pro námořní potřeby Britského impéria. Roku 1766 sem sice dorazila expedice pod vedením komandéra Johna McBrida, ale roku 1774 britské síly ostrovy opět dobrovolně opouští. Španělsko bylo totiž tehdy ochotné o ostrovy bojovat, což dokázalo vysláním pěti ozbrojených fregat. Velká Británie se navíc tehdy potřebovala soustředit spíše na bouřící se Severoamerické kolonie a tak na ostrovech zanechala jen plaketu s nároky Velké Británie a ostrovy až do roku 1833 ponechala ve Španělských rukou.⁴⁹⁹ Freedman k tomu uvádí, že od roku 1774 až do roku 1810 bylo Španělsko prostřednictvím místokrále z Buenos Aires

⁴⁹⁹ K dávné historii v těchto souvislostech viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 1-8. ISBN 978-0-415-41912-3. Dále také viz REISMAN, W. M. *The Struggle for the Falklands*. New Haven: The Yale Law Journal Company, 1983. The Yale Law Journal, Vol. 93, No. 287, 1983. Str. 292-304. ISBN 00440094.

výlučným správcem Falklandských ostrovů.⁵⁰⁰ Došlo k cílenému ničení původního osídlení a z ostrovů se stala vězeňská kolonie s tak nízkým počtem vězňů, mezi 80 až 120, že se Španělé dokonce rozhodovali, zda ostrovy zcela neopustit. Po napoleonských válkách Španělsko roku 1811 Malvíny opouští nadobro a jejich územní nároky na Malvíny vystřídají ty argentinské.

S postupem let se ale Falklandy stanou významným činitelem také pro nároky i v samotné Antarktidě. Krepp dokonce tvrdí: „*Argentina si nárokuje Falklandy i ostrovy Jižní Georgie od roku 1816. Tyto nároky navíc uplatňuje po celé 20. století. Stejně důrazně pak uplatňuje i své územní nároky na Antarktidu, přestože je tento nárok pozastaven trváním Smlouvy o Antarktidě.*“⁵⁰¹ Autorka se ale tím dopustila podstatné bagatelizace, neboť autoři jako Freedman a Reisman vývoje rozepisují podstatně detailněji. Při hlubších výzkumech nárok Argentiny nevznívá tak jednoznačně, neboť se de facto koncentruje pouze na 3 zdokumentované roky, kdy v letech 1826 až 1829 ostrovy prokazatelně ve jménu Argentiny spravoval soukromník, deklarovaný jako bezúplatný guvernér ostrovů. Tento guvernér Luis Elías Vernet nemusel Argentině odvádět daně. Díky své rybolovné činnosti provozované na ostrovech údajně již od roku 1823, za své služby od Argentiny obdržel příznání práva ekvivalentního rybolovnému monopolu. Historie se navíc tehdy mohla odvíjet zcela jiným směrem, kdyby se v roce 1831 Vernet nerozhodl obhájit svůj rybolovný monopol a nezabral tři americké rybářské lodě, jejichž posádka nakonec přijel osvobodit U.S.S. Lexington (viz výše), který odtud zároveň odvezl Vernetovy muže v okovech a osadu vyplenil.

Situace v těchto letech měla následující posloupnost, přičemž se argentinské nároky odvíjí od původní Španělské suverenity nad ostrovy, která byla uznána jak Francouzy, tak i Brity a v její prospěch hovoří i několik dávných mezinárodních mírových smluv mezi nimi. S nezávislostí Argentiny a odlivem Španělské moci z Amerického kontinentu však vzniklo vakuum, které nestihla Argentina adekvátně vyplnit. Po krátkou historickou periodu vývoj hovoří ve prospěch argentinských nároků, neboť samostatnost Argentiny Velká Británie oficiálně uznala roku již 1825 a své vlastnické nároky nad Falklandy tehdy impérium nikterak neprojevovalo. Velká Británie ani USA však tehdy neuznaly žádné územní nároky Argentiny, jen její samostatnost a suverenitu. Samotná Argentina jako taková totiž získala nezávislost na koloniální velmoci teprve roku 1816. Španělsko navíc v žádném případě nepostoupilo teritoriální práva svému nástupci ani se jich plošně nevzdalo, jako to udělalo kupříkladu

⁵⁰⁰ Ibid, str. 6.

⁵⁰¹ KREPP, S. *A view from the South: the Falklands/Malvinas and Latin America*. London and New York: Routledge: Palgrave-Macmillan (Springer), 2017. Journal of Transatlantic Studies, Vol. 15, No. 4, 2017. Str. 349. e-ISSN: 1754-1018. Dostupné na <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14794012.2017.1371437>.

Japonsko po druhé světové válce ve věci svých ostrovních teritorií. Freedman k tomu uvádí, že Argentina se stala nástupnickou strukturou úřadu vícekráte pro území Río de la Plata, přičemž však tento úřad tehdy územně spravoval také území dnešní Uruguaye, Bolívie a Chile.⁵⁰² Španělsko také nikdy formálně nepodstoupilo územní práva ani žádné nároky Argentině. „*Skutečný výkon argentinské kontroly nad ostrovy byl krátký a nejistý. Vernet vykonával minimální administrativní kontrolu, navíc oficiálně jen od roku 1826 do roku 1829. Jako guvernér ostrovů také nedostával žádný plat, žádnou pomoc z Buenos Aires a nevybíral ani daně jménem Argentiny. Jakmile pak (po jeho zatčení Američany a vyhostění jeho lidí z ostrovů) Argentinci začali upevňovat svou územní pozici, tak je Spojené státy i Británie od takových konání odradily.*“⁵⁰³ Jedinými náznaky argentinského zájmu, byly tedy příležitostné protesty, snaha o jakousi arbitráž z roku 1884, formální protest k roku 1908 a poté až poválečný nárok předložený k OSN roku 1945. Mezitím Velká Británie svou správou, odražením Němců i celkovým rozvojem oblasti rozvinula poklidnou, nekrvavou usurpaci v osídlení, pak v dlouhodobou militarizaci a posléze ve skutečnou teritoriální správu spojenou s komplexní teritoriální dominancí, která je legislativně i administrativně provázaná s mateřskou metropolí. Od roku 1833 do roku 1945 tedy nelze argentinské nároky považovat za adekvátně uplatňované. Briti navíc již v počátku své okupace neztráceli čas. V lednu 1834 podřadila koruna Port Louis pod správu britské admirality a jmenovala zde trvale umístěného námořního důstojníka. Do roku 1842 ostrovy spravovalo námořnictvo a poté koloniální správa zvolila guvernéra ostrovů, kterým se stal poručík, později generál-major, Richard Clement Moody. Na základě zákona britského parlamentu z roku 1843 byly v červnu 1844 vydány příslušné listiny i patenty a Falklandské ostrovy se poté od roku 1845 staly korunní kolonií s guvernérem, legislativní i výkonnou radou, územní správou, institucemi a místním výkonným orgánem. Obyvatelstvo sice nebylo jen britského původu, ale zato mu byla přiznána jistá územní pravomoc, která později dosáhal až úrovně práva na sebeurčení.

Od britského způsobu teritoriální usurpace a následné dlouhodobé pozvolné dominance se navíc evidentně přiučila i samotná Čína, která však některé procesy začala spíše bojem a okupací. Projevy teritoriální moci států jako jsou militarizace oblasti, důraz na UNCLOS, účelná práce s místním civilním obyvatelstvem, mediální obraz u domácí veřejnosti, robustní akademická základna zdrojů pojednávajících o historii ve prospěch majitele, explorační fosilních paliv, územně správní podřazení teritoria jako závislé oblasti, oficiální mapy i

⁵⁰² viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 9-10. ISBN 978-0-415-41912-3.

⁵⁰³ Ibid, str. 10.

umístění lokální správy do samotného epicentra sporu, jsou způsoby, kterými Velká Británie kontinuálně spravuje své Falklandské ostrovy. Při započtení nepřerušované a mocensky neoponované kontinuity koloniální správy od roku 1845 až do roku 1945 lze tyto projevy moci považovat za předlohu adekvátní územní dominance, jejíž váhu nemůže případný oponent ignorovat. Po více než 100 let fakticky neoponované teritoriální dominance považovala Velká Británie Falklandské ostrovy za své zámořské území, s čímž však v otázce tohoto sporu Argentina kategoricky nesouhlasí a napříč studiem mezinárodních vztahů se objevuje její vlastní interpretace reality.⁵⁰⁴ Tamní obyvatelstvo argentinská rétorika pejorativně označuje za importované a místní vládu za koloniální praktiky Velké Británie.

Kromě protestu podaného koncem 19. století, kdy si v letech 1884 až 1885 tehdejší hodnostáři vyměňovaly nóty, ale britská strana tvrdí, že ze strany Argentiny až do 40. let 20. století nebyly prováděny žádné adekvátní protesty vůči britským územním nárokům. S tím se však rozchází právě stanovisko Argentiny, která se oficiálně domnívá, že již v první polovině dvacátého století se argentinské vlády pravidelně pokoušely podávat protesty vůči britské okupaci. Britská strana se však v této věci přiklání k tomu, že ústředním zdrojem argentinských protestů zde byly spíše jen události probíhající mezi 15. prosincem roku 1884 a 6. květnem 1885, kdy probíhala výměna nót mezi britským zástupcem v Buenos Aires a argentinským ministrem Ortizem ohledně článku, který zmiňoval, že Argentinský geografický institut připravuje první oficiální mapu Argentinské republiky. Mapa totiž měla zahrnovat Falklandy/Malvíny zakreslené jako argentinské území.⁵⁰⁵ Stejně jako u Jihočínského moře a Kurilských ostrovů je tedy kartografie i zde zdrojem argumentace nad vlastnictvím. Není však předmětem této práce prokazovat skutečnou váhu dílčích názorů a tak se v diskuzi nad validitou průběžných argentinských protestů autor rozhodl přijmout stanovisko objevující se napříč použitými kmenovými zdroji. Intenzita argentinské rétoriky totiž prokazatelně akceleruje až po založení OSN a v souvislosti s oslabováním post-koloniálních struktur Velké Británie, která se během období dvou světových válek smrškla z impéria jen na Velkou Británii provázanou s Commonwealth a se svými zámořskými teritorii jako jsou Falklandy či Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy. Baev a Grozev uvádějí, že od roku 1945 si Argentina začala u OSN pravidelně nárokovat suverenitu nad ostrovy. Posléze se otázka

⁵⁰⁴ Viz KOHEN, M. G., RODRÍGUEZ, F. D. *The Malvinas/Falklands Between History and Law: Refutation of the British Pamphlet Getting it Right: The Real History of the Falklands/Malvinas, Abridged edition*. Published by Independent Publishing Platform, 2017. ISBN-13: 978-1973746478.

⁵⁰⁵ Blíže viz KOHEN, M. G., RODRÍGUEZ, F. D. *The Malvinas/Falklands Between History and Law: Refutation of the British Pamphlet Getting it Right: The Real History of the Falklands/Malvinas, Abridged edition*. Published by Independent Publishing Platform, 2017, str. 183-185. ISBN-13: 978-1973746478.

Malvín stala bytostnou součástí argentinského národního povědomí, protože v poválečné anti-imperialistické atmosféře režim tehdejšího prezidenta Juana Dominga Peróna, během jeho prvních dvou funkčních období, vybudoval režim intenzivní propagandistickou kampaň, která představila Malvíny jako součást argentinského národního územního dědictví. Po návratu z dvacetiletého exilu se Perón od října 1973 do července 1974 vrátil krátkodobě opět k moci a po jeho smrti se prezidentkou stala jeho třetí manželka Maria Estela Martínez de Perón, která vládla až do roku 1976. Mezitím argentinský geopolitický časopis *Estrategia* vydávaný Argentinským institutem strategických studií a mezinárodních vztahů opakovaně upozorňoval na strategický námořní význam ostrovů. Baev a Grozev k tomu dále dodávají, že po ropné krizi v roce 1973 argentinská odborná literatura dokonce začala vyzývat, aby vláda v Buenos Aires získala Falklandy zpět také proto, že Jižní Atlantik by se potenciálně mohl stát novým zdrojovým územím, bohatým na ropu tak, jako je samotný Blízký východ. Londýn však šel opačnou cestou. Britové přestali uvažovat o důležitosti a přínosech Falkland, neboť pozůstatek jejich impéria vstoupil do další fáze úpadku.⁵⁰⁶ Co se týká vývoje mezinárodních vztahů od 60. až do konce 70. let, tak ten již byl z různých úhlů diskutován výše.⁵⁰⁷

Od roku 1964 Argentina svůj případ pravidelně debatovala u Dekolonizačního výboru OSN, který ji však k vyřešení sporu každoročně doporučil jen vzájemný dialog s Brity. Velká Británie se pokusila opakovaně věc nechat prošetřit Mezinárodním soudním dvorem, ale Argentina se obávala jeho definitivního rozhodnutí. Dokonce i Valné shromáždění OSN v této věci přijalo několik rezolucí. Například již v roce 1965 přijala Organizace spojených národů rezoluci vyzývající Spojené království a Argentinu, aby vlády pokračovaly v jednáních nad nalezením mírového řešení otázky této sporné suverenity. Jedno z nejdůležitějších usnesení však determinovalo povahu sporu již na počátku 60. let a to se vlastně původně ani netýkalo Falkland, ale bylo cíleno obecně na post-koloniální obyvatelstvo. Usnesení valné hromady 1514 (XV) ze 14. prosince 1960, tzv. Deklarace o udělení nezávislosti koloniálním zemím a národům, totiž stanovilo, že všechny národy a obyvatelé mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva si tedy i obyvatelé Falklandských ostrovů mohli svobodně určit své politické postavení a svobodně následovat svůj hospodářský, sociální i kulturní rozvoj. Teritoriální spor o Falklandské ostrovy se tím na řadu let transformoval do podoby debaty nad právy

⁵⁰⁶ Viz BAEV, J., GROZEV, K. *ACTA 2014 World War One 1914 – 1918 40th International Congress of Military History*. Sofia: Kliment Ohridski University Press, 2015, str. 276-277. ISBN 978-954-07-3991-5.

⁵⁰⁷ Detailně historii vyjednávání mezi argentinskými vládami a britskou stranou, u níž i přes aktivní konzultace s ostrovním obyvatelstvem pozvolna upal o Falklandy zájem, vypráví FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 18-153. ISBN 978-0-415-41912-3.

obyvatelstva ostrovů, jejichž počet se tehdy pohyboval na hranici pouhých dvou tisíc lidí.⁵⁰⁸ V letech 1966 až 1967 se dokonce objevil návrh na převod suverenity ve prospěch Argentiny, ale při zachování zájmů, práva a vůle soudobého ostrovního obyvatelstva, což bylo však pro argentinskou stranu nepřijatelné. V této věci je tedy důležité podotknout, že zájmy obyvatelstva Falklandských ostrovů a jejich mediálně propagovaná obava z argentinské správy byla tím ústředním důvodem, proč se Velká Británie ostrovů nadobro nevzdala. Klíčovou roli sehrál princip sebeurčení obyvatelstva a aktivní zájem místní komunity.⁵⁰⁹

Vývoj domácího socio-ekonomického prostředí v Argentině pak obavám ostrovanů přímo nahrával, neboť po transferu suverenity nad ostrovy by britská vláda nemohla nikterak zajistit práva ani záruky svého falklandského obyvatelstva a Argentina té doby rozhodně nebyla tradičním stabilním demokratickým státem. Freedman k situaci uvádí, že zatímco se názor ostrovanů začátkem 80. let jednoznačně utvrdil ve prospěch jejich příslušnosti k Velké Británii, tak se utvrdily i opozitní názory Argentiny. Dne 8. prosince 1981 převzala moc v zemi nová vojenská junta vedená generálem Leopoldem Galtierim, který se stal samozvaným prezidentem. Předmětem prvních jednání junty byla otázka Malvín, načež bylo rozhodnuto, že řešení Falklandského teritoriálního sporu bude pro rok 1982 prioritou nového režimu.⁵¹⁰ I přes sérii vyjednávání se nakonec vojenská junta Argentiny rozhodla použít tvrdou sílu a 2. dubna 1982 obsadily argentinské síly Falklandské ostrovy. Den na to se konflikt rozšířil i do závislých území (viz dependencies), když 3. dubna 1982 argentinské námořnictvo obsadilo pobřeží Jižní Georgie. Baev a Grozev k této výsledné eskalaci poskytují zajímavý názor, neboť věří, že válka o Falklandy propukla spíše z důvodů národní prestiže, cti i nacionalismu a strategické důvody zde byly podružné. Autoři dokonce uvádějí, že během války ani sama premiérka Margaret Thatcherová ve své rétorice nepoužívala argumenty týkající se námořního ani strategického významu Falkland a pouze jedenkrát se v telefonátu s americkým prezidentem Ronaldem Reaganem oficiálně vyjádřila k tomu, že pokud by byl Panamský průplav uzavřen, tak by pro Západ bylo důležité, aby Falklandy byly v rukou spřátelené mocnosti.⁵¹¹ Na druhou stranu však Malvíny představovaly významný politický

⁵⁰⁸ Blíže viz <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-granting-independence-colonial-countries-and-peoples>. Dále k tématu také FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 14-16. ISBN 978-0-415-41912-3.

⁵⁰⁹ Zájem komunity o svou budoucnost nepolevil ani v 21. století a britská vláda důraz na právo na sebeurčení ve svých oficiálních dokumentech zdůraznila, viz <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-falkland-islanders-right-to-self-determination>.

⁵¹⁰ Ibid, str. 153.

⁵¹¹ BAEV, J., GROZEV, K. *ACTA 2014 World War One 1914 – 1918 40th International Congress of Military History*. Sofia: Kliment Ohridski University Press, 2015, str. 279. ISBN 978-954-07-3991-5. K projevům M. Thatcherové blíže viz BOURMÉCHE, F. *Evasion as a Form of Deviation in Margaret Thatcher's Speeches*

milník pro Argentinu, neboť tento teritoriální spor se táhl již od samotného vzniku Argentiny a žádné z předchozích vlád se tento spor nepodařilo vyřešit. Nárok na Falklandské ostrovy se tedy stal jakým si základem národní mytologie živené anglofobií poválečného Perónova režimu, načež se vojenská junta 80. let vyřešením tohoto vleklého územního sporu pokoušela zvýšit legitimitu i celkovou hodnotu své vlády. Málem se to Argentině podařilo, protože nebýt vleklé mediální propagace otázky možného transferu suverenity a mnohaleté snahy ostrovního obyvatelstva posunout své právo na sebeurčení do politické roviny, tak výsledek konfliktu mohl dopadnout zcela rozdílně. Freedman k tomu dodává, že: „*Jednání, která začala již v roce 1966 a pokračovala s občasným přerušením až do začátku roku 1982, nedokázala uvést do souladu protichůdný princip územní celistvosti a sebeurčení obyvatelstva, (neboť) ... obavy ostrovanů z jakéhokoli převodu suverenity na Argentinu zajistily, že problém byl v domácí Británii ukotven jako otázka sebeurčení ... Tento důraz na princip sebeurčení nakonec ale přinesl i netušené dopady na sekundární záležitosti, konkrétně na otázku stavu k Falklandám přidružených závislých území.*“⁵¹² Doprovodným jevem se tedy stala i otázka budoucnosti Antarktidy. Argentina ale princip sebeurčení Malvín neuznává, neboť ostrovany dodnes považuje za kolonizátory a nikoliv za domorodé obyvatelstvo.

Paradoxně se navíc válka o Falklandy stala i bojem o přidružená území, čímž byla opět znovuoživena původní představa o územně strategickém významu těchto ostrovů. Tomuto názoru navíc přidává i předehra před samotnou válkou o Falklandy, všeobecně známá pod pojmem incident Davidoff, který měl podle všeho být poslední výpravou lodi Britského královského námořnictva, která od roku 1967 patrolovala kolem Falklandských ostrovů a jejich přidružených závislých teritorií. Vedle příležitostného vyhánění Argentinců z ostrovů Thule a z několika antarktických pobřežních osad, se tedy nakonec HMS Endurance nevědomky zasadil o eskalaci sporu. Dne 10. března 1982 totiž britská ambasáda v Buenos Aires obdržela dopis od podnikatele se starým železem. Britské straně bylo sděleno, že Davidoff se svými 40ti muži bude argentinským námořnictvem dopraven do opuštěného velrybářského přístavu Leith na ostrově Jižní Georgia, kde po několik měsíců budou sbírat starý kovošrot. Britská výzkumná posádka potvrdila, že se tak 19. března opravdu stalo, ale

during the Falklands War in 1982. In: *Deviation(s)* by GUIRAT, M., TRIKI, M. ed. Sfax: Faculty of Letters and Humanities and Laboratory on Approaches to Discourse Publications, 2014. Bez ISBN. Dostupné na https://www.academia.edu/40429255/Evasion_as_a_Form_of_Deviation_in_Margaret_Thatchers_Speeches_during_the_Falklands_War_in_1982. Dále k projevům M. Thatcherové také viz <http://www.margaretthatcher.org>

⁵¹² FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I.* New York: Routledge, 2007, str. 20-21. ISBN 978-0-415-41912-3.

zároveň se do Londýna doneslo, že na ostrově vlaje argentinská teritoriální vlajka, na což Velká Británie ostře protestovala a požadovala od Argentinců okamžité opuštění ostrovů.

Nejen, že však neodešli všichni Davidoffovi muži, ale na ochranu pracovníku sem Argentina vyslala patrolovací plavidlo svého námořnictva s doprovodem dvou menších korvet. Dne 20. března tedy britská vláda vyslala na ostrov HMS Endurance, aby jeho posádka z ostrova vyhnala dělníky i případné argentinské ozbrojené síly. Vojenská junta na to 23. března reagovala přesměrováním probíhající antarktické mise "Paradise Bay" s novým úkolem a to odradit HMS Endurance od nucené evakuace dělníků z Jižní Georgie. Následně 29. března M. Thatcherová autorizovala vyplutí ponorek Trident, Spartan a Conqueror aby podnikly plavbu do Jižního Atlantiku. V mezičase nastala vyjednávání s Argentinou, která však záhy ustala, když Argentina 2. dubna podnikla náhlou a dříve neočekávanou invazi. Freedman k tomu uvádí, Argentina sice údajně incident Davidoff nevyprovokovala, ale jak ukázaly následné zprávy, tak pokud by byli zabiti nějací argentinští dělníci, kteří by se bránili britským pokusům o jejich násilný přesun, tak by se argentinské síly okamžitě na oplátku vylodili na Falklandských ostrovech. Vojenská junta tedy nejen že předpokládala okolnosti, za kterých by mohla být jejich invaze Falkland legitimní, ale navíc se na takovou akci v návaznosti na zásah HMS Endurance aktivně připravila. Na základě studia tajných i formálních zpráv své doby Freedman uvádí, že rozhodnutí k invazi bylo provedeno na poslední chvíli. Britské ministerstvo obrany dokonce odhadovalo, že argentinská junta oportunisticky využila svých již připravených mobilizačních sil až těsně před samotným útokem. Freedman dále uvádí, že argentinské rozhodnutí nařídít operační skupině invazi na Falklandy nebylo téměř jistě přijato dříve než 28. března. Rozhodnutí k invazi mohlo být přijato dokonce až večer 31. března 1982, neboť politika junty reflektovala sérii stávek i protestů v zemi a k uvolnění vnitrostátních tlaků se rozhodla vyřešit otázku teritoriálního sporu jednou pro vždy.⁵¹³

V návaznosti na invazi Velká Británie ukončila diplomatické vazby s Argentinou a iniciovala vznik operačního svazu s cílem znovudobytí ostrovů. Po 74 dnech britské námořní, letecké a pěchotní ofensivy se dne 14. června 1982 argentinské síly vzdaly. Lodě Britského královského námořnictva vyhnaly argentinskou vojenskou přítomnost i z ostrovů Thule a také z ostatních míst falklandských závislých území. Vojenským střetem však konflikt ani vojenská přítomnost britských sil v regionu neskončila, neboť nastoupila éra rozvoje militarizace ostrovů spojená s populární politikou domácích politických elit. Ostrovy posléze

⁵¹³ Viz FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007, str. 220-221. ISBN 978-0-415-41912-3.

navštívila nejen sama M. Thatcherová, ale také princ z Walesu a princezna Alexandra. Celá vláda se pak přizivila na vlně poválečného populismu, a aby projevila svou oddanost ostrovanům, tak v roce 1983 Velká Británie přijala zákon o britské národnosti, kterým všem ostrovanům udělila plné britské občanství, včetně bezpečnostních záruk rovných obyvatelstvu domácí metropole. Vůli ostrovanů pak v dalším vývoji 2013 vyjádřilo oficiální referendum.

Teritoriální spor o Falklandské ostrovy v 80. letech ale neskončil. Porušením základních norem mezinárodního práva se sice Argentina v očích mezinárodní veřejnosti plně zdiskreditovala, ale v souvislosti s rostoucí surovinovou relevancí Falkland její zájem o ostrovy nikdy plně neustal. Na začátku 21. století se totiž objevila série zpráv reflektujících objevy z konce 90. let, což ostrovy opět umístilo na přední pozice geopolitické relevance. Bodziany a Kotasińska v této věci uvádějí, že objev ropy a ložisek plynu v okolí ostrovů v roce 1998 byl přelomovým bodem ostrovního hospodářství, který navíc posílil i celkový význam Falklandských ostrovů. Autoři také dodávají, že sice již v 70. letech se objevily náznaky, že tato oblast bude surovinově bohatá, ale adekvátní geologický výzkum začal až na konci 20. století.⁵¹⁴

Vztahy mezi Argentinou a Velkou Británií zůstaly navíc po roce 1982 nepřátelské a diplomatické vazby byly obnoveny až v roce 1989, přičemž však Velká Británie kategoricky vyloučila jakékoliv další možné rozhovory o suverenitě ostrovů. Do té doby se vztahy těchto zemí řešily výhradně skrze platformu Jihoamerické rady, která byla pro zlepšení vztahů mezi Argentinou, Velkou Británií, USA a obyvateli Falklandských ostrovů zřízena již v roce 1983. K vyjasnění situace také napomohlo přijetí UNCLOS v roce 1982 a to, že OSN zřídila Komisi pro hranice kontinentálního šelfu definovaného v čl. 76 UNCLOS. Po řadu let tedy mezinárodní vztahy zemí ovládlo mezinárodní právo a teritoriální spor se zdál být ukončen. V roce 1998 ale argentinský prezident Carlos Menem navštívil Londýn, kde na oficiální návštěvě znovu vyhlásil nároky své země na ostrovy, přičemž ale slíbil, že Argentina k jejich znovuzískání využije pouze mírové prostředky.

Potenciál znovuoživení již zažehnaného teritoriálního sporu se posléze projevil tvorbou robustní zdrojové základny. Zatímco Západ vytvářel detailní vědecké chronologie všech událostí, jako jsou kupříkladu již představené knihy Lawrence Freedmena, tak ani Argentina nezapomněla, v roce 2009 požádala o expanzi svého kontinentálního šelfu, vybudovala robustní propagandu u domácího obyvatelstva a také představila nezávislou studii autorů Kohena a

⁵¹⁴ BODZIANY, M., KOTASIŃSKA, A. *The Falklands Conflict – History and Predictions for The Future*. Wrocław: The Military University of Land Forces, Department of Public Safety, 2018. *Historia i Polityka* Vol. 31, No. 24, 2018. Str. 20. e-ISSN 2391-7652. Dostupné na DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/HiP.2018.008>.

Rodríguez, ⁵¹⁵ která se stala jistou předehtou následnému návrhu k novému urovnání vztahů. V Buenos Aires dne 20. března 2018 byl pak profesorem Marcelem Gustavo Kohenem dokonce představen detailní návrh na urovnání sporu mezi Argentinou a Velkou Británií. ⁵¹⁶

Za představení také stojí soubor extrémně detailních studií věnujících se celkovému vývoji od roku 1480 až do současnosti, v němž se od roku 2008 Roger Lorton věnuje celkové historii ostrovů. ⁵¹⁷ Ve světle výše představených i opakovaně citovaných zdrojů si tedy autor dovoluje předložit názor, že téma Falklandského teritoriálního sporu je až záměrně přesycené detaily, na nichž se obě strany sporu snaží prokázat svou pravdu. V 21. století je tento spor, co se týká politických projevů, hledání ropy i následného mediálního a kvazi-odborného obrazu neskutečně živý. Nebylo tedy jednoduché vybrat ty skutečně důležité události. Z toho důvodu tedy následuje vysoce účelová enumerace chronologicky seřazených událostí, která vyhovuje výzkumnému záběru této práce, neboť zohledňuje surovinový podtext událostí. Další údaje pak byly zařazeny do navazující komparativní čtvrté kapitoly (viz dále).

V roce 2001 premiér Tony Blair navštívil Argentinu, kde hovořil o vůli Velké Británie urovnat neshody, které vedly k válce v roce 1982. Během jeho návštěvy však neproběhla žádná jednání o suverenitě ostrovů, neboť Briti věc považují za vyřízenou a tak se následně argentinský prezident Néstor Kirchner rozhodl prohlásit, že získání suverenity nad ostrovy považuje za nejvyšší prioritu své vlády. V červnu roku 2006 pak Argentina obnovila své územní nároky v obavě z ochrany svých surovinových a rybolovných zájmů v regionu. Britská strana na to nevznesla žádný protest, ale před zasedáním summitu G-20 v Londýně se britský premiér Gordon Brown setkal v Chile s argentinskou prezidentkou Cristinou Kirchner a sdělil jí, že ve věci suverenity nad ostrovy není de facto již o čem diskutovat. Od 1. ledna 2009 navíc vešla v platnost nová Ústava Falklandských ostrovů, která mj. znovu zakotvuje právo na sebeurčení a detailně rozepisuje politické, ekonomické a kulturní apropiace ostrovanů k Velké Británii. ⁵¹⁸ V reakci pak dne 22. dubna 2009 Argentina předložila k OSN formální nárok na oblast kontinentálního šelfu zahrnující Falklandy, Jižní Georgii a Jižní Sandwichovy ostrovy i některé části Antarktidy. Velká Británie proti těmto tvrzením obratem protestovala. V reakci na britské plány zahájit těžbu ropy pak v únoru 2010 argentinská vláda oznámila, že loď cestující na Falklandské ostrovy, Jižní Georgii a do Jižních Sandwichových

⁵¹⁵ KOHEN, M. G., RODRÍGUEZ, F. D. *The Malvinas/Falklands Between History and Law: Refutation of the British Pamphlet Getting it Right: The Real History of the Falklands/Malvinas, Abridged edition*. Published by Independent Publishing Platform, 2017. ISBN-13: 978-1973746478.

⁵¹⁶ Viz <http://www.malvinas-falklands.net/proposal-to-settle-the-dispute/>.

⁵¹⁷ Viz <https://falklandstimeline.wordpress.com/>

⁵¹⁸ Viz <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2008/2846/contents/made>.

ostrovů budou muset od Argentiny vyžadovat povolení k používání argentinských teritoriálních vod. Společně pak britská a falklandská vláda uvedly, že toto oznámení nikterak neovlivnilo vody obklopující ostrovy, neboť se jedná o britské výsostné teritoriální vody a o ostrovní výlučnou ekonomickou zónu vycházející z UNCLOS. Následně pak společnost Desire Petroleum, která tehdy vlastnila průzkumné i těžební licence na lokality severně od Falklandských ostrovů, začala 22. února 2010 průzkumně těžit ropu z místních vod. Těžba ropy se ale stala takovým trnem v oku Latinské Americe, načež se v roce 2011 obchodně-integrační blok MERCOSUR dokonce dohodl na uzavření všech přístavů pro lodě plující pod vlajkou Falklandských ostrovů. Jednalo se ale spíše jen o prázdné gesto, neboť lodě plující pod britskou vlajkou nebyly ze vstupu do těchto přístavů nikterak vyloučeny.

Ve své ročence z roku 2012 pak Společenství národů Commonwealth uvedlo ostrovy jako součást britského zámořského území a dne 18. ledna 2012 britský premiér David Cameron informoval Dolní sněmovnu o postoji své vlády k Falklandským ostrovům, načež prohlásil, že naprosto zásadním bodem v otázce budoucnosti Falklandských ostrovů je vůle tamního obyvatelstva. Dokud tedy ostrované chtějí zůstat Brity, tak by toho měli být schopni. Cameron prohlásil, že je odhodlán zajistit, aby obrana ostrovů byla naprosto adekvátní, neboť jeho vláda podporuje právo obyvatel Falklandských ostrovů na jejich sebeurčení. Národní bezpečnostní rada Velké Británie byla navíc již od května 2010 pověřena dohledem nad otázkami souvisejícími s národní bezpečností a obrannou strategií zámořských území.⁵¹⁹

Další klíčovou událostí moderních dějin bylo referendum, ve kterém v březnu 2013 obyvatelé Falklandských ostrovů téměř jednohlasně hlasovali pro zachování sounáležitosti území pod Velkou Británií. Argentina toto referendum samozřejmě odmítla, neboť ve své rétorice ostrovany i přes téměř 190 let britského osídlení nepovažuje za domácí obyvatelstvo, načež britská vláda vyzvala Argentinu i další země jako Čínu, aby laskavě respektovaly přání ostrovanů. V posledních letech totiž Čínská lidová republika několikrát podpořila požadavek Argentiny na suverenitu, čímž Argentině Čína oplátila podporu jejího čínského nároku na Taiwan a ostrovy Penghu. Po roce 2014 se však světová pozornost upírala spíše na Ukrajinu, břidlicovou revoluci a Jihočínské moře. Pro vývoj sporu je tedy významné až období nového zájmu o těžbu ropy, který se objevil v roce 2020 a 2022 (viz výše).⁵²⁰

⁵¹⁹ Dále k tématu viz KLAUS DODDS, K. *Stormy waters: Britain, the Falkland Islands and UK–Argentine relations*. Oxford: Blackwell Publishing, 2012. International Affairs by The Royal Institute of International Affairs, Vol. 88, No. 4, 2012. ISSN 1468-2346.

⁵²⁰ Dále k chronologii viz <https://falklandstimeline.files.wordpress.com/2019/04/bibliography-1.pdf>.

Významný zlom přinesl rok 2016, kdy se během funkční období předsedkyně vlády Theresy Mayové a argentinského prezidenta Mauriciua Macrimua, podařilo vyjednat dohodu o zrušení omezení těžby ropy na Falklandských ostrovech a o zjednodušení transportu i přeletů na ostrovy ze třetích zemí. Životnost této dohody však byla docela krátká, neboť k březnu 2023 Argentina zrušila dodržování dohodnutých ujednání⁵²¹ a začala si opět nárokovat Falklandské ostrovy jako Malvíny. Začátkem března navíc proběhlo výročí války a dne 4. 3. 2023 britský premiér Rishi Sunak varoval Buenos Aires, aby si Argentina přestala dělat zálusk na Falklandské ostrovy. Následně se premiér účastnil aktu 40tého výročí konce války, kde zopakoval britské vazby s ostrovy a připomněl, že jako jeden z posledních královských aktů, ještě před svou smrtí učinila její veličenstvo královna Elizabetha II. Port Stanley oficiálně britským městem se vším, co k tomu náleží, čímž došlo k oživení britské zámořské geopolitiky.

Z výše představených souvislostí tedy vyplývá, že ani teritoriální spor o Falklandské ostrovy nelze jednoznačně považovat za definitivně ukončený. Falklandy se navíc v budoucnosti opět mohou stát bránou do antarktické oblasti či poslední zastávkou před Drakeovým průlivem.⁵²² Propuknutí nového válečného konfliktu nad vlastnictvím Falklandských ostrovů autor ve světle současných socio-ekonomických turbulencí v USA, jejichž domácí scéna je po mnoho let zatížena výraznou krizí demokracie, nepředpokládá. Útok na území člena NATO, jehož ohrožené teritorium navíc obsahuje potvrzené zásoby ropy, by totiž soudobá rozpadající se politická scéna vlády USA jednoznačně přivítala jako nové společenské téma. Boj za svobodu, demokracii, anglické spojence a ropu by si současný Západ s největší pravděpodobností nenechal ujít, neboť by tím pro svou nespokojenou veřejnost získal velké téma boje za západní hodnoty, čehož si je vláda Argentiny jistě dobře vědoma. V létě 2023 se tedy objevila nová argentinská strategie. Argentinský ministr zahraničí Santiago Cafiero předložil Britům tvrzení, že Velká Británie přes 190 let narušuje územní celistvost Argentiny a podle rezoluce 1514 Valného shromáždění OSN se právo na sebeurčení i navzdory referendu 2013, nevztahuje na obyvatele Malvín. Argentina požaduje, aby Velká Británie ukončila svůj kolonialismus ve všech jeho formách a vyřešila spor mírovou cestou. Cafiero tím referoval na argentinský návrh z 2. března 2023 předložený na summitu G-20, kde argentinská vláda představila požadavek přijmout novou bilaterální agendu týkající se jižního Atlantiku a požadovala obnovit formální proces jednání v rámci rezoluce OSN č. 2065.

⁵²¹ Viz <https://declassifieduk.org/argentina-cancels-falklands-agreement-with-the-uk/>

⁵²² Tradiční součástí každé závěrečné práce by měla být i proklamace budoucích výzkumných záměrů autora. Na základě studia bouřlivého aktuálního vývoje by tedy autor této práce v budoucnosti se svým výzkumem rád pokračoval a téma surovinového potenciálu Antarktidy i geostrategické role Falklandských ostrovů si vymezuje jako svůj budoucí výzkumný rámec.

4 Komparace vybraných souvislostí vyskytujících se napříč množinou zkoumaných teritoriálních sporů

Čtvrtá kapitola byla tvořena monitoringem mediálního obrazu, kvalitativního obrazu zkoumané reality i dostupných webových portálů soustředících se na konkrétní srovnávané jevy. Dále bylo užito studia vojenských operací, jako jsou mise FONOP nebo kampaň na osvobození Falkland. V neposlední řadě byly sledovány dostupné zprávy vyjadřující se k projevům militarizace a politizace vyskytujících se v rétorice národních elit států zainteresovaných do testovaných teritoriálních sporů. Pro zvýšení vědecké relevance probírané datové základny bylo použito série odborných článků, knih i vědeckých studií publikovaných mezinárodními institucemi jako jsou UNCTAD, OECD, IEA či samotné OSN. Pro úplnost byly sledovány interaktivní platformy mapující pohyby námořních plavidel a světového obchodu směřujícího do konkrétních destinací skrze konkrétní dopravní koridory. Silným zdrojovým základem této komparativní kapitoly se také staly údaje akumulované při tvorbě předcházející 3. kapitoly a v neposlední řadě také mezinárodní platformy mapující výskyt i těžbu nerostných surovin (jako kupříkladu platforma Resource Watch či datové platformy Světového institutu pro zdroje⁵²³) a výlov mořských ryb (jako je kupříkladu Global Fishing Watch⁵²⁴). Získaná data byla roztříděna do dílčích skupin, kdy každé takové množině vévodí jeden konkrétní nadřazený komparativní parametr (viz dále), do jehož množiny daná realie nebo informace patří. K tvorbě komparativních parametrů, pod nimiž tyto množiny vznikaly, bylo užito propozic, které jsou v metodologické sekci této práce vyjádřeny orientačními symboly ↑, ↓, ↘, ↙, #, Δ a ◇, nebo spadají do tzv. závislých proměnných (viz první sloupec tabulky č. 1). Každý konkrétní komparativní parametr pak dal vzniknout konkrétním dílčím sekcím této kapitoly, kdy každá sekce obsahuje jednu přehledovou komparativní tabulku s navazujícím vysvětlením. Následující komparace akcentují vývoj odehrávající se převážně v 21. století. Co se pak týká níže uváděných dokreslujících příkladů, tak u jejich uvádění bylo postupováno v časově retrospektivní logice. Pokud autor nenašel vhodnou citaci v příslušných odborných dílech, která by daný jev či komparaci zdůraznila a dokreslila, tak byly za tímto účelem zkoumány a hledány události nastalé co nejbližší druhé třetině roku 2023. V případě, že v tomto roce nenastaly vhodné události, které by korespondovaly s nastavenou teorií a výzkumným rámcem této práce, tak výzkum postupoval

⁵²³ Viz <https://resourcewatch.org/> a dále <https://www.wri.org/data/data-platforms>.

⁵²⁴ Viz <https://globalfishingwatch.org/> a dále také zpráva OSN o stavu světového rybolovu a akvakultury z roku 2022 viz <https://www.ocean.org/blog/the-uns-the-state-of-world-fisheries-and-aquaculture-report-a-closer-look/>.

zpět do minulosti až do té doby, dokud se vhodný dokreslující příklad nevyskytl. Celkové komparativní úvahy se pak snaží zohlednit širší časový úsek. Ve všech případech je však enumerace demonstrativní a komparace zohledňuje dle nastavených výzkumných parametrů ty nejvýraznější hodnoty, nebo hodnoty, které se daly prověřit z vířecí informačních zdrojů.

Dle úvodních cílů práce bylo těchto komparací, stejně jako akumulace potřebných dat, dosahováno výhradně v předem deklarovaném časovém horizontu zkoumaných souvislostí (viz Úvod práce), který se snaží akcentovat co nejaktuálnější dostupná data i dostupné relevantní studie. Celý výzkum této práce sice přihlíží k historickým souvislostem i dávným projevům a důvodům vzniku teritoriálních sporů, ale trajektorie časové osy následujícího komparativního výzkumu srovnává realie i data sledující vývoj odehrávající se převážně v 21. století. Tam kde to bylo jen trochu možné, bylo opět, stejně jako u volby dokreslujících příkladů, přihlíženo k datům a událostem vyskytujícím se co možná nejbliže do současnosti tj. do druhé třetiny roku 2023, neboť s ohledem na zvolené téma je první polovina roku 2023 plná změn a posunů, které zkoumané teritoriální spory posouvají do zcela nové podoby. Je vhodné upozornit, že ve všech zkoumaných sporech byly také zkoumány události a epicentra klíčových změn skokově se objevujících napříč celou současnou epochou probíhajícího počátku 21. století. Zatímco u tematiky Falklandských ostrovů hovoříme nejčastěji o letech 2004, 2010, 2014 a 2020 a 2023, tak u Jihočínského moře je to zase blok konce století a první i druhé dekády 21. století, etapy 2009, 2013-2014, výsledek arbitráže v roce 2013 až 2016 a etapy eskalace výstavby umělých ostrovů detailně rozepsané u jednotlivých okupovaných ostrovních útvarů nacházejících se v Jihočínském moři. U Kurilských ostrovů se vývoj událostí zase dělí na vývoj před rokem 2014 a po roce 2014, kdy k definitivnímu zamrznutí sporu došlo až v návaznosti na proklamaci japonské názorové opozice vůči ruské invazi na Ukrajinu v roce 2022. Co se pak týká Severního ledového oceánu, tak v tomto bodě byl důraz kladen na vývoj akcelerovaný růstem průměrných teplot, viz poznámky pod čarou č. 262 a dále úbytkem ledu, viz poznámka pod čarou č. 273. Významnou událostí, která přilákala pozornost k arktickému regionu, byla také cesta nákladního tankeru OB River, který v roce 2012 Severním ledovým oceánem dopravil do Japonska první tankerovou dodávku LNG. Na druhou stranu však nebylo pro tvorbu této kapitoly nijak pracováno s aktuálním vývojem v Antarktidě, neboť by detailní studie toho typu nejen že přesahovala potřeby této práce, ale také zde platí, že antarktický smluvní rámec blokující tamní vývoj se dočká své revize až v roce 2048. S ohledem na geografický záběr práce bylo ale pro tvorbu této kapitoly sledováno i dění poblíž Drakeova průlivu. Při monitoringu plavidel v rámci interaktivní online

platformy bylo zjištěno, že Drakeův průliv je stále ještě jen velmi okrajově používanou spojnici mezi světovými oceány. Nákladní plavidla menších velikostí raději používají nedalekého Magellanova průlivu, popřípadě se vydávají přímo přes Ohňovou zemi. Tu protíná dopravně využívaný průliv Beagle (Canal de Beagl), který se táhne mezi pobřežím Ohňové země ležící na jihu Jižní Ameriky a ostrovy Navarino a Hoste. V Drakeově průlivu se vyjma několika lodí přepravujících civilní cestující,⁵²⁵ pohyboval koncem dubna 2023 jen jediný tanker Concord Express, plující pod panamskou vlajkou, naposledy spatřený z Falklandských ostrovů 2. dubna 2023 a dále jedna nákladní loď Oregon, zaznamenaná 8. dubna 2023, plavící se pod maltézkou vlajkou. Dění v Drakeově průlivu tudíž odpovídá stavu relativní stagnace významu průlivu, která byla debatována ve 3. kapitole této práce. V době aktualizace akumulované základny dat potřebných pro tvorbu této kapitoly, tj. v červnu až srpnu 2023, je tedy význam této oblasti stále marginální. S ohledem na obnovení argentinského zájmu nad pokračováním sporu o Falklandské ostrovy z března 2023⁵²⁶ však nelze tuto oblast jako jeden z přilehlých dopravních alternativních koridorů opomenout.

Ve světle výše pozorovaných časových období nelze jednoznačně deklarovat, že níže předložená komparace zkoumá výhradně 2. dekádu 21. století nebo jen počátek současných 20 let 21. století. Některé souvislosti totiž pramení z událostí často mnohem starších.⁵²⁷ Akumulované, komparované a zpracované informace navíc často nabývají podoby kvalitativních dat nebo kvantitativních údajů získaných v rozdílných časových periodách. S ohledem na oborový záběr práce, spadající do oblasti bezpečnostních studií, nebylo vhodné, aby kapitola silněji inklinovala k slepému přepisu dostupných, navíc často časově nesourodých číselných dat či statistických hodnot. Výzkum využíval nejčastěji statistik a grafických ukazatelů dostupných od UNCTAC, IEA, IEP, EIA, CSIS, AMTI a z platformy Resource Watch od WRI či dalších níže jmenovaných monitorovacích portálů. Protože však

⁵²⁵ Jednalo se plavidla nesoucí název Greg Mortimer plující pod Behamskou vlajkou, Karpuj plující pod vlajkou Chile a Hondius plující pod Nizozemskou vlajkou. Viz Vessel Tracking and Container Trade Statistics [online], sledováno ke dni 17. 4. 2023. Dostupné na https://www.econdb.com/maritime/map/?center=-55.8331,71.3694&freight_rates=0&freights_heatmap=0&ports=0&ports__cluster=1&ships=1&zoom=5.12.

⁵²⁶ V době sepsání této práce došlo k obnovení argentinských nároků a ve světových médiích se začaly objevovat zprávy o znovu otevření teritoriálního sporu nad vlastnictvím Malvín. Blíže kupříkladu viz <https://www.aljazeera.com/news/2023/3/2/argentina-to-renew-push-for-sovereignty-over-falkland-islands>.

⁵²⁷ Zářným příkladem je již diskutovaný surovinový potenciál Falklandských ostrovů, kde zásoby ropy byly předpokládány již před válkou o Falklandy a posléze i napříč 80. léty, ale pak vývoj až do roku 2004 ustrnul na snahách těžebních společností získat potřebný zájem i kapitál k další exploraci a k pokusným vrtům. Zprávy z počátku 20. století obnovily zájem a přinesly základní geologický průzkum. Do roku 2014 zájem nadále eskaloval, neboť 2010 byly lokální zásoby ropy skutečně potvrzeny, ale po nastalém poklesu cen ropy na světových trzích zájem o těžbu opadl a energeticko-surovinová relevance Falklandských ostrovů téměř zanikla. Na přelomu 3. dekády byl vývoj utlačen pandemickou krizí a obnovený zájem o těžbu se zase objevil až v letech 2022 a 2023 a to i přes původní plány otevřít komerční těžbu již v roce 2016. Bez skutečných komerčních dat a bez údajů z mnohaleté těžby je však faktický energeticko-surovinový význam oblasti stále de facto neměřitelný.

číselné údaje týkající se obchodu, těžby, dopravy, rybolovu i cen surovin mají tendenci k rapidním výkyvům, tak dílčí komparativní tabulky vznikaly jako mix pojmů a dat nesoucích se v duchu kvalitativně vyjádřených kvantitativních údajů. Smyslem zde bylo totiž zachovat interpretativní ráz práce, neboť cílem interpretativních tj. objasňujících výzkumných přístupů je porozumění a rozvoj hlubšího chápání, nikoliv jen prostá explanace či překlápění veřejně dostupných statistik. Tímto krokem navíc byla vytvořena i jistá nadčasovost předkládaného výzkumu. Každá tabulka bude nejdříve vysvětlena s důrazem na její význam, použité zdroje i sledované souvislosti. Po každé komparativní tabulce bude představena účelová úzce profilovaná a dokreslující diskuze interpretující povahu komparovaných informací, které byly agregovány a následně porovnávány s ohledem na vzájemné souvislosti a podobnosti. Každá doprovodná sekce rozvíjející danou příslušnou tabulku byla navíc obohacena o účelově vybrané citace, které si autor pečlivě vybral za účelem propojení datově bohatých komparovaných souvislostí s konkrétními odbornými názory obsaženými v odborné literatuře citované a používané již v předcházejících kapitolách. Každá z takových navazujících pasáží je tedy účelově dokreslena ilustrativními příklady, které mají nejen podtrhnout závažnost odhalené situace, ale zároveň poskytnout potřebnou zdrojovou citaci odkazující na užitá kmenová díla a relevantní odborné názory. Tyto citace byly vybrány již během tvorby předcházejících kapitol a staly se tak výchozím integrálním základem budovaných množin příslušného nadřazeného komparativního parametru používaného v této kapitole. Dodatečným sběrem informací pak byly tyto odborné názory verifikovány nebo vyvráceny. Nehodící se názory a data byly z analýzy vyřazeny dle metody, kterou vysvětluje schéma č. 1. Dílčí tabulky a jednotlivé pasáže této kapitoly je proto potřeba vnímat jako jednotlivé součásti celkové komparativní studie směřující k verifikaci hypotéz, zodpovězení položené výzkumné otázky a k představení nových teoretických vysvětlení stávajících souvislostí. Hodnotit studii lze ale jen jako celek, který završuje poslední tabulka opírající se o teoretický základ práce.

Následující kapitola je tedy komparativní sekce této předkládané makrokauzální analýzy tvořené se zvláštním přihlédnutím k porovnávání účelově vybraných shodných i rozdílných rysů zjištěných ve studovaných teritoriálních sporech. Jak již bylo řečeno v metodologické sekci, tak makrokauzální analýza, zkoumá závislosti napříč různými testovanými případy a snaží se vytvářet i testovat nové teorie, čímž umožňuje vytváření nových teoretických vysvětlení stávajících událostí a existujících jevů. Takto laděné výstupy se měly původně stát závěrem této rigorózní práce, ale pro svůj rozsah se je nakonec autor rozhodl zařadit již do předešlé třetí kapitoly, kde prostou analýzu obohatil o možná teoretická vysvětlení stávajících

souvislostí. Pro zachování obsahové integrity práce autor přistoupil k této zacyklené logice, v níž předešlé analýzy sice obohatil o nová teoretická vysvětlení, ale klíčové komparace byly zařazeny až v návaznosti na třetí kapitolu, v níž byly mj. představeny i klíčové historické souvislosti týkající se zkoumaných teritoriálních sporů se surovinovým podtextem. Bez znalosti historie by totiž některé interpretace nedávaly smysl a určité komparace by zase ztratily na své nadčasovosti. Pro vyšší relevanci autorových názorů a pro vyšší vědeckou věrohodnost pak následující komparace obsahují účelově vybrané dokreslující příklady z praxe.

V předcházejících kapitolách této práce byly představeny nejprve teorie aplikované při dané analýze a postupy používané pro tvorbu výzkumu stojícího za předkládaným textem. Dále byly představeny také výchozí teoretické názory účelově zvolených odborných autorů a pojmosloví potřebné k pochopení klíčových souvislostí. Všechny tyto dílčí pasáže měly posloužit k navození unikátního způsobu chápání faktických údajů předložených ve třetí kapitole a komparovaných ve čtvrté kapitole. Bylo totiž autorovým záměrem odlišit sekce práce od sebe. Třetí kapitola tedy obsahuje analýzu dílčích sporů a příslušných historických reálií s přihlédnutím k možným teoretickým vysvětlením a scénářům daného vývoje, zatímco čtvrtá kapitola obsahuje komparaci dokreslenou komparativními tabulkami a účelově vybranými příklady z praxe. Při výběru těchto příkladů bylo postupováno opět retrospektivně tj. od roku 2023 směrem do minulosti, aby si tím autor zajistil co možná nejvyšší aktuálnost událostí, kterými se snaží podtrhnout své intersubjektivní a teoretickou linií korigované vnímání zkoumané reality. Níže předložená čtvrtá kapitola je tedy vyvrcholením práce s akumulovanými daty ze třetí kapitoly, na něž bylo pohlíženo již představeným teoretickým i odborným pohledem. Pro zachování harmonie mezi teoretickým základem práce, analyzovanými reáliemi a komparovanými proměnnými byly do níže předložené studie zařazeny specificky vybrané příklady skutečných aktuálních událostí, které svou povahou nejlépe odpovídají nastavené teoretické linii a celkovému výzkumnému záměru této práce. Matoucí a často nepřehledné množství údajů bylo podrobena rozsáhlému třídění s důrazem na jejich relevantnost pro následující komparaci (k procesu třídění blíže viz schéma č. 1 a diagram č. 3 nalézající se v přílohách této práce). Směrodatnou propozicí se zde opět staly názory soustředěné do názorového aparátu této práce. Co se týká zvolené teoretické linie, tak tu autor ve čtvrté kapitole postupně upozaduje, neboť se již snaží soustředit převážně na komparaci dílčích teritoriálních sporů a na odhalené makrokauzální souvislosti. Zvolená paleta teorií a jejich příslušných konceptů (viz 1. kapitola) se tedy ve čtvrté kapitole promítá převážně do účelově zvolených příkladů, které se autor rozhodl uvést právě proto, že příhodně

dokreslují předkládanou komparaci v duchu příslušného teoretického náhledu na svět. Aktivněji bylo v této kapitole pracováno s monitoringem výskytu sekuritizace, přičemž se autor v domácí rétorice příslušných národních elit pokoušel nacházet výskyt procesu sociální konstrukce hrozeb, kdy se určité téma spojené s příslušným teritoriálním sporem začalo stávat bezpečnostní otázkou příslušného aktéra v důsledku toho, že bylo jako hrozba označeno a posléze i zařazeno do bezpečnostní agendy daného státu. S ohledem na jazykovou vybavenost autora však nebylo možné jednoznačně zjistit, zda daná témata během takového procesu vytváření hrozeb příslušná národní veřejnost jako hrozbu přijala či nikoliv. Z toho důvodu se autor musel uchýlit k jiným způsobům odhalování dovršeného procesu sekuritizace, načež bylo zjištěno, že pokud veřejnost dané téma uzná jako bezpečnostní hrozbu, tak poté zpravidla nastává fáze implementace neobvyklých projevů moci státu, které vybočují ze standardní politiky. Sekuritizačním aktérem je totiž během jeho řečových aktů vysvětlováno, že k zažehnutí hrozby bude potřeba implementovat nejrůznější mimořádné či dokonce až radikální prostředky vyčnívající mimo rámec standardní politiky státu. Taková řešení bývají často v rozporu se zaběhnutými demokratickými procedurami a mezinárodně uznávanými pravidly, o čemž pak globální média podávají zprávy a četné investigativní reportáže. Takovými nestandardními projevy bývá například nelogická vojenská přítomnost dislokovaná za účelem vyzbrojování odlehlých lokalit bez zjevného strategického významu či vynucování pravidel popírajících zaběhnuté standardy mezinárodních ekonomických vztahů. Současnost je na všechny tyto projevy velmi bohatá. Dalším typickým příkladem, jak lze proces sekuritizace odhalit i bez detailní znalosti vnitrostátního společenského prostředí, je okázalá medializace vykonstruované bezpečnostní hrozby, která se repetitivně objevuje v profilových domácích médiích. Souběžná projekce politických postojů pak bývá doprovázena státem organizovanými projevy militantního nacionalismu, jako je kupříkladu zřizování lokálních ozbrojených milic zformovaných za účelem ochrany své ohrožené spádové oblasti.

Posledním přímým užitím teoretické linie této práce je aplikace Zartmanových propozic zralosti sporu, kterých zde bylo použito při srovnání zralosti dílčích sporů a při zvažování toho, který ze studovaných teritoriálních sporů má největší potenciál k eskalaci. Následující komparativní pasáže mají tedy mj. také utvrdit již deklarované názory a modelové úvahy samotného autora. V neposlední řadě totiž čtvrtá kapitola výrazně napomáhá k zodpovězení výzkumné otázky, v níž se autor táže, **který ze studovaných teritoriálních sporů má největší potenciál k eskalaci až směrem k otevřené válce o zdroje?** Pro relevantní porovnání studovaných teritoriálních sporů byly stanoveny následující nadřazené

komparativní parametry, z nichž každý je samostatným nadřazeným agregátem společným pro příslušnou množinu srovnávaných proměnných (blíže viz diagram č. 3 v přílohách):

1. Porovnání dopravně-strategického významu
2. Surovinový a zdrojový potenciál zkoumaných oblastí
3. Konfliktní situace, eskalace sporu a epicentra ozbrojených konfliktů
4. Procesy politizace a sekuritizace probíhající na pozadí teritoriálních sporů
5. Vybrané způsoby dominance jako dopravní či surovinově-zdrojová omezení, obstrukční politika, militarizace, rekultivace půdy a výstavba umělých ostrovů⁵²⁸
6. Zralost sporu k jeho vyřešení mírovou cestou či cestou regionální války o zdroje⁵²⁹

Poslední komparativní parametr se opírá o teorii zralosti sporu, konkrétně o šest Zartmanových propozic zralosti sporu, tj. včetně uznání vzájemně lákavé příležitosti:

- První propozice: *„Zahájení jednání, ať již dvoustranných nebo zprostředkovaných, je pro zralost nezbytnou, avšak nikoliv jedinou podmínkou.“*⁵³⁰
- Druhá propozice: *„Pokud (dvě) strany konfliktu vnímají, že se (obě) nacházejí v bolestivé patové situaci (vzájemně zraňujícího patu) a zároveň vnímají, že zde existuje*

⁵²⁸ Široké vymezení tohoto konkrétního parametru nachází svou logiku v tom, že každý ze zkoumaných regionů má svou vlastní unikátní obstrukční politiku rozvíjenou ze strany zúčastněných velmocí cílenou na zamezení přístupu případným oponentům do daného regionu a k tamním zdrojům. Tradičním projevy jsou omezení dopravy či rybolovu nebo vytlačování potencionálních rivalů ucházejících se o tamní surovinové bohatství. V této jinakosti lze však nacházet podobnost v chování regionálních agresorů a obvykle i relativně jasný geopolitický záměr hlavního místního aktéra usilujícího o hegemonii nebo revizi nastavené hierarchie tamních makroregionálních a mezinárodních vztahů. K takové revizi, ale i k vyvažování moci druhých či k upevnění své pozice, má dojít díky dominanci státu nad sporným územím. Z kontroly nad oblastí, nad tamními zdroji a nad dopravně-strategickými pozicemi totiž často pramení příliv nové či stávající moci státu. Z dominance nad oblastí může navíc vzniknout i stav akumulace moci potřebné k zlepšení své relativní pozice v rámci nastavené struktury mezinárodních vztahů. Zatímco v Jihočínském moři Čína staví umělé ostrovy a militarizuje oblasti Spratlyho a Paracelských ostrovů bez jakékoliv vůle jednat o teritoriálním vypořádání, tak na Kurilských ostrovech Rusko oblast také postupně militarizuje a také již nechce jednat o jakémkoliv územním vypořádání. V Severním ledovém oceánu, konkrétně u dvou ze tří polárních dopravních cest se pro změnu zase Rusko a Kanada dovolává ujednání UNCLOS, které by jim umožnilo vyšší kontrolu cizího průplavu svým územím. U nárokování práv na expanzi kontinentálního šelfu je pak zářným příkladem snaha Ruska nárokovat si Lomonosův hřbet a tím rozšířit rusou EEZ téměř celou oblastí. Ve věci záboru strategických ostrovních území pak můžeme připomenout novodobý ruský zájem o Svalbarské ostrovy (Špicberky) či válku o Falklandy, jejichž vlastnictví nejenže mění budoucí teritoriální dynamiku v regionu, ale navíc nabízí prostor pro vybudování budoucí dopravní magistrály pro suroviny proudící mezi světovými oceány nebo z budoucích lokálních a jednou i antarktických nalezišť. Jednání států je tedy napříč testovanými spory různorodé, ale cílem jejich snahy je vždy dominance oblasti, maximalizace moci, akumulace zdrojů, vyvažování cizí moci a vytlačení všech rivalů.

⁵²⁹ Zde bude použito šest Zarmanových propozic zralosti sporu, viz ZARTMAN, I. W. *Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond*. In: STERN, P. C., DRUCKMAN, D. ed. *International Conflict Resolution After the Cold War*. Washington, DC: The National Academies Press, 2000, str. 225–246. ISBN 978-0-309-07027-0. Dostupné na <https://doi.org/10.17226/9897>.

⁵³⁰ *Ibid*, str. 227.

*možnost (vzájemně přijatelného) sjednatelného řešení (cesty ven), tak v tu chvíli je konflikt zralý k řešení a mj. zralý i k zahájení jednání směřujících k jeho vyřešení.*⁵³¹

- Třetí propozice: *„Vzájemně zraňující pat obsahuje objektivní i subjektivní prvky, přičemž však prvky postačující k jeho existenci jsou právě ty subjektivní.*“⁵³²
- Čtvrtá propozice: *„Pokud lze nalézt subjektivní projevy bolesti stran, související s objektivními důkazy takové situace (bezvýhodná situace, neschopnost nést náklady další eskalace, údaje o počtech i povaze obětí, údaje o materiálních nákladech), nebo s jinými indikátory vzájemně zraňujícího patu a pokud se zde k tomu zároveň i vyskytují projevy snahy stran najít východiska (cesty ven), tak zralost zde nastala.*“⁵³³
- Pátá propozice: *„Jakmile nastal okamžik zralosti, tak poté mohou specifické taktiky mediátorů a prostředníků využít tohoto zralého okamžiku a proměnit jej ve vyjednávání mezi stranami takto zralého sporu. Pokud zde navíc existují již pouze jen objektivní prvky zralosti, tak v tu chvíli, mohou specifické taktiky mediátorů přimět konfliktní strany, aby konečně pochopily (uznaly či pocítily) bolest plynoucí z jejich vzájemné patové situace a obrátily se ke společnému vyjednávání.*“⁵³⁴
- Šestá propozice: *„Vnímání vzájemně lákavé příležitosti je nezbytnou, ale bohužel nikoliv jedinou postačující podmínkou pro pokračování vyjednávání směřujících k úspěšnému ukončení konfliktu.*“⁵³⁵

Výše deklarované nadřazené komparativní parametry jsou prismatickým prvkem představené metodologie, teorie i práce s komplexní datovou základnou promítnutou do analýzy předložené ve třetí kapitole této práce. Těmto komparativním parametrům, byl podroben každý ze studovaných teritoriálních sporů, detailně představených ve třetí kapitole. Tam, kde to bylo jen trochu možné, třetí kapitola záměrně neuváděla některá data, která spadají do souboru informací, jenž byly napříč studovanými případy níže komparovány právě zde. V jiných případech se zase autor vrací k již rozebíraným souvislostem a používá je ke komparaci rozdílů nebo k zjednodušenému vyjádření složitějších dat. Taková data nabývají konkrétních kvalitativních či kvantitativních hodnot, které jsou v níže předložených tabulkách obsaženy v dílčích sloupcích, avšak vyjma prvního sloupce (tzv. záhlaví řádků tabulky), který

⁵³¹ Ibid, str. 228-229.

⁵³² Ibid, str. 229.

⁵³³ Ibid, str. 231-232.

⁵³⁴ Ibid, str. 232. Neschopnost či dokonce nezájem stran pocítit bolest vzájemně zraňujícího patu může být blokačním elementem, který brání dané straně přistoupit k jednání. Je tedy úkolem mediátora pomoci takto zaslepené straně její bolest vyčíslit, pochopit a nakonec i fakticky pocítit. Mnohdy je totiž pocítění a pochopení bolesti tím zlomovým okamžikem, který vyústí ke zralosti spolu a k jeho řešení. Zartman se dokonce domnívá, že ani jednací návrhy stran nejsou nakonec tak důležité jako čas na to udělat správnou věc ve správný okamžik.

⁵³⁵ Ibid, 243.

vždy uvádí, co je vlastně napříč zkoumanými teritoriálními spory v daném případě komparováno. První řádek (tzv. záhlaví sloupců tabulky) každé z šesti níže předložených tabulek, je vždy, až na drobné úpravy, de facto stejný pro všechny tabulky, neboť obsahuje nezávislé proměnné nabývající podoby konkrétního území, které je vždy zcela originální pro daný příslušný teritoriální spor. Slabým místem komparace je zde rozdílná velikost takto testovaných oblastí, které jsou předmětem konkrétních porovnávaných teritoriálních sporů. Z důvodu nesourodé velikosti dílčích územních oblastí tedy utrpělo zohledňování vzdálenosti určitého jevu od daného epicentra. Konkrétní velikosti a vzdálenosti nebylo tudíž možné vzájemně porovnávat, neboť jsou od sebe diametrálně odlišné a níže předložená komparativní studie byla tedy nucena pracovat s prostorovým rozložením v ryze abstraktní rovině, což by se bohužel negativně podepsalo na vědecké aplikovatelnosti těchto výzkumů v praxi. Níže předložená komparace tedy postrádá jistou čistotu vědecké studie založené výhradně na retrospektivně verifikovatelných tvrdých datech a společně se zkoumáním makrokauzálních závislostí a jevů i makrokauzálních struktur vyskytujících se mezi zvolenými testovanými případy vytváří, prostřednictvím komparace, nová teoretická vysvětlení specifických skutečností vyplývajících ze srovnání zkoumaných případů. Takovým vysvětlením je zde kupříkladu potřeba zajištění surovinové a energetické bezpečnosti státu, která v testovaných příkladech determinuje formát makroúrovňových struktur a procesů jako jsou politický vývoj nebo ekonomická či vojenská modernizace. Zdrojem takového vývoje, stejně tak jako determinant jeho směřování, mohou být nejen lokální či regionální parametry, ale i jevy vyskytující se v širší světové ekonomice. Podobné úvahy byly jako ryze hypotetické, avšak geopoliticky originální modelové scénáře, již zařazeny do předcházející třetí kapitoly.

Následující komparace soustředěná do dílčích tabulek navíc uvádí jen vybrané příklady, které autor s ohledem na operacionalizaci dat a zvolenou datovou základnu považuje za relevantní a co nejvíce aktuální.⁵³⁶ Nejedná se tedy o taxativní enumeraci a komparaci všech rozdílů či podobností, ale pouze o účelově zvolený demonstrativní výčet, který používá data vyhovující

⁵³⁶ V některých případech byl autor nucen uchýlit se ke zjednodušení jistých souvislostí, jejichž vysvětlení by si vyžádalo podstatnou změnu výzkumné povahy této práce. Jedná se zde kupříkladu o politické rozhovory mezi ruským prezidentem Putinem a japonským premiérem Shinzo Abem vedené nad navrácením dvou ostrovů ze Severních teritorií, nebo o jednání mezi náměstkem argentinského ministra zahraničí Carlose Foradoriho s ministrem zahraničí Velké Británie pro Evropu a Ameriku Alana Duncana, které vedlo k podpisu argentinsko-britské dohody z roku 2016, v níž mj. státy umožnily identifikaci pohřbených vojáků, rozvinuly cestu k bilaterální spolupráci zemí a Argentina udělila Velké Británii ústupky ohledně využívání zdrojů v Jižním Atlantiku. Detailní posloupnost těchto jednání práce nerozebírá a autor na tento proces pouze odkazuje. Na druhou stranu však samotná povaha politických prohlášení Číny a Ruska vše často zjednodušuje. Tito hegemoni mají totiž, pro zachování iluze politické i názorové jednotnosti svých vnitřně diferencovaných států, tendenci vyhlašovat své záměry i svou celou mezinárodní politiku jako odosobněnou jednotnou pozici celé své vlasti.

nastavenému teoretickému i názorovému aparátu. Typickým příkladem této vědecké předpojatosti je hodnocení aktivit Číny a Ruska jako asertivních antagonistických projevů geopolitiky hegemonů, jejichž promítání moci do testovaných regionů působí v ostrém kontrastu vůči slabším státům i vůči celkovým místním zájmům Západu. Autor tedy porovnává vybrané souvislosti a makrokauzální jevy pohybující se napříč studovanými teritoriálními spory, které si pečlivě vybral za účelem formulace (adekvátním výzkumem podložené) odpovědi na položenou výzkumnou otázku. Komparace tím napomohla i souběžnému testování předložených hypotéz a to při udržení snahy o zachování logické posloupnosti i vzájemné provázanosti celé této práce.⁵³⁷

4. 1 Porovnání dopravně-strategického významu

První z komparativních parametrů a jeho podřazené doprovodné množiny proměnných se zaměřuje na srovnání skutečného i potenciálního významu daného teritoria a to s ohledem na jeho dopravně-strategický rozměr. Na konkrétní teritoriální spory bylo tedy nahlíženo způsobem, který předpokládal, že hlavní důvod proč strany sporu setrvávají v daných územních sporech je dopravně-strategický význam nárokovaného území či jeho přilehlých oblastí, které se do geopolitiky zúčastněných stran také promítá. Navzájem byly srovnávány oblasti Kurilských ostrovů a to se zohledněním těchto ostrovů, jako možné budoucí destinace námořní dopravy připlouvající směrem od nebo i do Severního ledového oceánu. Dále bylo pracováno s údaji ohledně Jihočínského moře s důrazem na Paracelské a Spratlyho ostrovy. V neposlední řadě, byla do níže předložené komparace zařazena i oblast Falklandských ostrovů s přihlédnutím k přilehlým dopravním koridorům směřujícím do Tichého oceánu a v budoucnosti také do antarktických oblastí. Pro tvorbu následující tabulky bylo přehledově pracováno s údaji týkajícími se globální námořní dopravy⁵³⁸ a dále s odbornými názory vyjadřujícími se k dopravně-strategickému potenciálu sporných území. Co se týká námořní dopravy, tak nebyla sledována data týkající se krátké přepravy přes vnitřní vody a středová moře, jako jsou Středozemní moře, Kaspické moře či Baltské moře. Jihočínské moře autor

⁵³⁷ V duchu provázanosti práce a integrity použitých metod bylo i v navazujících tabulkách využito zjednodušujících zobrazovacích indicií a symbolů, které autor představil již na počátku celého svého výzkumu, viz tabulka č. 1. Konkrétně se jedná o symboly θ (jev se v daném bodě prokazatelně vyskytuje, ale konkrétní data nejsou v uspokojivé míře volně dostupná ...); \emptyset (s ohledem na dostupnou datovou množinu nebylo možné výskyt daného jevu prokázat); \updownarrow (daný jev zde má rostoucí či klesající tendenci); - (jen se zde nevyskytuje).

⁵³⁸ Zdrojovou základnou zohledňující konkrétní údaje se staly UCTAD Review of Maritime Transport 2022 (viz <https://unctad.org/rmt2022>) a Maritime transport indicators (viz <https://hbs.unctad.org/maritime-transport-indicators/>). Pro sledování konkrétních tras, dostupných přístavů a manévrujících plavidel bylo použito ekonomických databází námořní dopravy EconDB (viz https://www.econdb.com/maritime/map/?center=-35.2849,130.3748&freight_rates=0&freights_heatmap=0&ports=1&ports_cluster=1&ships=1&zoom=3.09) a platformem Marine Traffic (viz <https://www.marinetraffic.com/> a <https://www.marinevesseltraffic.com/>).

nepovažuje za vnitřní vody Číny. Celkově tedy byly sledovány výhradně údaje týkající se námořní přepravy zboží na mezikontinentálních trasách překračujících moře a oceány. Tzv. Deep sea shipping je tedy rozdílná od námořní dopravy na krátké vzdálenosti, neboť zohledňuje výhradně zaoceánský rozměr přepravy zboží a surovin. K relevantnímu hodnocení aktuálních přepravních kapacit bylo použito platform sledujících tok zahraničního obchodu i fyzické přítomnosti lodí na konkrétních monitorovaných dopravních trasách (viz výše).

Snahou následující tabulky je tedy za pomoci jednoduchého grafického nástroje předložit porovnání dílčího dopravně-strategického významu zkoumaných oblastí s přihlédnutím k vzájemným podobnostem i širším geopolitickým zájmům zainteresovaných stran daného teritoriálního sporu. Cílem celé předkládané komparativní studie je makrokauzální analýza, která mj. zohledňuje i makroúrovňové struktury a procesy, jako kupříkladu politický vývoj či budování nových globálních dopravních toků. Práce však také zkoumá i vzájemné klíčové souvislosti, vyjádřené vztahem mezi proměnnými (viz tabulka č. 1) a snaží se tak vytvářet a také testovat nová teoretická vysvětlení. Navazující tabulka a její doprovodné vysvětlení, je tedy prvním stavebním kamenem závěrů této práce, neboť napomáhá pochopit schody, rozdílnosti i makrokauzální souvislosti, které se vyskytují napříč testovanými spory a projevují se v příslušných geograficky definovaných oblastech. Dílčí tabulky a jednotlivé interpretativní pasáže této kapitoly je tudíž potřeba vnímat jako součásti celku směřujícího k verifikaci hypotéz, zodpovězení položené výzkumné otázky a k představení nových teoretických vysvětlení stávajících souvislostí, nebo k podložení již výše představených nových teoretických a modelových úvah. Následující tabulka, jako první z řady tabulek, obsahuje výstupy a komparace dopravně-strategického významu, ale i možného budoucího či v současnosti ještě plně nevyužívaného potenciálu vyskytujícího se u konkrétních zkoumaných oblastí, které jsou relevantní pro rozebírané teritoriální spory.

Pro zohlednění významu Falklandských ostrovů byla do komparace zařazena také oblast jižních ledových pustin. Jižní ledový oceán nebo také tzv. Antarktický oceán a přilehlá antarktická moře je označení pro část světového oceánu ležící jižně od 60° jižní šířky. Drakeův průliv sice náleží do této zeměpisně vymezené oblasti jen z části a samotná Antarktida zatím není zcela volně dostupným územím, ale pro úplnost komparace a k vyjasnění vnitřních rozdílů jižních či budoucích polárních dopravních koridorů byly tyto oblasti také zařazeny do předloženého srovnávání. K bližší diferenciaci však autor nepřistupuje. Teritoriální spor o Falklandské ostrovy a přilehlé oblasti se ale ve svém konfliktním cyklu (viz graf č. 1), obsahujícím i ozbrojené násilí, v současnosti přesunul do

fáze snahy o obnovení konfliktu, neboť soudová Argentina obnovila svou teritoriální rétoriku a geopolitické pnutí i nejrůznější obstrukce regionu. Z tohoto důvodu byla do komparací zařazena také série mediálně prezentovaných událostí. Pro zachování výzkumné neutrality bylo použito jak jihoamerické mediální platformy, tak i britských informačních portálů.⁵³⁹

Tabulka č. 2: Komparace dopravně-strategického významu i potenciálu

Sporné oblasti příslušného územního sporu a relevantní přilehlé regiony					
Srovnávané hodnoty pozorované ve všech zkoumaných oblastech	Kurilské ostrovy	Severní ledový oceán s důrazem přístupové cesty do Severní Asie	Paracelské ostrovy	Spratlyho ostrovy	Falklandské ostrovy Drakeův průliv antarktický makroregion Jižní ledový oceán
Přítomnost přilehlých celosvětově využívaných přístavů, do kterých směřuje doprava* proplouvající spornou oblastí či v její blízkosti⁵⁴⁰ <i>*Soubor sleduje pouze přístavní porty a nikoliv kotviště na otevřeném moři nebo drobné přístavní města s lokální marinou</i>	Na ostrovech jsou malý přístav Severo-Kurilsk a střední přístav Yuzhno-Kurilsk Pod Kunaširem v průlivu Izmeny leží další malé japonské přístavy s omezenou maximální délkou plavidel: Shibetsu (50 m), Matshuho (50 m), Funamicho(55 m), Nemuro (67 m), Onnemoto (50 m), Odaito-shiomicho (50 m). Ostatní přístavy na severu Hokkaidó ležící na straně vůči Kurilské oblasti jako Habomai, Sasuru, Akkeshi, Omu, Konbumori,	Nejblíže ústí Beringovy úžiny se nachází malé až střední ruské přístavy bez krytých doků Levrentiya, Provideniya, Beringovskiy schopné na otevřeném kotvišti Největší překladiště na asijské části mají střední ruské přístavy Egvekinot a Anadyr Doprava Severním	Qinzhou, Hon Gai, Hai Phong, Da Nang, Vung Tau, Sanya, Cam Pha, Hainan, Yangpu, Vinh, Zhangyang, Beihai, Macun, Fangchen, Tieshan, Vissai, Haikou, Nam Dinh, Weizhou, Nghi Son, Vung Ang, Son Duong, HonLa, Chan May, Dung Quat, Chu Lai, Qui Nhon, Ban Ngoi, Huindai Vinashin, a 7 malých portů na otevřeném moři jižně od Vietnamu	Manila (2 porty) Masinloc, Damortis, Sual, Santa Cruz, Subic Bay v Olongapo, El Nido, Coron, Semirara, Kudat, Bulalacao, Dua, Puerto Princesa a dalších 15 malých přístavů kolem Suluského moře, přístavní města vnitřních Filipín, Seria, Kuala, Muara, Sipitang, Labuan, Kota Kimanis, Sutera, Satu, Miri, Bintulu a 4 okolní porty, Sarikei a Sibú, Kuching, My Tho, Can Tho, 12 velkých přístavů Malajsie	Falklandy: - Drakeův průliv: - Antarktida: - Jižní led. oceán: - Nejbližší globální přístav je terminál v Puerto Williams a v Ushuaia, které jsou však na rozdíl od exponovaných terminálů v Buenos Aires zcela marginální a velké nákladní lodě se při plavbě oblastí Jižního Atlantiku Falklandským ostrovům vyhýbají Na pobřeží Argentiny jsou blízké Rio Cullen, Rio Grande, Rio Galegos (2 porty), San Julian, Desaedo (2 porty), Santa Cruz (2 porty), Olivia, Caleta Pula,

⁵³⁹ Důležitou platformou je zde Latinsko-americká nezávislá mediální agentura MercoPress: South Atlantic News Agency, zaměřující se události kolem více-úrovňové multilaterální ekonomicko-politické a obchodní integrace MERCOSUR (blíže viz <https://en.mercopress.com/falkland-islands>). Dále bylo sledováno britských médií, či přímo webových portálů britské vlády (viz <https://www.gov.uk/world/falkland-islands/news>).

⁵⁴⁰ Data byla zjišťována na základě skutečných tras a destinací lodí plujících danou oblastí v daném čase. Sledovány byly hlavně přístavy, které se objemem zboží procentuálně promítají do světového obchodu, nebo jsou jediný relevantní přístav v lokalitě.

	Uto-rohigashi, Motoinabu mají stejné problémy Nejbližší přístavy střední velikosti jsou Hanasaki, Aba-shiri a Monbetsu. Velkokapacitní překladiště, má jen přístav střední velikosti Ishikari, vybavený multi-překladištěm a zásobníky paliv Na Kamčatce jsou malé přístavy Tilichiky a střední Petropavlovsk, ale oba nemají přečerpávací terminály ani multimodální překladiště Na americké straně je kolem Beringova moře 12 přístavů však jen Nome a Dutch Harbour jsou velké přístavy. I ty jsou však destinacemi s omezenou velkokapacitní infrastrukturou	ledovým oceánem sice nabírá na intenzitě a kapacitě, ale doposud nedošlo ke změně stávajících toků fosilních paliv ani zaběhnuté dopravy zboží, což znamená, že toky Imp/Exp Jihočínským mořem zůstávají tradičním zdrojem dodávek, zatímco severními cestami se přepravují převážně nové kapacity imp. Severní polární doprava tudíž přispívá k diverzifikaci a nárůstu celkového obchodu, ale bez vniku nových přístavních kapacit budovaných po celé délce polárních tras nemůže dojít k nahrazení stávajících dodávek a zaběhnuté toky surovin zůstávají beze změny paradigmat	Gaolan, Shekou, Macau (6 portů) Hong Kong (8 portů), Nansha, Dongguan, Huangpu, Huizhou, Singapur (10 portů) Yantian, Shenzhen (6 portů), Manila (2 porty), 8 portů v Ho Chimin City, 4 porty kolem Nha Trang, Taipei a 17 portů na Taiwanu Nejhustší klastr přístavišť a dílčích portů se koncentruje v provincii Guangdong kolem Hong Kongu, Macao a v Taiwanském průlivu na čínském pobřeží, tudy navíc proudí také většina tankerů a multimodálních plavidel mířících severně do Východočínského moře, do přístavních portů Shanghai a Hangzhou, dále do přístavů Tianjin a Caofeidian Huanghua napojených přímo na infrastrukturu vedoucí do vnitrozemského Pekingu a také do přístavů v Jižní Koreji a v Japonsku Prostředním koridorem Jihočínského moře proudí více než polovina světového obchodu, na jehož transportu jsou surovinově závislé všechny okolní státy a ekonomicky závislé všechny přilehlé přístavy. Jedinou skutečnou alternativou pro Severovýchod Asie je doprava přes Severní Tichý oceán, která se však ve věci tankerové dopravy odvíjí od kapacit Panamského průlivu Dopravní koridory a zaběhnuté toky surovin i fosilních paliv zůstávají nezměněné, ale US-ASEAN Business Council a Centrum pro strategická a mezinárodní studia ve dnech 14. až 15. června 2023 uspořádali výroční konferenci U.S.-Indo-Pacific Conference. První konference proběhla v dubnu 2022. Vedle řady obchodních a dopravních a bezpečnostních témat své doby se ale v médiích v červnu 2023 objevily reportáže dokazující, že čínský lid věří v návrat Taiwanu mírovou cestou a vláda ukázkou moci chce svému lidu vybudovat sebedůvěru nad tím, že Čína pro svůj lid zvládne získat Taiwan zpět, čímž by ale efektivně Čína začala kontrolovat nejen tamní přístavy, ale ústí všech dopravních tepen směřujících do Taiwanského průlivu a přístavů v Japonsku, v obou Koreách a na severu Číny	Camarones. Další přístavy jako Viedma nebo Buenos Aires leží severně a přijímají lodě z Evropy, Severní Ameriky a Afriky Rostoucí význam oblasti je možné zaznamenat ve vazbě na globální a hlavně čínský zájem o místní rybolov a lov krilu V oblasti se začaly vyskytovat plovoucí jednotky schopné jak lovu, tak i následného zpracování, konzervování či zamražení a uskladnění produktu, které do místních vod vysílá Čína i ze vzdálených přístavů S ohledem na tento fenomén plovoucích rybolovných a zpracovatelských plavidel klesá relevance lokálních přístavních kapacit. Největší z těchto plovoucích továren byl Lafayette (po roce 2019 překoupen a přejmenován na Vladivostok 2000), který zpracovává cca 1500 tun ryb denně. Plavidlo k 16. 5. 2023 kotvilo v přístavu Vladivostok. Obdobné plavidla využíval japonský lov velryb, kdy plavidla obsahovala i balící jednotku na konzervy 2022 Čína navíc vypustila Guoxin-1, tzv. Tanker-size Aquaculture Vessels, které funguje jako plovoucí rybí farma s vnitřními nádržemi se schopností sběru celých hejn ryb lovených za účelem následné kultivace a množení formátem plovoucí rybí farmy⁵⁴¹

⁵⁴¹ Blíže viz <https://maritime-executive.com/article/china-delivers-first-tanker-sized-aquaculture-vessel>.

Chybějící přístavní nebo dopravní * infrastruktura <i>*Regiony Severní Asie postrádají produktovody ropy a LN (viz mapa č. 6), proto soubor hodnotí přístup k surovinám po moři užitím přístavů a portů</i>	Přístavy na severu Japonska přilehlé vůči Severním teritoriím mají malou maximální délku plavidel, které jsou schopny odbavit a chybí suché doky, terminály na ropu a LNG i kontejnerová překladiště a napojení na nákladní vlaky směřující na jih. Kriticky chybí produktovody	Jižně pod Beringovou úžinou přístavy postrádají napojení na železnice a nedíspoují velkokapacitními multimodálními překladišti ani terminály na LGN ani kapacitou toku ropy mezi tankery a potrubím	Zatímco velké a o rekultivovanou půdu obohacené ostrovy jako Woody Island v Paracelské oblasti, Itu Aba na Spratlyho ostrovech či Fiery Cross Reef jsou vybaveny letištní dráhou, tak žádný ze Spratlyho ani Paracelských ostrovů neobsahuje velkokapacitní přístavní infrastrukturu, palivové stanice pro obří tankery ani multimodální překladiště. Import se dodává letecky nebo plavidly schopnými ukotvení v malých přístavech. Středem Spratlyho ostrovů se nejčastěji pohybují rybářské lodě a lodě pobřežích stráží. Tankery se plaví spíše podél Vietnamu a Filipín		Port Stanley postrádá infrastrukturu, aby dokázal ukotvit hlubokoponorné lodě či plavidla nad 200m a tak musí kotvit v zálivu Blanco Bay Celkově zatím neexistuje žádný dopravní uzel, či ekonomické centrum, které by se při možných blížících se změnách v Antarktickém smluvním rámci dalo použít jako velkokapacitní přístav
Námořní trasy pro globální kontejnerovou dopravu zboží a polotovarů	Podél amerického přístavu Akutan směřuje ze Seattlu do Japonska a Jižní Koreje kontinuální tok nákladní dopravy, jejíž koridor pokračuje jižně podél Kurilských ostrovů směrem pod Hokkaidó průlivem Tsugaru směrem do Jižní Koreje nebo dále podél Japonska do Tokia a pak pod Osakou opět do Jižní Koreje. Podél ostrovů vede také trasa lodí ze San Franciska a Portlandu. Ostrovy křížuje trasa čtvrtým Kurilským průlivem, ale hl. cestou je koridor jižně pod ostrovy	Nákladní lodě kolem 150 m délky volí cestu průlivem Kara, nebo nad Novou zemí, neboť průliv často využívají tankery. Většina lodí však směřuje do Evropy a dle portálů mapujících dopravu v dubnu ani květnu 2023 nesměřovala do Beringovy úžiny žádná nákladní loď Centrem aktivit je Shtockmanfield v Barentsově moři	Přibližný střed Paracelské oblasti se nachází na koordinátách 16°30'31.2"N 112°09'11.7"E Dle dostupných portálů (Marine Traffic; Marine Vessel Traffic a Vessel cracking and Container trade statistic) přímo touto oblastí nevede žádná trasa nákladních lodí a kontejnerové lodě ostrovy obeplovávají jižně či severně Nejbližší trasa vede z čínské provincie Guangdong a jižně pod majáky směrem na Tam Quan	Střed oblasti Spratlyho ostrovů je podstatně složitější určit, ale přibližně se nachází na koordinátách 10°43'51.4"N 115°50'27.0"E Západ útvarů ohraničují majáky Song TūTây, Pagasa, Taiping Dao a Zhubi Dao, nad nimiž směrem k vietnamskému pobřeží pluje většina lodí a dopravy. Středem oblasti žádné trasy nevedou a zbytek tankerů pluje podél ostrovů a vedle břehů provincie Palawan	Falklandy: pravidelné zásobování ostrovů Antarktida: - Jižní led. oceán: Ø Drakeův průliv: Ø, Část nákladních lodí volí cestu průlivem Beagle kolem Puerto Williams a Ushuaia Nejhustší provoz kontejnerových lodí vykazuje Magellanův průliv trasou kolem přístavu Punta Arenas
Trasy pro námořní přepravu ropy	Čtvrtý Kurilský průliv pod majáky Mys Kapustnyy a Vasilyeva představuje relativně exponované místo kudy se plaví tankery středních velikostí a kryté nákladní lodě formátu bulk ship. Větší lodě, jako kupříkladu kontejnerová loď	Odborné zdroje opakovaně hovoří o třech trasách, z nichž pro dopravu do Asie je nejvhodnější Severní cesta podél Ruska. V realitě ale tankery plují pouze mezi Karským	Většina tankerů se plaví průlivem Qiongzhou do Tokninského zálivu nad ostrovem Hainan nebo jižním koridorem pod čínskými majáky Dongdao a Langhuajiao, které signalizují hranici Paracel	Jih ohraničují majáky Đá Tây, Đá Lát, Phúc Tân, Ba Kè, An Bang, Layang Layang Semarang-Barat Bes a Semarang-Barat Kecil, které tankery obeplovávají a oblastí neplují	Doprava paliv pro potřeby obyvatel ostrovů je tradiční otázkou. V dubnu 2023 oblastí plul 105 metrů dlouhý tanker Sealion (9377810) Falklandy: ↑ Antarktida: pravidelné zásobování vědců Jižní led. oceán: Ø Drakeův průliv: Ø
Trasy pro	Platí zde stejná situace jako u			Falklandy: Ø	

námořní přepravu LNG	SM Shanghai směřující do Koreje do Busanu (zaznamenaná 17. 5. 2023) využívají tradiční cestu jihovýchodně	mořem, Barentsovým mořem a Norským mořem a zatím směřují do Evropy	transportu ropy. Navigace oblastí je natolik problematická, že velké lodě s LNG plují centrálním koridorem středu Jihočínského moře nebo podél okrajových pobřežních tras	Antarktida: - Jižní led. oceán: - Drakeův průliv: Ø	
Významné dopravní destinace a ekonomická centra v nejbližším regionu či spádové oblasti	podél ostrovů a pak průlivem Tsugaru do Japonského moře. Tankerová doprava kopíruje tyto trasy. Ochotským mořem se běžně plaví jen desítky lodí zatímco Severním Tichým oceánem na jih plují stovky lodí. Destinacemi je Tomahokami, Tokio, Nagoya, Hiroshima, Osaka a korejský Ulsan, Busan a četná pobřežní města severu Číny	Pro oblast čínské vize jedné cesty a Polar silk road se předmětem zájmu stává paradoxně Grónsko. ⁵⁴² Asijská centra leží až kolem Japonského moře a tichomořských japonských přístavních měst a podél Východočínského moře Potenciál má i ruské přístavní a těžební město Murmansk, u jehož pobřeží je plovoucí ropný terminál	Klastr portů kolem Macau a Hong Kong Tonkinský záliv, nejvíce portů je v Quinzhou a pak je zde vietnamský Hai Phong pod městem Hanoi Provincie Hainan a v podstatě všechny pobřežní města kolem pobřeží ostrova Chaj-nan (Hainan) Jihovietnamská pobřežní města Hue, Da Nang, NhaTrang, Hoai Nhon	Z lokálních center jsou to městečka Sansha a Yonghsu Z globálních destinací jsou to opět klastr portů kolem Macau a Hong Kong a severně ležící porty kolem Taiwanu Ostrovy jsou blíže portům Singapur, Sipitang, Kuching a Bintulu, neboť leží mimo koridor pro Filipíny a Malajsii, který vede kolem Manily do Miandorkého průlivu a Suluského moře a pak podél Indonésie do Austrálie	Falklandy: Stanley Jižní led. oceán: - Drakeův průliv: Ø Antarktida i přilehlé Jižní Shetlandské ostrovy obsahují 70 mzn. výzkumných základů hostujících výzkumné týmy z 29 zemí. Žádná centrální destinace zde zatím nestojí a nejčastěji zážitkové plavby kotví na otevřeném moři poblíž pobřeží, nebo u Falkland. Během pandemie a v prvních měsících války na Ukrajině došlo k rapidnímu poklesu zájmu zahraničních turistů o zážitkové plavby v oblasti i o oblast jako jednu z destinací dlouhých zaoceánských plaveb. Na počátku letní sezóny 2023 byl stále citelný pokles zájmu cca o 16 % nižší než před pandemickou krizí. Zájem o Falklandské ostrovy jako o jednu z turistických zastávek se ještě nevrátil do zaběhnutých standardů
Makro-úrovňové struktury a procesy dopravně-strategického významu	Polární strategie Arctic-5, čínská vize Polar Silk road, Spolupráce Ruska a Číny v patrolách a cvičení 2015 byla představena Japonská arktická politika, která arktické námořní cesty označuje za „slibné“, přičemž uvádí, že cesta kolem ruského pobřeží je o 40 % kratší než jižní cestou	Linie devíti přerušovaných čas definuje zhruba 90 procent Jihočínského moře jako území Číny, kde se Čína zasazuje o iluzi souostrovního státu s teritoriálními a vnitřními vodami napříč oblastí. V tomto duchu došlo k územně-správním podřazení ostrovů Xisha pod provincii Hainan s centrálou v	Mission To Seafarers, což je multifunkční platforma pomáhající námořníkům a všem, kdo pracuje na moři. Komunitní centrum má tato organizace i v Port Stanley Antarktida: -		

⁵⁴² Blíže viz <https://geopoliticalfutures.com/polar-silk-road-china-comes-greenland/>.

	V roce 2017 se v návrzích pro třetí revidovaný plán pro japonskou oceánskou politiku objevil návrh pro tzv. „Blue economy in the Arctic“, kde se hovoří o nutnosti rozvoje polární obchodní lodní trasy, která přispěje k politice revitalizace místních ekonomik se zvláštním zaměřením na sever Hokkaidó. Již od roku 2004 ministerstvo pro půdu, infrastrukturu a transport začalo plánovat rozvoj Nemuro City, Bekkai Town, Nakashibetsu Town, Shibetsu Town a Rausu Town na severu Hokkaidó a dále revitalizaci všech okolních regionů kolem Severních teritorií. Konkrétní plány dnes stagnují Na summitu G7 19.-21. 5. 2023 se japonský premiér s ostatními světovými leadery dohodl na zvýšeném zájmu o globálně dodávaný LNG, aby tím Japonsko snížilo hrozby plynoucí ze své energetické závislosti na Rusku	Sansha na Woody Island. Vietnam se pokusil o to samé a uvádí, že Hoàng Sa je ostrovní čtvrť Da Nang. Spratlyho ostrovy, označované jako Nansha pak Čína řadí do provincie Hainan, avšak s komunitním centrem na Yongshu Reef (Fiery Cross Reef), čím se Čína snaží navodit iluzi obřího souostroví s vnitřními vodami V listopadu 2002 Čína a ASEAN podepsaly nezávaznou deklaraci o chování smluvních stran v Jihočínském moři, ale další vyjednávání začalo až 2018 a první návrh byl dokončen až v roce 2019. První čtení bylo v roce 2021 a druhé čtení se plánuje na tento rok. ASEAN a Peking se zatím shodují na tom, že kodex chování by mohl upravovat chování na sporných vodních cestách a měl by napomáhat předcházet konfliktům. Filipíny a Vietnam mezitím uzavřely samostatné dohody a Peking trvá na tom, že „vnější strany“ by měly být vyloučeny	Jižní led. oceán: - Drakeův průliv: Ø V roce 2022 Velká Británie překročila k revizi Strategie pro budování námořních kapacit a výstavby svých lodí (National Shipbuilding Strategy) a 2. února 2023 došlo k aktualizaci Námořní operační koncepce (Maritime Operating Concept) z 8. září 2022, která upravuje zapojení námořních sil Royal Navy do světového dění i pro vyšší ochranu svého území a britských strategických zájmů na moři a ve světových oceánech. Celkově má tedy vzrůst schopnost VB operovat v zámoří

Zdroj: Vlastní konstrukce

Dopravně nejvíce profilovanou oblastí se v této komparaci stalo Jihočínské moře. Bylo zjištěno, že do Tonkinského zálivu a přilehlých Vietnamských přístavů směřuje podél Paracelských ostrovů nejen multimodální doprava, ale i přeprava energetických surovin a ulovených ryb. Co se týká počtu globálních přístavních tepen, tak teritoriální spor o Paracelské ostrovy ovlivňuje vyšší počet přístavních destinací, ale spor o Spratlyho ostrovy zase dopadá na přístavní destinace s mnohonásobně vyšším poměrem na globálním obchodu námořní dopravou. Významným rysem s dopady na dopravní bezpečnost je militarizace oblasti a umělé obstrukce vytvářené společně se snahou Číny zamezit svým konkurentům dosáhnout potřebných surovin. Marshall k tomu dodává, že: „Čína si nárokuje téměř celé Jihočínské moře, včetně ložisek energetických surovin, o kterých se domnívá, že se pod ním skrývají. Územní nároky však vznáší také Malajsie, Tchaj-wan, Vietnam, Filipíny a Brunej ... (a to) at' již vůči Číně, nebo vůči sobě navzájem. Filipíny s Čínou kupříkladu vedou ostré spory o dlouhý útes tvořící součást Spratlyho ostrovů v Jihočínském moři, který nese název Ostrov trablů ... Každý ze stovek sporných atolů (však) může zavdat příčinu k diplomatické roztržce ... Aby si Čína prosadila své, nasazuje těžkou techniku a za pomoci rekultivačních metod mění atoly na sporném území v ostrovy. Jeden z útesů ve Spratlyho ostrovech (Fiery Cross Reef) je dnes kupříkladu ostrovem se vším všudy, a to včetně přístavu a přístavací

*dráhy, jež může sloužit vojenským stíhačkám, a dává tak Číně v oblasti mnohem větší kontrolu nad vzdušným prostorem. Na jiném útesu jsou zase rozmístěny dělostřelecké baterie.*⁵⁴³

Celkový stav se tedy neblaze promítá do dopravní situace v přilehlém regionu a postiženy jsou samotné přístavy ležící na dopravních trasách procházejících přes Jihočínské moře.

Kupříkladu vietnamské přístavy Hon Gai, Haiphong, Da Nang a Vung Tau i čínský přístav Qinzhou ležící na severu Tonkinského zálivu dohromady pokrývají přibližně 0,5 až 0,6 % globálního obchodu. Podstatně výhodnější pozici má však přístav Qinzhou, neboť do něho dopravní toky proudí průlivem nad ostrovem Hainan. Hůře jsou na tom vietnamské pobřežní přístavy, neboť za jejich teritoriálními vodami, či v lepších případech 200 námořními mílemi EEZ, již začíná území devíti přerušovaných čar (blíže viz příloha č. 5). Přístavy kolem Tonkinského zálivu jsou tedy svým importem, ale i exportem svého produktu na světové trhy závislé na prostupnosti celé této oblasti. Ze severu je region přístupný průlivem Qiongzhou (Hainanský průliv), který se však nachází u provincie Hainan mezi pevninskou Čínou a jejím největším ostrovem Chaj-nan (Hainan), což pro lodní dopravu opět znamená, že musí proplouvat skrze čínské teritoriální vody. Jediným postiženým státem je zde tudíž jen Vietnam, jehož závislost na dopravních tepnách skrze tyto oblasti činí teritoriální spor o území za linií devíti přerušovaných čar bezpečnostní otázkou tohoto státu. Paracelské ostrovy svou polohou ovlivňují dopravní situaci jen okrajově, neboť jejich středu se větší lodě vyhýbají, ale tamní geopolitické turbulence dopadají na celosvětový obchod lodní dopravou. Jejich dopravně-strategický význam navíc nabývá výrazně vyšší intenzity ve vztahu mezi Čínou a Vietnamem, neboť Čína kontrolu Paracelských ostrovů může použít k vyvažování růstu moci svého sousedního rivala. Výsledkem je tedy stav, v němž se většina transportních i nákladních lodí směřujících do Vietnamu doslova klastruje u přístavu Da Nang a ve vodách nad Tam Quan v provincii Binh Dinh, kde dopravní situace v pobřežních vodách láme kapacity regionu a láká nejrůznější typy pirátských i pašeráckých aktivit. Pro Tam Quan, což je přibřežní část města Hoai Nhon jsou však Paracelské ostrovy opět výrazným obstrukčním elementem, neboť leží na přímé spojnici vůči všem přístavním destinacím ležícím na severní hranici Jihočínského moře. Oproti Paracelským ostrovům jsou však Spratlyho ostrovy obtížnějším dopravním tématem. Jejich poloha vyústila v nárůst významu dopravních tepen na východě směřujících do vnitřních souostrovních moří jako jsou Suluské moře Celebeské moře a Jávké moře. Co se pak týká Severního ledového oceánu a Kurilských ostrovů, tak

⁵⁴³ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 68-69. ISBN 978-80-87950-49-4.

sice se změnami v rozsahu a tloušťce arktického ledu nastává nová éra rozvoje arktické dopravy, ale zatím nedošlo k žádné výrazné změně v nastavených globálních paradigmatech. Stávající toky fosilních paliv a zboží, zůstávají tedy koncentrovány do oblasti Jihočínské moře. Jedinou reálnou hrozbou je to, že v rozvoji arktické dopravy zatím dominuje Rusko, neboť nejenže ruská strana k roku 2019 provozovala 46 ledoborců, zatímco USA jich mělo jen 5, ale také proto, že všechny arktické přístavy leží na ruském pobřeží. Francis se v tomto bodě domnívá, že Rusové vytvoří transpolární logistický monopol na dodávky zkapalněného zemního plynu, zboží i komodit mezi Asií a Evropou.⁵⁴⁴ Tomuto plánu odpovídaly i původní projekce rozvoje přístavních destinací, kdy k roku 2013 měla být na ostrově Iturup rozvinuta nová rozsáhlá dopravní infrastruktura, kterou chtělo Rusko budoucím severním dopravním tokům směřujícím do Japonska nabídnout novou přístavní destinaci.⁵⁴⁵ Jakýkoliv vývoj směřující k územnímu vyrovnání a případné rozvoji oblasti se po roce 2022 zastavil.

Mezi 1. zářím a 7. zářím Rusko pořádalo vojenské cvičení Vostok-2022, do jehož manévru se mělo zapojit víc než 50 000 vojáků a 5 000 kusu vojenské techniky. Část cvičení se orientovala na sever od Japonska, včetně do sachalinské oblasti, jejíž součástí jsou i Kurilské ostrovy. Již v červenci 2022 však Japonsko důrazně požádalo, aby Rusko sporné ostrovy nepoužívalo jako základnu pro vojenský výcvik ani vojenské manévry a předseda japonského kabinetu Hirokazu Matsuno na tiskové konferenci v Tokiu vysvětlil, že japonská vláda Rusům ve světle pokračující ruské invaze na Ukrajinu vyjádřila znepokojení nad aktivitou ruských jednotek v blízkosti svého území. Krátce po ruské invazi na Ukrajinu se však Japonsko připojilo k proti-ruské rétorice Západu a uvalilo na Rusko sankce, čím zavdalo Rusku pro argument k ukončení hospodářské spolupráce kolem ostrovů. Rusko v reakci na to zastavilo jednání o mírové smlouvě, vyčlenilo jednání o Kurilských ostrovech ze své mezinárodní agendy, ukončilo vzájemnou dohodu zabraňující zabavení japonských rybářských plavidel ve vodách kolem ostrovů a obnovilo intenzitu pozastaveného procesu výstavby základen na ostrovech Kunashiri, Etorofu, Matua a Paramushiri. Dne 19. 5. 2023 se Japonsko stalo zemí hostující summit G7 v Hirošimě. Pro demonstraci své pozice však Rusko 17. 5. na Kurilských ostrovech provedlo rozsáhlé letecké cvičení, aby tím jasně demonstrovalo, že Severní teritoria nejsou japonská území, ale ruským vojensky-strategickým bodem, přičemž o nich s Japonskem již nehodlá jednat. Co se pak týká dopravně-

⁵⁴⁴ Viz FRANCIS, D. The Arctic Is American. In: *The American Interest*, 2019. [online]. Dostupné z <https://www.the-american-interest.com/2019/09/19/the-arctic-is-american>.

⁵⁴⁵ Viz A cargo-and-passenger complex worth more than 1 billion rubles will be built in the Kuril Islands. Dostupné na <https://www.kommersant.ru/doc/1826905>.

strategického významu Falklandských ostrovů, tak ten zatím zůstává neměnný a podstatné změny můžeme sledovat spíše ve vazbě na rozvoj surovinové těžby napříč touto oblastí a díky obnovenému zájmu o územní vyrovnání ve prospěch Argentiny. Roste i počet rybářských lodí.

4. 2 Surovinový a zdrojový potenciál zkoumaných oblastí

Surovinový a zdrojový potenciál bývá často chápán ve svém nejčistším významu, tj. jako potenciál přílivu surovin potřebných pro chod strategických odvětví etablovaných v domácí ekonomice zainteresovaného státu. Ať se již jedná o nejčastěji skloňované otázky energetické bezpečnosti spojené s dodávkami ropy, zemního plynu či uhlí, nebo o otázky surovinové bezpečnosti vyjádřené průmyslovými surovinami poptávanými ze strany domácích průmyslových odvětví, tak výsledek je zde vždy podobný. Státy jsou pro zajištění chodu strategických odvětví ochotny vybočit ze zaběhnutého formátu své mezinárodní politiky. Strategické suroviny jsou vzácnými surovinami, jejichž potřebu si nárokují ostatní účastníci ve světové ekonomice a proto státy pro zajištění dodávkové bezpečnosti ropy, zlata, mědi, lithia či jiných kritických surovin ospravedlňují vznik unikátních formátů své národní politiky. Zatímco v národní ekonomice strategická odvětví obecně ospravedlňují takové zásahy státu a změny v národní hospodářské politice, které jsou nezbytné pro zabezpečení chodu daného strategického odvětví, tak na mezinárodní úrovni je situace o poznání výbušnější. Již v dávných dobách se národní elity musely před uskutečněním svých dobytelských choutek uchýlit k zajištění požadovaného množství strategických surovin potřebného pro jejich expanzi. Obránce zase tyto suroviny potřeboval pro své vlastní přežití a tak vznikl nexus významu strategických surovin, bez kterých predátorské státy nedokázaly dostát mocenskému apetitu svých vládnoucích dobytelských, ale jejich oponenti se zase nedokázali ubránit agresí potenciálního rivala. Strategické suroviny se staly ekvivalentem mocenské základny a materiální základny moci státu, stejně tak jako rovnítkem bezpečnosti a ekonomické moci státu. Strategické suroviny se navíc staly předmětem geopolitiky, neboť dominance zdrojově bohatých území je klíčovou propozicí jak pro obranu státu a chod národní ekonomiky, tak i pro případnou budoucí vlnu geopolitického expansionismu.

Pokud je tedy nějaké odvětví ekonomiky označeno jako strategické, tak se státy zpravidla uchylují k jeho cílené a dlouhodobé regulaci. Pokud pak dané odvětví potřebuje pro svůj chod nějaké vzácné a špatně dostupné suroviny, tak ty jsou posléze prohlášeny za kritické, vitální či strategické suroviny, pro jejichž zisk jsou státy ochotny vybočit ze svého standardního formátu mezinárodní politiky. Vládní struktury navíc tomuto odvětví ve svých programových

dokumentech připisují významné postavení a hrozby ztráty přílivu těchto surovin představují ohrožení národní ekonomiky, státní bezpečnosti i samotné identity domácího obyvatelstva. Ohrožení domácích strategických odvětví a přílivu potřebných strategických surovin tudíž může být zdrojem sekuritizačních nálad stejně tak dobře, jako ohrožení teritoriální integrity. V této souvislosti je navíc důležité podotknout, že v řadě států je voda strategickou surovinou a v posledních letech se strategickým zdrojem stávají také zásoby ryb. Co se týká přístupu k výlovu ryb a představení tématu ohrožených rybářů obávajících se ztráty svých lovišť, tak v tom se Čína úspěšně zasadila o domácí sekuritizaci těchto témat.⁵⁴⁶ Zatímco pitná voda není předmětem zájmu této práce, tak velkokapacitní rybolov a odchyt mořských živočichů má pro tuto práci silný doprovodný význam. Z tohoto důvodu bylo do následující tabulky záměrně zařazeno komparativního údaje, který tento jev zohledňuje. Nejde však ani tak o nebezpečí potravinových krizí či o negativní dopady pro světové odběratele, které mohou z omezení přístupu do klíčových lovišť vyplynout. Je to spíše onen potenciál sekuritizovat ztrátu rybolovných lokalit i cizí přítomnosti a vykreslit tuto hrozbu jako ohrožení přísunu surovin či chodu strategických odvětví státu. Případná snaha zabezpečit přístup k těmto zdrojům může stát dovzít až do úrovně ozbrojených výpadů či k militarizaci rybářských flotil, které jsme již byli svědky v Jihočínském moři. Dokonce byly zaznamenány formulace otázek ohledně fyzické bezpečnosti čínských rybářů, které by při jejich poklidném rybolovu v čínských vodách, tj. uvnitř linie devíti přerušovaných čar, mohl ohrožovat cizí element. Fenomén rybářských milic, které mají souběžně chránit svá loviště, sami sebe i hospodářský růst konkrétní spádové provincie a do toho poskytovat logistickou či explorační podporu ostatním námořním strukturám, obzvláště v případě Číny, překračuje potřeby této konkrétní komparace, a proto zde tuto problematiku práce používá jen pro dokreslení následující úvahy.

Války o ryby ve jménu blaha svého národa totiž mohou státu poskytnout argumentační základnu potřebnou pro získání dalších zdrojových území bohatých na ryby, ve kterém se náhodou nacházejí i další nejrůznější strategické suroviny. Rybolov již tedy není pouhou ekonomickou aktivitou s vlivem na potravinovou bezpečnost státu. Stal se totiž novým manévrovacím nástrojem politiky státu, který vedle strategické výstavby a bagrování přinesl do sporu přítomnost civilního obyvatelstva, které se stává kvazi-námořní silou. Jak již totiž bylo řečeno, tak záběr této práce záměrně zohledňuje význam světových moří i oceánů a námořní rozměr státu i expansionismu velmocí, který se bez schopnosti promítat svou moc po

⁵⁴⁶ Blíže viz HONGZHOU, Z., BATEMAN, S. *Fishing Militia, the Securitization of Fishery and the South China Sea Dispute*. ISEAS: Yusof Ishak Institute, 2017. Contemporary Southeast Asia. Vol. 39, No. 2, 2017. e-ISSN 1793-284X. Dostupné na DOI: 10.1355/cs39-2b.

moři jednoduše neobejde. Ochrana mořských biologických zdrojů či boj za rybolovná práva i samotný strategicky umístěný rybolov opírající se o ochranu rybolovné činnosti dle UNCLOS (viz dále) se tedy může stejně dobře stát důvodem blokace přístupu cizí státní moci do daného regionu, jako záminkou pro expanzi do sporných území. Ač se již jedná o invazi, okupaci či kreativní bagrování, kolíkování či výstavbu umělých ostrovů, tak případný zisk území s uznatelnou EEZ představuje rozhodný okamžik geopolitické expanze státu. Vyjma ryb se totiž v daných vodách mohou nacházet i zásoby ropy či zemního plynu, nebo se rybářsky významné území může jednou stát i otázkou dopravní důležitosti. Vedle surovinově-energetické bezpečnosti a dopravně-strategického významu sporných oblastí byl tedy rybolovný potenciál záměrně zařazen do níže předložené komparace, neboť jej dle autorova názoru státy používají k obhájení svých širších zájmů v daném sporném území. Ozbrojené doprovody rybářských flotil, nebo samotný vznik rybářských milic zvyšují pravděpodobnost výskytu ozbrojeného násilí i případné eskalace. Záviset bude již jen na tom, kdo vystřelí první, jestli fyzická osoba, která je obyvatel cizího státu, příslušník ozbrojené eskorty či milicionář. O případném zapojení soukromých bezpečnostních agentur zde raději ani nebudeme polemizovat, neboť Amerika i Rusko již k prosazování svého vlivu nad zdrojově bohatým územím soukromé vojenské a bezpečnostní agentury dávno používá. Čína si naštěstí zatím volí spíše cestu rybářských milic, pobřežní stráže, předsunutých základen, umělých ostrovů a kotvicích lodí PLAN, u nichž výskyt ozbrojeného násilí prokazatelně náleží do odpovědnosti státu. Zapojení soukromého elementu do ochrany extrakce zdrojů by ale mohlo vést ke ztrátě odpovědnosti státu za jakékoliv soukromoprávní ozbrojené násilí.⁵⁴⁷

Dalšími součástmi komparace se pak logicky staly otázky těžby ropy a zemního plynu a to ať již fakticky otevřené fungující komerční těžby, nebo plánované budoucí těžby a explorační potenciálních nalezišť. Sama explorační a výstavba výzkumných platforem, popřípadě kolíkování zkoumaných nalezišť či budování lokalit připravovaných pro budoucí průzkumné vrty mohou zafungovat jako snaha o zábor potenciálně či fakticky surovinově významných lokalit. Existence surovinové základny je tudíž komplexním tématem, které se stejně tak dobře může stát důvodem konfliktu, jako ospravedlněním militarizace či dopravní obstrukce. Obdobně může fungovat i exkavace pradávných artefaktů z mořského dna, kterou Čína rozvíjí pro své muzea dávných historických nároků. Podobně lze však použít i komplexní rozvoj oceánské ekonomiky.⁵⁴⁸ Nástrojem strategické výstavby v Jihočínském moři se může tedy

⁵⁴⁷ V nedávné době byl zaznamenán růst atraktivity soukromých vojenských a bezpečnostních agentur ze strany Číny, viz <https://www.csis.org/analysis/stealth-industry-quiet-expansion-chinese-private-security-companies>.

⁵⁴⁸ Blíže k tématu viz <https://www.oecd.org/sti/inno/the-ocean-economy-in-2030-9789264251724-en.htm>.

stát i výše postulovaná možnost budování instalací výroby obnovitelné energie z moří a oceánů, neboť jakékoliv, na mořské dno upevněné instalace, lze využít jako nástroje manévrovací výstavby, kterými majitel de facto vytlačuje svou konkurenci. Napadení instalací vyrábějících energii pro ostrovní oblasti lze navíc považovat za válečný akt podkopávající samotnou energetickou bezpečnost spádových oblastí. Argument ochrany takových instalací před sabotáží či krádeží, byť i ze strany potenciálních nestátních skupin, pak může posloužit jako důvod pro další rozvoj patrolovacích misí pobřežní stráže, nebo popřípadě jako argument potřeby umístění vojenské posádky či energetické milice. Posilování energetické bezpečnosti, lze tedy také využít i k širším geopolitickým cílům. Otázka zajištění dominance nad energeticky-zdrojovým regionem či jeho partikulární oblasti se tedy může stát důvodem eskalace případného konfliktu a to bez ohledu na to, zdali jsou tamní surovinové zdroje a výrobní kapacity uměle vykonstruované, svým výkonem marginální či jen zcela účelové. Níže předložená tabulka tedy napomáhá hlubšímu porozumění dalších souvislostí diskutovaných níže v této kapitole, přičemž komparace zdrojového potenciálu surovinově či energeticky relevantních oblastí není prováděna za účelem statistikami vyjádřené enumerace konkrétních kapacit, ale pro odhalování možných epicenter dalších konfliktů. Do předložené komparace byly tedy zařazeny i obnovitelné zdroje energie (dále jen OZE) z moří a oceánů (tzv. Ocean Energy), neboť autor se tím snaží poukázat na to, že i tento nekonvenční zdroj energie, obestřený argumenty energetické soběstačnosti a environmentálně šetrné výroby energie, lze ohnout ve prospěch širších geopolitických machinací antagonických států.⁵⁴⁹

Tabulka č. 3: Komparace zdrojového potenciálu dle dílčích studovaných oblastí

Sporné oblasti příslušného územního sporu a relevantní přilehlé regiony						
Srovnávané hodnoty pozorované ve všech zkoumaných oblastech	Kurilské ostrovy	Severní ledový oceán	Paracelské ostrovy	Spratlyho ostrovy	Falklandské ostrovy	Drakeův průliv, antarktický makroregion, Jižní ledový oceán

⁵⁴⁹ Ve věci výroby energie na Falklandských ostrovech lze uvažovat o implementaci OZE, neboť dle údajů z roku 2019 se spotřeba energií per capita pohybovala kolem 55,487 kWh na každého ostrovana, přičemž většina dopravní spotřeby vznikala pálením fosilních paliv ale více než třetina elektrické energie (v hraničních číslech až 40 %) bylo vyráběno z pobřežních větrných parků a individuálních větrných instalací přidružených ke konkrétnímu odběrateli. Ostrovy zatím postrádají hydroenergetickou výrobu, i když se zde vlnová či přílivová energie přímo nabízí. Dle údajů Our World in Data se využití OZE, začalo na ostrovech objevovat již po roce 2010 (blíže viz <https://ourworldindata.org/energy/country/falkland-islands>). Většina lokální výroby elektrické energie z OZE dodnes pochází z pobřežních větrných elektráren a příležitostných kombinovaných systému Off-Grid. Absence dostupné zdrojové základny nakonec vyústila až k oslovení Falkland Islands Maritime Authority, z jejíž strany bylo potvrzeno, že se ve vodách kolem ostrovů zatím žádné vlnové či přílivové instalace nenachází.

Velkokapacitní rybolov a lov mořských živočichů	Oblíbeným lovištěm je Ochotské moře, jižní pobřeží ostrova Sachalin a ruské pobřeží vody Beringova moře K 17. 5. 2023 se v pobřežních vodách a EEZ kolem pásu Kurilských ostrovů vyskytovalo 32 rybářských lodí s GPS, což je úbytek od doby, co 2022 přestalo Rusko uznávat dohodu z roku 1998 o nezajímání lodí japonských rybářů lovících podél Kuril	Rybářské flotily a dílčí individuální plavidla plující pod vlajkami z celého světa operují v Barentsově moři, dále západně od Špicberků v Grónském moři, kolem Islandu, v Norském moři a Baffinově zálivu pod Grónskem V letních měsících rybolov pokračoval hlouběji na sever, ale loviště se neměnily, jen lodí přibýlo	Ke konci května 2023 byl pozorován obtížně vysvětlitelný jev týkající se nepoměrně nízkého počtu rybářských plavidel. Zatímco, celé Jihočínské moře je vysoce rybářsky exponovanou oblastí a to i v místech centrálního dopravního koridoru a v trasách Tonkinského zálivu, tak v oblasti Paracelských a Spratlyho ostrovů bylo sledováno jen 39 menších lodí. Větší plavidla se satelitním odrazem se jim vyhýbají. Rybolov je zde tedy provozován menšími plavidly či rybáři bez GPS. Loviště navíc mohou již být také prázdná. Dle vietnamských statistik počet lodí i jejich kapacit od roku 2010 do roku 2020 vzrostl čtyřnásobně (viz www.gso.gov.vn/en/)	Rybolov je zde tradiční hospodářskou aktivitou produkující až 40 % HDP ostrovů. Specializací je export zaměřující se na dodávky až 50 % evropské spotřeby olihní Vedoucí je zde firma Falkland Islands Fisheries	Souostroví jižní Orkneje, Jižní Georgie Sandwichovy ostrovy i ostatní polární vody a moře zaznamenaly k roku 2022 nárůst lovu antarktického krilu⁵⁵⁰ dodávaného pro globální trh s doplňky stravy a výrobou omega 3 masných kyselin: ↑↑	
Komerční těžba ropy a fungující naleziště	Ropa se těží v Sachalinské oblasti, do které je pás Kurilských ostrovů územně zařazen. Podle otevřených zdrojů jako Resource Watch, IEA, Offshore Technology a NS Energy není explorační ani těžba kolem Kurilských ostrovů ještě ani v přípravné fázi. Posun byl zaznamenán 2. června 2016 v Ochotském moři, kde se na základě dohod s Norskem měla rozvinout spolupráce u ropných polí v podmořské pánvi Ochotského	Z pobřežních zdrojů (nejvíce Ruska; Norka) pochází 10 % světové produkce ropy, přičemž arktická ropa je tradičním zdrojem, jehož mírovou těžbu si mezi sebou ústřední aktéři jako Rusko a Norsko řeší uznáváním EEZ nebo dohodami, např. dohoda z roku 2010 stanoví, že všechna objevená přeshraniční naleziště, překračující demarkační linii, musí být rozvíjena společně, což mělo být také u norského ropného pole	2025 se má otevřít těžba v Ca Voi Xanh field na NG nacházející se cca 110 km od pobřeží Vietnamu. Pole bylo objeveno 2011. Pro zajištění stability projektu je majoritním vlastníkem pole Blue Whale field Exxon Mobil, ale Čína tuto lokalitu zkoumala již od roku 2014 a oblast považuje za expanzi Parcel a vedle NG	V roce 2023 existuje řada otevřených ropných nalezišť nalézajících se jižně pod ostrovy, v EEZ Malajsie, Filipín i Vietnamu, jejichž průzkumnou těžbu Čína obtěžuje a ohrožuje patrolami své pobřežní stráže. Přímou na ostrovech se komerční těžba teprve plánuje Dostupné zdroje jako Oil World Map 2021a Resource Watch	Sea Lion oil field, kde se do investic společnosti Navitas Petroleum přidala společnost Rockhopper, investice má dosáhnout finálních fází v roce 2024 Další se přidává kanadská JHI, která chce odkoupit licence od Argos Resources a převod potřebných investic finalizovat do roku 2024. Koncem srpna 2023 se plánovaný podpis a převod	Antarktida: - Jižní ledový oceán: - Drakeův průliv: -

⁵⁵⁰ Viz <https://www.bas.ac.uk/data/our-data/publication/krill-fishing-and-conservation-in-the-southern-ocean/>.

	moře. Dva plánované pobřežní vrty na výzkumných platformách Polyarnaya Zvezda a Severnoye Siyaniye jsou nyní podřazeny pod Sachalin-3. Díky západním PZI se sankce vůči Rusku těchto projektů netýkají, takže jejich význam v budoucnosti poroste a jejich dodávky také	Stangnestind, které zasahuje na ruskou stranu Po roce 2015 a později 2021 a 2022 se však rozvinul spor o Svalbardy, který se může podepsat na vzájemných dohodách Ruska a Norska	zde může dle Číny být i ropa, což vše komplikuje Blue Whale je sice naleziště NG, ale Čína se domnívá, že by tam mohla být i ropa, neboť ostrovů již otevřela četná ropná pole, která se nachází v EEZ Vietnamu. Jedná se o explorační těžbu s názvy platform: Ledong 22-1 a od roku 2021 Čína otevřela Lingshui 17-2 a Lingshui 25-1 Plánovaná těžba, skutečná těžba a prohlášení o zdrojích se zde prolíná do roviny hypotetických nalezišť s fyzickou přítomností platform a politizací i medializací tématu ze strany místních vlád a mzn. investorů. Odhady hovoří až o 105 mil. barelů ropy napříč Spratlyho a Paracelskou	potenciál identifikují, ale žádnou aktuálně konkrétní těžbu v Oblasti Spratlyho ostrovů neuvádějí. Nejbližší naleziště ležící jihozápadně od ostrovů ovládá Vietnam a oblast hodlá zkoumat i Malajsie	potvrdil, takže ve vodách kolem Falkland bude opravdu v nejbližších letech těžit i Kanada. Kanadská společnost by měla získat i vybrané stávající asety Argosu vztahené k dané licenci	
Plánovaná těžba ropy a iniciační kroky k otevření naleziště, jako jsou explorační těžba a průzkumné projekty, výstavba platform, zkušební vrty a nejrůznější investiční a licenční procesy	Platforma Resource Watch od roku 2012 upozorňuje na rozsáhlá naleziště ropy na severu ostrova Sachalin v severo-sachalinské podmořské pánvi i v jeho těsném severním ostrovním pobřeží. Ruská EEZ zasahuje do Ochotského moře, ale ochotská podmořská pánve na severu sahá až k severním Kurilským ostrovům U kurilské podmořské pánve, zatím žádná komerční těžba ropy ohlášena nebyla, neboť se většina aktivit zatím soustřeďuje na projekty Sachalin 1,2 a 3 Obzvláště významné bude	Projekty vznikají napříč celou Arktidou, např. po roce 2021 u pobřeží Špicberků (Svalbardy) V dubnu 2023 USA oznámily projekt za 8 miliard \$, cca 200 mil severně od polárního kruhu, kde tzv. Willow oil Aljaška by měl vynést až 600 milionů barelů ropy V létě 2023 Čína zahájila stavbu již třetího ledoborce určeného na průzkum polárního mořského dna, který je naplánován na rok 2025. Poté, co ruské ponorky Mir 1 a Mir 2 v roce 2007 dosáhly mořského dna severního pólu, se chce Čína stát již	Indonésie jižně pod ostrovy v roce 2021 otevřela investice do dvou polí Tuna a Tuna D Alpha Mimo Spratlyho ostrovy Vietnam investuje do blízkého projektu Block B, u kterého si potřebné finance chce půjčit od Japonska Malajsie plánuje otevřít 4 projekty kolem lokace Kasawari u svého pobřeží a jihovýchodně pod Spratlyho ostrovy udělila Francii licenci na hlubokomořský blok 2K a pro Velkou	Severní Falklandská podmořská pánve Jižní Falklandská podmořská pánve: Darwin East; Darwin West Východní Falklandská podmořská pánve, konkrétně projekt pole Humpback	Antarktida: - Jižní ledový oceán: - Drakeův průliv: Ø	

	relativně nové naleziště, pole Kirinskoye ⁵⁵¹	druhou zemí se schopností hlubokomořké polární explorační, která dosáhla arktického mořského dna. Cílem je snaha nalézet nová ložiska ropy	oblastí, zatímco Čína proklamuje potenciál až 1.9 milionů barelů za den pro obě oblasti své provincie Hainan	Británii a společnost Shell zase udělila licence na bloky 2V, 2W a X Čína s tím samozřejmě nesouhlasí		
Komerční těžba a plánovaná těžba NG	Nejvíce exponovanou lokalitou je ostrov Sachalin, jehož produkce na světové trhy v roce 2022 dodala 11,5 milionu tun LNG Rusko Kurilské ostrovy řadí do této spádové oblasti, ale produkci na ostrovech zatím neotevřelo, i když plánuje rozvinout potrubní dopravu NG k podpoře budoucí místní spotřeby Po roce 2021, a k roku 2023 se totiž na Kurilské ostrovy měl začít dovážet LNG ze Sachalinu, pravděpodobně jako doprovodná kapacita k nové geotermální elektrárně Mendelejevskaya, tedy pro stabilizaci její produkce V současné době se produkce plynu ze Sachalin-1 a Sachalin-2	Arktický region se participuje na produkci cca 25 % světové těžby s předpokládaným růstem, neboť odhady WRI a EIA odhadují, že se zde nachází až 22 % světových zásob NG V roce 2023 se ostrovy Iturup a Kunashir mají stát příjemcem LNG z těžby a začít přijímat dodávky spadající do přepravy a přípravy likvifikace plynu z nalezišť na ostrově Sachalin, což lze považovat za předzvěst budoucí průmyslové eskalace regionu, jehož loajalitu si Rusko chce pojistit svou potrubní politikou stejně tak, jako to činil SSSR vůči svým satelitním regionům v době studené války	Těžba NG je v oblasti zatím ve fázi využití plynových kapes nad existujícími ropnými ložisky, ale zásoby NG mohou být větší než zásoby ropy, což by ale Číně příliš nevyhovovalo, neboť její celková spotřeba primární energie z NG pomalu roste ze 6,2 % v roce 2014 na 8,65 % v roce 2021, a i tak je Čína svou spotřebou zatížena více na ropu a uhlí. Pandemie ovlivnila dovoz LNG a předchozí trend se pomalu blíží k 10 % palivo-energetické bilance (PEB) Nárůst spotřeby NG plánuje nejvíce	NG z lokalit Tuna severovýchodně od ostrova Riau bude prodáván přímo Vietnamu, ale Čína lokaci vnímá jako EEZ svých ostrovů, která navíc leží na hranici linie devíti přerušovaných čar Zásoby plynu by mohly v Jihočínském moři být vyšší než skutečné zásoby ropy, což však Čínské spotřebě zatížené na ropu příliš nevyhovuje Dlouhodobě se však hovoří o tom, že Jihočínské moře je celkově bohatší na NG nežli na ropu. Průkaznost této teze ale zatím není vědecky možná	Těžba NG se odvíjí od úspěšné eteblace těžby ropy ze smíšených nalezišť v severní a jižní i východní falklandské podmorské pánvi. O zásobách plynu se však hovoří také v lokaci argentinské podmorské pánve Doposud se však Argentina nejvíce soustředí na smíšené pole Neuquén v horské pánvi u Chile, kde se očekává, že do roku 2035 dosáhne těžba ropy přibližně 560 000 barelů denně, zatímco těžba plynu by měla dosahovat až 120 milionů kubických metrů NG denně Východní pobřeží Argentiny se	Antarktida: - Jižní ledový oceán: - Drakeův průliv: -

⁵⁵¹ Blíže viz <https://www.offshore-technology.com/marketdata/oil-gas-field-profile-sachalin-3-kirinskoye-south-yuzhno-kirinskoye-conventional-gas-field-russia/>.

	přivádějí do systému přepravy plynu Sachalin-Chabarovsk-Vladivostok. V budoucnosti aktivitu převezme pole Kirinskoye na Sachalin-3, které se má stát dominantním dodavatelem ruských zásob	Na ostrově Kunashir po roce 2022 Rusové z cca 20 % spustili geotermální elektrárnu, jejíž kapacity má příležitostně doplňovat ruský LNG	Vietnam, přičemž Blue Whale field jižně pod ostrovy se otevře cca kolem roku 2025 a NG by měl být na pevninu Vietnamu dodáván podvodním potrubím		považuje za podinvestované a tudíž nejde jeho skutečný energetický potenciál adekvátně zhodnotit	
Výstavba výzkumných platforem a geografický průzkum	Adekvátní explorační konvenční ropy a NG v pásu ostrovů nebyla provedena, neboť se Rusko soustředí na ostrov Sachalin a na dvě nové polopotopené průzkumné platformy v Ochotském moři. Kurilská podmořská pánev pro svou hloubku zatím zůstává mimo průzkumy	Státy Arctic-5, včetně Číny a ostatních států Arktické rady zvyšují průzkumné aktivity, ale novou těžbu zatím plánují nejvíce USA Vznik nových ruských projektů souvisí také s táním permafrostu a s úbytkem západních PZI	Rusko dlouhodobě zvažovalo geotermální průzkum a Japonsko uvažovalo o rozvoji průzkumu ropy a o těžbě vzácných kovů a nerostného bohatství	Většina nových platforem vzniká jižně pod ostrovy cca 100 km jižně pod hraničními majáky, přičemž výzkum patří nejčastěji Vietnamu jako např. v Sao Vang Field-Dai Nguyet field project 2020-2023	Od 80. let ve vodách kolem ostrovů probíhala explorační ropy, která však nově akceleruje až po roce 2010. Po pandemii je zájem obnoven až v současnosti Explorace a ze strany Argentiny by potřebovala investice	Antarktida: - Jižní ledový oceán: - Drakeův průliv: -
Těžba ve sporné EEZ a ze sporného kontinentálního šelfu	Úmluva o kontinentálním šelfu z roku 1958/1964 a následně přijetí UNCLOS 1982 a zřízení Komise OSN pro hranice kontinentálního šelfu, nahrávají Rusku v tom, že Japonsko bez návratu Kurilských ostrovů by při rozvoji těžby de facto porušovalo nastavené mezinárodní režimy	Rusko se 2007 expedicí A. Chilingarova pokusilo rozšířit nároky vůči části severní polární oblasti, kolem Lomonosova hřbetu, načež 2008 Arctic-5 podepsaly deklaraci, k urovnání sporů kolem arktických hranic Rusko dnes oponuje těžbě kolem Svalbardu a nechce uznat ostrovní EEZ ani expanzi kontinentálního šelfu	Vietnamská EEZ (viz přílohy) leží uvnitř Nine-dash-line Číny, přičemž se navíc Čína snaží na většinu nalezišť podél pobřeží Vietnamu nahlížet jako na podvodní expanzi Paracel, takže de facto ve všech případech cizí těžbu považuje za nezákonnou	Čína protestuje proti polím Tuna a Tuna D Apha, přičemž její pobřežní stráž denně „obtěžuje“ všechny nečínské těžební lokality napříč celou linií devíti přerušovaných čar Sama Čína, ale otevřela 2021 hned 3 ropná pole v EEZ Vietnamu	2022 Velká Británie oznámila Národní strategii pro námořní bezpečnost, která diskutuje i těžbu v Jižním Atlantiku, čímž de facto nepřímo referuje na zdroje kolem Falkland i v ostatních okolních oblastech Argentina neuznává EEZ kolem Falklandských ostrovů a považuje naleziště za expanzi ropných a plynových polí ze své argentinské podmořské pánve, k potvrzení takového nároku však doposud chybí adekvátní výzkum a spekulace o tom, že v její podmořské pánvi zásoby fosilních paliv opravdu budou, a navíc, že jsou tak ohromné, aby zasahovaly až k Falklandským ostrovům, nelze vědecky prokázat. Čína se přiklonila k argentinskému nároku a varuje před kolonialismem VB	

Instalace OZE	Lokální spotřeba energie vyrobené z OZE je pod globálně měřenou hranicí celkové spotřeby energií v této oblasti, tzn., že méně než 20 % energie spotřebovávané na ostrovech pochází z OZE Na ostrovech nebyla nalezena komerčně provozovaná solární ani větrná elektrárna, ale na ostrově Kunašir byla již spuštěna geotermální elektrárna, k níž hodlá Rusko přidat i další instalace výroby z OZE Malé a střední servisní aplikace OZE off-grid nebo částečně on-grid se zde údajně ale již vyskytují a využívají je nejčastěji servisní služby a možná i vojenské síly	S ohledem na lokální povětrnostní podmínky v regionu a na tající permafrost nelze velké užití OZE předpokládat i když ruský Lukoil v oblasti Murmarsk v květnu 2023 spustil větrnou farmu Kola s 57 turbínami S ohledem na odlehlé sídelní útvary podél ruského pobřeží však nelze rozvoj off-grid OZE vyloučit, obzvláště u servisních instalací Státy jako Norsko a Kanada navíc již za polárním kruhem prokazatelně používají malé servisní aplikace využívající solární či větrné energie a Finsko (i bez přístupu k ledovému mořím) 2021 oznámilo projekt nové vodíkové energetiky	Generátor vlnové energie potvrzený satelitním snímkem u Woody Island Solární panely a větrné turbíny jsou potvrzeny od 2017 na Tree Island 2018 byla na Woody Island uvedena do provozu inteligentní mikro-sít' poháněná diesel generátory a solárními panely Dostupné statistiky ostrovy ani tamní ostrovní útvary však nezohledňují, z čeho lze soudit, že dostupná data chybí, nebo je produkce off-grid či částečně on-grid doplňovaná výrobou energie z ropných agregátů	Dostupné statistiky ostrovy ani tamní ostrovní útvary nezohledňují a dostupná fotodokumentace nemá dostatečné rozlišení, aby se instalace daly identifikovat⁵⁵² Vietnamská administrativa Truong Sa Island Distrikt uvádí, že již od roku 2008 se na ostrovech vykytují četné instalace solární a větrné energie a vietnamské námořní velitelství uvádí, že od roku 2010 bylo postaveno více než 100 větrných turbín, 4000 solárních panelů a 600 off-grid solárních osvětlení⁵⁵³	SD Wind Energy nainstalovala od roku 2012 více než 100 pobřežních větrných turbín Napříč ostrovy se nacházejí četné větrné elektrárny včetně malých off-grid servisních aplikací se záložním solárním panelem a aku. baterií Instalace mořských OZE na ostrově nejsou, což bylo ověřeno komunikací s Falkland Islands Maritime Authority Místní noviny Penguin News 16. 6. 2021 představily svůj průzkum promarněných příležitostí a nevyužitým potenciálu OZE na ostrovech	Vlnový potenciál konvergence oceánů v Drakeově průlivu umožňuje uvažovat o obnovitelné oceánské energii (Marine Energy) Antarktida: - Jižní ledový oceán: - Drakeův průliv: - V Jižním ledovém oceánu by chladné teploty a nízký teplotní gradient mohl být využit pro mechanismus OTEC (Ocean Thermal Energy Conversion), stejně jako rozdílná salinita mořské slané a sladké ledovcové vody nabízí potenciál budoucího rozvoje dalších typů OZE v regionu Výzkumníci mají větrné instalace
Makro-úrovňové struktury a procesy zohledňující surovinově-	Podle Global Infrastructure Hub patří ostrovní pás mezi podinvestované lokality a to jak	Ekonomické využití surovin a přírodních zdrojů jsou klíčové elementy arktických	S ohledem na provedený výzkum nebylo možné zcela určit, zda hodlá Čína místní energeticko-surovinový potenciál využít pro nárůst své energetické bezpečnosti	Britská strategie energetické bezpečnosti z roku 2022 akcentuje rozvoj zdrojů	Mezinárodní Antarktický smluvní rámec ochrany unikátních podmínek	

⁵⁵² K získání potřebných dat byla vedle série výše definovaných webových portálů a odborných článků oslovena přímo administrativa provincie Haian. Po naprostém selhání komunikace bylo osloveno také čínské ministerstvo vědy a technologie a poté i čínská ambasáda v ČR. Na rozdíl od komunikace s úřady na Falklandských ostrovech se však v případě čínské strany data, ani další potřebné kontakty na Xisha a Nansha Islands nepodařilo získat.

⁵⁵³ Blíže viz <https://www.eco-business.com/news/spratly-islands-embraces-clean-energy/>.

zdrojový potenciál	do výstavby infrastruktury, tak i výroby čisté energie Rozvoj surovinového potenciálu byl zablokován současnou ruskou geopolitikou, která se vyhranila vůči japonské spolupráci (když Rusko v březnu 2022 přerušilo jednání s Japonskem o Kurilských ostrovech), ale také samotným Japonskem, které již po únoru 2022 ukončilo na ostrovech svou hospodářskou spolupráci	strategií Arctic-5. Nejvyšší hodnota růstu základny nerostných surovin arktického regionu, je přikládána ze strany Ruska, USA a Norska. Na rozdíl od nich však USA disponuje nejmenším počtem polární výbavy i přílehlé infrastruktury Bilaterální dohody států, jako nové memorandum Ruska a Číny podepsané v dubnu 2023 mění situaci	nebo k obhajobě okupace Co se však týká globálních zásob tak globální odhady po roce 2020 opakují údaje od Energy Information Administration. V Jihočínském moři by prý údajně mohlo být cca 11 miliard barelů zásob ropy a 190 bilionů kubických stop zásob zemního plynu Nezávislé platformy jako Energetická poradenská společnost Wood Mackenzie odhaduje, že Jihočínské moře obsahuje pouze 2,5 miliardy barelů ropného ekvivalentu prokázaných zásob a v některých místech ropa prý není vůbec, což značně snižuje atraktivitu investorů a tak místní vlády využívají nejčastěji domácích firem a Čína si provádí vlastní odhady, o kterých v médiích populaci opakovaně utvrzuje	nelézajících se na britském území a Národní strategie pro námořní bezpečnost 2022 zohledňuje rozvoj surovinového potenciálu Jižního Atlantiku Místní zásoby fosilních paliv tedy vláda VB považuje za potenciální element budoucí energetické bezpečnosti své a růstu ekonomiky	antarktického prostředí chrání všechny tamní zdroje Antarktida: - Jižní ledový oceán: - Drakeův průliv: -

Zdroj: Vlastní konstrukce

Při studiu zdrojového potenciálu sporných území bylo zjištěno, že ve všech případech státy odmítají přístup cizích aktérů do svých výlučných ekonomických zón, v nichž se vyskytuje, naleziště libovolného vzácného zdroje. Bylo ale také zjištěno, že totožné chování je rozvíjeno i v lokalitách, kde státy dokonce i jen předpokládají výskyt vzácných zdrojů, což je právě případ všech zkoumaných teritoriálních sporů. Paradoxně totiž jediným skutečně prokázaným nalezištěm ropy a zemního plynu jsou vody kolem Falklandských ostrovů, kde se těžba teprve rozvíjí. Napříč Jihočínským mořem jsou sice ropa a zemní plyn těženy již řadu let, ale exponované lokality otevřené těžby se nachází převážně mimo Spratlyho ostrovy a poté v okruhových částech u Paracelských ostrovů. I když jsou pohádkové zásoby fosilních paliv skrývající se pod Spratlyho a Paracelskými ostrovy často skloňovaným tématem, obvykle proklamovaným ze strany samotné Číny, tak nejvíce se těžba rozvíjí jinde. Exponovanou lokalitou jsou vody spadající do sporné EEZ Vietnamu a nově také projekt Blue Whale NG. Prathibha k tomu dodává, že s námořním obchodem ve výši 5 až 16 bilionů dolarů ročně a díky obrovským nerostným zdrojům skrývajícím se pod tavným oceánským dnem se Jihočínské moře v posledních letech stalo tématem žhavých odborných debat. I když má tato oblast dlouhou historii a odvěký mezinárodní význam, tak se do popředí problematika Jihočínského moře dostává opět až po roce 1969, kdy ve zvláštním vyšetřování OSN zjistilo,

že se zde nacházejí udajné obrovské zásoby ropy a zemního plynu. Prathibha dále uvádí, že zlomovým bodem bylo také přijetí UNCLOS, o jehož podobě se jednalo již od roku 1973, v němž článek 57 definoval, že výhradní ekonomická zóna a tím i právo na tamní zdroje, nepřesáhne 200 námořních mil od základních linií, od kterých je šířka teritoriálního moře měřena. A protože si body pro zakreslování základní linie definují státy a jedna EEZ vytlačuje užití zdrojů jinými státy, tak dle Prathibhova názoru je to právě UNCLOS, které místní státy přivedlo k růstu zájmu o územní dělení mezi jednotlivými sousedními regionálně provázanými zeměmi.⁵⁵⁴ Není se tedy čemu divit, když se stát taková území snaží ovládnout.

Ve všech případech pak sporné státy vyvíjejí politiku, která je obvyklá u bohatých otevřených nalezišť, které zasahují přes hranice do území jiného státu. Ve studovaných sporech je základním projevem takového chování snaha o zamezení plavby cizích plavidel touto oblastí. A to i přesto, že nejrůznější obstrukce jsou v podstatě zcela v rozporu se základními ujednáními UNCLOS, jehož jsou Čína a Argentina (tradiční oponenti svobodného přístupu po moři) signatářskými státy. Všichni zkoumaní účastníci se navíc zároveň dovolávají UNCLOS ve věci ochrany své EEZ či svých pobřežních i vnitřních vod, ale současně si hledají důvody, proč mají na takové dopravní obstrukce vůči jiným státům právo. Tradičně jejich rétorika počíná u interpretace čl. 58 UNCLOS, kterým se stanovují práva a povinnosti států v jejich výlučné ekonomické zóně. Pokud jde totiž o svobodu plavby napříč EEZ, tak čl. 58 odst. 3 UNCLOS vyžaduje, aby státy, které tuto svobodu uplatňují, tak činily s náležitým ohledem na práva a povinnosti pobřežního státu, jehož výlučnou ekonomickou zónou proplouvají. Problematické jsou zde samozřejmě operace na podporu práva svobodné plavby, často pořádané ze strany USA, které mnohdy vystupují jako jediná velmoc aspirujícího na globálního hegemonu. USA však paradoxně UNCLOS doposud neratifikovala, ani nepodepsala.⁵⁵⁵ S ohledem na daná ujednání by totiž FONOP, plánované v oblasti intenzivní rybolovné činnosti nebo prováděné v chráněné mořské oblasti, která byla vyhlášena pobřežním státem, měly totiž být naplánovány společně mezi oběma stranami. Pobřežní státy navíc mohou požadovat dodržení ujednání dle čl. 194 UNCLOS, kterým se stanoví opatření na ochranu a zachování mořského prostředí. Za touto složitou strukturou mezinárodních pravidel mořského práva se schovávají četné způsoby ochrany svých přírodních zdrojů a to i

⁵⁵⁴ PRATHIBHA, M. S. ed. *East Asia Strategic Review: China's Rising Strategic Ambitions in Asia*. New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses, 2018, str. 233. ISBN 978-93-86618-65-8.

⁵⁵⁵ Bliže k vyjádřením a k oficiálnímu postoji USA, viz INTERNATIONAL LAW INSTITUTE. *U.S. Position on the U.N. Convention on the Law of the Sea*. Newport: Stockton Center for International Law at Naval War College, 2021. Vol. 97, Stud. No. 81, 2021. ISSN 2375-2831. Dostupné na <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2949&context=ils>.

přesto, že čl. 59 stanoví, že případný konflikt by měl být vyřešen na základě spravedlnosti a rovnosti stran, s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem i zúčastněným zájmům a to s ohledem na dobro mezinárodního společenství jako celku. Zdrojový potenciál svých území i své EEZ ale státy hájí i přes základní logiku UNCLOS a ochrana mořského životního prostředí před některými aktivitami jako je znečišťování či těžba, deklarovaná v čl. 145, bývá často použita jako hlavní argument zamezující přístup a tím de facto i exploraci, těžbu a případnou extrakci zdrojů. Logikou UNCLOS ale je přeci vznik mezinárodního režimu, který má zamezit vzniku sporů, ohraničit rozsah státní suverenity, vymezit pravidla užití světových moří a oceánů pro dopravu i výzkum a v neposlední řadě nastavit pravidla pro mírovou, svobodnou a co možná nejvíce šetrnou extrakci přírodních zdrojů.

Ani uplatňování ochrany životního prostředí dle UNCLOS však není absolutní, neboť opatření nezbytná k ochraně a zachování ekosystémů i ohrožených druhů všech forem mořského života, jakož i opatření na ochranu habitatů a lovišť před jejich vyčerpáním, by měla být v souladu s článkem 123 UNCLOS. Ten uvaluje na pobřežní státy povinnost koordinovat své aktivity při managementu živých zdrojů, ochrany i uchování mořského prostředí a také ve věci mořského vědeckého výzkumu. Článek 123 stanovuje pravidla pro spolupráci států sousedících s oblastmi uzavřeného nebo polo-uzavřeného moře, které jsou v článku 122 definovány jako záliv či mořská pánev nebo moře obklopené dvěma a více státy, popřípadě moře spojené s jiným mořem nebo oceánem úžinou nebo oblast sestávající zcela nebo převážně z teritoriálních moří a výlučných ekonomických zón dvou nebo více pobřežních států. Zde je vhodné připomenout, že Jihočínské moře takové podmínky naplňuje.

Co se pak týká přírodních zdrojů, tak čl. 77 ukotvuje pravidla vztažená k podmořskému kontinentálnímu šelfu za účelem jeho prozkoumání a využití jeho přírodních zdrojů. Čl. 56 ukotvuje suverénní práva států ve své EEZ za účelem průzkumu a využívání, ale také i ochrany a managementu přírodních zdrojů, ať už živých nebo nerostných nacházejících se ve vodě, nad mořským dnem, pod ním i v jeho podloží, včetně práva na využívání tamních druhů mořské i větrné energie. Dále jsou tato práva potvrzena také článkem 193, který definuje svrchované právo států využívat své přírodní zdroje a zároveň dodatečně uvádí právo rozvíjet svou environmentální politiku v souladu s povinností všech signatářských států chránit mořské prostředí. V současnosti se tematika ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů mísí nejčastěji do problematiky ochrany arktických oblastí, jejichž středobodem je těžba a plavba Severním ledovým oceánem. U tématu Jihočínské moře se tento stav také vyskytuje.

Co se týká severního ledového oceánu, tak tato analýza měla být v práci pouze okrajová, ale některá zjištění se pro určité závěry ukázala být natolik významná, že se širší souvislosti týkající se arktické oblasti musely promítnout i do výše provedené komparace. Bylo zjištěno, že doprava severním ledovým oceánem ovlivňuje extrakci tamních zdrojů a těžba i ochrana rybolovných aktivit se zase promítá do pozic, v nichž si arktické státy chtějí chránit svá zdrojová území tím, že se u jejich geopolitických projevů začínají objevovat tendence ovládat dopravu i cizí ekonomické aktivity v regionu. Bylo zjištěno, že státy jako Norsko a Rusko vedou, co se do těžby a explorační regionu týče, četné spory, zatímco státy jako Kanada a Japonsko nebo Čína mají zase zájem o širší zpřístupnění oblasti, s cílem rozvoje pestré palety ekonomických aktivit. Problematické vnímání arktické oblasti bylo zjištěno také u USA, které mají zájem rozvíjet extrakci vzácných zdrojů, vyvažovat mocenskou expanzi Ruska a zároveň otevřít region přílivu PZI. To vše navíc při zachování pozvolné militarizace oblasti určené k případné redistribuci moci a revizi dominance Ruska nad klíčovými spádovými oblastmi. Vedle nejnovějšího projektu Willow oil na Aljašce se USA o oblast zajímají již od velkých geologických průzkumů proběhnutých v 1. dekádě tohoto století. Marshall k tomu dodává, že *„Spojené státy na základě geologického průzkumu z roku 2008 odhadly, že se v Arktidě ukrývá asi 47 bilionů kubických metrů zemního plynu a 90 miliard barelů ropy – drtivá většina v blízkosti pobřeží. Jak se zvětšuje přístupné území, mohlo by docházet též k objevům nových zásob zlata, zinku, niklu a železa – v některých částech Arktidy se už tak ostatně stalo. Klíčové pak bude to, kdo dostane právo dané suroviny těžit a tak se tu o těžební licence ... ucházejí energetické kolosy jako ExxonMobil, Shell nebo Rosněft, které už začínají s průzkumnými vrty ... vidina finančních a strategických přínosů však velké hráče bezpochyby (také) podnítí, aby se pokusili uplatnit územní nároky.“*⁵⁵⁶ Je to pak právě vidina rozvoje těžby, která do regionu vedle problému absentující demilitarizace a nezvratné environmentální degradace přináší i bezpečnostní otázky spojené s teritoriálním vymezením sporných oblastí. Dle Marshalla *„Svrchovaného práva se tu nelze domáhat na základě vlajek, jež vztyčili první polárníci, nýbrž na základě Úmluvy OSN o mořském právu (UNCLOS). Signatáři této úmluvy mají podle stanov výhradní hospodářská práva na teritorium do vzdálenosti 200 námořních mil (370 km) od vlastního pobřeží (nedochází-li ke kolizi s územím, jež dle stejného pravidla náleží jinému státu). Toto pásmo se nazývá výlučná ekonomická zóna neboli EEZ ... Ropa a plyn v této zóně se chápe jako majetek daného státu. Za jistých okolností může takový stát žádat o*

⁵⁵⁶ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 273-274. ISBN 978-80-87950-49-4.

rozšíření EEZ až do vzdálenosti 350 mil (650 km) od pobřeží, ale k tomu potřebuje vědecké důkazy, že jde o plynulé pokračování jeho kontinentálního šelfu“⁵⁵⁷

Problematika kontinentálního šelfu se zde ukázala jako jedno ze stěžejních témat územních nároků, neboť pro posuzování nároků na prodloužení kontinentálního šelfu slouží Komise OSN pro hranice kontinentálního šelfu, přičemž však není tato mechanika plně dostupná všem státům v tomto regionu. Marshall uvádí, že v této věci USA zaostávají ve své možnosti prosazovat své vlastní arktické zájmy, neboť doposud neratifikovaly úmluvu UNCLOS. Pokud tedy nastavený mezinárodní režim považují ostatní státy za směrodatný, tak se absencí své účasti na těchto strukturách USA vzdaly schopnosti dovolávat se svých práv nad arktickým územím o rozloze cca 500 tisíc km² podmořského území, které by jinak náleželo do jejich EEZ.⁵⁵⁸ Marshall se k tomu domnívá, že se takové konání může v budoucnosti vyjevit jako dosti neblahá geopolitická machinace, či dokonce jako podcenění situace, neboť oblast Arktidy i přes své kontinentálně oddělené a jasně zřetelné hranice obsahuje řadu nedořešených teritoriálních sporů. Probíhající spory sou sice utlumeny relativní nedostupností oblasti, ale s otevíráním regionu se bude otevírat prostor i pro agresivnější argumentaci účastníků. Příkladem lze uvést již probíhající spor mezi USA a Kanadou debatujících nad právem těžby ropy z příbřežních nalezišť v průlivech u Kanadského arktického souostroví.

Dalším příkladem je již představený spor mezi Ruskem a Norskem o souostroví Špicberky⁵⁵⁹ (Svalbardy), nebo spor mezi Kanadou a Dánskem o Hansův ostrov ležící severozápadně od Grónska. Ostrůvek se nalézá téměř uprostřed severních částí Baffinova zálivu, který odděluje dánské Grónsko od kanadského Ellesmerova ostrova. Tyto spory jsou typickým příkladem nedořešené teritoriální situace v arktické oblasti, které se v budoucnosti mohou rozvinout do výraznější podoby. V současnosti pak nejrozsáhlejším potenciálním sporem je již jmenovaný ruský nárok na cca 1800 kilometrů dlouhý Lomonosův hřbet, který rozděluje Severní ledový

⁵⁵⁷ Ibid.

⁵⁵⁸ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 279. ISBN 978-80-87950-49-4.

⁵⁵⁹ Marshall k tomu dodává, že Rusko vede v arktické oblasti celou řadu sporů, ale největší se v nedávné minulosti týkalo kolem Špicberků, kde již dlouhodobě narůstá počet ruských migrantů, kteří se tu věnují nelukrativní, ale ruským státem uměle dotované těžbě uhlí. Rostoucí ruská komunita totiž může Rusku posloužit k rozvoji územních nároků v zájmu vyššího dobra svých krajanů. Marshall dále uvádí, že ruské ministerstvo obrany označilo Špicberky již v roce 2017 za oblast budoucího konfliktu s Norskem, na což obě země reagují již dlouhodobou snahou vybudovat svou arktickou armádu. Norové zřídili arktický armádní prapor a u Ruska se s nejvyšší pravděpodobností dá přepokládat, že již dávno nacvičovalo, jak by vypadal boj v ledových oblastech za polárním kruhem. Bezpečnostní nestabilita v regionu postupně narůstá a do budování svých ozbrojených kapacit schopný projekce moci v tomto regionu se rozhodly zainventovat i další arktické státy. Marshall v této věci tvrdí, že také Dánsko se v reakci na ruská silová gesta rozhodlo vytvořit arktické úderné jednotky. Blíže k příkladům viz MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 275-276. ISBN 978-80-87950-49-4.

oceán na Euroasijskou a Ameri-asijskou oceánskou pánev. Ač je tento nárok zjevně zcela tristní, neboť by jeho kontrolou Rusko efektivně získalo dominanci nad ústředním a de facto hlavním podmořským geografickým rysem oblasti, tak Rusové argumentují, že v tomto případě jde o pokračování ruského kontinentálního šelfu a tím i o expanzi ruské EEZ. Na základě těchto příkladů lze usuzovat, že teritoriální spory v arktických oblastech se mohou rozvinout do doposud netušených intencí s vysokým potenciálem otevřených sporů se surovinovým a dopravně strategickým podtextem, jejichž doprovodnými rysy bude vysoký stupeň militarizace a environmentálně a teritoriálně suverénní argumentace.

Co se týká Jihočínského moře, tak tamní situace je v porovnání vůči Severnímu ledovému oceánu podstatně polarizovanější. Tamní systém mezinárodních vztahů je navíc otevřenější, prostorově koncentrovanější a na rozdíl od arktické oblasti vykazuje silné vazby vzájemné hospodářské závislosti a provázanosti místních ekonomik. Logicky se zde tedy vyvinula silná geografická rivalita, která je navíc umocněna tím, že tamní struktury i zájmy místních států jsou penetrovány neregionálními mocnostmi a jejich zájmy v regionu. Garcia a Breslin pak ve věci surovinové základny i dopravy surovin uvádějí, že světově nejvýraznějším regionem současnosti je právě oblast Jihočínského moře, přičemž však tamní stabilitu sužují bohaté územní spory sousedních států. Teritoriální spory v Jihočínském moři, jsou prý důležité hned ze tří důvodů, přičemž první důvod strategického významu Jihočínského moře autoři spatřují v tom, že oblast je tepnou významné obchodní námořní dopravy. Autoři odhadují, že více než polovina tonáže světové obchodní námořní dopravy prochází Malackým průlivem, Sundským průlivem (kolem Jávy a Sumatry z Indického oceánu do Jávského moře) a Lombockým průlivem (přes Indonésii podél Bali z Indického oceánu nad Austrálii a pak do Balijského moře). Většina tamní přepravy pak pokračuje do Jihočínského moře, což z oblasti činí největší námořní superdálnici naší éry. Tankerová doprava, která projíždí přes Malacký průliv je dle Garcia a Bresliny více než třikrát větší než provoz v Suezském průplavu a více než pětkrát větší než provoz proplouvající skrze Panamský průplav. Druhým faktorem hodnoty Jihočínského moře jsou tamní energetické zásoby, o nichž autoři uvádějí, že i když se odhady zásob ropy a zemního plynu liší v závislosti na instituci provádějící danou studii, tak přesto jsou tamní energetické zásoby klíčovým elementem strategického významu celého tohoto regionu.⁵⁶⁰ Garcia a Bresliny dále specifikují, že rostoucí poptávka po energii ze strany východoasijských zemí se stala klíčovým faktorem zcela originálních teritoriálních sporů,

⁵⁶⁰ GARCIA, Z., BRESLIN, T. A. *Biting the Cow's Tongue: Securitization and Capacity Building in the South China Sea*. Sage Publication, 2016. *Journal of Asian Security and International Affairs*. Vol. 3, No. 3, 2016. Str. 270. e-ISSN 2349-0039. Dostupné na <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2347797016670703>.

příčemž typickým příkladem této reality je spor mezi Čínou a Vietnamem vedený nad umístěním ropných plošin v Tonkinském zálivu. Závěrem autoři uvádějí třetí faktor, díky kterému je dle nich Jihočínské moře dopravně-strategicky a surovinově důležité. Tento faktor je opět surovinové povahy, neboť Jihočínské moře je oblastí s bohatými mořskými zdroji, přičemž tamní populace pobřežních ryb produkuje zhruba 10 % světového ročního výlovu ryb.⁵⁶¹ V neposlední řadě je však Jihočínské moře důležité i s ohledem na transport uloveného produktu, neboť pro tamní pobřežní státy, obzvláště pro Čínu a Vietnam, představuje Jihočínské moře klíčovou dopravní trasu pro dovoz domácí spotřebitelské poptávky po mořských plodech, bez ohledu na to, kde na planetě byl jejich výlov proveden. Ve věci čínských dodávek surovin již neexistuje hranic, neboť Čína dováží doslova vše z celého světa, obzvláště suroviny a potraviny. Gang Chen k tomu dodává: „*Čínský rychle rostoucí ekonomický a diplomatický vliv, lze v novém tisíciletí zaznamenat téměř v každém koutu světa. Zájem Číny rychle roste kvůli závislosti země na zámořských dodávkách energie a na dovozu surovin po moři ... tím roste i závislost na spolehlivé námořní dopravě. Stále více strategických zájmů této, již (téměř) globální mocnosti, se nachází ve vzdálených místech, jako jsou Afrika, Latinská Amerika, nebo i (obě) polární oblasti.*“⁵⁶²

Co se týká zdrojového potenciálu ve vodách kolem Falklandských ostrovů, tak vedle již existujících zájmů o těžbu ropy (viz výše) se aktuální Britská strategie energetické bezpečnosti z roku 2022 zmiňuje i ohledně plánu plošného rozvoje mořské větrné energetiky, která na těchto ostrovech nejspíš bude v navazujících letech nabývat spíše podoby pobřežních či pří-břežních větrných parků. Celkově pak bylo zjištěno, že s ohledem na zmatek a podjatost informační základny všech reálií kolem zdrojové základny Jihočínského moře jsou to právě Falklandské ostrovy, u nichž jediných můžeme komerční velkokapacitní těžbu ropy skutečně brzy očekávat a statistikám věřit. Nejvyšších kapacit těžby pak dlouhodobě vykazuje region arktických polárních oblastí, ale jejich bližší analýza by překračovala potřeby této práce.

4. 3 Konfliktní situace, eskalace sporu a epicentra ozbrojených konfliktů

Cílem následující komparace je předložit jasné srovnání výskytu ozbrojeného násilí či jiných pasivně-agresivních projevů eskalace konfliktu. Následující komparace se zaměřuje převážně na státem organizované ozbrojené násilí, které vyvíjí nejrůznější státní složky jednoho státu zaměřující se na potlačení cizího státního vlivu či na vytlačení fyzické přítomnosti cizích

⁵⁶¹ Ibid.

⁵⁶² CHEN, G. *China's emerging Arctic strategy*. London: Taylor & Francis Group, 2012. Polar Journal, Vol. 2, No. 2, 2012. Str. 10. eISSN 2154-8978. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/2154896X.2012.735039>.

státních příslušníků z konkrétních oblastí. Komparace dále sledovala možné projevy případné eskalace sporu a zdokumentovaný výskyt ozbrojeného násilí či jiné fyzické oprese. Během sledování násilných projevů se autor rozhodl zohlednit i mediálně zprostředkované projevy násilí, oprese i zločinu. Autor se nejprve snažil mapovat pouze epicentra násilného konfliktu či násilného ozbrojeného konfliktu s důrazem na ozbrojené násilí páchané bezpečnostními strukturami jednoho státu vůči přítomnosti majetku a osobám z jiného státu. Během komparací byly ale objeveny i četné šedé zóny jako působení rybářských milic, které jsou sice skupinou civilistů, ale zároveň jsou skupinou militarizovanou státní zdroji. Také bylo zjištěno i několik případů úmrtí, sabotáží a záměrného poškozování cizího majetku. Detailní výzkum těchto násilných projevů by všech přesunulo výzkumnou optiku práce z makroúrovně do mikroúrovně, což by výrazně změnilo výzkumný záběr celé práce. Pro dokreslení toho, že ani velmi uzavřené a vzdálené lokality nejsou konfliktu a násilí zbaveny, autor uvádí příklady projevů násilí vyskytujícího se v antarktickém regionu.

Ve své podstatě se však následující tabulka snaží představit a komparovat výskyt takových konfliktních situací a epicenter jejich vzniku, které by v budoucnosti mohly přispět k další eskalaci sporu, nebo až k otevřené válce o zdroje či zdrojově a dopravně-strategická území. Předložená komparace se snaží akcentovat násilné akty a konfliktní jednání projevované na moři či na sporných ostrovech či ostrovních útvarech a umělých instalacích. V Jihočínském moři byl však pozorován i fenomén neozbrojeného násilí ze strany čínských státních složek, jako je kupříkladu Čínská pobřežní stráž, která využívá vysokotlaké vodní děla, lasery a agresivní manévrování, nebo rybářské výpravy vysílané regionálními vládami, které fungují jako plovoucí městečko okupující oblast korálových útesů a rybích školek až do jejich úplné devastace.⁵⁶³ Taková oprese může ale v některých případech, paradoxně i u slabších jedinců zahnaných do kouta rozpoutat projevy násilí cíleného vůči svému utlačiteli, což ale nahrává Číně. Jsou to totiž právě státy jako Čína a Rusko, které hledají jakékoliv záminky ochrany svého obyvatelstva i svého území a nehledí na to, že projevy útlaku a provokace hodlají sami zneužít pro své geopolitické hry. Právě pro zohlednění těchto praktik byla do komparace zařazena i problematika neozbrojeného násilí, provokace, umělé oprese či zastrasování.

Ze zdrojového hlediska se komparace opírá o příklady uváděné v odborných člancích a knihách používaných napříč předcházející třetí kapitolou. Pro zvýšení aktuálnosti autor

⁵⁶³ Bliže k fenoménu tzv. destruktivního rybářství viz <https://www.wri.org/data/destructive-fishing-widespread-southeast-asia> a dále také viz TAHILUDDIN, A. B., SARRI, J. H. *An Overview of Destructive Fishing in the Philippines*. Acta Natura et Scientia, Vol. 3, No. 2, 2022. e-ISSN: 2718-0638. Dostupné na <https://doi.org/10.29329/actanatsci.2022.352.04>.

pracoval také s mediálním obrazem a kvazi-odbornými výzkumnými platformami. Mezi exponované zdroje se zařadily informace z Asijské iniciativy pro námořní transparentnost od Centra strategických a mezinárodních studií (Center for Strategic and International Studies), dále Globální monitor konfliktů od Rady pro zahraniční vztahy (Council on Foreign Relations), dále Projekt transnacionálních hrozeb opět od Centra strategických a mezinárodních studií, poté Průzkum ozbrojených konfliktů v roce 2022 od Mezinárodního institutu pro strategická studia (International Institute for Strategic Studies), pak také platforma Krizové hlídky od Mezinárodní krizové skupiny (International Crisis Group) a v neposlední řadě i SIPRI Yearbook 2022, konkrétně jeho sekce věnující se Globálnímu vývoji v ozbrojených konfliktech, mírových procesech a mírových operacích.⁵⁶⁴ Projevy násilí jsou však v některých regionech, obzvláště v Jihočínském moři, natolik běžné, že se autor musel uchýlit pouze k demonstrativní enumeraci a komparaci pouze těch vybraných příkladů, které se ve své povaze nejlépe hodí do studia problematiky sporu o suroviny probíhajícího na území, které spadá do příslušného teritoriálního sporu o Kurilské, Spratlyho či Paracelské ostrovy a Falklandské ostrovy. Významným zdrojem dat byl vývoj let 2022 a 2023.

Tabulka č. 4: Epicentra konfliktu a zdroje možné eskalace sporu

Sporné oblasti příslušného územního sporu a relevantní přilehlé regiony					
Srovnávané hodnoty pozorované ve všech zkoumaných oblastech	Kurilské ostrovy	Severní ledový oceán	Paracelské ostrovy	Spratlyho ostrovy	Falklandské ostrovy Drakeův průliv antarktický makroregion Jižní ledový oceán
Výskyt násilí a agresivního chování, projevy pasivního násilí či provokace, která je těsně	Až do roku 2022 byla v platnosti dohoda proti zabavování japonských rybářských lodí lovcích podél ostrovů, která od roku 1998 chránila japonské	Severní ledový oceán mimo EEZ Arctic-5 (Dánsko, Norsko, Rusko, USA a Kanada): Ø Severozápadní průjezd podél pobřeží Severní Ameriky a	V roce 2014 začala ve Vietnamu série násilných protestů a demonstrací vůči čínským ropným plošinám ve sporných	V listopadu 2021 a v létě 2023 Čínská pobřežní stráž zablokovala filipínským zásobovacím lodím cestu do 2nd Thomas Shoal a proti	Falklandy: ↑ úroveň místního zločinu a násilí je vůči zbytku území Velké Británie průměrná. Obyvatelé místní věznice dokonce v medicích ukazovali, jak dobře

⁵⁶⁴ Drtivá většina dat nebyla pro potřeby výzkumu použitelná, stejně jako většina výše přestavených odborných zdrojů, byla zase pro potřeby této komparace relativně zastaralá. Měření, průzkumy a interaktivní mapy, o které se komparace předložena v tabulce č. 4 opírá, vycházejí z databází a studií renomovaných světových výzkumných platforem. Konkrétně se jednalo o: <https://www.csis.org/programs/asia-maritime-transparency-initiative>; <https://www.csis.org/>; <https://www.csis.org/programs/transnational-threatsproject> a dále také viz <https://www.iiss.org/publications/armed-conflict-survey/2022/armed-conflict-survey-2022/>; <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker>; <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch> a <https://www.sipri.org/yearbook/2022>.

na hraně násilné oprese či aktivit směřujících k možnému výskytu násilí, eskalace či retaliace	rybáře. V mezičase došlo k sérii agresivních incidentů, ke kterým v nejhrošším případě patří dokonce smrt japonského rybáře v 2006, kterého zastřelila ruská pobřežní stráž	oblastmi Kanadského arktického souostroví: Ø Severní mořská cesta podél ruské pevniny: Ø Možné náznaky agresivního chování a budoucích agresivních projevů lze očekávat ze strany USA, neboť bez ratifikace UNCLOS neexistuje mzn. uznávaný institut k ochraně jejich nároků a tak se může stát, že si začnou své zájmy USA v regionu prosazovat silou Provokace a projevy pasivně-agresivního chování a zjevného geopolitického apetitu začalo Rusko vyvíjet vůči norským Špicberkům (Svalbardy) již kolem roku 2015	vodách Čínská a vietnamská plavidla se v květnu 2023 při mnoha příležitostech agresivním manévrováním vytlačovala, když se obě čínská výzkumná loď Xiang Yang Hong 10 s neznámými průzkumnými schopnostmi začala od 7. května 2023 pohybovat v EEZ Vietnamu, kde prováděla průzkumy, a to i přestože neohlášený průzkum v blízkosti teritoriálních vod je obvykle považován za nepřátelský akt Násilí, provokace, vytlačování člunů, najíždění lodí, zběsilé pronásledování motorovými čluny, střelení do vody, okupace korálových útesů kotvením řady lodí, námořní blokády za pomoci kotvicích plavidel znemožňující dopravu či rybolov, vyzbrojené rybářské milice, rušení rádiových vln, otevřené nošení chladných zbraní, lafetované palné zbraně ostentativně umístěné na plavidlech a spoře zakryté hadry, kolize do slabších lodí či nejrůznější incidenty jako výhrůžky přes rádio či potopení filipínské lodě na Reef Bank 2019 nebo ukotvení plovoucí hradby stovek lodí kotvicích bok po boku za účelem blokace přístupu na Whitsun Reef ve Spratlyho oblasti ... to vše jsou projevy pasivně-agresivního násilí, zastrašování či skutečné agresivity a obtěžování	lodím nasadila vodní děla Na stejném místě v únoru 2023 použila pobřežní stráž Číny vůči filipínské strážní nesmrťící útok vojenským laserovým paprskem, šlo o nový způsob nesmrťícího agresivního nátlaku 20. 5. 2023 konfrontoval motorový člun PLAN cizí plavidlo, aby ho vyhnal z vod u Fieri Cross Reef 26. 5. 2023 byl americký průzkumný letoun ohrožen agresivními manévry čínské stíhačky J-16	se tamní vězni mají Drakeův průliv: Ø Antarktida: Ø Jižní led. oceán: Ø V roce 2023 začíná eskalovat provokace a výzvy a agresivní rétorika i silové projevy Argentiny dožadující se nového jednání o suverenitě Malvín. Britská strana i některá média to označují za agresivní provokaci. V reakci na provokativní letošní návrhy argentinské vlády o Falklandských ostrovech vystoupil britský ministr David Rutley před Organizací amerických států a prohlásil zde, že žádný dialog o suverenitě ostrovů Velká Británie nepovede, dokud si to obyvatelé Falkland nebudou výslovně přát. Dále zde připomenul, že v mezinárodním výběrem 6ti zemí monitorovaném referendu z roku 2013 při účasti 92 % obyvatel, hlasovala 99,8 % hlasů pro zachování příslušnosti ostrovů k Velké Británii a pro udržení statusu britského zámořského území, tj. pod britskou správou, přičemž z aktivit současné falklandské vlády vyplývá, že tato vůle ostrovanů setrvává v roce 2023 stále stejná a neměnná

Agresivní patrolování pobřežní stráže a výskyt vojenských plavidel operujících v oblastech blízkých spornému území	V přístavu Vladivostok kotví ruská Tichomořská flotila, jejíž operační rádius zahrnuje i Kurilské ostrovy V častých epizodách ruská pobřežní stráž agresivně upozorňovala japonské rybáře, aby odpluly ze sporných vod. V historii docházelo i ke střelbě, zabavování plavidel a plašení ryb při lovu přítomností motorových člunů a blokačním manévrováním Japonci využívají struktury Japan Maritime Self Defence Force známe také jako Japonské námořnictvo, které společně s US Navy pořádala pravidelná cvičení, jako např. 26. 5. 2023 v zálivu Sagami⁵⁶⁵	Nejvíce sledovaným elementem je zde ruská pobřežní stráž, která v severních oblastech k roku 2023 disponuje 6ti středními loděmi a 12ti motorovými čluny, které jsou designovány k dohledu nad pobřežím a v severních částech Ruska. Dále zde má ruská pobřežní stráž k dispozici jednu velkou loď a dvě obdobná pravidla nižší třídy, které jsou přímo designovány k dlouhým patrolovacím misím na severu. Původní spolupráce pobřežních stráží Arctic-5 se od roku 2014 zhoršuje a do místní sféry vlivu se míší Čína, z čehož lze usuzovat budoucí změnu chování směrem k agresivnějším projevům ochrany pobřežních vod a EEZ Ruska	Místo toho, aby se Čína spoléhala na mořské právo a příslušné orgány, tak od roku 2005 upřednostňuje používání svého námořnictva (PLA N) kotvíciho na pozadí námořních sporů a událostí, které by měli řešit místní ozbrojené složky či pobřežní stráž a nikoliv odstrašující přítomnost vojenského námořnictva Čínská pobřežní stráž zase vyvíjí pasivně-agresivní obtěžování a patrolování vůči přítomnosti všech svých rivalů, nejvíce pak u Spratlyho ostrovů, Scarborough shoal a EEZ všech států, nad jejichž vodami Čína vyhlásila své území proklamované dle linie devíti přerušovaných čar Západ pořádá FONOP (první operace dnes uznatelná jako FONOP byla provedena 2015 kolem Subi Reef na Spratlyho ostrovech), přičemž celkem US Navy k červnu 2023 již provedlo 39 plaveb uskutečněných napříč vícero destinacemi, ale vždy s jedním ústředním cílem v oblasti Vietnam se snaží vytlačovat patroly Čínské pobřežní stráže poblíž rusko-vietnamských ropných plošin ve své EEZ a jeho rybáři se postupem času začínají chovat obdobně, jako ti čínští. Vietnamci navíc do svých vod pustili USA, když letadlová loď USS Ronald Regan vplula 25. 6. 2023 do Vietnamského přístavu v Da Nang. Mise má přispět k míru v Jihočínském moři a spolupráci námořních sil USA a Vietnamu	Drakeův průliv: - Antarktida: - Jižní ledový oceán: - Argentinská podmořská pánev je patrolována argentinskou pobřežní stráží, ale do falklandských teritoriálních vod argentinské síly zatím nevplovávají, i když HMS Fort během svých misi řadu argentinských lodí v relativní blízkosti míjel a nově vyčleněná HMS Medway v jižních částech často hlásí loď z celého světa S ohledem na rostoucí nezákonný rybolov kolem Jižní Georgie je to paradoxně Velká Británie, která zvažuje agresivní projevy vůči nežádoucí přítomnosti cizích rybářských plavidel. V této věci již také provozuje letecký monitoring oblastí kolem Jižní Georgie a Jižních Sandwichových ostrovů	
Vražda, smrt, zabít a projevy ozbrojeného násilí	Řada místních obyvatel byla Sověty zabita po válce a poté v roce 1956 zemřel japonský rybář, ale až do roku 2006 byl relativně klid. Tehdy zemřel japonský rybář Mitsuhiro Morita, který byl zabit ruskou pobřežní stráží poté, co zabloudil do vod	I přesto, že v současnosti dochází k ochlazení vztahů mezi Západem a Ruskem, tak k ozbrojeným střetům ani k fyzickým projevům ozbrojeného násilí mezi státy sdílejícími vody a pobřeží arktických oblastí zatím nedochází. Po	Během nepokojů a vietnamských protestů 2014 vůči umístění čínské ropné plošiny bylo zabito pět vietnamských pracovníků a 16 Číňanů, které usmrtil rozlíčený dav poté, co vnikl do jedné z čínsko-vietnamských	V návaznosti na degradaci místních lovišť roste agresivita rybářů a excesy rybářských milic, ale zároveň se ze zoufalých rybářů údajně také stávají příležitostní piráti. Je tedy jen otázkou času, kdy dojde ke zformování bojovníků za	11. 5. 2000 zemřel na otravu metanolem na Amundsen–Scottově základně australský astrofyzik 9. 10. 2018 ruský elektrikář ubodal na Jižních Shetlandských ostrovech ruského svářeče za vyzrazení konce čtené knihy Drakeův průliv: Ø Jižní led. oceán: Ø

⁵⁶⁵ Blíže k pravidelným námořním cvičením US Navy a Japonského námořnictva, jejichž počet v posledním roce dosud překonal 26 společných cvičení a tréninků bojových kapacit, viz <https://www.mod.go.jp/msdf/en/release/>.

	poblíž ostrovů. Jeho člun plný chobotnic a krabů údajně ignoroval ruské signály a proto začala ruská pobřežní stráž střílet, což způsobilo mzn. incident. Vedle těla Mority Japonsko také požadovalo omluvu a propuštění tří dalších rybářů a vydání plavidla, které bylo při incidentu ve vodách kolem ostrovů zabaveno	únoru 2022 však došlo k rapidnímu úpadku dialogu, když se státy, z důvodu ruského předsednictví (2021 až 2023), přestaly scházet na zasedání Arktické rady. K Radě se příležitostně dostávají stížnosti na projevy násilí a rasismu vůči domorodým komunitám, obzvláště domorodcům na pracovištích. V květnu 2023 předsednictví převzalo Norsko	továren	svobodu, kteří guerillovou taktikou odpoví vůči čínským praktikám	Falklandy: drogy, vandalismus, násilí krádeže, ... ↑ Největší ztráty na britských životech byly zaznamenány během války o Falklandské ostrovy roku 1982. Jména padlých si VB připomenula v období od dubna do června 2023 v instalaci v Portsmouth, kde stály siluety 255 britských vojáků a tří civilistů, kteří přišli o život ve válce o Falklandy
Sabotáže a poškození či zábor cizího majetku nebo znehodnocování místních zdrojů	Rusko v letech 1994 až 2005 zabavilo celkem 30 japonských rybářských člunů, na kterých zajalo 210 členů jejich posádky. V porovnání s vysídlováním japonského obyvatelstva po druhé světové válce se ale tyto počty zdají zanedbatelné, neboť japonská strana uvádí, že po válce Sověti vysídlili přes 17 000 Japonců, nahradili je cca 20 000 etnickými Rusy a zabavili vše, co po osadnících zůstalo K dalšímu záboru majetku došlo kupříkladu v lednu 2020, kdy úřady ze Sachalinu zabavily jednu z japonských lodí na lov tresek a odvezly ji na Kurilské ostrovy do nucené konfiskace	Klimatická změna je doposud největším zdrojem znehodnocování arktických zdrojů, neboť afektuje všechny tamní biologické organismy a extrakci všech zdrojů. Zatímco k záboru či poškozování cizího státního majetku v Arktidě zatím nedochází, tak novým zdrojem obav s možnými dopady na další znehodnocování zdrojů je rozvoj antropogenních aktivit globálních aktérů. Např. Čína, jako tzv. near-arctic state, dlouhodobě rozvíjí projekt výstavby ledoborců na jaderný pohon a v současnosti pro severní pobřeží Sibíře staví dvě plovoucí jaderné elektrárny, jejichž destinací by mohly být vody kolem ruské oblasti Murmansk. Vyšší počty takto nákladné techniky,	Devastace a masivní výlov celých hejn, ničení cizích pastí na korýše, zakrývání korálových útesů ponornými plachtami s jediným únikovým bodem, kdy potápěči následně záměrně ničí útesy a boří kolonie korálů, aby tím vyhnali vodní živočichy z úkrytu a vyplašení tvorové museli unikat přímo do jediného prostoru, tj. do připravené pastí rybářů. Tzv. moro-ami fishing vymysleli sice Japonci, ale vedle toxických látek, jedu a dynamitu si jej oblíbili Číňané	Poblíž filipínských pobřežních vod a napříč mělčinami probíhá devastace habitatů, likvidační výlov a tzv. destruktivní rybaření dynamitem, trávením za užití kyanidu sodného či toxických látek, dále trháním útesů i těžbou celých korálových segmentů Některé státy se uchylují k agresivnějším reakcím, jako např., když v roce 2021 Indonésie zabavila 42 vietnamských rybářských lodí, z nichž zadržela 270 rybářů, některé zabavené lodě byly potopeny	2015 argentinský soudce Herraes nařídil zabavení majetku britských a amerických společností (Rockhopper Exploration, Premier Oil, Falkland Oil and Gas Limited, Noble Energy a Edison International) v hodnotě 156 mil. \$, Tyto společnosti dle jeho názoru nelegálně působily v argentinských teritoriálních vodách kolem Malvín. Argentina však nedokázala toto rozhodnutí efektivně vymáhat a majetek tak nezabavila Drakeův průliv: Ø Antarktida: Ø Jižní led. oceán: Ø V prosinci 2020 byla na Falklandských ostrovech odpálena poslední argentinská mina a došlo k úplnému zpřístupnění všech původně zakázaných a nebezpečných lokalit, načež úřady podpořily další
			Sabotáže životního prostředí, cílené na plošnou degradaci Jihočínského moře. Úřady v		

	Významným zlomem s následnou afektací cizího majetku bylo znemožnění rybolovu ve vodách kolem Kurilských ostrovů po roce 2022, kdy Rusko přestalo uznávat nastavené dohody a zase začalo agresivně vyhánět cizí rybáře z místních vod. Frekvence incidentů je však nízká, neboť japonské rybáři jsou svou vládou o situaci dobře obeznámeni a pokud mají tu možnost, tak berou Rusy a jejich asertivní chování v potaz	na kterou Rusko v současnosti samo nemá potřebné finance, by však mohly dále akcelarovat nejen hospodářskou transformaci severu. Jejich činnost silně ovlivní stávající podmínky pro ledové příkrovy a vyšší počet ledoborců se promítne do síly a celistvosti arktického mořského ledu, což se podepíše na další degradaci biologických přírodních zdrojů i na dalším otevírání oblasti. Jedná se nepřímo o devastaci oblasti akcelerací aktivit, kdy řetězový proces již nezvratně započal	Hainanu nabádají místní rybáře, aby se plavili do sporných oblastí. V posledních letech se čínští rybáři vydávají hlouběji do vod poblíž jihovýchodní hranice Jihočínského moře, aby hledali nová loviště. Čínská vláda tyto rybolovné výpravy do vzdálených vod podporuje a Hainanské úřady je dokonce pomáhají organizovat, protože prý jejich úlovek v tradičních lovištích klesl pod kritickou hranici. Výsledek je takový, že zatímco drobní rybáři z Malajsie, Filipín, Bruneje a lodě z Vietnamu loví ryby v malých skupinách či zcela individuálně, tak z Číny přípluje flotila několika desítek lodí doprovázená ozbrojenou eskortou rybářské milice, kterou pak navíc příležitostně přijede zkontrolovat Čínská pobřežní stráž. Tato rybářská armáda zabere cílové loviště, kde loví bez jakýchkoliv limitů či kvót na výlov, které jsou v jiných částech světa zcela běžné Tradiční jsou také blokace zásobovacích konvojů s cílem omezit běžný chod plošin a předsunutých základen či rybářů	výstavbu obytných domů na ostrovech Argentina začala na konci jara 2023 hrozit sankcemi a blokacemi, kterými chce znesnadnit ekonomiku ostrovů, na což reagovala vláda Falklandských ostrovů a vyslala dva představitele do OSN Výboru pro dekolonizaci, aby zde vysvětlili, že hrozba sankcí a obstrukcí cílených na ostrovy může ohrozit ekonomiku ostrovů a poškodit tamní způsob života a znehodnotit již vybudovaná aktiva. V tomto duchu vyslanci žádali Výbor (C-24) o dekolonizaci, aby podpořil jejich právo na sebeurčení	
Piráctví, pašeráctví a terorismus a střety na moři	Mezi lety 2012, 2015 a 2021 militarizace ostrovů a zvýšený počet aktivity ruské pobřežní stráže vytvořily podmínky, které pašerákům, pirátům ani terorismu nepřejí. V roce 2023 navíc Čína s Ruskem podepsali memorandum, (Memorandum of Understanding and Cooperation in Maritime Law Enforcement), jehož součástí je také závazek spolupráce v boji proti pašování zbraní i drog a v boji proti nelegální migraci a terorismu. Jejich pobřežní stráže započaly	Vůči této hrozbě byl zaznamenán rostoucí počet aktivit americké pobřežní stráže. Obavy začínají růst i kolem možné hrozby ekoterorismu S ohledem na obtížnost navigace se u plavby Severní mořskou cestou dopravci zatím obávají spíše kybernetického útoku, nežli terorismu. Tzv. petro-piráctví je s ohledem na potřebu předání produktu na černý trh zase tradiční spíše pro zaběhnuté uzlové body, jako je Malacký průliv Přesto Rusko a Čína hodlají od roku 2023 i zde rozvíjet spolupráci	Novým epicentrem pirátství se staly pobřežní vody u municipality Da Nang, necelých 350 mil západně od okraje Paracelských ostrovů	V březnu 2017 byl piráty zastřelen rybář z Vietnamu. Podobné události jsou zde obvyklé. V květnu 2020 se po nácviu protipirátské operace v Adenském zálivu prohnala čínská PLAN přes Spratlyho ostrovy a situaci zlepšila, ale nyní se místní úřady domnívají, že stav opět degraduje a někteří rybáři, aby se uživil, provozují také pirátství	Falklandy: Ø Drakeův průliv: Ø Antarktida: Ø Jižní led. oceán: Ø Počítačová společnost Dattatec z Argentiny vytvořila v roce 2013 scénář Counter-Strike Malvinas Map pro PC hru, kde argentinská protiteroristická policie zabijí britské teroristy schovávající se na Falklandských ostrovech V září 1966 argentinskí nacionalisté unesli letadlo Aerolíneas Argentinas a přinutili ho přistát na Falklandských ostrovech, kde po zajetí několika ostrovanů požadovali, aby místní guvernér

	společné aktivity a patrolovací mise. Jejich námořnictvo společně i cvičí	také právě v boji proti terorismu, pašování zbraní a drog a v boji proti nelegální migraci	Jihočínské moře. ASEAN se navíc snaží v r. 2023 zorganizovat společnou platformu na kooperaci námořních cvičení a předcházení případným konfliktům na moři		uznal argentinskou suverenitu nad ostrovy
Makroúrovňové struktury a procesy zohledňující cizí státy a z jejich aktivit vyplývající možné hrozby	Spojené námořní vojenské cvičení Ruska, Číny i jejich dalších přátelských států Vostok 2022, jehož část se konala v Ochotském moři poblíž Kurilských ostrovů a také v Japonském moři byla nepřijemným projevem moci Ruska vůči pozici Japonska Ani Japonsko nezaostává, neboť ve spolupráci se svými aliančními partnery a spřátelenými státy či dokonce na otevřeném moři a v zámoří provádí cvičení japonského námořnictva (Japan Maritime Self Defence Force). Nejčastěji se cvičení odehrávají v japonských teritoriálních vodách nebo na otevřeném moři, většinou s partnery, obvykle s USA. V roce 2022 JMSDF provedlo 87 námořních cvičení a od ledna do června 2023 provedlo dalších 41 misí. Dle dostupných zpráv činnosti námořnictva se žádné z letošních cvičení však neodehrálo poblíž Kurilských	Když (až) Švédsko po vzoru Finska také vstoupí do NATO, tak každá země (Arctic-7), kromě Ruska, bude členem severo-západní aliance. Následně NATO představí novou strategii, neboť agrese na Ukrajině zvyšuje obavy o kontrolu Arktidy Od roku 2008 roste potřeba toho, jak nastavit aktivity Severoamerického velitelství protivzdušné obrany, aby NORAD lépe spolupracoval s místními členy aliance, aby zajistil koordinaci pátrání, záchrany i všech případných bezpečnostních aktivit, včetně koordinace případné reakce Lze očekávat, že Rusko odpoví další militarizací arktického regionu a tvorbou nové arktické strategie. S ohledem na čínské koncepty „jedné cesty“ a „polární hedvábné stesky“ se Čína jako samozvaně deklarovaný „nearctic state“ zasadí o propojení jejich mocenské základny, kdy jedním z nejsilnějších projevů je nové memorandum, na jehož základě tyto státy posílují spolupráci při vymáhání	Vedle výskytu celonárodních protestů ve Vietnamu vůči umístění čínské těžební plošiny Haiyang Shiyou 981 v květnu 2014 se pravidelně objevují pokusy jihoasijských států o potlačení nároků linie devíti přerušovaných čar, jako kupříkladu 2013, kdy se státy pokusily věc řešit přes mezinárodní struktury, ale zbytečně a bez úspěchu, neboť Čína cizí geopolitiku ani mezinárodní arbitráž neuznává a bez rozsáhlých sankcí, které by však afektoval celou světovou ekonomiku, na Čínu neexistují žádné funkční donucovací mechanismy	Na základě zastrašování filipínských plavidel, ze strany Číny, USA dne 29. 4. 2023 oznámily, že v případě ozbrojeného útoku na filipínská plavidla, letadla či na vojenské a civilní struktury, USA dostojí svým závazkům vzájemné obrany vyplývajícím z americko-filipínské smlouvy o vzájemné obraně z 1951 USA si tedy evidentně nepřejí dvoustrannou konfrontaci s Čínou a tak eskalaci konfliktu podřazují pod své závazky, jako u Taiwanu a dalších jeho spojenců	Referendum z roku 2013 ukázalo vůli ostrovanů pro zachování své příslušnosti k britskému zámořskému území, načež Argentina začala prosazovat rétoriku, že na ostrovech zůstává koloniální odkaz britské okupace. Pravdivost referenda však sledovala mise z Brazílie, Chile, Paraguay, Uruguay, Kanady a USA Po roce 2015 akceleruje vývoj směrem k oficiálnímu obnovení nároku, načež obyvatelé Falklandských ostrovů opět začali vnímat Argentinu jako hrozbu své suverenity Nová britská vize Maritime 2050 zohledňuje britská zámořská území jmenovitě Falklandy a přidružené oblasti, což se samozřejmě nelíbí Argentině, která se trvale snaží pro svou pozici zajistit sympatie u MERCOSUR a EU Argentinské ministerstvo zahraničí odmítlo novou britskou námořní bezpečnostní strategii z roku 2022, načež odsoudilo její přidružené politiky a začalo organizovat některé členy MERCOSUS (Brazílii, Paraguay a Uruguay), aby jim během vládních
			2022 Čína pro své PLAN vytvořila novou koncepci vojenského výcviku námořnictva formou tzv. fungování během přestavby svých sil do nového typu vojenského systému moderního námořnictva, které zároveň již při své přestavbě testuje své schopnosti vůči existujícím, vycvičeným a asymetricky silnějším kapacitám Západu (Testování při výstavě) V dubnu 2021 vydala EU prohlášení, v němž uvádí, že napětí v Jihočínském moři a nezákonné aktivity států ohrožují mír i stabilitu v regionu. Británie po Brexitu, oznámila, že v		

	ostrovů a to i přesto, že do června JMSDF 5x cvičilo v Jihočínském moři, 1x v Malackém průlivu a 2x ve vodách kolem Singapuru	mořského práva, včetně rozvoje aktivit ruské a čínské pobřežní stráže. Čína byla přizvána na pozorování aktivit v Arktidě. Lze tedy předpokládat, že i zde dojde k rozvoji spolupráce stráží ⁵⁶⁶	Asii trvale rozmístí dvě válečné lodě, načež letadlová loď HMS Queen Elizabeth a její doprovodná plavidla v září 2021 proplula Jihočínským mořem 13. 1. 2024 proběhnou na Taiwanu prezidentské volby, načež se předpokládá, že jejich výsledek může být pro stabilitu regionu zcela klíčový	schůzek mohla prokázat koloniální praktiky VB 20. 6. Argentina před OSN opět vyjádřila své nároky a čínský velvyslanec při OSN vyzval svět k ukončení koloniálních praktik

Zdroj: Vlastní konstrukce

Bylo zjištěno, že při zvažování války o území, kdy válkou je myšlen ozbrojený konflikt, při němž během jednoho roku přijde o život alespoň 1000 lidí, výše zkoumané teritoriální spory tuto charakteristiku zatím ve zkoumaném období 2000 až 2023 nenaplnily. Epicentra konfliktu a možné oblasti eskalace ozbrojeného sporu jsou sice místy, ve kterých již dlouhodobě panuje vypjatá situace, ale ke kritické eskalaci směrem do otevřené války zde zatím v 21. století nedošlo. Bylo zjištěno, že se jedná o oblasti, které již dlouhodobě vykazují silný zdrojový potenciál nerostných surovin a mořského rybolovu. Bylo komparováno několik velmi potentních projevů násilí a různě formulované projevy agresivity, ale ve všech komparovaných případech výzkumy jasně ukazují na Jihočínské moře, jako na oblast s největším konfliktním potenciálem. Zde se navíc tamní projevy násilí prolínají s otázkami kontroly místních zdrojů a ochoty zúčastněných států eskalovat situaci jen z důvodu údajného surovinového bohatství, jehož skutečné odhady se liší dle instituce či výzkumné platformy, která příslušné odhady vytváří. Bez dlouhodobé komerční těžby a mnohaletých stabilních dodávek ropy a NG však nelze kapacity potenciálních ložisek relevantně zhodnotit. To ale místním státům, obzvláště Vietnamu a Číně v prosazování svých zájmů zjevně vůbec nevadí. Místní zdroje jsou zde katalyzátorem konfliktní situace, přičemž zatímco přístup k biologickým mořským zdrojům je nejčastějším důvodem násilí na interpersonální úrovni rybářů, tak potenciál přítomnosti fosilních zdrojů je důvodem agresivního prosazování teritoriálních zájmů na úrovni celých zúčastněných států. Yergin dokonce tvrdí, že energetické zdroje jsou jednou z nejdůležitějších součástí sporu o Jihočínské moře, neboť značné naleziště ropy a plynu se postupně otevírají v okolí Jihočínského moře, zejména v Indonésii, kolem Bruneje a v pobřeží podél Malajsie. Odhady neobjevených zásob ropy v Jihočínském moři pro 21. století se pohybují mezi 150 miliardami až 200 miliardami barelů, což je dle Yergina dostatečně atraktivní množství k tomu, aby to rozvířilo konkurenci i územní nároky a to i přesto, že takové množství zde ještě zdaleka nebylo ani prokázáno.

⁵⁶⁶ Blíže viz <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3218484/china-and-russia-sign-deal-maritime-law-enforcement-military-build-intensifies-arctic>, také viz <https://arctic.ru/international/20230426/1021665.html>.

Yergin dále dodává, že zvláště konfliktní oblastí jsou Spratlyho ostrovy, jejichž vody jsou považovány za extrémně bohaté na zdroje, které jsou zároveň částečně nárokovány hned několika zeměmi.⁵⁶⁷ Jihočínské moře svou intenzitou navíc převyšuje i tradiční konflikty ve Východočínském moři, kde Japonsko a Čína vedly dlouhý spor s podobným surovinovým podtextem boje o suverenitu a práva na těžbu, který i zde Čína řeší militarizací a obtěžováním ostatních států.⁵⁶⁸ Militarizace roste a státy se dostaly do spirály nebezpečí, v níž doprovodné zbrojení sice bezpečnost a stabilitu v regionu nezvyšuje, ale vzájemná nedůvěra a evidentní hostilita nedovoluje státům ze své pozice ustoupit a tak militarizace dále pokračuje.

Militarizace je tradičním projevem čínské moci, přičemž její intenzita je opět nejvyšší právě v oblastech Jihočínského moře. Obzvláště pak v ostrovních klastrech, které jsou Čínou územně podřazeny do správních oblastí, jejichž centrálou je největší čínský ostrov a zároveň provincie Hainan. Kaplan k této věci uvádí, že na jižním cípu ostrova Hainan od začátku druhé dekády 21. století Číňané budují velkou námořní základnu s podzemními prostory pro cca dvacet jaderných či dielelektrických ponorek.⁵⁶⁹ Pro jeho význam se Čína Jihočínské moře snaží ovládnout i přes četné konflikty a epicentra případné eskalace násilí. Pro samotnou Čínu je však tato oblast objektivně důležitá spíše z důvodu jejího dopravního významu a tak i když Čína otevřeně proklamuje své surovinové zájmy, tak nejvyšším zájmem Číny je zachování transportu zboží i surovin při konstantním rozvoji čínské dominance nad oblastí. Ani ta však není bez rizik, neboť zatímco zbytek světa ještě do nedávna upíral svou pozornost na drobné konflikty rybářů a projevy ozbrojeného násilí či na četné případy oprese ze strany pobřežních stráží zúčastněných států, tak nejvýraznější bod tohoto makroregionu byl Čínou definován již počátkem 21. století. Yergin k tomu uvádí, že kolem roku 2003 vzniklo tzv. Malacca Dilema, v němž se Čína obává přílišné závislosti na Malackém průlivu, neboť věří, že by jisté západní mocnosti mohly zneužít čínské importní závislosti a případnou blokadou průlivu by mohly přerušit čínský dovoz ropy a tranzit dalšího zboží. Dle Yergina se okamžik uznání Malackého dilema datuje do prohlášení čínského prezidenta Hu Jintao, který v reakci na americkou invazi do Iráku varoval před možným nebezpečím pro Čínu. Dle Yergina se Peking tehdy zdráhal uvěřit tomu, že by americká invaze do Iráku mohla

⁵⁶⁷ YERGIN, D. *The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World*. New York: Penguin Press, 2011, str. 212-213. ISBN 978-1-59420-283-4.

⁵⁶⁸ V roce 2012 eskaluje konflikt mezi Japonskem a Čínou nad ostrovním územím Senkaku, které se nalézá ve Východočínském moři. Blíže o tématice Senkaku viz REJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021, str. 162-163. ISBN 978-80-88260-51-6. K problematice z politického hlediska také viz SHIMODA, T. *Contemporary Japanese Politics: Institutional Changes and Power Shifts*. New York: Columbia University Press, 2013, str. 190-195. ISBN 978-0-231-15853-4.

⁵⁶⁹ KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022, str. 218. ISBN 978-80-905173-6-3.

vzniknout kuli něčemu tak abstraktnímu a banálnímu, jako je obrana demokracie, a spíše se čínský názor přiklání k tomu, že USA touto intervencí sledují konkrétní materiální cíle, mezi něž nejčastěji patří zájem o ropu. Z čínské logiky dle Yergina ve věci Jihočínského moře a Malackého průlivu vyplývá, že pokud byla Amerika v otázce ropy natolik znepokojená, až zaútočila na Irák, tak Čína se podobného scénáře musí také obávat. Argument obrany demokracie je prý aplikovatelný de facto kdekoliv, kde je ropa. Yergin dále uvádí, že pro Čínu se tak kontrola nad Jihočínským mořem, tamními zdroji a klíčovými přepravními trasami stala prioritou, ale zároveň i dilema. Vyšší kontrola znamená vyšší riziko použití importní závislosti vůči Číně, zatímco nižší kontrola znamená těžké ekonomické, surovinové i mocenské ztráty. Obzvláště se pak čínští stratégové obávají scénáře, v němž dojde k ohrožení nezávislosti Taiwanu, načež Čína odpoví silou a USA její silovou politiku budou pro zachování své tváře vůči ostatním spojencům v regionu nuceni kvitovat (což se de facto již začíná dít). Vedle otevřené války těchto velmocí se zde ale pro USA nabízí alternativa zablokování tranzitu ropy směřujícího do čínské ekonomiky, jejíž přerušení by pro čínskou stabilitu mohlo mít větší následky, než vojenské ztráty. Skrze malacké loďní trasy se navíc začíná dodávat stále rostoucí množství LNG, což ještě zvýšilo závislost Číny, ale i Japonska a Jižní Koreji na tomto úseku. Yergin k tomu dodává, že paradoxně tak vznikl stav, kdy všechny tyto státy jsou závislé na Jihočínském moři a Malackém průplavu, ale zatím co pro Japonsko a Jižní Koreu je největším ohrožením přerušení jejich dodávek Čína, tak pro Čínu je toto ohrožení sice naprosto stejné, ale pramení z námořní moci Západu. Pro Čínu totiž hrozba přerušení dodávkových toků pramení z potenciálních aktivit USA v Malackém průlivu.⁵⁷⁰ V tomto bodě je příhodné okrajově zauvažovat nad tím, zda je vůbec případná konfrontace s Taiwanem či eskalace sporu o Spratlyho ostrovy v zájmu čínské mocenské politiky, nebo se v těchto případech jen Čína snaží rozvíjet ostentativně agresivní deterrent.⁵⁷¹ Degradace životního prostředí, drobné ztráty na životech a náklady na vojenská cvičení či agresivní patrolování nemusí tedy být ničím jiným, než jen inscenací chatrné moci geopoliticky nestabilní země, jejíž hlavní obranou je navození iluzorního stavu světové velmoci, jejíž velmocenský apetit odpovídá bezmezně síle a impulzivní, leč strategické povaze čínského národa.⁵⁷² K rozvedení této myšlenky napomáhá výše aplikovaný soubor teorií, neboť bylo

⁵⁷⁰ YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020, str. 157. ISBN 978-0-241-47234-7.

⁵⁷¹ V abstraktních úvahách můžeme o krizi v Taiwanském průlivu dokonce uvažovat jako o čínské reformulaci jejího Malackého dilematu, kdy se Čína hrozbu blokáce této pro ni klíčové úžiny pokouší zrcadlit u Taiwanu.

⁵⁷² *Jeden svět, jedna cesta, jedna země, jedna Čína, ...* Zářným příkladem této propagandistické proklamace je kupříkladu politika jedné Číny, nebo nejnovější One Belt and One Road Initiative, viz <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>.

zjištěno, že země v úpadku se často rozhodnou k projekci své moci, protože válka není jen pokračováním mezinárodní politiky jinými prostředky, ale je také brilantním nástrojem vnitřní politiky státu, který tímto krokem nabídne nové celospolečenské i mezinárodně relevantní téma. Výskyt ozbrojeného násilí, agresivity, hostily i nejrůznějších projevů oprese slabších států se koncentruje do Jihočínského moře a to bez ohledu na skutečné důvody aktérů.

Co se týká dalších teritoriálních sporů, tak bylo zjištěno, že zatímco u teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy či samotné Falklandské ostrovy je každý ztracený život pečlivě zaznamenán a každá loď či použitá vojenská technika započtena i každé bojiště zaznamenáno, tak u Jihočínského moře jsou násilnosti na tak běžné a každodenní úrovni, že vyjma jmen ostrovních útvarů a příležitostného názvu zúčastněného plavidla pořadajícího konfliktní plavbu či FONOP jsou tamní spory vysoce anonymní. Vyššího významu než lidské životy zde dosahují těžební a výzkumné platformy, o jejichž obtěžování ze strany příslušné pobřežní stráže se veřejnost z médií vždy dozvídá. Ve všech možných testovaných ohledech a intencích byl tedy výskyt agresivního chování potvrzen nejvíce v oblasti Spratlyho ostrovů. I tehdy, když současný světový vývoj poukazuje na prohlubující se konflikt v oblasti Arktidy a i když Argentina v současnosti opět vyjadřuje své územní nároky na Malvíny, tak je to právě Jihočínské moře a Spratlyho ostrovy, které jsou agresivními projevy násilí sužovány nejvíce. Otázku krize v Taiwanském průlivu, stejně jako otázku suverenity Taiwanu tato práce nedokáže efektivně zhodnotit, neboť to přesahuje stanovený výzkumný záměr. Autor se navíc domnívá, že by Spratlyho ostrovy zůstaly rizikovým územím i v případě invaze na Taiwan.

4.4 Procesy politizace, hledání sekuritizace a mapování militarizace probíhající na pozadí teritoriálních sporů

Následující komparace vychází ze sledování medializovaného obrazu konkrétních teritoriálních sporů s přihlédnutím k jazykově přístupným vládním strategiím, jakými byly například arktické strategie, bezpečnostní strategie Japonska či vyhlášené územní nároky. Ústředním zdrojem se zde stala světová i lokální média, jejichž reportáže a další zprostředkované informace jsou dostupné v anglickém jazyce. Dále bylo přihlíženo k obrazu vládní politiky vyhlášené přes klíčové vládní portály a stránky, kterých bylo již notně používáno v předešlé třetí kapitole této práce.⁵⁷³ Vyjma čínského nároku linie devíti

⁵⁷³ Kupříkladu Russian News Agency (<https://tass.com/>); Ministry of Foreign Affairs of Japan (<https://www.mofa.go.jp/index.html>), Gov.UK se zaměřením na novinky a dění kolem Falklandských ostrovů (<https://www.gov.uk/world/falkland-islands/news>, popřípadě <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-falkland-islanders-right-to-self-determination>); Falkland Islands Government

přerušovaných čar⁵⁷⁴ vetknutého do čínských proklamací nad skutečnou podobou vlastnických nároků nad Jihočínským mořem a také vyjma relativně nové argentinské vize územního sporu o Falklandské ostrovy (viz citace výše) se následující pasáž soustředila převážně na obraz a rétoriku příslušné vládní politiky. Při sledování vývoje v Jihočínském moři v roce 2023 byl však obraz tamní reality natolik extrémně složitý, že pro jazykové nedostatky autora byla níže předložená komparace nucena přistoupit i k započtení čínských představ o jejich imaginárním území, neboť Čína své nároky vyhlašuje i v anglickém jazyce.⁵⁷⁵ Prvotní záměr autora pracovat převážně s národními sekuritizačními procesy probíhajícími na pozadí domácí rétoriky obestřené kolem příslušných teritoriálních sporů bohužel značně utrpěla jazykovou nevybaveností autora a vzdáleností západní civilizace od kulturně diametrálně odlišných schémat Asie. Autor si je dnes již dobře vědom, že bez detailní znalosti národního socio-ekonomicko-politického prostředí a tamní politické kultury nelze předložit vědecky plausibilní studii mapující vývoj a rétoriky domácích sekuritizačních aktérů Číny, Ruska, Japonska ani Argentiny. Dostupné odborné texty⁵⁷⁶ trpí zastaralostí a tak byl autor nucen pracovat převážně se zprostředkovaným mediálním obrazem. Odborné, akademicky prověřené názory se do této komparace promítaly spíše jen velmi okrajově, neboť i když datová základna zpracovaná pro potřeby této práce používá velmi vysoký počet odborných článků a vědeckých studií, tak ale se vždy jedná jen o studie dostupné v anglickém jazyce. S ohledem na odhalování případné eskalace bylo potřeba sledovat co nejaktuálnější dění, který klasický proces tvorby knih a odborných článků nestíhá zaznamenávat. Co se pak týká smluvního základu mezinárodního práva, tak žádný ze studovaných teritoriálních sporů nemá doposud mezi účastníky uzavřenu mírovou smlouvu ani jinak územně-právně vyjasněné teritoriální vymezení týkající se sporných oblastí. Jasně sice existuje zdokumentována vládní pozice Číny k Jihočínskému moři, Japonska k Severním teritoriím a od roku 2015 i obnovená pozice vlády Velké Británie k právu ostrovního obyvatelstva Falklandských ostrovů na

(<https://www.falklands.gov.fk/>). Dále pak vyhlášená podoba antarktického smluvního rámce (viz <https://www.scar.org/policy/antarctic-treaty-system/>), kvazi-politika Arktické rady promítající se do zájmů Arctic-5 (<https://arctic-council.org/explore/work/policy-recommendations/>); South China Sea Issues od Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (<https://www.fmprc.gov.cn/nanhai/chn/snhwtlcwj/>).

⁵⁷⁴ Blíže k podobě po roce 2013 viz GAO, Z., JIA, B. B. *The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications*. New York: Cambridge University Press, 2017. *American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 1, 2017. e-ISSN 2161-7953. DOI: <https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.107.1.0098>

⁵⁷⁵ Viz vládní pozice Číny k South China Sea Issues dostupná na <https://www.fmprc.gov.cn/nanhai/chn/>.

⁵⁷⁶ Nečastěji se odborná veřejnost zamýšlí nad sekuritizací témat spojených s bezpečnostními hrozbami vyvstávajícími kolem fenoménu Jihočínského moře. Tradičními tématy jsou hrozby pro rybáře a národní rybolov, kupříkladu viz HONGZHOU, Z., BATEMAN, S. *Fishing Militia, the Securitization of Fishery and the South China Sea Dispute*. ISEAS: Yusof Ishak Institute, 2017. *Contemporary Southeast Asia*. Vol. 39, No. 2, 2017. e-ISSN 1793-284X. Dostupné na DOI: 10.1355/cs39-2b. Blíže k tématu sekuritizace také viz LYNCH, D. *China's securitization of the South China Sea dispute*. In: DITTMER, L., MAOCHUN, Y. ed. *Routledge Handbook of Chinese Security*. New York: Routledge, 2015. eBook ISBN: 978-1-315-71297-0.

sebeurčení ostrovanů, ale ostatní je neuznávají. Další účastníci sporů své pozice sice také opakovaně proklamují, ale k existující argumentační základně a mediálně ukotveným proklamacím národních elit neexistuje dostatečná základna odborných článků dostupných v anglickém jazyce. Zatímco k prohlášením M. Thatcherové existují výše zmiňované odborné podklady, tak kupříkladu k prohlášením ruského ministra zahraničních věcí Sergeje Lavrova ohledně tematiky Kurilských ostrovů se autor musel spolehnout na nejrůznější boční studijní platformy⁵⁷⁷ nebo i na mediální odraz Aljazeera, BBC, popřípadě samotné Russian News Agency. Všemi účastníky sporu multilaterálně uznaných a veřejně diskutovaných hodnot je v rámci studovaných teritoriálních sporů velmi málo. Ve skutečnosti je to jen Sanfranciská mírová smlouva a navazující smluvní rámec, který se na mezinárodní úrovni týkal třech studovaných teritoriálních sporů a který by uznaly všechny státy. Studium tohoto režimu je však opět jen zprostředkované a oproštěné od soudobých politických nálad ve společnosti.⁵⁷⁸

Dokonce ani prohraná válka nepřiměla některé účastníky dořešit vztahy se státy, v jejichž prospěch de facto sporná území po bitvách propadlo. V březnu 2023 došlo dokonce k obnově teritoriálního sporu nad Falklandskými ostrovy, když argentinská vláda zrušila dodržování původních ujednání z roku 2016, v nichž se s Velkou Británií dohodla na odstranění všech blokad těžby ropy ve vodách kolem Falklandských ostrovů a umožnila rozvoj komerčních letů mezi ostrovy a třetími destinacemi. Soudobá Argentina tyto dohody zavrhl a následující vývoj bude s nejvyšší pravděpodobností, tak jako tomu bylo již v minulosti, vyplněn sérií nacionalizovaných protestů, emocionálních proklamací nad ukradeným územím a britským imperialismem, medializací sporu a samozřejmě i vyhlášením oficiální vládní pozice, v níž teritorium „vždy“ patřilo jen a pouze Argentině. Můžeme předpokládat i pokusy předložit věc opakovaně před OSN. Argentiny ale jistě nebude chtít předstoupit před Mezinárodní soudní tribunál, neboť její původní porušení čl. 2, písm. 4. Charty OSN lze logicky považovat za směrodatnou indicii případného rozhodnutí soudu ve prospěch Velké Británie. Vyjma sporu o Kurilské ostrovy se tedy na konci druhé třetiny roku 2023 ostatní spory jasně projevují medializovanou proklamací teritoriálních nároků, ať již obnovených či trvajících. Účastníci uznávají veřejně ohlášený surovinový potenciál s možnou vazbou na energetickou či surovinovou bezpečnost domácího státu, jemuž případně těžba v příslušném zámořském či ostrovním regionu. Otázky týkající se teritoriálních sporů nad

⁵⁷⁷ Např. viz <https://warsawinstitute.org/lavrov-shoigu-visit-japan-fail-make-breakthrough-kuril-islands/>.

⁵⁷⁸ Např. viz HARA, K. ed. *The San Francisco System and Its Legacies*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-1-315-75901-2 (ebk). A dále také viz HARA, K. *50 Years from San Francisco: Re-examining the Peace Treaty and Japan's Territorial Problems* in HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415646789.

Falklandskými ostrovy, Kurilskými ostrovy i spornými oblastmi v Jihočínském moři navíc již dávno opustily prostou linii politizace a postupně se z politického popředí veřejných debat formulací bezpečnostních otázek dostávají do bezpečnostní agendy státu. Následující tabulka se tedy soustředí na porovnávání vyhraněnosti rétoriky i politiky spojené s daným teritoriálním sporem, popřípadě s kontrolou klíčových geograficky přidružených oblastí. V duchu použité teoretické linie Kodaňské školy následující tabulka mapuje pokusy o sekuritizaci bezpečnostních otázek vyplývajících z nedořešeného vlastnictví konkrétních oblastí, popřípadě z přítomnosti opozitních stran i z probíhající okupace nárokovaných území.

Pro úplnost byla do této tabulky zařazena i militarizace⁵⁷⁹ oblasti měřená jako dislokace vojenských kapacit, stavba vojenských základen či instalací, fyzická přítomnost vojenských námořních plavidel či jiné vojenské techniky a rozmístění vojenských posádek. I když se sice studium militarizace hodí spíše do komparace vyjádřené v tabulce č. 4, nebo ji popřípadě můžeme srovnávat i v rámci hodnot komparovaných v tabulce č. 6, tak militarizace byla autorem záměrně zařazena právě sem, tj. do sekce porovnávající výskyt politizace i pokusů o sekuritizaci, neboť bylo nutné nalézt nějaký adekvátně zjevný projev bezpečnostní politiky státu. Při práci na předcházející kapitole si totiž autor povšiml, že agresivnější účastníci sporu, jako je Rusko, Čína, Argentina či Velká Británie pravidelně podstupují souběžný proces politizace tématu a doprovodné plíživé militarizace předmětného území. Ať se již jedná o usurpaci Falklandských ostrovů, ze strany britského námořnictva, o údajné vyzbrojování argentinských polárních základen McMurdo, Esperanza a Marambi nebo o plíživou militarizaci Čínou okupovaných rekultivovaných ostrovů nacházejících se ve sporných oblastech Jihočínského moře, tak daný antagonický stát zde nikdy nezahálí. Jak britský tak i čínský přístup navíc používá zapojení místního obyvatelstva do lokálních bezpečnostních otázek.⁵⁸⁰ Tyto státy se ve zkoumaných teritoriálních sporech chovají, jako hegemon bez adekvátně mocného regionálního rivala a k diskuzi s ostatními účastníky nad možným

⁵⁷⁹ Identifikovat dovršené procesy sekuritizace bylo bez detailní znalosti vnitrostátního prostředí velmi obtížné, neboť bez znalosti jazyka a národní kultury se autor musel uchýlit ke studiu medializovaných pokusů o sekuritizaci, které jsou zjevné z mezinárodně dostupných projevů národní politiky, nebo byly ve výjimečných případech čitelné z projevů politických elit. Kodaňská škola nás ale učí, že každý proces dovršené sekuritizace má vedle přijetí tématu širší veřejnosti také navazující procesy, v nichž místní vlády a funkcionální aktéři implementují aktivity, které vybočují z tradičního rámce jejich běžně praktikované politiky. Přijetí a uznání bezpečnostní hrozby ze strany širší veřejnosti si totiž zpravidla vyžádá nestandardní způsoby řešení tohoto ohrožení. Takové nestandardní projevy bývají ve světových médiích dobře čitelné a vědecké platformy je vždy aktivně vyhledávají a píší o nich své kvazi-odborné studie. Militarizace je tradičně jedním z jasných projevů politického vývoje s bezpečnostní konotací, v níž aktivity směřují k řešení uznané bezpečnostní hrozby silou.

⁵⁸⁰ Příkladem lze uvést vznik a fungování čínských rybářských milic (viz www.andrewerickson.com/2016/05/from-frontier-to-frontline-tanmen-maritime-militias-leading-role-part-2/), ale i britské přístupy rozvoje lokální domobrany zámořských území jako například dobrovolnické struktury Falklandských ozbrojených sil (viz <https://www.falklands.gov.fk/defenceforce/>) spolupracujících s armádou.

řešením teritoriálního sporu přistoupí až poté, co jsou sami již dávno schopni promítat svou ozbrojenou moc do sporného zámořského území. Rusko pro změnu zase diskutuje a souběžně s tím bezohledně militarizuje pohraničí a pro zastrašování provádí pravidelná vojenská cvičení.

Tabulka č. 5: Proklamace hrozeb a komparace šířené rétoriky

Sporné oblasti příslušného územního sporu a relevantní přilehlé regiony					
Srovnávané hodnoty pozorované ve všech zkoumaných oblastech	Kurilské ostrovy	Severní ledový oceán	Paracelské ostrovy	Spratlyho ostrovy	Falklandské ostrovy Drakeův průliv antarktický makroregion Jižní ledový oceán
Aktivity mimo regionálních mocností promítající se do místních záležitostí	Rusko se vždy obávalo, že zpřístupněním Kurilské oblasti Japonsku se přiblíží i americký vliv, neboť by se tím zvýšil operační rozsah u volné plavby Sedmé námořní flotily US Navy s HQ v městě Yokosuka v prefektuře Kanagawa. Ve světle ochlazení vztahů a průběžně rostoucí militarizace Kuril se pak Japonsko obává zneužití své energetické závislosti na Rusku. Řešení se schovalo pod záminku boje proti změně klimatu, když na summitu G7 2023 jednaly země o zvýšení importů LNG jako o snaze snížit dopady na životní prostředí NATO uvažuje o zřízení stálé kanceláře na	Projekt polární hedvábné stesky ze strany Číny sice nepočítá s militarizací čínské přítomnosti v regionu, ale s příklonem ruské geopolitiky k Číně je vhodné uvažovat také v rozměru či plavidla a těžební platformy Rusko do svých arktických vod raději pustí. Zdali to budou projekty západních TNK, nebo spíše čínské společnosti a čínské investice, které si s ohledem na blízkost svého amerického rivala mohou vyžádat i jistý stupeň ochrany svých zájmů. Společně s Francií, Polskem, Německem, Itálií, Nizozemskem, Španělskem, VB, Japonskem, Jižní Koreou, Indií a Singapurem má Čína v Arktické radě pozorovatelský status a již 2018 se unilaterálně deklarovala jako "near-Arctic state"	Vyjma USA a Velké Británie se také i EU vyjadřuje k hrozbám i ke svým zájmům v regionu. Postupně se ale pozornost Západu přesouvá k otázce suverenity Taiwanu, neboť otevřená válka mezi Taiwanem a Čínou by do vytíženého regionu přinesla kolaps dopravy (obzvláště v Taiwanském průlivu), růst agresivity ostatních aktérů a postihla by celou světovou ekonomiku i mezinárodní obchod V dubnu a srpnu 2023 Čína pořádala rozsáhlé vojenské cvičení v Taiwanském průlivu, které zbytek světa hodnotil jako nácvik invaze na Taiwan. V mezičase rostla obava z možné konfrontace Číny s USA, neboť Bidenova administrativa otevřeně hovořila o pomoci vůči případné agresii. Vedle ekonomických dopadů se svět začal zajímat také o možnou jadernou konfrontaci. Dále se mezi 11. až 28. 5. 2023 konalo každoroční vojenské cvičení Balikatan 38 mezi Filipínami a USA, kde tyto země nasadily své největší vlajkové lodě a v provinciích Batanes (tj. cca 161 km od Taiwanu), Luzon, Zambales a Palawan byly k vidění raketové systémy a prapory pěchoty i těžké ozbrojené techniky nacvičující obranu před vnější hrozbou Japonský premiér Kishida a vietnamský Minh Chinh se 21. 5. 2023 dohodli, že budou spolupracovat při řešení územních nároků Číny v okolních vodách Vietnamu a budou spolupracovat s cílem zajistit mír i stabilitu v		Napříč přístavy MERCOSUS Argentina, souběžně se zákazem kotvení pro lodě plující pod falklandskou vlajkou, deklarovala britskou přítomnost na Falklandských ostrovech i v dalších antarktických teritoriích, za projev britského imperialismu Nárok Argentiny na Malvíny již v únoru 2022 podpořila Čína, která ve vodách Jižního Tichého oceánu provádí velkokapacitní výlov ryb a v okrajových vodách Jižního ledového oceánu rozvíjí lov krilu V Jižní Americe a na Portoriku Čína vybudovala přístav pro svou flotilu rybářských lodí V návaznosti na obnovený

	území Japonska, což by vztahy s Ruskem ještě dále ochladilo	do jehož existence se změny v Arktidě promítají a tak má právo hájit zde své zájmy	regionu. Japonsko se zavázalo poskytnout oficiální rozvojovou pomoc na financování vietnamské infrastruktury a v roce 2023 pořádalo sérii námořních cvičení v Jihočínském moři, 2x ve vodách u Singapuru a 1x dokonce v samotném v Malackém průlivu	teritoriální nárok Argentiny, kdy 2. března 2023 argentinský ministr zahraničí oslovil přímo britského ministra zahraničí, došlo k rapidnímu vývoji, načež Argentina vyzvala k otevření jednání. Posléze z Falklandských ostrovů byli vysláni dva vyslanci do výboru OSN C-24, aby zde orodovali za své právo na sebeurčení. Argentina opět vznesla své nároky před OSN 20. 6. 2023 a den poté čínský delegát u OSN vyhlásil, že Čína podporuje argentinský nárok. Následně vyzval strany, aby začaly o suverenitě Malvín jednat a varoval, aby Západ ukončil své koloniální praktiky	
	Státy G7 se na summitu 2023 zavázaly zmírnit změnu klimatu. Zároveň odsoudily ruskou válku proti Ukrajině a přeložily výzvu ke zvýšení investic do plynu i jeho globálního transportu. G7 (Kanada, Francie, Německo, Itálie, Japonsko, VB, USA a také EU) uvedly, že vyšší dodávky plynu a větší investice do LNG produkují méně oxidu uhličitého než uhlí či ropa a zároveň mohou pomoci s výpadky dodávek, které vznikají v důsledku rusko-ukrajinské války. Snižování závislosti na Rusku mu navíc odebírá disponibilní příjmy na vedení války		Promítání vlivu Západu je tradiční součástí místních regionálních vztahů. Západní mocnosti daly mezinárodní veřejnosti jasně najevo, že stabilita regionu a otevřenost tranzitu místními transportními koridory je pro světovou ekonomiku natolik klíčovým tématem, že nedořešené území spory a ignorace UNCLOS odborná i světová veřejnost přijala za typický zdroj tamních hrozeb s globálními dopady. Místními vodami proplouvají bojová plavidla nejen US Navy, ale i z Francie, VB, Japonska, Kanady a nově i Austrálie		
	V dubnu 2023 Rusko a Čína podepsali memorandum o rozsáhlé spolupráci při prosazování mořského práva. Navíc byla Ruskem pozvána čínská pobřežní stráž do arktických vod, aby zde sledovala plánované cvičení námořní bezpečnosti Arctic Patrol 2023. Rusko v mzn. vztazích nyní potřebuje spojence na všech frontách své geopolitiky, což vysvětluje navazující spolupráci i aktivnější roli čínských plavidel, jejichž přítomnost v ruských vodách je zaštiťována ruskou stranou. Úkolem pobřežní stráže je ochrana suverénních práv státu na moři, jako jsou rybolovné nároky, monitoring cest a přístup k ropě či plynu. Pokud však Rusko uvažuje o tom, že na oplátku za spolupráci umožní Číně těžbu svých zdrojů, tak i když Čína nevládní žádná teritoriální práva v Arktidě, tak si zde si pak bude své zájmy zajisté chránit silou		V návaznosti na vývoj taiwanské krize z první poloviny roku 2023 se státy jako Filipíny a Vietnam, do svých aktivit prosazování námořního i mořského práva svými pobřežními strážemi, rozhodly zařadit také mimoregionální element. Vedle tradiční přítomnosti US Navy se přidala i americká pobřežní stráž a japonská pobřežní stráž i Austrálie, včetně příležitostných cvičení Japan Maritime Self Defence Forces. Další vlna spolupráce bude mířit na koordinaci patrol s Vietnamem . Všechny státy staví nové lodě. Také Indonésie v srpnu 2023 začala s výstavbou dvou nových fregat		
Domácí politizace a interpretace povahy sporu ve svůj prospěch	Diplomatické půtky mezi zeměmi a následná politizace událostí se objevují pravidelně v průběhu celého 21. století, kdy Rusko průběžně vysílalo četné diplomatické mise na sporné ostrovy, kde pak v návaznosti na návštěvy jeho	V praxi mají státy na své domácí politické úrovni podporovat mnohostrannou spolupráci na poli regionálních platforem, jako je např. Arktická rada, která byla v roce 1996 zřízena jako mezivládní fórum pro řešení problémů souvisejících s arktickým regionem. Domácí	Je obtížné diferencovat mezi politizací, nacionalizovanou propagandou nebo jen snahou začlenit veřejný názor jako podpůrný argument svých mzn. nároků. Čína má lepší pozici a tak Vietnam hledá oporu svých nároků	2004 vznikla platforma tzv. čínsko-filipínská dohoda o kooperaci, do níž se 2005 přidal i Vietnam. Následně jejich ropný průmysl 2005 podepsal spojenou dohodu (Agreement for Joint Marine Seismic Undertaking on Certain Areas in the South China	V rámci kampaně „Las Malvinas son argentinas“ (Malvíny jsou Argentiny) se na argentinských školách opět vyučuje o britské usurpaci ⁵⁸¹ 2015 Argentina vydala bankovky s grafikou Malvín a o invazi z roku 1982 se v argentinských

⁵⁸¹ Na základě šetření na sociálních sítích byl získán odkaz na propagační video v rámci projektu #MalvinasNosUne. Viz <https://www.facebook.com/watch/?v=1181249089373643>.

	hodností Rusové ostentativně prováděli pozvolnou a často cíleně krátkodobou, ale koncentrovanou integraci ostrovů do svých ruských ostrovních území Japonská vláda již dávno posunula témata týkající se Kurilských ostrovů z běžné agendy do politické roviny, neboť snaha získat Severní teritoria a vyřešit vleklý teritoriální spor je tradičním politickým tématem již od dob Abe Shinza i dřívější vlády Ve světle mnoha vojenských cvičení a v návaznosti na militarizaci ostrovů se ruská přítomnost na ostrovech stala bezpečnostním tématem, takže lze očekávat, že teritoriální spor o Kurilské ostrovy dá vzniknout sérii témat, o jejichž politizaci či dokonce sekuritizaci se národní elity Japonska zasadí. Bude záležet již jen na změně bezpečnostní perspektivy státu z takových témat vytěžit domácí politický kapitál. Diskuzi ale zatím vévodí téma Severní Korey a Taiwanu	politizaci témat, ale i případným konfliktů, včetně ohýbání faktů ve svůj prospěch, by měla otevřená vzájemná diskuze čl. států zamezit. V květnu 2023 převzalo po Rusku předsednictví Norsko, přičemž před tím se západní státy jednání Arktické rady pod ruským vedením nechtěly účastnit Arktické strategie dílčích států jsou navíc veřejně dostupným dokumentem, jehož naplnění má domácí politika států sledovat. Až do nedávna politizace témat spojených se Severním ledovým oceánem nabývala podoby jalových environmentálních prohlášení, které reflektovaly tamní klimatickou změnu nebo výrazné aktivity jiných států, například když prezident Trump odstoupil od Pařížské klimatické dohody, nebo když se jeho administrativa rozhodla zpřístupnit polární přírodní rezervaci pro těžbu ropy Ve světle války na Ukrajině se však celá oblast stala bezpečnostním tématem, jehož budoucí politizace půjde ruku v ruce s postupující militarizací a výskytem místních konfliktů o EEZ	nejen u svého domácího obyvatelstva, ale také v zahraničí. Čína odmítá o cizích právech jednat a pro obyvatelstvo žijící na rekul-tivovaných ostrovech se cizí územní nároky staly ohrožením jejich domovů kolem kterých, již řadu let pravidelně proplouvají cizí vojenská plavidla. Vietnam zbrojí	Sea) a politické elity zemí začaly vzájemně vztahy oslavovat jako úspěch. V roce 2012 se ale vyostřil spor o Scarborough shoal, když zde filipínská pobřežní stráž zabavila 8 čínských rybářských lodí. Následovala eskalace diplomatické konfrontace a silná politizace tématu čínské přítomnosti na Spratlyho ostrovech	médiích začalo otevřeně hovořit jako o hrdinské obraně svého území VB má celé série 50p mincí s touto tematikou a téma příležitostně své veřejnosti připomíná Ke 40ti letému výročí války Královská britská legie pozvala 14. 6. 2022 veterány, civilisty i pozůstalé rodiny padlých, aby se zúčastnili pietní akce v novém National Memorial Arboretum ve Staffordshire jihovýchodně pod Stoke-on-Trend směrem nad městem Birmingham Premiér UK Rishi Sunak otevřeně varoval Argentinu prohlášením „Ruce pryč od Falkland!!!“ Dne 2. 3. 2023. argentinský ministr zahraničí Santiago Cafiero navrhl ministru zahraničí Spojeného království Jamesi Cleverlymu aby Velká Británie obnovila bilaterální agendu pro jižní Atlantik, což britská strana odmítá a tak Argentina začala téma na domácí půdě i pře OSN a výborem C24 silně politizovat
Projev doprovodné	Vojenské ubikace a ruský	Po roce 2015 počíná nová éra	Dne 21. července 2013 za slavnostního	Ze strany Číny budování ozbrojených	Od ledna 2023 Falklandské ostrovy patroluje

militarizace prováděné v duchu národních zájmů	armádní prapor vybavený protilodními střelami (Bal ASM a Bastion ASM) na Kunashir a Iturup. Malá základna s protilodními střelami Bastion ASM je na ostrově Matua, včetně mobilních raketových nosičů Přístávací dráha se základnou je na ostrově Paramushir Rotace vojenské přítomnosti ve městech: Kurilsk Yuzhno-Kurilsk Severo-Kurilsk V prosinci 2022 navíc Rusko na ostrovy umístilo mobilní pobřežní raketové systémy schopné vyvažovat přítomnost cizí námořní síly a v dubnu 2023 kolem ostrovů proběhlo ruské vojenské cvičení a byla aktivována ruská flotila	norské explorační kolem Svalbardů, s čímž Rusko nesouhlasí, neboť uznává jejich teritoriální vody ale nikoliv jejich EEZ a tak Rusko přistoupilo k militarizaci a 2017 otevřelo novou leteckou základnu na souostroví Země Františka Josefa. Severo-východní Asii je však blíže pobřežní základna u Tiksi v Moři Laptěvů, která je na rozdíl od bezútesného města v relativně dobrém stavu a jak ukazují satelitní záběry mezi lety 2021 a 2022, dokonce roste počtem tamní zástavby i budov V regionu roste přítomnost sil NATO a obě strany navyšují operační počty ponorek a letounů 22. 2. 2023 Kanadská armáda oznámila, že má důkazy o čínské špionáži v Arktidě	ceremoniálu došlo k založení ozbrojené námořní milice v Sansha City na Woody Island, kde se dnes nachází vyzbrojená námořní základna i místní milice. Hainan má také rybářské milice	rybářských milic podobných formátu Tanmeské milice, která na svých výpravách zasahuje až ke Scarborough shoal je běžné Ostatní státy volí cestu ozbrojené eskorty svých rybářů a zapojení plavidel pobřežní stráže a spojenců	plavidlo HMS Medway (před tím to byl HMS Forth). Dále zde sídlí pěší rota Roulement z 1. praporu skotské gardy britské armády; je zde také umístěn Sky Sabre Battery systém protivzdušné obrany; síly Royal Air Force vybavené letadly Typhoon 1435 a A400M Atlas transporty Vedle dalších rotujících sil britské armády na ostrovech sídlí i stálá dobrovolnická jednotka Falkland Islands Defence Force a s rostoucím přílivem PZI a těžařských společností se zvažuje do obrany instalaci TNK začlenit i mandát soukromých bezpečnostních firem ze zámoří
Prezentace událostí, které se mohou stát zdrojem témat označených jako hrozby	Zatímco se Západ po ruské invazi na Ukrajinu začíná zajímat o ruskou militarizaci Arktidy a o budování vojenských základen za polárním kruhem, tak Japonsko začíná vnímat ruskou	Vzhledem k tomu, že Čína a Rusko podepsali v dubnu roku 2023 memorandum pro lepší pozici při vymáhání mořského a námořního práva, obzvláště díky spolupráce pobřežních stráží, tak militarizace v Arktidě s největší	Čínská výlučná ekonomická zóna a kontinentální šelfy jsou zasazeny do ústředních hospodářských zájmů země i do její národní suverenity. Čínská veřejnost v konstruované vlastnické nároky na Jihočínské moře uvěřila a okupované území považuje za území Číny, což samozřejmě vytváří obavy u opozitních recipientů čínské oprese Vznik ozbrojených rybářských milic ze strany Číny, ale i užívání ozbrojeného doprovodu či námořní	Argentina 2023 obnovila své nároky na Malvíny a vláda Velké Británie prohlásila, že hodlá dostát svým závazkům z roku 1982 a garancím bezpečnosti z října 2011 a zároveň také podpořit	

⁵⁸² Blíže k tématu viz <https://nationalinterest.org/feature/tanmen-militia-china%E2%80%99s-maritime-rights-protection-vanguard-12816> a dále také viz HONGZHOU, Z., BATEMAN, S. *Fishing Militia, the Securitization of Fishery and the South China Sea Dispute*. ISEAS - Yusof Ishak Institute, 2017. Contemporary Southeast Asia. Vol. 39, No. 2, 2017. Str. 290-292. e-ISSN 1793-284X. Dále o aktivitách této konkrétní milice viz <https://www.andrewerickson.com/2016/04/model-maritime-militia-tanmens-leading-role-in-the-april-2012-scarborough-shoal-incident/> a také viz <https://cimsec.org/frontier-frontline-tanmen-maritime-militias-leading-role-pt-2/>.

	přítomnost na ostrovech jako zdroj možného ohrožení. Pozvolna tedy ruské vlastnictví ostrovů přestává být nástrojem vyvažování moci Japonska i brzdou jeho moderního ekonomického růstu a z ruské okupace se stává potenciální zdroj deterrentu a dislokace cizích kapacit těsně u břehů Japonska Od roku 2019 a opět 6. 6. 2023 ruské a čínské stíhačky i bombardéry opakovaně překročily vzdušný prostor nad Japonským a Východočínským mořem, v duchu kooperace nácviku armád	pravděpodobnosti zesílí. Spolupráce mezi Čínou a Ruskem, obzvláště v případě vpuštění čínských lodí do ruských polárních teritoriálních vod, bude Západem považováno za možnou hrozbu, kterou stávající arktické strategie západních států nereflektují. Při prosazování svých arktických strategií se tedy státy budou muset naučit pracovat i s čínskou asertivitou Nabízí se zde otázka rozvoje ruské a čínské armády v Arktidě, stejně tak, jako jejich letecké a námořní síly již spolupracují v Japonském a Východočínském moři od roku 2019	síly ze strany Filipín, Vietnamu a Malajsie vytváří příležitost pro vznik ostrých střetů. U rybářů roste pocit strachu, přičemž Čína a její asertivní mezinárodní politika se pro Japonsko stala již plně sekuritizovanou hrozbou Mezi dubnem a červnem 2023 dochází k vyostření sporu mezi Čínou a Taiwanem, kdy 12. 5. Čína dokonce označila taiwansko-americké fórum obranného průmyslu za zbytečný důvod k růstu vojenského napětí v regionu. Taiwan i jeho spojenci napjatě sledují redistribuci čínské moci a manévry v Taiwanském průlivu Mezi 2. a 4. červnem 2023 probíhal mezinárodní asijský obranný summit Shangri-La Dialogue, během kterého byly zúčastnění ministři obrany konfrontováni s geopolitickým pnutím a rostoucí hrozbou války. Čína zde navíc všechny účastníky varovala před jejich podporou nezávislosti Taiwanu, což lze považovat, buď za hrozbu, nebo za snahu odradit jeho spojence a snížit počet účastníků v plánované invazi na Taiwan, jejíž uskutečnění lze s blížící se volbou taiwanského vedení předpokládat	výsledky místního referenda z roku 2013 a to prý až do té doby, dokud místní ostrované budou chtít zůstat Brity, což opět znovu obyvatelé veřejně potvrdili 14. června 2023 na den 41. výročí osvobození od okupace. BBC začala uvádět rozhovory s veterány války o Falklandy a připomněla závazek obrany ostrovů a to, že již 2015 byla Argentina opět definována jako možná hrozba⁵⁸³ jejich suverenity V červnu 2023 falklandská vláda jednala o revizi své ústavy a upozorňuje na vůli ostrovanů
Chápání otázek spadajících do problematiky životního prostředí jako možné bezpečnostní hrozby	V roce 2006 proběhlo zemětřesení, s jehož následky japonská strana pomáhala. Zemětřesení a aktivní sopečná činnost jsou běžnou součástí ekonomického i společenského vývoje na ostrovech. Dle Earthquake-tracker jen za rok 2023 do konce července tohoto roku ostrovy prošlo 147 zemětřesení různé síly, jako např. silné otřesy dne 7. 2. 2023 Na ostrovech se totiž nachází 160 povrchových	Rusko, Kanada i Norsko se pod záminkou environmentální ochrany snaží brzdit rozvoj konkurenční zdrojové základny S růstem základny čl. států NATO zůstane Rusko zemí bez spojenců a ztráta ruské kontroly nad regionem se stala objektivní hrozbou, která se promítne i do jeho schopnosti ovládat extrakci místních přírodních zdrojů Tento stav se Rusko pokouší mitigovat v memorandum o porozumění mezi Čínou a Ruskem,	Pro Filipíny, Malajsi a Brunej představuje neřízený výlov, degradace mořského životního prostředí i samotné bagrování a umělá výstavba skutečnou hrozbou pro jejich národní potravinovou bezpečnost i způsob života národa Degradaci mořského životního prostředí jako bezpečnostní otázku uznala i světová odborná veřejnost, neboť v březnu 2023 došlo na půdě OSN k finalizaci podoby první mezinárodní smlouvy na ochranu volného moře a mořské biodiverzity Významným zdrojem nebezpečí je vyhánění plavidel za účelem ochrany místních přírodních zdrojů, např. když se 22. 2. 2022 vietnamská loď Benhai 08629 cca 25 námořních mil od Triton Island na Paracelských ostrovech střetla s Čínskou pobřežní stráží, načež obě lodě započaly manévrování, křižování plavby a vytlačování. Podobné incidenty obzvláště vůči Filipínským a Malajským plavidlům jsou u Spratlyho ostrovů	Ochrana přírodních habitatů, životního prostředí a biologických mořských organismů nabyla podoby Antarktického smluvního rámce Nově se rodí otázka o trvale udržitelném lovu krilu a olidní Již dlouhodobě zde pobíhá letecký monitoring, který má zajistit eliminaci nelegálního rybolovu v chráněných zónách V květnu 2023

⁵⁸³ Viz <https://time.com/3756057/britain-argentina-falklands-threat/>.

	sopek a 89 podmořských sopek ve vodách kolem ostrovů. Vulkanický pás je navíc stále aktivní, což opět prokázala erupce sopek Chikurachki a Alaid v říjnu 2022. Již šest sopek je tedy na Kurilských ostrovech v roce 2023 plně aktivních	jehož jedním z cílů je posílit spolupráci při vymáhání námořního práva. Dokument deklaruje spolupráci v boji proti terorismu, pašování zbraní a drog, boji proti nelegální migraci a předcházení nezákonnému rybolovu v mořích, jakož i spolupráci při ochraně biologických zdrojů a při provádění záchranných operací na moři. Ochranou životního prostředí, biotopů a přírodních zdrojů však tyto státy mohou zakrýt skutečnou agendu mířící na zamezení cizího přístupu ke všem tamním zdrojům a cestám Na mzn. úrovni je diskutováno riziko úniku ropy z těžby a dopravy, neboť extrémní podmínky, včetně ledových vln a vzdálenosti záchranných kapacit činí případné úniky neřešitelným ohrožením místního životního prostředí. Pokud se navíc ropa dostane do arktického ledu, tak je extrémně obtížné takové následky odstranit a v ekosystému se negativní dopady úniku mohou promítat až do zdálené budoucnosti	zcela běžnou rutinou, kde Čínská pobřežní stráž obtěžuje cizí lodě téměř na každodenní úrovni. V Tonkinském zálivu se tyto incidenty odehrávají blíže EEZ Vietnamu, neboť Čína má tamní kontrolu i monitoring Paracelských ostrovů na vyšší úrovni, než je tomu u Spratlyho ostrovů. Významným rozdílem je také blízkost provinčních rybářských milic sídlících na ostrově Hainan, které si své přírodní zdroje hlídají a zároveň slouží jako doprovodný monitoring i podpůrná platforma pro mořský výzkum a také jako pomocná ruka pro PLAN i ostrovní úřady a pro monitoring a údržbu instalací Mlžná sezóna 2023 na začátku léta začala vykazovat jeden z největších mlžných oparů v historii. Odborníci to přisuzují fenoménu rychlejšímu ohřívání oceánů, obzvláště v mělkých vodách kolem ostrovních útvarů, který se neblaze kombinuje s extrémním nárůstem smogu, vyšším teplotám a jevem známým jako El Niño. Singapur, Filipíny a Malajsie v červnu 2023 ohlásily nejsilnější oparovou kalamitu za posledních 5 let. Odhaduje se, že při poslední krizi v roce 2015 zemřelo v následku této kalamity až 100 000 lidí. 30. 8. vývoj v regionu ustrnul kuli blížícímu se super tajfunu Saola	probíhala operace Coldstare, letecká hlídka na podporu a pro monitoring rybolovu u Jižní Georgie. Oblast, kterou letecká patrola pokrývá je totiž zónou chráněného mořského rybolovu, neboť je velmi bohatá na mořský život, a proto je často ohrožena nezákonným, nehlášeným a neregulovaným rybolovem. Takový rybolov byl označen za příčinu možné ekologické a ekonomické katastrofy, které se britské letecké síly misemi, jako je Coldstare pokouší předcházet
Formulace bezpečnostních otázek spadajících do energetické, či zdrojové a surovinové bezpečnosti	V roce 1998 byla po incidentech, při kterých ruské úřady zabavily japonské rybářské lodě, podepsána vzájemná dohoda zamezující takovému chování. Ruské lodě dokonce pravidelně střílely na japonské rybáře a došlo i k úmrtí ve sporných vodách Pro rybolov z Hokkaidó je oblast kurilské podmořské pánve bohatým lovištěm, neboť kolem Sachalinu rybolov překrývá	Vietnam považuje těžbu v Tonkinském zálivu za nelegální, stejně tak jako Čína považuje těžbu všech států uvnitř linie devíti přerušovaných čar jako nelegální těžbu jejich přírodních zdrojů. V Tonkinském zálivu sice již existují otevřená ložiska ropy, ale přímo v oblasti Paracelských	Kapacity rafinérií nestačí pokrýt poprávku Filipín a Bruneje a proto tyto státy odebírají ropu z Malajsie i celého světa. Obdobný stav panuje u všech států nárokujících si Spratlyho ostrovy, neboť dle IEA všechny tyto státy ropu dovážejí ze světových trhů, což je stav, který by setrval také v případě otevření místních ložisek. Přesto však jejich vlády o údajných zdrojích hovoří jako o otázce jejich státní energetické bezpečnosti. Státy mají totiž tendenci	Již roku 2010 Journal of Energy Security definoval ostrovy jako epicentrum budoucích válek o zdroje (viz www.ensec.org). Správu ostrovů dlouhodobě sužuje závislost na importu paliv pro potřeby ostrovů. S ohledem na dodávkovou stabilitu a nízký počet obyvatel dokonce vláda trvale neudrůže některé energeticky náročné služby, jako kupříkladu lékařské

	těžba a na severu Ochotského moře je již jen EEZ Ruska. V lednu 2023 Japonsko požádalo, aby Rusko obnovilo jednání o dohodě o rybolovu, kterou Rusko v červnu 2022 vypovědělo. Japonci se obávají návratu původní situace či obdobné eskalace jako v srpnu 2006 Dne 30. 8. 2023 ale japonský premiér Fumio Kishida otevřeně slíbil, že Japonsko bude i nadále podporovat Ukrajinu v boji proti Rusku, čímž zavdal Rusku k dalšímu argumentu, proč s Japonci nemusí o ničem jednat		ostrovů se výskyt ropy a NG ale jen předpokládá, přičemž nejbližší ložisko bude plynové pole Blue Whale, které je firmou ExxonMobil prezentováno jako zdroj čisté a bezpečné energie pro Vietnam. NG bude na břeh dopravován potrubím, které ho bude přivádět přímo do nových NG elektráren, které má země také vybudovat. Toto je jen jeden z mnoha případů, kdy je plánované naleziště automaticky prezentováno jako otázka národní surovinové a ekonomické bezpečnosti	jakékoliv zdroje, ať již surové, potenciální či plánované, považovat za otázku své surovinové bezpečnosti, neboť to tak lépe chápe prostá veřejnost. V některých případech však dochází k vývoji, který se nakonec začne promítat do bezpečnosti státu, jako například, když se v lednu 2023 čínský vůdce a prezident Filipín dohodli na obnovení rozhovorů o těžbě ropy, ale již v únoru se po incidentu s laserovým paprskem strany opět rozhádaly, načež USA ujistila Filipíny o své pomoci v případě ozbrojeného střetu Všichni účastníci sporu hodnotí Čínu jako hrozbu pro lokální surovinovou extrakci, zároveň se takto ale hodnotí i mezi sebou navzájem	specialisty. Ti na ostrovy pořádají vládou plánované výpravy Argentina nesouhlasí s cizí těžbou ve své údajné EEZ a roku 2009 požádala o rozšíření svého kontinentálního šelfu, k čemuž nakonec 2016 došlo, když Komise pro hranice kontinentálního šelfu uznala jeho expanzi, což si však Argentina začala vykládat tím, že Falklandy leží uvnitř EEZ a všechny zdroje kolem jsou tedy Argentiny a VB je těžší i zkoumá nezákonně Argentina zatím není v ohrožení svých dodávek energií a tak cizí těžbu neprezentuje jako ohrožení svého státu, ale jako pozůstatek britského kolonialismu
Snaha o sekuritizaci hrozeb pro domácí prostředí a identifikace doprovodných aktivit poukazujících na dovršený či probíhající stav procesu sekuritizace příslušného tématu	Původně chtělo Rusko použít japonské investice a technologickou převahu k rozvoji oblastí, ale později cca 2016 zařadilo oblast do své tichomořské námořní strategie a do národní bezpečnostní doktríny jako strategický bod, jehož militarizaci a kontrolou, si Rusko může	Ruská bezpečnostní doktrína z roku 2016 uvádí, že pro ruské námořnictvo jsou Kurilské ostrovy, spolu s Krymem a Černým mořem potenciální válečnou zónu. Další takovým místem, mají být také Špicberky 2017 Rusko otevřelo provoz letecké základny Trilistnik, jejíž	Uznáním Malackého dilema a prezentací surovinové závislosti jako zdroje ohrožení, které může Západ vůči Číně zneužít, bylo téma závislosti na dovozech ropy skrz jediný průliv sekuritizováno. Řešením je hledání	Japonsko začalo vnímat spory v Jihočínském moři jako ohrožení své ekonomiky a tak v listopadu 2015 veřejnost souhlasila s přímým darem vojenského materiálu jiné zemi, načež Filipíny obdržely plavidla pobřežní stráže i několik japonských pobřežních průzkumných letadel⁵⁸⁴	Obyvatelé ostrovů hodnotí své právo na sebeurčení jako ohrožené Argentinou a vojenskou přítomnost VB považují za vitální záruku své svobody Ministerstvo obrany a Velitelství společných sil 12. 12. 2012 společně publikovali

⁵⁸⁴ Blíže k tématu viz <https://www.reuters.com/article/cnews-us-philippines-japan-idCAKCN0T90DX20151120>.

	zajistit vyvažování rostoucí síly japonsko-americké spolupráce Celou sérií vojenských cvičení a simulací Rusko ukázalo, že téma invaze Japonska, doprovázeného jeho spojenci za účelem obsazení původních ostrovních území, považuje za možnou hrozbu pro svou ruskou mocenskou politiku	výstavbu začalo již 2014 (Trefoli air base) 2021 spojenci organizovali cvičení s tématem společné obrany arktických států V červnu 2023 Finsko vyhostilo ruské těžební odborníky a ekonomické diplomaty NATO v červnu 2023 ohlásilo svůj záměr umístit do Švédska arktickou posádku a to ještě před tím, než země ratifikuje vstup do NATO	nalezišť, co nejbliže čínskému pobřeží a to i za cenu afektování cizí EEZ Obdobně se Vietnam pokouší hlad Číny po energiích a její asertivní způsob explorační nových nalezišť vykreslit jako hrozbu pro svůj stát a svou národní bezpečnost	Na oplátku se však nový japonský export zbraní na Taiwan, do Filipín (od roku 2015) a Vietnamu (v roce 2021) stal hrozbou pro Čínu, která export odsoudila Filipínský prezident F. Marcos v květnu 2023 prohlásil, že situace již není pouhou obranou teritoria, ale své ekonomiky, načež definoval, že ekonomická bezpečnost státu je otázkou národní bezpečnosti země	<i>British forces overseas: Falkland Islands and Ascension Island Guidance</i>, kde se uvádí, že vojenské síly protivzdušné obrany, lodí a pěchoty, jsou umístěny na Falklandách, aby demonstrovaly pokračující závazek vlády k zajištění bezpečnosti území v jižním Atlantiku. Dále následoval výčet volnočasových aktivity pro dlouhodobý život vojenských rodin
Domácí propaganda, nacionalismus, územní historické a kulturní nároky či konstrukce vlastnických nároků	Již v roce 1997 byl vydán zákon o původním obyvatelstvu Japonska, který přiznal Aiunům kulturní důstojnost a zařadil tuto menšinu a celou jejich svébytnou ostrovní kulturu mezi národní poklady Japonska. Tento krok sice zakrývá to, že se původní Aiunové raději poddali pravoslavnému Rusku, aby se tím ochránily před nájezdy japonské strany, ale zase tím japonská strana reflektuje dlouhodobou vůli této menšiny, která se chce přidat pod Japonsko, raději než zůstat zaostalým, těžce militarizovaným ostrovním regionem Ruska. Autor se tento názor pokoušel	Vedle ruských nároků na uznání Lomonosova hřbetu jako expanze kontinentálního šelfu sibiřského Ruska se s polarizací vztahů mezi Ruskem a Norskem objevují tendence k vyššímu zpřístupnění ruské přítomnosti na Svalbardech. Norsko a tím i NATO se obávají, že další negativní dopad na podobu mzn. vztahů v regionu přinese další budování nových ruských poláních základěn, jako je kupříkladu Arctic Trefoil. Rusko mezitím oblast uznalo jako zdroj bohatství svého národa i své ekonomické bezpečnosti Ruská výsadková loď Ivan Gren vyplula v říjnu 2022 s agitačně-propagandistickou misí „Síla je v	Vnitrostátní politickou manipulaci tématu vlastnických nároků na Paracelské ostrovy Čína jen udržuje, neboť ji stačí svou získanou pozici hájit přítomností civilistů a explorační zdrojů prezentovat jako veřejný zájem země Historické a kulturní nároky zde sice Čína proklamuje, ale na stavu umělého osídlení dobytých ostrovů to nic nezmění Na druhou stranu Vietnam své nároky prezentuje jako právo na dávné teritorium a	Od 2015 mapy, glóby, pohlednice, trička, videohry, turistické letáky i brožury a stovky akademických prací dokonce i film <i>Abominable</i>, který Vietnam kuli tomu zakázal, označují linii devíti přerušovaných čar jako suverénní území Číny. Zatímco čínská propaganda se pro většinu národa již přetvořila z pocitu vlastnického práva nad imaginárním územím do propagandou utužované fyzické okupace ostrovů i lovišť, tak ostatní státy jako Malajsie nebo Brunej se na diplomatické úrovni stále ještě dovolávají čínských diplomatů a ve veřejné rétorice obviňují aktivitu Číny jako vážnou hrozbu pro svou národní suverenitu, např. v roce 2021 obvinila Malajsie Čínu z	Instagram #Malvinas NosUne, dále proklamace na Facebooku (viz https://www.facebook.com/profile.php?id=100077561544321) a proklamace i doprovodné webové portály (https://www.argentina.gob.ar/malvinas-nos-une) nasvědčují o pokračování propagandy z roku 2015, kdy v Argentině dokonce vzniklo pompézní muzeum oslavující argentinský nárok na ostrovy a jejich kulturní hodnotu pro zem 2022 vláda iniciovala mediální kampaň, v níž domácí média přinášela zprávy o tom, jak to ve skutečnosti všechno bylo s britským imperialismem.

	prověřit na sociálních sítích, ale místní obyvatelé se na toto téma v současnosti odmítají otevřeně bavit	pravdě“. Loď podnikla plavbu po Severní mořské cestě, podél ruského severního pobřeží a tamních osad i základen ⁵⁸⁵	čínskou těžbu prezentuje jako nezákonnou extrakci svého národního bohatství	narušení vzdušného prostoru. V březnu 2023 byla dokonce zaznamenána rádiová kampaň proklamující problematiku sporů	Na Youtube (viz https://www.youtube.com/watch?v=r0RAeytjXVE) a sociálních sítích kampaň veřejně hovoří o britské krádeži ostrovů
Makro-úrovňové struktury a procesy cílené na zohlednění uznaných i potenciálních hrozeb nebo rozvíjené pro řešení hrozeb	Od invaze Ruska na Ukrajinu, rozšířila Čína své energetické vazby s Ruskem relativně mírně, neboť čínská rezervovanost v oblasti vzájemné energetiky států pramení z historických zkušeností, kdy v době vztahů mezi Stalinem a Mao Ce-tungem Čína přijala doktrínu, aby země nebyla již nikdy závislá na dodávkách energie z Ruska. Počátkem června 2023 však byla oznámena další plánovaná spolupráce zemí, tentokrát v energetice, což by se mohlo stát zdrojem nových komplikací a v případě koncentrace čínsko-ruských aktivit na sever i zdrojem izolace Japonska vůči novým trasám v arktické oblasti Zatímco na ostrovech není prokázána, ale ani vyvrácena ropa ani NG a všechna těžba se soustřeďuje kolem ostrova Sachalin, tak Spratlyho ostrovy by mohly nabídnout geotermální potenciál a nové rybolovné kapacity. S ohledem na četnou vulkanickou činnost se zde navíc již dlouhodobě mapuje výskyt nerostných surovin, které chtělo těžit již Japonsko. Je to však opět Čína, která by v budoucnosti mohla vystřídat odliv japonských investic a nabídnout Rusku	Po roce 2015 Norsko ve spojení s Finskem pořádalo bojové cvičení pro rozvoje arktických bojových schopností. Norsko hodlá od roku 2026 až do roku 2032 dokončovat další fázi budování motorizované pěchoty Brigade Nord umístěné za polárním kruhem 2018 proběhlo v Norsku cvičení NATO Trident Juncture 18 jako nácvik společné obrany Arctic-4 S růstem čl. základny NATO se rýsuje posun makroúrovňového rozměru a nadřazené struktury v podobě kooperace západních arktických států, obzvláště pokud svou bezpečnost v Arktidě evropské státy podřadí pod americký NORAD	V roce 1951 byl na Sanfranciské mírové konferenci položen základ současné podoby teritoriálního rozdělení východní Asie. Po více než 70ti letech vývoje čínských teritoriálních nároků se USA 13. července 2019 rozhodla plně popřít tyto nároky a vláda USA prohlásila většinu čínských námořních nároků v Jihočínském moři za zcela nezákonné a její dosavadní praktiky za kampaň čínské šikany. Z mezinárodního čínsko-amerického dialogu se pak naprosto vytratila ochota uznávat opozitní pozici jako výchozí bod diplomatického jednání. Všechny postížené státy pak přijaly stejnou rétoriku Kuli rostoucímu napětí ve Východočínském a Jihočínském moři ohledně sporů Taiwanu s Pekingem a Moskvou se Západem byla mezi ministry obrany Číny a Japonska zřízena 16. 5. 2023 horká linka, která má oběma stranám pomáhat udržovat regionální mír a zvládat námořní i vzdušné krize. USA se však obává, aby nedošlo k příklonu japonské politiky směrem k Číně, neboť z případného přátelství by mohlo dojít k revizi v nastaveném systému. Japonsko a Jižní Korea totiž již dlouhodobě sledují problematiku nestabilního militantního režimu Severní Koreje, kdy případnému řešení této otázky silou brání obava zapojení Číny do případné obrany tamního režimu. Na oplátku zase ale případnému posunu v revizi suverenity Taiwanu, zase Číně brání západní záruky a japonsko-taiwanské vztahy V únoru 2023 přijala Čína legislativu, která ji umožní nabírat brance i vysoce profilové specialisty, včetně restrukturalizace bezpečnostních složek s cílem, aby PLA i PLAN byly schopny lépe reagovat na vznikající geopolitické pnutí v Jihočínském moři a v Taiwanském průlivu. Opatření	Ve Strategickém přezkumu obrany a bezpečnosti z roku 2010 byla položena otázka schopnosti VB bránit ostrovy. Poté 2012 byla publikována nota SN06201, která, ač válku nepředpokládala, tak pomohla definovat novou debatu o tom, zda jsou ostrovy v případě agrese vhodně bráněny. Orgán OSN tzv. Zvláštní výbor pro dekolonizaci se ve zprávách C-24 věci územního sporu zabývá již od roku 1964, ale na původní agresi Argentiny ani na současné obnovené argentinské rétorice územních nároků to nic nemění V roce 2023 Velká Británie začala organizovat debatu mezi všemi svými britskými zámořskými územími, aby si zajistila, že všechny lokality chtějí setrvat pod VB. Jisté výhody má Severní Irsko Místní vláda Falklandských	

⁵⁸⁵ Blíže viz <https://structure.mil.ru/structure/okruha/north/news/more.htm?id=12434846@egNews>.

	potřebný kapitál pro ekonomický rozvoj této oblasti. Rusko by pak mohlo začít používat čínské investice k upevnění své pozice na ostrovech i kolem těžby na Sachalinu. Zatímco Japonsku militarizovaná přítomnost Ruska v Severních teritoriích působí nemalé bezpečnostní komplikace, tak čínský kapitál by znamenal ukotvení čínských zájmů nad ostrovy a tím i definitivní zánik jakékoliv japonské šance ostrovy od Ruska získat mírovou cestou. Současné posuny v rozvoji vztahů mezi Ruskem a Čínou začínají doléhat na Japonsko a to, že od dubna 2023 Čína přestala uznávat japonskou suverenitu nad Severními teritorii je jasná známka budoucí polarizace této tematiky v neprospěch Japonska. Přítomnost Číny na Kurilských ostrovech by navíc znamenala přiblížení Číny do Arktidy i hrozbu možného odříznutí Japonska od polárních tras, ještě před tím, než vzniknou nové stálé surovinové toky. Japonsko by se tím ocitlo v obležení, kdy doprava z jihu i ze severu by byla ovládaná čínskými zájmy. Logicky by pak musel následovat silný příklon vůči USA, čímž by se však z Japonska stal střet mocenského soupeření třech protichůdných velmocí, jejichž zájmy ve skutečnosti ani zdaleka nekorespondují s národními socio-ekonomickými zájmy Japonska, které se potřebuje soustředit na diverzifikaci dopravy, změnu energetického paradigmatu, transformaci národní palivoenergetické bilance a v případě potřebného vybudování nových hospodářských center také na to, jak přimět svou mladou populaci k změně demografického vývoje země. Dalším tématem je pak Severní Korea	vešlo v účinnost k 1. květnu 2023, přičemž ve své hlavní podstatě má zajistit to, že Čínské bojové složky budou schopny vyhrávat ozbrojené střety vůči nejrůznějším oponentům Zatímco Čína na politické úrovni svého diplomatického zastoupení a proklamací hovoří o vůli lidu navrátit Taiwan pod území Číny, tak ostatní státy přestávají prezentovat své území nároky jako politickou vůli, ale jako existenční zájem celé své země. Dobrovolným spojením nevyjasněných územních nároků s bezpečnostním osudem země je ale čiré šílenství, neboť to vede ke geopolitické konfrontaci nad oblastmi ležícími mimo platné hranice státu, jejíž skutečná hodnota pro domácí území není plně zřejmá. V případě ostrovních útvarů ve Spratlyho oblasti má navíc zisk jen jejich částí a nikoliv celku silné vedlejší účinky promítající se do rozdrobenosti státních hranic V květnu 2023 navštívil filipínský vojenský velitel Andres Centino Spratlyho ostrovy, aby zde místním vojákům a námořníkům z provincie Palawan přislíbil více zdrojů a pracovní síly. Oznámil, že vláda přesouvá své zaměření z vnitřní bezpečnosti na obranu celého svého území. Novým úkolem jednotek je tedy odrazit vetřelce a bránit území celého jejich národa. Centino také zdůraznil jejich úlohu při odhalování cizích plavidel, a připomněl, že posláním místních ozbrojených složek je zajistit mír a zároveň střežit filipínské vody před vetřelci, zejména kolem Palawanu, který vláda uznala za strategický bod	ostrovů zůstává nakloněna tomu, aby ostrovy zůstaly britským zámořským územím a ostrované se cítí být Brity V červnu 2023 začalo jednání o revizi ústavy pro Falklandské ostrovy, ve které bude mít klíčové postavení téma odpovědnosti v obraně, bezpečnostní statut Falklandských ostrovů a základní práva a svobody ostrovanů. 2. 3. 2023 argentinský prezident Kirchner vyzval Velkou Británii, aby zahájila nová jednání o suverenitě Falklandských ostrovů, ukončil pakt Foradori-Duncan z roku 2016, který fungoval ve prospěch vztahů v obchodu a surovinové bezpečnosti mezi VB a Argentinou

Zdroj: Vlastní konstrukce

Z výše provedené komparace vyplývá, že politický dialog v jihovýchodní, východní i severovýchodní Asii přikročil do fáze extrémní politizace bezpečnostních témat. Napříč účastníky se objevují náznaky národních aktivit, které nasvědčují tomu, že čínská oprese, ruský geopolitický expansionismus a ozbrojenými složkami moci předváděné projevy mocenské asertivity těchto antagonických hegemonů se staly zdroji témat, které na domácí úrovni ostatních zúčastněných států prošly dovršeným procesem sekuritizace. Státy si mezi sebou přestávaly věřit a na začátku léta 2023 se v oblasti kolem Taiwanského průlivu rozvinula silná geopolitická krize, kterou napjatě sleduje většina světových odborníků. Přítomnost plavidel USA, Japonska, Velké Británie a účastí fregaty HMS Montreal

v Taiwanském průlivu dokonce i Kanady, vysílá demokratický svět vůči Číně jasné signály aliančních vazeb s Taiwanem, kterých se Čína obávala již od Malackého dilematu 2003. Ukázkami své moci se zde totiž Čína snaží nejen navodit pocit, že existence suverénního Taiwanu je jen otázkou čínské milosti, ale také se snaží ukázat na svou schopnost zablokovat dopravu tímto průlivem. V některých případech se však jen opakuje historický vývoj podobný jako při japonské reakci na militarizaci protivníkovy přítomnosti,⁵⁸⁶ nebo při hodnocení dopadů vojenských cvičení, kterých bylo na Kurilských ostrovech i v japonských vodách již celá řada. Takové chování pak vždy vyústilo v úpadek vzájemného dialogu a k politickému odsouzení opozitní provokace. V této věci bylo zjištěno, že Kurilské ostrovy si již dávno ruská armáda označila a navíc opakovaně také simulovala jako bod budoucího vojenského střetu. Marshall v této věci připomíná, že: „*Naplno to Moskva demonstrovala při vojenských manévrech z roku 2014, do kterých se zapojilo 155 tisíc mužů a tisíce tanků, proudových letadel a lodí ... Ruští vojáci měli během těchto manévrů odrazit útok cizí mocnosti s názvem „Missouri“, což byl zjevný odkaz na Spojené státy. Podle fiktivního scénáře se jednotky „Missouri“ vylodily na Čukotce, Kamčatce, Kurilských ostrovech a Sachalinu, aby podpořily nejmenovanou asijskou mocnost, která s Ruskem vstoupila do fiktivního konfliktu. Nejmenovanou mocností bylo Japonsko a scénář celého střetu byl podle komentátorů odezvou na územní spor o Jižní skupinu Kurilských ostrovů.*“⁵⁸⁷ Marshall k tomu také dodává, že prezident Putin tím podtrhl význam cvičení i v politické rovině, a navíc pak v rámci oficiální doktríny zahraniční politiky označil nedalekou Arktidu za sféru ruského zájmu. Zde je tedy možné spatřovat, že dokonce i ruská strana vnímá Kurilské ostrovy, Kamčatku a celou Sachalinskou oblast v širším rozměru a to přímo ve vazbě na ruské zájmy v arktickém regionu. Tato zjištění se přímo podbízejí při zvažování paralely mezi dopravně-strategickou

⁵⁸⁶ Pozvolný nárůst agresivity Číny a Ruska způsobil přerod v japonské obraně politice již v dobách studené války. K tomu Hood a kolektiv dodávají, že i přes nevojenský ráz japonské politiky v době studené války, se na základě militarizačních posunů rozhodla administrativa japonské vlády pro vyšší důraz na bezpečnostní výdaje, což se následně neblaze podepsalo na vzájemných vztazích. Hook, Gilson, Huges a Dobson tvrdí, že „*Růst obranných výdajů mířil k podpoře vyšších výdajů na obranu a k efektivnější vojenské roli Japonska. Pokračující patová situace ohledně suverenity nad Severními teritorii pak společně s normalizací čínsko-japonských vztahů znamenala, že rusko-japonské vztahy v době studené války upadly do bodu hlubokého mrazu.*“ Viz HOOK, G. D.; GILSON, J., HUDGES, W. CH., DOBSON, H. *Japan's International Relations: Politics, economics and security, 3rd edition*. New York: Routledge, 2012, str. 135. ISBN 978-0-415-58743-3. Na tomto příkladu je velmi dobře vidět, že historie se má v dané věci, obzvláště kolem sporu o Kurilské ostrovy, tendenci opakovat, neboť počátkem století a společně s vládou prvního mírového císaře Akihita, měla japonská mezinárodní politika také relativně pacifistický ráz. Militarizace ze strany Ruska a Číny ale přiměla Japonsko 2011 ke změně obranné politiky, což vyústilo až v příslib revize bezpečnostní strategie s důrazem na vyšší bojovou připravenost země. V prosinci 2022 došlo k představení nové bezpečnostní strategie Japonka a od března 2022 Rusko odmítá o návratu ostrovů již nadále vést mírová jednání. Aktuální národní bezpečnostní strategie Japonka je dostupná na www.mod.go.jp/j/policy/agenda/guideline/strategy. Bezpečnostní situaci navíc dynamizuje také Severní Korea.

⁵⁸⁷ MARSHALL, T. *V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka Publishers, 2018, str. 277-277. ISBN 978-80-87950-49-4.

hodnotou celých Kurilských ostrovů a dopravním významem Severního ledového oceánu, který byl diskutován již v minulé kapitole.

Dále bylo zjištěno, že spory v Jihočínském moři jsou od první poloviny roku 2023 silně umocňovány geopolitickou krizí v Taiwanském průlivu, neboť čím více poroste pravděpodobnost Čínské invaze na Taiwan, tak o to více poroste i obava ostatních států v regionu, že Čína započala novou éru svého geopolitického expansionismu a další expanzi bude směřovat na vytlačení svých rivalů z území za linií devíti přerušovaných čar. Čína totiž svým asertivním chováním vůči cizí přítomnosti ve sporných vodách vystupuje právě v duchu této úvahy. V posledních letech se tedy ostatní účastníci sporu začali obávat této možnosti a slabší státy své územní spory přetvořily v honbu za militarizací, v agresivní manévrování pobřežních stráží a začleňování aktivit mimoregionálních mocností do své národní schopnosti promítat dopravně strategické zájmy nad sporným územím. Nejčastěji byly, takto formované projevy dominance zjištěny v oblasti Spratlyho ostrovů. Tamní multilaterálně teritoriální spor navíc vykazuje nejvyšší stupeň politizace a byla zde objevena i sekuritizovaná témata. Hayton k tomu uvádí, že Čínské územní nároky se objevily v reakci na domácí politickou krizi na přelomu století a tak byly primárně zaměřeny na domácí publikum, kdy hlavním prostředkem pro formování veřejného mínění byla žurnalistika. Protože se jednalo o první anglicky psané zprávy o sporech, tak se tím čínské názory začaly promítat i do podoby mezinárodního diskursu.⁵⁸⁸ V této věci bylo dále zjištěno, že jedním z nejvýraznějších sekuritizovaných témat se stal rybolov a ohrožení jeho výtěžnosti i dostupnosti z důvodů rybolovné aktivity cizích rybářů pronikajících do čínských lovišť. Paradoxně však Číně ani tak nešlo o degradaci výnosnosti svých tradičních lovišť z důvodů devastace místního životního prostředí, ale spíše o obavu z ekonomického úpadku přístavních měst. Hongzhou a Bateman dokonce uvádějí, že provinční vlády se v Číně zabývají především ekonomickým růstem, spíše než ochranou životního prostředí a proto se také provinční vláda v Guangdong (což je jedna z největších provincií Číny, která mj. obsahuje také Hong Kong a Macao) vždy zaměřovala na význam rybolovu pro svůj hospodářský růst, než na dopady nadměrného rybolovu na mořský biologický život v Jihočínském moři. Stejné chování je prý vzhledem ke klíčové roli rybolovu pro místní ekonomiku totožné také pro provinční vládu provincie Hainan. Autoři pak uvádějí, že degradace blízkých lovišť donutila tamní rybáře přeorientovat se na využívání bohatých rybolovných zdrojů ve vodách poblíž Spratlyho ostrovů, kde se však rybáři z Tonkinského

⁵⁸⁸ Blíže viz HAYTON, B. *The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody*. Sage Journals: Modern China An International Journal of History and Social Science, Vol. 45, No. 2, 2019. Str. 2. ISSN 0097-7004.

zálivu setkali s ostrou a četnou konkurencí. Dle Hongzhou a Batemana to do jisté míry nutí rybáře lobbovat u své centrální vlády, aby přijala tvrdší postoj k řešení územních sporů a aby důrazněji vlády reagovaly na rybolov jiných zemí ve sporných vodách. Ve výsledku pak u Číny vznikl koncept rybářské milice, jako přímý důsledek uznání takového problematického stavu, kdy vyzbrojené rybářské milice jsou důsledkem lobování lokálních vlád u centrální vlády, aby jim poskytla větší podporu v odvětví mořského rybolovu.⁵⁸⁹ Při studiu sekuritizace hrozeb surovinové povahy bylo ve věci Jihočínského moře zjištěno, že Čína se rozhodla používat své vyzbrojené rybáře k daleko širším účelům, než jen k zajištění obranyschopnosti svých rybářských flotil a k odstrašení neozbrojené konkurence. Hongzhou a Batemana vysvětlují, že vedle úkolu zajišťování bezpečnosti své lokální mořské ekonomiky není možné rozvoj rybářských milic považovat za to samé, jako kdyby Čína jen vyzbrojila své rybáře, neboť partyzánské praktiky ozbrojených občanů zastrahujících se zbraní v ruce svou konkurenci není hlavním úkolem těchto struktur. Jak autoři uvádějí, tak partyzánská válka ozbrojených občanů nedosahuje schopnosti vetknuté Čínou do moci rybářské milice, neboť místo prosté militantní oprese se její aktivita již dávno přesunula k poskytování podpory.⁵⁹⁰

Zde je navíc možné sledovat přechod od surovinové bezpečnosti akcentující biologické zdroje k zajištění širší dominance nad oblastí jako nad zdrojem všech případných surovin. Doprovodným konáním, je pak omezování plaveb cizích lodí, na které západní mocnosti odpočely misemi FONOP a dnes již také společnými misemi pobřežních stráží akcentujících uznávání mořského práva a námořní jurisdikce i práva svobodného pokojného průplavu, známého také jako právo svobodné navigace. Všechna tato témata tedy spolu souvisí a argument potenciálu skrytých zásob fosilních paliv vše jen umocňuje. Ve své podstatě však bylo zjištěno, že aktivity Číny, obzvláště v oblasti Spratlyho ostrovů a právě díky vyzbrojeným rybářským milicím, zasahují do dalších témat, kterými se tato práce zabývá. Sekuritizace ohrožení rybolovu totiž pomáhá zvýšit veřejné a politické povědomí o rybářských incidentech a také o otázkách nezákonného rybolovu v regionu a navíc vymezuje rozsah politicky dostupných možností, které přesahují prostý důvod vzniku originálních aktivit milice. Jak totiž autoři Hongzhou a Batemana udávají, tak sám čínský prezident Xi sdělil rybářským milicím, že by neměly pouze provozovat rybolovné činnosti, ale také by

⁵⁸⁹ Viz HONGZHOU, Z., BATEMAN, S. *Fishing Militia, the Securitization of Fishery and the South China Sea Dispute*. ISEAS - Yusof Ishak Institute, 2017. Contemporary Southeast Asia. Vol. 39, No. 2, 2017. Str. 297. e-ISSN 1793-284X.

⁵⁹⁰ Ibid, str. 302.

měly shromažďovat informace o oceánech, provádět výzkum, zprostředkovat informace pro PLAN a pomáhat s výstavbou i monitoringem umělých ostrovů v Jihočínském moři.⁵⁹¹

Ze všech výše analyzovaných událostí vyplývá zúčastněným státům objektivní obava, že se jednoho dne Čína rozhodne získat sporné Spratlyho ostrovy silou, tak jako to kdysi udělala u Paracelských ostrovů a v mezidobě si jen připravovala půdu ke snazší revizi stavu. Filipíny a Malajsie se tedy svou současnou politikou obrany svého území a rostoucích nákladů na prosazování svých práv v Jihočínském moři snaží navodit stav, který lze vysvětlit optikou ofenzivního realismu. Slabší státy se totiž vůči Číně snaží snížit rozdíl v relativní moci svého oponenta, neboť čím slabší oponent, tím vyšší je pravděpodobnost, že geopolitický predátor využije tuto slabost k útoku. Zároveň pak nevědomky aplikují úvahy, že pokud má být stát považován za mezinárodní moc, tak by měl být schopen zahájit válku i s tím nejsilnějším účastníkem mezinárodního systému. Není však nutné mít schopnost takový ozbrojený konflikt vyhrát, ale mít takovou vojenskou moc, aby se mohl konfliktu alespoň relevantně zúčastnit. Militarizací svého kontrolovaného území, zbrojením a důrazem na růst vojenské moci státu se de facto všichni slabší účastníci teritoriálního sporu o Spratlyho ostrovy snaží dosáhnout bodu, kdy se stanou aktérem s relevantní vojenskou silou, neboť takové státy se pak stávají rizikovým elementem, se kterým musí počítat i silnější aktér, neboť by se případným střetem s takovými slabšími avšak nebezpečnými oponenty mohl samotný agresor oslabit natolik, až by se dokonce mohl stát kořistí svých dalších oponentů. Růstem svých schopností prosazovat svá územní a námořní práva však státy zvyšují geopolitické napětí ve svém makroregionu, obzvláště v kombinaci s přílivem moci Západu. Navíc zde začal působit negativní dopad růstu vlastní bezpečnosti a pocit bezpečnostního dilematu. Zvyšování vlastní bezpečnosti a vlastních obranných kapacit totiž vyvolává obavy u sousedních států, doprovodné zbrojení však stabilitu ani bezpečnost v nastavených regionálních vztazích nezvyšuje. Roste prvek nedůvěry i pravděpodobnost náhlé reakce ze strany Číny. Spor o Spratlyho ostrovy se tedy vyznačuje multilaterální hostilitou nad nevyjasněnými územními nároky, kdy se všichni navzájem de facto považují za rivaly, neboť se jejich nároky v mnoha místech překrývají.

V průběhu první poloviny roku 2023 se navíc Filipíny, svou politikou příklonu k USA a Malajsie svou polarizací vztahů vůči ostatním zemím, de facto staly umocňujícím zdrojem nestability v regionu. V těchto případech bylo navíc zjištěno, že došlo k situaci, kdy tyto státy sporné území uznaly jako skutečné území svého státu, jehož suverenitu hodlají bránit silou.

⁵⁹¹ Ibid, str. 301.

Na první pohled se tento stav jeví jako přirozené vyústění předcházejícího vývoje. Během rekultivace za účelem zisku nového území a následné militarizace takto opanovaných ostrovních útvarů se ale situace kolem Spratlyho ostrovů posunula až směrem k ochotě bojovat za tato uměle vzniklá území, jako kdyby se jednalo o tradiční pobřeží či pohraničí domovského státu. Je možné, že s tímto vývojem má co dočinění reakce světové ekonomiky na ruskou invazi na Ukrajinu, neboť státy možná uvěřily, že by se Západ postavil na stranu utlačovaného obránce. Jejich pokračující militarizaci a rostoucí vojenskou přítomnost u dílčích obsazených ostrovních útvarů lze vysvětlit v duchu výše představené úvahy, kdy případný agresor musí zvažovat, zda si bojem se slabší, ale ozbrojenou stranou nepoškodí svou budoucí schopnost obstát v konfrontaci se svým dalším rivalem nebo, pokud jeho oslabením nevznikne prostor k růstu regionální konkurence. V regionu navíc průběžně dochází k přechodu politické náklonnosti. Kupříkladu v lednu 2023 se čínský vůdce Si Ťin-pching s filipínským prezidentem Ferdinandem Marcosem dohodli na posílení ekonomických vazeb a obnovení rozhovorů o těžbě ropy v Jihočínském moři. Poté, co však 6. února 2023 loď Čínské pobřežní stráže vyslala vysoce koncentrovaný laserový paprsek, aby zablokovala filipínské hlídkové plavidlo BRP Malapascua, které se chtělo přiblížit k Second Thomas Shoal, tak se vzájemné vztahy začaly opět rozpadat. USA na tento vývoj reagovaly prohlášením, že stojí za svými filipínskými spojenci, takže jakýkoliv ozbrojený útok na filipínské ozbrojené síly, civilní plavidla nebo letadla, včetně útoku na plavidla jejich pobřežní stráže operující v Jihočínském moři, bude hodnocen dle závazků vycházejících ze smlouvy z roku 1951, která zavazuje tyto státy k vzájemné obraně v případě vnějšího útoku.⁵⁹² Následoval příklon k USA.

V Jihočínském moři a na Spratlyho ostrovech pak také již dlouhodobě operuje Vietnam, který je díky počtu kontrolovaných ostrovních útvarů i plovoucích platform skutečným a nejvýraznějším oponentem čínského nároku linie devíti přerušovaných čar. Bylo zjištěno, že na vietnamské domácí úrovni je hrozba i oprese ze strany Číny tradičním tématem. Z ideologického hlediska by sice jakýkoliv válečný střet mezi těmito zeměmi měl být teoreticky nemožný, ale počty vietnamských předsunutých základů i těžebních instalací, stejně tak jako vietnamská expanze do oblasti Spratlyho ostrovů ukázaly, že pokud chce Čína dovršit svou kontrolu nad Jihočínským mořem, tak se vedle západních mocností bude muset utkat také s Vietnamem. Karim a Chairil dokonce uvádějí, že Vietnam je jediným státem jihovýchodní Asie, který jako první veřejně vyhlásil, že jeho zbrojení je způsobeno nárůstem moci čínského námořnictva. Nedávné investice Vietnamu do svých vzdušných a námořních

⁵⁹² Blíže také viz <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-the-philippines/>.

obránných schopností ukazují na snahu rozvíjet strategii zamezení cizího přístupu do vybraných oblastí (tzv. Anti-Access and Area-Denial), jejímž cílem je získat schopnost zabránit Číně v přístupu do svých teritoriálních vod. Karim a Chairil k tomu dodávají, že tato strategie sice zatím nepostačuje k tomu, aby účinně kontrolovala obrovskou vojenskou přesilu Číny, ale poskytuje mu určitou strategickou hodnotu, protože Vietnam je nyní schopen Čínu odrazovat mnohem efektivněji než dříve a jeho pokračující vojenská modernizace může posloužit také jako nástroj pro vyjednávání s jinými mocnostmi o vzájemné bezpečnostní spolupráci, což se nakonec nyní děje. Autoři dále uvádí, že konflikt z období od 2. května do 15. srpna 2014 dokazuje, že Vietnam je ochoten vynaložit nemalé prostředky na obranu toho, co považuje za svou suverenitu.⁵⁹³ Navíc Vietnamu nevadí, že takové jednání vyžaduje, aby se postavil proti čínské provokaci, jako to udělal právě během jmenovaného sporu opozitních ropných plošin nalézajících se ve sporných vodách ležících jižně od Paracelských ostrovů.

Ve věci teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy pak bylo zjištěno, že u obou zúčastněných států se jedná o silně politizované téma, které se již ze strany Argentiny vůči své domácí populaci dočkalo četných projevů nacionalizované propagandy. U Velké Británie je pak zase přítomen fenomén ostentativní popularizace toho, že Falklandy jsou britské, vlastněné a rozvíjené britskou stranou, že tamní populace si přeje zůstat pod Velkou Británií, navíc se prokazatelně cítí být Brity a za svobodu ostrovů byla prolita britská krev. Ve světle probíhající argentinské demagogické kampaně je samozřejmě těžké kriticky hodnotit britské snahy vytěžit z uhájeného území politický kapitál a téma britského vítězství nad agresorem hodnotit nezaujatě, ale zároveň je důležité neopomenout ani skutečný rostoucí význam Falklandských ostrovů. Ostrovy jsou totiž branou k budoucímu využití dalších oblastí v antarktickém makroregionu a navíc se v jejich okolních vodách nalézají potvrzené zdroje a nerostné suroviny. Velká Británie se tamního území rozhodně nevzdá a s růstem explorační místní zásoby fosilních paliv poroste i britská vůle území bránit všemi dostupnými prostředky.

Při užití teoretických linií této práce, bylo zjištěno, že ve všech testovaných teritoriálních sporech se objevuje domácí propaganda, nacionalismus, proklamace historických i kulturních odkazů a četné konstrukce vlastnických nároků, které se promítají do formulace bezpečnostních otázek energetické, surovinové a příležitostně i účelově používané environmentální povahy, které se zúčastněné státy opakovaně snaží prezentovat jako zdroje

⁵⁹³ KARIM, M. F., CHAIRIL, T. Waiting for hard ballancing? Explaining Southeast Asia ballancing behavior toward China. *European Journal of East Asian Studies*, Vol 15, No. 1, 2016. Str. 24-25. e-ISSN 1570-0615. Dostupné na: <http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/10.1163/15700615-01501002>.

nejrůznějších bezpečnostních krizí. V návaznosti na politizaci sporu pak v těchto státech probíhá snaha o sekuritizaci hrozeb pro domácí prostředí, kdy národní elity představují k daným teritoriálním sporům přidružená témata, která označují za bezpečnostní hrozbu pro svůj národ. S ohledem na jazykovou vybavenost autora se ale výzkum nemohl ve všech testovaných případech opírat o tak cenné zdroje, jako například o samotné projevy M. Thatcherové studované při historické analýze událostí kolem války o Falklandy. U studia sporů o Kurilské ostrovy a sporné části Jihočínského moře se autor tedy musel spolehnout na medializovaný obraz doprovodných projevů naznačujících, že již proces sekuritizace v daném státě proběhl a funkcionální aktéři těchto států uvádí nestandardní způsoby řešení dané situace do praxe. Výrazným zdrojem poznání bylo sledování reakcí regionálních mocností příslušného makroregionu na aktivity mimoregionálních aktérů promítajících se do místních záležitostí. Projevy doprovodné militarizace a redistribuce moci prováděné v duchu národních zájmů, tj. za účelem udržení pozice na již vydobytých či obsazených územích se pak stalo nejčastěji zaznamenaným obrazem zkoumané reality ve všech komparovaných sporech.

4.5 Neobvyklé způsoby prosazování dominance a různé způsoby sloužící k vyvažování moci ostatních aktérů

Vybrané způsoby, které následující tabulka komparuje, se soustředí na stav okupace sporných území, přičemž předložená komparace nezohledňuje stav náhlé, relativně aktuální usurpace ani stavy doznívající nedávné fyzické invaze, ale situace, které lze popsat jako dlouhodobě trvající stav okupace doprovázené různými metodami vytvořenými pro upevnění či rozvoj takového stavu. Okupační hegemoni, jako Čína v Jihočínském moři, Rusko na Kurilských ostrovech a de facto i Vietnam konající napříč lokacemi Jihočínského moře se na základě příslušného poválečného územního vývoje uchýlily k nejrůznějším způsobům dominance nad získaným územím. Čína a Rusko zpravidla ozbrojenou mocí opanovaly získané území svého oponenta a v okupovaném území pak tyto státy začaly zavádět své unikátní způsoby teritoriální správy a budovat struktury určené k vymáhání pravomocí místních vlád. Okupace území bývá navíc doprovázena fyzickou přítomností cizích ozbrojených sil v daném regionu, které nejenže vytlačují případný opozitní vliv, ať již domácí nebo externí, ale také slouží k prosazování okupační správy. V níže předložené komparaci se tedy výzkum zabývá nejen krátkodobou a nakonec odvrácenou invazí Argentiny na Falklandské ostrovy, ale také čínskou okupací části Spratlyho a naprosté většiny Paracelských ostrovů. Dále pak také ruskou okupací Severních teritorií nacházejících se v jižních částech Kurilských ostrovů. Specifickým stavem je pak proces usurpace, kterým si cizí státní element nárokuje cizí práva

a výtěžky plynoucí z usurpované oblasti. K usurpaci může dojít relativně nenásilným způsobem, jako v případě Velké Británie, když po roce 1832 došlo k opětovnému potvrzení britské suverenity nad Falklandskými ostrovy, načež si od roku 1833 Briti usurpovali vyprázdněné území Falklandských ostrovů, což si britská admirálie pojistila svou námořní dominancí a vytlačení všech případných argentinských ozbrojených sil z regionu. Také lze usurpovat území i svévolným a v počátku relativně nenásilným jednáním, jako to kupříkladu častokrát učinila Čína v případě ostrovních útvarů v oblasti Spratlyho ostrovů. Pro usnadnění se tedy následující komparace zaměřuje na okupované území, tj. území, v němž silou či militarizací prosazuje jeho současný držitel svou moc i správu. Dále pak bylo sledováno dalších čtených příkladů státních aktivit sloužících k rozvoji dominantního postavení jednoho státu nad územím, kde již jiný stát promítá svou moc a zájmy. Vedle komparované hodnoty autor zařadil také realie týkající se vymezení vnitřních i teritoriálních vod, včetně snahy některých států interpretovat ujednání UNCLOS ve svůj prospěch a zakreslit základní linie, od nichž se vyměřují EEZ ve svůj prospěch.

Dalším komparovaným projevem státní moci a pokusů o dominanci nad testovanými oblastmi je také budování oficiálních a kvazi-oficiálních struktur, které mají zřizovatelským státem, bez ohledu na zájmy ostatních aktérů, unilaterálně deklarovaný mandát ke správě, monitoringu a obraně sporných území i tanních zdrojů. Ve výše představených kapitolách se problematice ozbrojených rybářských milic tato práce záměrně věnovala jen velmi okrajově, neboť se jedná o téma, které si zaslouží vlastní odbornou práci. Pro účely níže předložené komparace ji ale nebylo možné z této problematiky vypustit. Působnost oficiálních bezpečnostních či kvazi-bezpečnostních struktur se totiž obzvláště v oblastech Jihočínského moře projevuje přítomností ozbrojených milicionářů, kteří se starají o danou spádovou oblast ve vlastním zájmu, ale v podstatě i ve prospěch příslušné domácí státní moci. Nejsilnějším epicentrem zde je provincie Hainan, konkrétně ostrov Chaj-nan (Hainan), který je ze správního hlediska provázán s Paracelskými ostrovy. Ač je to z geografického hlediska poměrně bizarní, tak se kupříkladu k roku 2012 jedna z těchto rybářských milic, konkrétně Tanmanská milice z ostrova Chaj-nan, zasadila o formulaci sporu nad Scarborough Shoals, které leží téměř 2 krát blíže Filipín, nežli Číně.⁵⁹⁴ V neposlední řadě bylo v níže předložené

⁵⁹⁴ Blíže k tématu viz <https://cimsec.org/model-maritime-militia-tanmens-leading-role-april-2012-scarborough-shoal-incident/>. Po zadržení čínských rybářů na Scarborough Shoal ze strany Filipín, spolupracovala skupina tanmanských námořních milicionářů společně s PLAN, během série výprav probíhajících v průběhu let 1989-1995, na budování první generace výstavby na Čínou okupovaných ostrovních částech Spratlyho ostrovů. Původně se jednalo jen o chatrče na kůlech, značky suverenity, zabetonované vlajky či mola a servisní kůlny, ale dnes se tento projev usurpace a v jistých případech i následné militarizace, stal základem moderní okupace oblasti. Milice stojí tedy u počátku budování čínských umělých ostrovů i trvalé čínské přítomnosti v regionu.

komparaci sledováno také projevů dopravních obstrukcí i nejrůznějších podob strategické manévrovací výstavby, jejichž pomocí se zúčastněné státy snaží vytlačit své rivaly z regionu.

Tabulka č. 6: Komparace vybraných projevů dominance nad spornou oblastí

Sporné oblasti příslušného územního sporu a relevantní přilehlé regiony					
Srovnávané hodnoty pozorované ve všech zkoumaných oblastech	Kurilské ostrovy	Severní ledový oceán	Paracelské ostrovy	Spratlyho ostrovy	Falklandské ostrovy Drakeův průliv antarktický makroregion Jižní ledový oceán
Okupace sporných oblastí nebo jejich dílčích částí a snahy k vytlačení rivalů	Rusko okupuje Severní teritoria, přičemž díky podpoře Ukrajiny ze strany Japonska odmítá po roce 2022 pokračovat v jednání o navrácení tamních ostrovů. Rusko tím již beze sporu přijalo pozici antagonistické velmoci okupující cizí území, jehož kontrolou vyvažuje případný růst vlivů svých nepřátel a jejich expanze směrem na sever S nárůstem hostility Západu vůči Rusku a s narůstajícím pnutím kolem Taiwanu i celého Jihočínského moře se Rusko dostává do pozice, ve které prostou okupací Kurilských ostrovů vyvažuje moc svých rostoucích asijských rivalů a kontroluje teritorium, které má potenciál růstu svého dopravního významu pro celou severovýchodní Asii	V červnu 2022 Rusko pohrozilo odvetou za norský zákaz dovozu zboží do ruské osady na Špicberkách a prohlásilo, že Norsko blokáci ruského nákladu směřujícího na ostrovy porušilo sto let starou smlouvu o arktickém souostroví Svalbardů, což ale Norsko popírá S pozvolným otevíráním oblasti lze očekávat nárůst podobných incidentů, neboť snazší plavba oblastí logicky umožňuje i vyšší stupeň kontroly a rychlejší reakci pobřežních stráží arktických států, které se pokusí zvýšit svou dominanci nad spornými částmi moře tím, že do nich zamezí ostatním přístup	Čína stále více posouvá své výzkumné aktivity směrem k pobřeží Vietnamu s argumentem, že jde o podmořskou expanzi Paracel Státy se snaží oficiálně, neoficiálně, nátlakem, potají či dokonce i záměrně ostentativními projevy testovat ochotu rivalů bojovat o území. Kupříkladu Vietnam se nově pokouší vytlačit Čínu a napětí mezi státy opět roste od 14. 5. 2023, když Vietnamci oznámili, že na obě strany nárokovaného území rozšíří své ropné vrty ve Vanguard Bank, které leží přibližně v jižním středu Jihočínského moře Základním inici acním projevem snahy o vytlačení rivalů byly s nejvyšší pravděpodobností události počínající 6. 5. 2009, kdy Malajsie a Vietnam předložili žádosti ke Komisi OSN pro hranice kontinentálního šelfu na rozšíření jejich šelfů, načež 7. 5. 2009 Čína předložila k OSN protestní nótu obsahující nárok na linii devíti přerušovaných čar, v němž prohlásila, že je dané území již dávno její teritoriální doménou	10-12. 5. 2023 filipinská pobřežní stráž ukotvila ve své EEZ pět navigačních bójí s cílem prosadit svou suverenitu nad spornými částmi v oblasti	Falklandy: - Antarktida: - Jižní led. oceán: - Drakeův průliv: - Argentina pozvolna obnovila rétoriku o britském imperialismu a okupaci ostrovů patřících do teritoriálního dědictví národa, které ji britský kolonialismus odpirá. O britském osídlení hovoří jako o umělém osídlení a o válce o Falklandy jako o válce na osvobození svého území 2022 se v médiích objevily pojmy jako britská krádež nebo, že vojáci invaze z roku 1982 na ostrovech prolili svou krev, což je krev potomků vysídleného obyvatelstva
Problémové vymezení EEZ, zakreslení základních	Kolem Spratlyho ostrovů, Kamčatky, kolem ostrova Sachalin i celého ruského pobřeží Ochotského moře je	Oblast Kanadského arktického souostroví je typickým příkladem vnitřních vod, u	Dne 9. 5 a 2014 Taiwan zopakoval své územní nároky na všechny Paracelské ostrovy, Spratlyho ostrovy, Macclesfield Bank a ostrovy Pratas. Všechny ostrovy včetně jejich okolních		Na základě uznání expanze kontinentálního šelfu (dle návrhu z roku 2009)

linií pro vymezení vnitřních vod a teritoriální vody v ohrožení	jasně a zřetelně vymezená EEZ⁵⁹⁵ Až po teritoriální vody Japonska, které sahají do půlky La Pérouseovy průlivu mezi ostrovy Hokkaidó a Sachalin a dále zhruba do půlky průlivu Izmeny a Kunaširského průlivu, náleží všechny vody a tamní EEZ Rusku Mezi Japonskem a Habomajskými ostrovy a ostrovem Kunašir jsou japonské břehy od Kurilských ostrovů natolik blízké, že zde Japonsko nemá ani odvěkých 12 námořních mil⁵⁹⁶ teritoriálních vod státu, takže se jeho plavidla během chvíle ocitnou ve sporných vodách, odkud je de facto mají právo vyhnout síly pobřežní stráže Ruska. Pro tyto účely platila smlouva z roku 1998 zamezující obsazování a zabírání japonských rybářských lodí, ale tu Rusko v roce 2022 vypovědělo. Rusko si zatím nevytváří větší dopravní obstrukce, neboť nad klíčovými kurilskými průlivy uznává právo pokojného průplavu, ale pozvolná ruská militarizace oblasti a zájem zamezit plavbám cizího námořnictva může v budoucnosti vyústit až v mise	nichž Kanada vyžaduje dodržování vyšší jurisdikce kanadské moci, zatímco USA tyto oblasti považuje za místo, kde má být uplatňován formát mzn. průlivů používaných pro mezinárodní plavbu. Kanadské arktické souostroví má dle UNCLOS právo na vnitřní vody, u nich státy požívají vyšší schopnosti prosazovat své práva a své normy Rusko obdobně chápe klíčové části Severní mořské cesty, což by se v budoucnosti mnoho promítnout do vyšší atraktivity Transpolární mořské cesty	vod a zdrojů v EEZ, podloží i mořského dna náleží jen Taiwanu, což ostatní aktéři popírají Čína zakreslila rovné základní linie a chápe vody kolem ostrovů jako vnitřní vody souostroví státu a EEZ neuznává nebo ji měří až k linii devíti přerušovaných čar. Jižní třetina ostrovů dle UNCLOS leží v EEZ Vietnamu, což Čína neuznává, neboť sebe sama chápe jako stát, jehož územím je jak pevninská tak souostroví Čína, tj. včetně linie devíti přerušovaných čar a vše uvnitř	Pro vyšší počet fyzicky přítomných států a kuli pomalejšímu startu okupační expanze se Číně včas nepodařilo ostrovy ovládnout celé, takže nemůže unilaterálně deklarovat povahu oblasti, ale repetitivně se dovolává území za linií devíti přerušovaných čar, odkud se všechny nezákonné účastníky snaží nenásilnou leč asertivní demonstrací nároků vyhnat	Argentina po roce 2016 prohlašuje, že Falklandy leží v její EEZ, což však bylo popřeno, neboť komise expanzi kontinentálního šelfu sice Argentině uznala, ale nepřiznala jí vlastnické právo nad Falklandy ani to, že jsou Falklandské ostrovy součástí tohoto šelfu a tím bez vlastní EEZ
Proklamace vnitřních vod a další způsoby ohýbání UNCLOS nabývající podoby dopravních obstrukcí	Rusko se snaží části Severní mořské cesty vedoucí podél ruského pobřeží a Kanada zase části Severozápadní cesty podél kanadského pobřeží, definovat jako vnitřní vody Rusko by navíc chtělo Lomonosův hřeben uzнат jako expanzi svého kontinentálního šelfu a Špicberky za své ostrovy, neboť poté by mohlo přistoupit k absolutní kontrole dopravy danou oblastí. Rusko navíc podél pobřeží nechce pouštět vojenská plavidla	Rusko se snaží části Severní mořské cesty vedoucí podél ruského pobřeží a Kanada zase části Severozápadní cesty podél kanadského pobřeží, definovat jako vnitřní vody Rusko by navíc chtělo Lomonosův hřeben uzнат jako expanzi svého kontinentálního šelfu a Špicberky za své ostrovy, neboť poté by mohlo přistoupit k absolutní kontrole dopravy danou oblastí. Rusko navíc podél pobřeží nechce pouštět vojenská plavidla	Linie devíti přerušovaných čar, popírání územních nároků cizích států, proklamace vnitřních vod státu a teritoriálních vod a vod uvnitř souostroví ostrovních států Na základě předválečných zmatků nad tím, kde vlastně začínají Paracelské ostrovy, kam sahá mělčina známá jako Macclesfield Bank (Čínou prohlašovaná za Zhongsha Islands), kde skutečně začínají Spratlyho ostrovy, a zdali se jedná o oddělený komplex ostrovních útvarů nebo jde to jižní expanze Paracelských ostrovů, postupně krystalizovala čínská argumentace nad svým souostrovím územím v Jihočínském moři Tam, kde je to příhodné se Čína chápe jako souostroví stát, který má právo na teritoriální vody, vnitřní vody, EEZ a expanzi kontinentálního šelfu dle UNCLOS a přímé line pobřeží, tam kde se to Číně nehodí, tam popírá EEZ ostatních států, omezuje právo svobodné	Od konce roku 2011 Argentina do svých přístavů nechtěla pouštět lodě plující pod falklandskou vlajkou a žádala tuto politiku po ostatních státech MERCOSUR Komise OSN pro hranice kontinentálního šelfu 2016 uznala argentinský požadavek na rozšíření kontinentálního šelfu a stanovila hranici 350 mil od jejího pobřeží. Rozšíření však nezahrnovalo Falklandy ani jejich vody, i když Argentina nepravdivě tvrdila, že ano (více k tématu	Od konce roku 2011 Argentina do svých přístavů nechtěla pouštět lodě plující pod falklandskou vlajkou a žádala tuto politiku po ostatních státech MERCOSUR Komise OSN pro hranice kontinentálního šelfu 2016 uznala argentinský požadavek na rozšíření kontinentálního šelfu a stanovila hranici 350 mil od jejího pobřeží. Rozšíření však nezahrnovalo Falklandy ani jejich vody, i když Argentina nepravdivě tvrdila, že ano (více k tématu

⁵⁹⁵ Viz <https://resourcewatch.org/data/explore/com011rw1-Maritime-Boundaries>

⁵⁹⁶ Viz princip Huga Grotia o „svobodě moře“ nebo „Mare Liberum“ a "Cannon ball rule" od holandského právníka Cornelia van Bynkershoek z 17. století.

	FONOP jako u Jihočínské moře	bez předešlé notifikace a dovolení od vlády	navigace a pokojného průplavu a veškeré zdroje považuje za své	graficky znázorňuje příloha č. 4)	
Bagrování a strategická výstavba umělých* ostrovů či předsunutých základen <i>* Pro zjednodušení je uváděn jen rok počátku výstavby a bagrování či rok konce aktivit a dokončené rekultivace</i>	S ohledem na tektonickou povahu ostrovů a aktivní vulkanické podloží nelze vznik umělých útvarů na ostrovech předpokládat a to ani případnou rekultivací území kolem již existujících vojenských základen na ostrovech Matua, Kunashir, Iturup i na Paramushir Ostrovní pás je stále aktivního vulkanického původu, což v říjnu 2022 opět prokázala erupce dvou sopek Chikurachki a Alaid. Prostá expanze území bagrováním písku z mořského dna není vůči tektonické činnosti dostatečně odolná a navíc by zde s ohledem na doposud nevyužitý prostor byla i naprosto zbytečná Výše diskutovaný kontinentální most se zatím neplánuje	Vedle funkčních ruských vojenských základen⁵⁹⁷ v nedávné době pokračuje budování dalších pozic a rozšiřování stávajících polárních posádek. U Čukotského moře je od 2019 ve výstavbě Pevek, což je vojenské a civilní záchranné centrum dvojího použití Dále pak Rusko vybuďovalo na Wrangelově ostrově leteckou základnu, kterou hodlá v budoucnu rozšiřovat a od roku 2015 jsou na Mysu Shmidta v modernizaci tamní přístaviště i letiště	<u>Čína</u> Yagong Island od 2014 Woody Island od 2012 West Sand od 2012 Triton Island od 2015 Tree Island od 2012 South Sand od 2016 South Island od 2012 Robert Island od 2014 Quanfu Island od 2014 Pattle Island od 2014 Observation Bank od 2014 North Reef do 2017 North Island od 2012 Money Island od 2014 Middle Island od 2012 Lincoln Island od 2012 Duncan Islands od 2013 Drummond Island od 2014 Bombay Reef bez změny Antelope Reef od 2013 Vietnam neovládá u Paracelských ostrovů žádné ostrovní útvary, jen se snaží prosadit svou těžbu v Tonkinském zálivu a EEZ	<u>Taiwan</u> Itu Aba dokončen 2015 <u>Čína</u> Subi Reef od 2012 Cuarteron Reef od 2011 Fiery Cross Reef od 2006 Gaven Reefs cca 2007-2014 Hughes Reef cca 2010 Johnson Reef cca 2012 Mischief Reef cca 2012-2015 <u>Filipíny</u> Commodore Reef od 2013 Flat Island cca od 2015 Loaita Cay cca od 2016 Loaita Island od 2015 Nanshan Island od cca 2015 Northeast Cay od 2015 West York Island od 2016 2nd Thomas Shoal, na kterém kotví vrak Sierra Madre <u>Malajsie</u> Investigator Shoal od 2014 Ardasier Reef od 2014 Erica Reef od 2016 Mariveles Reef cca 2015 Swallow Reef cca 2016 <u>Vietnam</u> Alison Reef cca 2016 Amboyna Cay od 2013 Barque Canada Reef cca 2017 Central Reef od 2016 Collins Reef cca od 2016 Cornwallis South Reef 2015 Discovery Great Reef od 2014 East Reef od 2016 Grierson Reef od 2016 Ladd Reef cca od 2014 Lansdowne Reef cca od 2016 Namyit Island od 2012 Pearson Reef od 2014 Petley Reef mezi 2015-2017 Sand Cay od 2011 Sin Cowe Island cca 2012 South Reef před 2017 Southwest Cay před 2016 Spratly Island cca 2016 Tennent Reef cca 2017 West Reef cca 2014 <u>Brunej</u> Zatím nebuduje žádné umělé instalace ani umělé ostrovy, neboť neudrzuje na ostrovech stálou fyzickou přítomnost	Falklandy: - Antarktida: - Jižní led. oceán: - Drakeův průliv: - V Ě D E C K Ě Z Á K L A D N Y N A A N T A R K T I C K Ě P E V N I N Ě A O S T R O V E C H

⁵⁹⁷ Blíže viz <https://www.americansecurityproject.org/russian-arctic-military-bases/>.

Bezletové zóny, zakázané plavební koridory a jiné projevy blokace letecké či námořní dopravy	Jakákoliv větší vojenská základna na Kurilských ostrovech může být považována za strategický bod ležící dostatečně blízko asijským trhům i Beringovu moři, tj. brány z Arktidy do východní Asie, odkud si může Rusko chránit své ekonomické a strategické zájmy. Svou vojenskou přítomnost by navíc mohlo použít jako odstrašující prostředek proti Japonsku a jeho spřáteleným mimoregionálním mocnostem. Zatímco Beringova úžina i samotná Kamčatka a de facto i Severní ledový oceán jsou oblastmi, kde Rusové sdílejí prostor s USA, tak u Kurilských ostrovů Rusko ovládá geostrategický bod, kterým si chrání budoucí trasy z Arktidy, ale zároveň se zde nemusí za své aktivity zodpovídat žádnému státu Arctic-5 Čím více bude své kurilské državy Rusko militarizovat a rozvíjet, tím více si bude zvětšovat svůj operační prostor pro případnou blokadu lodní či letecké dopravy pohybující se touto oblastí. Pro Japonsko a jeho západní partnery se pak nejčernějším scénářem může stát stav, v němž se Rusko inspiruje čínskou podobou Woody Island nebo Fieri Cross Reef, nebo začne implementovat zóny se zakázaným vstupem či přeletem jako Čína ve Východočínském moři. Z Kurilských ostrovů by se pak pro budoucí polání dopravu mohl tento vulkanický pás ostrovů stát obdobným dopravně-obstrukčním problémem jako tomu je u Spratlyho a Paracelských ostrovů. Ty totiž sice neleží přímo na dopravních tepnách, ale místní ozbrojené základny představují pro ostatní státy militarizovaný zdroj předsunuté moci jejich rivalů. Kurilské ostrovy by se navíc pro ruské námořnictvo mohly stát expanzí operační síly přístavu ve Vladivostoku. Zatím jsou sice na ostrovech umístěny pouze menší základny nebo mobilní posádky, ale hrozba velké ruské vojenské základny tíží Japonsko již řadu let, neboť na rozdíl od ruské Tichomořské flotily kotvící u ruských břehů ve Vladivostoku by v případě Kurilských ostrovů Japonsko čelilo scénáři vojenské základny v těsné blízkosti ostrova Hokkaidó. V dubnu 2023 navíc Rusko uvedlo svou tichomořskou flotilu do stavu pohotovosti, čímž Rusko vyslalo jasný varovný signál Japonsku Významným zdrojem rizik je také letiště Anadyr/Ugolnyj na břehu Beringova moře, schopné pojmout civilní i vojenská letadla, o kterém Varšavský institut v roce 2018 oznámil, že z této letecké základny úspěšně odstartovaly dva ruské nadzvukové bombardéry dlouhého doletu, čímž prý Rusko efektivně prokázalo svou	Kolem Paracelských ostrovů Čína zakreslila základní linie podle pravidel UNCLOS platných pro souostrovňní státy. V celé oblasti se snaží prosazovat právo ochrany a kontroly jako u vnitřních vod státu. Navíc na ostrovech vybudovala několik základen včetně velké letecké základny na Woody Island, která je schopna letecké kontroly v širší oblasti. Ostatní státy se u Číny obávají, aby nevytvořila bezletové zóny jako ve Východočínském moři Podle informací japonského ministerstva obrany (viz Čínské aktivity v Jihočínském moři) z února 2023 se okupace Číny udržuje v pozicích z let 2017/2018. Militarizace umělých ostrovů v Paracelské oblasti vyvrcholila nasazením letadel v roce 2020, čímž vznikla schopnost implementovat bezletovou zónu. Militarizace Spratlyho ostrovů je nejsilnější v okolí útesů Subi Reef, Mischief Reef a Fieri Cross Reef se zaměřením na vylepšení schopností „Anti-Access/Area-Denial“ s dosahem až 2000 mil kolem základny na Fieri Cross, kdy posilování letecké převahy zde Čína buduje od roku 2016 USA během vzájemných rozhovorů v roce 2023 nadále proklamuje FONOP, zatímco Čína trvá na tom, že nebude ustupovat ze své územní celistvosti a suverenity nad Jihočínským mořem. Ústředním	Bulletin No. 91/ 2017 Divize OSN pro záležitosti oceánů a mořské právo uvádí, že Stálý rozhodčí soud v rozhodnutí z 12. července 2016 došel k závěru, že žádný ze Spratlyho ostrovů není schopen prodloužení námořní zóny nad 12 námořních mil, dále ostrovy nemohou vytvářet námořní zóny kolektivně ani jednotlivě a žádný z Čínou ovládaných ostrovních útvarů zde nevytváří EEZ Zařazením toho rozhodnutí pod mořské právo měl vzniknout jasný stav věci	Až do roku 2016 se vyskytovaly blokadě letů z Buenos Aires a rostla snaha Argentiny zamezit přístup těžební techniky po moři do EEZ Falklandských ostrovů MERCOSUR se 2011 shodl na uzavření přístavů pro lodě plující pod vlajkou Falklandských ostrovů. Přístup do Drakeova průlivu, moře Scotia ani Antarktidy však tyto státy omezit nedokázaly a tak se Argentina začala soustředit na kontrolu plavby do Jižního Atlantiku a námořní kontrolu nad Argentinskou podmořskou pánví, tj. ve své EEZ. V roce 2016 došlo díky Foradori-Duncanově dohodě ke zlepšení vztahů, ale 2023 Argentina jednostranně ukončila platnost této dohody, což by v budoucnosti mohlo mít odpad i na vznik dopravních obstrukcí V roce 2021 začala vláda VB a správa ostrovů prodloužovat licence na rybolov kolem ostrovů, načež Argentina varovala před sankcemi a blokacemi a impedimenty

	schopnost ohrozit bombardováním i USA Jakákoliv ruská základna navíc znamená možnost umístění mobilních systémů a následnou implementaci bezletové zóny či umístění dalších protilodních systémů a tím případnou blokadu námořní dopravy. Základny navíc napomáhají v zásobování předstunutých bojových uskupení, což je něco, s čímž má Rusko tradičně vždy nemalé komplikace. Výstavbou velké základny by tudíž vzrostl i jeho ofenzivní potenciál vůči Japonsku i USA		tématem čínsko-japonsko-amerického dialogu v roce 2023 se však stala suverenita Taiwanu a obava z konfrontace, bez ohledu na její dopad na dopravu Dne 8. 4. 2023 čínské stíhačky překročily centrální dělicí linii v Taiwanském průlivu, čímž narušily taiwanský vzdušný. Na opakovaný incident 11. 6. 2023 pak Taiwan již aktivoval svou protivzdušnou obranu		ekonomiky ostrovů, což vyústilo až v delegaci dvou Falklandských vyslanců v červnu 2023 u výboru OSN C-24, kde orodovali za svá práva ostrovanů na sebeurčení
Místní působnost oficiálních či dobrovolnických struktur schopných ozbrojené moci vůči svým rivalům	V regionu Kurilských ostrovů dlouhodobě působí ruská pobřežní stráž, která v letech 1994 až 2005 a pak 2020 zabavovala japonské rybářské lodě a zastrášovala rybáře svou přítomností. Operačních základen a přístavů má Rusko v Ochotském a Japonském moři hned několik a společně s Tichomořskou flotilou je efektivně schopno projektovat svou moc po moři. Civilní struktury a rybářské milice tudíž zatím Rusko v oblasti nerozvíjí Japonsko má JMSDF	Zatímco v arktickém regionu militarizaci rozvíjí všechny státy Arctic-5 (soudobou pozicí dominuje Rusko), tak u severních asijských oblastí představuje nejbližší ruskou sílu pouze Tichomořská flotila kotvící ve Vladivostoku nebo dílčí struktury umístěné do přístavů podél Beringova moře Oficiální ani kvazidobrovolnické struktury schopné projekce stání moci zde neexistují a moc promítá armáda, letectvo a námořnictvo států	Sansha Marine Police na Woody Island Čínská pobřežní stráž Hainan maritime militia ve městech: Sanya, Danzhou a Tanmen (na ostrově Chajnan) a Sansha Militia na Woody Island Vietnam používá svou pobřežní stáž a někdy i plavidla neurčité specifikace, údajně rybářské úlohy	Čínská pobřežní stráž a motorové čluny PLAN jsou tradiční hrozbou, ale v posledních letech, byly zaznamenány hainanskou provinční vládou organizované rybolovné kampaně a akce určené k okupaci útesů a k blokačnímu zakotvení u cenných lovišť Takových tažení se podle odhadů CSIS účastní i rybářské milice až z Hainanu	V návaznosti na obnovenou rétoriku teritoriálních nároků ze strany Argentiny se britská politická scéna opět začala zajímat o úroveň místní obrany dislokované přímo na ostrovy. K 1. 5. 2023 stav přijel zkontrolovat parlamentní výbor GB Armed Forces Parliamentary Scheme. Na ostrovech byla umístěna bojová struktura British Forces (of) South Atlantic Islands a ostrovy patroluje HMS Medway
Makroúrovňové struktury a procesy cílené na dominanci oblasti	V dubnu 2023 zrušila Čína svůj dlouhodobý postoj vůči uznávání japonských nároků, načež během oficiální návštěvy u Vladimíra Putina prezident Xi upustil od uznávání japonské suverenity nad jižními Kutilskými ostrovy, tj. nad Severními teritorii. Zdánlivě se tato machinace zdá nepodstatná, ale Čína je hlavním ekonomickým partnerem Jižní Koreji, která ač je v současnosti spojencem	Zatímco Norsko rozvíjí své schopnosti nasadit ozbrojené síly v polárních oblastech a USA aktualizovaly svou Arktickou strategii, tak Finsko v dubnu 2023 vstoupilo do NATO, čímž Západu vzniká příležitost pro nové vyvažování moci Ruska, ale i šance na lepší případnou projekci ozbrojené síly. Švédsko v létě 2023 navíc sleduje obdobnou trajektorii s cílem vstupu do NATO.	Dlouhodobá strategie rekvizice a výstavby umělých ostrovů, akcelerovaný hospodářský rozvoj umělé cílený do těchto míst, rozvoj specifických formátů domácí i zahraniční politiky tvořené jen za účelem dominance oblasti zůstávají tradiční	Po řadě incidentů poblíž filipínských útesů, které si nárokují také Čína i Taiwan a Vietnam, bylo oznámeno, že ve třetím čtvrtletí roku 2023 Filipíny a USA začnou organizovat společné námořní hlídky. Díky rostoucí participaci USA se ale do oblasti vrátil fenomén vlastnického	Po výzvě Argentiny k jednání o suverenitě z počátku století proběhlo v roce 2013 referendum, kde ostrované z 98 % rozhodly ve prospěch svého statusu jako zámořského území VB, načež se Argentina vrátila k původní rétorice, v níž tvrdí, že se jedná o uměle importované obyvatelstvo V květnu 2023

	Japonska, tak historiky se jednalo o nepřátele. Vyjma USA tím ve svém makroregionu Japonsko tudíž již nemá žádné další skutečné partnery a bez nových markroúrovňových struktur a díky upadajícímu dialogu s Ruskem je každá další ztráta geopolitické náklonnosti také ztrátou důvěryhodnosti japonských teritoriálních nároků Japonsko v roce 2023 de facto ztratilo vydobytou vyjednávací pozici a případné územní vyrovnání se bez silového řešení jeví jako stále méně pravděpodobné. Dávne smlouvy, historické nároky, strategické modely zohledňující spolupráci obou zemí i předcházející ekonomická spolupráce a pomoc zaostalým regionům se nyní jeví jako zbytečná snaha, kterou Rusko smetlo účelovým oportunistem, když se Japonsko ve věci války na Ukrajině postavilo na stranu západních sankcí a odsoudilo tuto ruskou agresi, což Rusko využilo k změně a vyhrocení své mezinárodní politiky vůči Japonsku	Rusko se tím dostalo do situace, kdy k udržení své pozice na severu musí rozvíjet makroúrovňové procesy, které se promítnou do jeho národní i mezinárodní politiky. Na místo klasického ruského geopolitického paradigmatu nezlomné mocnosti plně ovládající své blízké pohraničí, tak Rusko začíná aplikovat hodnoty realpolitiky a opouští vizi ruské všemocí bez pomoci. V reakci na početní převahu Západu se Rusko uchýlilo k pragmatismu a v dubnu 2023 bylo mezi Ruskem a Čínou podepsáno memorandum se záměrem zemí posílit spolupráci v oblasti vymáhání námořního práva, včetně spolupráce jejich pobřežních stáží v prosazování mořského práva. Spolupráce se má promítat i do otázek arktického regionu⁵⁹⁸ a Čínská pobřežní stráž byla přizvána k pozorování tamního cvičení Následoval další příklon obou zemí i jejich námořní sil k sobě	součástí celostátní i mezinárodní politiky Číny. Dlouhodobě se objevují také tendence rozvoje místní ostrovní energetické soběstačnosti	nároku slabšího státu, který si svá práva snaží podložit přítomností ozbrojených sil jiné západní mocnosti, jako tomu bylo mezi světovými válkami	proběhlo setkání vlády Spojeného království a představitelů britských zámořských území, kde byly nejen potvrzeny společné vazby a bezpečnostní záruky, ale také bylo debatováno o transformaci energetiky a prohloubení ekonomické spolupráce domácího centra a těchto periferií. Okrajově se debata dotkla i ochrany proti klimatické změně, ale významnějším tématem byla námořní bezpečnost a prosazování námořních práv v příslušných okolních vodách Argentina hledá podpůrce svých nároků, ale i když její územní nároky uznala Čína, tak Argentina má s rostoucím čínským rybolovem nemalé potíže a Čína je příliš vzdálená, aby se Argentina mohla spolehnout na případnou redistribuci moci ve prospěch svých územních nároků Po Brexitu se obchod s Falklandy stal otázkou liberalizace importu olivní do Evropské Unie

Zdroj: Vlastní konstrukce

⁵⁹⁸ Viz <https://arctic.ru/international/20230426/1021665.html>.

Z komparace různých projevů dominance nad spornou oblastí vyplývá, že se účastníci daných teritoriálních sporů snaží svou získanou pozici prohloubit a nároky svých oponentů zdiskreditovat nebo oslabit. Významnou komparovanou hodnotou byly projevy vzniku dopravních obstrukcí, přičemž bylo zjištěno, že ve všech zkoumaných sporech, se někteří snaží aktéři zamezit cizímu přístupu do svých ovládaných oblastí a ke svým, ale často i cizím vybudovaným instalacím a tak vytvářejí nejrůznější podoby dopravních obstrukcí, které na jednu stranu popírají samotnou logiku UNCLOS, ale na druhou stranu v UNCLOS nacházejí oporu svých jednání. Příkladem zde jsou proklamace vnitřních vod a environmentálně chráněných oblastí. Argentina je v této snaze nejméně úspěšná a tak se aspoň pomocí spřátelených jihoamerických vlád pokusila blokovat přístup do přístavů zemí MERCOSUR.

Bylo zjištěno, že nejvyšší regrese v diplomatických procesech a vyjednávání nad územním vyrovnáním došlo ve věci Kurilských ostrovů. Zde Japonsko při stávající podobě ruské mezinárodní politiky ztratilo jakékoliv šance na získání tohoto pásu vulkanických ostrovů pod svou kontrolu. V otázce zisku alespoň části této oblasti, tj. Jižních Kurilských ostrovů, známých v Japonsku jako Severní teritoria, je stav totožný. Rusko přestalo v roce 2022 o věci jednat a do roku 2023 svou dominantní pozici rozvíjí pouze militarizací, aktivací svých námořních sil a prohlubující se spoluprací s Čínou. O partnerství Ruska s Čínou Krejčí uvádí, že *"... změny v rusko-čínských vztazích by nebyly možné, bez existence společných zájmů Moskvy a Pekingů. Jejich strategické partnerství je sice upevňováno tlakem Západu na obě zmíněné mocnosti, je však založeno na mnohem širším souboru společných aktivit. Spolupráce Ruska a Číny vytváří ... osu vzájemných výhod"*⁵⁹⁹ Kontinuálním projevem moci je zde militarizace. Zatímco v roce 2015 na ostrovy Rusko umístilo raketové systémy země-vzduch a v roce 2017 byly na ostrov Etorofu umístěny systém Bastion a na ostrov Kunashir umístěny protilodní raketové systém Bal, tak v roce 2023 dokonce došlo k aktivaci ruské Tichomořské flotily a sérii společných námořních cvičení s Čínou a její PLAN. Militarizace Kurilských ostrovů navíc bude s nejvyšší pravděpodobností pokračovat i v druhé polovině roku 2023.

Dále bylo zjištěno, že státy v Jihočínském moři postupně ztrácí důvěru v zaběhnutou strategii budování a ochrany svých umělých ostrovů, neboť stále smělejší chování Číny se ve světle kolabující suverenity Taiwanu jeví jako příprava na další geopolitické expanze Číny. Zatímco Paracelské ostrovy Čína již de facto efektivně kontroluje celé a čínská expanze dále tlačí vůči EEZ Vietnamu, tak Spratlyho ostrovy stále ještě vykazují nižší stupeň skutečné kontroly ze strany Číny. Provázáním aktivit cílených na prosazování námořního práva s námořními

⁵⁹⁹ KREJČÍ, O. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017, str. 477. ISBN 978-80-906594-9-0.

kapacitami Japonska i Západu se proto státy kolem Jihočínského moře snaží vyvažovat rostoucí geopolitický tlak ze strany Číny. Těživou bezpečnostní otázkou se tedy stává úvaha, zda společně s případnou invazí čínských sil na Taiwan náhodou neproběhne také souběžná aktivita cílená na obsazení celých Spratlyho ostrovů i dalších sporných částí rozprostřených napříč Jihočínským mořem. V případě ozbrojené agrese Číny, by se pak stávající projevy dominance a dlouhodobě budované kontroly nad dílčím územím mohlo těmto státům jevit jako zbytečné. Autor se však v tomto bodě domnívá, že i v případě agresivní konfrontace vůči ostatním státům kolem Jihočínského moře se Čína rozhodne použít spíše modifikovanou podobu salámové metody (viz poznámky pod čarou), tj. zábor dalšího kousku území. Pokud tedy nakonec opravdu dojde k invazi na Taiwan, tak ale lze očekávat také invazi na taiwanský ostrov Itu Aba, který se nalézá se v oblasti Spratlyho ostrovů. Plošný útok na všechny strany by znamenal otevření příliš velkého množství jednotlivých bojových zón a navíc v oblastech, které se místní státy snaží pokrýt přítomností moci mimoregionálních aktérů. Navíc zde dochází i ke vzniku četných aliančních dohod i dohod o participaci cizích námořních sil. Itu Aba by ale mohl být dalším cenným geostrategickým bodem na šachovnici Spratlyho ostrovů.

Co se pak týká projevů dominance v Severním ledovém oceánu, tak potenciál růstu členské základny NATO přinutil Rusko k prohloubení spolupráce s Čínou, což však znamená, že se do mocenské základny v arktickém regionu začnou v nejbližších letech silněji promítat také projevy moci Číny. Její stávající projekce vlivu směrem do arktického regionu je však zatím omezená a ve věci militarizace polárních oblastí dominuje Rusko. Prohlubující se geopolitické pnutí v oblasti by se však mohlo neblaze podepsat na rozvoji polárních dopravních cest. S největší pravděpodobností se tedy zaběhnuté surovinové i zbožové toky v nejbližších letech příliš nezmění a Jihočínské moře setrvá nejvytíženějším dopravním uzlem současné světové ekonomiky. Změny ale lze očekávat v Taiwanském průlivu. Poslední studovanou tématikou, byl teritoriální spor o Falklandské ostrovy. V předcházejícím období došlo k obnovení územního nároku Argentiny, která své nároky doprovází propagandou i snahou zapojit do věci ostatní státy Jižní Ameriky. Co se pak týká projevů dominance nad spornou oblastí, tak Velká Británie dlouhodobě udržuje svou vojenskou přítomnost na ostrovech. Nelze zcela hovořit o velké militarizaci, ale ze všech britských zámořských území se Falklandské ostrovy jeví jako nejlépe chráněné, což nejspíše odpovídá závazkům britské vlády vůči ostrovanům, kteří opakovaně vyjevili svůj zájem zůstat britským zámořským územím. Argentina se však domnívá, že hlavním důvodem britské přítomnosti a britského zájmu zachovat si kontrolu nad ostrovy je ropa a přírodní zdroje nalézající se kolem ostrovů.

4.6 Zralost dílčích sporů k jejich vyřešení a zhodnocení potenciální eskalace

Navazující tabulka č. 7 je unikátní v tom, že poukazuje na přítomnost některé ze šesti Zartmanových propozic zralosti sporu, včetně vzájemně lákavé příležitosti. Tabulka nabízí velmi jasné srovnání přítomnosti unikátních náznaků zralosti sporu, vyskytujících se v podobě události, změny stavu či v podobě unikátních makroúrovňových procesů. Sledován a porovnáván byl výskyt takových projevů a náznaků objevujících se v rámci některého ze čtyř zkoumaných teritoriálních sporů, které lze označit za důkazy zralosti. Pro zachování geografické povahy všech srovnání i zde tabulka zohledňuje přímo konkrétní geografické oblasti dílčích územních sporů. Vyzdvihnutí geografického rozměru těchto sporů umožňuje zohlednit i přilehlé oblasti⁶⁰⁰ a tím i širší geopolitické zájmy států skrývajících se za prostým nárokováním Severních teritorií, Paracelských a Spratlyho ostrovů či Falklandských ostrovů. Následující tabulka tedy porovnává, zda se v geografických faktorech daného sporu či v širších geopolitických zájmech či aktivitách dílčích států nevyskytují náznaky zralosti řešení sporu, které Zartman diferencoval do šesti konkrétních propozic. Případná aplikovatelnost jedné z klasických propozic či vzájemně lákavé příležitosti, totiž napovídá, že příslušný teritoriální spor je zralý ke svému řešení. Zatímco některé propozice pro svou aplikovatelnost vyžadují přítomnost projevů jiné další propozice, tak obecně platí, že čím více dílčích propozic se ve sporu jednoznačně projevuje, tak tím je daný spor zralejší k řešení. Aplikací této teoretické koncepce, vycházející z učení teorie zralosti, se autor v rámci této komparativní kapitoly snaží hlouběji pracovat se zvoleným teoretickým aparátem, který byl představen již v úvodních pasážích této práce. V pasážích, věnujících se teoretickému aparátu, se autor rozhodl záměrně nerozepisovat dílčí propozice zralosti, neboť mu již v počátcích výzkumů bylo zřejmé, že se tyto propozice výborně hodí pro komparaci jejich přítomnosti v rámci dílčích teritoriálních sporů, tj. právě pro tuto konkrétní srovnávací kapitolu. V tomto duchu se nesla i tvorba třetí kapitoly, neboť při práci s odbornými názory, politickými projevy či mezinárodními politikami dílčích států si autor vytvářel paralelní množiny informací, jejichž představení autor účelově pozdržel, aby je mohl použít až jako podklad pro čtvrtou kapitolu. Ve stejné logice nebylo ve třetí kapitole uváděno, do které konkrétní Zartmanovy

⁶⁰⁰ Napříč třetí kapitolou této práce bylo poukazováno na širší souvislosti týkající se daných teritoriálních sporů, přičemž bylo vysvětleno, že všechny zkoumané teritoriální spory se skrytým surovinovým či dopravně strategickým potenciálem mají ve skutečnosti širší rozměr a svým působením zájmy zúčastněných protagonistů zasahují do mnoha přilehlých sousedních oblastí, nebo i do míst s tématikou sporu jinak provázaných. Konkrétně se jedná o Severní ledový oceán a de facto i celý arktický region, na jehož význam autor nahlíží optikou přístupové cesty do Asie vedoucí kolem Kurilských ostrovů. U teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy zase autor vnímal události a vazby na Antarktidu i tamní přilehlá moře a blízké průlivy. Ve věci komparace Paracelských a Spratlyho ostrovů pak zase nešlo opomenout ani celkový širší rozměr Jihočínského moře.

propozice zralosti sporu ta či ona událost náleží, neboť tyto údaje si autor vyhradil právě pro následující závěrečnou komparativní tabulku. Tento výzkumný postup navíc nakonec přinesl dokonce až velmi nečekané přínosy, neboť vývoj událostí během dvou prvních třetin roku 2023 naprosto změnil povahu předcházejících jevů a mezistátních jednání ve všech studovaných teritoriálních sporech. Tato skutečnost je patrná i z příkladů uváděných ve výše představených komparativních tabulkách, neboť zatímco se některé komparované souvislosti u daného sporu doslova roky nevyskytly, tak za první polovinu roku 2023 došlo tak k rapidnímu vývoji, až musel autor některé minoritní události z komparace dokonce vypustit. Představeny byly tudíž jen ty nejvýraznější, nebo pro účely této práce nejvhodnější události a reálie. S celkovým historickým kontextem, obohaceným o rapidní současný vývoj, bylo posléze pracováno při komparaci přítomnosti Zartmanových propozic zralosti sporu.

Při prováděných komparacích byl datový základ historických souvislostí obohacen o aktuální mediální obraz, politické proklamace, platné geografické údaje, statistiky, ekonomická data z prověřených informačních platforem, bezpečnostní studie mapující redistribuci vojenské či kvazi-vojenské moci, bezpečnostní analýzy nezávislých výzkumných platforem a tam, kde to s ohledem na aktuálnost bylo jen trochu možné, tak i se statistikami vynaložených nákladů či surovinové spotřeby. Číselných údajů však tato práce uvádí relativně málo, neboť řada platforem jako IEA pracují se staršími, často před-pandemickými prognózami a jiné platformy jako WRI nebo Resource Watch představují data vyloženě zastaralá. S ohledem na výše představené úvahy je také vhodné uvést, že následující tabulka byla záměrně umístěna na konec této kapitoly, neboť v některých bodech pracuje s reáliemi i událostmi, které byly již komparovány výše, jako kupříkladu s úpadkem japonsko-ruských vztahů po roce 2022. V některých případech byl chybějící obraz reality nahrazen příslušným, řádně ocitovaným odborným názorem, zatímco v hluchých místech bez zdrojově adekvátních odborných podkladů si autor musel vypomoci prostým mediálním obrazem nastalých událostí.

Cílem této kapitoly bylo jednak podpořit plauzibilitu již předložených teoretických vysvětlení stávajících skutečností (viz modelové úvahy ve 3. kapitole) a jednak představit komparaci studovaných dat, potřebnou k zodpovězení položené výzkumné otázky. Zároveň je důležité podotknout, že závěrečná diskuze nad užitými ústředními odbornými názory, výzkumnou otázkou i deklarovanými hypotézami (viz Závěr práce) by bez této následující komparace zralosti dílčích sporů nebyla kompletní. Následující tabulka se navíc snaží zohlednit nejen historické souvislosti, ale i aktuální vývoj dílčích sporů, tak jak se dosavadní události roku 2023 promítly do příležitosti či zralosti každého konkrétního sporu k jeho vyřešení.

Tabulka č. 7: Přítomnost propozic zralosti projevujících se v rámci studovaných sporů

Teritoriální spory				
Výskyt propozic vztahený ke zkoumaným oblastem	Spor o Kurilské ostrovy a Severní teritoria	Spor o Paracelské ostrovy	Spor o Spratlyho ostrovy	Spor o Falklandské ostrovy
1. propozice: a) oboustranná jednání stran b) přítomnost vnější strany poukazující na stav konfliktu, kdy vnější element nabízí vzájemnou diskuzi, nebo poukazuje na prožívanou bolest, která účastníkům sporu vzniká	Oboustranná jednání byla vedena již od konce druhé světové války, přičemž oficiální jednání nad návratem Severních teritorií jsou vedena ve vazbě na povahu Sanfranciské mírové smlouvy a od následujícího vývoje v 60. letech. I přes pád SSSR nebo projevy a jednání z konce 20. století a během prvních dvou dekád 21. století však jednání ustala. V mezidobí se místní zainteresovanost USA ukázala vůči Rusku jako element ztěžující jednání a tak mediátor sporu v podstatě chyběl. V blízké budoucnosti se však může objevit dříve netušený a nikým nepředpokládaný mediátor (Čína), který nedávno uzavřené jednání znovu otevře. Mezi Japonskem a Čínou totiž může dojít k výměně hodnot, neboť Japonsko začalo v minulosti vyvažovat vliv Číny a Čína by nový příklon Ruska k její politice mohla použít k prosazení odlivu japonské moci z čínské sféry vlivu výměnou za to, že Rusko donutí jednat o navrácení části ostrovů. Vnější strany také poukazují na stav konfliktu a komplikace	Čína nemá zájem na tom otevřít jednání nad změnou své kontroly oblasti Paracelských ostrovů. Vietnam ani Taiwan navíc nemají vůči současné Číně dostatečné nástroje k tomu, aby donutili Čínu nad vydobytým vlastnictvím ostrovů skutečně a opravdu vážně jednat Vůči Čínské pozici militarizovaných ostrovů, rybářských milic, obrněné základny na Woody Island a dalších projevů čínské moci v Tonkinském zálivu, tudíž ostatní účastníci sporu nedisponují relevantní mocí ani mezinárodní silou či momentem nastalé situace, aby donutili Čínu jednat. Naproti tomu však Čína omezuje životní prostor Vietnamu a nutí ho expandovat jihovýchodně do Jihočínského moře. Pokud Vietnam nepřistoupí k excesům, jako např. k tajné podpoře vzniku teroristických skupin bojovníků za svobodu Tonkinského zálivu, tak Čína nemá důvod o svém území jednat	Mezi všemi účastníky sporu již řadu let probíhá vzájemný dialog, který ale v mnoha ohledech nabývá podoby monologu, v němž jednotlivé strany představí svou pozici, deklarují svou pravdu a označují oponentovy nároky za falešné a jeho konání za ohrožení své suverenity či omezování svých práv. Např. spory v Jihočínském moři se navíc vyskytují v přítomnosti všech účastníků světové ekonomiky. Tyto vnější strany často poukazují na stav konfliktu a bolest, kterou účastníci sporu zažívají, ale někteří z nich to doposud nepocítují, nebo jako Čína pocítovat odmítají. Nebýt asertivního chování Číny, tak by USA či Japonsko mohlo dokonce vůči ostatním účastníkům sporu začít působit jako mediátor jejich konfliktu. Rozhovory s Čínou, ale většinou nabývají podoby prohlášení čínské pozice bez vůle zvažovat opozitní nároky, nebo práva	Zahájení vzájemného jednání bylo pro zralost sporu nezbytnou, avšak nikoliv jedinou podmínkou, která byla naplněna již od samotného počátku sporu. Již v 19. století byly zaznamenány výměny diplomatických nót a poválečná (WWII) Argentina opakovaně vznášela nároky, které ji Velká Británie oponovala. Až do samotného propuknutí války probíhal dialog mezi stranami a Velká Británie byla ochotna jednat a nabízet vzájemná řešení včetně společné správy či začlenění argentinského kapitálu do budování ostrovů. Jednání mezi poválečnou Argentinou a Velkou Británií probíhala až do samotného vyvrcholení válečného konfliktu 1982 Po roce 2009 se však Argentina postupně začala vracet k proklamaci svých územních nároků a Velká Británie se vzájemnému dialogu opět věnovala. Po opakovaných referendech 2013 a definitivním příklonu ostrovanů k Británii se však britská ochota jednat s Argentinou postupně otupila, ale přesto vznikl pakt 2016
2. propozice	Rusko a Japonsko se vůči sobě dlouhodobě	Vietnam pocítuje nejvyšší stupeň	Všechny strany sporu o Spratlyho	Velká Británie v současnosti nevnímá,

	nacházelo ve vzájemně zraňujícím patu. Rusko bylo v situaci, kdy celý svět vnímal jeho kontrolu Kurilských ostrovů, hlavně Severních teritorií jako nezákonnou okupaci, region chřadl a bez japonské hospodářské pomoci Rusku chyběl potřebný kapitál k adekvátním využití místních přírodních zdrojů i dostatečné znalosti v práci s vulkanickým podložím. Pocit bolesti Japonska byl však vyšší než u Ruska, neboť Japonsko potřebovalo geopoliticky expandovat a přítomnost vojenské cizí velmoci, navíc na historicky národním území, se stalo bezpečnostním rizikem. Rusko se tedy nikdy nenacházelo své stejné úrovni bolesti a pociťovaná bolest z nedořešené situace pro něj byla vždy snesitelná, čemuž nasvědčuje i to, že se v roce 2022 Rusko rozhodlo ukončit mírová jednání a jako záminku si vybralo nepřátelský postoj Japonska, vůči agresii na Ukrajině. Nejbližší byla jednání v době politiky návratů alespoň 2 ostrovů, ale to se nikdy nelíbilo USA. Návrh se stal neprůchodný i na politické scéně Japonska	bolesti, spíše však díky počinání Číny. Čína s Vietnamem se ale vůči sobě nenacházejí ve vzájemně zraňujícím patu, neboť Čína efektivně kontroluje oblast, vytlačuje Vietnam stále blíže k jeho pobřeží a úbytek výtěžnosti místních lovišť řeší výpravami ozbrojených rybářských flotil do ostatních částí Jihočínského moře. Pozice Vietnamu ani nenaznačuje, že by mohl otevřít jednání o nové podobě územního dělení v Tonkinském zálivu natož, aby vytvářel události, které by Čínu přiměly hledat řešení sporu a nad jeho nárokem vůči Paracelským ostrovům. Dalším účastníkem sporu je Taiwan, ale jeho pozice a kapacity se v současnosti spíše soustředí na udržení vlastní suverenity, než na hledání příležitosti k řešení svých dalších územních nároků. V průběhu roku 2023 totiž krize v Taiwanském průlivu naznačuje, že eskalace směrem k ozbrojenému konfliktu může nastat právě zde	ostrovy se nachází v bolestivé patové situaci, neboť vynaložené náklady a celková degradace oblasti i vzájemných vztahů zatěžuje tyto státy náklady, které by s ohledem na stav jejich ekonomiky mohly efektivněji vynaložit jinde. Přislíb výskytu přírodních zdrojů je však ze strany Filipín, Vietnamu a Malajsie jako hodnota, o kterou nechtějí ztrátou své přítomnosti přijít. Na pomoc vůči asymetrické moci Číny musely tyto státy ale najít oporu u cizích velmocí, které mají v oblasti své vlastní zájmy. Přítomností USA, Japonska i VB a FR se i Čína dostala do patové situace, která ji také působí bolest. Čína totiž nechce ustoupit ze své pozice, ale přítomnost velmoci na straně práv slabších je silně polarizovaný stav, který může snadno eskalovat. Bolest, kterou státy pociťují, není u všech na stejné úrovni a tak se sice spor o Spratlyho ostrovy jeví spíše zralý pro ozbrojenou eskalaci, ale nikoliv pro své vyřešení	že by se vůči sobě s Argentinou nacházela ve vzájemně patové situaci, ani že by spor působil oběma stranám stejnou či alespoň dostatečně velikou bolest, která by dosahovala tak nesnesitelné úrovně, aby obě strany přiměla k jednání nad novým řešením jejich vleklého a po roce 2023 navíc také oživeného sporu. Argentina se sice ve své rétorice dovolává neprávem prováděné explorační nálezů fosilních paliv kolem ostrovů a dále proklamuje své územní nároky nejen nad Falklandskými ostrovy, ale i nad Antarktidou a ostatními částmi tamního britského území, ale faktické pocity bolesti jsou pouze subjektivní a navíc jen na straně Argentiny. Doprava na ostrovy, explorační nálezů kolem ostrovů, ochrana místních přírodních zdrojů, boj vůči neřízenému výlovu antarktického krilu, snaha zamezit nepovolenému rybolovu patagonického zubáče i ostatních ryb, otázky stability dodávek ropy pro ostrovy, náklady na udržování stálé vojenské posádky i na provozování námořních patrol HMS Medway, úpadek mezinárodního dialogu s Argentinou, problémové vztahy s MERCOSUR, náklady na modernizaci letiště v Port Stanley či jen samotná vzdálenost mezi metropolí a britským zámořským územím, jsou nemalé komplikace, s nimiž se musí Velká Británie při správě Falklandských ostrovů vypořádat. Nic ale nenaznačuje, že by se obě strany nacházely
3. propozice	Ruská vůle pokračovat v původních mírových rozhovorech a diskuzích nad možným navrácením japonského území se zcela vytratila a vzájemné japonsko-ruské vztahy se hluboce ochladily, zatímco mezitím Rusko i Čína posilují svou vojenskou spolupráci, což prokazuje i řada nedávných incidentů	Nároky Taiwanu ani Vietnamu na Paracelské ostrovy nejsou Čínou vnímány jako validní, navíc tyto státy sice disponují mezinárodními partnery a vojenskou mocí, se kterou Čína musí počítat, ale projekce moci těchto států vůči obrněným pozicím Číny na	Všechny zúčastněné strany se dostaly do fáze vzájemně zraňujícího patu, který však vykazuje rozdílný stupeň bolesti a rozdílné subjektivně ohrožené hodnoty. Zatímco Čínu zraňují rostoucí náklady a účast ostatních velmocí na prosazování námořního práva (tj.	problémové vztahy s MERCOSUR, náklady na modernizaci letiště v Port Stanley či jen samotná vzdálenost mezi metropolí a britským zámořským územím, jsou nemalé komplikace, s nimiž se musí Velká Británie při správě Falklandských ostrovů vypořádat. Nic ale nenaznačuje, že by se obě strany nacházely

	v Japonském moři. Došlo k úpadku vzájemného dialogu a do mezistátních konfliktů se vrátily hrozby vůči japonským rybářům, pokračující militarizace Kurilských ostrovů a rusko-čínská vojenská cvičení i letecké manévry probíhající v těsné blízkosti japonského území nebo přímo na území sporných oblastí I přesto, že objektivním prvkem jsou rostoucí náklady na budování vojenských kapacit, ušlý zisk i politické ztráty z příležitostných projektů a hlavně ztráta společné surovinové extrakce, tak bolest je pocíťována převážně na straně Japonska, neboť Rusko si slibuje, že své náklady pokryje od Číny příklonem své geopolitiky k Číně	Paracelských ostrovech je vysoce nepravděpodobná, neboť těmto státům Čína vytvořila jiné oblasti, o jejichž obranu se musí jak Vietnam, tak v současnosti hlavně samotný Taiwan zasadit. I když tedy existuje celá řada případů subjektivně vnímané bolesti na straně Vietnamu i Taiwanu, tak Čína se v tomto okamžiku ve vzájemně zraňujícím patu nenachází. Degradaci životního prostředí a úbytek výtečnosti z rybolovu Čína řeší financováním výpravy rybářů do vzdálených lokalit a Vietnam buduje struktury na zamezení přístupu Číny do své EEZ	mzn, pravidel plavby, domácích předpisů) i ujednání UNCLOS v oblasti, tak ostatní státy, včetně Vietnamu, pocíťují dopady militarizace, degradace životního prostředí, ztížených podmínek extrakce přírodních zdrojů i rostoucích nákladů Subjektivních i objektivních pocitů bolesti kolem nevyřešeného vlastnického sporu nad Spratlyho ostrovy narůstá a to u všech účastníků tohoto sporu. Čína však nehodlá svou politiku nad linií devíti přerušovaných čar měnit a tak zde roste riziko eskalace, ke kterému Čína i ostatní stát svými projevy přispívají	v situaci vzájemně zraňujícího patu. Stávající premiér VB navíc svou rétorikou na podporu Falkland a bouřlivými oslavami 40tého výročí osvobození Falkland od argentinské okupace utvrdil svou politickou pozici a mezi ostrovaný si získal popularitu Vzájemně zraňující pat u obnoveného sporu o Falklandské ostrovy tedy není vzájemný, pocity bolesti jsou zde subjektivní, a pokud Argentina náhle nepřistoupí k nějakému drastickému vyhocení situace, nebo nevymyslí nové opresivní způsoby projevu své moci, které by britské straně vyslovené vadily, tak spor byl sice oživen, ale Velká Británie o věci zatím nehodlá jednat
4. propozice	Objektivním zdrojem bolesti pro Rusko byl odliv japonského kapitálu a hospodářské pomoci z regionu. Rusko však na nedalekém ostrově Sachalin rozvíjí bohaté energetické projekty s těžařskými firmami z celého světa a současná politika příklonu Ruska k Číně nabízí i značný potenciál přílivu čínských investic. Japonsko je tedy jediné, které skutečně pocíťuje bolest z ruské přítomnosti na ostrovech a z absence kontroly nad svými Severními teritorii a tamními zdroji. Situaci může změnit pouze případná ochota Japonska dobít si svá území od Ruska zpět, anebo případná eskalace série konfliktů v oblastech nacházejících se jižněji, obzvláště	Vietnam se nachází v bezvýhodné situaci a dlouhodobě trpí nedostatkem životního prostoru, který mu Čína v Tonkinském zálivu upírá. Jediné společné útrapy, jsou materiální náklady, které Čína vynaložila na kontrolu Paracelských ostrovů a na udržování patrol kolem linie devíti přerušovaných čar. Čínský expansionismus také ale přinutil Vietnam soustředit se na další oblasti v Jihočínském moři a vynakládat rostoucí náklady na explorační širšího území jinde. Zlomovým bodem by se mohl ukázat projekt Blue Whale, neboť pokud se Čína zasadí o jeho blokadu, tak donutí Vietnam k eskalaci situace, jejíž projevy	Filipíny se zatím jeví jako aktér, který je schopen unést rostoucí náklady spojené se snahou udržet si alespoň částečnou kontrolu nad oblastí. Ve skutečnosti však Malajsie, Filipíny ani Brunej a již ani Vietnam nemají dostatečné kapacity na vytlačení Číny z ostrovního klastru. Vietnam je jediný, který relativně situaci zvládá. Všem účastníkům včetně Číny však rapidně rostou náklady na udržení své pozice a cizí zvýšená zainteresovanost ostatních velmocí, obzvláště při misích FONOP a další kooperaci námořních sil jsou útrapy, které zvyšují geopolitické pnutí celého regionu, snižují stabilitu vztahů a působí	Velká Británie se nachází ve výhodném výchozím postavení. Díky vydobyté pozici, objevené základně fosilních zdrojů a zainteresovanosti globálních těžebních společností investovat to rozvoje těžby v regionu, je zde jen málo subjektivních důkazů o tom, že by se VB nacházela v okamžiku nějaké bolesti. Spor považuje VB za vyřešený a území za udržené a řádně spravované. Materiální převaha VB navíc napovídá, že by byla schopna unést i náklady na vyřešení případné ozbrojené eskalace. Na druhou stranu se však Argentina dostal do situace, kdy její propaganda kolem Malvín sice na domácí obyvatelstvo zapůsobila, ale současný argentinský nárok ztratil jakoukoliv kredibilitu,

	v Taiwanském či Malackém průlivu, které by mohly donutit severní státy nalézt společné a dopravně příhodné řešení	se však s nejvyšší pravděpodobností vyjeví také mimo Paracelské ostrovy, neboť ty jsou příliš militarizované a blízko rybářské milici	bolest všem účastníkům včetně Číně. Dalším objektivním důkazem je degradace životního prostředí v oblasti	takže ani deklarované pocity bolesti a ztrát způsobených britským imperialismem nepůsobí na mzn. poli nikterak věrohodně, vyjma uznání od Číny
5. propozice	V březnu 2022 sice Rusko ukončilo mírové rozhovory s Japonskem a přestalo o návratu jakékoliv části Kurilských ostrovů jednat, ale rostoucí spolupráce mezi Ruskem a Čínou nabízí jistou alternativu. Pokud totiž existují hodnoty, které by Japonsko mohlo pro Čínu zajistit, tak se může klidně stát, že Čína přesvědčí Rusko k znovuootevření dialogu a poslouží tím jako sice velmi podjatý mediátor s vlastní agendou, ale který stranám ukáže, co vše se může ještě stát a jakou bolest vlastně pociťují, nebo při ztrátě čínské pomoci pociťovat začnou. Stejně tak však Čína může použít i svou ruskou náklonnost ve prospěch Japonska a oběma stranám vysvětlit, že Čínou navržené řešení může být pro obě strany jasnou příležitostí ke geopolitické výměně	OSN, mezinárodní odborná veřejnost a ostatní státy i integrační platformy jako EU již dlouhodobě poukazují na bezpečnostní problematiku, nevýhodnost dopravní obstrukční politiky, nezákonnost ignorace pravidel UNCLOS i na degradaci místního životního prostředí a tamních lovišť. Státy kolem Jihočínského moře si navíc také již dlouhodobě uvědomují bolest, kterou jim nestabilita regionu způsobuje, stejně tak jako si Čína uvědomuje, jak riziková je rostoucí přítomnost ostatních světových mocností prosazujících právo svobodné plavby. Nově se přidala i Austrálie a Kanada. Zatím však neexistuje ústřední mediátor, který by dokázal otevřít dialog mezi všemi účastníky sporu. USA jsou pro Čínu nepřipustné, stejně jako Rusko je zase nepřipustným mediátorem pro všechny ostatní státy, které jsou spojenci Západu. Jistou tendenci mediovat tamní spor, podporovat všechny strany a nabízet komunikační most chtělo v regionu vykazovat Japonsko. V roce však 2023 začlenění japonských plavidel do patrolovacích misí pobřežní stráže Filipín společně s americkou pobřežní stráží Čína označila jako silné narušení její suverenity nad oblastí linie devíti přerušovaných čar Vztahy mezi Čínou a Japonskem tudíž také nejsou na mezinárodní a bezpečnostní úrovni nikterak dobré, což naznačuje i vznik horké telefonní linky mezi Tokiem a Pekingem, která byla otevřena v rámci prohlubující se krize v Taiwanském zálivu v létě 2023	Jelikož je ve sporu jen Argentina stranou, která si znovu začala nárokovat Malvíny a britskou přítomnost označila za nezákonnou přítomnost na sporných územích, tak pozice tamního mediátora zatím nebyla vyplněna. Velká Británie považuje spor za dávno vyřešený a ostrovy za právoplatnou součást svého britského zámořského území, které VB obhájila v několika ozbrojených sporech a kde se tamní obyvatelstvo opakovaně vyjádřilo pro setrvání pod VB. Spor tedy jednostranně rozvíjí jen Argentina, která zatím v 21. století nezpůsobila VB takovou bolest, aby byla britská strana ochotna o tématu nově jednat. Nový vývoj, popřípadě eskalaci konfliktu a vyhrocení vztahů by mohla přinést až budoucí změna antarktického smluvního rámce	
6. propozice	Období vzájemně lákavých příležitostí, kdy Rusko a jeho zaostalé ostrovní regiony mohly z japonské kapitálu benefitovat, zatímco Japonsko mohlo spoluprací zvyšovat svou surovinovou základnu, již pominulo. Pro Japonsko by sice zisk nových území a přístup k tamním zdrojům stále znamenal velkou hospodářskou příležitost k rozvoji, ale kontrolou a militarizací ostrovů Rusko drží strategický bod, jehož udržení je Rusko	Nárok Taiwanu na ostrovní klastry a různá území v Jihočínském moři se v současném období blízkého se střetu o suverenity Taiwanu zdá jako méně podstatný. Jedinou vzájemnou příležitostí, může být to, že za snížení geopolitického pnutí ze strany Číny se Taiwan vzdá veškerých svých nároků, což je však stav, který může Čína dosáhnout i zánikem Taiwanu a zabráním jeho území	Zatímco pro Taiwan, Filipíny, Malajsii a Brunej by uznávání jejich EEZ ze strany Číny podstatně zjednodušilo jejich pozici v regionu, tak Čína odmítá cizí nároky uznat a extrakci místních zdrojů ostatními státy považuje za nelegální. Objektivní hodnoty jako zastavení tamní degradace životního prostředí, pokles geopolitického pnutí, růst stability v regionu ani pokles militarizace regionu	S ohledem na zájem světových hlubokomořských těžebních společností, jako např. nedávno zainteresované kanadské JHI, nebo Rockhopper, který má svůj projekt na Sea Lion Field otevřít již 2024 musíme konstatovat, že zde pro Argentinu ani VB neexistuje dostatečně lákavá vzájemná příležitost, neboť ze situace jasně těží VB. Argentina je schopná pouze vytvářet obstrukce, politické proklamace, cílenou propagandu a nutit

	schopno vyvažovat rostoucí moc Japonska. Odliv investic může pokrýt Čína a rybolov v oblasti také, což i naznačuje vývoj situace směřující k rozvoji kooperace Číny a Ruska ve věci projekce jejich námořních zájmů	Mezi Vietnamem a Čínou nejsou opět vzájemné příležitosti dostatečně lákavé, neboť si Vietnam za své investiční a energetické partery již řadu let volí raději západní nebo ruské TNK, než Čínu	nejsou hodnoty, které by státy mezi sebou sdílely nebo jim připisovaly stejnou váhu. Chybí zde nezávislá strana, která by uměla vůči stranám sporu dokázat, co je jejich vzájemná příležitost	ostatní státy Latinské Ameriky zdržet se nevhodného dialogu s VB, ale sama přitom nenabízí žádné společné hodnoty, které by mohly oba státy rozvíjet. Pro zlepšení zásobování ostrovů VB plánuje oslovit sousední Chile

Zdroj: Vlastní konstrukce

Podstatou teorie zralosti je myšlenka, že načasování pokusů o řešení konfliktu je důležitější než obsah návrhů určených k vyřešení daného sporu. Již ve svém díle *Ripe for Resolution* z roku 1985 Zartman uvádí, že vhodné načasování je klíčovým faktorem, neboť dokud nenastane ten vhodný zralý okamžik, tak jsou veškeré snahy neplodné. Z toho důvodu je načasování důležitější než samotný obsah návrhů, které nebudou přitažlivé, dokud nenastanou ty pravé „zralé“ podmínky. V takové chvíli se strany mohou dohodnout dokonce i na takových návrzích řešení, které zde byly k dispozici po určitou dobu, tedy již během vývoje sporu. Správné načasování řešení tedy může oživit i zdánlivě staré nápady a návrhy, neboť „...strany řeší své konflikty pouze tehdy, když jsou připraveny tak učinit – a připraveny jsou teprve tehdy, když jsou již ostatní alternativy, tj. obvykle jednostranné způsoby vhodné k dosažení pro ně samotné unilaterálně uspokojivého výsledku, zablokovány a strany se ocitnou v nepříjemné a nákladné situaci. V takovou chvíli se obvykle samy chytanou návrhů, které jsou obvykle ve vzduchu již dlouhou dobu, ale které se až teprve nyní (ve světle ztráty unilaterálně prosaditelných alternativ a rostoucích nákladů) zdají atraktivní.“⁶⁰¹ V této části se tedy výzkum snažil zhodnotit zralost studovaných sporů k jejich řešení touto optikou.

K validnímu zhodnocení přítomnosti propozic zralosti sporu bylo nutné dané teritoriální spory poznat, analyzovat i pochopit (viz kapitola č. 3) a dále zpracovat do podoby komparace obsahu dílčích projevů moci (viz kapitola č. 4) jednotlivých států. V úvodních fázích výzkumu dokonce autor zvažoval, že detailně představí samotný proces vyjednávání opozitních stran. V užitých odborných člancích a studiích, které se staly zdrojem této rigorózní práce, se k takovému přístupu řada odborníků ve svých dílech uchýlila, a tak se autor této práce rozhodl nakonec následovat spíše cestu studia projevů státní moci, než zápisů z proběhnutých jednání diplomatických elit. Bylo však důležité zvolit, který z tradičních postupů sledování řešení sporů se nakonec promítne do podoby závěrečného hodnocení, které

⁶⁰¹ ZARTMAN, I. W. *Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond*. In: STERN, P. C., DRUCKMAN, D. ed. *International Conflict Resolution After the Cold War*. Washington, DC: The National Academies Press, 2000, str. 225. ISBN 978-0-309-07027-0.

tato práce v níže představené sekci předkládá. V rámci vědního oboru řešení sporů v zásadě existují dva hlavní přístupy jak studovat vyjednávání nad určitým (teritoriálním) sporem. Klasický přístup k řešení sporů nabízí úvahu, že klíč k úspěšnému vyřešení konfliktu spočívá ve správné podobě návrhů na řešení, neboť strany vyřeší svůj konflikt jen nalezením přijatelné dohody či alespoň přijatelného středu mezi svými opozitními postoji. Úspěšné řešení sporu za pomoci předložení vhodného návrhu pak obvykle graduje do podoby kompromisu, který oběma stranám poskytuje řešení s kladným součtem přínosů nebo, který zahrnuje hodnoty s podobnými zisky. Význam těchto hodnot však může již být pro každou zúčastněnou stranu zcela subjektivní, ale na tom v podstatě nezáleží, pokud je nalezeno řešení, které stranám přinese požadované hodnoty. Obě strany se tedy sporem snaží něco získat a neustoupí, dokud jim vyřešení sporu nějaké takové hodnoty nepřinese.⁶⁰²

Druhý přístup ke studiu řešení sporů se hodí i do studia teritoriálních sporů, neboť zastává myšlenku, že klíč k úspěšnému řešení konfliktu spočívá v načasování úsilí k jeho vyřešení. Strany sporu totiž řeší svůj konflikt pouze tehdy, když jsou na to připraveny, což je obvykle tehdy, když již možnost dosáhnout uspokojivého výsledku vlastní silou zanikla nebo by byla již nepohodlná či až příliš nákladná. Autor této práce se rozhodl aplikovat právě tento přístup a použít k němu způsob odhalování okamžiku zralosti sporu, dle teorie zralosti. O samotném načasování řešení pak Zartman tvrdí, že: „*Načasování může odkazovat na mnoho jiných věcí než jen na náklady a přínosy. Může totiž souviset i s domácími politickými plány, s vývojem postojů vládnoucích elit, nebo také s generační socializací ve společnosti ... obecně to však vše lze zjednodušit na měření nákladů a přínosů počítaných nebo ovlivňovaných nejružnějšími referenčními hodnotami.*“⁶⁰³ Tato práce tedy sledovala okamžik zralosti dle klasické Zartmanovy teorie zralosti sporu, přičemž klíčovým vodítkem zde byly právě propozice zralosti sporu, jejichž přítomností se autor snažil zjistit, zda je daný spor připraven k vyřešení.

Co se tedy týká zralosti u dílčích teritoriálních sporů tak při hodnocení přítomnosti první propozice zralosti bylo zjištěno, že ve všech případech byla již před několika dekádami zahájena jednání mezi opozitními stranami, ale procesy vzájemného dialogu nikam nevedly a ve dvou případech se dokonce agresivnější účastníci sporu rozhodly vyřešit spor unilaterální alternativou tj. invazí a následnou válkou o sporná území. Zatímco Argentíně se tento krok ve válce o Falklandské ostrovy nepovedl, tak Číně se Paracelské ostrovy povedlo tímto krokem

⁶⁰² Blíže k tématu řešení sporů v mezinárodních vztazích viz WALLENSTEEN, P. *Understanding Conflict Resolution. War Peace and the Global System*, London: Sage Publication, 2019. ISBN 978-1-5264-6198-8.

⁶⁰³ Ibid, str. 246.

získat a udržet až do současnosti. První propozice tvrdí, že „*Zahájení jednání, ať již dvoustranných nebo zprostředkovaných, je pro zralost nezbytnou, avšak nikoliv jedinou podmínkou.*“⁶⁰⁴ Tato podmínka byla ve všech daných sporech přítomna, ale k vyřešení žádného sporu nakonec nedošlo, neboť k první polovině roku 2023 všechny zkoumané spory stále existují. Argentina požaduje obnovu jednání, Čína její nárok podporuje a VB oponuje.

Při hodnocení přítomnosti druhé propozice bylo zjištěno, že před válkou o Falklandy se obě strany nacházely v bolestivé situaci, neboť vládnoucí elity Argentiny, potýkající se s mnohaletým turbulentním socio-ekonomicko-politickým vývojem, tehdy potřebovaly své rozdělené veřejnosti nabídnout jednotící téma, ve kterém by soudobá vláda mohla své aktivity prezentovat jako činy vykonané ve prospěch svého národa. Narůstající náklady a období rozsáhlých vládních škrťů spojených s restrukturalizačním ekonomickým obdobím ve Velké Británii navíc naznačovalo ochotu britské vlády teritoriální spor vyřešit i za cenu úpadku suverenity ostrovů. Příchod principu sebeurčení do mezinárodní politiky na úrovni OSN však z ostrovanů efektivně učinil Brity, kteří se v drtivé většině rozhodli zůstat součástí britských zámořských území, což posléze dodatečně několikrát opětovně také i potvrdili. Na invazi tedy britská vláda nemohla reagovat jinak než obranou svého území a svého lidu. Ani dnes, není změna suverenity ve prospěch Argentiny pro ostrovany nijak přijatelným řešením. Ač se sice argentinská rétorika opět vrátila k nárokům na Malvíny, tak britská strana se v patové situaci již nenachází a ztráta ostrovů, navíc s potenciálně relevantními zásobami fosilních paliv není v její prospěch. Ve věci teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy tedy druhá propozice není přítomna. Druhá propozice tvrdí, že „*Pokud strany konfliktu vnímají, že se nacházejí v bolestivé patové situaci a zároveň vnímají, že zde existuje možnost sjednatelného řešení, tak v tu chvíli je konflikt zralý k řešení a mj. je také zralý i k zahájení jednání směřujících k jeho vyřešení.*“⁶⁰⁵ Tato propozice neplatí ani pro teritoriální spory o Paracelské ostrovy, neboť daný stav neodpovídá tamní pozici Číny. Ve věci teritoriálního sporu o Spratlyho ostrovy se však strany dostávají do okamžiku vzájemně zraňujícího patu, neboť rostoucí náklady a hrozící konfrontace, navíc se zapojením ostatních zúčastněných světových mocností je pro všechny strany potenciálně velmi zraňující skutečností. Vývoj naznačuje, že se tamní spor nachází v okamžiku vzájemně zraňujícího patu, délka trvání tohoto stavu je ale dílčími účastníky vnímána zcela rozdílně, neboť Čína jako rozhodný účastník sporu začíná tuto bolest

⁶⁰⁴ ZARTMAN, I. W. *Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond*. In: STERN, P. C., DRUCKMAN, D. ed. *International Conflict Resolution After the Cold War*. Washington, DC: The National Academies Press, 2000, str. 227. ISBN 978-0-309-07027-0. Dostupné na <https://doi.org/10.17226/9897>.

⁶⁰⁵ *Ibid.*, str. 228-229.

pociťovat až s ohledem na nedávný rozvoj FONOP a v nejvyšších intencích také v roce 2023, kdy se do prosazování místního práva na straně slabších států zapojili dávní rivalové a ostatní velmoci a státy jako Austrálie a Kanada. Vyvažování moci Číny se zde stalo onou bolestí, kterou čínská strana začíná s rostoucími náklady a se stále výbušnější situací také pociťovat.

U Kurilských ostrovů, bohužel ale okamžik vzájemně bolestivé patové situace po událostech roku 2022 již pominul. Zatímco v předcházejícím období obě strany mohly mnohé získat (viz modelová situace představená ve 3. kapitole) a ostrovy absencí potřebného kapitálu degradovaly, tak nyní je bolest pramenící z ruské přítomnosti na Kurilských ostrovech pociťována výhradně Japonskem. Rusko si totiž sází na přítomnost Číny, a to ať již v prosazování společných zájmů a pravidel námořního práva i principů UNCLOS, tak možná i v případném ekonomickém rozvoji extrakce místních zdrojů a přílivu čínského kapitálu.

Třetí propozice je pak přítomná ve všech zkoumaných teritoriálních sporech, vyjma sporu o Paracelské ostrovy. Zartman uvádí, že je důležité, když „*Vzájemně zraňující pat obsahuje objektivní i subjektivní prvky, přičemž však prvky postačující k jeho existenci jsou právě ty subjektivní.*“⁶⁰⁶ Subjektivní vnímání totiž umocňuje nebo často i vytváří onen pocit bolesti. Zatímco u Falklandských ostrovů je nedosažitelný surovinový potenciál vnímán Argentinou jako element ušlého zisku a u britské strany je obnovení argentinských územních nároků novým zdrojem obav a potenciálně bezpečnostních rizik, tak u Spratlyho ostrovů je environmentální degradace sice objektivním rysem sporu, ale příslib nepotvrzeného surovinové bohatství vnímají zúčastněné státy vždy zcela subjektivně, leč podobně. Vyjma Číny je pak objektivním prvkem obtěžování ze strany Číny, které se nese v duchu rozsáhlých stavebních prací, patrol Čínské pobřežní stráže či kotvicích plavidel PLAN a trestných výprav rybářských milic. Pro Čínu je pak subjektivním elementem její bolesti, pociťované na účasti v tomto sporu, právě přítomnost světových velmocí a noční můra toho, že se v oblasti jednou objeví těžišťe ropy pohádkové velikosti, ale tamní těžbu zahájí některý z rivalských států dřív než Čína a navíc si pak takový stát posléze vše pojistí přítomností zahraničního kapitálu.

Ve věci teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy přítomnost vzájemně zraňujícího patu již pominula, neboť po vyjednávání v roce 2022-2023 je více než pravděpodobné, že japonský kapitál vystřídají čínské investice a kapacitní nedostatky potřebné k prosazování mořského práva kolem ostrovů pokryje čínská přítomnost v regionu doprovázená aktivací ruské Tichomořské flotily kotvící ve Vladivostoku. Japonsko tedy upadlo do pozice trpitele, kdy

⁶⁰⁶ Ibid, str. 229.

přítomnost zraňujících skutečností pocíťovaných japonskou stranou ve spojení s nárůstem militarizace ostrovů, růstem čínské přítomnosti a s otevíráním polárních dopravních tras u Japonska pouze poroste.

Čtvrtá propozice není v současnosti přítomná v žádném ze studovaných teritoriálních sporů. Zartman tvrdí, že „*Pokud lze nalézt subjektivní projevy bolesti stran, související s objektivními důkazy takové situace, nebo s jinými indikátory vzájemně zraňujícího patu a pokud se zde k tomu zároveň i vyskytují projevy snahy stran najít východiska, tak zralost zde nastala.*“⁶⁰⁷ Zralost zde ale nemůže nastat, neboť sporná území ve všech případech drží hegemonická velmoc disponující vůči svým oponentům diametrálně rozdílnými materiálními kapacitami. Dominantní strany těchto sporů navíc již nadále nevytváří projevy, které by se daly hodnotit jako hledání východiska jak spor z jejich strany vyřešit či opustit. Čína, Rusko ani Velká Británie se v testovaných sporech nenachází ve stejném okamžiku vzájemně zraňujícího patu, neboť pocíťované dopady a náklady potřebné k udržení dominance nad daným teritoriem nepůsobí dostatečnou objektivní a ve skutečnou ani výrazně subjektivní bolest, aby tyto strany uvažovaly nad ztrátou vydané pozice a nad vydáním držení, navíc zdrojově bohatých území. Výjimkou je oblast Spratlyho ostrovů a několika dalších sporných území napříč Jihočínským mořem. Ani v těchto případech se však nevyskytují projevy toho, že by se Čína vůči ostatním snažila nalézt nějaká východiska, jak vzniklé spory vyřešit. Jihočínské moře je linií devíti přerušovaných čar deklarováno jako čínské území a Čína z této pozice nehodlá ustoupit, stejně jako slabší aktéři si nehodlají vzájemné nároky vykrátit. Změny nastavených parametrů sice může přinést vývoj spojený se současnou krizí suverenity Taiwanu, ale taková analýza překračuje výzkumný záměr této práce. Celá konstrukce taiwanské krize navíc může ze strany Číny být jen geopolitickou a mocenskou hrou, v níž se Čína snaží vystupovat jako predátor, který nakonec bude ochoten svou kořist nechat ještě žít, pokud za to dostane jiné hodnoty jinde a vytlačí tím své rivaly od jiné kořisti. Takové úvahy jsou ale neprokazatelné.

Pátá propozice zralosti postrádá existenci globálně uznávané entity, jejíž hierarchická nadřazenost by na státy působila z pozice validní rozhodčí osobnosti či instituce, která má právo, mandát i sílu vyšší než mají sami státy vůči sobě navzájem. Období významných mediátorů jako byl Henry Kissinger, který v době sepisování této kapitoly oslavil své sté narozeniny, dávno pominulo a tak chybí i legendární mediátoři své doby. Mapovaný historický vývoj u zkoumaných sporů navíc zjistil, že pokud se státy určitá pravidla a

⁶⁰⁷ Ibid, str. 231-232.

mezinárodně uznávané struktury rozhodnou ignorovat, tak záleží jen a pouze na jejich vůli, neboť nastavená pravidla nejsou mezinárodní instituce vůči velmocím na úrovni USA, Číny či Ruska schopny prosadit. Velké státy je tedy jen velmi obtížné donutit k určitému konání, obzvláště když se tyto velmoci často sami staví do pozice arbitra sporů slabších států. Role nezávislého mediátora či mezinárodní instituce je tedy v jednáních s těmito státy omezená, neboť to totiž tradičně bývají právě tyto státy, které se zároveň snaží jako mediátor v nějakém sporu působit, ale zároveň jejich zainteresovanost do vnitřních záležitostí sporu vnáší neochotu protistrany spor řešit. Velmoci zpravidla nechtějí přistoupit na řešení sporu, pokud se do jednání mísí zájmy jiné opozitní velmoci. K této úvaze existuje zářný příklad. Dne 12. července 2016 dokonce vydal Stálý rozhodčí soud v Haagu rozhodnutí arbitrážního soudu zřízeného podle UNCLOS ve věci zahájené Filipínami v roce 2013 ohledně čínských nároků a aktivit na území v Jihočínském moři. Ignorace tohoto rozhodnutí ze strany Číny však do mezinárodního prostředí vyslala stejné signály, jako již dlouhodobě vysílají USA, které UNCLOS doposud ještě ani neratifikovaly. Tyto skutečnosti tedy jen prokázaly klasickou realistickou úvahu o tom, že v mezinárodních vztazích neexistují žádní arbitři s globálním mandátem světového bezpečnostního garanta, jejichž rozhodnutí a schopnost je prosadit by byla silnější než vůle státu a jeho ochota mezinárodní režimy ve svůj prospěch ignorovat. Zartman sice uvádí, že: *„Jakmile nastal okamžik zralosti, tak poté mohou specifické taktiky mediátorů a prostředníků využít tohoto zralého okamžiku a proměnit tento okamžik ve vyjednávání mezi stranami takto zralého sporu. Pokud zde navíc existují již pouze jen objektivní prvky zralosti, tak v tu chvíli, mohou specifické taktiky mediátorů přimět konfliktní strany, aby konečně pochopily bolest plynoucí z jejich vzájemné patové situace a obrátily se ke společnému vyjednávání.“*⁶⁰⁸ Napříč zkoumanými teritoriálními spory sice existovala celá řada významných diplomatů, národních vůdců a třetích stran zainteresovaných do vyřešení daného sporu nebo i cizích odborníků poskytujících validní zhodnocení situace či dopadů těchto vleklých sporů, ale v současnosti teritoriální spory o Spratlyho ostrovy a Paracelské ostrovy postrádají přítomnost nezávislé strany, kterou by byla Čína ochotna uzнат za mediátora. Teritoriální spor nad vlastnictvím Falklandských ostrovů byl ze strany Argentiny reaktivován⁶⁰⁹ a Velká Británie po minulých zkušenostech s argentinskou agresivitou nehodlá

⁶⁰⁸ Ibid, str. 232.

⁶⁰⁹ Dne 2. března 2023 argentinský ministr zahraničí Santiago Cafiero neúspěšně navrhl ministru zahraničí Velké Británie Jamesi Cleverlymu obnovenou bilaterální agendu pro jižní Atlantik a prohlásil, že Spojené království se chová, jako by spor neexistoval, a jen postupuje v politice posilování své pozice. Argentina proto své nároky znovu oznámila také 20. června při OSN a Cafiero dokonce před výborem OSN (c-24) pro dekolonizaci znovu vyzval Velkou Británii k bilaterálnímu jednání s Argentinou o mírovém a definitivním řešení sporu o suverenitu pro Malvínské ostrovy. V reakci na to 21. 6. 2023 čínský delegát u OSN vyhlásil, že Čína podporuje tvrzení

o změně stavu vůbec již ani jednat a pouze svá britská zámořská území a jejich obyvatelstvo ujistila, že je bude nadále chránit a ekonomicky i kulturně je rozvíjet. Co se pak týká sporu nad vlastnictvím Kurilských ostrovů, popřípadě alespoň jejich částí tj. Jižních Kurilských ostrovů označovaných Japonskem za Severní teritoria, tak spor byl de facto unilaterálním rozhodnutím Ruska ukončen v neprospěch Japonska. Rusko v březnu 2022 odmítlo pokračovat v dalším jednání a stáhlo se z mírových rozhovorů, takže de facto ani přítomnost mediátora již ani není možná. Nezávislí odborníci sice mohou poukazovat na škodlivost takového jednání, obzvláště ve věci úbytku ekonomické spolupráce ze strany Japonska, ale odliv japonské spolupráce vystřídá v nejvyšší pravděpodobnosti nová prohloubená spolupráce s Čínou. Jedinou alternativou vzniku pozice mediátora s kapacitou případného oživení mírových jednání má tedy v rukou Čína. Dle autorova názoru je to nyní tedy jen Čína, která by mohla Rusko přimět ke znovuotevření jednání nad mírovou smlouvou mezi Ruskem a Japonskem, která by obsahovala územní vyrovnání ve prospěch Japonska. Nabízí se zde tedy úvaha nad tím, zda náhodou existuje nějaká hodnota, kterou by Čína od Japonska chtěla získat za to, že by se pak na oplátku Čína u Ruska zasadila o návrat Severních teritorií Japonsku. Zisk celého pásu kurilských ostrovů se autorovi již jeví jako nereálný. Čína by ale mohla zafungovat jako mediátor, který zároveň spor pomůže vyřešit k alespoň částečné spokojenosti stran, hlavně Japonska. Zamrznutý spor o Kurilské ostrovy by se pak paradoxně mohl stát jediným vleklým teritoriálním sporem, který se dočká náhlého vyřešení a podpisu bilaterální mírové smlouvy mezi zúčastněnými stranami, v níž by došlo k územnímu rozdělení, které by obě strany akceptovaly. Případná účast Číny se tedy může stát rozhodným okamžikem, kdy nastane příhodný čas k řešení sporu. V takovém případě si ale Japonsko může být jisté, že zisk území bude podmíněn podmínkami, které budou výhodnější pro Rusko jako postupitele i pro Čínu jako zainteresovaného mediátora sporu. K rozvoji této úvahy je ale ještě příliš brzy.

Šestá propozice je přítomná ve všech zkoumaných teritoriálních sporech. Bohužel, ale jak sám Zartman uvádí, tak: „*Vnímání vzájemně lákavé příležitosti je nezbytnou, ale ... nikoliv jedinou postačující podmínkou pro pokračování vyjednávání směřujících k úspěšnému ukončení konfliktu.*“⁶¹⁰ Ve všech zkoumaných sporech sice platí, že ekonomická spolupráce, sdílená ochrana místních zdrojů i společný rozvoj ekologicky udržitelné extrakce nerostných surovin a fosilních paliv by byla přínosem všem zúčastněným stranám sporu, ale slabší aktéři nedisponují dostatečnou materiální ani kapitálovou kapacitou, aby dokázaly svým silnějším

Argentiny o Falklandských ostrovech a vyzvala západní svět k ukončení „koloniálního myšlení“ a dále vyzval Velkou Británii, aby s Argentinou začala jednat nad vlastnictvím Malvín.

⁶¹⁰ Ibid, 243.

rivalům poskytnout dostatečně lákavou alternativu za případné územní vyrovnání v jejich prospěch. Významnou výjimkou byl až do nedávna vztah mezi Japonskem a Ruskem, ale s příklonem ruské politiky vůči Číně lze očekávat, že odliv japonské materiální i finanční pomoci vystřídá příliv čínských investic, fyzická přítomnost čínských plavidel a těžebních platforem. Japonsko tedy pozvolna přeorientovalo svou materiální a finanční pomoc směrem na státy kolem Jihočínského moře, kde se svým vlivem snaží vyvažovat tamní vliv Číny.

Z výše představených závěrů vyplývá, že ani jeden z teritoriálních sporů není zralý ke svému vyřešení, i když ale Čína může být zdrojem dozrání hned několika sporů. Klíčovým nedostatkem je zde pocit vzájemně zraňujícího patu, který není objektivně ani subjektivně vnímán všemi účastníky zkoumaných teritoriálních sporů. Ve všech sporech sice existují hodnoty spadající do konceptu vzájemně lákavé příležitosti, a zároveň zde existuje pocit bolesti často v podobě vynaložených nákladů a zpřetrhaných vztahů, ale v žádném ze sporů to nestačí k tomu, aby spor byl vyřešen. Ti, kteří drží získaná či vybojovaná, okupovaná nebo jinak opanovaná území se jich nevzdají a slabší státy, které si taková území také nárokují, nemají dostatečné materiální kapacity k tomu, aby svému hegemonickému rivalovi ukázaly dostatečně lákavou příležitost nebo aktivovaly situaci vzájemně zraňujícího patu. Tzv. snahu o odvrácení katastrofy, která nakonec přiměje státy zasednout k jednacímu stolu, zde může přinést pouze element vojenské konfrontace s aktivní účastí západních mocností. Bez proběhnutých iniciačních fází ozbrojeného střetu a bez pocítění fyzických ztrát nejspíš státy jako Čína nebo Rusko či Vietnam neumí validně zhodnotit, zda Západ vstoupí do války a bude to bolet, nebo zda se jedná o jalové předhánění v geopolitickém tlaku prohlubující se krize. Bez pocítěné bolesti tedy nejspíš tyto státy ani nezvládnou identifikovat onu blížící se katastrofu existující na konci vzájemně zraňující situace. Úpadek vzájemného dialogu či naprostá ztráta schopnosti prosadit své zájmy se ale může v některých sporech ukázat jako zdroj eskalace směrem k otevřené válce o sporná území. Zatímco Japonsko postupně ztratilo veškeré vydobyté pozice a zisk Kurilských ostrovů či jen návrat jejich Severních teritorií se užitím standardních mírových řešení může již Japonsku jevit jako nemožný, tak u teritoriálního sporu o Spratlyho ostrovy je situace dokonce o poznání ještě výbušnější. Zúčastněné strany již přestaly jednat a svou kontrolu nad usurpovaným územím všechny zúčastněné státy, s výjimkou Bruneje, prosazují přítomností své pobřežní stráže, udržováním militarizovaných umělých ostrovních útvarů a prosazováním práva svobodné navigace, které je uskutečňováno ve spolupráci s mimoregionálními mocnostmi. V opozici vůči přítomnosti USA, VB i Japonska navíc Čína světu nabídla nové téma, kterým je umělá, ale zato jasně

záměrná eskalace geopolitického tlaku naznačující čínský záměr revidovat stav suverenity Taiwanu a průplavnost Taiwanské průlivu. Ostrov Taiwan se tedy může stát hracím kamenem na geopolitické šachovnici, jehož svobodu a suverenitu by dokonce jednou mohla chtít Čína vyměnit za jiné hodnoty uvnitř linie devíti přerušovaných čar. Taková úvaha však přesahuje potřeby této práce, neboť výzkum se táže na to, jaký ze studovaných teritoriálních sporů má nejvyšší potenciál k eskalaci až směrem k otevřené válce o zdroje. Je tedy irrelevantní zda nakonec náhodou Taiwan nevymění svou svobodu za postoupení ostrovu Itu Aba Číně.

Opustně ale tyto spekulace. Bylo totiž jasně zjištěno, že ve zkoumaných teritoriálních sporech jsou účastníci ochotni bránit silou přítomnost fyzických, degradujících, tak i nerostných a dosud neobjevených či jen odhadovaných zdrojů. Kupříkladu v Jihočínském moři, nejvíce v oblasti Spratlyho ostrovů, bylo zjištěno, že státy vykročily po jasné cestě směrem k ozbrojenému konfliktu o teritorium i jeho zdroje a to i když tyto zdroje jsou jen odhadované a k žádné dlouhodobé komerční těžbě ropy ani NG dodávaného na světové trhy zde nedochází. Ozbrojený konflikt o zdroje by zde tedy byl unikátní v tom, že by se z něj mohla rozvinout válka o „možné“ zdroje, kterými dané území údajně oplývá. I přes značné snahy však autorův výzkum nedokázal existenci adekvátní zdrojové základny v mořích kolem Spratlyho ostrovů jednoznačně potvrdit, ani vyvrátit. Bylo ale zjištěno, že přístup ke zdrojům je zde často spíše jen argumentem nepřátelského chování, neboť nejčastěji zde konfliktní situace vzniká z pozice prosazování mořského a někdy i námořního práva ve sporných vodách. Navíc bylo zjištěno, že tamní spory se opět nesou v duchu konfrontace pozemních mocností s námořními velmocemi. Pozemní mocnosti jako Rusko a Čína se pokoušejí svou rozdílnou námořní moc vůči námořním kapacitám svých rivalů dorovnat budováním další kapacity a formulací vzájemných dohod o spolupráci svého námořnictva. Zatímco slabší státy začaly přítomností USA a Japonska i Západu ve věci prosazování zásad UNCLOS vyvažovat své chybějící materiální kapacity, tak Čína a Rusko začaly uvažovat stejným způsobem. Navíc i tyto hegemonické velmoci začaly rozvíjet koncepci, o jejíž podstatu se již dávno pokusily i Filipíny. Jedná se o úvahu, v níž vytlačování nějakým způsobem znevýhodněné (materiálně, početně či jinak) pobřežní stráže jednoho státu, doprovázené námořními kapacitami spřátelené velmoci znamená, že dochází ke konfrontaci všech zúčastněných. K řešení situace to ale dle stavu vývoje těchto sporů nikterak nepřispívá a vznikají pak originální unilaterální odezvy, jako kupříkladu nová mise dobré vůle, v níž čínské PLAN na konci jara 2023 vyslalo na okružní plavbu po přístavech sporných zemí jednu svou 162 m dlouhou tréninkovou loď Qi Jiguang, která má slabším státům ukázat mírové úmysly Číny na Spratlyho ostrovech.

4.7 Zhodnocení předložených komparací

Z výše představené komparace vyplývá, že potřeba expandovat je nejen tradiční součástí všech antagonických režimů, ale i samotné podstaty geopolitiky velmocí, sledujících svůj záměr, stát se globálním hegemonem. Soudobé aktivity Ruska z let 2022 až 2023 jen podtrhují pravdivost tohoto tvrzení, neboť potřeba geopolitické expanze se opět stala aktivní součástí ruské mocenské identity. Ve světle zkoumaných teritoriálních sporů to však není ničím neobvyklým, neboť i regionální konkurenti místních hegemonů mají tyto tendence. Pozorný čtenář této práce si jistě již v tomto bodě uvědomil, že mocenský apetit ani mediálně konstruovaný obraz antagonické politiky Ruska, Číny nebo USA není v mezinárodních vztazích ničím novým, neboť státy rozvíjejí svou mocenskou politiku, která vždy inklinuje ke geopolitické expanzi své moci. Válka je tradiční součástí mezinárodních vztahů, přičemž útočná válka cílená na zabor nového či staronového území je tradiční součástí mezinárodní politiky velmocí, hegemonů i regionálních rivalů nastavené hierarchie. Jak pravil von Clausewitz, válka je pouze pokračováním politiky jinými prostředky. A protože velmocenskou politikou je vždy snaha ovládat zdrojově a strategicky významná území, tak logika úsudku vedená v duchu realistických myšlenek musí vždy předpokládat válku jako takovou. Válka o zdroje je pak možná tou nejsurovější formou války s nejširším invazivním potenciálem.

Závěrem této velmi náročné a dosti komplexní komparace si dovoluji připojit úvahu prognostického rázu. „*Války se podstatou nikdy nemění*“ a zdrojově bohatá území, strategické úžiny či jiná úzká místa, stejně tak, jako kontrola nad přílehlými dopravními trasami, popřípadě obsazení dopravně-strategických a vojensky-strategických bodů setrvává odvěkým ústředním zájmem každého mocného státu. Do takových míst musí být totiž velmoci schopny promítat svou moc, což často vyžaduje budování geograficky adekvátních silových kapacit, jako jsou námořní síly či předsunuté letecké a námořní základny. Pouhá projekce ozbrojené síly však nestačí, neboť se o klíčové regiony zajímají také ostatní mimoregionální aktéři, kteří v daném makroregionu sledují své vlastní národně-strategické či geopolitické zájmy. Z toho důvodu všechny zúčastněné státy musí rozvíjet i robustní mezinárodní politiku a pestrou paletu nástrojů „Soft Power“ (jako např. mediální propagaci, ekonomické subvence či lákání investorů, podpurný odraz v akademickém i kvazi-odborném prostředí, kulturní apropriace vhodné minoritní kultury, reformulace politiky státu a cílenou propagandu) a „Hard Power“ (jako např. ekonomické sankce, embarga i budování vojenských struktur a proklamace či občasná implementace ozbrojené moci státu). Měkká i tvrdá síla států se ale v rámci

vyvažování cizí moci navzájem střetává a její účinky se často vzájemně krátí, nebo občas paradoxně i vzájemně násobí v předem netušených intencích a důsledcích pro místní situaci.

K ochraně, udržení, ale i zisku kritických oblastí jsou státy ochotny vést války a vleklé teritoriální spory mohou v náhlý ozbrojený konflikt eskalovat nejen při vzniku skutečných územních či surovinově-energetických hrozeb, ale i z pouhého rozmaru domácích politických elit, které o bezprostřední nutnosti bojovat o dané území dokážou přesvědčit vlastní obyvatelstvo. Výrazným nástrojem k identifikaci blížící se eskalace mohou být náznaky vytrácející se zralosti sporu nebo stopy projevů sekuritizace sledované v rámci příslušné bezpečnostní analýzy. Domácí socioekonomické turbulence a potřeba nějakého národ jednotícího tématu jsou také důležitými zdrojem poznání, které nám napovídá o tendenci antagonických států zakrýt své domácí problémy expanzí do zdrojově bohatých území. Užití těchto konceptů, bez fyzické přítomnosti vědce v dané zemi, bohužel ale zůstává jen v ryze akademické rovině nezúčastněného zahraničního pozorovatele. Je tudíž nutné sledovat i doprovodné projevy moci těchto států. Námořní manévry, militarizace vztyčných bodů, dislokace vojenských sil, výhrůžky, fyzický zábor území či státem organizované ozbrojené násilí mohou ale vyvolat okamžitou nežádoucí reakci ze strany globalizovaného prostředí světové ekonomiky a ostatních světových velmocí. Státy navíc nejsou šílenci a jejich chování bývá často do poslední chvíle racionální a to i s ohledem na kontinuální zájem maximalizovat svou moc i za cenu nutné ofenzivy. V průběhu vleklých teritoriálních sporů proto státy rozvíjejí na jednu stranu rozhovory se svými oponenty a na druhou stranu všemožné způsoby plíživé dominance nad oblastí jejich zájmu. Vyjednávací pozice velmocí se navíc nese v duchu kreativní netečnosti, kdy v každém okamžiku mezinárodního vyjednávání státy vyvíjejí bohaté aktivity, politické debaty a mediálně okázalé návštěvy hodnostářů, ale v každém bodě vývoje pro vzájemné finální územní vyrovnání tyto vlády nakonec neučiní de facto nic podstatného. U států s výhodnější vyjednávací pozicí platí, že čím méně s tématem zamýšlejí skutečně udělat, tak tím více o tom jejich politické elity veřejně hovoří a diskutují.

V mezičase pak dle svých materiálních schopností a kreativity tyto státy bagrují, staví výzkumné plošiny, rekultivují obsazené území, vysílají rybářské flotily do sporných vod, vyhledávají nejrůznější územně-správní struktury rozpínající se napříč sporným územím, podřazují území pod spádové kontrolní body, vytvářejí místní vlády ozbrojené lokálními milicemi, kolonizují oblasti civilním obyvatelstvem, hledají strategické suroviny v pobřežních vodách a vytvářejí dopravní či vůči extrakci tamních surovin cílené obstrukce. Teprve tehdy, až tyto plíživé metody přestanou fungovat, tak poté vlády přistoupí k silovému řešení a

projekci i manifestaci své ozbrojené moci. Zpravidla tak bývá k zakrytí vnitrostátních turbulencí domácí socio-ekonomické povahy. Zařným příkladem je válka o Falklandy, bitva o Paracelské ostrovy či série intervencí Západu nesoucích se v duchu ofenzivní demokracie. U hegemonů jako je Rusko a Čína bývá politika dominance sporné oblasti těmito metodami o to vulgárnější, o kolik jsou jejich regionální oponenti slabší a ucelenost západní zájmů rozptýlenější. U bývalých hegemonů jako jsou Velká Británie a Japonsko byly projevy jejich zámořské moci omezeny poválečnými změnami po druhé světové válce a následnou koncentrací národní politiky na přizpůsobení se strukturálním změnám ve světové ekonomice. Zatímco u Velké Británie zažívá její zámořská geopolitika jistou renesanci, tak u Japonska jsou sice dlouhodobě patrné jisté rostoucí tendence směřující k akumulaci kapacit potřebných k promítání japonské moci mimo své území, ale k rozhodné změně vládního paradigmatu bude muset přispět až nežádoucí bezpečnostní vývoj ze strany třetích států. Zatímco otevření severních dopravních koridorů vedoucích přes Severní ledový oceán může odlehčit surovinové závislosti Japonska závislého na transportu přes Jihočínské moře, tak případná agresivní politika Severní Koreje či geopolitický expansionismus Číny a Ruska pomáhá soudobé Japonsko transformovat, možná až do podoby revizionistického státu. Čím blíže se pak Japonsko přiblíží hegemonické pozici, tím silnější budou jeho tendence dořešit své územní spory. V tu chvíli nastane skutečný konec poválečného uspořádání světa a uzemní rozložení moci i vlastnictví vztahů v Asii se dozná revize. Události probíhající v době finalizace této práce navíc napovídají, že tento čas se blíží a svět čeká krvavý vývoj koncentrovaný do zdrojově, surovinově i dopravně významných oblastí a to bez ohledu na to, zda jde o suroviny skutečné či jen imaginární a o dopravní obstrukce nezbytné pro zachování suverenity státu či jen o konstruované jako ohrožení identity daného národa. I v takovém případě ale opět platí, že „*válka se svou povahou nikdy nemění*“⁶¹¹ a i když jsou výše komparované teritoriální spory na první pohled naprosto diametrálně rozdílné, tak důvody

⁶¹¹ Zdrojem mnoha vědeckých projektů své doby byla tvorba populárně naučná či dokonce vědecko-fantastická, bez které by řada vědců neznala směr svého bádání, což se nakonec stalo i základem autorových zájmů o geopolitické dění a tematiku apokalyptických konfliktů a válek o zdroje. Tak jako již dnes existuje světelný meč z obarvených plazmových plynů schopný při teplotě 4000 °C propálit i tvrdou ocel (viz https://www.youtube.com/watch?v=xC6J4T_hUKg), tak je dnes již také poměrně běžné považovat tehdejší realismus a naturalismus vetknutý do literární tvorby Julese Verna za nadčasovou předpověď vědeckotechnologického i společensko-technologického pokroku. Příběhy utvářely vědce od nepaměti, a proto pro odreagování doporučuji závěrem této složité kapitoly odstoupit od vědeckých prací týkajících se surovinových i teritoriálních konfliktů a nahlédnout do nevědeckého žáru, který se zrodil z ropných šoků, turbulentních 90. let a populárně nenaučných debat o konečnosti zdrojů a blížícím se století neodvratitelných válek o zdroje. V duchu myšlenky „*War ... war never changes*“ (viz <https://www.youtube.com/watch?v=uPMYttDUvfg>) uzavírám následující úvahou svůj výzkum. Vyjma následujícího demonstrativního přehledu nejnovějších mediálně zprostředkovaných událostí nebudou od tohoto bodu sbírána již žádná další data a text další kapitoly se bude věnovat jen diskuzi nad testováním hypotéz i užitých názorů a odpovědí na položenou výzkumnou otázku.

konfliktu o sporná území a příbuzné dopravní koridory se svou povahou vůči jiným, dnes již tradičně historicky důvodům také nemění. Testované teritoriální spory jsou vůči sobě navzájem svou skutečnou podstatou velmi podobné. Jde o strategická území, dopravu a zdroje.

Vývoj však kráčí neúprosně kupředu a události kolem studovaných teritoriálních sporů nabývají stále vyhrcořenější podoby. Dokonce i během závěrečné finalizace této rigorózní práce nastalo několik událostí, které nelze opomenout a které příhodně podtrhují autorovy úvahy a odborné názory představené výše v této práci.⁶¹² Z tohoto důvodu je závěrem této kapitoly vhodné uvést alespoň demonstrativní výčet vybraných nejnovějších událostí, které budou v nejbližších měsících formovat povahu sporů o Jihočínské moře, Kurilské ostrovy i Falklandské ostrovy. Pro snazší orientaci jsou následující příklady událostí rozříděny do tří kategorií členěných dle jejich geografické originality a národní geopolitické příslušnosti:

Čína, Rusko, USA, Severní Korea i Japonsko

- V rámci budování své námořní vojenské kapacity Čína dokončuje výstavbu dvou nových multifunkčních fregat velikosti torpédoborců, které mají posílit stávající úderné svazy čínských letadlových lodí. Doposud není plně znám stav dokončovacích prací, ale loď zatím kotví v suchém doku v přístavu Huangpu-Wenchong v oblasti Guangzhou. Dne 28. 8. byla na vodu ale vypuštěna rychlejší verze původní fregaty 054A s řízenými raketovými systémy
- V návaznosti na odpálení severokorejské mezikontinentální střely uspořádalo 15. 7. 2023 Japonsko společně s USA a Jižní Koreou kooperativní námořní vojenské cvičení. Severní Korea totiž 12. 7. provedla test střely dlouhého doletu Hwasong-18, čímž prý vláda v Pyongyangu chtěla jasně demonstrovat své kapacity případné jaderné odvety a sebeobranu své země. Tento test prý vyprovokovala přítomnost americké jaderné ponorky a rekognoskační let amerického špionážního letounu nad severokorejskou EEZ. Navazující alianční cvičení tedy testovalo individuální připojení japonských a jihokorejských sil na americký radarový systém v rámci tzv. oddělené trilaterální kooperace určené k neutralizaci severokorejské raketové hrozby. Proběhnuté cvičení však Severní Koreu nikterak neodradilo od dalších raketových testů, neboť 19. 7. došlo k odpalu dvou balistických střel krátkého doletu a 22. 7. dokonce na protest přítomnosti americké ponorky Severní Korea testovala odpal několika řízených střel určených k chirurgickým úderům na plavidla a nejrůznější strategické cíle
- Od roku 2002 pořádá Čína s Ruskem pravidelná společná vojenská cvičení, přičemž v červenci 2023 proběhlo ve strategických vodách Japonského moře a Východočínského moře poblíž Japonska další námořní cvičení těchto dvou velmocí. Jedná se již o několikáté cvičení v těchto místech, neboť v září 2022 se čínské námořnictvo svým torpédoborcem typu 055 účastnilo v Japonském moři ruských válečných her a cvičení Vostok 2022. Cvičení z 15. července 2023 však bylo o poznání více asertivní, neboť jím čínsko-ruská strana reagovala na vývoj soudobé krize v Taiwanském průlivu a na sbližování

⁶¹² Ve všech níže představených případech se jedná o nejaktuálnější vývoj, jehož obraz je dostupný pouze z internetových zdrojů jako <https://en.mercopress.com>; <https://japantoday.com>; <https://scmp.com>; <https://rfa.org>; nebo <https://www.amti.csis.org>.

diplomatických i bezpečnostních vazeb mezi Tokiem a Soulem. Dle oficiálních sdělení PLAN se tyto manévry soustředily na nácvik kontroly strategických námořních koridorů, včetně průlivů Tsushima, Soya a Tsugaru. Dalším úkolem těchto cvičení měl být nárůst strategické kooperace mezi ruskými a čínskými ozbrojenými silami za účelem posílení jejich schopnosti udržovat regionální mír a obstát v případných bezpečnostních výzvách své doby

➤ V návaznosti na polarizaci situace kolem severokorejských raketových testů se 21. 7. 2023 americká diplomacie varovně vyjádřila vůči Číně s tím, že je to právě Čína, která by měla zajistit denuklearizaci svého severokorejského spojence. Američané čínskou stranu varovali, že budou muset posílit své bezpečnostní vazby se Soulem a Tokiem, aby v případě nutnosti mohli společnými silami odvrátit severokorejskou hrozbu. Tento posun v mocenské diplomacii se dá vykládat i jako snaha USA vzdálit se od přímé konfrontace s Čínou v případě obrany Taiwanu, kdy USA upozorňuje, že raději rozpoutá válku s menším oponentem. Válka o Severní Koreu se tedy může stát zástupnou válkou své doby, kdy do tohoto dění USA záměrně vtáhne Japonsko i Jižní Koreu, aby jejich síly nesly část ztrát a hlavně většinu post-konfliktních procesů. USA se tedy souběžně snaží o upevnění upadajících čínsko-amerických vztahů, ale při udržení své mocenské pozice. Klíčový americký diplomat a státní tajemník Antony Blinken Číně sdělil, že *„pokud nemůžete nebo nechcete, pak budeme muset i nadále podnikat kroky, které nejsou namířeny proti Číně, ale které se Číně pravděpodobně nebudou líbit, protože půjde o posílení nejen naší vlastní obrany, ale také o posílení obrany Jižní Koreje i Japonska a o prohloubení spolupráce, kterou všichni tři společně vůči Severní Koreji podnikneme.“*⁶¹³ Od 21. do 31. srpna probíhalo jejich společné námořní cvičení Freedom Shield 23 a na summitu v Camp Davis státy potvrdily svou budoucí bezpečnostní spolupráci

➤ V přípravách na pompézní oslavy Severokorejci v červenci zdobili své domy, účastnili se výukových seminářů i tanečních a sportovních lekcí, aby svou participací uctili státní svátek. Datum 27. července bylo deklarováno jako "Den vítězství ve válce za osvobození vlasti". Oslav se zúčastnil také čínský diplomat Li Hongzhong a ruský ministr obrany Sergei Shoigu, které na exkurzích severokorejské vojenské techniky a raketových kapacit provázal vůdce Kim Čong Un. Vrcholem oslav byla vojenská přehlídka,

➤ Japonsko 28. 7. 2023 ve své Bílé knize o bezpečnosti oficiálně deklarovalo, že se Severní Korea pro Japonce stala největší národní bezpečnostní hrozbou, neboť již bezpochyby disponuje efektivní schopností zaútočit jadernými zbraněmi. Japonské ministerstvo obrany se následně vyslovilo pro výrazné zvýšení domácích výdajů na obranu a japonská vláda uvedla, že svět vstupuje do nové éry krize, v níž vojenské aktivity Severní Koreje představují bezprostřední ohrožení míru. Další severokorejská balistická střela pak vyletěla 21. 8. 2023

➤ Dne 8. 8. 2023 provedlo americké námořnictvo patrolovací misi vůči rusko-čínské spojené námořní flotile operující poblíž Aljašky. Incident se obešel bez ozbrojené eskalace a čínská strana americké počínání odsoudila jako snahu dokázat si, že je USA v Severním Atlantiku i na moři stále ještě vedoucí námořní mocností a to i přesto, že zde dochází k podstatnému nárůstu společných rusko-čínských námořních aktivit

➤ Ve věci stále se probíhající krize v otázce suverenity Taiwanu se 9. 8. objevil nový příklon Japonska k Taiwanu, když se ozbrojené plavidlo taiwanské pobřežní stráže Hsun Hu

⁶¹³ K rozpisu jednání viz <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-at-aspen-security-forum-fireside-chat-moderated-by-nbc-news-chief-washington-and-chief-foreign-affairs-correspondent-andrea-mitchell/>

No. 8 zastavilo v Tokijském přístavu na údržbu a doplnění zásob. Souběžně se navíc bývalý japonský premiér Taro Aso zastavil na třídní návštěvu na Taiwanu, kde uvedl, že se Tokio obává možného konfliktu o Taiwanskou úžinu, do kterého by se japonské síly musely zapojit

➤ Společný operační svaz ruských a čínských vojenských námořních sil (Joint Russian-PLAN warship group), o velikosti dvou ruských torpédoborců, jedné zásobovací lodě a jedné korvety, které společně s dvěma čínskými torpédoborci, dvěma menšími čínskými fregatami a čínskou zásobovací palivovou lodí vytvořily menší operační patrolovací flotilu, zakotvil 22. srpna 2023 u čínského města Qingdao (Čching-tao) ve Žlutém moři

➤ Dne 30. 8. 2023 japonský premiér Fumio Kishida otevřeně slíbil, že Japonsko bude i nadále podporovat Ukrajinu v boji proti Rusku

➤ Dne 29. 8. 2023 vůdce pekingské vládnoucí komunistické strany vyzval zemi proti všem rozhovorům a akcím propagujícím separatismus a strana vyhlásila, že podporuje znovusjednocení s Taiwanem. Čína 29. 8. zveřejnila oficiální „standardní“ mapu svých území

Jihočínské moře

➤ V červenci a srpnu 2023 se do popředí incidentů v Jihočínském moři, stejně jako v roce 2014 a 2021 dostala otázka předsunuté filipínské základny na Second Thomas Shoal. Dne 7. 8. 2023 Čína opět po Filipínách požadovala, aby ze sporného území na Spratlyho ostrovech odstranila vrak BRP Sierra Madre. Následně pak Čínská pobřežní stráž použila vodní děla a manévrovací vytlačování vůči filipínským zásobovacím lodím, které vezly zásoby na Second Thomas Shoal. Zatímco situace pomalu eskalovala a Filipíny opakovaně vznášely vůči čínské blokádě protesty, tak Čína své konání označila jako oprávněné, profesionální a i přes filipínskou nezákonnou okupaci útesů, za umírněné

➤ V reakci na čínskou agresi a další námořní střety se 9. 8. 2023 Filipíny společně s USA rozhodly potvrdit blížící se počátek svých společných námořních patrol Jihočínským mořem. Poté, co byl původní filipínský prezident Rodrigo Duterte v úřadu vystřídán prezidentem Ferdinandem Marcosem Juniorem se totiž Filipíny a Čína začaly od sebe politicky odklánět a vzájemné teritoriální spory se opět prohloubily. Plánované společné filipínsko-americké patroly mají tudíž Filipínám pomoci vůči čínské opresi. Na nastavenou politiku Čína reagovala emocionálně tónovanou televizní reportáží, v níž se čínský námořní kapitán největší vrtulníkové lodě z Hainanu zavazuje bránit moře svých předků před rostoucím napětím na dávných vodních cestách. Koncem srpna se vývoj vztahů mezi státy a bezpečnost na tradičních dopravních trasách opět zhoršuje a do společných patrolovacích misí s Filipínami se v nejbližším čase hodlá zapojit i Austrálie

➤ Dne 23. 8. 2023 se opět filipínské zásobovací lodě pokusily doplout k předsunuté základně BRP Sierra Madre na Second Thomas Shoal, který Filipíny nazývají Ayungin Shoal. Stejně jako v červenci jim však cestu opět znemožnily lodě Čínské pobřežní stráže, které vůči nim použily vysokotlaká vodní děla. Zásobování ale nakonec koncem srpna blokádu prorazilo

➤ Zatímco Filipíny, Japonsko, Vietnam i Jižní Korea rozvíjení sadu aktivit cílených vůči čínské dominanci v Jihočínském moři, tak u Malajsie (federativní konstituční monarchie skládající se z 9 dědičných monarchií, 4 republik a 3 spolkových teritorií z nich největší je hl. město Kuala Lumpur) se rodí obnovený příkon k Číně. Sultan Ibrahim Ismail, vládce malajského státu Johor 28. 8. 2023 prohlásil, že pro Malajsii je klíčové udržovat dobré vztahy s jejím jediným skutečným spojencem, tedy s Čínou

Falklandy, Argentina a Velká Británie

➤ V červenci 2023 se ve Velké Británii objevily obnovené debaty nad britskou schopností bránit své území i nad tím, jak může britská armáda vůbec obstát v nové éře světových bezpečnostních turbulencí. Jedním z nastolených témat se stala i rozprava nad novým obranným plánem pro Falklandy. Admirál Radakin z Britského královského námořnictva se v této věci domnívá, že stejně jako v roce 1982, tak i nyní by byla Velká Británie schopna ubránit Falklandské ostrovy před argentinskou agresí, i když připustil, že obranný postup by byl diametrálně odlišný, neboť Argentina se ve spolupráci s Čínou zasadila o výstavbu svých vojenských základen umístěných blíže k Britským antarktickým teritoriím. Britská strana se tedy domnívá, že se její obranyschopnost bude muset adaptovat na nové výzvy obepínající moderní konflikty, včetně adaptace svého britského Národního obranného plánu, aby lépe odpovídal stávajícím pozicím NATO a novým hrozbám

➤ V červenci falklandská vláda představila nový plán na modernizaci přístavních kapacit plovoucích doků FIPASS (Falklands Interim Port and Storage System) v Port Stanley. V současnosti tyto plovoucí doky představují šest plovoucích pontonů a otevřený dok pro nakládání a vykládání zboží pomocí servisních člunů určených na přepravu nákladu na pevninu. Tato přístavní infrastruktura slouží bez výrazných modernizací od roku 1984, kdy ji zde na své náklady nechalo postavit Ministerstvo obrany Velké Británie. Pod falklandskou správou infrastruktura přešla v roce 1988, ale dnes již doky značně zastaraly a FIPASS neodpovídá moderním standardům ani očekávaným nárůstům využití přístavních kapacit v Port Stanley. Požadavky akcentují budoucí potřeby rostoucí nákladní dopravy

➤ V Bruselu v červenci 2023 Evropská unie hostila Fórum latinsko-amerických a karibských národů CELAC. Fórum jednalo o celé sérii bilaterálních vztahů a otázkách životního prostředí, ale do závěrečného prohlášení se argentinské diplomacii podařilo ukotvit prohlášení na dlouhodobý nárok Argentiny na suverenitu Malvín. Vůči této pozici se silně ohradila jak britská diplomacie, tak i samotná falklandská vláda, která 20. 7. 2023 vydala prohlášení o tom, že její místní zákonodárné shromáždění je velmi zklamáno tím, že bylo rozhodnuto bez přispění Falklandských ostrovů nebo bez zohlednění názorů vlády Spojeného království a Evropská unie si nemůže dovolit označovat Falklandské ostrovy názvem, který používá jejich agresivní nepřátelský sused. Vláda Velké británie také rychle zareagovala na tuto zprávu a znovu připomněla, že hodlá jakkoliv podpořit práva ostrovanů na sebeurčení, která byla v nedávné historii opět připomenuta referendem z roku 2013, kdy se drtivá většina obyvatel ostrova rozhodla, že Falklandy budou pokračovat jako Britské zámořské území. Dále britská strana vyzvala členy EU, aby respektovaly přání obyvatel Falklandských ostrovů a označovaly ostrovy správným britským jménem, tj. Falklandské ostrovy. Evropská unie na to však reagovala dosti neutrálním prohlášením o tom, že není ve stavu, aby vyjádřila jakékoliv oficiální stanovisko k Falklandským ostrovům/Malvínám, protože v programu Rady EU k této otázce v současnosti neprobíhá žádná rozprava. EU tedy prý bude vždy ochotna naslouchat stanoviskům všech svých partnerů a brát je na vědomí. V tomto duchu pak prý vzala na vědomí zájem, který projevíly Argentina i ostatní členské státy CELAC o řešení problému Falkland/Malvín. V reakci na to pak Argentina prohlásila, že deklarace CELAC z 18. 7. 2023 (Declaration of the EU-CELAC Summit 2023) zakládá legální precedent v dialogu s členskými státy EU o tématu Malvín, jejichž suverenita byla před Brexitem zakázaným tématem. Je to tedy prý poprvé, kdy se EU připojuje k postoji

Latinské Ameriky a podporuje obnovený nárok na diskusi o suverenitě. Následně pak argentinský ministr zahraničí Santiago Cafiero poslal Britům diplomatický vzkaz, o tom že Velká Británie už 190 let narušuje územní celistvost Argentiny a právo na sebeurčení zakotvené v Chartě OSN se nevztahuje na importované obyvatele Malvín. Argentinská strana navíc znovu upozornila, že již 2. března tohoto roku se na summitu G-20 zasadila o přijetí nové agendy týkající se jižního Atlantiku a chce s Velkou Británií obnovit formální proces jednání v rámci rezoluce OSN 2065⁶¹⁴

➤ Dne 7. 8. 2023 čínský velvyslanec v Buenos Aires vyjádřil podporu a souhlas Číny s argentinskými nároky na Malvíny. Odcházející čínský velvyslanec v Argentině Zou Xiaoli pak také následně vyjádřil podporu postojům argentinské vlády ohledně argentinských nároků na suverenitu nad Falklandskými ostrovy. Velvyslanec Xiaoli také poděkoval Argentině za její podporu v otázce Jedné Číny a ve věci uznávání čínských nároků na Taiwan. Následně pak argentinské ministerstvo obrany zdůraznilo význam rostoucí vojenské vazby mezi Argentinou a Čínou a uvedlo, že se jejich vzájemná spolupráce bude v kontextu současných změn globálních mocenských vztahů nadále jen zvyšovat. Čínskou podporu v tzv. malvínské otázce Argentina označuje za milník vzájemných bilaterálních vztahů, který přinese novou dynamiku do regionálních vztahů v Jižním Atlantiku. V návaznosti pak 10. 8. 2023 Velká Británie upozornila Evropskou unii, že není v pozici se jakkoliv vyjadřovat k otázce Falklandských ostrovů a svým konáním tím jen umožnila Argentině rozvinout novou éru účelové desinterpretace a vlnu hledání zastání pro své nelegitimní územní nároky

➤ Na pozadí oživeného teritoriálního sporu se britský časopis UK Defense Journal zasadil o novou vlnu kontroverze tím, že 2023 otiskl zveřejnění simulovaného scénáře, ve kterém dochází k hypotetickému útoku argentinského letectva stíhači F16 na Falklandy. Publikace scénáře⁶¹⁵ se navíc časově shoduje s probíhajícím jednáním Argentiny s Washingtonem o získání letadel F16, které mají argentinskému letectvu nahradit většinu jeho stíhaček ztracených během posledního konfliktu o Falklandy. Přestože je tento scénář zcela hypotetický, tak uvádí, že argentinský letecký útok by byl odražen letkou britských stíhaček Typhoon. Publikovaný scénář se tak zařadil mezi sérii událostí prohlubujících napětí kolem obnovených argentinských územních nároků i kolem snahy Argentiny získat stíhačky F16

➤ Jistou alternativu ve změně agresivní argentinské rétoriky přináší nový prezidentský kandidát Javier Milei, který ke dni 14. srpna 2023 vedl nad dvěma svými další protikandidáty. Javier Milei ve svých prohlášeních uvádí, že argentinská veřejnost je frustrována svou politickou scénou, její korupcí a nedostatkem zahraničních investic v zemi. Z hrdé země se prý stal mezinárodní žebrák. V televizním interview pak ve věci Malvín Milei uvedl, že osobně upřednostňuje diplomacii a je nakloněn k možnosti restituce ostrovů Argentině podobným způsobem, jako tomu bylo v případě návratu Hong Kongu pod Čínu v roce 1997. Také uvedl, že musí být brán v potaz i názor současných ostrovanů, kteří nyní žijí v rozvinuté ekonomice západního typu, zatímco Argentina jim nyní nabízí jen začlenění pod upadající zemi v těžkých časech. Zároveň však tvrdil, že je nutné Britům vysvětlit, že Malvíny skutečně náleží Argentině a jejich návrat musí být bez násilí dořešen. Předcházející agresivní rétorika tedy mohla být jen snaha slábnoucí vlády získat před volbami politický kapitál, což ukáže čas

⁶¹⁴ Blíže viz <https://press.un.org/en/2015/gacol3283.doc.htm>.

⁶¹⁵ Blíže viz <https://ukdefencejournal.org.uk/f-16-jets-for-argentina/>.

Závěr a diskuze

Tato práce vznikala v turbulentním období na přelomu 20. a 30. let tohoto století, tj. v době, kdy u řady geostrategických konfliktů své doby nastalý vývoj již nepopíratelně získal výbušný charakter, který se v době sepisování výzkumného záměru této práce dal pouze jen s obavou předpokládat. V době přijetí výzkumného záměru na konci roku 2019 (blíže viz příloha č. 1) se totiž územní spory o Spratlyho a Paracelské ostrovy, ale i o Kurilské ostrovy jeví jako tradiční témata vleklých teritoriálních sporů, kde povahu sporu formuje převážně geopolitika místního hegemonu, který je v oblasti již řadu let přítomen a region díky své dominanci jistým způsobem také přetváří. Stav Falklandských ostrovů jako britského zámořského území se navíc po událostech 2013 a dohodách mezi Argentinou a Velkou Británií z roku 2016, také tehdy jevil jako relativně jasný a neměnný bod nastaveného systému místních regionálních vztahů. Na přelomu roku 2019 a 2020 však dění ve světové ekonomice ovládla pandemická krize, která řadu bezpečnostních událostí i tradiční témat na několik let odložila a nahradila je globální ekonomicko-zdravotní krizí, která se dlouhodobě stala výsostným tématem aktivity všech států celého světa. Pod rouškou pandemické tmy se však formovala nová podoba expanzivní politiky velmocí, která ke konci roku 2021 a na počátku roku 2022 nabrala nový eskalující rozměr teritoriální expanze geopoliticky antagonistických států. První třetina 21. století tím dostala nový ráz a ústředním tématem mezinárodních vztahů se jako v minulosti staly teritoriální spory a snaha o získání nových území.

Podobný vývoj můžeme v době dokončování představeného výzkumu spatřovat také v chování Číny, jejíž asertivní počínání a geopolitický apetit roste v ostrém kontrastu vůči snaze světových mocností stabilizovat dopravně-bezpečnostní situaci v oblasti Jihočínského moře a kolem Taiwanu. Práce se však problematikou suverenity Taiwanu ani zachování průplavnosti Taiwanského průlivu nezabývala, neboť v geograficky přidružené oblasti byl spíše sledován vývoj teritoriálního sporu nad Paracelskými a Spratlyho ostrovy. V těchto částech Jihočínského moře bylo zjištěno, že doposud byl vývoj v těchto oblastech dlouhodobě relativně pozvolný s občasnými epicentry krátkodobé eskalace. I přesto zde však geopolitický tlak řadu let narůstal, neboť vůči snahám Číny o kontrolu nad Jihočínským mořem vykročil geopolitický imperativ západních mocností, které se zde snaží stále intenzivněji vyvažovat moc Číny. Na pozadí tohoto vývoje pak vyvstávaly unikátní projevy dominance sporných území. Z výše předložených výzkumů pak vyplývá, že tyto části Jihočínského moře mají společný nejen surovinový potenciál, který dokresluje tamní teritoriální spor, ale i silný dopravní a strategický rozměr, který je podtrhován častou vojenskou přítomností domácích i

mimoregionálních mocností v regionu. Řadu let těmto konfliktům i pozvolné plíživé územní dominanci vévodil element kvazi-militantního konfliktu, kdy v počátcích tohoto výzkumu autor u teritoriálního sporu nad Spratlyho ostrovy dokonce zvažoval možný vývoj směřující k implementaci hybridních strategií a hybridních způsobů boje, který měl jít ruku v ruce s plíživou militarizací, vleklými geopolitickými machinacemi a vznikem bizarních dohod o nejrůznějších podobách ekonomicko-bezpečnostní spolupráce, která měla zainteresovaným velmocím umožnit redistribuci jejich moci blíže k oblastem střetu jejich zájmů. Zářným příkladem této úvahy bylo klíčové zjištění, že Čína při veškerém jednání preferuje bilaterální vyjednávání se zainteresovanými státy, což jí umožňuje neekvivalentní jednání s menšími hráči, vůči kterým rozvíjí paletu víceúrovňových diskuzí, ekonomických dohod, operačních mechanismů a krizových panelů, které mají řešit případné excesy nestátních kombatanů, jako jsou námořní milice či ozbrojené rybářské výpravy. V mezích, tedy ještě v roce 2022, pak autor předpokládal, že všechny zúčastněné strany budou pokračovat v budování ozbrojených umělých ostrovů a ve vytlačování rivalů z doposud neopanovaných potopených či polopotopených ostrovních útvarů rozestých napříč celou oblastí Jihočínského moře.

Nakonec se ale zúčastněné strany rozhodly provádět manévry bojové techniky a námořnictva, aby tím nejen zastrašily případného agresora, ale také připravily své síly k případné operaci své geopolitické expanze. I když zde existovala celé série předcházejících námořních aktivit pobřežních stráží dílčích států či manévru PLAN a Vietnamských lodí, tak tento trend mocenského předvádění síly vyhrtila opět Čína, když v dubnu roku 2018 eskalovala svou vojenskou aktivitu v Jihočínském moři až do podoby pravidelných námořních manévru a vojenských cvičení. Následovala rozsáhlá politická a diplomatická krize mezi státy zainteresovanými do dění v Jihočínském moři. Postupně se prohlubující krize pak na přelomu jara a léta 2023 nabyla konkrétní podoby otevřené politiky směřující k evidentní revizi suverenity Taiwanu. K tradiční surovinové rétorice a dopravním obstrukcím se tedy přidala hrozba geopolitického expanzionismu Číny a střetu světových velmocí v zástupné válce.

Studované konflikty v Jihočínském moři však nejsou jediným příkladem, kdy teritoriální spor analyzovaný v této práci doznal během výzkumu rapidního vývoje. Již 14. ledna 2019 ruský ministr zahraničí Sergey Lavrov deklaroval, že není pochyb o ruském vlastnictví Kurilských ostrovů a Rusko 1. prosince 2020 umístilo na ostrov Iturup (Etorofu) vojenskou posádku doprovázející nově rozmístěné těžké mobilní artilerie třídy S-300V4, čímž došlo k další rozhodné militarizaci těchto ostrovů. Rusko v minulosti pořádalo v přilehlých oblastech i na samotných ostrovech sérii vojenských cvičení, simulačních nácíků obrany před invazí a

leteckých manévřů, ale až do počátku roku 2022 mohla japonská strana o návratu Kurilských ostrovů s Ruskem alespoň diplomaticky vyjednávat. V návaznosti na ruskou invazi na Ukrajinu však Rusko využilo japonský příklon k sankční politice Západu a mírové rozhovory, včetně debat nad navrácením Kurilských ostrovů, definitivně ukončilo. V otázce rusko-japonských vztahů se tak sice na počátku tohoto výzkumu ještě nabízelo řešení tamního územního sporu v podobě budoucí ekonomicko-surovinové spolupráce zúčastněných zemí, ale tato možnost se dnes již zdá jako vysoce nereálná. Odliv japonského kapitálu totiž má vystřídat Čína, přičemž v letech 2022 až 2023 probíhá budování nové bilaterální spolupráce mezi Ruskem a Čínou. Ať se již jedná o spolupráci ve společných vojenských cvičeních, nebo o spolupráci v prosazování svých zájmů mořského a námořního práva prosazovaného jejich pobřežními strážemi, tak Rusko a Čína se staly partnery, jejichž spojenectví japonské mezinárodní politice definitivně odebrává diplomatický manévrovací prostor a navrácení, byť jen části Kurilských ostrovů mírovou cestou se již jeví jako nereálné. V mezích navíc narůstá potenciál dopravně-strategického významu těchto ostrovů, neboť otevírání dopravních severních polárních tras umocňuje strategickou polohu tohoto vulkanického ostrovního pásu.

V neposlední řadě došlo také k revizi již téměř vyřešeného teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy. I přes sérii referend, opakovaných ujištění zájmu místního obyvatelstva zůstat členy britských zámořských území a přes snahu Velké Británie urovnat vztahy vzájemnými pakty, došlo v roce 2023 k znovuvyhlášení argentinských územních nároků nad Falklandskými ostrovy. Argentina navíc již od roku 2009 postupně rozvíjí propagandu svých vlastnických práv nad souostrovím Malvín a pozvolna vyostřuje svoji rétoriku i vůči svým antarktickým nárokům. Hlavním důvodem obnoveného zájmu se zde bez pochyby stala ropa, neboť opakovaně potvrzené objevení zásob fosilních paliv nalézajících se v podloží na severu, jihu a jihovýchodě Falklandské podmořské pánve oživilo zájem Argentiny. V roce 2024 zde má navíc dojít ke komerčnímu otevření některých ložisek. Společně s doprovodnou ekonomickou výstavbou ostrovů a trvalým začleněním svých ozbrojených sil do ochrany ostrovů proto britská vláda nově rozvíjí i četné revize makroúrovňové povahy. V červnu 2023 počaly diskuze o povaze a potřebách britských zámořských území a na Falklandských ostrovech lokální vláda jedná o změnách tamní ústavy. V roce 2022 Velká Británie přikročila k revizi Strategie pro budování námořních kapacit a výstavby lodí (National Shipbuilding Strategy) a také 2. února 2023 došlo k aktualizaci britské Námořní operační koncepce (Maritime Operating Concept) z 8. září 2022. V neposlední řadě také 7. dubna 2022 vláda představila novou britskou strategii energetické bezpečnosti (British Energy Security Strategy), která

v některých bodech otevřeně akcentuje rozvoj britské energetiky z vlastních místních zdrojů. Falklandské ostrovy se tedy opět staly strategickým britským zámořským územím, k jejichž relevanci přispívá nejen jejich strategická poloha, ale také skutečně potvrzené zásoby surovin.

Ve výše studovaných případech je tedy patrný nejen prokazatelný surovinový a dopravně-strategický podtext promítající se do hodnoty sporného území, ale také povaha sporu, která nabývá podoby tradičního soupeření námořních velmocí s pozemní mocí, jež se snaží expandovat do ostrovních regionů, příbřežních oblastí, úžin a lokálních moří. Jistou výjimku zde představuje Argentina, která není ani pozemní ani námořní velmocí a její obnovený zájem na kontrolu Falklandských ostrovů nachází základ spíše v domácí vnitropolitické scéně a v podpoře ze strany spřátelených režimů, včetně Číny. Ostatní výše zkoumané teritoriální spory se surovinovým podtextem v sobě ale již nesou tradiční náboj střetu pozemní moci s mořskou mocí, o čemž blíže pojednávají výše sepsané pasáže o geopolitice. Pozemní moci mají totiž bojovnější tendence a poté, co si zajistí kontrolu nad klíčovými pozemními oblastmi, tak se vždy derou k moři, aby si tím zajistily i druhý chybějící element své moci, tj. moci námořní, neboť pouze obsazením obou druhů moci jsou schopny konkurovat v boji o světovou nadvládu. Argentina je zde opět výjimkou, neboť to neodpovídá její aktuální situaci ani její stávající mezinárodní pozici rozvojové ekonomiky zatížené četnými vnitropolitickými i socio-ekonomickými disparitami v zemi. Ve věci Jihočínského moře i Kurilských ostrovů se však chování pozemních velmocí Ruska i Číny opět blíží těmto tradičním vzorcům chování, což naznačuje nejen jejich rostoucí námořní aktivita, ale i jejich snaha ovládnout, udržet a dominovat strategické ostrovní oblasti. V podobných případech nás pak historie poučila, že následně dochází k eskalaci konfliktu a k otevřeným ozbrojeným střetům, které můžeme s nejvyšší pravděpodobností očekávat také i u většiny výše studovaných teritoriálních sporů.

Diskuze nad výchozími odbornými názory

V této práci byla užita série odborných názorů, které se do výzkumu i textu samotného promítaly jako četné citace nebo také jako odkazy na kmenové či rozšiřující zdroje. Vedle odborných článků a monografií si autor navíc zvolil trojici názorových množin, které se staly ústředním názorovým aparátem této práce. Následující pasáž se bude věnovat diskusi nad těmito názory a nad jejich přínosem pro předkládaný výzkum. Prvním výchozím názorem této práce byla souběžná úvaha geopolitika Roberta D. Kaplana a odborníka na mezinárodní vztahy T. Marshalla, kteří věří, že pomocí geografické analýzy lze pochopit nejen světovou politiku, ale také, že geografie je hlavním faktorem, který předurčuje osudy národů i chování

států. Jak již bylo řečeno, geografický ráz teritoria dle jejich úsudku determinuje povahu přátelství i animozity mezi dílčími státy stejně intenzivně, jako počasí a surovinová základna klíčových zdrojových území předurčují hospodářskou produkci dané země i její případnou ochotu expandovat do lepších zdrojových či přírodních podmínek. Tito autoři se navíc domnívají, že pozice státu na mapě ovlivňuje jak rétoriku domácí politické elity, tak i samotnou tvorbu mezinárodní politiky státu. Zatímco Robert D. Kaplan je ve svých názorech mírnější, neboť věří, že geografie a geografická poloha státu nejsou synonymem odevzdanosti osudu státu, ale spíše rozhodujícím faktorem, který formuje aktivity státu, tak T. Marshall spíše věří ve vyšší deterministickou roli geografických faktorů. Marshall dokonce tvrdí, že geografické vlastnosti a přírodní podmínky ovlivňují podobu válek, politiky, společenského rozvoje i formování samotné moci státu. Oba autoři pak věří v sílu map a v to, že geografická podoba regionu a místní rozložení moci, přístupu ke zdrojům i přístup ke klíčovým dopravním trasám jsou pro povahu regionálních vztahů stejně tak důležité jako integrita státních hranic, povaha geografické podoby hraničních pásem, topografie a geografická blízkost sousedních zemí. Tento náhled napomohl lepšímu chápání složitějších souvislostí.

Dané názory se staly významným zdrojem poznání, jehož platnost byla v práci potvrzena nejen na základě studovaného vývoje, ale také tím, že u teritoriálních sporů o Spratlyho ostrovy, Paracelské ostrovy a Kurilské ostrovy jsou geografie, zdrojová základna, přítomnost sousedního hegemonu a zdrojový i dopravně-strategický potenciál sporných území tím hlavním souborem důvodů, proč si daná území usurpují hegemonické velmoci na úkor geograficky bližších, avšak slabších aktérů. Ve věci teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy je tato logika také aplikovatelná, ale s tím rozdílem, že tamní velmocí je Velká Británie a i přes četné historické a civilizační důkazy je zde opakovaným agresorem pevninská Argentina. Geografie zde tudíž hovoří v neprospěch Argentiny, která se zde střetává s typickou námořní velmocí své doby, zatímco však sama není pozemní ani námořní velmocí a ani hegemonem.

Druhým základem názorového aparátu se stala úvaha D. Yergina, který definuje, že energetickou bezpečností se rozumí stav, při kterém do národní ekonomiky proudí dostatečné a nepřerušované dodávky energií za dostupné ceny. Yerginovy názory se pro jeho hluboké porozumění globálním energetickým a surovinovým tokům staly významným zdrojem apriorního chápání studovaných souvislostí, neboť konání zainteresovaných států dokázalo, že státy účastné na studovaných územních sporech věří, že bez adekvátní úrovně energetické a surovinové bezpečnosti nejsou schopny dostát nejen svým celospolečenským závazkům, ale ani nejsou schopny prosazovat svou mocenskou politiku a postupně ztrácí svou vydobytou

pozici v systému mezinárodních vztahů. Zdrojově bohaté regiony a potenciál extrakce přírodního bohatství jsou tudíž rozhodným elementem, který ovlivňuje mezinárodní politiku státu i ochotu takového aktéra vést o zdrojová území vleklé teritoriální spory.

Další součástí Yerginových názorů je důraz na globální surovinové toky, bezpečnost dodávek přes úzká místa a skrz klíčové dopravní koridory. Yergin také upozorňuje na přístavy a jiné neuralgické body globální ropné i surovinové sítě a přiznává jim směrodatný význam. Celkově pak uvádí, že dostupnost energie, ale i strategických surovin se neodmyslitelně propojila s bezpečností a geopolitikou, přičemž energie sehrává stěžejní roli při formování politických, ekonomických i bezpečnostních krizí. V neposlední řadě navíc Yergin ve svých dílech opakovaně upozorňoval na energeticko-dopravně-surovinový význam Jihočínské moře a definoval, že tato oblast je kolbištěm střetu mezi Čínou a Spojenými státy, kde však nejdůležitějším příspěvkem tohoto regionu pro globální i lokální energetickou bezpečnost nejsou tamní údajné zásoby fosilních paliv, ale bezpečný průplav tankerů přes místní vody.

Díky Yerginovým názorům a dalším bohatým geopolitickým a mezinárodně politickým analýzám navíc autor pochopil, že státy jsou v teritoriálních sporech ochotny sporné území držet a bojovat o ně nejen při existenci skutečné komerční těžby fosilních paliv dodávaných na světové trhy, ale i jen z možných či dokonce imaginárních předpokladů opakovaně proklamovaných údajných zásob. Druhý pilíř názorového aparátu této práce tedy umožnil rozvinout úvahu nad tím, že státy jsou ochotny vést teritoriální spory, zbrojit a vstupovat do mezinárodních sporů i ozbrojených konfliktů nejčastěji právě s mandátem obhajoby své surovinové, potažmo energetické bezpečnosti. Zdrojový potenciál je pak umocňován dopravně-strategickým významem regionu, kdy pro velmoci je byť jen samotný potenciál dostatečným důvodem pro účast v teritoriálním sporu a to bez ohledu na to, jak veliké tamní zásoby či výtěžnost místních přírodních zdrojů skutečně jsou. Yerginovy názory podložené četnými příklady z praxe byly rozvinuty o sérii dalších odborných tvrzení a vědeckých prací ostatních oborově relevantních autorů. Výsledná podoba těchto názorů, tak jak je autor dohromady chápe, se pak významně promítla i do verifikace hypotéz (blíže viz dále).

Posledním základem výchozího chápání reality optikou názorů promítnutých do názorového aparátu této práce se stalo učení S. Dinara a jeho kolegů věnujících se problematice konfliktu o vzácné přírodní zdroje. Dinar a kolektiv věří, že nedostatek může vyvolat ozbrojený střet i případnou kooperaci mezi uživateli daného docházejícího či jinak vzácného přírodního zdroje. Stejně jako u dvou výše zmíněných názorových souborů, tak i zde byly tyto názory napříč

touto prací dále zpracovávány a zpřesňovány, načež bylo zjištěno, že autoři tohoto kolektivu spatřují potenciál v kooperaci, neboť se domnívají, že nedostatek zdrojů a zhoršování životního prostředí je podnětem pro spolupráci. V iniciačních fázích výzkumu se jejich úvaha o tom, že nedostatek je základním podnětem pro mezistátní spolupráci, stala významnou protiváhou ostatních názorů a zvoleného teoretického základu práce, který akcentoval realistické myšlenky ofenzivního realismu, učení Kodaňské školy, teorie zralosti a v neposlední řadě i učení klasické geopolitiky. V průběhu výzkumu se ale autorův názor začal stále více odklánět od úvahy S. Dinara i části jeho kolektivu. Bylo sice zjištěno, že v některých případech opravdu spolupráce může sloužit k posílení široce definované regionální a mezinárodní bezpečnosti, obzvláště pak v souvislosti s ropou a nerostnými surovinami, které kolektiv autorů považuje za surovinu s největší pravděpodobností rozpoutat mezistátní válku. Dinar se ale v tomto bodě domnívá, že nedostatek a touha využít lukrativní naleziště povzbuzují země ke koordinaci příslušných akcí umožňujících požadovanou extrakci těchto zdrojů, což ale ve studovaných teritoriálních sporech nakonec prokázáno nebylo.

Ve věci testovaných a komparovaných teritoriálních sporů se nakonec autor spíše přiklonil k názoru jednoho z členů Dinarova kolektivu. Fettweis totiž uvádí, že nedostatek zdrojů se může stát determinujícím rysem jednadvacátého století, který může zplodit řadu „válek o zdroje“ zapříčiněných tím, jak se státy budou různými způsoby snažit zajistit pro svou ekonomiku a národní bezpečnost kontinuální příliv dodávek vitálně důležitých zdrojů. Celkově tedy s názorem S. Dinara autor této práce ke konci svého výzkumu souhlasit nemůže a to i přesto, že jejich zdrojová publikace detailně rozebírá i další realie spojené s degradací životního prostředí a vodních zdrojů, které nakonec vyústily ke spolupráci. Ke konci předložených výzkumů se sice na poli mezinárodních institucí dokonce objevila pozice uznávající nutnost spolupráce, která vznikla z degradace životního prostředí a úbytku regenerativních zdrojů, ale její implementace se zatím nedostavila, takže je skutečný dopad této politiky zatím neměřitelný. Jedná se o novou linii budovaného mezinárodního režimu globální ochrany světových biologických mořských zdrojů, která oficiálně počíná začátkem března 2023, když na půdě OSN byla přijata podoba smlouvy o ochraně oceánů, která má za cíl do roku 2030 ochránit 30 % světových oceánů. Dané environmentální cíle mají být rozvíjeny v návaznosti na výsledky konference OSN o biologické rozmanitosti, která se konala již v roce 2022. Smlouva o ochraně oceánů, ale vejde v platnost teprve tehdy, až nejméně 60 ze signatářských států na domácí úrovni přijme příslušnou národní legislativu a začne dodržovat omezení i pravidla v UN High Seas Treaty představená. Pro účely této práce

by byly obzvláště významné opatření pro sdílení mořských biologických zdrojů a platforma posuzování vlivů hlubokomořské těžby na životní prostředí (Environmental Impact Assessments for deep sea activities like mining). Ty ale zatím nejsou aktivní. Skutečný proces kooperace zrozené z nedostatku a degradace zdrojové základny světových oceánů se tedy teprve utváří a názory S. Dinara i jeho kolektivu autor svým výzkumem tudíž nepotvrdil.

Autor této práce tedy nakonec názorový základ úvah S. Dinar a jeho kolektivu opustil, neboť ve věci konfliktní situace Jihočínského moře a Falklandských ostrovů bylo zjištěno, že objevená fosilní paliva ani globální výkyvy v příslušných surovinových tocích nepůsobí na rozvoj spolupráce mezi účastníky daných teritoriálních sporů, ale spíše agresivitu účastníků tamních územních sporů umocňují. Skrytý či dodatečně vyjevený surovinový potenciál sporného teritoria zde působí často jako doprovodný argument pro militarizaci a eskalaci konfliktu. Potvrzenou realití korespondující s výše představeným odborným názorem je snad jen zjištění týkající se úbytku biologických mořských zdrojů v Jižním Atlantiku, kde řadu let probíhal nekorigovaný velkokapacitní vývoj patagonského zubáče. Nyní se zde obdobný problém rýsuje s neřízeným výlovem arktického krilu. V tomto případě se při kritickém úbytku rybí populace státy opravdu nakonec rozhodly přistoupit k rybolovným kvótám a aktivity mimoregionálních mocností účastnících se na extrakci místních přírodních zdrojů začaly všechny postižené regionální vlády vnímat jako případný zdroj ohrožení výtěžnosti tamních lovišť. Důkazem takového stavu je bezprecedentní expanze čínských rybářů do Uruguye a přístavů kolem Montevideo, kde Čína od roku 2019 buduje jednu ze svých největších rybolovných centrál určených pro zpracování velkokapacitního výlovu biologických mořských zdrojů z Jižního Atlantiku. Hodnocení tamního stavu sice přesahuje výzkumné potřeby této práce, ale s ohledem na rozvoj leteckého monitoringu rybolovu v zakázaných či chráněných oblastech, který začala v této oblasti rozvíjet Velká Británie, lze předpokládat, že co se zdrojové základny biologických zdrojů týče, tak čínská přítomnost bude v tomto regionu stejně obdobně destruktivní, jako v Jihočínském moři. Názory S. Dinara a jeho kolektivu tedy nakonec přeci jen přispěly k lepšímu pochopení zkoumané reality.

Verifikace hypotéz

Vedle plnění tří zvolených cílů této práce (viz str. 20) a společně s hledáním odpovědi na položenou výzkumnou otázku, byly také testovány tři deklarované hypotézy. K verifikaci těchto hypotéz podstatně napomohla operacionalizace datové základny (viz příloha č. 1) a

komparace zkoumaných souvislostí vedená v duchu zvolené metodologie a představených teoretických konceptů i odborných názorů. Výsledek testování hypotéz, je tedy následující.

První hypotéza deklarující, že většina teritoriálních konfliktů v 21. století má zdrojový náboj a že strategické suroviny jsou nejfrekventovanějším (nejčastějším) důvodem bezpečnostního napětí, byla potvrzena s výhradou.

Je totiž velkou otázkou, nakolik lze tento závěr potvrdit jen ze čtyř zvolených případů. Při diskusi nad výhradou k platnosti první hypotézy je tedy nutné přiznat, že výzkum sice pracoval s vysoce profilovanými teritoriální spory své doby, ale pro vyšší validitu předložené verifikace měl být zvolen větší počet zkoumaných případů. Z výše zkoumaných reálií nicméně vyplývá, že ve zkoumaných případech mají teritoriální spory o Falklandské ostrovy, Spratlyho ostrovy, Paracelské ostrovy i Kurilské ostrovy prokazatelný zdrojový podtext a strategické suroviny jsou zde součástí argumentace zúčastněných států ohledně jejich národní potřeby danou oblast ovládnout pro své účely. Zářným příkladem podtrhující pravdivost tohoto tvrzení je sama situace panující kolem sporných částí Jihočínského moře. Nejvíce profilovaným místem, kde zdrojový náboj umocňuje tamní povahu sporu, jsou pak Spratlyho ostrovy, které státy jako Filipíny a Vietnam považují za své zdrojové a geostrategické území. Čína a ostatní velmoci pak bezpečnostní napětí v regionu umocňují díky dopravně-strategickému rozměru celého Jihočínského moře a také v návaznosti na snahy vzájemného vyvažování moci svých opozitních hegemonických rivalů. Podobně tomu je i u otázky teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy, kde zdrojový potenciál a objevení strategických surovin zafungovalo jako katalyzátor obnoveného a domácí propagandou silně oživovaného nároku Argentiny na toto opakovaně ubráněné britské zámořské území. Výhrada k platnosti první hypotézy dále nabývá podoby vývoje teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy. Oba účastníci tohoto vleklého sporu nad případným územním vyrovnáním jednali de facto již od roku 1956, kdy tehdejší Sovětský svaz nabídl Japonsku možnost znovu získat vlastnictví dvou menších ostrovů Šikotan a Habomai, o čemž obě strany opětovně jednaly dokonce i v 21. století. V jistých ohledech řešení místní surovinové otázky nabývalo dokonce podoby možné vzájemné hospodářské spolupráce. Tento teritoriální spor však nakonec vyústil v ukončení mírových rozhovorů, kdy s ohledem na nárůst bezpečnostního napětí byla otázka extrakce surovinového potenciálu utlumena ochlazením vzájemných vztahů. Vývoj militarizace ostrovů a upevňování ruské dominance nad oblastí navíc pokračuje spíše z důvodů dopravně a vojensky strategického významu Kurilských ostrovů, které Rusku, pro potřeby vyvažování

moci Japonska jako jeho nejbližšího tamního regionálního rivala, nabízejí vysoce strategickou polohu. Zdrojová základna zde sice existuje, ale není příčinou změny situace.

Druhá hypotéza deklarující, že teritoriální spory bývají často umocněny sociální konstrukcí místně příslušných témat, které vlády používají k zakrytí skutečných surovinových zájmů v dané oblasti, byla také potvrzena s výhradou.

Ať se jedná o imaginární území v Jihočínském moři, kdy čínská veřejnost ve své územní nároky věří natolik, že je pro kontrolu oblastí uvnitř linie devíti přerušovaných čar ochotna rozvíjet nejrůznější vysoce asertivní a velmi nákladné způsoby dominance, nebo také v případě nacionální propagandou živených nároků Argentiny, tak zainteresované vlády svému obyvatelstvu nabízejí nejrůznější témata ospravedlňující důvody, proč jejich stát rozvíjí příslušné územní nároky. Tam, kde jsou přítomny bohaté přírodní zdroje, zainteresované vlády používají pestrou paletu historických nároků, aktů ve jménu dobra svého lidu či dokonce procesů sekuritizace geograficky originálních témat představených jako bezpečnostní hrozby, která mají domácí obyvatelstvo utvrdit v pocitu právoplatného teritoriálního nároku, boje vůči vnějšímu ohrožení a nutnosti získat či udržet dané území pod svou národní kontrolou. Zpravidla se jedná o území bohaté na přírodní zdroje, jako u Falklandských ostrovů, kde je s ohledem na objevené zásoby ropy zájem Argentiny i Velké Británie naprosto zjevný. Surovinové zájmy a zdrojový potenciál se ale postupem času začaly stávat otevřeně proklamovaným důvodem, který v některých případech zainteresované vlády používají k obhajobě svých územních nároků i přesto, že tamní zdrojová základna není jednoznačně aktivní ani kapacitně jednoznačná. Tento stav platí obzvláště pro Spratlyho ostrovy a další části Jihočínského moře, jako jsou Paracelské ostrovy. Platnost druhé hypotézy je tedy zatížena výhradou vůči formulaci „...zakrytí skutečných surovinových zájmů“..., neboť u studovaných teritoriálních sporů v Jihočínském moři je argument surovinového bohatství otevřeně používán ze strany Číny, Vietnamu a v posledním období i ze strany Filipín, kdy současný prezident Marcos dokonce v květnu 2023 prohlásil, že tamní situace a přístup k místním zdrojům již není pouhou obranou teritoria, neboť ekonomická bezpečnost státu je otázkou národní bezpečnosti země.

Velmi unikátní podobu nabývá situace kolem současné povahy teritoriálního sporu o Kurilské ostrovy. Otázka místních přírodních zdrojů byla sice řadu let středem zájmu obou zúčastněných stran sporu, ale koncem léta 2023 Japonsko i Rusko oblast vnímají spíše s ohledem na strategickou pozici celého pásu ostrovů. Extrémní blízkost území, které

Japonsko považuje za svá Severní teritoria, totiž Rusko zcela neskrytě blokuje pro své geopolitické důvody, mocenské vyvažování a případné vojenské účely. Surovinový potenciál, ať již skrytý, debatovaný či záměrně nevyjřčený, se zde začne opět projevovat nejspíše až tehdy, co odliv japonské hospodářské pomoci vystřídá příklon Ruska k Číně a čínským investicím nebo tehdy, pokud se japonská strana rozhodne neschopnost extrakce blízkých přírodních zdrojů či blokaci přístupu k polárním transportním koridorům označit za bezpečnostní hrozbu. Platnost třetí hypotézy tedy utrpěla vývojem po roce 2022. Tato hypotéza by nyní měla spíše znít tak, že teritoriální spory bývají umocněny konstrukcí místně příslušných témat, jako je kupříkladu proklamovaný surovinový potenciál, který vlády používají souběžně jako argument k posílení svých širších zájmů v dané oblasti i jako argument pro potřebu kontroly nad příslušným zdrojovým či potenciálně zdrojovým územím.

Třetí hypotéza deklarující, že vzácné zdroje a strategické suroviny jsou katalyzátorem regionálních konfliktů, kdy s nárůstem intenzity lokálních sporů dochází ke vzniku geopolitických rizik s globálními dopady, byla potvrzena také s výhradou.

Ve všech zkoumaných případech existence ložisek strategických surovin sice ovlivnila podobu tamní politiky zainteresovaných států, ale zároveň však v žádném z testovaných případů v 21. století dosud nedošlo k propuknutí války o tamní zdroje. Strategické suroviny jsou tedy iniciátorem vzniku geopolitických strategií akcentujících zábor či dominanci nad surovinově bohatým teritoriem, kdy ve všech testovaných případech se navíc státy uchýlily k mixu měkkých a tvrdých nástrojů mezinárodní politiky i domácí propagandy, či jako v případě Velké Británie strojeném patriotismu. Nejde však o jedinou propozici, z níž konfliktní situace vyvěrá. Bylo totiž zjištěno, že strategické suroviny nejsou jediným katalyzátorem regionálních konfliktů, neboť k případnému ozbrojenému konfliktu směřují daleko rychleji ty spory, kde je význam oblasti vedle jejího surovinového potenciálu umocněn také dopravně významnou či vojensky strategickou polohou sporných území. Ve zkoumaných případech, bylo prokázáno, že jak oblast Spratlyho a Paracelských ostrovů, tak i oblasti Kurilských ostrovů a Severního ledového oceánu jsou vedle svého surovinového potenciálu také dopravně-strategickým územím, u kterého místní bezpečnostní turbulence rezonují napříč celým systémem nastavených mezinárodních vztahů. Intenzifikace lokálních sporů a polarizace vztahů zainteresovaných států zde přináší globální dopady hlavně z důvodů mezinárodních politických tenzí, a případných dopravních obstrukcí, které pak mohou mít neblahé dopady na mezinárodní dělbu práce a globální toky zboží i surovin. Přítomnost fosilních paliv a jiných strategických surovin je tudíž nedílnou součástí, ale nikoliv jen

jedinou propozicí, která by spouštěla daný teritoriální spor. Tyto suroviny jsou však ve všech testovaných případech jasným katalyzátorem nárůstu intenzity lokálních sporů.

Dále bylo při testování pravdivosti třetí hypotézy zjištěno, že agresivita a tendence použití hrozby silou či její ukázkové manifestace často odpovídá povaze daného státního režimu, který v příslušném sporu vystupuje jako místní hegemon. Čína, Rusko i USA inklinují k demonstrativním akcím prováděným za okázalého použití jejich silového aparátu. Čína na rozdíl od ekonomicky chudšího Ruska inklinuje navíc také i k rozsáhlým budovatelským aktivitám, které nabývají podoby tradičních čínských monstrosit a bizarností jako je výstavba umělých ostrovů napříč Jihočínským mořem. Podobné tendence pak u Spratlyho ostrovů vykazují také Filipíny, Malajsie a Vietnam. Brunej zatím nabírá na momentu svých budoucích akcí a Taiwan se i přes svou ozbrojenou základnu na ostrově Itu Aba v současnosti soustředí spíše na hrozbu možné revize své vlastní suverenity.

Ve všech testovaných oblastech tudíž bylo zjištěno, že strategické suroviny nejsou jediným katalyzátorem regionálních konfliktů s globálními dopady, ale jen jednou z mnoha dalších geostrategických souvislostí, které zapříčiňují důvod vzniku teritoriálního sporu. Poloha a dopravní i strategický význam příslušné oblasti pak poukazuje na to, zda případná eskalace místního konfliktu bude rezonovat do celé světové ekonomiky. Zatímco totiž eskalace sporů v Jihočínském moři přinese neblahé globální následky, tak váha případné eskalace střetu o Kurilské ostrovy zatím není na stejné úrovni jako u významu Jihočínského moře, neboť dopravní význam Kurilských ostrovů se bude odvíjet teprve až od případných změn globálních surovinových a zbožových toků relokovaných do budoucích polárních přepravních tras.

Případná eskalace sporu o Falklandské ostrovy již v roce 2023 opět nastala, ale i přesto není tento region natolik dopravně ani vojensky-strategicky významným bodem, aby případná (již druhá) argentinská invaze otřásla strukturou mezinárodních vztahů. S ohledem na současné tendence na reformulaci územní povahy britských zámořských území se navíc napadení Velké Británie jako státu NATO jeví jako vysoce nepravděpodobné. Zatím se sice princip kolektivní obrany NATO podle článku 5 Washingtonské smlouvy vztahuje pouze na území signatářských států v Evropě nebo Severní Americe, což nezahrnuje zámořská území ani tzv. dependencies (viz výše). Tyto oblasti tedy nejsou pro účely principu vzájemné obrany NATO považovány za součást území mateřského státu a rozhodným bodem je zde přítomnost ozbrojených sil čl. stát, kdy napadení těchto sil lze také považovat za rozhodný důvod kolektivní reakce. Od nedávného vyhlášení územních nároků Argentiny nad Falklandskými

ostrovy ale Velká Británie rozvíjí celou sérii makroúrovňových aktivit cílených na silnější provázání mateřského území se svými zámořskými periferiemi. V době sepisování závěru této práce navíc autor zaznamenal diskuze, které jistě přinesou zvýšený důraz britské mezinárodní politiky na svá zámořská území. V takovém případě by pak případná snaha Argentiny získat zdrojově bohaté území Malvín ozbrojenou silou přinesla globální dopady a platnost třetí hypotézy by byla potvrzena i ve věci obnoveného teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy.

Zodpovězení výzkumné otázky, prognózy vývoje a návrhy řešení

Při hledání odpovědi na položenou výzkumnou otázku bylo na základě výše provedené komparace zjištěno, že de facto všechny ze srovnávaných závislých proměnných, vycházejících z pěti zvolených komparativních parametrů, jsou přítomny v každém ze zkoumaných a srovnávaných teritoriálních sporů. V každém teritoriálním sporu se tedy vyskytuje dopravně-strategický význam oblasti, surovinový potenciál nabývající podoby probíhající či plánované extrakce přírodního bohatství, militarizace oblasti a riziko inklinace k propuknutí lokálního ozbrojeného násilí. Dále se zde vyskytuje proklamace hrozeb a mediálně šířená rétorika národních elit, zájem globálních aktérů o dění v oblasti a v neposlední řadě i série nejrůznějších projevů dominance či fyzické okupace. Ve všech případech navíc sporné území v jistém rozsahu dominuje příslušný celo-regionálně originální hegemon vůči, kterému jeho nejbližší oponent(i) vyvíjí tlaky na získání sporných oblastí. Čína je pak hegemonem, který přímo ovlivňuje dva ze čtyř testovaných teritoriálních sporů, kde ale nad oblastí Spratlyho ostrovů nedisponuje stejnou úrovní kontroly, jako u Tonkinského zálivu, kde leží Paracelské ostrovy. Zatímco zde Paracelské ostrovy Čína efektivně ovládá, tak v oblasti Spratlyho ostrovů nedostatečná kontrola tohoto ostrovního klastru ze strany Číny umožnila ostatním zainteresovaným státům, aby stihly opanovat některé ostrovní útvary a tím se na tamním sporu mohly začít účastnit svou fyzickou přítomností. Svým vlivem pak Čína zasahuje i do ostatních sporů, neboť podporou argentinských nároků přidává na síle argentinské rétoriky a příklon Ruska k Číně zase Rusku nabízí potenciál pokrytí chybějících japonských investic.

Celkově bylo zjištěno, že díky globální relevanci sporných oblastí se v těchto lokalitách navíc vždy vyskytuje i mezinárodní element, který ve věci Jižního Atlantského oceánu nabývá podoby čínských rybolovných flotil a mezinárodní dopravy. V dalších případech pak tento jev nabývá podoby projekce moci některé z ostatních světových velmocí snažících se souběžně o vyvažování i krácení moci místního hegemona a o rozvoj vlastních zájmů v regionu. Vyvažování růstu moci lokálního hegemona ze strany jiné globální velmoci pak bylo

nejčastěji zaznamenáno opět v Jihočínském moři. U Falklandských ostrovů je totiž jejich vlastníkem jeden z tradičních původních globálních hegemonů své doby a oblast je příliš odlehlá, takže sem ostatní velmoci svou vojenskou moc zatím nepromítají. V případě arktického regionu zase Západ doposud nedosahuje takové polárně-námořní kapacity ani příhodné přístavní polární-infrastruktury, aby se mohl o efektivní projekci své moci v regionu úspěšně zasadit. Pozvolné změny však zajisté v nejbližších letech mohou vyústit až k revizi místního dominantního postavení arktického Ruska. Ve věci japonských zájmů pak byla zjištěna akcelerující tendence budování kapacit použitelných pro projekci japonské ozbrojené, obzvláště námořní moci. Taková moc je ale u Kurilských ostrovů vyvažována přítomností ruských raketových a proti-lodních systémů či rostoucím zájmem Číny, Severní Koreje i Ruska opanovat přilehlé vody i strategické průlivy protínající nejbližší japonská území.

Zatímco každý ze studovaných a porovnávaných teritoriálních sporů tedy obsahuje konfliktní náboj, surovinové bohatství i četné dopravní a geo-strategické zájmy opozičních rivalů, tak ve věci síly konfliktního potenciálu byla nejvýraznější intenzita zaznamenána u teritoriálního sporu o Spratlyho ostrovy. S ohledem na čínskou ochotu silou dominovat své imaginární území nalézající se uvnitř unilaterálně proklamované linie devíti přerušovaných čar, však nelze Spratlyho ostrovy hodnotit samostatně. Čína totiž region Jihočínského moře chápe jako jeden regionální bezpečnostní komplex svých zájmů a její vlastní národní bezpečnosti, což mimo jiné dokazuje i svou vizí předsunuté ostrovní obrany a patrolami pobřežní stráže.

V položené výzkumné otázce, který ze studovaných teritoriálních sporů má největší potenciál k eskalaci až směrem k otevřené válce o zdroje, je tedy odpovědí celé Jihočínské moře, v němž sice nejvyšší potenciál eskalace klastruje kolem Spratlyho ostrovů, ale místní události i dovršené procesy sekuritizace jsou provázány natolik těsně, že nelze tamní bezpečnostní situaci hodnotit samostatně a územní spory v jedné části tohoto regionu se mohou snadno přelévat do dalších částí Jihočínského moře. Čína navíc považuje celý region za jedno provázané zdrojové území a zbytek světa tento region používá jako klíčový dopravní koridor. Ve věci Jihočínského moře bylo zjištěno, že bezpečnostní náhledy a problémy místní skupiny států jsou natolik provázané, že jisté problémy ani otázky bezpečnosti každého z nich nelze analyzovat ani řešit odděleně. Brunej, Filipíny, Vietnam, Malajsie i Taiwan jsou mezi sebou natolik provázané, až jejich individuální či sdílené bezpečnostní nejistoty vůči Číně resonují každým z nich, což mj. začíná reflektovat i vývoj v ASEAN, který jako regionální integrační těleso v roce 2023 vyjevil svůj záměr vytvořit platformu pro společná námořní cvičení svých členů.

Místní lokálně geopolitické problémy jsou navíc zastřešeny, produkovány i ovládány Čínou, z čehož vyplývá, že vyvažování moci Číny ze strany ostatních světových velmocí se pak nepřímou promítá do politiky všech zúčastněných států, tj. jak těch trpících svou geografickou vzdáleností, tak i těch, kteří jsou na vývoji místní situace dopravně závislí, což je kupříkladu situace Japonska. Všechny tyto státy koexistují na pomezí bezpečnostního dilematu a ko-independenční spolupráce, v níž je spojenectví nestabilní nutností, hospodářský rozvoj existuje jen ve stínu Číny a případný konflikt mezi státy pramení jak ze soupeření o zdroje, tak i z národních obav z výskytu možných dalších teritoriálně unikátních hrozeb jako jsou kupříkladu další dopravní obstrukce pro zaběhnuté globální toky zboží a surovin. Některé místní hrozby pak mohou být zcela objektivní (např. hrozící potravinová krize způsobená degradací místních lovišť), ale jejich intenzita rizikovosti bývá zcela subjektivní. Hrozby však mohou být také výsledkem sekuritizačních procesů zainteresovaných národních elit. Vnitřní dynamika mezinárodních vztahů v regionu Jihočínského moře je opět ovládána Čínou a Jihočínské moře lze chápat jako otevřený systém, který je neustále dynamizován zásahy a zájmy mimo-regionálních států. Zúčastněné světové velmoci, jako USA či Velká Británie vzájemné vztahy mezi státy Jihočínského moře ovlivňují a navíc často s dílčími státy tohoto regionálního bezpečnostního komplexu vytvářejí struktury bezpečnostní či hospodářské spolupráce. Nastavené vztahy regionální bezpečnostní závislosti tedy penetrují externí aktéři, jejichž působení je znatelné napříč celou oblastí dvou provázaných makroregionů (indonéský makroregion Jihovýchodní Asie a čínsko-japonský makroregion Východní Asie), což Čínu jako multi-regionálního hegemonu nutí tamní události vnímat holisticky a rozvíjet geopolitiku nikoliv jen partikulárních ostrovních klastrů, ale geopolitiku makroregionální. Eskalace konfliktu směrem do otevřeného ozbrojeného střetu o zdroje a zdrojová území, by tudíž Čína musela řešit z pozice celé postižené oblasti a to i přesto, že všechny výše provedené výzkumy poukazují na Spratlyho ostrovy jako na oblast s nejvyšší pravděpodobností ozbrojené eskalace. Žádná síla na světě ale nemůže Číně zajistit, že případné lokální epicentrum o Spratlyho ostrovy nevyužijí ostatní státy k rozvinutí své dominance v dalších částech Jihočínského moře. Je to tedy až paradoxní, ale Čína se svým plíživým geopolitickým expansionismem sama dostala do situace příliš široce rozkročené říše, jejíž hraniční území si aktivně nárokují slabší státy. Čína si tedy pro dominanci nad územím musela zvolit strategii zastrasování slabších států, předsunutých vojenských posádek a často nehomogenních a navíc na velké ploše rozprostřených ozbrojených územně-samosprávných celků, jejichž ochrana si jednoho dne může vynutit rozptýlenou projekci ozbrojené státní moci. S ohledem na narůstající náklady na udržování takto rozsáhlého geopolitického projektu se navíc u

Spratlyho ostrovů Čína řítí směrem do okamžiku vleklého vzájemně zraňujícího patu, kdy menším státům již vzniklý stav dlouhodobě působí jistou často i nesnesitelnou bolest, ale Čína se do této úrovně dle autorova názoru ještě nedopracovala. Teprve až bolest v podobě utopených nákladů a zničených přírodních zdrojů bude nesnesitelná pro všechny účastníky sporu, tak až poté může dojít k majoritním posunům ve věci nové diskuze nad vlastnickými právy a využíváním místních zdrojů. V mezichase je zde největším nebezpečím výskyt série sekuritizačních procesů, jimiž zúčastněné státy nastolí bezpečnostní témata, pro jejichž vyřešení bude společnost ochotna vstoupit do ozbrojeného otevřeného konfliktu. Největší potenciál výskytu takového vývoje se opět koncentruje u teritoriálního sporu o Spratlyho ostrovy. Celkově navíc autor nepředpokládá, že by se byť jen jediný ze zkoumaných teritoriálních sporů mohl vyřešit zcela mírovou cestou.

Ve výše představené analýze autor uvádí, že dobrovolné spojení nevyjasněných územních nároků s bezpečnostním osudem země je čiré šílenství, neboť to vede ke geopolitické konfrontaci nad oblastmi ležícími mimo platné hranice státu, kdy skutečná hodnota sporných oblastí pro příslušný stát navíc nebývá plně zřejmá. Vývoj kolem Spratlyho ostrovů však jasně ukázal, že Filipíny již tuto trajektorii nastavily a státy jako Malajsie se bezpochyby přidají. Vietnam navíc již řadu let buduje své ozbrojené kapacity za účelem zamezení Číny i svým ostatním rivalům vstoupit do výsostných oblastí jeho zájmů. Ve světle současného vývoje, který je navíc umocňován hrozbou revize suverenity Taiwanu a Severní Koreje, je situace v Jihočínském moři mírovou cestou nejspíš neřešitelná. Stejně tak i v otázce Kurilských ostrovů zúčastněné státy odmítají jednat a místní vztahy se pouze ochlazují a lokální krize pouze prohlubují do dříve netušených intenzí. Obecně tedy platí, že státy nejsou ochotny konstruktivně jednat a nastavené vztahy se nesou v duchu nabalující se militarizace, prohlubující se animozity, zvyšujících se nákladů a okázalé asertivity antagonistických hegemonů, jejichž geopolitický expansionismus kráčí v těsném závěsu četných vojenských cvičení a koordinace složek schopných projekci jejich moci po moři. Možným řešením těchto teritoriálních sporů může být tedy válka, či přesněji eskalace k ozbrojenému střetu všech rivalů, neboť jedině otevřený ozbrojený střet se skutečnými ztrátami dovolí pocítit onen stav bolesti rozebíraný ve čtvrté kapitole a umožní spory posunout do pozice vzájemně zraňujícího patu, kde si již státy otestovaly ochotu svých protivníků způsobit i utržit skutečné ztráty. Teprve tehdy budou nejspíš poraněné státy ochotny jednat, neboť se následkem pocítěné bolesti konečně zaleknou, že při další eskalaci může nastat okamžik pomyslné katastrofy, která již bude pro všechny zúčastněné státy tou opravdu naprosto nepřijatelnou alternativou

vývoje situace, které se chce každý vyhnout. Stejně tak, jako se spor nad Spratlyho ostrovy ani projevy opresivní politiky Číny vůči EEZ Vietnamu, Malajsie, Bruneje i Filipín nevyřeší bez eskalace a ozbrojeného střetu mezi těmito účastníky, tak se bez ozbrojeného násilí či adekvátní projekce mocenské politiky nejspíš ani Japonsku nepodaří od Ruska získat jakoukoliv část svých Kurilských ostrovů zpět. Jednání nad případným územním vyrovnáním, by totiž musela oživit jediné strana, kterou uznává Rusko a která má vůči Rusku dostatečně silné geopolitické tlaky. Pokud tedy Japonsko bude chtít tento územní spor vyřešit ve svůj prospěch, tak mu za současných okolností nezbývá nic jiného, než geopolitická expanze a revize nastavených vztahů silou. Možná pomoc ze strany Číny byla diskutována již výše.

Jistou výjimku tohoto netradičního návrhu na řešení vzniklé situace autor spatřuje u otázky oživeného teritoriálního sporu o Falklandské ostrovy. Pokud totiž propukne série ozbrojených konfliktů v Jihočínském moři a Japonsko se rozhodne své území získat silou, tak vůči případné argentinské agresi pak britské straně postačí jen vydat oficiální prohlášení s jasným vymezením toho, co se stane, pokud Argentina svůj nárok nestáhne, nebo pokud se rozhodne ostrovy znovu poctit svou invazí. Doprovodným řešením je zde již probíhající britská militarizace ostrovů a rozvoj kapacit schopných rychlé projekce moci či dlouhodobá dislokace části britských sil hlouběji do Jižního Atlantiku a k Britským antarktickým územím. Argentina by se měla soustředit spíše na budování pozice v tzv. „Lithiovém trojúhelníku“, kde společně s Chile a Bolivií bude soupeřit o zahraniční investory i o snahy vybudovat vlastní národní a zároveň světově konkurenceschopný lithiový průmysl. V Latinské Americe by tím pak mohla nastat éra lithiové revoluce, zatím co si Velká Británie v klidu a ústraní bude moci připravit cestu do Antarktidy a rozvinout surovinový potenciál svých Falklandských ostrovů.

V samotném závěru této práce by autor chtěl upřímně vyjádřit své obavy nad budoucím vývojem, přičemž doufá, že výše zmíněná prognóza řešení tamních teritoriálních sporů válkou v žádném případě nenastane a státy se nakonec propadnou do asijské varianty studené války, která během let postupně odezní prostým vyčerpáním zúčastněných hegemonů. Zvolená teoretická linie, stávající trajektorie konfliktního vývoje, závody ve zbrojení i militarizace sporných oblastí a rostoucí pokusy o vyvažování moci svých rivalů ale naznačují, že zkoumané teritoriální spory spíše směřují k otevřené ozbrojené konfrontaci, kdy největší frekvence indikátorů naznačujících takový vývoj byla pozorována kolem Spratlyho ostrovů.

Seznam literatury a použitých zdrojů

AGNEW, J. Geopolitics: Re-visioning world politics. London: Routledge, 2003. ISBN 0-203-41373-3.

ANDĚL, J., BIČÍK, I., BLÁHA, J. D. Makroregiony světa: Nová regionální geografie. Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4273-4.

ANDERSON, B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London: Verso, 1991. ISBN-13: 978-1-84467-086-4.

ANDRIESSEN, J. H. J. První světová válka v dokumentární fotografii. Praha: Rebo International CZ, 2017. ISBN 978-80-255-1017-9.

BAEV, J., GROZEV, K. ACTA 2014: World War One 1914 – 1918. The 40th International Congress of Military History. Sofia: Kliment Ohridski University Press, 2015. ISBN 978-954-07-3991-5.

BALABÁN, M., STEJSKAL, L. a kol. Kapitoly o bezpečnosti. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1863-0.

BENEŠ, V., DRULÁK, P. Metodologie výzkumu politiky. Praha: Slon. 2019. ISBN 978-80-7419-283-8.

BLEICKEN, J. Athénská demokracie. Praha: OIKYOYMENH, 2002. ISBN 978-80-7298-055-6.

BOYLE, D. Druhá světová válka v dokumentární fotografii. Praha: Rebo International CZ, 2018. ISBN 978-80-255-1099-5.

BROŽ, I. Husajn kontra Chomejní: Irácko-Íránská válka 1980-1988. Praha: Epoque, 2007. ISBN 978-80-87027-12-7.

BUZAN, B., WEABER, O., DE WILDE, J. Security. A New Framework for Analysis. London: Lynne Rienner Publishers, 1998. ISBN 978-1-55587-784-2.

BUZAN, B., WAEVER, O. Regions and Powers: The structure of International Security. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN 978-0-511-07663-3.

CIHELKOVÁ, a kol. Světová ekonomika: Obecné trendy rozvoje, 3. Doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-502-2.

CLAUSEWITZ, C. O válce. Praha: LEDA, 2020. ISBN 978-80-7335-672-9.

COLLCUTT, M., JANSEN, M., KUMAKURA, I. Svět Japonska. Praha: Knižní klub, 1997. ISBN 80-7176-459-0.

CURTIS, G. L. The logic of Japanese Politics: Leaders, Institutions and the Limits of Change. New York: Columbia University Press, 1999. ISBN 978-0-231-10843-0.

DINAR, S. ed. *Beyond Resource Wars: Scarcity, Environmental Degradation, and International Cooperation*. Cambridge: The MIT Press, 2012. ISBN 978-0-262-51558-0.

DOBOŠ, B. *Násilní nestátní aktéři v éře nového středověku*. Brno: Barrister, 2020. ISBN 978-80-7364-111-5.

DODDS, K. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-920658-2.

DOWNS, E. S. *China's quest for energy security*. Santa Monica: RAND, 2000. ISBN 0-8330-2884-7.

DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku: kvantitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-385-7.

DRULÁK, P. *Teorie Mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-721-3.

DYER., H., TROMBETTA, J. M. *International Handbook of Energy Security*. Geltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2013. ISBN 978-1-78100-789-1.

EGER, L., EGEROVÁ, D. *Základy metodologie výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0735-4.

EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-540-0.

FÜRST, R. a kol. *Vzestup Indie a Číny: Přichází asijské století?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. ISBN 978-80-86506-84-5.

FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume I*. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-41912-3.

FREEDMAN, L. *The Official History of the Falklands Campaign: Volume II*. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-41911-6.

GERSTL, A., STRAŠÁKOVÁ, M. ed. *Unresolved Border, Land, and Maritime Disputes in Southeast Asia. Bi- and Multilateral Conflict Resolution Approaches and ASEAN's Centrality*. Boston: Brill Publishers, 2017. ISBN 9789004312180 (electronic book).

GHIASY, R., SAALMAN, L., SU, F. *The 21st Century Maritime Silk Road: Security implications and ways forward for the European Union*. Stockholm: SIPRI, 2018. Bez ISBN. Dostupné na <https://www.sipri.org/publications/2018/>.

HARA, K. *50 Years from San Francisco: Re-examining the Peace Treaty and Japan's Territorial Problems in HARA, K. Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415646789.

HARA, K. *Cold War Frontiers in the Asia-Pacific: Divided Territories in the San Francisco System*. New York: Routledge, 2007. ISBN 9780415646789.

HARA, K. ed. *The San Francisco System and Its Legacies*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-1-315-75901-2.

HAYTON, B. *The South China Sea: The Struggle for Power in Asia*. New Haven and London: Yale University Press, 2014. ISBN 978-03-300-18683-3.

HIEBERT, M., NGUYEN, P., POLING, G. B. ed. *Perspectives on the South China Sea: Diplomatic, Legal, and Security Dimensions of the Dispute. A Report of the Centre for Strategic & International Studies*. London and New York: Wovman & Littlefield, 2014. ISBN 978-1-4422-4032-2.

HOBBS, T. *Leviathan, or The Matter, Forme and Power of a Common Wealth Ecclesiasticall and Civil*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-953728-0.

HOOK, G. D., GILSON, J., HUDGES, W. CH., DOBSON, H. *Japan's International Relations: Politics, economics and security*, 3rd edition. New York: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-58743-3.

HUNTINGTON, S. P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.

JACKSON, R. *Encyklopedie válečných lodí od 2. světové války až po současnost*. Praha: Naše Vojsko, 2015. ISBN 978-80-206-1199-4.

JACKSON, I., XIDIAS, J. *An Analysis of Francis Fukuyama's The End of History and the Last Man*. London: Macat International Limited, 2017. ISBN 978-1-912127-91-7.

KALICKI, J. H., GOLDWYN, D. L. *Energy and security: toward a new foreign policy strategy*. Washington D. C., Baltimore: Woodrow Wilson Center Press and Johns Hopkins University press, 2005. ISBN 0-8018-8278-8.

KAPLAN, R. D. *Pomsta geografie: co mapy vyprávějí o příštích konfliktech a boji proti osudu*. Praha: Bourdon, 2022. ISBN 978-80-905173-6-3.

KARAFKA, V., HRINKO, M., ZŮNA, J. a kol. *Vybrané kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Vysoká škola CEVRO institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9.

KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P. a kol. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-469-4.

KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2014. ISBN 978-80-87865-07-1.

KREJČÍ, O. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017. ISBN 978-80-906594-9-0.

KREJČÍ, O. *Geopolitika Číny*. Praha: Professional Publishing, 2021. ISBN 978-80-88260-51-6.

- KUČEROVÁ, I. Střední Evropa: Komparace vývoje středoevropských států. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3067-0.
- KUMAR, B. R. Case 28: Sakhalin Project–II in: KUMAR, B. R. Project Finance: Structuring, Valuation and Risk Management for Major Projects. Cham: Springer Nature Switzerland AG, 2022. ISBN 978-3-030-96724-6.
- KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E a kol. Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.
- KURFÜRST, J. Příběh ruské geopolitiky. Jak se ruská myšlenka zmocnila víc než šestiny světa. Praha: Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-4026-6.
- LAWSON, D. Spojené státy v první světové válce. Praha: Naše Vojsko, 2009. ISBN 978-80-206-1026-3
- LINDEROVÁ, I., SCHOLZ, P., MUNDUCH, M. Úvod do metodiky výzkumu. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7.
- LUSZCZUK, M. Future Security of the Global Arctic: State Policy, Economic Security and Climate. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 978-1-137-46825-3. Dostupné na https://www.academia.edu/44696453/Future_Security_of_the_Global_Arctic.
- MAHAN, A. T. The Influence of Sea Power upon History. Boston: Little, Brown and Co., 1918. Bez ISBN. Dostupné online na: <https://archive.org/details/influencesepow05mahagoog>.
- MACHIAVELLI, N. Vladař. Praha: Nakladatelství XYZ, 2012. ISBN 978-80-7388-693-6.
- MARÍN-QUEMADA, J., GARCÍA-VERDUGO, J., ESCIBANO, G. ed. Energy Security in the EU in the 21st Century: Markets, geopolitics and corridors. New York: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-67676-2.
- MARSHALL, T. V zajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku. Praha: Rybka Publishers, 2018. ISBN 978-80-87950-49-4.
- MARSHSALL, T. Moc geografie v 21. století. Praha: Rybka Publishers, 2022. ISBN 987-80-87950-38-8.
- MEARSHEIMER, J. The Tragedy of Great Power Politics. New York: Norton & Company, 2014. ISBN 978-0-393-34927-6.
- MEARSHEIMER, J. The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities. New Haven: Yale University Press, 2018. ISBN 978-0-300-24856-2.
- MERCAU, E. The Falklands War An Imperial History. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. e-ISBN 9781108629843. Dostupné na <https://doi.org/10.1017/9781108629843>.
- MILLER D., MILLER, CH. Moderní námořní boj. Praha: Naše Vojsko, 2009. ISBN 978-80-206-1037-9.

- MÜLLER-KRAENNER, S. Energy security: re-measuring the word. London Sterling: Earthscan, 2008. ISBN 978-1-84407-582-9.
- NÁLEVKA, V. Stalinova hra o Zemi jitřní svěžesti: Korejská válka 1950-1953. Praha: Epoque, 2009. ISBN 978-80-87027-93-6.
- NOVÁK, M. Ropa a krev: Americko-Irácké války 1990-2003. Praha: Epoque, 2010. ISBN 978-80-7425-069-9.
- NYE, J. S. Soft Power: The means to Access in world politics. New York: Public Affairs, 2004. ISBN 978-1-58648-306-7
- NYE, J. S. The Future of Power. New York: Public Affairs, 2011. ISBN 978-1-61039-069-9.
- PASCUAL, C., ELKIND, J. Energy security: Economics, Politics, Strategies and Implications. Washington, DC: The Brookings Institution, 2010. ISBN 978-0-8157-6919-4.
- PRATHIBHA, M. S. ed. East Asia Strategic Review: China's Rising Strategic Ambitions in Asia. New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses, 2018. ISBN 978-93-86618-65-8.
- PROŠEK, P. a kol. Antarktida. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2140-3.
- QUINN, R., GIBSON, B. R. An Analysis of Kenneth Waltz's Theory of International Politics. London: Macat International Limited, 2017. ISBN 978-1-912127-07-8.
- REISCHAUER, E. O., CRAIG, A. M. Dějiny Japonska. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-513-5.
- RICHTER, K. Dobyvatel světa: Válečná anabáze Alexandra Velikého. Praha: Epoque, 2010. ISBN 978-80-87027-81-3.
- RUBAN, A. Pozice Ukrajiny v Euroasijském transportu ropy a zemního plynu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-444-2.
- SINGH, A. ed. Line in the Waters: The South China Sea Dispute and its Implications for Asia. New Delhi: Wiley-Blackwell publishing, 2017. ISBN 978-81-86818-27-5.
- SHIMODA, T. Contemporary Japanese Politics: Institutional Changes and Power Shifts. New York: Columbia University Press, 2013. ISBN 978-0-231-15853-4.
- SLOMAN, J. Economics. Cambridge: The University Press, 1991. ISBN 0-7450-0859-3.
- SMIL, V. Energy at the crossroads: global perspectives and uncertainties. Cambridge: MIT Press, 2005. ISBN 978-0-262-19492-1.
- SOVACOOOL, B. K. ed. The Routledge handbook of energy security. London and New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-59117-1.
- SØRENSEN, B. A history of Energy: Northern Europe from the Stone Age to the Present Day. Glasgow: Bell & Bain Ltd., 2012. ISBN 978-1-84971-385-6.

STOKES, D., RAPHAEL, S. Global energy security and American hegemony. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2010. ISBN 978-0-8018-9496-1.

SUN-C'. Umění války. Brno: B4U Publishing, 2014. ISBN 978-80-87222-35-5.

SYRUČEK, M. V zajetí džungle: Nejdelsí válka 20. století. Praha: Epoque, 2007. ISBN 978-80-87087-25-7.

SWIFT, J. "The Two Chinas" The Palgrave Concise Historical Atlas of the Cold War. London: Palgrave Macmillan, 2003. ISBN 978-0-333-99404-7. Dostupné na doi:10.1057/9780230001183_20.

TILSDEY, K., EALES, P. Družicové mapy. Praha: Universum, 2009. ISBN 978-80-242-2352-0.

TUATHAIL, G. Ó. *Critical geopolitics: the politics of writing global space*. London: Routledge, 1996. ISBN 978-0-203-97305-4. Dostupné na https://www.academia.edu/4969479/Critical_Geopolitics

VOLNER, S. Bezpečnosť v 21. storočí. Bratislava: Vydavateľstvo IRIS, 2009. ISBN 978-80-89256-36-5.

VOŠTA, M., BIČ, J., STUHLÍK, J., a kol. Energetická náročnosť: determinanta zmien toků fosilných palív a implikácie pro EU a ČR. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-83-2.

VANDEN BERGHE, Y. Velké nedorozumění? Dějiny studené války (1917-1990). Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. ISBN 80-85864-24-X.

WAISOVÁ, Š. Úvod do studia mezinárodních vztahů. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-177-9.

WAISOVÁ, Š. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-339-1.

WALTZ, K. N. Theory of International Politics. Boston: Addison-Wesley Publishing Company, 1979. ISBN 9780201083491

WALLENSTEEN, P. Understanding Conflict Resolution. War Peace and the Global System. London: Sage Publication, 2019. ISBN 978-1-5264-6198-8.

WOLFEREN, VAN. K. The Enigma of Japanese Power. New York: Vintage Books, 1990. ISBN 0-679-72802-3.

YERGIN, D. The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power. New York: Free Press, 2009. ISBN 978-1-4391-1012-6.

YERGIN, D. The Quest: Energy, Security and the Remaking of the Modern World. New York: Penguin Press, 2011. ISBN 978-1-59420-283-4.

YERGIN, D. *The New Map. Energy, Climate, and the Clash of The Nations*. New York: Penguin Press, 2020. ISBN 978-0-241-47234-7.

YIN, R. K., *Case study research: Design and methods* 4t ed. LA. California: SAGE Publication, 2018. ISBN 9781506336169.

ZARTMAN, I. W. *Ripe for Resolution: Conflict and Intervention in Africa*. New York and Oxford: Oxford University Press, 1989. ISBN 978-0195059311.

ZARTMAN, I. W. *Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond*. In: STERN, P. C., DRUCKMAN, D. ed. *International Conflict Resolution After the Cold War*. Washington, DC: The National Academies Press, 2000. ISBN 978-0-309-07027-0. Dostupné na <https://doi.org/10.17226/9897>.

ŽÍDEK, L. *Dějiny světového hospodářství, 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-184-7.

Odborné a recenzované články

ACEMOGLU, D., GOLOSOV, M., TSYVINSKI, A., YARED, P. *A Dynamic Theory of Resource Wars*. Cambridge: National Berau of Economic Research, 2011. NBER Wokring Papers 16682. Bez ISBN. Dostupné na <https://www.nber.org/papers/w16682>.

AMER, R. *The Resolution of the Cambodian Conflict: Assessing the Explanatory Value of Zartman's Ripeness Theory*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: Sage Publications, 2007. *Journal of Peace Research*, Vol. 44, No. 6. Dostupné na <http://jpr.sagepub.com>. DOI 10.1177/0022343307082070.

BODZIANY, M., KOTASIŃSKA, A. *The Falklands Conflict – History and Predictions for The Future*. Wrocław: The Military University of Land Forces, Department of Public Safety, 2018. *Historia i Polityka*, Vol. 31, No. 24, 2018. e-ISSN 2391-7652. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.12775/HiP.2018.008>.

BOURMÉCHE, F. *Evasion as a Form of Deviation in Margaret Thatcher's Speeches during the Falklands War in 1982*. In: GUIRAT, M., TRIKI, M. ed. *Deviation(s)*. Sfax: Faculty of Letters and Humanities and Laboratory on Approaches to Discourse Publications, 2014. Bez ISBN. Dostupné na https://www.academia.edu/40429255/Evasion_as_a_Form_of_Deviation_in_Margaret_Thatchers_Speeches_during_the_Falklands_War_in_1982.

BROOKS, S. *Dueling Realisms*. Massachusetts: The MIT Press, 1997. *International Organization*, Vol. 51, No. 3. ISSN 1531-5088. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/2703611>.

BUZAN, B., WAEVER, O. *Macrosecuritisation and security constellations: reconsidering scale in securitisation theory*. *Review of International Studies*, Vol. 35, No. 02, 2009. eISSN 1469-9044. Dostupné z <http://journals.cambridge.org>.

CANTEKIN, A. Ripeness and Readiness Theories in International Conflict Resolution. Maynooth: Edward M. Kennedy Institute for Conflict Intervention, 2016. *Journal of Mediation and Applied Conflict Analysis*, Vol. 3, No. 2. ISSN 2009-7107. Dostupné na <http://jmaca.maynoothuniversity.ie>.

CAO, L., CHEN, Y., DONG, S. et al. Opportunity for marine fisheries reform in China. Princeton: Princeton University, 2017. *The Proceedings of the National Academy of Sciences*, Vol. 114, No. 3, 2017. ISSN 0027-8424. Dostupné <https://doi.org/10.1073/pnas.1616583114>.

CARLSON, J. D. et al. Scramble for the Arctic: Layered Sovereignty, UNCLOS, and Competing Maritime Territorial Claims. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2013. *School of Advanced International Studies Review of International Affairs*, Vol. 33, No. 2, 2013. ISSN 1945-4716. DOI:10.1353/SAIS.2013.0033.

COLEMAN, P., T. et al. Reconstructing Ripeness I: A Study of Constructive Engagement in Protracted Social Conflicts. New Jersey: John Wiley & Sons, 2008. *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 26, No. 1. eISSN 1541-1508. Dostupné na <https://onlinelibrary.wiley.com/>.

COLEMAN, P., T. et al. Reconstructing Ripeness II: Models and Methods for Fostering Constructive Stakeholder Engagement Across Protracted Divides. New Jersey: John Wiley & Sons, 2008. *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 26, No. 1. eISSN 1541-1508. Dostupné na <https://onlinelibrary.wiley.com/>.

CRAIG, K. W. The Arctic Frontier in International Relations. Troy: Florida Political Science Association, 2017. *Florida Political Chronicle*, Vol. 21, No. 1, 2017. ISSN 1549-1323. Dostupné na https://www.academia.edu/36467562/The_Arctic_Frontier_in_International_Relations.

CUNNINGHAM, S. A., ALDERSON, S. G., KING, B. A., BRANDON, M. A. Transport and variability of the Antarctic Circumpolar Current in Drake Passage. Southampton: Southampton Oceanography Centre, 2003. *Journal of Geophysical Research*, Vol. 108, No. C5: 8084, 2003. ISSN: 0148-0227. Dostupné na <https://doi.org/10.1029/2001JC001147>.

De CASTRO, R. C. China and Japan in maritime Southeast Asia: extending their geostrategic rivalry by competing for friends. London: Routledge, 2013. *Philippine Political Science Journal*, Vol. 34, No. 2, 2013. ISSN 0115-4451.

De CASTRO, R. C. The Risk of Applying Realpolitik in Resolving the South China Sea Dispute: Implications on Regional Security. Inha: Center for International Studies, 2012. *Inha Journal of International Studies: Pacific Focus*, Vol. 27, No. 2, 2012. Online ISSN:1976-5118. Dostupné na doi: 10.1111/j.1976-5118.2012.01084.x.

LLEMAN, B. A., NICHOLS, M., OUIMET, M. J. A Historical Reevaluation of America's Role in the Kuril Island Dispute. Vancouver: University of British Columbia, 1999. *Pacific Affairs*, Vol. 71, No. 4, 1999. eISSN 1715-3379. Dostupné na <https://www.proquest.com/docview/217705929>

FÉRON, H. A New Ocean: The Legal Challenges of the Arctic Thaw. San Francisco: Berkeley - University of California, 2018. *Ecology Law Quarterly*, Vol. 45, No. 1, 2018. eISSN 0046-1121. DOI: <https://doi.org/10.15779/Z389K45S8Q>.

GARCIA, Z., BRESLIN, T. A. Biting the Cow's Tongue: Securitization and Capacity Building in the South China Sea. Thousand Oaks: Sage Publication, 2016. *Journal of Asian Security and International Affairs*, Vol. 3, No. 3, 2016. e-ISSN 2349-0039. Dostupné na <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2347797016670703>.

GAVRILOV, V. Challenges and Prospects of the Southern Kuril Islands' Status. Rome: MCSER Publishing, 2016. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 7, No. 1, 2016. Online ISSN 2039-2117. Dostupné na Doi:10.5901/mjss.2016.v7n1p301.

HASAN, M., JIAN, H. Spratly Island Dispute in the South China Sea: Potential Solution. Soul: YIJUN Institute of International Law, 2019. *Jornal of East Asia & International Law*, Vol. 12, No. 1, 2019. eISSN 2287-9218. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.14330/jeail.2019.12.1.08>.

HAYTON, B. The Modern Origins of China's South China Sea Claims: Maps, Misunderstandings, and the Maritime Geobody. Thousand Oaks: Sage Publication, 2019. *Modern China: An International Journal of History and Social Science*, Vol. 45, No. 2, 2019. eISSN: 1552-6836. Dostupné z <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0097700418771678>.

HERZ, J. Idealist Internationalism and the Security Dilemma. Princeton: Princeton University, 1950. *World Politics*, Vol. 2, No. 2, 1950. ISSN 1086-3338.

HONGZHOU, Z., BATEMAN, S. Fishing Militia, the Securitization of Fishery and the South China Sea Dispute. ISEAS - Yusof Ishak Institute, 2017. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 39, No. 2, 2017. e-ISSN 1793-284X. Dostupné na DOI: 10.1355/cs39-2b.

HUGHES, L. The four "R"s of energy security. Open Access: Elsevier, 2009. *The International Journal of the Political, Economic, Planning, Environmental and Social Aspects of Energy: Energy Policy*, Vol. 37, 2009. Online ISSN: 1873-6777. Dostupné z www.elsevier.com/locate/enpol.

HUMPHREYS, J. Resource wars: searching for a new definition. Oxford: Oxford press on behalf of Royal Institute of International Affairs, 2012. *International Affairs*, Vol. 88, No. 5, 2012. ISSN 0020-5850. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/23325017>.

CHEN, G. China's emerging Arctic strategy. London: Taylor & Francis Group, 2012. *Polar Journal*, Vol. 2, No. 2, 2012. eISSN 2154-8978. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/2154896X.2012.735039>.

KICHEOL, P., YEONGMI, Y. Structural Restrictions of Territorial Disputes in Northeast Asia. Seoul: Institute for National Security Strategy, 2013. *The Journal of East Asian Affairs*, Vol. 27, No. 2, 2013. ISSN: 1010-1608. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/23722403>.

KOFROŇ, J. Ofenzivní neorealismus: příslib pro neoklasickou geopolitickou analýzu? In: Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti pořádaného Ostravskou univerzitou v Ostravě 31. srpna až 3. září 2010. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-903-2. Dostupné na https://konference.osu.cz/cgsostrava2010/14_41_sbornik-prispevku-z-xxii-sjezdu-ceske-geograficke-spolecnosti.html.

KOROLEV, A. Russia's Reorientation to Asia: Causes and Strategic Implications. Vancouver: The University of British Columbia, 2016. Pacific Affairs, Vol. 89, No. 1, 2016. ISSN 1715-3379. Dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2745718.

KREPP, S. A view from the South: the Falklands/Malvinas and Latin America. London and New York: Routledge: Palgrave-Macmillan (Springer), 2017. Journal of Transatlantic Studies, Vol. 15, No. 4, 2017. Online ISSN: 1754-1018. Dostupné na <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14794012.2017.1371437>.

LAŠ, L., BAAR, L. Japonská geopolitika imperiálního období. Ostrava: Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje University Ostrava, 2014. Geografie, Vol. 119, No. 4, 2014. Dostupné na https://www.researchgate.net/publication/290195638_Japanese_geopolitics_of_the_Imperial_Period.

LANDO, M. Delimiting the Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles at the International Court of Justice: The Nicaragua vs Colombia Cases. Oxford nad Wuhan: Oxford University Press in association with the Chinese Society of International Law and the Institute of International Law, 2017. Chinese Journal of International Law, Vol. 16, No. 2, 2017. Published by Oxford University Press, 2017. Dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3581655.

LIVINGSTONE, G. Oil and the Falklands/Malvinas: oil companies, governments and Islanders. London and New York: RoutledgeTaylor & Francis Groupe, 2022. The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs, Vol. 111, No. 1, 2022. Online ISSN: 1474-029X. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/00358533.2022.2037235>.

MACHYTKA, D. Význam obnovitelné energie z oceánů pro energetickou bezpečnost Evropské unie. Sborník z mezinárodní konference 34. Nekonvenční zdroje elektrické energie. Praha: Česká elektrotechnická společnost, 2013. ISBN 978-80-02-02458-3.

MACHYTKA, D., ÖSTERREICHER, J. Rostoucí význam hlubokomořské těžby se zvláštním přihlédnutím k budoucí úloze národních námořních sil. Security Magazin, Vol. 4, 2021. ISSN 1210-8723.

MACHYTKA, D. Principy používané v mezinárodních surovinových a energetických vztazích. Praha: AEM, 2020. Energetika, Vol. 70, No. 5, 2020. ISSN 0375-8842.

MØLLER, B. Conflict Theory. Aalborg: DIR & Institute for History, International and Social Studies at Aalborg Universitet, 2003. Working Papers, No. 122, 2003. Str. 39. ISSN 0904-8154.

NAPANG, M. at al. Contesting Views of the Philippines and China over the Nine-Dash Line in the South China Sea. Seoul: Yijun Institute of International Law, 2019. *Journal of East Asia & International Law*, Vol. 12, No. 1, 2019. eISSN 2287-9218. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.14330/jeail.2019.12.1.10>.

ONDŘEJ, J. Aplikace Úmluvy OSN o mořském právu na Arktidu. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2014. *Právník*, Vol. 153. No. 6, 2014. ISSN 0231-6625. Dostupné na <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2014/2014-6.html?a=2905>.

PARDO, E. Northern Territories and Japan-Russia Relations: Will the knot ever untie? Madrid: Research Unit on International Security and Cooperation, 2012. UNISCI Discussion Papers, No. 28, 2012. ISSN 1696-2206. Dostupné na <https://revistas.ucm.es/index.php/UNIS/article/view/38470>.

REISMAN, W. M. The Struggle for the Falklands. New Haven: The Yale Law Journal Company, 1983. *The Yale Law Journal*, Vol. 93, No. 287, 1983. ISSN 0044-0094. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/796308>.

SEOKWOO, L. The 1951 San Francisco Peace Treaty with Japan and the Territorial Disputes in East Asia. Washington: Pacific Rim Law & Policy Journal Association, 2002. *Washington International Law Journal*, Vol. 11, No. 1, 2002. ISSN 2377-0872. Dostupné na <https://digitalcommons.law.uw.edu/wilj/vol11/iss1/3>.

SIMPKINS, M. A., HIRUKI-RAGING GAY SHAFFIELD, L. M., GREBMEIER, J. M., BENGTON, J. L. Habitat selection by ice-associated pinnipeds near St. Lawrence Island, Alaska in March 2001. Heidelberg: Springer-Verlag+Business Media, 2003, *Polar Biology*, Vol. 26, 2003. ISSN 1432-2056. Dostupné na <https://link.springer.com/article/10.1007/s00300-003-0527-7>.

SPYKMAN, N. The Geography of the Peace. New York: Brace and Company, 1944. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 238, No. 1, 1945. Dříve bez ISSN. Dostupné na <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000271624523800139>.

STRITZEL, H. Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond. Open Access: Sage Journals, 2007. *European Journal of International Relations*, Vol. 3, No. 1, 2007. Dostupné z http://www.proquest.com/libraries/academic/databases/ProQuest_Central.html.

ŠMÍD, T., KAVÁLEK, T. Kurdská otázka v Turecku v letech 2009 až 2011: Konflikt (ne)zralý pro řešení? Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2018. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 53, No. 1, 2018. ISSN 2570-9429.

ŠTĚPÁN, J. Realistická alternativa? Spor o Kurily. *Mezinárodní vztahy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 36, No. 4, 2001. ISSN 2570-9429.

TABB, W. K. Resource Wars. New York: ProQuest Central, 2007. *Monthly Review*, Vol. 58, No. 8, 2007. ISSN: 0027-0520. Dostupné na DOI:10.14452/MR-058-08-2007-01_3.

TAHILUDDIN, A. B., SARRI, J. H. An Overview of Destructive Fishing in the Philippines. Kastamonu Merkez: Prensip Publishing, 2022. Acta Natura et Scientia, Vol. 3, No. 2, 2022. e-ISSN: 2718-0638. Dostupné na <https://doi.org/10.29329/actanatsci.2022.352.04>.

VARMA, A. The Kuril Dispute. Open Access: EPRA Publishing, 2017. EPRA Journals: International Journal of Economic and Business Review, Vol. 5, No. 6, 2017. e-ISSN 2347-9671. Dostupné na www.eprawisdom.com.

VUKOVIČ, S. Expanding Ripeness Beyond Push and Pull: The Relevance of Mutually Enticing Opportunities. London: Routledge, 2022. Ethnopolitics, Vol. 21, No. 2, 2022. eISSN 1744-9065. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/17449057.2022.2004780>.

WAISOVÁ, Š. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2004. Mezinárodní vztahy, Vol. 3, 2004. ISSN 2570-9429. Dostupné z <https://mv.iir.cz/article/view/124/pdf>.

WENDT, A. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. Cambridge: MIT Press, 1992. International Organisation, Vol. 46, No. 2, 1992. ISSN 0020-8183. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/2706858>.

ZARTMAN, I. W. The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. Baltimore: Johns Hopkins University press and Taylor & Francis, 2001. The Global Review of Ethnopolitics, Vol. 1, No. 1, 2001. eISSN: 1744-9065. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/14718800108405087>.

Ostatní používané publikace, odborné studie a texty dostupné jen on-line*

BOURMÉCHE, F. Evasion as a Form of Deviation in Margaret Thatcher's Speeches during the Falklands War in 1982. In: GUIRAT, M., TRIKI, M. ed. Deviation(s). Sfax: Faculty of Letters and Humanities and Laboratory on Approaches to Discourse Publications, 2014. Bez ISBN [online]. Dostupné na https://www.academia.edu/40429255/Evasion_as_a_Form_of_Deviation_in_Margaret_Thatcher_s_Speeches_during_the_Falklands_War_in_1982.

HUMPERT, M., RASPOTNIK, A. The Future of Arctic Shipping along the Transpolar Sea Route. In: The Arctic Institute [online]. Dostupné na <https://www.thearcticinstitute.org/future-arctic-shipping-transpolar-sea-route/>.

HUMPERT, M. Russia's Northern Sea Route sees record cargo volume in 2018. In: ARCTICTODAY [online]. Dostupné na <https://www.arctictoday.com/russias-northern-sea-route-sees-record-cargo-volume-in-2018/>.

INTERNATIONAL ENERGY AGENCY. World Energy Outlook 2022. Paris: Corlet, 2022. Bez ISBN. Dostupné na www.iea.org.

INTERNATIONAL LAW INSTITUTE. U.S. Position on the U.N. Convention on the Law of the Sea. Newport: Stockton Center for International Law at Naval War College, 2021. International Law Studies, Vol. 97, No. 81, 2021. ISSN 2375-2831. Dostupné na <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2949&context=ils>.

KONSTANTINIDIS, D. Northeast Passage: Climate Change Reveals a New Shipping Route. In: More Than Shipping [online]. Dostupné na <https://www.morethanshipping.com/northeast-passage-climate-change-reveals-new-shipping-route/>.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF JAPAN. Joint Compendium of Documents on the History of Territorial Issue between Japan and Russia [online]. Dostupné na <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/edition92/index.html>.

PALOSAARI, T. The Amazing Race: On resources, conflict, and cooperation in the Arctic. Nordia Geographical Publications, Vol. 40, No. 4, 2011. Online Nordia Geographical Publications [online]. Dostupné na <https://nordia.journal.fi/> a dále také na https://www.academia.edu/12256589/The_Amazing_Race.

ROACH, A. J. Malaysia and Brunei: An Analysis of their Claims in the South China Sea. Arlington: Center for Naval Analyses, 2014. A CNA Occasional Paper 2014 [online]. Dostupné na www.cna.org/archive/CNA_Files/pdf/iop-2014-u-008434.pdf&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.

SNYDER, S. The South China Sea Dispute: Prospects for Preventive Diplomacy. A special report of United States Institute of Peace, 1996. Bez ISBN. Dostupné na <https://www.usip.org/publications/1996/08/south-china-sea-dispute-prospects-preventive-diplomacy>.

STOREY, I. Arctic Lessons: What the South China Sea Claimants can Learn from Cooperation in the High North. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2013. ISEAS Perspective [online]. Dostupné na www.iseas.edu.sg.

STOREY, I. The South China Sea Dispute (Part 2): Friction to Remain the Status Quo. Washington DC: The Jamestown Foundation, 2013. China Brief a journal of analysis and information, Vol. 13, No. 13, 2013 [online]. Bez ISSN. Dostupné na <https://jamestown.org/programs/cb/>.

WILSON CENTER. The text of the agreements reached at the Yalta (Crimea) Conference between President Roosevelt, Prime Minister Churchill and Generalissimo Stalin [online]. Dostupné na <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/116176>.

* *Všechny internetové zdroje byly naposledy dostupné dne 19. 6. 2023.*

Summary

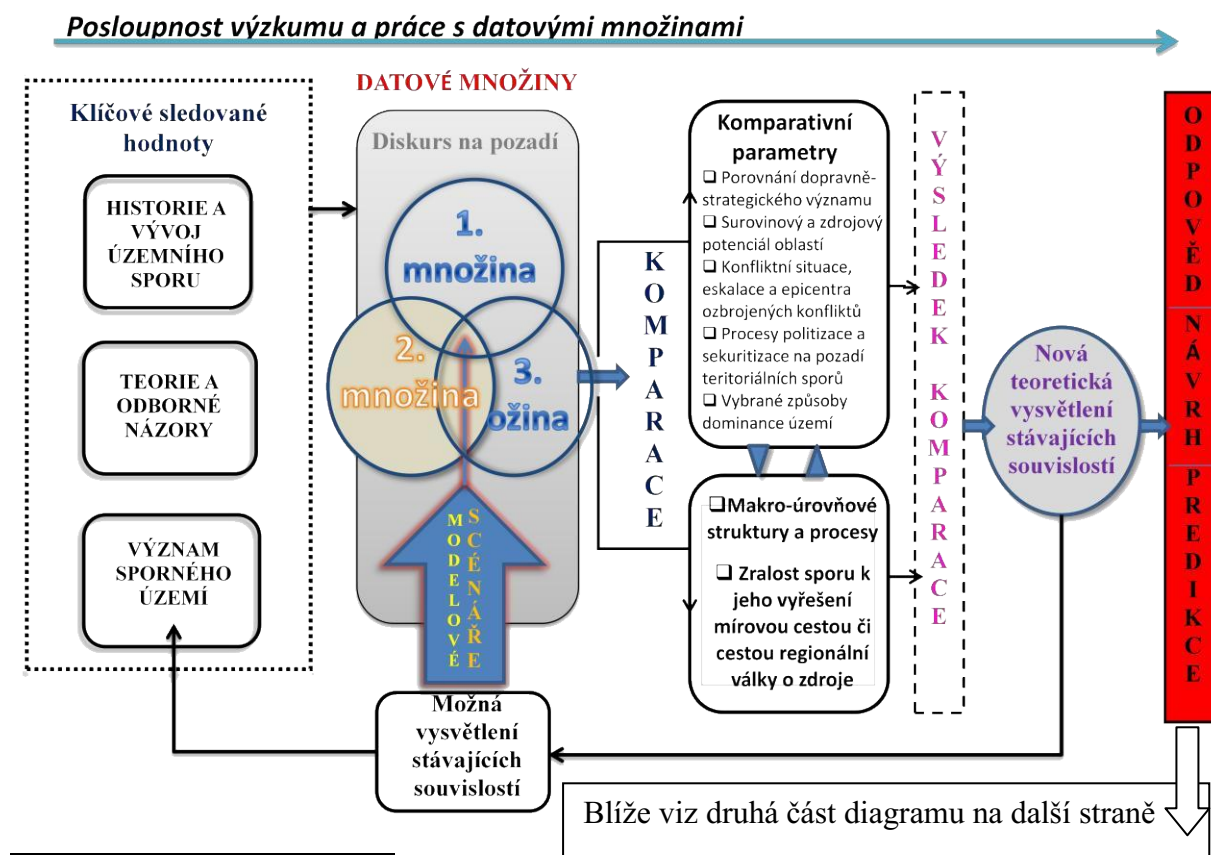
This doctoral thesis is focused on the comparison of four distinctive territorial disputes and their background with an accent on resource security and the strategic importance of the disputed areas. Namely, the territorial disputes over the Kuril Islands above Japan and the Paracel Islands and the Spratly Islands in the South China Sea are not only long-term territorial disputes with more than 72 years of previous development, but they are also well-known topics within international dispute resolution discourse with unprecedented recent development. Territorial disputes in the South China Sea, as well as disputes over the so-called Northern Territories, which are located in South Kirul island, have developed more in a recent couple of months than in previous decades. Last but not least is the territorial dispute over the Falkland Islands which are owned and effectively controlled by the United Kingdom but claimed by Argentina. Even though this particular dispute seems to be over after the Falkland War was won by the British side, the discovery of fossil fuels in nearby EEZ has sparked Argentina's interest once more. In the 21. century this dispute has slowly been awoken by Argentina's propaganda and territorial claims. Despite all previous development and well-established British settlement on the islands, Argentina has recently declined all previous territorial divisions and agreements and claimed Malvinas as their territory one more. The main reason is the increasing strategic importance of Falkland Island which is fueled by the promise of vast resources hiding below the sea bed. The Falklands are also a promising gateway for the future development of the south polar region and therefore will have significant transport and resource relevance in the future. The natural resource wealth, as well as fossil fuel riches, local fish stock, and transport relevance, are similar values that could be identified in all researched territorial disputes. The biggest similarity is also a conflict potential, which could be perceived by actions that interested parties use to dominate their area of interest. This doctoral thesis compares those territorial disputes between each other and tries to identify not only reasons why nations, as well as other international superpowers, are interested in such disputed areas but also which of the territorial disputes have the biggest probability of escalating into an open armed conflict. The main goal of this thesis is to find out which of the disputes could evolve into a resource war over a particular territory.

Keywords

Territorial Disputes, Energy and Resource Security, Kuril Islands, Spratly Islands, Paracel Island, Falkland Islands, Rource War, Geopolitics and Geography

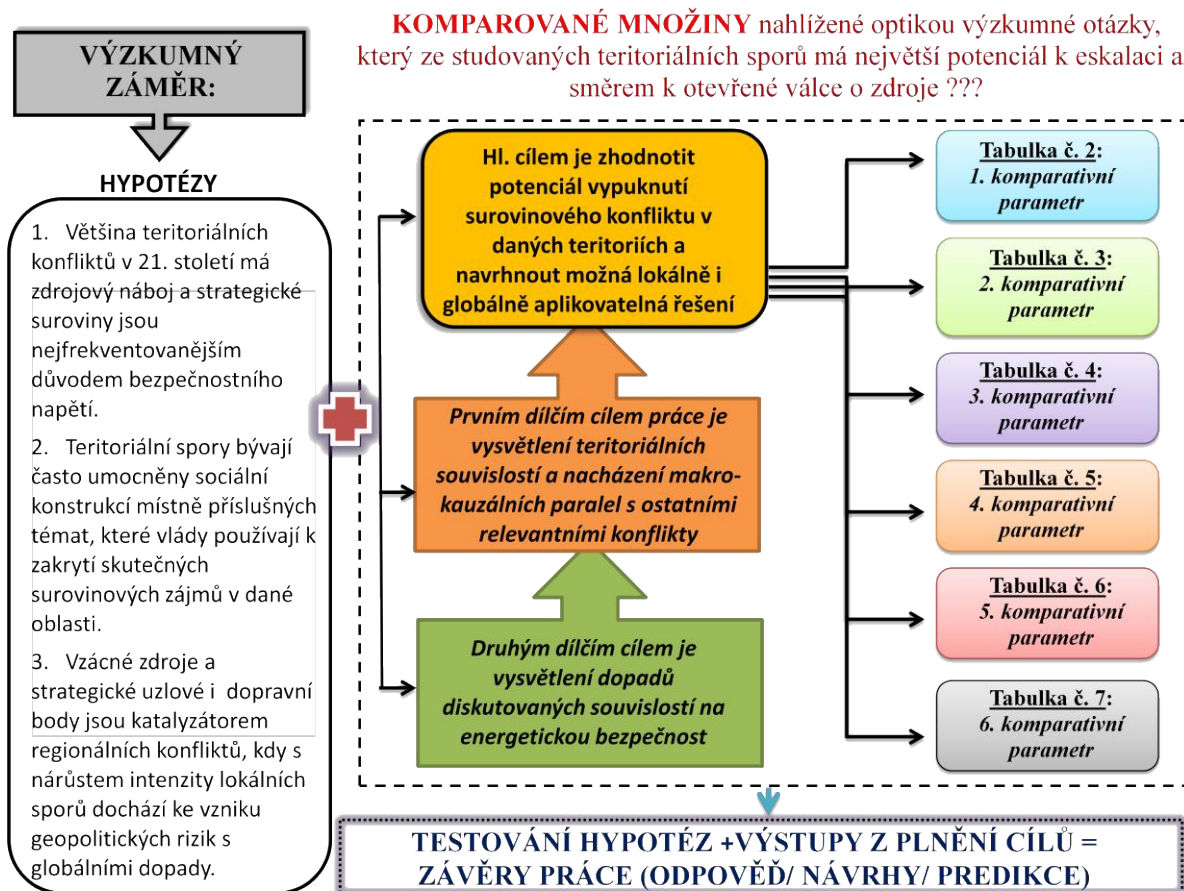
Diagram č. 2: Operacionalizace provázanosti datových množin

- První část diagramu s důrazem na datové množiny⁶¹⁶

⁶¹⁶ **První množina** jsou volně dostupné články z globálních médií, informačních webů a dalších mass-mediálních platform, u kterých je sledována jejich relevantnost pro studium sekuritizace témat a dále relevantnost pro studium mezinárodního vývoj daného sporu. Takové informace se také staly zdrojem pro tvorbu příkladů toho, jak se k dané věci vyjadřují národní politické elity. Globální média jsou u této množiny klíčovým zdrojem dat, i když prokazatelnost mediálně publikovaných reportáží bývá v praxi často relativně nízká. Tato množina je proto spíše ilustrativní a pro validitu předkládané analýzy se její relevantnost pohybuje v rovině dat vysoké aktuálnosti, ale nízké vědecké hodnoty. Verifikace validity těchto údajů však podstoupila proces triangulace dat, v němž platí, že pokud o události píše alespoň tři otevřené mediální zdroje, o kterých lze předpokládat, že se dlouhodobě pohybují na úrovni relativně seriózních globálních médií, tak se událost nejspíš opravdu stala tak, jak o ní daná média informují. S ohledem na aktuálnost takto zjišťovaných událostí je první množina vyplněna daty, jejichž nevýhodou je nižší vědecký odraz tématu, neboť k nim zpravidla nebylo možné dohledat odborný vědecký článek rozebírající dané aktuální realie. **Druhou množinou** jsou historické události studované z odborných článků a jiných vědeckých textů. V mnohých případech dokonce informace nabývají podoby celého odborného článku, který se posléze stal základní kmenovou publikací. V jiných případech byly do druhé datové množiny zase zařazeny pasáže odborného textu či odborné názory, které se staly základem přímých citací a odkazů. Odborná data sice vyčnívají nad všeobecně dostupný diskurz tím, že jde o odborně citované zdroje, ale zároveň se často jedná o data relativně zastaralá. Z toho důvodu se je autor rozhodl aktualizovat novějšími dostupnými vědeckými publikacemi a kvazi-odborným obrazem či dokonce mediálním obrazem. Tímto krokem došlo k prolnutí s dalšími datovými množinami a druhá datová množina tak získala pro předkládanou analýzu největší sílu. **Třetí množinou** jsou data, která byla získána studiem webů mezinárodních organizací, statických platform, bezpečnostních institucí, analytických center a webových portálů národních vlád, na nichž příslušné státy prezentují své strategie či pozice své mezinárodní politiky. Jelikož se často jednalo o kvazi-odborné publikace či výstupy analytických platform, tak relevantnost této datové množiny pro předkládanou analýzu dosahuje pouze prostředního stupně významu. Pro zvýšení váhy třetí datové množiny bylo použito i odborných názorů světových odborníků, jejichž monografie sice existují na pomezí odborného textu, ale sami autoři se záměrně rozhodli svůj text psát spíše populárně-naučným či geopoliticky laděným způsobem s četnými dokreslujícími příklady. Třetí datová množina se tak stala obohacujícím a rozšiřujícím zdrojem poznání. Tím pak efektivně došlo k prolnutí všech datových množin.

- Druhá část diagramu

Zdroj: Vlastní konstrukce

Schéma č. 1: Rozhodovací schéma k určení relevantnosti informace pro danou analýzu

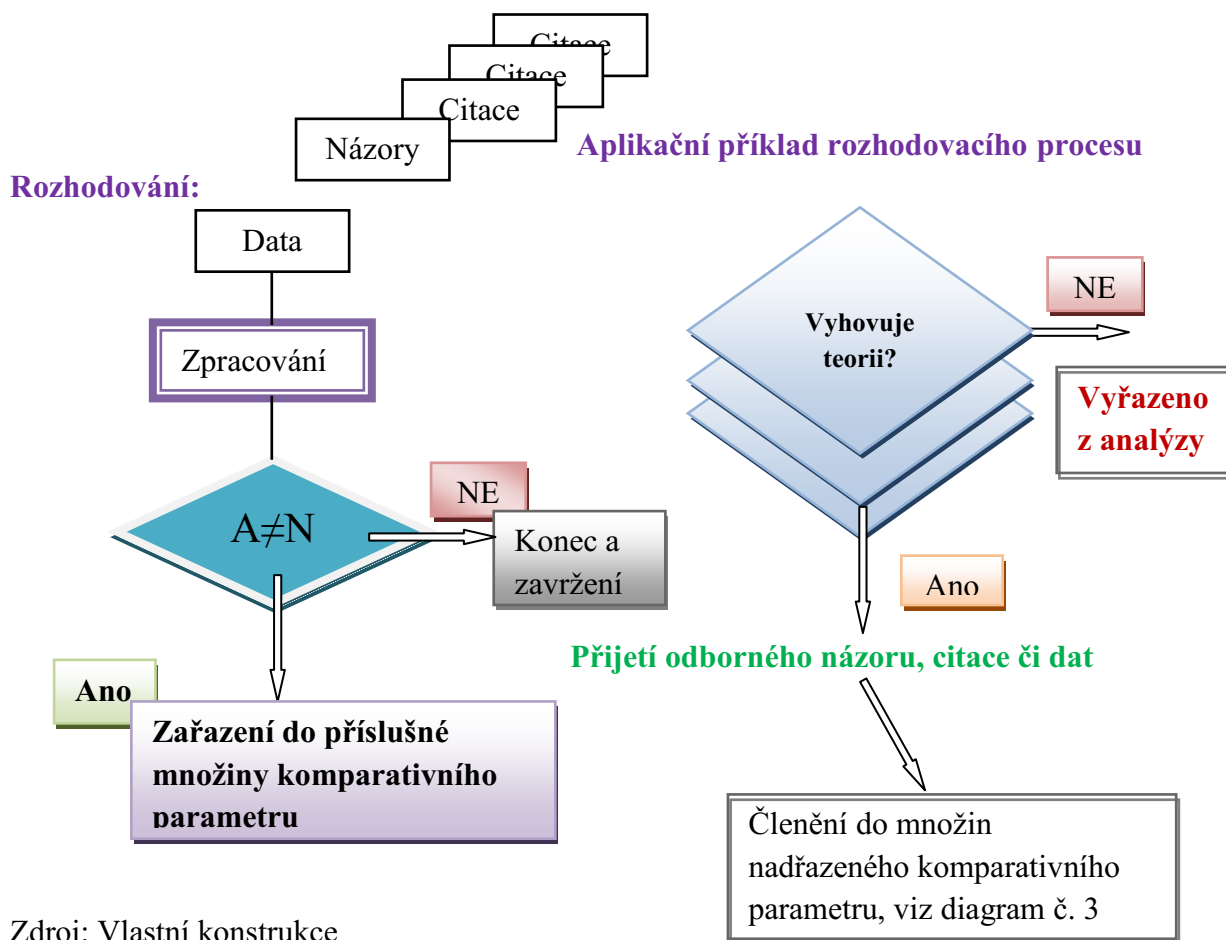
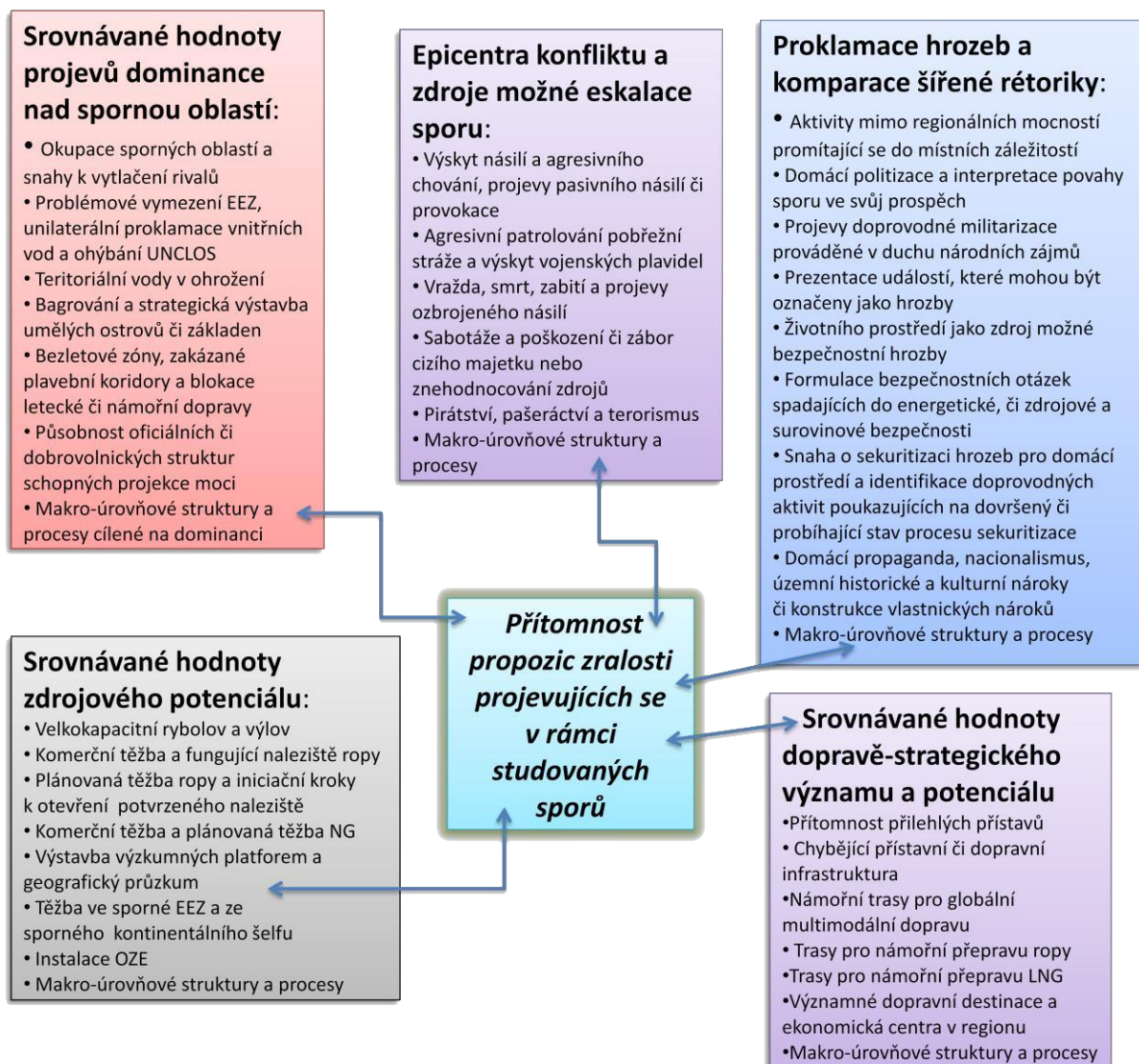
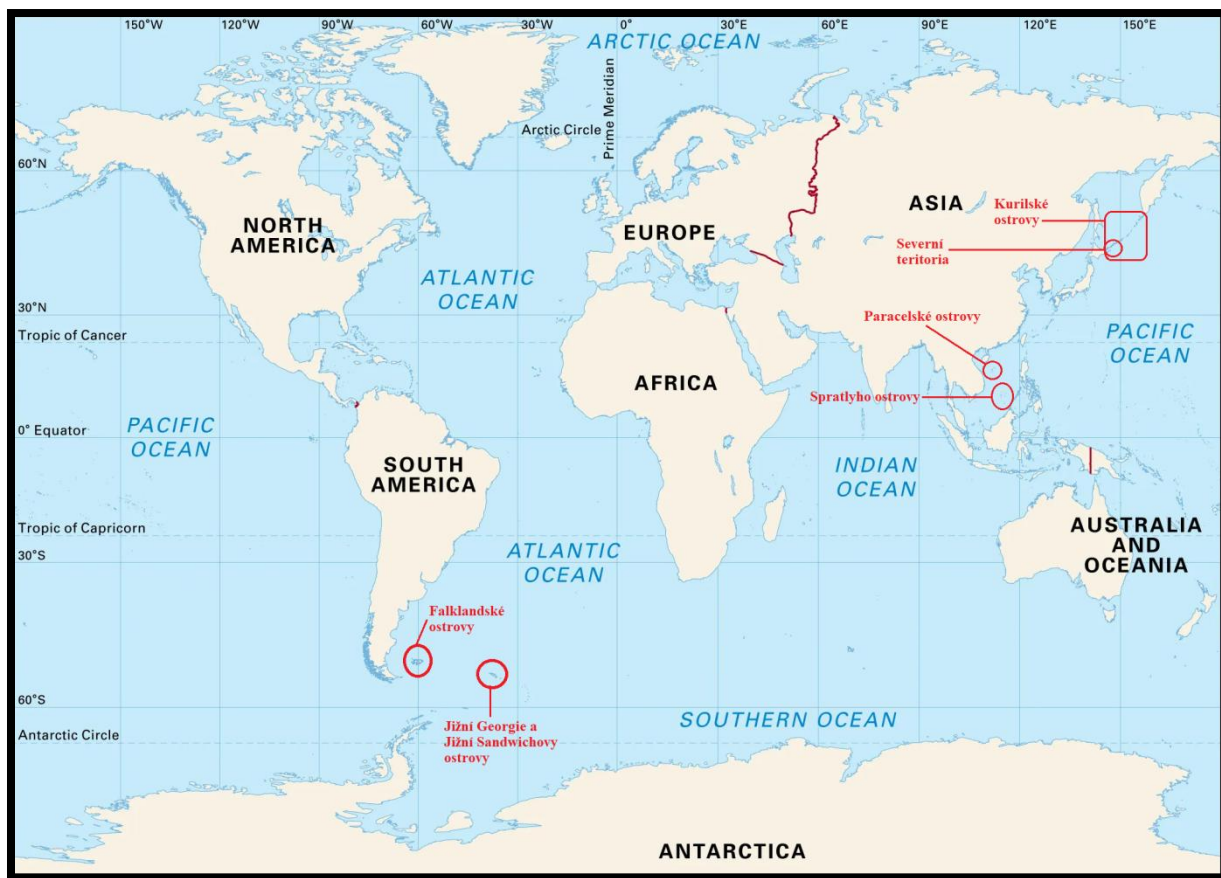

Diagram č. 3: Členění proměnných do množin nadřazeného komparativního parametru

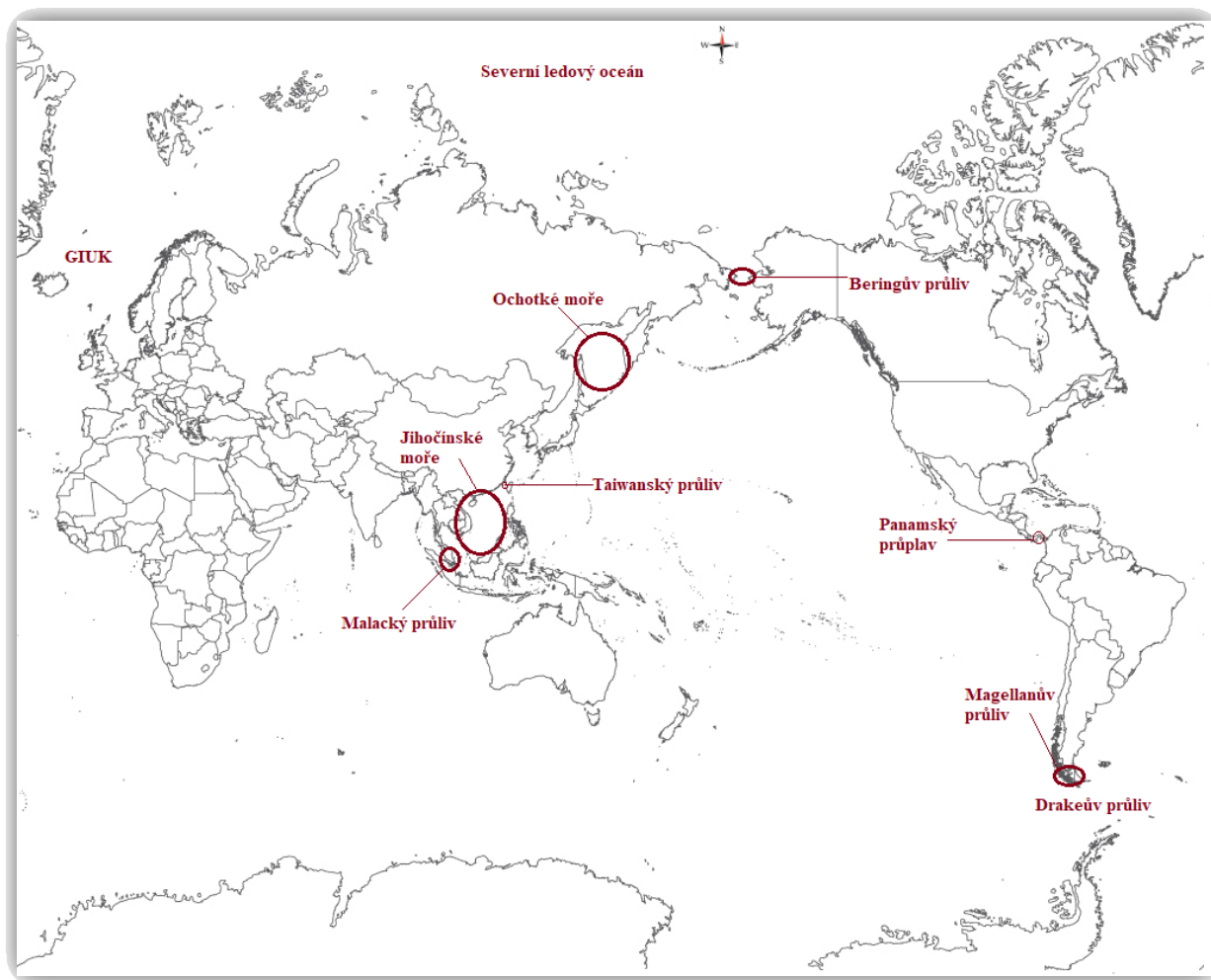
Zdroj: Vlastní konstrukce

Mapa č. 1: Globální mapa oceánů a moří se zvýrazněnými oblastmi teritoriálních sporů

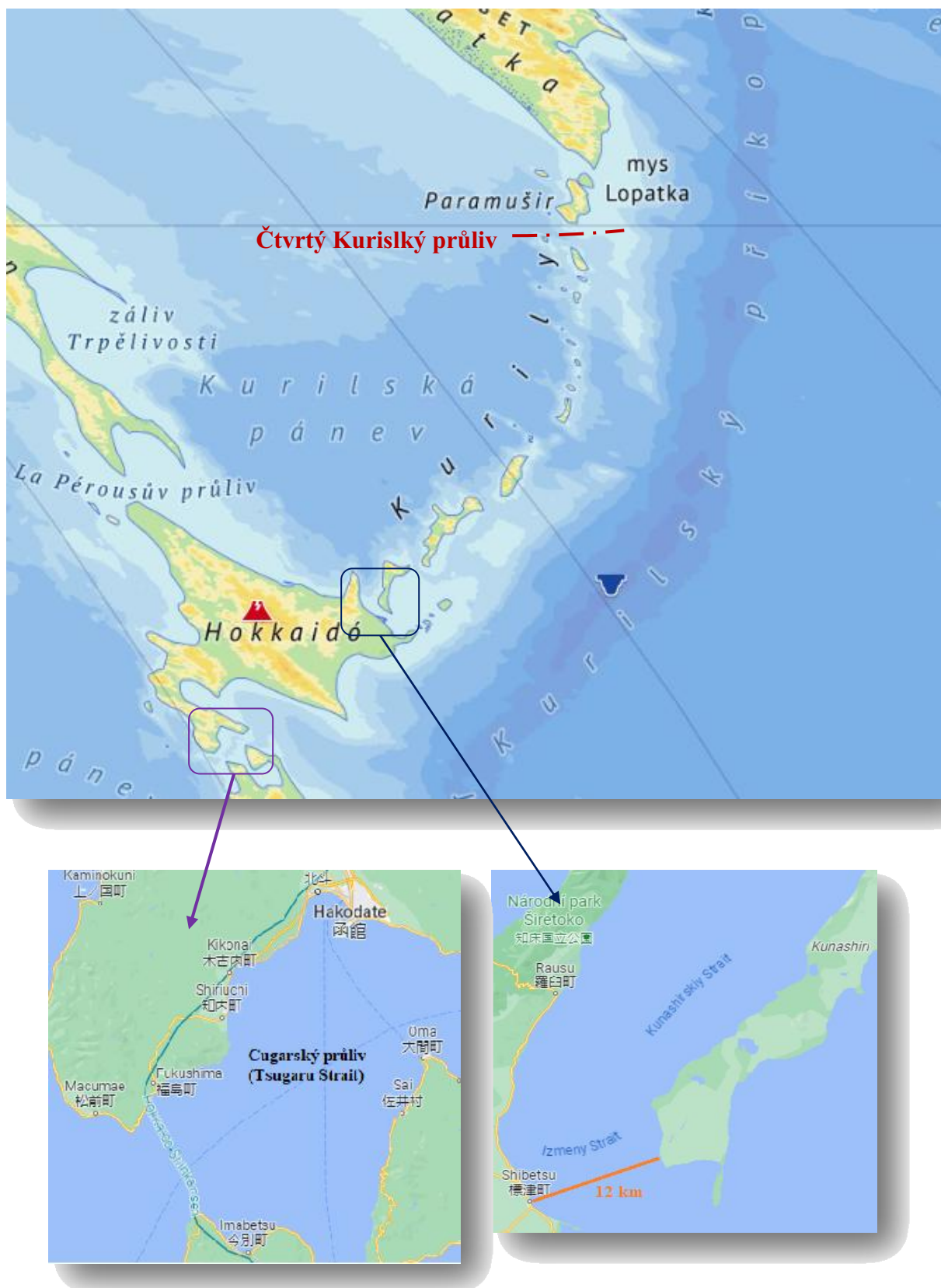
Zdroj: Vlastní konstrukce na základě dostupných map Encyclopedia Britannica

Mapa č. 2: Mapy vybraných úžin, průplavů a úzkých míst

Zdroj: Vlastní konstrukce

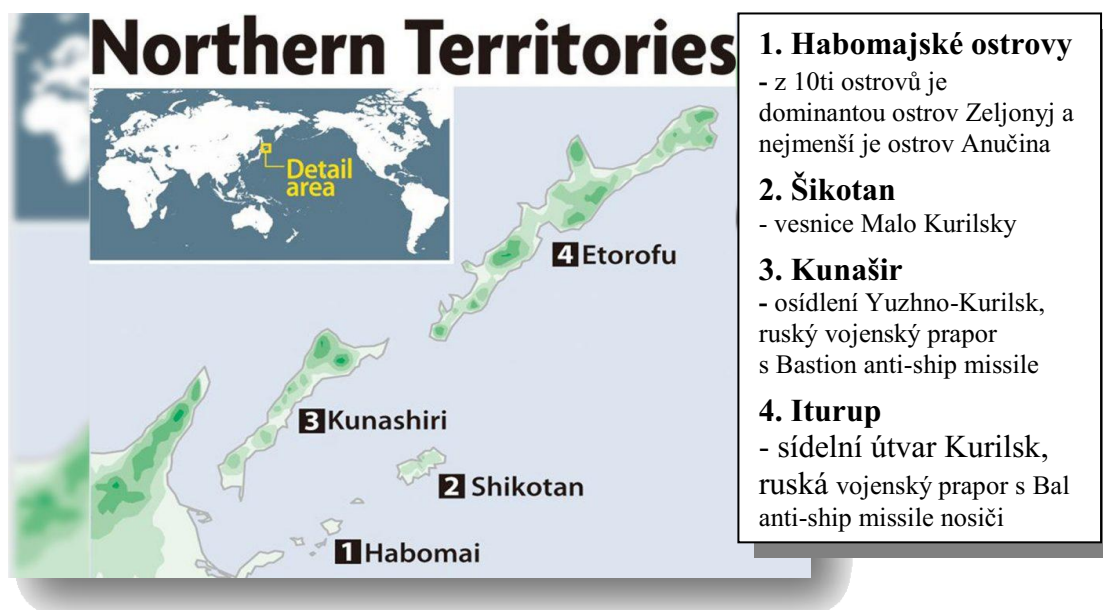
Mapa č. 3: Mapy vybraných úžin a průplavů kolem Japonska a Kurilských ostrovů

Zdroj: Vlastní konstrukce

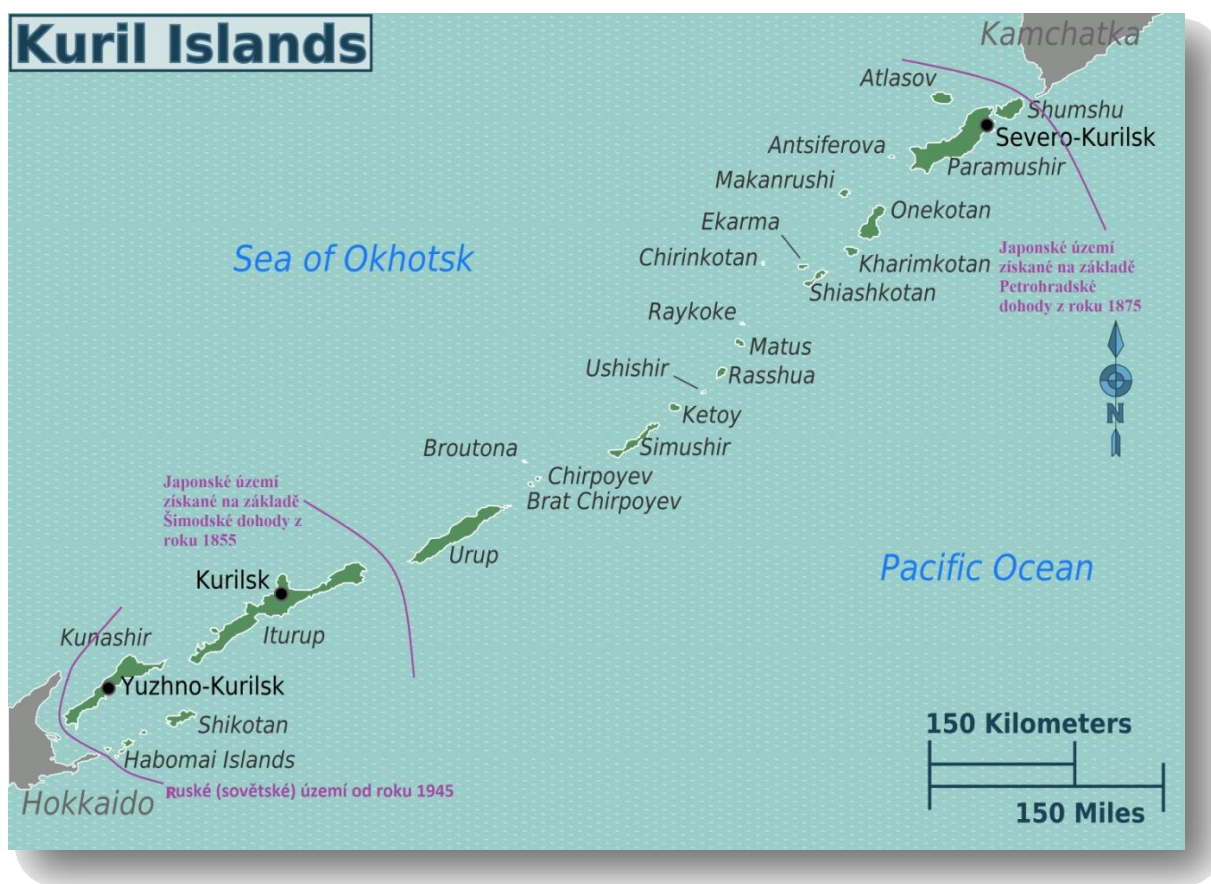
1) Kurilské ostrovy

Obrázek č. 1: Severní teritoria v jižní části Kurilských ostrovů

Zdroj: <https://japan-forward.com/maps-what-are-the-northern-territories/>

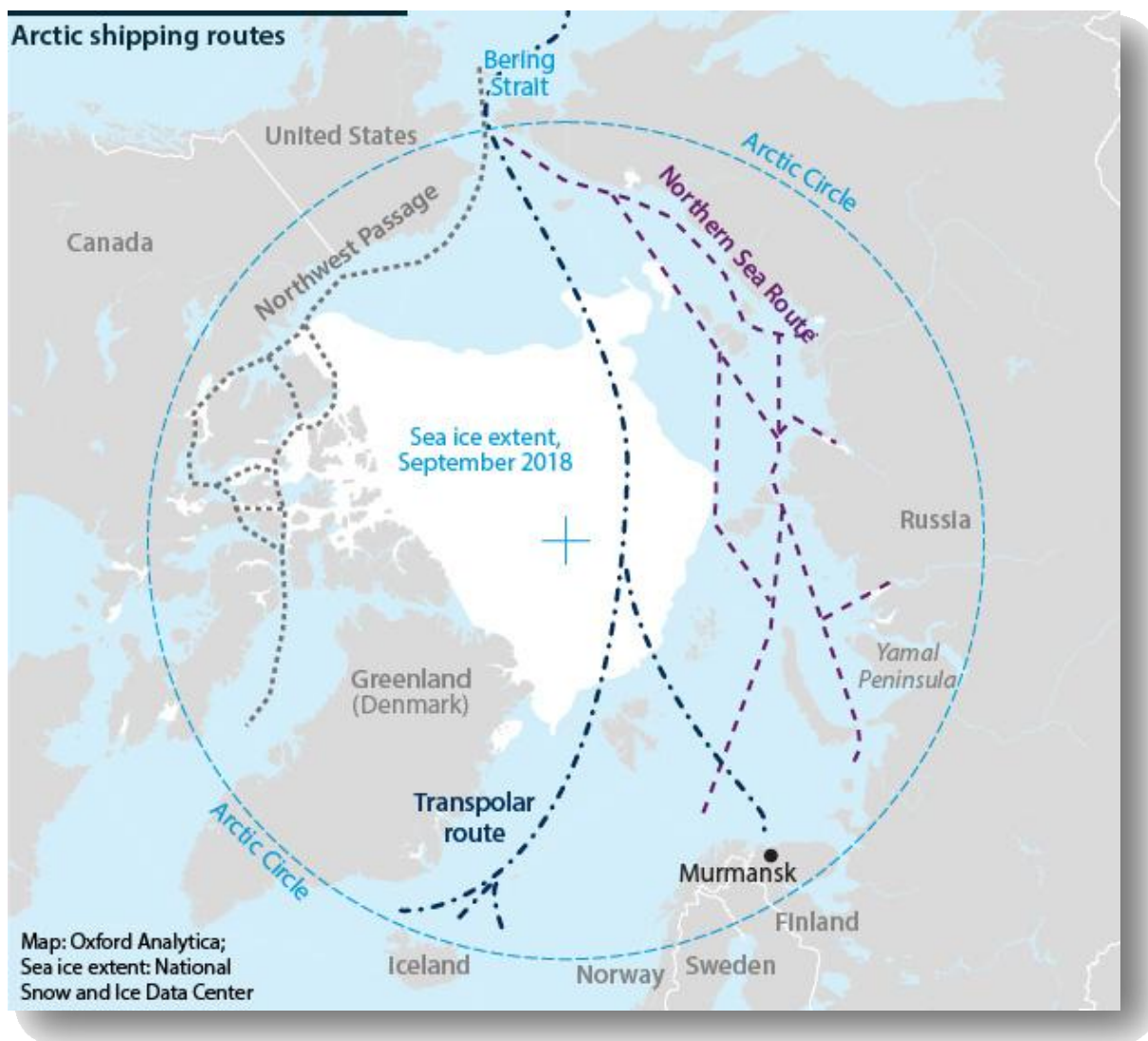
Obrázek č. 2: Kurilské ostrovy a změny vlastnictví s ohledem na historický vývoj

Zdroj: Vlastní modifikace obrázku dostupného z http://en.wikivoyage.org/wiki/Kuril_Island

2) Severní ledový oceán a Arktické oblasti

Obrázek č. 3: Polární mořské cesty

Zdroj: Oxford Analytica portal viz

<https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB238508/Polar-Silk-Road-will-reshape-trade-and-geopolitics>

3) Jihočínské moře

Obrázek č. 4: Územní nároky států v Jihočínském moři a tamní klíčové trasy
- (varianta s důrazem na linii devíti přerušovaných čar)

Zdroj: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/January-February-2021/Panter-Maritime-Militia/>

Obrázek č. 5: Územní nároky Vietnamu a Malajsie v Jihočínském moři

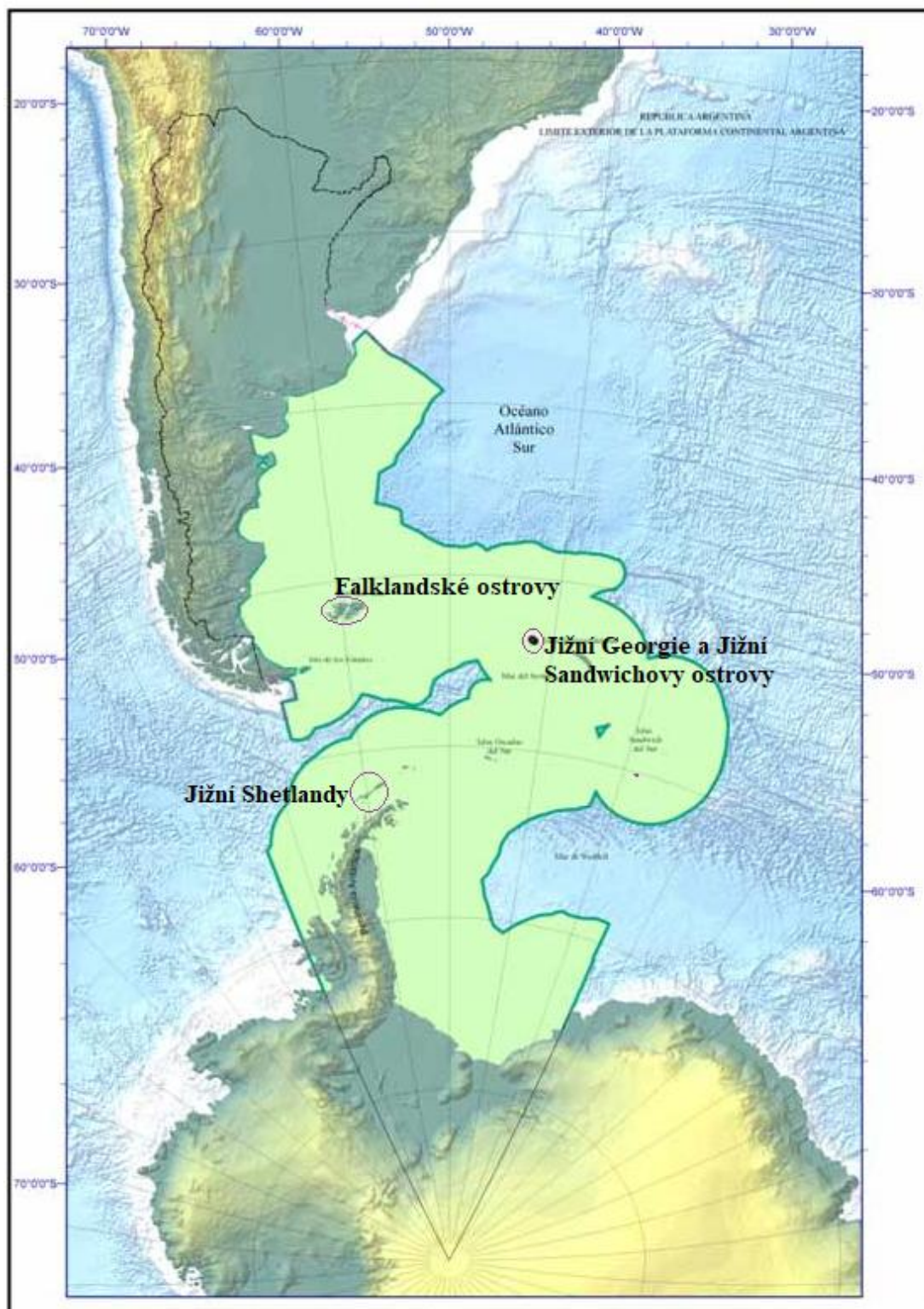
- V roce 2014 proběhl spor Vietnamu s Čínou kuli ropným plošinám ve sporných oblastech. V návaznosti na čínské zavrnutí rozhodnutí mezinárodního tribunálu ohledně absurdnosti čínské vize linie devíti přerušovaných čar, se Vietnam rozhodl do dalších projektu zařadit i Španělskou firmu a Spojené arabské emiráty, načež 2017 došlo k investicím do Block 136/3 známém v Číně jako Wanan Bei-21, který si Čína také nárokuje.

Zdroj: Rozvoj projektu byl notně diskutován a sledován v rámci platformy ASEAN, viz <https://www.aseantoday.com/2017/09/vietnams-energy-woes-threaten-to-cripple-her-growth/>

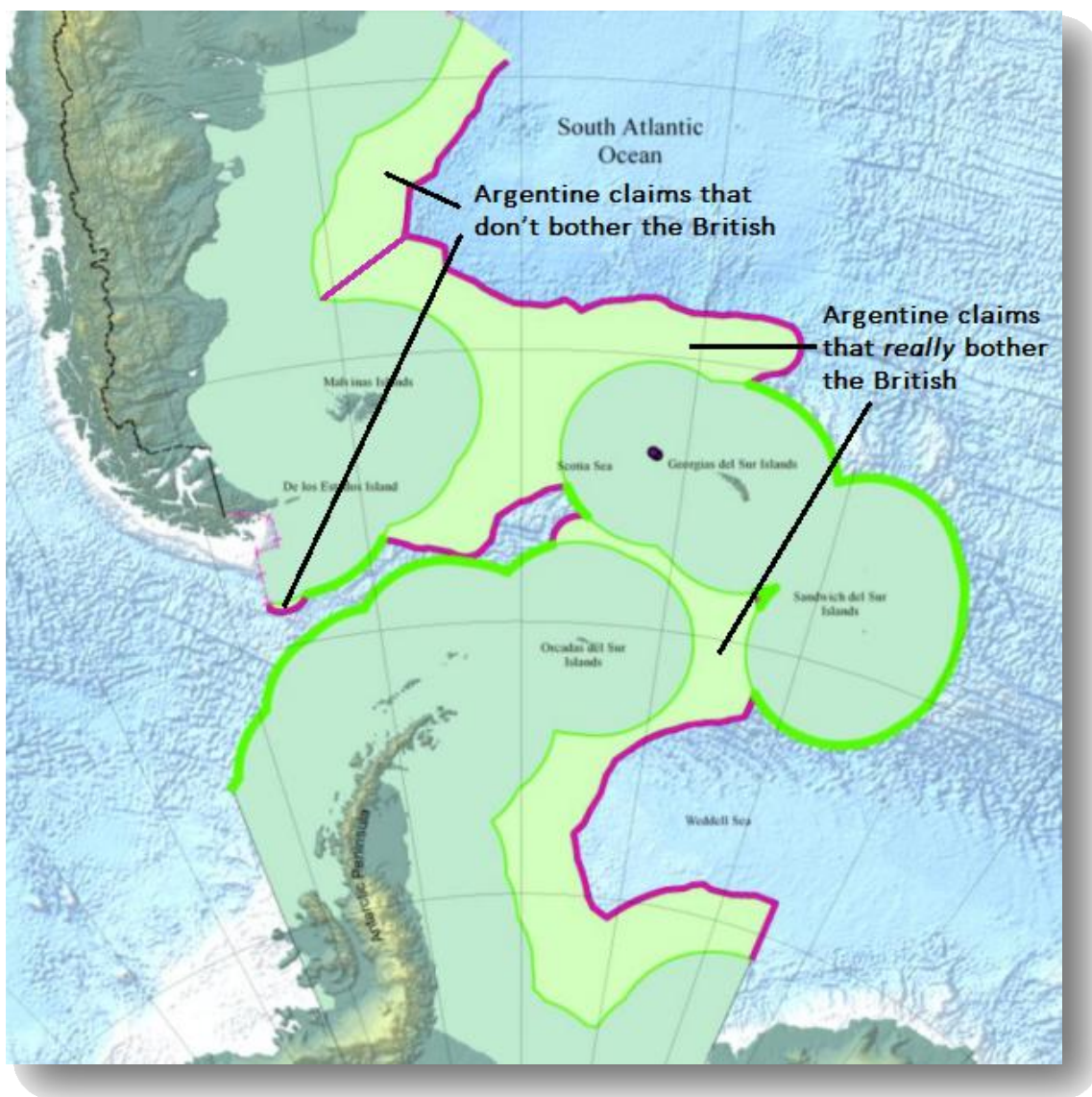
4) Falklandy, Argentina a Antarktida

Mapa č. 4: Nároky Argentiny, včetně jejího EEZ a expanze kontinentálního šelfu

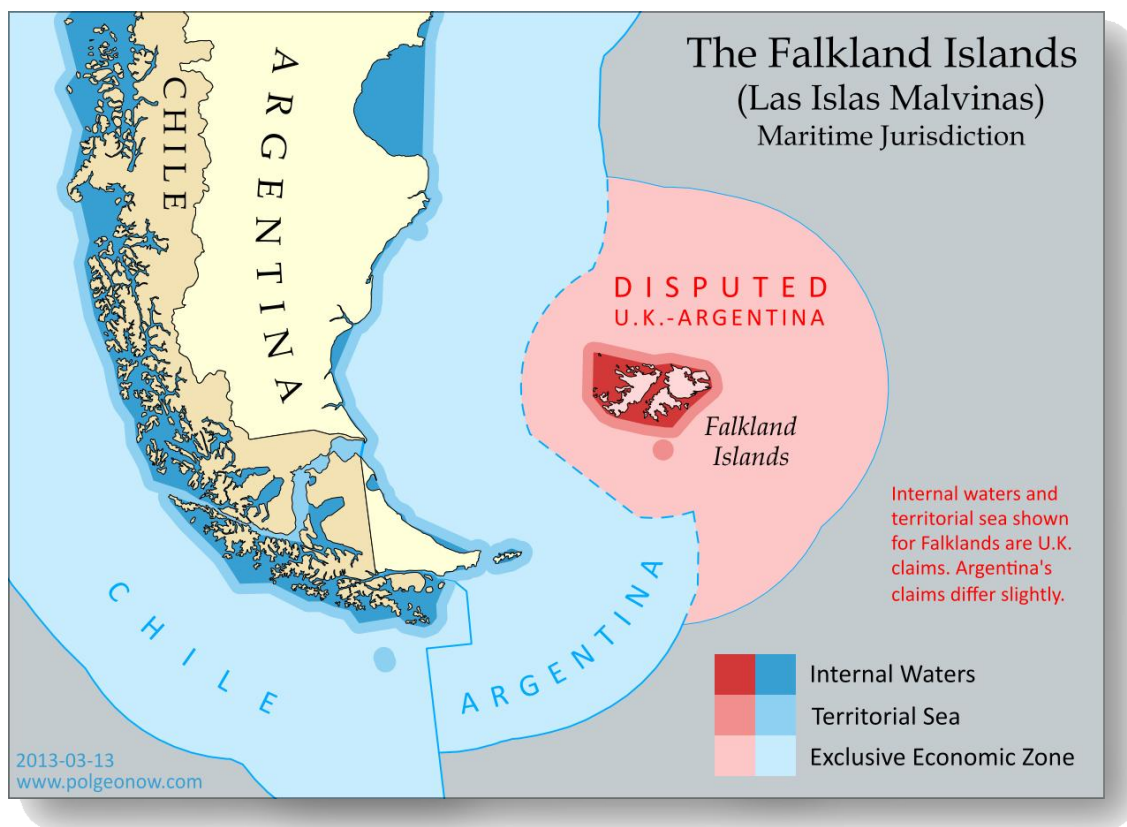
Zdroj: <https://noelmaurer.typepad.com/.a/6a00e3933590d5883401156f476c1e970c-popup>

Mapa č. 5: Překrývající se územní nároky Argentiny a Velké Británie

Zdroj: Soukromá platforma prof. Noela Mauera určená k diskuzi nad územními nároky po roce 2016. Dostupné na <https://noelmaurer.typepad.com/aab/2016/03/the-un-did-not-just-give-the-falklands-back-to-argentina.html>

Obrázek č. 6: Aplikace UNCLOS kolem Falklandských ostrovů a Argentiny

Zdroj: Článek z Political Geography Now z roku 2013. Dostupné z <https://www.polgeonow.com/2013/03/map-falkland-islands-disputed-seas.html>

Tabulka č. 8 Srovnání zájmů Arctic-5 na základě jejich příslušných arktických strategií

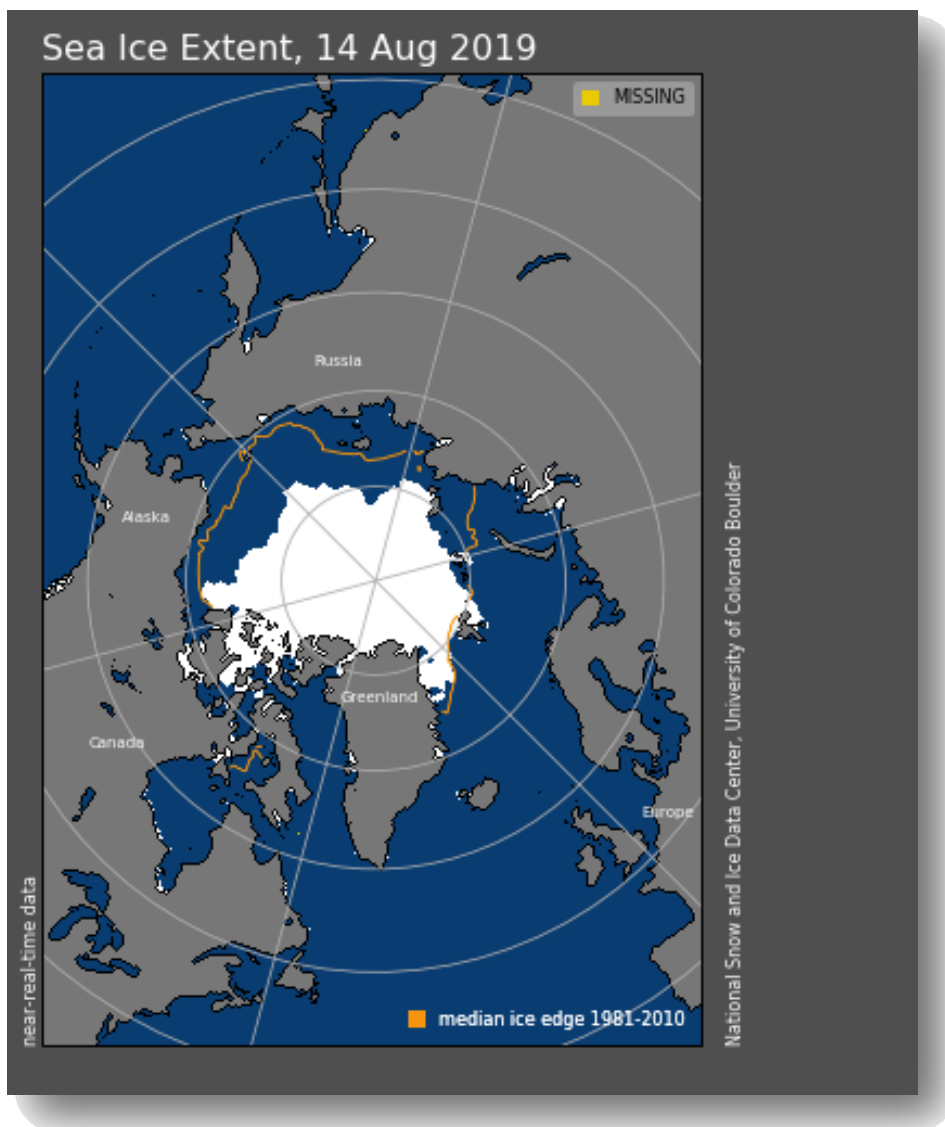
Tematická oblast zájmu zkoumaného napříč arktickými strategiemi	Aktivity rozvíjené státy Arctic-5 v návaznosti na dílčí oblasti jejich zájmů	Srovnání a zvýraznění rozdílů v dílčích strategiích
Armáda a militarizace	Posilování armády a své vlastní vojensko-strategické pozice v regionu. V návaznosti na ruskou agresi na Ukrajině se u USA objevuje snaha zvýšit schopnost své reakce	Oblast armády a posilování její strategické pozice v regionu je obsažena ve všech strategiích, s podobnou měrou důrazu, avšak s bez konkrétnějších údajů či užitých lokalitách dislokace vojenských sil. V nové strategii USA je opakovaně zmiňován potenciální hrozby ze strany Ruska
Hranice a demarkace hranic	Všeobecný důraz na přesné vytyčení sporných hranic	Otázce hranic a jejich určení se věnují všichni aktéři. Největší důraz na vyjasnění sporných hranic je obsažen ve strategiích Ruska a USA
Suverenita nad regiony i ostrovy a teritoriálními vodami	Důraz na suverenitu státu, obzvláště ve schopnosti prosazovat své zájmy a pravidla v teritoriálních a vnitřních vodách; důraz na ochranu hranic a bezpečnost státu	Důraz na suverenitu a možnost nezávislého určování vlastních pravidel kladou všichni aktéři, přičemž se jedná o oblast s nejvyšší prioritou
Mír a mírové soužití států	Všeobecná proklamace míru a zájmu o klid, spolupráci a prosperitu s důrazem na mír. V návaznosti na ruskou agresi vůči Ukrajině, americká strategie referuje na možné ohrožení mírového soužití a na nutnost nebýt překvapen, pokud případné aktivity Ruska vynutí reakci	Zájem o klid a mír v oblasti ve svých strategiích zmiňují všechny státy vyjma Kanady. Ve všech případech má ale mír relativně nízkou váhu (pzn. autora: v arktických strategiích není rozlišováno mezi pozitivním a negativním mírem, viz Johan Galtung, neboť státy pouze hovoří o míru jako absenci násilného konfliktu mezi státy Arctic 5)
Územní samospráva	Posilování samosprávy polárních regionů s cílem částečné decentralizace některých lokalit	Největší důraz na posilování samosprávy severního regionu klada Kanada a Dánsko, neboť zde mají trvalé osídlení. Paradoxně se ve svých strategiích územní samosprávě ale nevěnují Rusko ani Norsko
Kontinentální šelf a EEZ	Existují zde nároky států na uznání existence kontinentálního šelfu, ale i snahy na rozšíření EEZ, obzvláště v případě ruského nároku na Lomonosův hřbet	Největší význam nároků na prosazování práv v EEZ s ohledem na rozšíření kontinentálního šelfu byl zaznamenán u ruské strategie. V nižší míře, ale ve stále obsahově pravidelné frekvenci výskytu tohoto tématu napříč dílčími strategiemi se však problematice věnují všechny státy
Spolupráce mezi státy	Snaha o mezinárodní spolupráci v arktickém	Téma mezinárodní i lokální spolupráce má ve strategiích vysokou prioritu a častou

	regionu, obzvláště u záchranných misí a uznávání Polar Code	frekvenci svého zmiňování s výjimkou Kanady, která tématu přikládá nižší váhu, neboť dominuje jednu ze tří polárních cest
Technologie a technika přizpůsobená pro arktické podmínky	Všeobecná podpora nových technologií těžby a extrakce přírodních zdrojů, s proklamací environmentálních zájmů, avšak bez jakýchkoliv závazných samoregulačních environmentálních norem	Důrazu na podporu nových technologií vyvíjených pro užití v ledových oblastech za severním polárním kruhem se nejvíce ve svých strategiích věnují Rusko, Dánsko a Norsko. Nižší důraz na rozvoj takové příslušné technologické základy pak ve svých strategiích klade Kanada a USA
Infrastruktura	Rozvoj infrastruktury pro mírové účinky, ale absentující konkrétní plány na adekvátním řešení změn v permafrostu, jehož tání mění podmínky stavebnictví i dalších budoucích projektů	Tato oblast je zmíněna ve všech arktických strategiích, ale nejvíce se jí věnuje Norsko a Rusko
Těžba a extrakce a surovinové základny	Ekonomické využití surovin a přírodních zdrojů nalézajících se v moři, na mořském dně i pod ním a v ostrovních oblastech. Těžba stávajících surovin a polární rybolov	Surovinová základna arktického regionu je ústředním zájmem všech arktických strategií Arctic-5. Nejvyšší důležitost tématu byla ve svých strategiích přikládána ze strany Ruska, poté USA a Norska. Vyšší důraz byl kladen na těžbu nerostných surovin a na rozvoj stávající základny
Plavba a doprava	Využití stávajících koridorů tří Severních námořních cest s vyjasněním jurisdikce. Novým tématem je upozornění USA na to, že by Rusko mohlo ovlivnit dopravu v regionu	Plavba Severním ledovým oceánem je oblastí strategického zájmu všech států, přičemž však pro Rusko představují severní námořní cesty jednu z hlavních priorit. Rusko i Kanada se u dvou ze třech severních dopravních tras rozhodly část tras vedoucích kolem jejich pobřeží považovat za své teritoriální či vnitřní vody
Průzkum a hledání zdrojů	Průzkum a explorační oblasti, zejména mořského dna za užití exploračních vrtů a geologických studií prováděných v EEZ. Státy zvažují, zda zde nevznikne konflikt nad novými zdroji	Průzkum mořského dna zevrubně ve svých strategiích zajímá všechny státy. Většího významu se těší průzkum v EEZ, neboť těžba na otevřeném moři není zatím technologicky plně přístupná. Nejvyšší význam průzkumu mořského dna byl zaznamenán v Ruské arktické strategii
Záchranné mise	Podpora tzv. Search and Rescue (SAR) a pátracích misí i vzájemné notifikace	Problematiku záchranných misí uvádějí strategie všech států, i když se tematice záchranných operací věnují jen okrajově
Výzkum	Podpora vědy a výzkumu zaměřujícího na rozvoj aktivit v nevojenských oblastech	Nejvyšší důraz na toto téma klade ve své strategii Norsko, ale celkově se podpoře vědy a výzkumu nevojenského formátu často věnují všechny strategie dílčích států
Zachování unikátního životního	Snaha o ochranu životního prostředí, ale bez jasných národních závazků, které by	Ochraně životního prostředí i zachování stávajících migračních toků a existujícího biotopu se věnují všechny státy. Všechny

prostředí	byly měřitelné předem unilaterálně deklarovaným kritérii úspěšnosti	arktické strategie kladou na toto téma vysoký důraz a nejvyšší váhu této problematice připisuje Norsko
Ochrana klimatu	Hledání příčin klimatických změn a snaha o jejich eliminaci v duhu globálních nástrojů boje s klimatickou změnou	Strategie obsahují tradiční rétoriku boje proti klimatické změně, která je sice bez svázání hlavních znečišťovatelů zcela jalová, ale je obsažená ve všech národních dokumentech a příslušných strategiích. Tématu hledání příčin klimatických změn se ve svých strategiích věnují všechny státy, ale v žádné jejich strategii se této problematice nikdo nevěnuje zcela zásadně. Ochrana klimatu je zmiňována nejčastěji ze strany Dánka
Původní obyvatelstvo	Zvyšování kvality života domorodého obyvatelstva žijícího v polárních oblastech při snaze zachovat tradiční způsob jejich domorodého života	Nejmenší důraz na potřeby původního domorodého obyvatelstva je kladen ze strany Ruska. Všechny arktické strategie se nicméně věnují zvyšování kvality místního obyvatelstva a vyšší důraz zmiňují strategie Kanady, Dánka a Norska. USA toto téma pouze zohledňuje a Rusko jej považuje za marginální problematiku rozvoje regionu

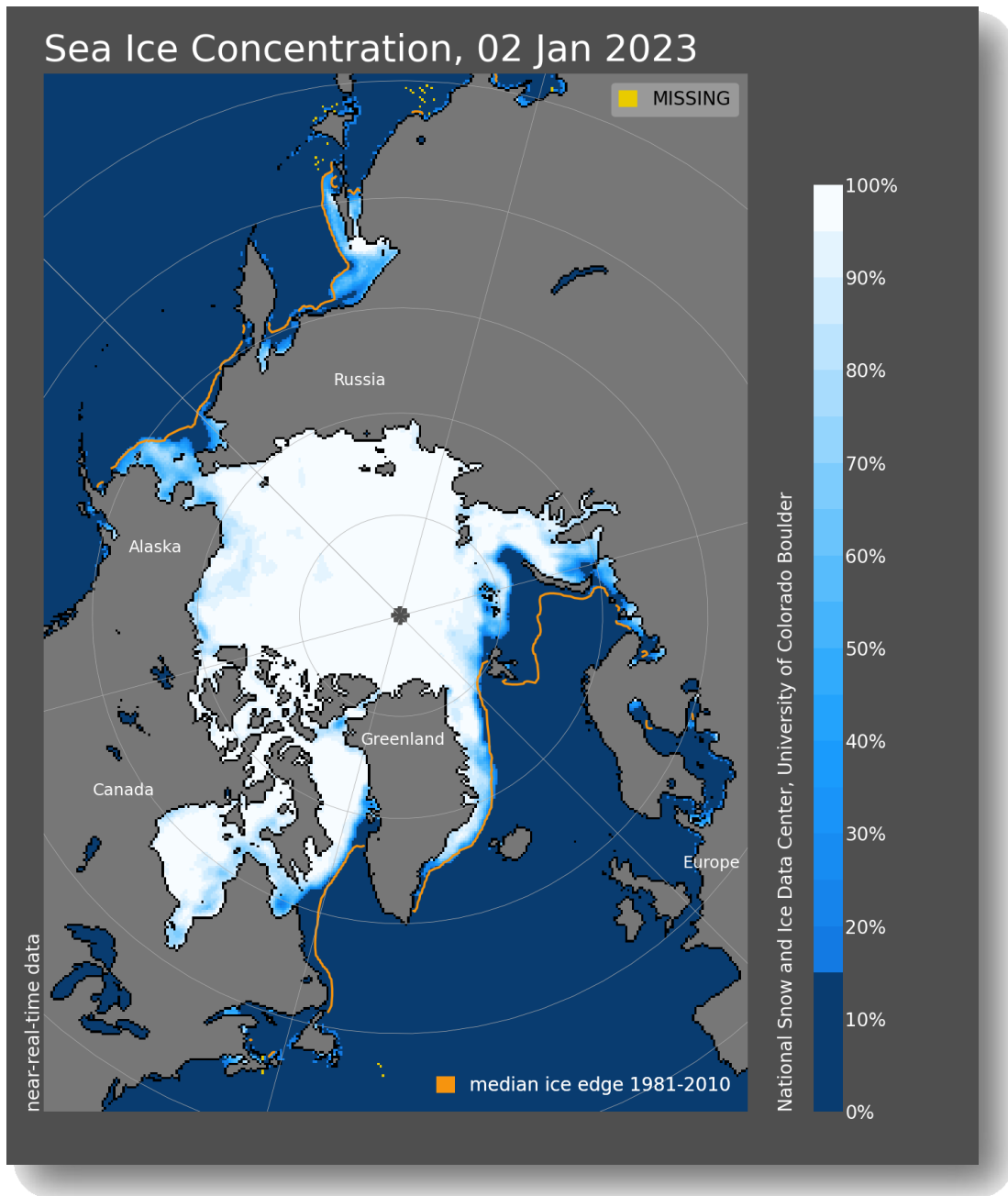
Zdroj: Tvorba na základě komparace hodnot i zájmů vyplývajících z arktických strategií jednotlivých aktérů. Data týkající se Norska, Ruska, Kanady a Dánka byla převzata z výzkumu Mgr. Ing. Vladimíra Doudu, Ph.D. a doplněna o vlastní postřehy nad obsahem strategií, včetně postřehů z nové arktické strategie USA. V říjnu 2022 Bidenova administrativa představila novou podobu arktické strategie USA (viz National Strategy for the Arctic Region from 2022 to 2032), která navazuje na National Security Presidential Directive-66/Homeland Security Presidential Directive-25, “Arctic Region Policy,” z ledna 2009 a aktualizuje svou předcházející verzi z roku 2013. K původnímu zdrojovému výzkumu blíže viz DOUDA, V. *Vybrané bezpečnostní otázky arktického regionu*, 2020. Dostupné na https://is.vsci.cz/th/q3e2k/?lang=cs:zoomy_is=1

Obrázek č. 7: Pokrytí arktické oblasti mořským ledem (14. srpna 2019)

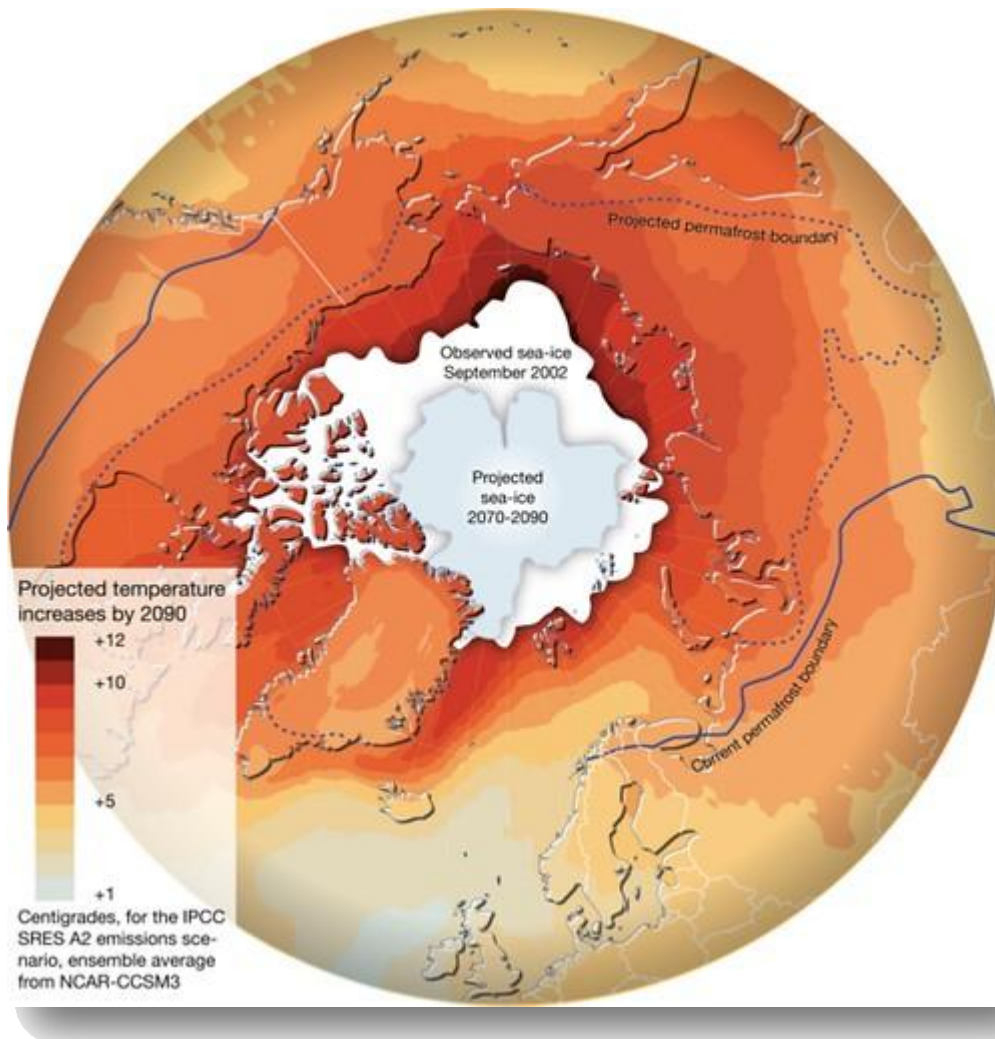
Zdroj: <https://nsidc.org/home>. Data Národního centra pro monitoring sněhu a ledu se v čase vyvíjí a grafický obraz se průběžně aktualizuje. Blíže viz <https://nsidc.org/data/search#keywords=sea+ice+extend/sortKeys=score,,desc/facetFilters=%257B%257D/pageNumber=1/itemsPerPage=25> [cit 13. 5. 2023]

Obrázek č. 8: Koncentrace mořského ledu v Arktidě (2. ledna 2023)

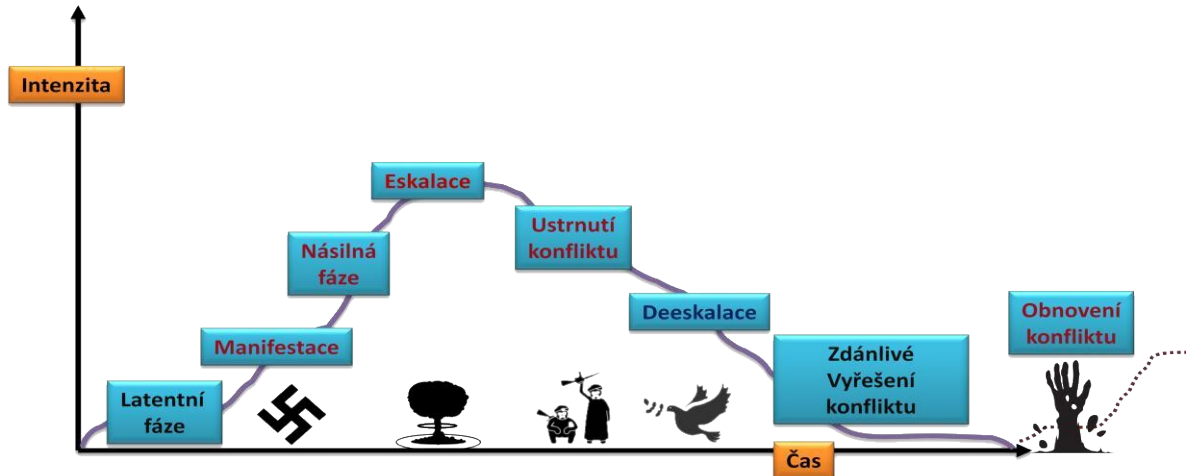
Zdroj: <https://nsidc.org/home>. Data Národního centra pro monitoring sněhu a ledu se v čase vyvíjí a grafický obraz se průběžně aktualizuje. Blíže viz <https://nsidc.org/data/search#keywords=sea+ice+extend/sortKeys=score,,desc/facetFilters=%257B%257D/pageNumber=1/itemsPerPage=25> [cit 13. 5. 2023]

Obrázek č. 9: Predikce zvyšování teploty v arktickém regionu

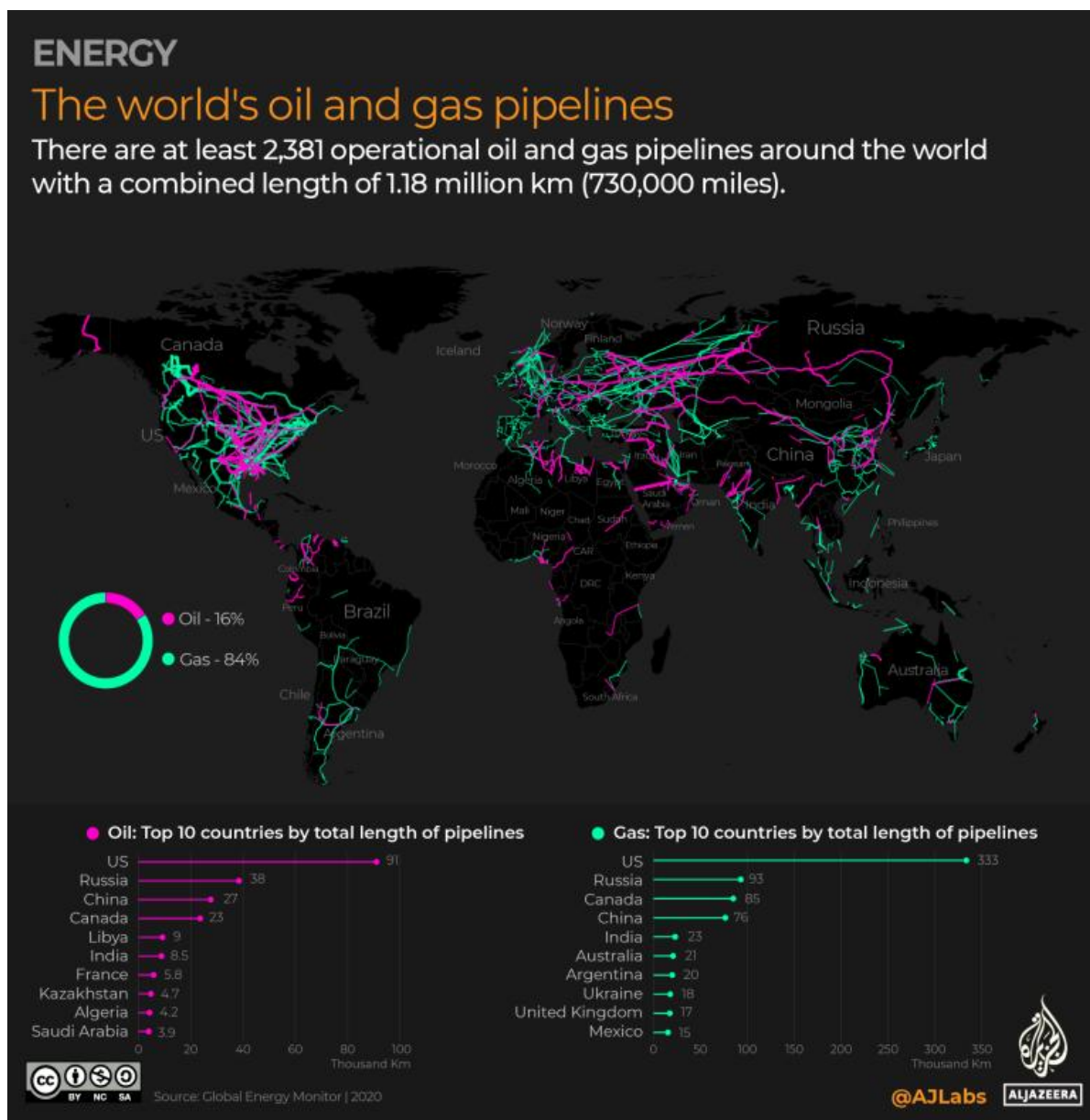
Zdroj: Modelová projekce zvyšování průměrných teplot napříč arktickou oblastí až do roku 2090 od GRID-Arendal environmental communications center. Dostupné na <https://www.grida.no/resources/7159>

Graf č. 1: Vývoj konfliktního cyklu

Zdroj: Vlastní grafické vyjádření podoby konfliktního cyklu v duchu učení Kodaňské školy, inspirované na základě Bjørn Møller, *Conflict Prevention and Peace-Building in Africa*. Copenhagen Peace Research Institute. COPRI Working Papers, No, 28, 2001. Po zániku COPRI v roce 2003 o konfliktním cyklu blíže viz MØLLER, B. *Conflict Theory*. Aalborg: DIR & Institute for History, International and Social Studies at Aalborg Universitet, 2003. Working Papers, No. 122, 2003. Str. 39. ISSN 0904-8154.

Mapa č. 6: Mapa světových produktovodů

Zdroj: Konstrukce Ajlazeera Labs na základě dat z Global Energy Monitor. Dostupné na <https://www.aljazeera.com/news/2021/12/16/mapping-world-oil-gas-pipelines-interactive>